

ce ff eo

with engr. title
2 portrs.
2 text-engravings

J.Lamsvelt: fe
HISTORISCH VERHAEL
Van de Heeren
CORNELIS en IOHAN
de WITT

HISTORISCH VERHAEL
EN
Politique Bedenckingen
Aengaende de Bestieringe
VAN
Staet- en Oorloghs-Saken,
Voor-gevallen onder de Bedieningen van de Heeren
CORNELIS en JOHAN DE WITT.
Beginnende A°. 1653. en Eyndigende in het Jaer 1672. met hunne Doot.
Waer in alles seer naeukeurigh en oprechtelijck is waer-genoomen.

t'Amsterdam, By J. H. B, 1677.

Aen den

L E Z E R.

Goetgunstige Lezer,

ONder al de voorname Mannen van onsen tijdt, die sich door hun groote werken beroemt en vermaert gemaekt hebben, derven wy met goede redenen oordeelen, dat dese twee Personagien, dewelcke wy U E. alhier voorstellen, geen van de minste zijn geweest. Wy moeten bekennen dat de geheeleChristen werelt byna het ooge op hun doen en laten heeft gehadt, terwijl de eene in *toga* en de andere in *sago* onse beroemde Republijk met sulck een gesach (om zedich te spreken) hebben helpen bestieren; voornamentlijck de Heer *Johan de Wit* onder hen beyden uitstekende, als die waerlijk een treffelijk gesach so lange heeft gevoert, als sijn ongevallig nootlot sulks toegelaten heeft. Waarlijk hy heeft door sijn verstant de Uytheemsche Vorste tot verwonderinge, en veel van sijn Mede-Bedienaers tot een eersuchtige afgunst bewoogen: hy heeft de eer gehadt van onder de voornaamste en beste Ministers van sijn tijt te sijn geacht geweest; en inder daet, het gewigt van sijn bestiering, en de tijden in de welke de selve gevallen is, hebben genoegsaam bewijs van sijn bequaamheden getoont. Ondertusschen hebben wy Nederlanders alle hun beyder uytganck niet sonder ontsteltenis gesien, en sien nog dagelijks hen onder ons, hoewel met

ſtrijdige bewegingen opgehaalt en herleven, en ſoo in Proſa als in Vers uitgebeelt en voorgeſtelt. Hier op hebbe ik my ook bewogen gevonden, door een beweginge en neyginge, om ter liefden van mijne Lands-genooten, iets mede hen aangaande, op het Papier te brengen, en een verbeelding van hun doen en laten te doen, voornamentlijk voor ſo veel den Heer Raadt-Penſionaris aangaat; voorſtellende, na het verhandelen van hun Geſlagt, Geboorte en Opvoedinge, in het korte, het gantſche beloop van hun verrigtinge, voornamentlijk de bedieningen van den Heer *Johan de Wit*, een aanvang maackende van ſijn aankomſt tot het bewint, en eindigende met het einde daar van. Men vindt hier al de Staats verhandelingen, die binnen het begrijp van omtrent de 20 Jaren, door ſijn handen ſijn gegaan, en van de welke hy ampts halven het bewind heeft gehadt, dewelke wy alle kragtelijk met hun autentijcke bewijſen hebben gemunieert: op dattet ten minſten op ons, die maar de verſameling daar van doen, geen behalen plaats mag grijpen. Hier omtrent vinden wy veel ſtrijdigheden en overhandtſche moejelijkheden tuſſchen de Provincien ontſtaan, terwijl yder ſijn intentie ten begeerden einde tragt te brengen, en omtrent de wijſe van Regeringe ſijn oogwit tragt te bereicken; en veel *beſoignes* afgelegt, daar menich minder vernuft voor ſou geſtaan hebben: van neigingen of diergelijke bewegingen ſpreecken wy niet, maar laten den Lezer in alles ſijn oordeel vry, ſonder den ſelven met onſe voor beding te occuperen en in te nemen.

Ick oordeele oock dat elck gesintheyt het tegenwoordige ook vinden sal, van die nature te sijn, dat het voor een yder even schoon sal staan om daar sijn voldoening in te vinden: sy konnen omtrent de besessinge van dese dingen den Heere *de Wit* soo veel attribueren en toeschryven, als zy met reeden konnen goet maaken, en uit sijn Commissien de mezures van sijn doen en laten maacken, sonder dat ick, gering Schryver, my tot een onderregter, veel minder veroveraar van ymants oordeel en gevoelen soecke uit te geven.

Wy hebben vorders tot meerder genoegen van den Lezer de geschigten van dien tijt, en die onder hun bestieringe sijn voorgevallen, niet ontsien hier mede by te voegen, niet dat wy, hen juist hun aanbelangende een deel daar van toeschrijven, maar om met het gevolg der saacken, het besluit der raadtslagingen te kroonen, en de uitvoeringe aan de bestellinge niet te onthouden, het geene wy menen de ordinare wijse van schrijven te sijn, die andere omtrent het verhandelen van het leven van eenige Ministers als *Richelieu Mazarijn* en andere hebben waar genomen: zelfs ook hebben wy eenige Buitenlandtsche, hoewel ons raackende kleinigheden niet willen voorby gaan om den Lezer den maat vol te met n; alles sonder intentie, van dese Mannen, of het quaat of het goede, meer als na hun aandeel te imputeeren Seeckerlijk de Intri ues van een half verwarde Staat, vier Oorlogen ter Zee, en omtrent soo veele te Lande, hebben al wat opsichts in, en verdienen al eenige opmerkinge;

ge; sijn ook krachtige veroorsaackingen genoeg tot de uiterste lof en lasteringe, die zig een Staten-bedienaar sou konnen voorstellen, en sulcke brave Exploicten vinden wy hier, die al veel agtinge behoorde te veroorsaken, daar het onderwerpsel geen andere bewegingen heeft als de eenige liefde tot het Vaderlant. Wy zien hier het uit-einde van drie voorname Oorlogen, en een aanvangh van een vierde, wiens einde Godt bekent is, en die ons tot een verschrickelijke dootstuipe gebracht heeft, die ons misschien nog lange een kragteloosheit in onse leden sal laten. Eindelijk, wy besluyten dit Werk met de Doot van dese beroemde Mannen. Leest voorzigtig, en oordeelt wel. Vale.

BLADWYSER

Der voornaemste zaacken in dit Boeck verhandelt.

Con-

Aen-

Op

Op d'Afbeelding van de Heer

JOHAN DE WIT.

Raed-Pensionaris van Hollant, &c.

Quo justior alter,
Nec Pietate fuit major.

DEes Print verbeeld den Man, daar Godt den Staat door sterckt,
Het Hollants Wonder, dat ontelbre Wondren werckt.
Dat groot Verstand wert in geen kleene plaats besloten:
Hier leeft het in den Raad, daar sweeft het op de Vlooten,
Of strijdt door 's Broeders arm voor 't regt der vrye Zee.
Sijn sorg verwind verraed, sijn dapperheit maackt Vree.
De gulde Vryheit dank dien Voorspraak en Beschermer.
De lauwer kroon' dit hooft: men houw dit Beelt van Marmer.

G. BRANDT.

HI-

IOHAN DE WIT
Raed-Pensionaris van Hollandt
I: Lamsvelt: fe

HISTORISCH VERHAEL
En
POLITIQUE BEDENKINGEN,
Wegens
't Leven, Bedrijf en Doot van de Heeren Gebroederen.
CORNELIS
En
JOHAN DE WITT.

Y tillen hier aan een saeck, waerde Lezer, die van veelen als iets reuckeloosćhs en onbedacht sal worden opgenomen; dervende onderstaen het verhandelen van Levens, van sodanige Personagien, die met sulcke strijdige bewegingen van al de Werelt worden aengemerckt: mits onse begeerte en het verlangen om de *Staets en Oorlogs handelingen* van wijlen de Heeren Gebroeders *Johan* en *Cornelis de Wit* de curieuse Lezer voor te stellen, hebben wy die, eenighsints door strijdende en driftige schriften, *pro & contra* als afgeslooft zijn, so veel als doenlijck is, by een gebracht, alsoo de meeste lieden als noch omtrent de bestieringe van dese groote Mannen, of twijfelachtigh of onkundigh zijn; en sullen alsoo onsen aenvangh nemen met hunne geboorte.

De *Heer Cornelis de Wit* is Anno 1623, en *Johan de Wit* Anno 1625 uyt deftigen geslachte tot Dordrecht geboren: sijn Heer Vader is geweest *Jacob de Wit*, Thesaurier, meermaels Borger- Geboorte en afkomst der Heeren Witten.

mee-

Meester, en ter Vergadering van verscheyde Collegie in den Staet en aensienelijcke Ambassaden gebruyckt, gelijck als oock dessels Voorvaderen; en hunne Moeder was Juffr. van den *Corput.* Hun Jongelinckschap hebben sy in prijsslijcke oeffeningen en progressen, so in de Triviale Schoolen, als Academie loffelijck door gebracht; in de welcke voornamentlijck de Heer *Johan de Wit* sich sodanigh heeft geêvertueert en uytstekende gemaeckt, dat hy met sijn Promotie aanstonts in de nauwkeurighste Letter-mannen, een verwachtinge van een groot Man te sullen worden, veroorsaeckt heeft. Dus qualijck kan sich de Edele aert, en het saet van groote hoedanigheden verbergen; datse gelijck als de Sonne, met een swarte wolck voor ons bedeckt, echter haer stralen van ter sijden doet uytschieten.

Hare Huwelijcken. Hare Huwelijcken aengaende, de Heer *Cornelis de Wit* was gehuwt aen de *Ed. Maria van Berckel*, en *Johan de Wit* aen Vrouw *Bicker.*

Hoe hunne daden geacht geworden zijn, sullen wy kortelijck in dese bladeren konnen afmeten.

De gantsche Werelt is genoechsaem bekent, dat Mr. *Johan de Wit*, gewesene Raet Pensionaris van Hollant en West-Vrieslant, is geweest een van de grootste Verstanden van onse eeuwe, ja byna sonder weergae; zijnde absolut Meester der seven vrye Konsten; een subtijl *Philosooph*; een deftigh *Orateur*; een gaeuw *Poëet*; in de Wiskonst een tweede *Euclides*: en om alle dese qualiteyten onder een te begrijpen, een meer als volmaeckt *Politicus.*

In sijn Studien was hy werckfaem, en onverdrietigh; in maeltijden seer vrolijck, 't zy met aerdigh spelen op Instrumenten, of op een Balet te dansen, of eenige geoorlofde Konsten met Kaert en Verkeer of Schaeck-spel; ja met wat een Hovelingh of Politicus volmaeckt: kort, daer waer geen exercie

onder

onder de Sonne daer hy sich niet na wist te schicken. Hy heeft in sijn Jongelinghschap sich soo wel in de selven getoont, dat de grootste Verstanden daer van hebben getuygt, noyt sijn weerga gesien te hebben: Ja so verre, dat een groot Rechtsgeleerde verscheyde malen tegen sijn Confidenten getuyght, dat een mensch te gering was om so een groot verstant te konnen matigen; en sijn verstant te groot, om van een mensch te konnen bevat worden: sustinerende derhalven byna onmogelijck, dat den selven *Johan de Wit sijn eygen en natuurlijken doot soude konnen sterven.*

Van sijn heerlijcke kennissen en wetenschappen, so in Talen, als uytblinckende gauwigheden, hebben andere breedt genoeg, en misschien niet al te breedt, geschreven: wy laten daer van het getuygen aen de geheele Werelt.

Non equidem hoc studeo, bullatis ut mihi magis
Pagina turgescat.

Ick soeck mijn Geschrift met geen loftuytingh te vergrooten: oock niet te spreecken van onse vredeloose vredens tijden, noch het droevigh geschil tusschen Stedehouder en Steden, of de droevige Binnelantsche Wapenen, te verhandelen. Hollantse geschillen.

Na de verandering der Regeeringh, mits de doot van den *Prins van Orangien* onse Stedehouder, de gesaiseerde Heeren weder in staet en standt geraeckt zijnde, wierd de Heer *Cornelis de Wit* mede in de Regeeringe van sijn Vaderlijcke staet gestelt, Ruwart van den Lande van Putten, Bailliu &c. gemaeckt; en vervolgens, hoewel in een tijdt van een schrickelijcke kuypery, (waer tegen daer na in het selfde Jaer 1663 door Placcaet wiert voorsien, en het selfde door de Heeren van Hollant bevestight) als enckel en dubbeld *Orangie* malkander het voordeel sochten af te sien, tot Borgermeester van Bevorderingen van Cornelis de Wit.

Dordrecht gekoosen ; als oock Curator over de Academie van Leyden, en de Triviale School tot Dordrecht gemaeckt : in al welcke Ampten hy genoegh getoont heeft wat hy was. Van sijn andere Employen sullen wy vervolgens handelen.

Van Johan de Wit.

De Heer *Johan de Wit*, zijnde Pensionaris der Stad Dordrecht, wierdt na de doot van den Heer *Adriaan Paeuw*, Heer van Heemstede, van de Stadt Haerlem, en de Heer *Ruyl*, Pensionaris van Haerlem, van de Stadt Dordrecht tot Raedt Pensionaris van Hollant voorgestelt : maer de Heer de *Wit* verkreegh dese aansienlijcke bedieninge ; en dat in een gevaerlijcken tijdt van Oorlogh, met onse oude Vrienden de Engelschen ; doch als doen, door veranderingh van Regeeringe, en andere insichten, onse vyandeu geworden.

1653. Wort Raedt Pensionaris.

Om tot onse ooghwit te komen, en dese saecke van de Heeren *de Wit* tot een begin te brengen, vinden wy om veel redenen noodigh de Commissie van de Raedt-Pensionaris hier by te voegen, bestaende in dese stucken :

I.

Commissie van den Raet Pensionaris.

IN den eersten, ten eynde het gemeene Landt gestadigh van den Raedt Pensionaris gedient magh werden, soo sal hy geene Officien, benevens het Raedt Pensionarischap, binnen of buyten 's Landts mogen bedienen in geenderhande manieren onder eenigh pretext.

II.

Ende om in alle saken sijnen dienst ende advijse te mogen gebruycken, sal hy hem in alle saecken soo van de Quartieren, Steden, Dorpen ende Collegien van Hollant ende West-Vrieslandt, als oock van de andere Provincien ende Landen, soo veel dat Hollandt ende West-Vrieslant soude mogen roeren, Neutrael ende onpartijdigh houden, niemant ten dienste staen, Advys ofte Consulatie geven, ofte oock eenige Pensioenen ofte Gagien nemen.

III. Sal

III.

Sal gehouden wesen naer sijn uytterste vermogen te besorgen, dat de Privilegien, Gerechtigheden, Costuymen ende Usantien van den Landen van Hollandt ende West-Vrieslandt, mitsgaders de behoorlijcke authoriteyt van den Staet, in alles geconserveert ende bewaert werde.

IV.

Sal den selven neerstelijck ende getrouwelijck alle Processen die 't Landt van Hollandt ende West-Vrieslandt heeft, of namaels geduurende sijnen dienst krijgen sal, doen vorderen ende avanceren.

V.

Ende op dat de Staten tot allen tijden mogen werden onderricht wat Processen sy uytstaende hebben, sal des versocht zijnde, rapport doen van den Staet van 's Lands Processen, ende voorts tot allen als sulcx notelijck wesen sal.

VI.

Item, hy zal aen die van de Edelen comparerende in 't Collegie van de Gecommitteerde Raden, ten minsten acht dagen voor dat de daghvaert is verschenen, so verre den tijdt sulcx lyden magh, in geschrifte doen leveren de poincten ende stucken, daer op de daghvaert sal dienen ingestelt, met kennisse van de Gecommitteerde Raden, ten eynde de Edelen een dagh ofte meer voor de Vergaderinge met den anderen daer op mogen delibereren.

VII.

Sal gehouden wesen alle daghvaerden van de Staten precijse waer te nemen, op den dagh jegens den welcke de beschrijvinge is gedaen, ende sal met de presente Leden de besoigne ter handt nemen, ende alle voorvallende saecken af doen, tot vergeven van Ampten en Officien incluys, sonder de aenkomste van de absente Leden te verwachten.

VIII.

Sal het werck van de Vergaderinge beginnen des voormiddaghs ten negen uyren, ende des namiddags

ten drie uyren, en eyndigen des morgens ten twaelf; en des namiddaghs ten ses uyren.

IX.

Sal de voorstellinge by hem te doen in dier voegen sien te beleyden, dat op elcke sessie soo voor als naer middagh t'elcken een omvrage tot Conclusie magh werden gebracht.

X.

In cas van absentie van eenige Leden na dat de uyre van de Vergaderinge sal gekomen wesen, sal hy ter handt nemen de lecturen van eenige requesten, ofte andere saken buyten de poincten van beschrijvinge, om also een omvrage vooren af te doen.

XI.

Sal (de Vergaderingh compleet zijnde) ter handt nemen de Poincten van beschrijvinge, ende voor eerst de geene, die tot geldt-middelen zijn streckende, ende sal niet te min alle andere poincten sommierlijck overgaen, om door die middel de inclinatie van de Leden (so haest doenlijck is) tot de voorsz. Poincten te mogen verstaen.

XII.

Sal by resumptie op de Poincten besoignerende, alleen aen manen ende sommeren de Leden die difficil zijn gebleven, sonder daer over een generale omvrage te doen, 't en ware hy Raet Pensionaris sonderlinge redenen hadde om anders te doen.

XIII.

Sal een bysonder Lijste houden van de Leden die hy haer Ed. Groot Mog. tot eenige particuliere besongie sullen wesen gecommitteert, ende alle weke eenmael het Lidt, dat het eerste is, in elcke Commissie aen manen dat de voorsz besoigne magh werden gevordert, gevende met eene aen het selve Lit Extract uyt de voorsz. Commissie.

XIV.

Sal raport doen aen haer Groot Mog. in 't begin van elcke Vergaderinge, wat 't sedert het scheyden van de laest voorgaende Vergaderinge ter Generaliteyt

teyt ende Gecommitteerde Raden, voor notable saken zijn voorgevallen.

XV.

Sal alle Requesten de Pachters van de middelen rakende (alvoorens die ter Vergaderinge te lesen) stellen in handen van den Commissarisen by haer Ed. Gr. Mog. daer toe te ordonneeren om daer na ter Vergaderinge in te brengen de geene die hem by de voorsz. Commissie, na gedane visitatie, ter hant sullen werden gestelt.

XVI.

Ende na het oplesen van elck poinct, sal hy den Edelen ende Steden daer op haer advijs en opinie laten verklaren, sonder yemant van de selve in 't geven van haer Advijs en verklaren van hunne opinie, te interrumperen of sijn advijs te verklaren, ten ware van hem by de Edelen ende Steden sulcks werde begeert.

XVII.

Sal de opinien, omvragen, en een yders opinie annoteren, en omgevraecht zijnde, verklaren wat de meeste stemmen ofte opinien zijn, om daer na geconcludeert, resolutie genomen ende ingestelt te werden.

XVIII.

Item, sal besorgen dat alle maendaghs nademiddags in de Vergaderinge geresumeert werden alle resolutien van importantie in de voorgaende weecke genomen: ende alsoo tot laste van den Secretaris staen de extentien van de Apostillen ende Appoinctementen op de ordinaris Requesten, soo sullen de selve (van importantie wesende) by den Raedt Pensionaris ende Secretaris te samen werden geresumeert al eer de selve sullen werden uytgegeven.

XIX.

Sal oock een pertinente Register gemaeckt ende gehouden worden van alle de Resolutien van de Staten, gelijck by den Secretaris register sal werden gehouden van de Appoinctementen op de Requesten den Staten gepresenteert, gegeven, met sommier verhael van 't versoeck by de selve Requeste gedaen, welk Register onder den Secretaris sal berusten, om tot al-

len tijden geopent te werden ter begeerte van de Leeden van de Vergaderinge.

XX.

Sal gehouden wesen alle Ordonnantien , Acten , Placcaten , Consenten , Resolutien ende andere depeschen van importantie selfs te extenderen ende doen registreren , ende voor het hooft van elck depesche het sommier inhouden van dien , annoteren.

XXI.

Ende sal mede besorghen dat ten langhsten binnen acht ofte veerthien dagen na yder dachvaert de geextendeerde resolutien mogen werden ghestelt , om tot kosten van 't gemeene Landt een ygelijck van de Staten als Edelen ende Steden gelevert werden Copye van de selve , oock van alle Acten van Consenten.

XXII.

Sal t'elcken des versocht zijnde , de Staten overleveren Inventaris van alle Boecken , Stucken Charteren ende Papieren , het gemeene Landt toebehorende en onder hem berustende , ten eynde de Staten daer uyt t'haren gelieven mogen doen lichten al sodanige die sy achten sullen dat in des gemene Landts archivis behooren nedergeleyt ende bewaert te werden.

XXIII.

Item , sal den Raedt Pensionaris secreet houden ende niet ter Werelt reveleren de opinien die by een ygelijck gegeven zijn , ende oock de redenen daer toe geallegeert , mitsgaders alle saecken in de Vergaderinge gehandelt , die behoren ofte andersints bevolen sullen werden secreet te houden.

XXIV.

Sal mede gehouden wesen alle Commissien ende reysen die hem by den Staten binnen de geunieerde Landen ten laste geleyt sullen werden , naerstelijck ende ghetrouwelijck te achtervolgen ; ende reysende in Commissie sal hy sijn last nemen by geschrifte , geteeckent by een van de Edelen , ende twee van de Gedeputeerden van de Steden ordentlijck by gebeurte , op al sulcke voet en de ordre , als by de Vergaderinge generalijck goet gevonden sal werden.

XXV.

Item, sal gehouden wesen te compareren ordinaris in 't Collegie van de Gecommitteerde Raden, mitsgaders ter Vergaderinge van de Ho. Mo. Heeren Staten Generael, alwaer hy niet meer als voix deliberative sal hebben, ende bevindende daer eenige saecke voor te vallen, alwaer de Heeren Staten van Hollandt ende West Vrieslant behooren op beschreven te worden als voor den dienst van 't Landt bevonden sal werden te behooren, ende 't geene hem by de selve 't sy om de Staten te beschrijven, of eenighe andere depesches te doen, te laste geleyt sal werden, naerstelijck te effectueren, ende sal sijn ordinaris woonplaets houden in den Hage.

XXVI.

Ende sal hem op den Eedt bevolen wesen hem geensints te bemoeyen met het verkiesen ofte stellen van eenige Officieren, Vroetschappen ofte andere Magistraten in de Steden, ofte ten platte Lande, mitsgaders oock niemant wie die soude moghen wesen, in de Vergaderinge van de Staten, by de Gecommitteerde Raden in de Generaliteyt, by sijn Excellentie, ofte elders tot Officien van Justitien, Finantie, Militaire, ofte andere politique opentlijck noch bedectelijck mogen recommanderen.

XXVII.

Sal gehouden zijn een waeckent ooge te houden op 't stuck van de Finantie, om soo veel doenlijck, hem daer na te informeeren ende de Heeren Staten des versocht zijnde, te dienen van advys, maer hem niet onderwinden met het ordonneren ofte distribueeren van de Finantie, maer daer mede te laeten begaen de Heeren Gecommitteerde Raden, die hy sal gehouden wesen te dienen van advys.

XXVIII.

Insgelijcx sal continueeren in de Correspondentie van de Ambassadeurs van desen Staet in andere Rijcken, soo als den voorgemelte Raed Pensionaris is toegestaen geweest, volghens de resolutie van haer Ed

Gr. Mog. van den vijf en twintigsten July sestien hondert ses en twintigh.

XXIX.

Doch en sal hem niet vervorderen eenighe Correspondentien te houden, mondelinge ofte by geschrift, met Koningen, Princen, Vorsten, Republijcken, Steden, Gemeenten, Ambassadeurs, Agenten, n chte andere buyten ofte binnen den Lande, van saken die secreet sijn en den Staet van den Lande aengaende, ten ware hem sulcx by expresse resolutie van de Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt werden geordonneert, ende de Brieven die hem daer op sullen toegeschreven ende gesonden werden, midtsgaders het substantieelste van de propoosten daer op ghevallen, sal gehouden zijn in de Vergaderinge van de Staten, ofte in absentie van de selve, aen de Gecommiteerde Raden, in presentie van de Gedeputeerden van West-Vrieslandt ter Vergaderinge van de Ho. Mog. Heeren Staten Generael in loco zijnde, overleveren, laten lesen ende raporteren, om daer op resolutie genomen te werden, ten meesten dienst van den Lande.

XXX.

Sal geen Missive aen de Staten ofte Gecommitteerde Raden geaddresseert moghen openen, dan in de Vergaderinge der selver, ende ten overstaen van de geene die van de selve present zijn aen de welcke die sullen wesen geaddresseert, ende dat terstont nae de receptie van de selve, gelijck oock geen Missiven ofte Brieven sal mogen achterhouden, noch na sijn welgevallen mogen doen openen, den Staet van den Lande betreffende, maer die terstont na den ontfangh van de selve moeten voortbrengen om ghelesen ende den inhoudt geweten te werden.

XXXI.

Voor welcken dienst den voorsz. Raedt Pensionaris jaerlijcx voor Pensioen ofte gave genieten sal uyt de gemeene Landts Impositien ter Somme toe van drie duysent Carolus guldens, daer van alle drie Maenden een vierendeel sal worden betaelt.

XXXII, Ende

XXXII.

Ende reysende in eenighe extraordinaris besoigne door last ende commissien van de Staten ofte Gecommiteerde Raden, sal genieten gelijcke vacatien als andere Gedeputeerden, ten ware de Staten goet vonden dat den Raedt Pensionaris noch daer en boven een Klerck soude mogen mede nemen ende gebruycken, in welcken gevalle hy voor den selven daeghs........ ten reguarde van sijn kosten meer sal ghenieten, ende dat boven Schuyt ende Wagen-vrachten.

XXXIII.

Ende sal den voorsz. Raedt Pensionaris Eed doen, dat hy hem nae alle de voorsz poincten sal reguleren, ende voorts al tot dienste van den Lande van Hollandt ende West-Vrieslandt doen dat een goede ende ghetrouwen Raedt Pensionaris schuldigh is ende behoort te doen, sonder eenige giften ofte gaven, kleyn ofte groot, die nae Rechten verboden zijn te ontfangen, op pœne van infamie ende privatie van sijnen Staet.

XXXIV.

Den dienst van desen Raedt Pensionaris sal duyren den tijdt van vijf Jaren, welcke geexpireert zijnde, van nieuws sal werden gedelibereert op het verkiesen van eenen anderen, ten ware met verre de meeste stemmen goet gevonden wierde, desen wederom in dienst aen te nemen op dese sijne Instructie, die hier ook van nieuws in de Vergaderinghe sal werden gelesen, geexamineert ende gearresteert, ende by desen geswooren, ende sal geduyrende sijnen dienst, sijnen rang ende sesse moeten nemen beneden de Staten en Gecommitteerde Raden respective.

XXXV.

Ende in soo verre hy in dienst niet en wert gecontinueert, sal geen andere Staten uyt de Provintie van Holland mogen bedienen, als met consent ende voorweten van de Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt.

Aldus gearresteert in volle Vergaderinghe van de Ed. Gr: Mog: Heeren Staten voornoemt, in den Hage den twintigsten Marty sestien hondert een en veertig.

wy

1 Engelschen Oorlogh.

Wy sullen al de voorvallen in desen Oorlogh, als van anderen wijtloopigh verhandelt zijnde, geensints ten breedtste uytmeeten; maar alleen over eenige gevallen onse gedachten laten gaan. Hy vandt hier ten eersten werck: een verdervelijcken oorlogh voor den Koophandel; was voor al dienstigh gedetermineert: en soo voorbarigh was Hollandt omtrent haar Interest, dat dese Provincie onder de hant van vrede begost te handelen; alsō men aldaar wel sagh, dat sulks met gemeen goetvinden niet doenbaar was geweest. Door bestellingh dan van de Gedeputeerden tot de gemeene saacken, wierdt uyt name van dese Provincie daar over aan Engelandt geschreven. Dit schrijven verweckte veel bysondere bewegingen, selfs by de Geallieerden: de Deenen vreesden dat men omtrent de Inclusie niet genoegh voor hen sou sorgen; de Sweden noemden het een saacke, die met de betamelijckheyt en oprechtigheyt streedt; dewijl men op een en den selven tijdt van vrede handelde, en by hen om onderstand aanhield. De Vrienden van den als toen verdreven Koninck, en van sijn Hoogheyt, oordeelde dat men niet behoorde te handelen sonder hen lieden, en sonder het Parlement t'eenemaal te dempen, dat anders weynigh naar Contracten en bedingen luysteren sou. Selfs in Engelandt was men weynigh tot desen handel genegen: daar men eyndelijck met meerderheyt van Stemmen, het besluyt van te antwoorden, maar oock aan de Generaliteyt, over haalde.

Hollandt genegen tot Vrede.

Ongenoegen daar over.

Het is wonder, met hoedanige strijdige bewegingen dese aanschrijvinge in Hollandt weder opgenomen wierdt, en wat ongenoegen eenige der Provincien daar over toonden, dewijl sy oordeelden Hollandt geensints tot dese afgesonderde handelingh bevoeght te zijn, en sulcks met

de gemeene voet van de Regeeringh ſtrijdigh was : behalven dat de ſaecken oock in geen ſtaet waren , om met eenige reputatie tot een vredehandelingh met Engelandt te treden. Men beſloot echter een Gemachtighde Brief weder naer Engelandt af te vaerdigen, in de welcke de Staet haar vredelieventheyt ſou toonen , als oock haar genegentheyt , tot weeringh van alle hinderniſſen en beletſelen daer toe; ſonder dat men nochtans ſich aan eenige voorſlagen ſou binden, indien de ſelve van wegen Engelandt aan iemandt van deſe Staat mochten zijn gedaan , of iets anders dat tot deſſelfs nadeel mocht ſtrecken ; ſchreven Heeren Staten Generael dan aan Engelandt.

Maar wy ſullen deſe ſaacken wat laten trotteren , en Hollandt met kleyne macht , en dienvolgens met ſlecht voordeel , tegen haar machtiger vyandt ageeren, en kampen om een vrede, die ſonder kleder-ſcheuren niet te halen was, om een weynigh de Huyſlijcke ſaecken by te woonen. Voorby gaende het onderlinge verſchil van de twee Princeſſen, de Koninckl ijcke en de Douariere , aangaande den Tutele en Voogdyſchap van den *Jongen Prins van Orangie* , ſullen wy een weynigh van de liefde der Gemeente omtrent deſen Jongen Vorſt handelen. Voornamentlijck in den Hage toonde de Borgery in het optrecken naar gewoonte haar byſondere genegentheyt : ſo verre, dat deſelve , zijnde in het trecken door Graaf *Willem* wel beſchoncken , hun Vaendelen met ſtucken londts , proppen , en anderſints in ſtucken ſchoot , om dat het Wapen van ſijn *Hoogheyt* na gewoonte daer niet in ſtondt : alles onder het blaſen van *Wilhelmus van Naſſouwen* , &c. De Jongens maeckten het noch ſlimmer , die met hun Vaendels de ſtraten op en neder marcherende

Liefde van de Gemeente tot ſijn Hoogheyt.

de, en het selve hen afgenomen zijnde, met steenen de glasen van de Voorpoort in te werpen, bestaen hebben. Tegen welcke onordere met aflesinge onder klockslagh is voorsien. Dit liep soo geheel Hollandt over: maer tot Dordrecht de Borgery na gewoonte in de Pinxter-weeck optreckende; sagh men een groot ghetal van die Borgers, het Wapen van de *Prins* op Papier gedruckt, op hun Stormhoeden geplackt, vertoonen en omdragen; alsо opnemende het Wapen, dat ('t is waer) aan alle oorden daer het gewoon was te staen, afgenomen wierdt. Maer de Overigheyt, hoewel seer vryheyts gesint zijnde, (gelijck een Schrijver segt) hoewel sy wel sagen dat sulcks tot haer verkleyningh geschiede, had de wijsheyt van sulcks ongemerckt te laten deurgaen.

Maar beter erkende de Heer Raet Pensionaris *de Wit* de Competentie van de Staet, wanneer hy een memorie van den *Jongen Heer Prins van Orangie*, dat niet op gezegelt Papier geschreven was, en met dese woorden, *Syn Hoogheyt*, aenving, van de handt wees: seggende, dat alle Onderdanen van Hollandt in het Requesteren gezegelt Papier moesten gebruycken; en dat men in Hollandt geen *Hoogheyt* absolute, of sonder byvoegsel van die of die, maer wel *sijn Hoogheyt den Prins van Orangien*, erkende.

Memorie van den Prins afgewesen.

De Heeren Gedeputeerden evenwel, hebben uyt besondere last van hunne Principalen ter Vergaderingh geëxhibeert en doen lezen der selver Provinciael Advijs, dat al op den 21 September van het voorgaende Jaer geformeert was, aengaende het aenstellen van een aansienlijck en gequalificeert Hooft, om de Krijghs-saken soo te Water als te Lande, onder den Eer-naem van *Capiteyn en Admirael Generael*, met den ghevolge

Advijs van Zeelandt over een Capiteyn Generael.

volge en aenkleven van dien, te besorgen : versoeckende dat de andere Provincien sich daer mede wilden conformeren.

De Heeren van Gelderlandt versochten op de resumptie Copye daer van, om deselve hunne Principalen te communiceren. Uytrecht stondt tusschen beyden : maar de Gedeputeerden van Vrieslandt en Stadt en Lande, hebben de Heeren van Zeelandt voor de gedane openingh bedanckt, en sich vorder met het voorseyde Provinciael Advijs geconformeert; aennemende op hun beurte te sijner tijdt van hun Provinciael Advijs mede openingh te sullen doen. De Heeren van Over-Yssel verklaerden wel te mogen lijden, dat de propositien en deliberatien in desen, volgens het versoeck van Hollandt te houden, als zijnde aldaer in kleynen getaele, voor twee of drie dagen wierden uytgestelt, versoeckende dien onvermindert Copye. Hoe opgenomen.

Maer Hollant toonde sich daer over misnoegt, en heeft in Augusto weder Negative op de Resolutie van Zeelandt geresolveert, seggende, dat sulcks tegen de Resolutie van de groote Vergaderinghen, in dese conjuncture van tijden, staende de Tractaten met Engelandt, seer schadelijck was, en in gevalle die van Zeelandt hier over besending aan de Vroetschappen der Steden souden willen doen, dat men hen in geen der selver gehoor en audientie sou geven. Aldus drongh het Hollandt deur, en dese saeck bleef steecken. Doch stilde dit de Gemeente niet, die weder in den Hage en elders dapper op de been geraeckte, en eenige Huysen aenvingh de glasen uyt te werpen : de Borgerye op het Stadt-Huys in de Wapenen vergadert zijnde, wilde met gewelt met hun oude Vaendels optrecken, daer het Prince Wapen in stont; en dit most soo geschieden : en wanneer de

Heer

Heer van Bredenrode en Ruyters daar voor by quamen, verbonden sy hen te roepen, *Orangie*. Maar also te met meer en meerder Krijgs-volck en Ruytery in den Haegh quam, geraeckte alles weder in stilte: eenighe weynighe soo Mans als Vrouwen wierden op de Poort gebracht. Dese Gemeente had als een Devijs dese Veersen Voorgestelt.

Hostibus opposui vires huc usques virosque
Frustra; nunc puerum opponere constitui:
Hostis in imbelles tanquam nihil audeat annos
Barbarus! excutiat scilicet arma pudor.

Dat is:

Tot noch toe bracht ick Man en Mans kracht in de weer,
Maar te vergeefs, nu sal een Kint mijn Wapen voeren:
Die teedere Oudheyt magh 't Barbarisch hart ontroeren,
En enckel schaemt doe hem de Wapens werpen neer.

Aliud.

Gallia perpessa est quondam mala plurima ab Anglis:
Plurima ab his Batavi nunc quoque damna ferunt.
Aureliam Galli post opposuere puellam,
Auriacum Batavi opponite nunc puerum,
Qui quondam expulsi pugnante fuere puella:
Hos puero Duce non pellere nunc pudeat.

Dat is:

De Franck heeft oyt veel leets van Engelandt geleden:
Veel quaets lijdt Hollandt nu van dat verwoed geslacht:
De Maeght van Orleans heeft toen voor haar gestreden.

Be-

Beveelt 't Orangie Kint nu, Batavier, u macht.
Die eertijts door een Maeght verwonnen moesten wijcken,
Die schamen sich niet voor een Kint het Zeyl te strijcken

Dit Kint had korts te vooren de Ordre van den Kousebandt van den Koninck van Groot Brittannie, sijn verdreven Oom, ontfangen.

Print ontfangt de Ordere van den Kousebant.

Tot onderstant van de sware lasten, die de Staet in desen bekommerlijcken Oorlogh stondt te dragen, heeft men in Hollandt de belastinge van den twintighsten Penningh op de Collaterale successie ingevoert: en dat niet alleen op de onroerende goederen, maar oock op de Rentebrieven, en Obligatien tot laste van het Landt, op desselfs Comptoiren loopende: oock niet alleen over successien in *Collatirali* of erffenisse van ter sijden aankomende, maar oock in *Ascendenti* of opgaande Linie. En dewijl een merckelijcke somme by Hollandt op Lijf en Los-renten genegotieert, is oock toegestaan tot het vinden van de Rente, een duysentste Penningh van de waerdye van alle roerende en onroerende goederen, Renten, Rechten, Actien, Schulden, Crediten, Schepen, Koopmanschappen, Gelt, Vasellen, Juweelen, Meubelen, Gagien, Tractementen en andere goederen, geene uytgesondert, soo wel in de Steden, als ten Platten Lande, voor soo veel de Ingesetenen gegoedt of gestaat waren, in Capitaal tot duysent guldens. Met exemptie en uytsonderinge van Godtshuysen, Militaire tractementen, en die van de Predicanten. De intentie was, om door het maacken van dese nieuwe Cahieren voor dit *Kleyntje* (dit zijn de woorden van *Aytzema*) te komen tot nieuwe Cahieren voor de twee honderste of hondertste Penningh; was het noodigh. Soo dat men siet,

Lasten in Hollant in-gevoert.

hoewel men nu, en wel niet t'onrecht, klaeght over onse swaere lasten, het selfde oock al in dese tijden in de molen is geweest.

Dit veroorsaeckte een groot misnoegen tegen de Regeeringe van Hollandt: de Gemeente riep om een Hooft; en meende de Regeeringh selve hingh daar aan, dat de hatelijckheyt van dese lasten mede door een aensienlijck Hooft gedragen wierdt. Want de blinde Gemeente (seght *Aytzema*) siet gemeenlijck op het Hooft, en alles wert beter verdragen van een Prins als van sijns gelijcken.

Beroerte tot Enckhuysen.

Voor heen was tot Enckhuysen een swaere beroerte geweest: in de welcke het gemeene volck niet alleen seker huys van de Raden ter Admiraliteyt had geplondert, maer oock daar na het Magisijn bemachtight, het Geschut op de Wallen gebracht, het Krijgs-volck buyten gekeert, als mede de Heeren Commissarisen van het Hof van Hollandt uyt de Staat gesllooten: men had sedert dat werck wat laten rusten, maar niet vergeten: en allser het minste op gedacht wierdt, sijn negen Vaendelen uyt Texel onder de L. Colonel *Duyck* aldaar by klaren dagh binnen ghekomen, die een der Poorten, een gedeelte van de Stadt, en daar nae oock de Wallen bemachtight hebben, de Hoogh-Schout *Moock* korts te vooren van Enckhuysen in den Hage ontbooden, wierdt by nacht van sijn bedde gelicht, en op de gevangen Poort gebracht: dit dede weder de Gemeente de mondt open, die sulcks kracht en gewelt noemde, wel eer door de Spanjaerden gepleeght, maar qualijck geluckt. Floris Huygen een Koopman en Hopman van een Vaendel Borgers, Jan Schouten vander Thin Apotheecker, en Adriaen Strodecker, over de voorgaande beroerten erkent schuldigh te zijn, maar latiterende, wierden by open-

openbare verwittigingh van het Hof van Hollant ingedaeght, en tot een vergeldingh, voor die een van de dry persoonen konden in handen van de Justitie leveren, duysent guldens ghestelt. Maar twee of drie andere Enckhuyser Borgeren op de Poort sittende, wierden ontslagen, onder een seggen: *sy souden naer huys gaen, en hun Overigheyt, dit voor hen gesproocken had, bedancken.* De Schout Moock wierd noch bewaert, tot dat eyndelijck met hem verdraegen is, dat hy sijn Ampt afstaan en een andere bevorderingh verwachten sou.

Tot Hoorn en Medenblick soo wel als tot Enckhuysen was de Gemeente oock seer onrustigh: tot Alckmaer wierden eenige vast geset: men sprack 'er niet als van den *Prins* en *Graef Willem van Nassouw.* en elders.

Eyndelijck wierdt de brave Admirael *Marten Tromp* in het gevecht met de Engelsche geschoten, het laetste gevecht van dese droeve Maeltijt. De hoop van Vrede wackerde evenwel aan: so oock het misnoegen van de Gemeente. In den Raedt wierdt op dees tijdt beslooten ingegeven een Blaeuw Boecksken, genoemt, *Ontdeckingh van den tegenwoordigen standt van de Regeeringh in de Vereenighde Provincien.* Het welcke aanwees, *hoe dat de tegenwoordige Regeeringh in Hollandt niet alleen schadelijck, maar oock ontrouw, ja verradersch, en tegen de voorige maximen vyandisch, tegen het Huys van Orangien en de Gemeente was &c.* Doot van Tromp. Blaeuw Boecksken ingegeven.

De Heeren *Nieuwpoort* en *Jonghstal* wierden weder, niet tegenstaande de weerwil van eenige Provintien, naer Engelandt gesonden; maar na verscheydene conferentien, sagen omtrent de Vrede niet uyt te rechten. Dit hebben de Heeren *van Gent* en *de Wit* den Franschen Ambassadeur *Chanut* genotificeert: die hen daar over bedanckte, en van de bysondere genegentheyt van sijn Nieupoort en Jongstal naer Engelandt. Vrede desperaet.

't Lant in een flechten staet.

Koninck versekerde. Terwijl en was het Landt in een flechten staat. Seker voornaam Lid van de Regeeringh seyde : *Men moest nootsakelijck Vrede hebben; indien desen Oorlog duerde, het ware met de Provintien gedaen. Gelderlandt was albereets in onmacht; Uytrecht konde niet krijgen als op credijt, en by negotiatie; Over-Yssel had al voor eenigen tijdt haar onmacht over-geschreven; Vrieslandt en Groeningen mochten noch wat uythouden; maer Hollandt en Zeelandt souden de eerste beswijcken.* De Vrede dan quam eyndelijck na veel wenschen en verlangen. Een van de hinderpalen was, dat in het twaelfde van voorgestelde seven-en-twintigh Articulen eenighe clausulen invloeyden, door de welcke de *Prince van Orangien*, en desselfs geheele Linie, van de hooghste Militaire en Politijcke Chargien wierdt geseclucleert en uyt-geslooten : De woorden luyden aldus :

Poinct van Seclusie.

EN dat noch de Staten Generael van de Vereenighde Provincien, noch eenige particuliere Staten van eenige van de Geunieerde Provincien, t'eeniger tydt nae desen sullen mogen maken, constitueren of appointeren, Willem Prins van Orange, Kints kint van den laetsten Coningh van Engelandt of yemandt van desselfs descendenten tot Capiteyn Generael, Stadhouder of Commandeur van hare Legers ofte Krijgsmachten te Lande, ofte Gouverneur van eenige haere Steden, Casteelen, ofte Fortressen, ofte Admirael of Commandeur van eenige hare Vlooten, Schepen ofte Krijghsmachten ter Zee, maer sullen haer reelijck en expressselijck daer tegen stellen, ende alle het gheene vervolgens daer in sal onderwonden worden verhinderen; ende daer nae : Ende by aldien by yemant wie hy oock soude mogen wesen, getracht ofte onderwonden soude worden, om den gemelten Willem ofte ymant van sijne descendenten te maecken Capiteyn Generael, Stadthouder ofte Commandeur van de geseyde Armeen, ofte Krijgsmachten te Lande, ofte eeni-

ge van hare Steden, Casteelen, ofte Fortressen; ofte Admirael ofte Commandeur van eenige hare Vlooten, Schepen ofte Krijgsmachten ter Zee, soo sal de Republyken van Engelandt haer behulp by brengen door hare Krijgsmachten te Lande ende ter Zee, soo wanneer het sal begheert worden, ende op sodanige conditien, als men als dan sal goedt vinden, omme het selve voor te komen ende te verhinderen.

Self Cromwel vatte dit artijckel soodanigh op, dat hy betuygde, *dat de seclusie en uytstellingh van den Prins van Orangien, het ware belangh van Hollandt was*; *en verklaerde vorders niet gerust te konnen zijn, ten ware Hollandt, daer hy sijn beste vertrouwen op hadde, hem in het bysonder by acte beloofde, dat se noyt den Prins, of yemandt van des selfs Linie, tot Stadthouder ofte Admirael van haer Provincie souden verkiesen; noch met hunne stemme gedoogen dat de selve over de Militie van de Generaliteyt sou werden gestelt.* Daer voeghde hy noch by: *dat hy terstont de verdere voorwaerden van de handelinge ratificeren en bevestigen wilde, mits dat binnen den tijdt van drie Maenden daer na, soodanigen acte te voorschijn wierd gebracht.*

De Heeren Gedeputeerden hebben niet alleen by hun Antwoort dat Poinct gedebateert, en verklaert van sodanigen nature te zijn, dat het selfde geensints konde aengenomen worden; maer doorgaens in alle Conferentien en volgende Memorien, met alle bedenckelijcke redenen de Heeren Generael en den Raedt gesocht te disponeren, dat sy het selfde geheel en al royeren en ter sijden stellen wilden: maer vonden soo grooten ernst doorgaens by de Engelschen daer omtrent, dat sy voor finael antwoordt niet anders konden obtineren en verkijghen, als tijdt om aen haer Hoog-Mogende te rapporteren, en het selfde Artijckel in een secreet Artijckel apart, en in het

Debat der Gedeputeerde. en notificatie daer over.

bysonder buyten het Tractaet te begrijpen; gelijck de laetste Replijcke en antwoordt van den
1654 Raedt, dien aangaende van den vijfden January 1654. Nieuwen Stijl, op Papier ghebracht, in dese volgende woorden luyde: *Aengaende de andere Clausule, den Prince van Orangien van het Stadt-Houderschap &c. secluderende, wy bevinden het nootsaeckelijck op de substantie daer af aen te houden, considererende sijne relatie aen den openbaren Vyandt van desen Staet, ende de pretentien die hy dien aengaende, in het toekomende sou mogen maeken; maer sullen toestaen, by aldien het haer Ed: believt, uyt het twaelde Artijckel te laten, en in een secreet Artijckel te stellen.*

Daer waren noch andere dispuyten, als aengaande het aanhouden van Engelsche Schepen by Deenmarcken, over de Visscherye, het *Dominius Maris*, of Heerschappy van de Zee, en andere meer: maer na verscheydene Conferentien en handelinge hebben de Engelschen alle hun ingredienten in 27 Artijckelen vervat, en die op den 28 November 1653 over-gegeven. Ondertusschen quam aldaar de veranderingh in de Re-
Cromwel Protector. geeringh, en Cromwel wierdt van Generaal *Protector*: en toen haperde en scheelde het noch aan de Inclusie en insluytingh van Deenmarcken. De Gedeputeerden hier over niet konnende verdragen, zijn die, sonder afscheyt van den *Protector* te nemen, van Londen naar Gravesande vertrocken, alwaar sy na de Wint bleven wachten: wanneer de Luytenant Colonel *Doleman* aan hen gesonden wierdt, met een middel en expedient, deselve Inclusie aangaende, gelijck het selfde in het 29 Artijckel van het Tractaet te sien is.

Hier over hebben de Gedeputeerden dese aenschrijvingh gedaen.

Het

HEt geene de Heer *Luytenant Colonel* Doleman *ons mondeling en schriftelijck heeft gerefereert, is ons so lief en aengenaem geweest dat wy niet hebben konnen na laten u Hoogheydt midts desen te betuygen dat wy ons volkomentlijck daer mede vergenoegt houden. Ende midts wy sijn verseekert dat de Heeren Staten van* Hollandt *ende* Zeelandt *zijn beschreven, ende dat de andere Provincien mede in korten tijdt konnen vergaderen, so hebben wy geoordeelt dat het Tractaet spoedigst tot een gewenscht eynde sal konnen gebracht worden, by aldien wy met den eersten nae onse Principalen weder-keeren, vertrouwende ende geensins twijffelende of wy sullen de resolutien van alle de Provincien erlangen; ende self ook met het tegenwoordige Schip van Oorloge, tot ons transport gedestineert, die van* Hollandt *ende* Vrillandt *konnen over-senden; sulcks dat wy daer van verseeckeren dat binnen* ses *weecken, of, soo het mogelijck is spoediger, niet alleen het consent, maer oock de ratificatie van de Heeren Staten Generael overgebracht sal worden.*

Den Secretaris *Thurloe* heeft daer op geantwoordt.

MYN HEEREN;

S*Yn Hooogheydt, ontfangen hebbende u schrijven van den* vierden *deses; heeft my gecommandeert dit antwoordt daer op te rug te senden, dat hy by dien brief ontfangen heeft het zegel van uwe satisfactie tot de sijne, dat hy alles heeft gedaen van sijne zyde, om dit tractaet tot een gewenscht besluyt te brengen, ende daerom konde hem niet onverwachters voorkomen, als de daer in gementioneerde dilayen die hy vint aen uwe zyde. De quade consequentien van dien niet konnende op sijne reekeningh gestelt worden, hy sal bequaem gemaeckt wesen door het geene dat hy gedaen heeft om sig selver voor God en de Menschen te quyten.*

Vertreck der Hollantsche Gesanten uyt Engelandt.

Na dit schrijven over en weder, zijn de Gesanten des Sondaghs, den 18 January van Gravesand t'zeyl gegaan: komende, naar eenighe stormen te hebben uytgestaan, op Woensdagh, den 21. in Goerede. Op Donderdagh, den 22. deden sy rapport in de Vergaderingh der Heeren Staten: waar over sy bedanckt, en hun verhael by geschrift te stellen versocht wierden. Daar op wierden gecommitteert de Heeren *Huygens*, *van Swieten*, *de Wit*, *Marignault*, *Renswoude*, *Andreæ Mulert*, en *Schuylenburgh*; om benessens de Gedeputeerden de geprojecteerde Artijckelen te examineren. Daar op heeft men de Provincien aanschrijvens gedaan, en ernstelijck versocht, hun Staats-gewijse Vergaderingh te beschrijven, en hunne Resolutien op de voorseyde Artijckelen ten spoedighsten ter Generaliteyt in te brengen.

Besoignes over het verhandelde.

Men heeft oock van het geen in Engelandt verhandelt was, substantieele communicatie aan den Gesant van Vranckrijck, en Resident van Deenmarcken gedaen: bysonderlijck voor soo veel de Kroon van Deenmarcken des geinteresseert was. Des anderen daeghs adviseerden de Heeren van Hollandt ter Generaliteyt, dat niet alleen door het hersenden van de Heeren Gedeputeerden naer Engelandt, ernstige debvoiren souden worden aengewendt, ten eynde de voornoemde Inclusie en Insluytingh van Deenmarcken mocht te wege gebracht worden; maar oock in allen gevallen by succes van het voor-gemelte Tractaet, dat ter begeerte van de selve Majesteyt, alle goede officien, soo door interpositie of mediatie als andersints wegen desen Staet souden geschieden; ten eynde sijn Majesteyt soo wel als dese Staat, met de Republijcke van Engelandt in goedt verstandt mocht komen te geraken. En

wat

wat belanghde de voldoeningh voor twee-en-twintigh Engelsche Hennip-schepen , adviseerde Hollandt mede, dat men het selve in het minnelijk op een *tantum* met de Engelschen sou brengen , indien het mogelijck ware, om andersints daer over sodanige submissie in te willigen, als de Heeren Gedeputeerden na gelegentheyt en neyginge van de humeuren aldaer souden oordeelen ten minste kosten en lasten van desen Staet te sullen konnen geschieden.

En wat aengingh de overgebrachte Artijckelen, verklaerde Hollant mede, deselve sulcks en in dier voegen, als de selve lagen geadjusteert; *absolutelijk en sonder eenige reserve te hebben geapprobeert, gelaudeert en geratificeert.* Waer op voorts van wegen haer Edele Groot-Mogende, ter Generaliteyt, voor Advijs Provinciael in-ghebracht, dat alle de voornoemde Heeren Gedeputeerden, gesamentlijck, ende een yeder van de selve in het bysonder, by haer Hoog-Mogende, mede invoegen als vooren bedanckt; voorts onophoudelijcke debvoiren mochten worden aengewendt, tot Ratificatie van de andere Provincien, sonder eenigh het alderminste tijt-versuym; en dat middelertijt de meer-gemelde Heeren Gedeputeerden; ofte eenigen, immers een van de selve, aenstonts weder na Engelandt mochte worden gesonde, om de meer aengeroerde opgestelde Artijckelen met Commissarisen van sijn *Hoogheyt* behoorlijck te collationeren, en te ondertekenen; oock, hoe eer hoe liever alle hostiliteyten en retorsien te doen cesseren: en so haest doenlijck waere, een stilstant van Wapenen, met insluytinge van den *Koninck van Deenmarcken*, in voldoeninge van het Tractaet op den 18 February des voorgaenden Jaers met hem gemaeckt, te sluyten.

Dat voorts aen de Ministers van desen Staet, en de Consuls van de Nederlandsche Natie in Vranckrijck en Deenmarcken by haer Hoogh-Mogende sou werden aengeschreven, de Koopluyden en Schippers met hunne schepen en koopmanschappen daer zijnde, te vermanen, en in den name van haer Hoog-Mogende te belasten, sich in de Havenen van de voorschreven Rijcken als noch voor eenigen tijt te willen ophouden, tot dat henlieden van den finalen uytval der voorgeroerde Engelsche handelingh notificatie soude worden gedaen.

Aangaande de Clausulen, gestaen hebbende in het twaelfde van de seven-en-twintigh, en daar na geëxtendeert op negen-en-twintigh Artijckelen, by die van de voorschreve Regeeringe, aen de selve Heeren Gedeputeerden, op den 28 November des voorleden Jaers overgelevert, raeckende den *Heere Prince van Orangien*, en dessels *Linie*, in na voorgaende deliberatie goet gevonden, dat conform sekere voorslagh, dien aengaende gedaen, de voorschreven Clausule in 't geheel soude worden uyt-gelicht, gelijck de selve oock in het twaelfde van de voorgaende negen-en-twintigh Artijckelen albereyts uyt-gelaten was, en dat in plaetse van dien, by een Artijckel in het voorschreven Tractaet, of by een acte apart, sou worden vast gestelt. Dat alle die geene, die oyt by haer Hoog-Mogende tot Capiteyn Generael, ofte Admirael van der selver Militie te Lande ofte te Water, ofte by de Staten van de Respective Provincien, tot Stadthouder ofte Gouverneur van de selve soude mogen werden geëligeert, verbonden souden zijn, de voorschreven Tractaten en alle de Artijckelen van dien te besweeren, en dien aengaende by Eede te beloven, dat sy de selve voor soo veel in

haer

haer was souden helpen mainteneren en executeren.

De Heeren Staten van Hollant ten hooghsten genegen, het werck dus verre gebracht, ten eynde toe uyt te wercken, hebben den Heere *Beverning* gerecommandeert, weder op het spoedigste naer Engelandt te vertrecken. Die op Vrydagh den 30 van January uyt den Hage gescheyden, en op Woensdagh den darden van February, tot *Harwits* in Engelandt is aengekomen: van waer hy op Ipswich, Colchester, en soo voorts op Londen is gereyst. Sijn eerste addres was aen den Secretaris *Thurloe*, meenende dat men aenstonts tot het voltrecken der begonnene saecken sou voortvaren; maer men bevandt sich aldaer ontsticht, dat hy sonder nieuwe addressen, sonder pouvoirs, en sonder last tot congratulatie en erkentenis van de Regeeringh aldaer, gekomen was. Sy waren albereets bericht, dat zijnde daer over ter Generaliteyt gedelibereert, geene der Provincien had konnen worden gedisponeert en bewogen, om de intentie van Hollandt daer omtrent te secunderen en by te springen. Vertrek van den Heer Bevernigh naer Engelandt.

Hy heeft daar op geantwoort: *Dat hy gekomen was, als in gevolg en continuatie van de voorige onderhandelingen, dewelcke door een keer en rapport aen de Heeren Principalen, niet konde verstaen werden geinterrumpeert te zijn: dat het Pouvoir en gemachtiginge, voor de vier gesamentlijcke Heeren gedepescheert, oock yeder van deselve in het bysonder authoriseerde: en wat aenging de erkentenis van sijn* Hoogheyt, *dat de Gedeputeerden der Provincien dat stuck sodanigh hadden opgenomen, dat nevens de saecken ten principalen by de Staten van de respective Provincien daer over moeste worden gedelibereert, gelijk de selve daer toe albereets beschreven en besonden waren; konnende ondertusschen niet ondernemen* Sijn verhandelingh aldaer.

om

om eenige nieuwe addressen te geven, of nieuwe pouvoirs te depecheren, als die nootsaeckelijck eenigh adveu ten principale moesten impliceren en behelsen. Doch hadden sy gesamentlijck gewenscht, dat de Artijckelen, voor hun vertreck van daar geadjusteert, by forme van een Tractaet waren geredigeert geweest. Het welke niet geschiet ook impracticabel zijnde een instrument van Ratificatie uyt te brengen, daer de Artijckelen van het Tractaet noch niet waren opgestelt, dat daerom was goet-gevonden, by eenig middel te suppleren, wat in dien deele was versuymt geweest. Waer toe hy aldaer gekomen was, om dat adjustiment te bevorderen: het welke geen nieuwe Negotiatie insloot en impliceerde, ja (eygentlijk) geen Continuatie van een oude, maer alleen een Collatie, waer toe, sijns bedunckens, yemant minder gequalificeert, behoorde geadmitteert te werden. Dat ook de Artijckelen, soo gedresseert zijnde, een hooft en slot, met de behoorlijcke qualificatie van sijn Hoogheyt *moesten hebben, waer van hen de intentie noch onbekent was. Voegende voorts daer by, dat de Provincie van Hollant, als de naeste by der handt zijnde, albereets ten principale, en op dese formaliteyten tot contentement hadde geresolveert: dat hy niet twijffelde, of de andere verder afgelegene Provincien souden van tijd tot tijdt hun Resolutien inbrengen, en de saeken in korte tot een formele besending worden geredigeert, om sijn* Hoogheyt *de gerequireerde eere te bewijsen.*

Maer als alle dese redenen seer weynigh scheenen op hen te vatten, en de Engelschen even hardt op hun Poinct van Eer en de apprehensie van kleynachtige stonden, vandt sich dese Heer niet weynigh voor de saecke ten principalen beducht, dewijl de Engelschen geduurigh in den mont hadden, dat sy oock vry en onverbonden waren: invoegen hy geen beter middel sagh, als het

het werck te verhaeften , en alle kleyne confideratien en infichten over te ftappen , om in geen nieuwe difputen te vervallen. En dewijl evenwel (fijns bedunckens) de Ratificatie niet wel kon werden gedrefleert , fonder voorgaende extentie van Artijckelen, om daer na in geen nieuwe debatten , over de tranflatie of tranfpofitie van woorden te vervallen , adviſeerde hy , geen andere uytkomft te fien, als dat haer Ho. Mog. geliefden by nieuwe Brieven van Addreffen en Pouvoirs, hem foo verre te qualificeren , dat hy die extentie hoe eer hoe liever mocht arrefteren.

Het ftilfwijgende vertreck van den Heer *Beverningh* wierdt by de andere Provincien qualijk genomen. Maer die van Zeeland waren de eerfte, die de Vrede met Engelandt blijdelijck omhelfden, en voor goet keurden , gelijck uyt defe volgende Refolutien , by haer Eedele Mogende op den vierden van Februario genomen , kan blijcken. **Mifnoegen der Provincien over het vertreck van Beverningh.**

ZYnde by de hant genomen de befoigne , rakende de onderhandelinghe van defen Staet met de Republijcke van Engelandt , naer verfcheyden difcourfen en aenmerckinghen by de refpective Leden daer opgevallen , alles overwoghen zijnde wat eenighfints tot de materie foude konnen dienen ; is goet-ghevonden en verftaen te approberen ende te amplecteren , gelijck gedaen werdt by defen de gheconcenteerde negen en twintigh Artijckelen tuffchen beyde Staten beraemt ende gheadjufteert , met dien verftaende , dat voor het fluyten van het gheconcipeerde Tractaet , alle mogelijcke devoiren en inftantien fullen werden ghedaen , om de Kroone van Vranckrijck daer in te comprehenderen ; ende by ontftentenis van dien , alle bedenckelijcke middelen aen te wenden , dat een goet verftant tuffchen de voorfchreve Kroon, ende de Republijcke van Engelandt ghetroffen , ende alle hoftiliteyt geweert mochte werden. **Refolutie van Zeelandt.**

Ten anderen; dat nochmael getenteert sal worden de deficierende Articulen van de ses en dertigh voor desen aen de Ambassadeurs van Engeland voor-geslagen daer in te doen influeren.

Dat de Clausule in het twaelfde Artijckel voor desen by de Regeringh van Engelandt gestelt, raeckende de Heer Prince van Orangie, ende daer neer in een secreet apart ghebracht, t'eenemael sal naar-gelaten en vernietight worden. Ende sulcks niet konnende ghe-obtineert worden, het selve toe te staen met het voorgheslagen Temperament. Namentlijck, dat alle die gene, die oyt by haar Hoogh Mog. tot Capiteyn Generael of Admirael van der selver Militie te Lande of te Water, of by de Staten van de respective Provincien tot Stadthouder of Gouverneur van de selve sullen werden ge-eligeert, geobligeert ende verbonden sullen zijn, de voorschreve op-gestelde negen en twintigh Artijckelen, alle, of soo als die in een Tractaet sullen wesen geredigeert, te beswere, ende dien volgende by Eede te beloven, dat sy de selve voor so veel in haer is, sullen helpen mainteneren, en executeren.

Dat in het dertiende Artijckel van de negen en-twintigh, in plaetse van de woorden, eenige Goederen, gestelt sal worden, alle hoedanige Goederen.

Dat in het sesthiende Artijckel voor het woordt Republijcke gepræmitteert soude worden het woordt Koningen.

Dat daer in het acht-en-twintighste Artijckel ghe-sproocken wordt, van de saecken van Amboina uyt-gelicht sal worden het odieus woordt van moordt.

Dat het negenthiende Artijckel nader ge-eludeert en gelimiteert sal worden, als dat maer soo veel Goederen de belastinghe ofte het recht van het Land sullen onderworpen wesen, als aldaer souden mogen ge-debiteert of verkocht worden; sonder dat daerom de gheheele Scheeps-ladinge in de breeckinge van de last gehouden sal wesen.

Vorders dat het temperament, raeckende de Heer Prins van Orangie, hier bevoorens ghementioneert, sal vast ende onveranderlijck blyven, ende het sluy-

ten

ten van het Tractaet daer geen geaccrocheert wesen: so het selve andersints niet t'eenemael uytgelicht ende geannulleert kan werden.

Ende sullen tot bevordering van dien de voor-ghemelde Gedeputeerden of eenige van dien, op het spoedighste na Engelandt gaen, om gheduyrende de deliberatie van de Provincien een stilstandt van wapenen trachten uyt te wercken, sonder nochtans; dat de ongereetheydt van de een niet en sal ophouden het vertreck van de andere.

Sullende ondertusschen alle publijcke Ministers en Consuls van desen Staet aengeschreven worden, ten eynde alle Kooplieden ende Schippers ghewaerschouwt mogen worden, noch voor eenigen tijdt sich in Zee niet te begeven, maer de uytkomste van dese Negotiatie af te wachten, om voor alle apparente schade bevrydt te wesen.

Is mede goedt-gevonden de Heeren Gedeputeerden van haer Ho. Mog. in de voorsz. Negotiatie gevaceert hebbende, daer over te bedancken, met speciale verklaringhe dat de moeyte en devoiren door de Heer vander Perre zalr. memorie nevens die van de andere Heeren Gedeputeerden in desen aenghewendt, de Heeren Staten van Zeelandt aengenaem zijn, ende behoorlijck gereconnosceert sullen worden.

Als mede dat de selve, ende in de plaetse van wylen de Heer vander Perre een ander (van weghen de Provincie van Zeelandt voor te dragen) met den eersten na Engelandt sullen vertrekken, gecharacteert met den Titel van Ambassadeurs; die daer gekomen zijnde, sijne Hoogheyt den Heer Cromwel sullen congratuleren over de illustre charge als Protecteur over Engeland, Schotlandt en Yerland aen de selve gedefereert; doch met sodanige termen ende woorden, als sy nae ghelegentheydt, in hare wysheyt en discretie sullen bevinden bequaem ende dienstigh te wesen.

Ende is mede goedt-gevonden, dat die Provinciael advijs op het spoedighste de Heeren ordinaris Gedeputeerden ter Generaliteyt sal toe-gesonden, ende door de selve ter Vergaderingh van haer H. Mog. geuytet.

Het

Inkomen van Uytrecht en andere.

Het Quartier van Nimwegen adviseerde genoegsaem op de selve manier.

Uytrecht verklaerde daer na , datse sich eenpaerlijck met de negen-en-twintigh Artijckelen hadden geconformeert , approberende de selve absolutelijck en sonder eenige reserve , en sich voorts met het advijs van Hollandt over een brengende.

Stadt en Lande kende meest op gelijcke wijse de Artijckelen voor goet ; maer recommandeerde boven al de Inclusie van Vranckrijck, en sonder dat niet te doen. Vrieslandt urgeerde het Temperament ; en dat by den Protector gelijcken Eed mocht werden gedaen , als mede de Inclusie van Vranckrijck : approberende voorts mede meest al de andere Artijckelen. Over-Yssel had meest de selve aanmerckingen van Zeelant : was voorts in faveur van het Temperament , raeckende sijn Hoogheyt, in de Inclusie van Vranckrijck ; waer by sy oock voeghden Oldenburgh de Hanze Steden en andere. Eyndelijck quam oock een generael advijs van Gelderlandt en Zutphen, de andere meest gelijck.

Beverning vorder gemachticht.

De uytlating van het Artijckel , rakende den *Prins* , of indien sulcks niet konde te wege gebracht worden , het Temperament daer omtrent, wierd vervolgens den Heer van *Beverning* , beneffens authorisatie , om als Ambassadeur den Protector te congratuleeren , van haer Ho. Mog. toegesonden ; met verseeckeringe , dat eerstdaegs de Heeren *Nieupoort* , *Jongstal* , en yemant uyt Zeelandt volgen souden. En naer verscheydene stribbelingen, is noch eyndelijck vast gestelt, hem een nieuwe Instructie toe te senden; de welcke te lange hier in te voegen , by *Aytzena* te sien is. De Ambassadeur van Vranckrijck dede oock een propositie tegen dese Vrede, mede aldaer te vinden.

Aytzema 3 Deel, pag. mihi 912.

Inge-

In gevolge nu van het voorgaande zijn oock de Heeren *Nieupoort en Jonghstal*, dewijl in Zeelant niemant kon bewogen worden, om sich tot de Engelsche Ambassade, tot in de plaets van den Heer *W. van der Perre*, in Engelant voor heen gestorven te laten Emploieren, naer Engelandt getrocken, die op den achtsten van Maart tot Doever aanquamen. Naar eenige haperingen, voornamentlijk over de saack van Deenmarcken, is noch eyndelijck de Vrede op drie en dartigh Articulen gheslooten; zijnde daar mede inghevoeght het Temperament, raackende den Eedt te doen by den geenen, die in tijdt en wijle hier tot Capitein Generaal en Stadthouder sou mogen aengenomen worden.

Nieupoort en Jonghstal naer Engelandt.

Vrede gesflooten.

Nu sullen wy voort gaan, en verhandelen de saack van de Seclusie. Wat nu vorder de Seclusie aangaat, dese luyde als volght:

Acte van Seclusie van sijn Hoogheyt.

De Staten van Hollandt ende West-Vrieslant, geconsidereert ende in achtinge genomen hebbende dat God den Heer Almachtig goedertierentlijck geliest heeft de Tractaten van Vrede, Unie, ende Confœderatie tusschen de Republijcque van Engelant, Schotlant ende Yerlant ter eene, ende den Staet der Vereenighde Nederlanden ter andere zijde, nu eenigen tijdt herwaerts onderhanden geweest zijnde, met een geluckige uytkomste te zegenen; sodanigh dat de selve Tractaten op den vijftienden der voorleden Maendt by Commissarisen van sijn Hoogheyt den Heer Protector der voorsz. Republijcque, ende de Heeren Extraordinaris Ambassadeurs van desen Staet tot Westmunster in Engelandt finalijck zyn gesllooten, mitsgaders ten weder-zijden met behoorlijcke onderteeckeninge ende bezegelinge bekrachtight, ende specialijck gelet op 't ernstigh versoeck by hoogh gemelte sijn Hoogheyt tot vast-stellinge van de voorsz. Tractaten, ende omme de voorgeroerden Vrede eeuwighduerende te maken, iteratívelijck gedaen, mitsgaders

op de apprehensie die de selve sijn Hoogheyt te meermalen verklaert heeft te hebben van dat de Heeren Prince van Orangien ofte dessels Nakomelingen, als zijnde Descendenten van den Huyse van Stuart t'eenigen tijde alhier gedefereert werdende, de hooghste Ampten van de Staet, daer uyt om verscheyden Respecten lichtelijck groote diffidentien ende jalousien, tusschen beyde de Natien soude komen te rijsen, ende vervolgens mede het voor-geroerde gehandelde daer door gelabefacteert werdende, de selve Natien wel lichtelijck wederomme in een swaren ende bedroefden Oorlogh soude mogen komen te vervallen, 't welck de hoogh-gemelte Heeren Staten genegen zijnde in alle manieren te verhoeden, hebben na voorgaende speciale beschrijvinge, ende na rijpe deliberatie op 't geene voorsz. is gedaen ende gehouden, tot verhoedinge van voor-geroerde onheylen, ende tot voorkominge van verder Effusie van Christen bloedt, oock voornamentlijck om meer hoogh-gemelte sijn Hoogheyt in de voor geroerde dessels bekommeringe soo veel in haer is, volkomentlijck gerust te stellen, ende omme het effect van 't voor-geroerde Tractaet metter daet te genieten, mitsgaders, omme de selve ten goeden van beyde de Natien eeuwig-durende te maken, wel willen verklaren, gelijck de selve verklaren by desen; Dat haer Ed. Gr. Mog. nimmermeer den ghemelde Heere Prince van Orangie oft yemant van desselfs Linie sullen verkiesen tot Stadhouder ofte Admirael van haer Provincie, noch toestaen, soo veel het advijs van haer Provincie aengaet, dat de selve noyt werde geeligeert tot het Capiteynschap Generaal over de Militie van de Generaliteyt, daer toe haer by desen in der bester forme obligerende. Gegeven in 's Gravenhage, onder 't groot Zegel van den Lande, den vierden May, 1654.

Protesten daer tegen.

Tegen dese Acte zijn van de andere Provincien verscheydene protesten en acnteeckeningen ghedaen, wanneer die begost te Esclateren. Dat van de Princessen Royale en Douariere volgt hier aen.

Ho.

Ho. Mog. Heeren,

Vertoninge van de Princessen.

HAre Koninckllijcke Hoogheyt, mitsgaders hare Hoogheyt de Princesse Douarieren van Orangie Respective Moeder ende Groot-Moeder, ende Vooghdessen van den jongen Heere Prince van Orangie, vinden sich in die qualiteyt ende uyt de grondt van hare Moederlijcke herten ende genegentheyt bewogen ende genootsaeckt U Ho. Mog. met behoorlijcke eerbiedinghe te vertoonen, hoe dat sy met verwonderinge, ende tot haer uytterste leetwesen werden onderricht, dat by de Edele Groot. Moghende Heeren Staten van Hollandt ende West-vrieslandt, soude wesen voorgenomen seeckere resolutie, by de welcke gemelte jongen Prince haren Soon, ende Pupille, mitsgaders alle sijne Descendenten, voor altoos van alle Ampten by de Heeren Princen sijne voorsaten in dese haer Ed. Gr. Mo. Provincien bekloet, souden werden ghesecludeert, bekennende hare Hoogheden geensints te konnen bevroeden, waer op soodanigen deliberatie soude mogen worden gefondeert, het sy dan dat het regardt genomen werde, oft op de groote langhduyrighe ende getrouwe Diensten by Hooghgemelte Heeren Princen van Orangien, successivelijck met vrywilligh opsetten van Goet ende Bloet aen de Lande ghedaen, oft op de goede ghenegenheyt die haer Edele Gr. Mog. dien volgens altoos aen het Loffelijcke Huys van Orangien hebben betoont, oft eyndelijck mede op de tedre ende onnosele Jaren van ghemelte jonghen Prince, van de welcke soo ten opsichte sijner geboorte, als van de considerable intressen, die hy in den gemeenen welstandt deser Landen is hebbende, niet anders en staet te presumeren, dan dat hy in tijden ende wylen de loffelijcke voetstappen sijner Hooggemelte voor-Vaderen ten dienste van de Staet souden hebben te volgen, waer toe alsoo Hem (eenigh Mannelicke nazaet) van Hooghgem. Doorl. Princen in dese sijne minderjarigheyt den wegh niet sonder merckelijcke Vlecke ende prejuditie van de Eere sijns Persoons ende geboorte en

kan worden afghesneden ; Willen hare Hoogheden U Hoogh Mogende dienstelijck versocht ende ghebeden hebben , in gevalle bevonden werde dat eenighe soodanige Resolutie als voorsz. is , by wel ghemelte Heeren Staten van Hollandt mochte wesen gheconcipieert , dat U Hoogh Mog. goede ghelieste sy hare vriendelijcke Officien by de selve te interponeren , ten eynde haer Ed. Gr. Mog. geinduceert moghen worden , de saecke die in allen deelen van sware importantie is , in naerder Consideratie te nemen , ende de selve tot geene effecte te willen laten komen, sullende U Ho. Mog. sulcx doende betrachten het gene van hare Hooghe wijsheyt ende discretie wert verwacht, en by haer voor alle de Wereldt roemelijck , midtsgaders den goeden Ingesetenen deser Landen met volkomen toestemminghe , lief en aengenaem sal worden bevonden.

Marie, Amiliæ P. Orangie.

De Heer Keurvorst van Brandenburgh, heeft oock in deser manieren aen de Heeren Staten van Hollandt geschreven.

Van Keur Brandenburgh.

DAt hoorende van ghemelde Acte , in den beginne dien aengaende met een seer twijfelachtigh ghemoet hadde stil ghestaen, ende hem voor oogen ghestelt de groote liefde die haer Edele Gro. Mog. droegen tot de Institutie, ende dat de selve niet konde toelaten , dat oock de minste der selver Inwoonderen diervoegen wierden beswaert , considererende met eenen des Staets hooge naem ende reputatie, de welk voor desen noyt besweeck om met overwonnen hant yets over te geven dat yeder een van haer Ingesetenen uyt kracht van sijne Borgerlijcke recht , ende de ghemeene vryheyt onwederroepelijck toebehoorde , boven al hadde inghesien , dat sulcx soude gepleeght worden tegens een onschuldige Weese, aen wien een yeder Provincie een voorstandt schuldigh was , van Godts ende Ampts weghen , ende omtrent sulcken Kindt, dat uyt sijn wiege vertoonde soo veele diere

werck-

wercktuyghen, die Godt gebruyckt hadde tot de behoudenisse van de waere suyvere Religie, ende het bloet ende goet, ende dappere daden van sijne voor-Ouderen, waer op de fondamenten van dien aensienlijcken Staet in veele deelen was gebouwt ende ghegrontfest, hy konde sich in waerheydt het selve soo veel te min inbeelden, als hy overdacht die groote eere die de Vereenighde Provincien sijne Vooroudéren ten allen tijden soo danckbaerlijck hadden bewesen, ende waer in insonderheyt de loffelijcke voorsaten van haer Ed. Groot Mogentheden niemant hadden gecedert, als die van tijdt tot tijdt hare affectie singulierlijck hadden betoont aen 't Hvys van Orangien, niet twijffelende, of haer Edele Groot Mog. souden in der selver voetstappen treeden, ende ten uyttersten trachten, ghelijck der selver Godtsalighe voor-Ouderen uyt puyre liefde tot de Vryheyt ende Religie, geluck ende ongeluck, lief ende leet, in so beswaerlijcke tijden, ende tot in haer graf toe met het selve Huys hadden gemeen gehadt, dat nu daer, door Godts hulpe, de vyanden ende het ongeluk waren overwonnen, die eenige Soon ende Erfgenaem van soo veele treffelijcke Princen, van het bevochten gheluck, seghen ende eere, niet souden moghen werden uytgeslooten; soude dese Pupil, wiens voor-Ouderen onder d'eerste waren geweest, die dien geluckighen steen tot de liberteyt hadden gheleyt, nu oock d'eerste wesen aen de welcke de selve liberteyt haer kracht ende moet liet sincken; Hy sijns deels, konde 't selve in sijne ghedachten niet laten komen, ende hadde dien volgen niet alleen niet konnen ghelooven, maer oock vast onnoodigh geacht, daer over aen haer Ed. Groot Mog te schrijven; dan eyndelijck hebbende betracht, dat haer Edele Groot Mog niet en souden konnen qualijck nemen, dat yemant van der selver geallieerden die t'allen tijden hadde deel genomen in des Staets geluck ende ongeluck, oock ten overvloet sijne sorge quame besteden voor het algemeyne welvaren, sonderlingh nademael hy in betrachtinge van de Voogdye, waer mede hy gechar-

geert was, niet sonder berispinghe soude mogen stil staen of swygen in eene sulcke saecke, daer dese sijn Pupille soo hooghlijck konde werden bedroeft. Soo versocht hy haer Ed. Groot Mog. dat in dien boven alle vermoeden, tot nadeel van den Prince van Orangien yets mochte gheconsenteert zijn, ofte geconsenteert worden, de selve sulcx geliefden af te slaen, ende in te trecken, ende in desen niet te gedooghen dat yets tegen de Justitie, Liberteyt ende dien volgens tegens den Prince van Orangien, mochte werden geaccordeert; haer Ed. Groot Mog. souden daer aen doen een werk, dat aen Godt, aen de gherechtigheydt ende aen alle de werelt soude aengenaem ende behaeghlijck wesen, konform de oude Hollantsche dapperheyt ende deughden, ende 't geene de vyanden tegens haren danck souden moeten roemen ende venereren, in eene Natie die hare vryheyt niet bedeckte met sonden, die Pupil selfs soude oock t'sijner tijdt met alle schuldige danckbaerheydt ende alle moghelijcke diensten 't selve erkennen, ende hy neffens alle Geallieerden, ende die by 't Vorstelijcke Huys geinteresseert waren, souden nimmermeer nalaten, met betooninge van vrunt ende nabuerlijcke affectie sulcx te verschuldigen, &c. Was gedateert Coln aen den achtsten May.

Aytzema 3 Deel. pag. 931. *Aytzema* segt dat de Heer *Jonghstal* affonderlijck aen haer Hoog-Mogende geschreven, en heylighlijck verklaert heeft, dat hem noyt in 't particulier, ofte met de Heeren *Beverningh* en *Nieupoort* t'samen eenige resolutie, acte of verklaringe, raeckende de bewuste Seclusie, was bekent gemaeckt, veel min toe-gesonden: als mede, dat hy noyt alleen of met de andere Heeren te samen, directe of in directe in de voorsz. saecke, aldaer iets hadde verhandelt; dan wel te hebben van ter zijden vernomen, dat gemelte Heeren *Beverningh* en *Nieupoort*, dien beneffens separate last van de Heeren van Hollandt ontfangen,

gen, en daer over op diverſche tijden ſecrete conferentie met den Heer *Protector* ſouden hebben gehouden; wat daer af was, ſoude ſich wel haeſt openbaren, in allen gevallen waer zijnde, dat ſy verſcheyde malen tot Withal by den Heer *Protector* waren geweeſt, ſonder hem daer van kenniſſe te geven, ofte te communiceren wat aldaer by haer was verricht.

De vordere menighvuldige conteſtatien hier over gevallen, ſullen wy, om ons niet te engagieren, hier van woort tot woort (als meer andere) uyt *Aytzema* hier laten volgen. Vordere Conteſtatien over de Secluſie.

De Meſſive van de Heeren van *Beverningh* ende *Nieupoort* geleſen zijnde, hebben haer Ho. Mog. aen de Provincien Copye van dien, ende van de Acte van Secluſie toe-geſtaen. De Gecommitteerden van Zeelandt repeterende wat nopende „ het Temperament ende anderſints was gepaſſeert, „ verklaerden het een ende ander op te nemen voor „ een ſake van ſoo ſchadelijcke ende ruineuſen ge- „ volge, dat hy, insererende de aenteeckeninge „ op het ſelve ſubject hier bevoorens van wegen „ Zeelandt gedaen, in den name van de Heeren „ ſijne Principalen, wel expreſſelijck *deſadvoueerde* „ de meer-gemelde handelinge en Acte, reſerve- „ rende ſoodanige nadere Reſolutie ende aenteec- „ keningen te ſullen mogen nemen en doen als ſijne „ Principalen namaels ſouden vinden te behoren. „

Vrieſlandt liet desgelijcks daer tegen aenteec- „ kenen t'inhereren hare voorige proteſtatien. „

Stadt en Landen verſochten Copye, reſerve- „ rende nader te ſullen haer verklaren. „

Wat voor deſen van wegen Vrieſlandt is ge- „ ſtelt, was alleen by proviſie ende door de Hee- „ ren Gecommitteerde gedaan. Maar eyndelijck „ wierdt ingebracht wat de Heeren Staten van die „ Provincie ſelfs hadden op het werck verklaert, „

„ onder andere, dat het was ſtrijdende met de *Unie*
„ van Uytrecht, met de Reſolutie van den negen-
„ tienden February laaſt-leden : voorts laſtende
„ haar Gecommitteerde ter Vergaderingh van haer
„ Ho. Mog. om met alle mogelijcke devoiren, yver
„ ende neerſtigh onderſoeck te willen voort-varen,
„ ende daer henen de ſake te helpen derigeren, met
„ ende beneffens de Gecommitteerde van de andere
„ Provintien, dat de Heeren Staten van Hollandt
„ mochte worden geinduceert om openinge te doen
„ aan de geſamentlijcke Bondtgenooten van de ſe-
„ parate onderhandelingh, ghenomene en overge-
„ ſondene Acte ofte reſolutie, ende wat daar be-
„ neffens is gepaſſeert, dat ook ten eynde de voorſz.
„ Heeren Ambaſſadeurs ten ſpoedighſten te rugge
„ ontboden, in haer Ho. Mo. Vergadering redenen
„ ende rekenſchap geven van de ſeperate onderhan-
„ delinge op den name van de Heeren Staten van
„ Hollant, alleen buyten weten en kenniſſe van de
„ andere Bontgenooten bedreven met den Heer
„ *Protector* van Engelant, tot excluſie ende nadeele
„ van den *Heere Prins van Orangie* en deſſelfs Linie,
„ om ſulks geſchiet, de excluſoire Acte ende Reſo-
„ lutie der Heeren Staten van Hollant rijpelijck en
„ na behooren te examineren, ende daar op als dan
„ met volkomen kenniſſe van ſake tot conſervatie
„ van de *Unie* ende *maintenuen* van hare Provintien,
„ hoogheyt, vryheyt ende gerechtigheyt, nader
„ na exigentie ende meriten van ſaacken by haar ge-
„ reſolveert te worden als ſy verſtaan ſouden te be-
„ hooren, als mede ten eynde het Hooghloffelijcke
„ Huys van *Orangie* en des ſelfs Linie voor het
„ voorſz. geſepareerde middel ten reſpecte haar
„ over-groote victorien en dienſten voor den gant-
„ ſchen Staet (door Godes zegen) bevogten en ver-
„ kregen, van de hooge bedieningen deſer Staet niet
„ mochten worden uytgeſloten, maer danckbaerlijk in

de

de hoogste en waerdigste consideratie gehouden. „

Maer wat was 't, de volgende handeling en con- „ ditien die Vranckrijck inging met den *Protector*, „ justificeerde genoeg wat Hollant gedaen hadde. „

Niet te min gar hier veel moeyelijckheyt, als „ de Heeren van Hollandt, oock aen de Princesse Douariere communiceerden de Seclusie, seyden te verstaen, dat de selve Acte anders wierdt geduydt als die lagh, als of men den Prins soude „ willen het Landt uyt hebben of diergelijck, dat- „ se waren genootdrongen, en sonder dat geen „ Vrede hadden konnen hebben. ende sy souden „ naer alle apparentie hebben den *Protector* gedispo- „ neert om de selve Acte te dispenseren, maer dat „ die gene die de sake hadden gedivulgeert, waren „ oorsake waerom sy het niet hadden konnen te „ wege brengen, &c. Sy baden haer Hoogheyt te „ willen seggen wie de gene waren die haer eerst de „ selve sake hadden aengebracht, dat die niet al- „ leen hadden gedaen tegens haer eygen Eedt, maer „ oock tegens het interest van 't Huys ende persoon „ van den Prins. De Princesse Douariere hadde „ seer voorsichtighlijck geantwoort, dat de Prin- „ cesse Royale ende sy door gemeene geruchten „ hadden de sake gehoort, ende daer op de Memo- „ rie soo aen haer Ho. Mog. als aen de Staten van „ Hollant overgegeven, dat sy so Bloets als Voor- „ mundts wegen, gehouden waren geweest sulcks „ te doen, ende haer geacquiteert hebbende, geern „ het interest van den Prins postponeerden dat van „ het publyck of algemeen: men gaf haer *Hoogheyt* „ beleefdelijck te verstaen, dat men seer ongeern „ hoorde, dat soo van wegen de hooge Hoven, als „ der selver luyden, wierden gevoert seer scherpe „ propoosten, dat men vertrouwde dat sulcks ver- „ siert of wel niet naer de meening te zijn van haer „ *Hoogheyt*, versoeckende dat geliefde andere opi- „

Excuse ende justificatie van dien.

„ nie te hebben van de goede Regeeringh alhier,
„ ende alles contribueren tot ruſt.

„ De Heeren van *Hollant* verklaerden nochmaels „ gelijck te voor, datſe gereſolveert waren te hant- „ haven de *Unie*, en datſe t'onrecht wierden gein- „ ſimuleert over quetſingh van dien. Sulks den „ ſes-en-twintighſten May ingebracht wordende, „ wierdt by de Heeren van *Vrieſlandt* den acht-en- „ twintighſten daer tegen weder inghebracht, te „ wenſchen dat de daet met de woorden mochten „ over een koomen: ſtellende tot oordeel van haer H. „ Mog. of niet den *Prince van Orangien* wiert ſeer „ verkort door de Secluſie, ende of ſulcks niet was „ tegen de *Unie*; of het niet deſen Staet by andere „ Koningen ende Princen bracht in kleynachtinge, „ ende of het geen onluſt ſoude veroorſaken onder „ de Gemeente, die ſoo groote liefde tot den *Prins* „ droegen. De Heeren van *Hollant* hbben daer op „ weder ter ſelver tijdt laten aenteeckenen, dat by „ dit geſchrift niet nieuws wiert geſeyt, maer dat „ de ongewoonlijcke termen daer in vervat, ſche- „ nen aengeleyt te zijn om materie van onluſt ende „ commotie aen de Gemeente te fourneren: daer „ op hebben de Gedepeteerde weder den eerſten „ Juny ingegeven een langh geſchrift, noemende „ den Heer Raet-Penſionaris by naem, dat hy ee- „ nigh comminatoire termen tot nadeel van den „ Heer *Wijckel* ſoude hebben gebruyckt; voort al „ noch taxerende de Heeren Ambaſſadeurs ende de „ Heeren van *Hollant* van mishandelingh in 't ſtuck „ van de Secluſie. Van wegen *Hollant* is ingebragt „ den vierden Juny, dat alle de Heeren Gecom- „ mitteerde Raden en de aen-weſende Gedeputeer- „ de ter Generaliteyt hooft voor hooft conſonante- „ lijck ende eendrachtelijck verklaert hadden dat „ den Heer Raet-Penſionaris niet hadde geſeyt als „ wat te voor beſlooten ende hem aenbevolen was,

ende

ende dat met seer groote moderatie , sonder ee- „
nige de alderminste of onfatsoenlijck of commi- „
natoire maniere van spreecken te hebben ghe- „
bruyckt.

Den negenden Juny resolveerden de Heeren van *Hollant* dat de Heeren van *Vrieslandt* souden worden versocht om de op gemelde haer scherpe geschriften in te trecken , of dat anders aen de „ Provincie selfs soude worden geschreven met re- „ presentatie van onheylen , die uyt soodanige al- „ tercatien souden mogen volgen. Gelijck dan aen „ *Vrieslant* te voor alrede wijdloopigh was ge- „ schreven ; oock aen alle de andere onder dato „ den negenden Juny. Doch aen de Provincie van „ *Uytrecht* , als zijnde moderaet ende niet dringen- „ de op de ontijdelijcke openingh , met dancksegginge. Want sy versochten niet verder opening „ als voor soo veel de selve de Generaliteyt concer- „ neerde. Altercatie over de Seclusie.

Den sesten Juny wiert van wegen haer Hoog- „ Mogende door een expresse Bode ende Pinck ge- „ schreven aen de Heeren Ambassadeurs , datse „ souden hebben over te stueren wat by haer , no- „ pende het werck van de Seclusie , was gedaen „ *Uytrecht* liet weder teeckenen haer voorige clau- „ sule *voor so veel het de Generaliteyt soude aengaen.* „ De Heeren van *Hollandt* hebben daer tegen wijdt- „ loopigh laten aenteeckenen , dat soodanige Re- „ solutie sloegh op een saeck daer over aen *Hollant* „ privativelijck competeerde de dispositie ; ende „ de deliberatien of Resolutien van haer Ho. Mog. „ of eenige van de andere Provincien niet subject „ was. De Gedeputeerde van *Stadt en Lande* liet „ den tienden aenteeckenen , dat de Resolutie van „ haer Ho. Mog. behoorde te worden geamplieert „ met een prohibitive last aen de Ambassadeurs, *om- „ me van de voorschreve negotiatie sich t'onthouden* „

en

„ *en de selve tot geen effect ofte besluyt te mogen bren-*
„ *gen, als zijnde onlydelijk voor het hooghste respect*
„ *van den Staet in 't gemeen, ende van de respective*
„ *Provincien in 't particulier, dat men haer Ho. Mog.*
„ *Ministers in Eedt ende dienst van den Staet zynde,*
„ *op kosten van 't Lant, ende onder faveur van 's Lants*
„ *commissie, souden laten continueren in 't voltrecken*
„ *van eenige particuliere Negotiatie, voornamentlijk*
„ *soodanige die strijdig souden zijn met de intentie van*
„ *den Staet, by opgemelte haer Ho. Mog resolutie de*
„ *Ambassadeurs preciselijck aenbevolen, te meer om*
„ *dat door soodanige prohibitive last (de sake noch eenig-*
„ *sins in sijn geheel zijnde) de inconvenientien ende on-*
„ *heylen, die by voortgang ende voltrek van de voorsz.*
„ *separate negotiatie, het algemeene lieve Vaderland*
„ *soude overkonnen komen ('t welck Godt Almachtigh*
„ *genadelijck verhoede) souden gediverteert ende voor-*
„ *gekomen konnen worden, dan sulcks niet hebbende*
„ *konnen geschieden, vermis by de voor-stemmende Pro-*
„ *vincien, als by de Heeren hare Principalen daer toe*
„ *niet gelast zijnde, 't selve geexcuseert wierde, vondt*
„ *sich de Gedeputeerde van Stadt en Lande voornoemt*
„ *genootsaeckt nochmaels t'inhereren, ende alhier voor*
„ *gerepeteert te houden de aenteeckeninge den achtsten*
„ *May laetst-leden gedaen, ende voorts te verklaren*
„ *ten aensien van de voor-geroerde Resolutie der Hee-*
„ *ren Staten van Holland, ende de maximen daer inne*
„ *vervattet, niet te konnen consenteren in eenig voor-*
„ *der verblijf, ofte employ van de meer-gemelte Am-*
„ *bassadeurs, maer ter contrarie te versoecken dat de*
„ *selve op het spoedighste gerevoceert mochten worden,*
„ *om naer gedane rapport ende gehoorde der selver ju-*
„ *stificatie, sulks geresolveert te worden als na regte be-*
„ *vonden soude worden te behooren, by ontkentenisse*
„ *van dien, van nu af aen desadvoueerde al het gene by*
„ *de selve ondernemen ofte genegotieert soude worden,*
„ *ende daer tegens, als mede tegens alle onheilen ende in-*

con-

convenientien, die den Staet ter oorsake van desen „
voorgeroerde geheele handel soude mogen overkomen, „
in den name van de Heeren sijne Principalen prote- „
sterende. „

Des anderen daeghs urgeerden de Heeren van *Vrieslandt* de revocatie van de Ambassadeurs : de Heeren van *Hollandt* hebben dat den elfden schriftelijck gedebatteert, ende vertoont noodigh te zijn dat door de Ambassadeurs eerst wierdt met den *Protector* ghemaeckt een Reglement op het stuck van *Marine*, oock volbracht de *Mediatie tusschen Engelandt ende Vranckrijck*, dat oock de saken van *Denemarck* door de Ambassadeurs moest worden geappuyeert. Ten vierden, dat de Ambassadeurs om het uytvoeren van het dertighste Articul van de Vrede nootwendigh moesten noch aldaer verblijven; specialijck alsoo *Vrieslandt* en *Stadt en Lande* meest 't werck van *Vranckrijk* ende *Denemarck* hadden geurgeert. De Gedeputeerde van *Stadt ende Lande* heeft daer op den sestiende, Juny weder laten aenteeckenen, dat het aenbevolen *Temperement* was een principael Point van de Negotiatie der Ambassadeurs geensints Provinciael, maer absolutelijck en privative de Generaliteyt concernerende : dat de maximen van *Hollandt* (dat de Ambassadeurs, als subjecten van *Hollandt*, aen haer Ho. Mog. dien aengaende geen reeckenschap schuldigh waren) was *van verre insichten*, en eenmael geadmitteert, van groote en voor den Staet *dangereuse gevolge* soude konnen zijn, oock ongehoort, immers voor hem Gedeputeerde onverantwoordelijck te zijn, meer-gemelde Ambassadeurs met soodanige maximen gemunieert, by conniventie ende stilswijgentheyt te laten continueren in het effectueren van de voorsz. ordre, soo directelijck strijdende tegens de intentie van de Heeren sijne Principalen, na-

Vrieslant proponeert de revocatie der Ambassadeurs. Hollandt daer tegen.

derhandt

,, derhandt geconverteert in eene Resolutie van den ,, Staet, daerom als noch inhereerde het gedane ,, versoeck van revocatie van de Ambassadeurs, ,, mitsgaders de verdere aenteeckeninge wegens de ,, Provincie van *Stadt ende Lande* op den festen de-,, ser gedaen; konnende niet te min, om den dienst ,, van het Landt in geenderhande manieren te ver-,, achteren, wel gedogen dat het uytwercken van ,, de voor-geroerde resterende pointen aenbevolen ,, worde soodanige Ministers, die onder geen pre-,, text, hoedanigh het soude mogen zijn, *de schul-,, dige gehoorsaemheyt* aen haer Ho.Mog. ontrocken ,, konden worden.

Brief van Hollandt aen eeni-ge Steden.

De Heeren Staten van *Hollant* om dese hevige bewegingen wat ter neder te setten, hebben goedt-gevonden aen de Borgermeesteren ende Vroetschappen van Haerlem, Leyden, Alckmaer, Enckhuysen en Edam, dit volgende te schrijven;

Erentfeste, &c.

Over alle saken van Staet in deliberatie gebragt, wert een afkomste ghemaekt, ofte met eenparigheyt van de gerequireerde Advysen, ofte met het meerdere getal van de selve; ende het is naeuwelijks te bedenken ('t en ware den Alwijsen God door sijne bestieringe wonderlijk mede wrochte) dat een Lichchaem gecomposeert uyt soo veele Leden, als in onse Vergaderinge, in een sake van gewigte, alle de Leden met een even groot genoegen souden konnen gebracht worden tot een eenparig gevoelen, niet te min, dewijle wederom alle de Leden continueren in een ende het selve oogmerk, te weten, den welstandt van 't gemeene beste ende de subsistentie van den Staet, soo vereyscht de reden de bescheydentheydt ende de onderlinge liefde, dat het eene Lidt van des anders intentie noyt anders en oordeele als ten besten, ende of wel onder

dertusschen de toe-vallen omtrent de Particulateyten ende circumstantien der saken, somtijdts eenige vervreemdinge schijnen mede te brengen, soo moet nochtans altijdt het onderlinge ende gemeene vertrouwen vast staen, van dat niemandt van het voorsz. nootsakelijcke oogmerk tracht af te wijcken, ofte andersints soude men vervallen in onderlinge diffidentie, daer uyt in gepassionneerde oneenigheyt, uyt soodanige oneenigheit in onbequaemheit om de saken van den Staet behoorlijck te manieren, ende vervolgens in absolute dissolutie ende ruine: alle het welke op de Deliberatien ende Resolutien, rakende de bewuste Seclusie van den Heere Prince van Orangie, gepast zijnde, soo nemen wy dien volgende in oprechtigheyt ten goede de redenen ende motiven om de welcke U Ed. van de andere Leden, sulcks uyt nootsaekelijkheydt goet vindende, hebben gedissentieert, ende vertrouwen in goeden gemoede, dat U E. niet anders als den welstant van 't gemeene beste daer door hebben beoogt, ende aen de andere zijde geconsidereert alle de omstandigheden van 't voorsz. werck, soo mogen wy mede billik verwachten, dat U E. van de andere, so verre de meeste Leden onser Vergaderinge, evengelijcke impressien sullen hebben ingenomen ende behouden, maer de sake onder de alwijse beschickinge ende bestieringe Godes by ons gekregen hebbende den uytslag U Ed. bekent, en vervolgens gebracht wesende in soodanige termen dat daer in gene veranderinge kan werden gemaeckt ofte toegelaten, soo komt het nu daer op aen, dat gespeurt mogen werden de vruchten ende effecten van het voorsz. onderlinge goet gevoelen ende vertrouwen, in het eendragtig mainteneren van 't gene met meerderheit van de opinien is ter nedergestelt, nootsakelijk niet alleen voor het aensien van onse Regeeringe, maer ook boven allen voor den Dienst ende subsistentie van den Staet; het is wel waer dat U E. Gedeputeerden van den beginne tot den eynde toe, stant-

vaste-

vastelijk van de andere Leden dissentierende op alle occasien der selver contrarie sentimenten hebben doen aenteykenen tot hare descharges in U E. regard; maer de nature van de sake naerder u esende geruminеert, hebben de selve, gelijk mede alle de andere discreperende Leden, des vrundelijken versocht ende aengemaent, ook met redenen overtuygt zijnde verstaen ende verklaert al het gene over 't voorsz. subject by ons geresolveert is, te wesen puerlijk Provinciael ende absolutelijke dependerende van onse Souveraine Dispositie; het welcke dan vast gestelt ende te rechte geconsidereert wesende, so konnen wy twijffelen, aenmerckende U E. geexperimenteerde wijsheydt ende gewoonlijcken yver tot den voorstand van het recht ende Hoogheyt deser Provintie daer van U E. een notabel Lid zyn makende, ofte U E. sullen mede genegen ende geresolveert wesen, omme het selve Provinciale Recht ende Hoogheyd te helpen voorstaen ende mainteneren, ook vervolgens alles helpen contribueren, wat tot voorkominge van contrarie indragt soude mogen gerequireert werden en dienstig wesen, ende dienvolgende voor eerst en voor al bewogen werden *de gedane aenteikeningen tegens de eerst-genomen Resolutie over het meer-geroerde subject, mitsgaders als mede tegens de op-gevoelde deliberatien en Conclusien daer van dependerende; te doen lichten, het welcke geschiedende, het Lichaem van onse Vergaderinge in sijn doen ende laten verstercken, ende soodanigen aensien geven sal, dat andere, die maer occasie grijpen ende haer verstouten op onse Dispariteyt, de lust vergaen sal om ons in ofte over de voorsz. ende andere Deliberatien te inquieteren; ende voorwaer, so U E. in aendachtige opmerckinge believen te nemen dat de saken, na soo rijpen overlegh*, alleen door noot ter neder gestelt *zijnde, een finalen uytslag genomen heeft, sulcks dat onmogelijck is die te herdoen, 't en zy men met een de Condepedentie van dien,*

dien, *dat is*, het effect *van den* Vrede, *wil verliesen*, *soo konnen wy niet gelooven dat U Ed. dienstigh achten sullen te persisteren*, *wel wetende hoe weynig meer geroerden Vrede voor den Staet van den Lande*, *ten aensien van desselfs* verswackte ende beswaerde finantien *kan werden gemist*, *ende hoe Salutair de selve is voor de behoudenisse ende voortsettinge van de Commercien*, *ende tot subsistentie van alle de geene die daer omtrent eenighsints zijn geintresseert*, *behalven de aengenaemheyt ende lieflijckheydt*, *die alle ende een yeder van de goede Ingesetenen*; *daer inne als in eene gesegende saecke van den grooten Godt behooren te vinden : Weshalven wy nochmaels op het allerserieuste versoecken*, *dat U E soo uyt liefde tot den Vrede*,*ende het welvaren van den Staet ende des selfs Ingesetenen*, *als uyt respect van de conservatie ende voorstandt van het Recht ende Hoogheydt deser Provincie*,*ende sulcx mede van U Ed. eygen selfs*,*als een integrante Lid van dien*,*alle de voorsz.* aenteykeningen *t'onser eerster by-een-komste willen doen in trecken*,*op dat also eene lieflijcke eendrachtigheydt gevonden werdende*, *alle de geene die uyt eenige besondere consideratien daer tegens bestaen souden mogen te machineren*, *siende de kracht van onse eenparigheydt tot het mainteneren van een uyt noot gedaene*, *mitsgaders rechtvaerdige ende in oprechtigheyt gehandelde sake*, *over hoedanige de goede Godt sijnen zegen noyt en onthoudt*,*den vorderen lust van tegenstreven moge werde benoomen*, *immers dat de selve allesints met soodanige bevoechlijcke ende wijse wegen ende middelen mogen werden tegen gegaen*, *als naer gelegentheyt ende exigentie van saecken ende occurentien sullen werden vereyschet*; *waer toe ons verlatende.*

De Staten, &c.

Enckhuysen sich seer tegen de Seclusie gekant hebbende, wierd door desen Brief ten tweede-

maal beschreven; zijnde noch een andere van de selve Heeren Staten voorgegaan. Maar dat mogt de Steden vergenoegen so het wilde, de Ridderschap van de Provincie van Utrecht liet evenwel niet na onder dato van den 18 July een lange Deductie tegen de Seclusie uyt te geven; waar in sy concludeerden, dat de Ambassadeurs mochten gerevoceert worden, om het verhandelde te verantwoorden, en sulks gehoort, naerder te resolveren: versoeckende de Heeren Geëligeerden oock Stad en Steden sich hier mede te conformeren; het welcke de Geëligeerde hebben gedaan. Maar het Advijs van Stad en Lande streckte daar heen, dat niet alleen de Acte van Seclusie sou worden geannulleert, maar oock de *Jonge Prins* gerehabiliteert van nu af, om de hooge Charges van sijn Heeren Voor-vaderen te bedienen. Eyndelijck gaven de Heeren Staten van Hollandt hunne bekende wijdtloopige Deductie uyt, dewelcke apart of by *Aytzema* te sien is. Als mede de Deductie van de Provincie van Zeelant daar tegen, beneffens menichten van Acten en bewijsen, daar de Lezer genoegh sal vinden; als oock het geene van d'andere of Prins-gesinde tegens die van Hollandt is gemaackt; en andere dingen meer. Echter willen wy niet naarlaten het Advijs van Gelderlandt, dese Seclusie aangaande, als het laetste, doch een kort begrijp van al de anderen, hier mede uyt te drucken, zijnde van woort tot woort als volght:

Deductie van de Ridderschap van Utrecht.

Advijs van Stadt en Lande.

Aytzema 3 Deel, 34 Boek.

Advijs van Gelderlandt over de Seclusie.

DE Staten des Forstendoms Gelre, ende Graefschap Zuthen, gesien ende overwoogen hebbende de Resolutie by de Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt op den vierden May lestleden genomen, waer by de selve haer verobligeren den tegenwoorden Heere Prince van Orangien ofte yemandt van desselfs Linie nimmermeer te sullen verkiesen tot Stadt-

Stadhouder ofte Admirael van hare Provincien, noch te sullen toestaen, voor soo veel het advijs van haere Provincien aengaet, dat de selve oyt werde geëligeert tot het Capiteynschap Generael over de Militie van de Generaliteyt by desselfs Heeren Voor-ouderen mede Princen van Orangie, &c. in desen Staet Hooghloffelijcke bedient, ende geleth op het geene voor en na de Lantschap van hare Gecommitteerde ter Generaliteyt den aengaende is voorgekomen, als mede op de Missiven van de Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt aen den Landtschap overgesonden, de eene van den negenden July ende de andere van den sestienden July lestleden, oock insonderheyt op de wijdtlopighe Deductie nu lestleden by welghemelte Heeren Staten uytgegeven, ende in de Vergaderinge van dese Landtschap gelesen, mitsgaders op de Resolutie van de Provincien van Zeelandt, Vrieslandt, Uytrecht, Over Yssel, ende van Stadt ende Landen, over dit subject genomen; Oordeelen ende verstaen nae voorgaende approbatie van alle het geene by de Gecommitteerde ter Generaliteyt van weghen dese Provincie aengaende dese saecke alreede is gedaen; dat de voornoemde Resolutie van den vierden May als zijnde afsonderlijck by wel-ghemelte Provincie van Hollandt ende West Vrieslandt, ingegaen teghens de Unie in den Jaere 1579. binnen de Stad Uytrecht opgericht, ende in den Jaere 1651. op de groote Vergaderinge geconfirmeert, maer so veel ons aengaet is krachteloos ende van onwaerde, strydende tegens de Resolutie op den negentienden February deses loopende Jaers met eenparich advijs van alle de Provincien ghenomen, waer by het Temperament in het twee en dertighste artijckel van de Vrede geinsereert een stemmelijck was gearresteert, ende daer op de precise ordre van de Heeren Ambassadeurs van Hooghgemelte Heeren Staten Generael deser Vereenighde Nederlanden gegeven, om sich daer na punctuelijck te reguleren, ende daer buyten sich niet t'eslargeren.

Gelijck in Conformatie van dien de Vrede in Enghelandt op den vijftienden April deses Jaer nieuwen

ſtyl, gheſlooten ende by den Heere Protector op den negentienden dito, ende by de Hoog Mog. Heeren Staten Generael op den twee en twinghſten daer aenvolgende Reſpectivelijck is geapprobeert ende van wederzijden onderteeckent ende bezeghelt, ende alſoo de gantſche Onderhandelinge door Godes genadigen ſeghen tot een geluckigh eynde ten effecte ghebracht; welcke ghepubliceerde Vrede wy Staten des Furſtendoms ende Graefſchap, neffens andere Provincien nochmaels beloven, na ons vermogen ſouden helpen Conſerveren, ende met alle middelen tegens te gaen den geenen die aen de ſelve Vrede eenige infractie ſoude ſoecken te doen.

Ende op dat geen oorſaeck moghe gegeven worden den Jongen Heere Prins van Orangie, &c. door Secluſie uyt alle hooge Ampten te deguſteren, en tot afkerigheydt van deſe Landen te moveren, ende dat oock andere daer door geen occaſie mogen hebben, om hem van de affectie die deſſelfs Voor-Ouders altijdt tot deſen Staet hebben gehadt te diverteren: Soo verklaren welgemelte Heeren Staten deſes Forſtendoms en Graefſchaps, den tegenwoordigen Heere Prins van Orangie van nu al tot Capiteyn en Admirael Generael, met gevolgh van de andere Provincien te deſigneren op ſoodanige inſtructie bevoorens te beramen, als men ten dienſten van deſen Staet ſal bevinden te behooren, om in de beyde Ampten tot ſijn Jaren van Capaciteyt gekomen zijnde, te worden geemployeert.

Verſtaen mede dat ondertuſſchen den Jongen Heere Prince eenige gequalificeerde perſoonen, uyt de Regeringe ende Leden van deſen Staet, behooren te werden bygevoeght, de welcke alle vlyt ende ſorgen ſouden hebben aen te nemen, ten eynde de ſelve in de ware Chriſtelijcke Religie opgetrocken, in alle Princelijcke deughden onderweſen, ende tot ſucht en welſtandt van ons Lieve Vaderlandt geinduceert ende opgevoet moge werden, op dat de heroique daden van het Illuſtre Huys van Orangie ende Naſſauw, niet werden uytghebluſt, maer dat de Luyſter ende eere van dien moge gecontinueert werden.

Ende

' Ende alſoo de Heeren Staten van Hollant ende Weſt-Vrieſlandt, altijdt met grooten yver de Unie ende de gemeyne ſaecke der Bondtgenoten hebben gheſocht ſtaende te houden ende voort te ſetten, ende dat oock de diſcrepantie met de ſelve ſoo veel eenigſints mogelijck dient voorgekomen, ſouden wy verſtaen ende goetvinden, dat men de Provincien van Hollant ende Weſt-Vrieſlandt met goede inductive ende perſuaſive redenen, wegen des Forſtendoms ende Graefſchap, door deſſelfs Gecommitteerde ter Generaliteyt of by miſſive beleefdelijck ſal berichten, van het miſnoegen, dat deſe ende andere Provincien gheſchept hebben, met vrunt ende Bontghenotelijck verſoeck dat haer Edele Mogende de voorgeroerde differentiale ſaecken, naerder in hare Vergaderinghe willen reſumeren, de Redenen ende Motiven van de andere Provincien examineren, ende met de ſelve ſich voegen in eenen ſin ende verſtant, ende daer toe met de andere Provincien copereren, op dat behoudens het Vredens Tractaet, alles (geduyrende het verblijf van de Ambaſſadeurs in Engelant) door een Expedient geredreſſeert, ende de Unie onverbreeckelijck geconſerveert mach werden, tot de meeſte eenigheyt ende Reputatie van de Geunieerde Provincien, ende tot geruſtheyt, ſeeckerheyt ende welvaren van de Ingeſetenen van dien.

' Ende wert verſtaen, dat de Reſolutie by de Ghecommitteerde ter Generaliteyt ſal ingehouden ende ongetert blyven den tydt van een Maent, tot dat men ſal ſien wat operatie de Miſſive van deſe Lantſchap aen de Heeren Staten van Hollandt af te ſenden, ende dat by geoffereerde Officien ſullen ghedaen hebben; om naer bevindinge de openinge daer van te doen, wanneer ſullen oordeelen den dienſt van 't Landt ſulcx te vereyſſchen.

Hier tegen hebben de Steden van het Quartier van Nimwegen dit volgende ingegeven:

BUrgermeeſteren, Schepenen ende Raedt der Stadt Nimwegen, mitſgaders de Gecommitteerde van de Steden Tiel ende Bommel, in name ende van we-

gen hare respective Principalen , representeerende de helft van de Staten desselven Quartiers , binnen der Stadt Nimwegen ten Landtdage vergadert , gesien ende geëxamineert hebbende seeckere Resolutie by de Heeren Staten van Holland ende West-Vrieslandt op den vierden Mey deses loopenden jaers sestien hondert vier en vijftigh genomen , maeckende de Seclusie van den Heere Prince van Orangien ende die van desselfs Linie uyt de hooghste Ampten , by desselfs Voor-ouders in desen Staet bedient , mitsgaders 't geene by de respective Provincien , van Zeelandt , Vrieslandt , Over-Yssel ende Groeningen , ter Vergaderinge van de Heeren Staten ter Generaliteyt is overgelevert , ende daer beneffens het bericht ofte die Deductie by de hooghgemelte Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslant tot justificatie van de voorgemelde Resolutie in gesteldt ende de Landtschap over gesonden , hebben naer gehoudene rype deliberatien over 't geene voorsz. is verklaert , ende verklaren by desen , dat haer Ed. redenen hebben van haer ten hooghsten te bedroeven , dat door de voorsz. Resolutie de hoogh gemelte Provincien zijn ontroert ende in soodanige exacerbatie uytgevallen , dewelcke wel occasie soude geven tot meerder verwyderinghe ende onlusten tusschen soo getrouwe Bondtgenoten ; wenschende yetwes te konnen bybrengen , waer door de bevreesde onheylen mochte werden geprevenieert , ende die algemeyne Bondtgenoten gebracht tot hare vorige Liefde , Vrientschap ende Confidentie , niet konnende ondertusschen haer Ed. ledigh staen by desen oock te verklaren , dat de voorsz. Resolutie contrarieert het bewuste Temperament , in de Vrede met Engelandt gesloten , ende in allen gevalle ten respecte van de Provincie van Gelderland , ende de Leden van dien niet is obligatoir , noch eenighsints vernietigende of derogieerende de macht en authoriteyt , van in tijden ende wylen den noot sulcx vereyschende , een aensienlijck Hooft te helpen stellen ende eligeren , over de Militie van desen Staet soo te water als te lande op sodanige Instructie als men onderlingh eens worden sal.

De Gecommitteerde der Stadt Arnhem en vermogen niet de voorsz. Resolutie verder te consenteren, als dat den jongen Prince van Orangie gekomen sijnde tot sijne mondige jaren, oock capabel, ende dan met den dienste van den Lande over-een komende in sulcken val voor alle andere tot het vertreden tot de eminente Charges van Capiteyn ende Admirael Generael van de Militie soo te water als te lande, van desen Staet gepreferreert gehouden sal worden, op alsulcke instructie, als de Bondtgenoten al bevoren met den anderen sullen mogen arresteren, den acht en twintigsten Julii sestien hondert vier en vijftigh.

Maar wy sullen dese onderlinge Contesten en de Vrede in sijn wesen laten, en ons tot het overige keeren. Doch al eer wy hier af scheyden, moeten wy dit hier by voegen; dat, als men voorstelde een Bededagh, en van te vreughdevieren te beramen; en of het niet behoorlijck was de Diaconye een vereeringh van duysent Rijcks-daalders te doen, was Vrieslandt tegen dit laetste; seggende, dat dese Vrede sulcks niet verdiende. De Vrede kleyn geacht.

Hollandt niet tegenstaande al dese dingen, gingh voort tot het Poinct van Mesnagie, en tot het reduceren der Compagnien, en de 25 Man, waar mede alle de Nederlantsche Compagnien waren versterckt, te casseren, en de andere te combineren. Waer by quam de Reductie der Renten van vijf op vier ten hondert. Daar tegen gingen die van Over Yssel voort met het verkiesen van *sijn Hoogheyt* tot Stadhouder, en *Graef Willem* tot sijn Stedehouder, immers die van Kampen en Zwolle, met groote toejuychen van de Gemeente, gevolght ten meerendeel van de Ridderschap van *Sallant* en *Vollenhoven*: daar een van *sijn Hoogheyts* voorname Huysgenooten op seyde: *Ick vrees sy sullen de Prins over het peert heen setten.* Die van Hollandts menagie. Sijn Hoogheyt Stadhouder in Over Yssel.

Deventer ſtelden ſich daar t'eenemael tegen. Maar in Hollant wiert gemompelt, dat men in Hollant en in of op het Hof van Hollant geen Stadthouder van Over-Yſſel ſou konnen ſien.

Geſchillen in die Provincie.

De Heer *Mullert* klaeghde op het laetſte van September ter Vergaderinge, dat die van Hollandt aan de Compagnien van haar repartitie hadden geſchreven, datſe ſich met de Provinciale geſchillen niet ſouden hebben te bemoeyen; en verſocht dat Hollant wilde reden geven van ſulck ſchrijven: het welcke die Provincie belooſde te ſullen doen. De ſelve Heer ſeyde noch in het byſonder; dat alle Compagnien, leggende in Over-Yſſel (ſonder onderſcheyt van betalingh, of van wie ſy betaelt worden) ſtonden ter diſpoſitie, dienſt en ordre van Over-Yſſel, gelijck oock in andere Provincien wiert geobſerveert. Laat ons hier omtrent den Eedt eens ſien, die in het Jaer 1651 de Militie is opgeleght.

CONCEPT.

Formulier van den Eedt te doen by't Volck van Oorloge, Guarniſoen houdende binnen de Provincie van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt, aen handen van de Staten der ſelver ofte hare Gecommitteerden.

WY belooven en ſweeren de Staten Generael van de Vereenighde Nederlanden, die by de Unie, en handthoudinge van de ware Chriſtelijcke Religie ſullen blyven, ende namentlijck de Staten van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt gehouw en ghetrouw te weſen, den ſelven vroomelijck ende ghetrouwelijck te dienen tot voorſtant van de voorſz. Vereenighde Nederlanden, ende namentlijck de Landen van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt, den Quartieren, Steden en Leden van dien, jegens alle haere vyanden, de welgemelte Heeren Staten van Hollant en Weſt-Vrieſlandt

landt oft hare Gecommitteerde Raden, voor den tydt dat wy in de selve Provincie zijn, gehoorsaem te wesen 't gene sy-lieden ons tot vorderinge van dien dienst en defensie van de voorsz. Landen den voorsz. Provincie van in-legeringen en foulen van het Volck van Oorloge te helpen beschermen, oock binnen dese Provincie niet te sullen marcheren, als op patent van de voor-gemelte Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt, ofte der selver Gecommitteerde Raden, ende voorts in alles de Ordonnantien ende Artijckelen van den Oorlogh te achtervolgen. Soo waerlijck moet ons Godt Almachtig helpen.

CONCEPT.

Formulier van Eedt te doen by de Capiteyn ende Bevelhebbereu, in handen van de Magistraten der Steden daer inne sy-luyden respectivelijck met hare Compagnien in Guarnisoen zijn leggende.

ICk beloove ende sweere met mijne onder-hebbende Compagnie dese Stadt ende de Magistraten van dien, gehouw ende getrouw te wesen, de selve getrouwelijck te dienen ende te gehoorsamen, in 't gene sy luyden my tot onderhoudenisse, dienst, ende ruste harer Stede, ende namentlijck jegens alle oproer en seditie van den Volcke de beveelen die de Heeren Staten deser Provincie ofte der selver Gecommitteerden Raden aen my souden geven. Soo waerlijck, &c.

Haer Hoogh-Mogende hebben tot bevrijdinge van die saeck hun interpositie aengeboden, waer voor sy door den *Heeer Beeck* bedankt zijn geworden; bevestigende evenwel dat de geseparéerde Leden de Staten in Over-Yssel (Sallant, Vollenhoven, Campen en Swol) tot geen minnelijcke compositie en bylaege geneyght waren, maer na de Wapenen omsagen, harde resolutien namen: selfs die van Campen hadden Volck te Paerde en te Voet besproocken, om sich op

 de

de aenschrijvingh te laten vinden: alle weerbare Mannen in het Twente waren mede beschreven, en gewapent op hun respective Loop-plaetsen. Hasselt met Deventer staende, had sich vervordert de Swolsche Schepen met gewelt te doen aenleggen, en Swol daer over die van Hasselt te benaeuwen. Maer de Staten van Over-Yssel tot Swol vergadert zijnde, hebben aen haer Hoog-Mogende geschreven, gesien te hebben wat den *Heer Beeck* ter Vergaderinge schriftelijk en mondelijck had ingebracht, en verklaerden sulcks *onmwaer* en *nul*. Tegen welck schrijvens de *Heer Beeck* protesteerde. De *Heer Willem Ripperda* verscheen oock uyt Over-Yssel den negentienden October 1654 ter Vergaderingh, met rapport en bericht, dat de Stadt Deventer, met de Heeren Edelen van Twenten, oock eenige weynige anderen, tegen de verkiesingh van den *Prins* hadden geprotesteert van onformelijckheyt; en dat met sulck een yver, dat de selve souden hebben verklaert, indien *Furst Willem* sulcks aennam, dat sy hem souden in toekomende voor *non Eligibel* souden verklaren.

De andere vier Leden als Staten van Over-Yssel schreven aen de *Princesse Royale*, *Keur-Brandenburgh*, en de *Princesse Douariere*, onder dato den sevenden October stilo loci:

D*Atse tot dienste van haer Provincie raetsaem ende noodig hadden geoordeelt te treden tot verkiesinge van een* Stadthouder, *welcker Charge, door 't droevig overlyden van sijn Hoogheyt* Willem *de* tweede *Hooglosselijker Gedachtenisse, Prince van Orangien, &c. Capiteyn Generael der Vereenigde Nederlanden, ende mede Stadhouder van Over-Yssel, &c. voor weynig jaren open was komen te vallen, ende in aenmerckinge van de voortreffelijcke, ende niet beloont*

loont konnen werden, de meriten, soo de Doorluchtigste familie van Orangien aen de Staet deser Landen in't gemeen, ende die van hare Provincie bysonder, met hare Vaderlijcke voorsorge, voorsichtige raetslagen, kloeckmoedig beleydt, jae goet ende bloet bewesen, waer van sy noch haer nakomelingen, nu noch nimmermeer die gedachten soude ofte ook behoorden te verliesen, hadden goet gevonden ende geresolveert de gemelde Charges van Stadhouder van Over-Yssel *te defereren aen sijn Hoogheyt den Heere* Willem Hendrik, *Prince van Orangien, Graeve van Nassouw, &c. om op die daer over geformeerde Instructie, wanneer hy tot sijne bequame jaren gekomen soude zijn, de selve te bekleden in middelerwyle tot de functie hebbende versocht ende geauthoriseert sijn Vorstelijcke Genade* Prins Willen Fredrick, *Grave tot Nassouw, Stadhouder van de Provincie van Vrieslandt, Stadt Groeningen ende Ommelanden, ende mede het Landtschap Drente, van alle het welke sy haer schuldigen plicht hadden ghevonden haer (aen welckers tedere affectie ende Hoogwyse directie de natuer ende wetten, de voorsorge voor dien jongen Vorst hadden opgedragen) hier van behoorlijcke kennisse te geven; met serieuse begeerte van dat sulks voor aengenaem, ende als voortkomende uyt affectuese gemoeden, mochten werden opgenomen, versoeckende ondertusschen dat Hoog-gedachte sijne Hoogheyt beneffens de ware Gereformeerde Christelijke Religie, ende alle Princelijke deughden ende wetenschappen, ook in een grondige kennisse van den aert ende de nature deser Landen, der selver Rechten ende Privilegien mochte opgetrocken worden, ten eynde alsó bequaem te zijn het loffelijk exempel van so veel onvergelijkelijke voor Ouderen, waer van de daden tot verwonderinge, niet in Europa alleen, maer door de geheele Werelt sijn doorgeklonken, te konnen ende mogen jusisteren en navolgen.*

De *Heer Vorst Willem* dede sijn uytterste om dese swevende geschillen by te leggen, maer vant die van Deventer hardt, als die niet konden lijden, dat de beste stucken onder die van Campen en Swol waren gedeelt, gelijck de Twentsche Edellieden van het Drostschap van Sallant waren geëxcludeert: en alsoo mocht sijn *Genade* weder naer Swolle keeren. Echter het Stedehouderschap aen te nemen wierdt ongeraden bevonden. Tot besluyt van dese saek te komen: de *Heere van Gent* en andere hare Hoogh-Mogende Gedeputeerden, op dat werck gebesoigneert hebbende, deden aldus hun Rapport:

Ho. Mo. Heeren:

Rapport, Harmonie genaemt.

De Gedeputeerden van uwe Ho. Mog. by der selver resolutie Commissoriael, van date den seven en twintighsten der voorlede maendt haer gelast vindende, om haer resumptie van de Commissie ofte Instructie hier bevoorens voor de Veldt-Maerschalcken der Vereenighde Nederlanden gearresteert, t'overleggen wat dien-aengaende tot onderlingh contentement van de Bontgenoten præallablement soude konnen en behooren te werden ter neder gestelt, oock daer beneffens te letten wat tot bevorderinge en conservatie van de gemeene ruste ende goede harmonie tusschen de respective Provincien, midtsgaders tot wech-neminge van alle jalousie ende diffidentie tusschen de gemelde Bondt-genoten, by gevolghe tot vermeerderinghe van 't respect ende aensien van den Staet, oock tot versterckinghe van de goede inteligentie van buyten soude konnen strecken, hebben na verscheyden minnelijcke conferentien, over het voorsz. subject met den anderen gehonden, en naer rijpe overweginghe van alles geoordeelt, dat tot bereyckinge van 't voorsz. uwer Ho. Mog. ooghmerck voor eerst, ende voor al, inconformite van 't goetvinden der ghesamentlijcke Bondtgenoten, in den

jare

jare festhien hondert een en vyijftigh, op de groote Zale vergadert, de bekende amnestie op den negenthienden Augusti des selven jaers, solemnelijck gearresteert, in alle haer deelen, reedelijck en ter goeder trouwe geprefteert, oock religieuselijck in 't werk gestelt behoorde te worden, en over sulck als noch uyt de notule, soo van de Generaliteyt als van de respective Provincien gelicht, geroyeert, en uyt-genomen alle de Resolutien, Acten en Actitaten daer in gespecificeert, en in specie, die van den achthienden Augusti festhien hondert vijftigh.

En aengesien het werck rakende de bewuste Acte van Seclusie, met den gevolge en aenkleven van dien, midtsgaders de conduicte daer omtrent gehouden van de eene zyde by de Heeren Staen van verscheyden Provincien, seer hoogh is opgenomen, en van de andere zyde by de Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt ernstig gedefendeert, waer door dan merckelijcke jalousien, verwyderingh en groote diffidentien zyn geresen, dat uwe Ho. Mog. uyt een oprechte genegentheydt tot wech-neminge van dien, en tot herstellinghe van de oude affectie en confidentie tusschen de Bondtgenooten souden mogen goet-vinden, daer over te passeren de naervolgende Acte.

Nademael de Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt op den vierden May des voorleden jaers sestien hondert vier en vijftig Staets gewyse hebben gearresteert sekere Acte van Seclusie, hebbende oock naderhandt deselve doen extradeeren aen den Heere Protector van de Republijcke van Engelant, Schotlandt en Ierlant, daer door 't zedert de voorsz. tijdt verscheydene onlusten in de Reegeeringe zijn ontstaen, soo verre, dat daer over tusschen eenige Provincien scherpe Protesten en hevige Geschriften zijn gewilt, en in de Registers van de Generaliteyt staen geinsereert, waer door dan de nodige harmonie, eendracht, liefde, confidentie en affectie tusschen de Bontghenooten eeniger-maten is verstoort gheworden; hebbende 't selve tot noch toe geene andere effecten ghebaert als verhinderinghe in den voortganck

van

van veele goede en importantie deliberatien van binnen, en verminderingh van het respect ende aensien van den Staet van buyten.

Soo hebben de respective Staten van Gelderlandt en 't Graefschap Zutphen, Hollandt en West-Vriesland, Zeelandt, Uytrecht, Vrieslandt, Over-Yssel en Stadt Groeningen en Omlanden, om de gedachten van de voorsz. onlusten te eradiceren, uyt de jegenwoordige en toekomende eeuwen, goetgevonden en geordonneert, gelijck de selve goet-vinden en ordonneren by desen, dat so uyt de publijcke, als uyt de secrete Registers van de Generaliteyt ghelicht, geroyeert en wech-genomen sullen worden alle de voorsz. Protesten en wederzyds Geschriften, midtsgaders de Resolutien, Deductien, Acten en Actitaten de voorsz. Seclusie raeckende, die in de voorsz. Registers werden bevonden, de welcke voor soo veel de selve behelsen, en begrypen eenige demonstratie van misnoegen en en verwyderinge tegens of tusschen eenige Provincien, Gecommitteerden of Ministers binnen of buyten 's Landts, midts desen gehouden werden voor Vergeten, en aen de welcke hier namaels niet meer sal werden gedacht; hebbende de hoog-gemelde Heeren Staten van de voornoemde respective seven Provincien om den bandt van de voor-geroerde eendracht, liefde, confidentie en affectie, onder de selve Provincie des te vaster en indissolubel te maken, weyders verklaert ende belooft, gelijck de selve verklaren en belooven by desen, dat de saecke raeckende de voorsz. Acte van Seclusie gelaten sal werden in haer wesen, en daer tegens voortaen niet ondernomen, vermits de selve alleenlijck de hoog-gemelde Heeren Staten van Hollandt ende West-Vriesland concerneert, sonder dat den inne-houden van dien d'andere Provincien eenighsints is verbindende, nochte oock eenigh verder misnoegen betoont tegens eenige Provincien, Personagien, Ministers, ofte eenighe andere Persoonen in 't gemeen ofte bysonder, wie of hoedanigh de selve oock souden mogen wesen, over de voorsz. Acte van Seclusie, ofte het arresteren en extra-

deren,

deren van de selve, met den gevolge en aenkleven van dien, ofte over yets, dat dies-aengaende in den voorsz. jare sesthien honderd vier en vijftigh van d'een of d'ander zyde, soude mogen wesen voor-gevallen en gepasseert.

Ende nademael de bekende onlusten en dissentien in de Provincie van Over-Yssel swevende, by verder verloop, geschapen zijn tot meerder en meerder verwyderingen, en eyndelijck tot extremiteyten uyt te bersten, dewelcke (des Godt Almachtigh genadighlijck behoede) den gheheelen Staet deser Landen, in droevige verdeeltheydt soude konnen brenghen, ende dat de op gemelde Heeren uwer Ho. Mog. Gedeputeerden oordeelen, dat by soo verre de saecke rakende de electie van een Stadhouder, over de welgemelde Provincie van Over-Yssel tusschen de discreperende Leden van de selve Provincie in quæstie, door 't een of 't ander gevoeghlijcke middel, by uwe Ho. Mog. na der selver hooge Wijsheydt, daer toe in 't werk te stellen, konde werden uyt de wege geleydt, als dan, onder Godes genadigen zegen, de voorsz. te bevreesene onheylen en swarigheden tot ruste van den Staet in 't gemeyn, ende van de Provincie van Over-Yssel in 't particulier, seeckerlijck souden konnen werden voor-gekomen; Soo hebben de selve Heeren Gedeputeerden uwe Ho. Mog. by desen mede wel willen in bedencken stellen, ofte niet by uwe Ho. Mog. soude konnen werden goet-gevonden, beneffens de goede Officien die door besendinge in name van uwe Hoogh Mog. in den meergemelde Province tot beslissinghe van de voorsz. algeresene dissentien, noch sullen worden aenghewent, oock een aensienlijcke deputatie uyt het midden van der selver Vergaderinghe aen den Heere Prince Willem van Nassouw, Stadthouder van Vrieslandt, &c. te decerneren, omme den selven door allerhande ghevoeghlijcke middelen van inductie ende persuasie te disponeren, van de voor-geroerde gedane electie tot Stadthouder, Gouverneur ende Capiteyn Generael van de meer-wel-gemelde Provincie van Over-Yssel-

mids-

midtſgaders van de gerechtigheden van de voorſchreve Charges dependerende, uyt eene vrede-lievende genegentheyt, af-ſtant te willen doen, daer by-voegende, om alle aenſtootelijckheydt te vermyden, dat de intentie van uwe Ho. Mog. geenſints is, door het decreteren van de voorſchreve deputatie, de ſuſtenues van de diſcreperende Leden in de meer-gemelde Provincie te prejudiceren, hebbende de op-ghemelde Heeren uwe Ho. Mog. Gedeputeerde wyders gheoordeelt dat tot bereyckinghe van de vooren geexpreſſeerde uwe Ho. Mog. ſalutaire intentie by ghemeene reſolutie van de Bondtgenooten, ſoude behoren te werden vaſt geſtelt dat geen Veldt-Maerſchalck der Vereenighde Nederlanden ſal mogen weſen Stadthouder, Gouverneur ofte Capiteyn Generael van eenige der Geunieerde Provincien, nochte door hem ſelve, nochte door yemandt anders.

Ende by ſoo verre u Hoogh Mog. als nu voor deſe reyſe ſouden mogen goet-vinden tot de Veldt-Maerſchalck te verkieſen die gene, die al bereydts over eenighe Provincien tot Stadthouder, Gouverneur en Capiteyn Generael is aengenomen, dat deſelve (ten opſichte geen nieuwe Reglementen haer reflexie nemende op 't gepaſſeerde, maer alleenlijck applicabel ſoude blyven behouden, maer geene andere van eenige vordere Provincien, nochte voor hem ſelven nochte voor yemant anders, op nieuws aennemen.

Dat voorts den voorſz. Veldt-Maerſchalck gehoude ſal zijn alle Tractaten by deſen Staet met Koningen, Republijcken, Princen en Potentaten, opgerecht en ſpecialijck de Vrede, u Ho. Mog. op den vijftienden April des voorleden Jaers ſeſthien hondert vier en vijftigh met de Republijke van Engelant ghemaeckt en alle de Artijckelen van dien, met ſolemnele Eede te beveſtigen, en dien volgens heylighlijck onder Eede als vooren te beloven, de ſelve naer ſijn vermogen religieuſelijck te ſullen obſerveren, ende voor ſoo veel hem aen gaet, ter executie ſtellen, oock beſorgen dat ſulcks by andere inſgelijcks geobſerveert en ter excutie geſtelt worden.

Ende

Ende dat 't geene voorschreve is by u Ho. Mog. vast ghestelt zynde, daer op, en blyvende in vigeur 't geene in de bewuste extraordinaris Vergaderingh van de samentlijcke Bondtgenoten Anno een en vijftigh, raeckende de directie en dispositie van de saken van Oorloge, eenpaerlijck is gearresteert, vervolgens in plaets van den Heer van Brederode zaliger gedachtenisse, in sijn leven Veldt Maerschalck van desen Staet, op de oude Commissie ofte Instructie jongst voor den gemelden Heer van Brederode in de voorsz. qualiteyt gheariesteert, gedresseert na de jegenwoordighe constiturie van de Provincien, ende geamplieert, metter geene voorsz. staet, soude behoren te werden geprocedeert tot verkiesinge van een ander Velt-Maerschalck.

Ende dat in 't gene voorsz. staet geene veranderinge, verminderinghe of vermeederinghe sal mogen geschieden, anders dan by gemeene bewillinge en onderlingh goedt vinden van de respective Bondt-genooten. Vertrouwende de meer-gemelde Heeren uwer Ho. Mog. Ghedeputeerde daer mede provisionelijck soo veel in haer is, uwer Ho. Mog. salutaire intentie te hebben voldaen, Godt Almachtigh biddende, dat des selfs goedertierene gheliefste zy, de deliberatien by uwe Ho. Mog. daer op te houden, met een spoedigh en eenparigh besluyt te willen zegenen. Aldus geadviceert in 's Graven-Hage, den derden October sestien hondert vijf en vijftigh.

Van dit selfde werck wierdt verscheydentlijck 1655.
geoordeelt; en om dat aan den aanvanck het woort *Harmonie* gebruyckt wort, wiert dit schriftelijck Rapport oock naarmaals de *Harmonie* genoemt; jae sommige maackten daar Arminianerye af. Altoos de *Heer van Mareignault* liet 'er van wegen Zeelandt tegen aan teyckenen; maar de andere Provincien namen het over. Het was

de Ridderschap van Sallant en Vollenhoven, als mede de Steden Campen en Zwolle seer tegen de borst; Maar Deventer met die van Twente songen *gaudeamus.* En de Heer Raedt-Pensionaris van Hollant de Heer *de Wit* gaf een magnifijck gastmael aen de Heeren, die over 't maken van de gemelde Harmonye met hem hadden gevaceert. Diergelijcke yverige Besoignes heeft dien Heer gehadt over het maken van een *reconciliatie*; aengaende de geschillen over het verkiesen van een Velt-Marschalck: die van Hollant vresende dat men eyndelijck tot een overstemmingh sou komen. Haer voorslagh was, dat de Resolutie van den achtienden Augusti 1650. waer by wierd geseght: *Dat geen Provincie mocht doen separate Cassatie van Krijghsvolck*, geannulleert, en uyt de Notulen sou gelicht worden; als mede alle de geschriften, die raeckende het werck van de Seclusie waren ingegeven; dat soo wel de *Prins van Orangien* als *Prins Willem* souden afstaen van de Electie van Stadthouder van Over-Yssel; dat de Marschalck souw hebben te besweren, het twee-en-dertighste Artijckel van het Tractaet met Engelandt gemaeckt, &c.

Naerstige besoignes van den Heer de Wit.

Wy konnen hier oock niet voor by gaen, de verklaringe die de Heer *Beverningh* op den twintighsten January des Jaers 1655 in de Vergadering van Hollant gedaen heeft, om dat de selve streckte om den *Heer Raedt Pensionaris de Wit* en andere te ontlasten, als waren sy die grene geweest, die den Heer *Protector* de saeck van de Seclusie selve in den Mondt hadden gegeven.

Verklaringh van den Heer Beverningh.

DEn Heer van Beverningh extraordinaris Ambassadeur van wegen desen Staet aen sijne Hoogheyt den Heere Protector van de Republijcke van Engelandt, Schotlandt en Yerlandt, ter Vergaderinghe van haer Ed. Groot Mog. verscheenen zijnde, heeft

aen

aen de selve geremonstreert, hoe dat het de Heeren Gedeputeerden van de Provincie van Vrieslandt op den sevenden deser lopende Maendt, gelieft hadde ter Vergaderinghe van haer Ho. Mog. in sijne absentie in te dienen seeckere schriftelijcke propositie, by dewelcke hy bemerckte sijn goeden name implicite beswaert, ende de getrouwigheyt van sijn plicht, raeckende 't gepasseerde in Engelandt omtrent de bewuste acte van Seclusie concernerende het employ van de Heere Prince van Orangien in dispuyte getrocken te werden, specialijck door seeckere clausule, in de voorsz. propositie onder anderen mede influerende daer by in questie getrocken werdt, of oock de voorsz. acte van seclusie is komende uyt eygen movement van hoog-gemelte Heere Protector, en heeft den gemelte Heer van Beverningh daer op haer Ed. Groot Mog. voor gehouden, dat of wel hy, midts d'absentie van de Heere Nieupoort nevens hem in de voorsz. extraordinaris Ambassade ende over 't voor-geroerde subject mede ge-employeert gheweest zijnde, niet wel bevoeght is, dien-aengaende eenige particuliere rapporten aen haer Ed. Groot Mog. te doen, immers sonder den voor-gheroerden toeval soo veele aen den gemelde Heere Nieupoort soude hebben willen defereren, dat hy daer toe alvoorens de overkomste van dien soude hebben af-gewacht, echter midts de importantie ende de haatelijckheydt van de voorsz. propositie die oock een stilswijgende beschuldinghe tot laste van andere Leden, Comparanten ofte Ministers van dese Vergaderinge schijnt te impliceren; hy niet hadde konnen ledigh staen haer Ed. Groot Mog. omstandelijck en getrouwelijck den geheelen toeval der voorsz. saecke voor te dragen, doende vervolgens daer van rapport, ende 't selve bevestigende met een solemnele verklaringe, dat nochte hy voor Persoon, nochte yemandt anders by sijn weten, 't zy binnen, 't zy buyten de Regeeringe ofte bedieninghe deser Provincie, directelijck of indirectelijck eenige openinge, communicatie, aenleydinge, ofte raedt gegeven hadde, waer by; ofte waer door meer-hoog-

gemelte Heere Protector geanimeert ofte den selven in den sin gebracht, ende ingegeven mochte zijn, omme soodanige ofte diergelijcke voorslagh van seclusie van den gemelte Heere Prince van Orangien te doen ofte yets daer na smakende, 't zy haer Hoogh Mog. in 't generael, 't zy het haer Ed. Groot Mog. in 't particulier te voegen, maer dat ter contrarie 't voorsz. gehele werck, soo veel hem bekent was, puyrlijck en privativelijck uyt 't eygen movement van meer-hoogh gemelte Heere Protector, of die van sijnen Rade onvoorsiens was voort-gekomen, en in de laatste dagen van de bewuste Negotiatie in Engelandt soo yverigh geurgeert en gepousseert, dat niet tegenstaende alle moghelijcke en uyterste devoiren met alle vlyt ende neerstigheyt ter contraire aenghewent en bygebracht en in verscheyden conferentien gereitereert, meer hoog gemelte sijne Hoogheydt van de voorsz. des selfs sustenue ende begeerte niet hadden konnen werden gediverteert, presenteerde den voornoemden Heere van Beverningh de voorsz. verklaringe in volle Vergaderinge van haer Ed. Groot Mog. niet alleenlijck op den Eedt t'sijner aenkomste in de selve gedaen, maer oock met nieuwe solemnele affirmatie by corporelen Eede te bevestigen, met onderdanig versoeck omme daer toe tot nader ontlastinge van sijn eygen persoon, midtsgaders van alle de Leden, particuliere Comparanten ende Ministers van dese Vergaderinge te mogen werden geadmitteert, oock omme te mogen vernemen d'intentie ende ordre van haar Ed. Groot Mog. waer naer hy sich in desen deele omtrent d'andere Provincien ende elders tot contentement van dese Vergaderinghe soude hebben te reguleren; Waer op gedelibereert zijnde hebben haer Ed. Groot Mog. nochmaals ten overvloedt de gemelde Heeren van Beverningh ende Nieupoort gesamentlijck een yeder van hen-luyden in 't bysonder bedanckt, gelijck de selve in 't generael ende particulier bedanckt werden over ende ter saacke van de goede trouwe en voorsigtige conditie by de selve met singuliere yver ende bysondere vigilantie aen-ghe-

wendt

wendt ende by-gebracht in 't geene ſich in ende omtrent het werck van de voor-geroerde acte van ſecluſie toe-ghedragen heeft ; en of wel dien volgende, haer Ed. Groot Mog. van de fideliteyt ende oprechtigheydt van de meer-gemelte Heere van Beverningh ende Nieupoort haer volkomentlijck ende in allen dele houden gecontenteert , ende over ſulcks onnodigh achten in hare reguarde de gemelte Heere van Beverningh eenighe Eedt af te vorderen, dat nochtans den ſelven Heere op de voorſz. ſijne inſtantie tot nader ontlaſtinge van ſijn eygen perſoon , midtſgaders oock van alle de Leden particuliere Comparanten en Miniſters van deſe Vergaderinge , ende voornamentlijck tot volkomen overtuyginghe van de voor-ghemelte Heeren Gedeputeerde van Vrieſlandt , ende allen anderen by de welcke deſen aengaende noch eenige Scrupele ſouden mogen overigh zijn tot het lyflijck ſlaven van de voorſchreve Eede ſal worden geadmitteert , dan wat belanght het vorder verſoeck van de meer ghemelte Heere van Beverningh is verſtaen ende gereſolveert midts deſen te verſoecken de Heeren haer Ed. Groot Mog. Gecommitteerden by reſolutie van dato den neghenthienden der voorleden maent ghelaſt over gelijck ſubject , ofte een dependentie materie , beſoigne aen te ſtellen , 't ſelve ten ſpoedighſten by der handt te nemen, en daer van ſonder eenigh uytſtel rapport te doen , om ſulcks gehoordt , als dan nader dien aengaende te werden gereſolveert , ſulcx als nae exigentie van ſaecken bevonden ſal worden te behooren , en heeft na gedane reſumptie van de boven-ſtaende reſolutien den meer-ghemelten Heere van Beverningh by ſolemnelen ende corporelen Eede verklaert den inhouden ofte narré van de ſelve reſolutien , in allen deſen waerachtigh te weſen ; Soo waerlijck moeſt hem Godt Almachtigh helpen.

In gevolge van het ſelve zijn op den 26 January verſcheydene Extraordinare Gedeputeerden in de Vergaderingh der Generaliteyt van wegen Hol-

landt gecompareert, de welcke met ende nevens de Ordinaris Gecommitteerden van de selve Provincie de voorgaande verklaringhe geëxhibeert en laten lesen hebben, gelijck deselve door hem den Heer *Beverningh* gedaen, en met Corporelen Ede bevestigt is geworden. Gelijck oock de Heeren van Hollant met allen ernst en yver gerepresenteert, dat immers en in allen gevalle daar door volkomentlijck quame te cesseren, alle sinistre Impressie, die by eenige tot nadeel van de sinceriteyt en trouwe van den gesëyden *Heer van Beverningh* opgenomen sou mogen zijn geweest, met gantsch ernstige instantie, dat dien volgende oock mocht ophouden het pretext van de Resolutie den 19 December des voorleden Jaers, tot provisioneie inhoudinge van de Commissie hier bevoorens by eenparige stemme van alle de Provincien op den *Heer Beverningh*, tot het bekleden van het Tresorierschap Generael gedecerneert.

Instantie van Hollant voor hem gedaen.

Dat daarom de selve Resolutie uyt de Notulen gelicht, en de voorschrevene saacke wederom herstelt mocht worden; waar op gedelibereert zijnde, is by eenige Provincien de selve Resolutie over genomen.

Ondertusschen persisteerden haar Hoog-Mogende by der selver Resolutie van den 19 December voornoemt; doch wierden de Provincien versocht, op het geene voorschreven is, de naardere Provinciale Advijsen van de Heeren hare respective Principalen ter Vergaderinge van hare Hoog-Mogende te willen in brengen. De Heeren van Hollandt en Uytrecht inhereerden hunne respective voorgaende aanteeckeningen, op het voorscreven subject ten Registre gebracht

1656. Maar op den tweede December des Jaars 1656 heeft de Raedt van State aan haar Hoogh-Mog. geschreven, dat van den beginne als in het

Jaar

Jaar 1588. haar Collegie wiert geformeert, oock noodigh was bevonden het Ampt van Tresorier Generaal; dat vorders in het Jaer 1654. in de plaats van den *Heer Brassert*, de persoon van den *Heer Hieronymus Beverningh* was gekoosen, zijnde van sulcken Capaciteyt en bequaamheyt gereputeert, dat hen desselfs persoon ten hooghsten aan genaam sou zijn. Maar Vrieslandt wilde eerst rapport van het genegotieerde omtrent de Seclusie gedaan hebben, daar sich Hollandt hertigh tegen stelde: en als de selve saack op den twintigsten weder voort-gebracht wiert, is tot voordeel van den *Heer Beverningh* geconcludeert, en verstaan dat de *Heer van Beverningh* als Tresorier Generaal sou worden beëdight, op de Commissie en Instructie dient halven in gevolge van haar Ho. Mog. Resolutie van den negen-en-twintighsten en dartighsten April des Jaars 1654 gedepecheert. Maar de Heeren van Vrieslandt stelden sich om de voorschreven reden even hardt daer tegen: waar by oock die van Over-Yssel quamen. Ondertusschen was evenwel de geseyde *Heer van Beverningh* Ordinaris Gedeputeerde ter Vergaderingh van de Staten Generaal van wegen Hollant gemaackt

De Heer Beverningh Staet Generael.

Onder dies ontstont de Oorlogh tusschen Sweden en Polen En dese Staat bekommert voor den Oosterschen handel, sandt den *Heere van Opdam* naar Dantzick: sijn verrichtingen aldaar zijn bekent, en elders genoegh en van andere verhaelt. De Konink van Deenmarcken hadt gewacht op het vertreck van dese Hollandtsche Vloot, om door de selve, gelijck men seght, het ys gebroocken of de wegh gebaent zijnde, te volgen en naarder met desen Staat te handelen. Naar langh aanhouden brachten, aangaande desen Poolschen Oorlogh, de Zeeuwen hun Advijs in,

Poolschen Oorlogh.

ſtreckende tot het mainteneren van de Stadt Dantzick, onder voorwaarden van verſeeckeringe &c. Hier by haddenſe geconcipieert een Acte Declaratoir. dewelcke door de Geſanten van den Staat ſijn Majeſteyt ſoude worden geëxhibeert. Hollandt en andere hielden ſich met dit Advijs niet vergenoeght, maar bleef by haar voornemen tot Aſſiſtentie van Dantzick abſoluyt; meenende oock ſulcks hen vry te ſtaan, ſoo om dat de Staat in het Tractaet tuſſchen Sweden en Deenmarcken van het Jaar 1645 was ingeſtoten (hoewel Deenmarcken en niet deſen Staat daar uyt actie ſou geſchapen zijn, en die inſluytingh geen werckingh had als van een ſlagh van Amneſtie, of 'er geduurende den Oorlogh iets vyandtlijcks mocht voor gevallen zijn) als om dat deſe Staat uyt kracht van het Tractaat, gemaackt tuſſchen deſen Staat en de Hanſiſche Steden, vermocht Dantzick te helpen. hoewel Dantzick daar niet in was gekent, en weder Bremen dat daar in gekent was, tegen Oldenburgh verlaten en door het Tractaat van Staden onder Sweden geraackt was.

Hollandt dringht tot byſtant van Dantzik.

Maar te vergeefts (ſeght *Aytzema*) breeckt men ſich 't hooft met het vinden van pretexten, als men de macht en gelegentheyt overvloedigh heeft. En voorts om te toonen dat het gemeent was, ſtelde men voor naar Dantzick noch 1500 Man onder vijftien Capiteyns, boven de 1300 die albereees met de Vloot onder den *Heer van Opdam*, Luytenant Admiraal in de plaats van *Tromp* verkooren, geſonden waren. Men ſprack oock weder van een ſubſidie van 12000 Rijcksdaalders 's maant; van de Vloot te laten overwinteren in de Sont, of aan eenigh Eylandt in de Ooſt-zee den Sweden toe-behoorende; hoewel op al het ſelfde niet is gevolght. Maar van het gevolgh van deſe ſaack elders.

De

De Heeren Staten hebben omtrent dees tijdt verscheyden Placcaten en Ordinantien uyt-gegeven; als een tegen de Corruptie om Ampten en Bedieningen, volgens het welke de Impetrant is gehouden sich met Eede te suyveren *van om het selfde te bekomen &c. niet belooft of gegeven te hebben nochte belooven of geven sal eenige giften, gaven of geschenken, aen eenige persoonen, 't zy buyten of binnen de Regeeringe &c.* gelijck breeder te sien is in de Collecten daer van zijnde. Mede het Ceremoniaal Titulair omtrent haer Ed Groot-Mogende te gebruycken, zijnde hier by gevoeght.

Verscheide Ordinantien. Siet hier van nae de Resolutien van de H. Staten van Hollandt en West-Vrieslant, daer vry meer te vinden staet.

DE Staten van Holland ende West-Vrieslandt, bemerckende dat soo nu soo dan eenighe Brieven aen deselve addresserende, ende voornamentlijck van buytenlandtsche Koninghen, Republijcken, Princen, Potentaten, Staten ofte Steden, in hare Superschriptien, Inleydingen, ende andersins aengaende de Intitulatien van haer Ed. Groot Mog. ende andere Formaliteyten, niet soodanigh zijn Gequalificeert, als wel naer de digniteyt ende waarheyt, mitsgaders voor de Eere, Hoogheyt ende Souverainiteyt van de voorgenoemde Provincie wert gerequireert, hebben naer voorgaende indagatie ende ondersoeck van 't geen dien aengaende wert bevonden in de Verhalen van de voorgaende Legatien wegens den Staet der Vereenighde Nederlanden aen Uytheemsche Koningen, Republijcken, Princen, Potentaten, Staten, ofte Steden gedecerneert gheweest zijnde, oock alvoorens naergheslen in wat voegen deselve Coninghen, Republijcken, Princen, Potentaten, Staten, ofte Steden gewoon zijn by haere Brieven soo haar Hoog Mog. als particulierlijck haar Ed. Groot Mog te qualificeren, mitsgaders in 't regart van de Intitulatien, ende andere solemniteyten, hier boven geroert te Tracteren, goetgevonden ende verstaen, dat uyt den name, ende van wegen haer Ed. Groot Mog. aen alle de Ministers van Koningen, Republijcken, Princen, Potentaten. Staten ofte Steden jeghenwoordigh alhier

aenwesende sal werden bekent gemaeckt, dat meest alle andere Staten, ende specialijck mede verscheyde Gekroonde Hoofden aen haer Ed. Groot Mog. schrijvende, gewoon zijn ten regarde van de voorsz. Intitulatie te gebruycken de naervolgende formalia:

In de Subscription.

In 't Nederduyts:

Edele Groot Mogende Heeren, de Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt.

In 't Hoogduyts:

Den Edlen Großmöogende Herren Staten von Hollant und Westfrießlant.

In 't François:

Nobles Grands & puissants Seigneurs, les Seigneurs Estats d'Hollande & West-Frise.

In 't Spaens of Portugeesch:

A los Nobles, Grandes y Poderosos Señores, &c.

In 't Latijn:

Illustrissimis, Magnis, ac Potentibus Dominis Hollandiæ, West-Frisiæque Ordinibus.

In de Inleydinge boven aen de Brieven.

In 't Nederduyts:

Edele Groot Mogende Heeren.

In

In 't Hooghduyts:

Edle Großmögende Herren.

In 't François:

Nobles, Grands, & Puissants Seigneurs.

In 't Spaens of Portugeesch:

Nobles, Grandes, y Poderoses Señores.

In 't Latijn:

Illustrissimi, Magni, ac Potentes Domini.

Dat voorts in de Subscriptien van de voorgeroerde Brieven boven de namen ofte onderteeckeningee gemeenlijck gestelt worden, de woorden van Goede Vrunden, Geallieerden, Naegebueren, ofte andere van equipollente, immers niet van min aengename significatie; met versoeck omme daer van aen hare respective Heeren Committenten te willen kennisse geven, ende met Verklaringe dat haer Ed. Groot Mog. sonderlinge aengenaem sal zijn, ingevalle hier bevorens by de selve in het depescheren van hare Brieven aen haer Ed. Groot Mogende eenigh ander gebruyck mogen sijn geweest, dat sulck voortaen naergelaten, ende alles daer omtrent naer het geene voorschreven staet, gereguleert moghe worden, ende specialijck dat achter weghe mogen werden gelaten de woorden van Ernfeste, Hooggeleerde, Wyse, Voorsienige, Discrete, Spectabiles, Generosi, Famati, Dilecti, ende diergelijck, die men bespeurt heeft, op ende in sommige der voorschreve Brieven voor desen gestelt geweest te zijn; dat mede aen de Ministers op de presentatie van haer Ed. Groot Mog, by de gemene Bondtghenooten buytens Landts gecommitteert 't gene voorschreve is sal worden genotificeert, omme insghelijcks ten voorschreve eynde daer van kennisse te

geven

geven aen de Hoven, ofte Regeringen by de welcke zyluyden respectivelijck sijn residerende. Actum in 's Gravenhage den 30 Nov. 1656. Onderstont ter Ordonnantie van de Staten voornoemt.

Op het selfde stuck van Ceremonie is oock by haar Hoog-Mogende den sevenden December, in deliberatie geleght zijnde, verstaan, dat soo wanneer eenige Republijcken en Princen, aan de welcke hare Hoog-Mogende verstaan geen Rang te cederen, hen met verminderingh van Titulen quamen aan te schrijven, den selven van gelijcken weder van dese Staat sulcks sal gedaen worden.

Maar alsoo *sijn Hoogheyt* nu gingh in sijn seste Jaar, en bequaam was om iets goets te leeren, soo hebben de *Princessen Moeder* en *Groot-moeder*, als oock de *Keur-Vorst van Brandenburgh*, als Vooghden, goet gevonden tot Gouverneur *Vel quasi* den *Heer Triglandius* over den selven te stellen. Het selve Gouvernement bestondt daar in, dat de selve *Predicant* des daaghs een uure ten Hove quam; om hem te instrueren in de beginselen van de Godtvruchtigheyt, en de oeffening der Gebeden, en in sijn jonge jaren de beginselen van den Godts-dienst in te planten. Dit was albereets voor eenigen tijdt het voorstel van de Heeren Staten van Zeelandt geweest; maar die begeerden dat wegen den Staat hem yemandt mocht worden tot Gouverneur toe-gevoeght, maer de Heeren van Hollant en andere hebben sulcks niet goet-gevonden. Hare *Hoogheyt* heeft op het voorgaande Stuck het volgende aan Hollandt te verstaan gegeven.

Versoeck, aengaende de onderwijsinge van sijn Hoogheyt, afgeslagen.

Ed. Gr. Mog. Heeren

HEt is weynigh jaren geleden dat de Vooghdye van de Heere Prince van Orangien voor de Hoven van

van Justitie is gereguleert gheworden , ende wy bevinden inderdaedt het bewint van dien soo gewichtigh ende de verantwoordinghe in tijdt ende wijlen daer van te doen van soodanige natuyr te wesen , dat wy ziende op de gelegentheydt van de saecken , de absentie van de een of de ander van de Vooghden ende de indispositie die ons van tijdt tot tijdt dreyght in onse gesondtheydt , hebben geoordeelt nootsaeckelijck te wesen , ons en de Vooghdye selve , te doen ondervangen met meerder hulpe. De liefde , die wy dragen tot de Pupille, port ons gestadigh aen te trachten , ten eynde wy allesints tot zijne besten mogen ageren , met het meeste effect ende de genegentheydt voor het Huys; die U Ed. Groot Mog. van der selve Godtsalige Voorouders hebben overgenomen tot conservatie van het publijck , doet ons gelooven , dat het den Staet niet en sal qualijck vinden, dat wy alle middelen bedencken waer door aen de eene zyde de Administratie van de Vooghdye geduerigh meer ende meer in hare krachten versterckt, ende aen de andere zyde voor alle de werelt mogen betoont worden, dat 't is onder het oogh van den Staet, wat tot voordeel van het Huys geschiet , ende dat wy sorge dragen dat den Prince obligatie moge hebben aen het Lant als hy tot zijnen tijdt sal komen te zien , dat soo Illustren Provincie , als Oppervooght van alle Pupillen , hem oock geen gebreck van voorstant heeft laten willen lijden in zijne tedere Jonckheydt ; ende daerom is het dat wy hebben geraden gevonden , U Ed. Gro. Mog. gedienstig te versoecken, gelijck wy oock doen midts desen, ten eynde het U Ed. Gro. Mog. gelieven moge, ende weder yemand uyt het midden van hare Vergaderinghe ende Hove van Justitie te authoriseren , ofte ons te vergonnen, dat wy onder approbatie van U Ed. Gr. Mog. uyt de selve eenige mogen dispicieren , die ons voortaen in voorvallende saecken met goeden Raedt ende Wijsadvijs bystaen mogen besorgen , dat de Pupil wel opgebracht, zijn Huys geconserveert , en niet onderlaten werde mogen , dat of het officie van goede Voogden of de affectie , die U Ed. Groot Mog.

dragen

dragen tot het Huys van Orangien, van ons souden konnen vereischen. U Ed. Gro. Mog. sullen daer mede een werck doen, 't welck Godt ende yegelijck een daer van verwacht, en te gelijck de Prince selve daer door op het hooghste sal veroblігeert zijn, tredende in de voetstappen van sijne Illustre Vooronders, salcx tot sijner tijt met alle trouwe diensten om U Ed. Gr. Mog. en het Vaderlant te verdienen, so sullen wy ons bevlytigen het selve in alle danckbaerheyt te erkennen: bevelende ondertusschen U Ed. Gr. Mog in de Heylige beschermінge des Heeren, met een hartelijcke aenwenschinge van alle heyl, voorspoet en geluckige Regeering, &c.

De Heeren van Hollant hebben den vierden Augusti daer op hun Resolutie van den veertienden January 1651 laten na sien; dicterende onder andere *dat geen persoonen van Regeeringe in de Tutele over den Prince van Orangien sou worden geëmployeert. Als mede gelet op de Inhouden der Instructien voor de Respective Hoven van Justitie, ende Inspectie mede op naer Ampliatie van dien in den Jare 1644 gearresteert. Dies hebben by de selve Resolutie en Instructie geperfisteert, en is dien volgende verstaen, dat in het voorschreven versoeck niet kan werden getreden*

1657. Disputen over het Velt-Marschalcks-Ampt. Het Ampt van Veltmarschalck openstaande, wierdt op dees tijt mede op het Tapijt gebracht. De *Heer Bootsma* stelde het selfde, als presiderende ter Vergaderinge, op den vijfden January des Jaers 1657 voor. De Provincien noch ongereet zijnde, wierden versocht om des anderen daaghs hun verklaringe daar op te doen; wanneer de *Heeren van Gent*, *Vrybergen*, *Bootsma Mulert* en *Schulenburgh* versocht en gecommitteert wierden om de Instructien te revideren, op de welcke voor desen een Veltmarschalck van dese Staat was aangestelt geweest, en de selve na de tegenwoordige

woordige Conſtitutie van tijden en ſaacken te approprieren, en daar van behoorlijck te rapporteren. Doch alſo de Heeren Gedeputeerden van de Provincie van Hollandt de Heeren Gedeputeerden van andere Provincien iterativelijck en inſtantelijck hadden verſocht, dat de ſelve ſich voor af en *ante omnia* ſouden willen verklaren op hunne gedaane Propoſitie, namentlijck of aan welgemelte Provincie van Hollant ende Weſt-Vrieſlandt alvooren te concluderen, op het revideren van de voorſchreve Inſtructie, met den gevolge en aankleven van dien, niet en ſoude behooren vergunt te werden competenten tijt, om hare conſideratien en advijs over het vergeven van 't gemelde Ampt ter Vergaderinge in te brengen, te meer alſo de Heeren hare Principalen eerſtdaaghs Staets-gewijſe ſtonden by malkanderen te komen; hebben de andere Provincien naar iterative omvrage verklaart te perſiſteren by de bovenſtaande Concluſie, en is de reſumptie van de ſelve opgehouden voor den tijt van veertien dagen.

De Heeren Gedeputeerden van de Provincie van Hollant, hebben by deliberatie van de Heeren Gecommitteerde Raden der ſelver Provincie op de bovenſtaande Concluſie doen aantekenen, te verſtaan, dat niet alleen de reſumptie van de ſelve Concluſie, maar oock de geheele ſaacke moeſt werden opgehouden, konnende na de bekende ordre van de Regeeringe ende 't recht op alle deliberatien, inſonderheyt op die geene die van importantie en gewicht zijn de Reſpective Provincien competerende, egeene Provincie geweygert worden competenten tijdt, om haar op de ſelve deliberatie te mogen bequamen: en nademaal in deſen niet alleenlijck by de Provincie van Hollandt, maar oock by die van Uytrecht ſulcks

ſulcks om goede redenen ſeer ernſtelijck en inſtanteljjck was geſuſtineert en begeert, ſonder dat by deſelve Provincie op de voorſchreven ſake eenigh advijs was gegeven; dat ſy Heeren Gedeputeerden van de wel-gemelte Provincie van Hollandt by deliberatie als boven, derhalven de voorſchreve pretenſe Concluſie hielden voor *nul* en van onwaarden, te meer, vermits by de Heeren Gedeputeerden van de Provincie van Gelderlandt aan de voorgeroerde ſuſtenue en begeerte van Hollant en Uytrecht om te hebben competenten tijt van deliberatie, als boven was gedefereert, reſerverende de wel-gemelte Heeren Gedeputeerden van Hollandt, omme hier jegens ſoodanige naardere verklaringe te doen, als de Heeren Staten hare Principalen ſouden mogen goet-vinden, haar dienthalven aan te beveelen.

De Heeren Gedeputeerde van de Provincie van Uytrecht hebben verklaart, aangaande t'aanſtellen van een Veltmarſchalck, ongelaſt te zijn, en dienvolgens oock ongequalificeert tot het formeeren van een Inſtructie.

Prins Maurits bied ſijn dienſt aan. De *Heer Prints Maurits* bericht zijnde, dat op deſe ſaecke wierdt gedelibereert, heeft door een Miſſive te kennen gegeven in regard van ſijn eere en lange jarige dienſten, ſich verbonden te vinden om die Charge te ambieren; het welck by de Provincien over-genomen wierdt.

Advijs van Zeelandt. In Zeelandt hebben de Heeren van Middelburgh den 16 January geſegt, datſe gelaſt waren om hun Advijs te openen op de ſelve Chargie, zedert de doot van den *Heer van Brederode*, tot merkelijcke ſchade en diſordre in de Militie (ſo ſpraacken ſy) vacant zijnde geweeſt; als daar op niet alleen ter Vergaderinge van haar Hoog-Mogende dagelijcks wierdt gedelibereert, maar oock de Reſpective Leden, en particulierlijck die

van

van der Goes, door een expresse Missive versocht waren, noch staande dese Vergaderingh te willen adviseren, en vervolgens gelet zijnde op den Inhoude van den Brief, door de Heeren Ordinaris Gedeputeerden ter Generaliteyt op 't Cas subject geschreven, op den vijfden deser lopende Maant, mitsgaders naargesien de Resolutien soo op den tienden en elfden van November des Jaars 1655. en op den negenden, tienden en elfde February des Jaars 1656. dien aangaande alhier genomen; is by de vijf aanwesende Leden eenpaarlijck geopineert, dat sy in gevolge van hare voorgaande goede intentie en reflexie nemende op de favorabile inclinatien, die in desen by de meeste Leden van de *Unie* wierd getoont, de voorschreven Eminente Bedieninge souden confereren aan mijn *Heer Prins Willem van Nassouw*, Stadhouder van Vrieslandt, en van Stadt en Landen, op soodanige Instructie en Reglement als voor desen daar op is gemaeckt geweest, of noch namaals sou konnen gemaackt werden, sonder de deselve Collatie van harent wegen eenighsints te willen accrocheren, aan het præallabel arrest of vaststellinge van een nieuwe Instructie, volgens sekere Artijckelen dien aangaande, voor desen geconcipieert en op het Papier gebracht, als onder de welcke sy oordeelen eenige te wesen, die niet alleen gantsch Impracticabel, maar oock Notoirlijck ondienstigh voor de behoorlijcke Exercitie van 't gemelte Ampt waaren; behalven dat oock lichtelijck sou konnen gebeuren, vermits de vermoedelijcke discrepantie van de respective Provincien, op de voorschreven redres van Instructie, dat daar door de saacke ten principalen gepostponeert, en eyndelijck weder in vergeetenisse sou werden gebracht, tot merckelijcke oneere en præjuditie van den Staat. Ende also niet

tegenstaande de voorschreve verklaringe van de vijf Leden in desen noch geene Conclusie wel kon werden genomen, ter oorsake dat de Heeren van der Goes, als absent zijnde, daar op tot noch toe niet hadden geadviseert, en dat nochtans om de voor verhaelde respecten, hoe eer hoe liever daar op diende geresolveert, so wierden gemelte Heeren van der Goes andermaal serieuselijck versocht, omme noch, is 't mogelijcke, voor het aanstaande reces, haar dien aangaande by Inschrijvinge te willen verklaren, sullende niet te min van de bovenstaande eenparige Advijsen van de vijf Leden op 't spoedigste advertentie werden gedaan aan de Heeren Ordinaris Gedeputeerden ter Generaliteyt tot hunne narichtinge, mitsgaders om haar daar van te konnen dienen, ten besten van de Provincie, daar en soo sulcks soude behooren.

De Heeren van der Goes haar by Inschrijvinge hebbende geconformeert met de eenparige Advijsen van de vijf Leden, is sulcks geconverteert in een Provinciale resolutie van Zeelandt, en goet-gevonden daar van op 't spoedigste advertentie te geven aan de Heeren Ordinaris Gedeputeerde ter Generaliteyt, ten eynde deselve haar daar van ten spoedigste mochten dienen.

Yver van Hollant. De Heeren van Hollandt namen dese saack (seght *Aytzema*) meer ter harten als men hadde gemeent; en schreven *mutatis mutandis* de drie-en-twintighsten aan de Provincien; gelijck by *Aytzema* in 't vierde Deel fol. 3. te sien is.

Dese Resolutie wierdt in het begin niet uytgegeven, als sonder de *Clausule comminatoir, beginnende, Edoch in Cas, &c.* maar naderhandt opende men oock de selve comminatie en dreygementen; niet sonder veel murmurerens en mondelinge propoosten hier en daar, op wat wijse

wijse Hollant sou weten haar saack staande te houden.

De Provincie van Vrieslandt antwoorde aan Hollandt. Gelderlandt had een oude Resolutie, waar op onder andere die van Hollant reflecteerden; waar in sy den *Heere Prins Willem van Nassouw* stelden als Veltmaarschalck, en den *Heere Prins Maurits* tot Generaal over de Cavallerye van desen Staat. Maar het Quartier van Nimwegen had tot het stellen van twee Marschalcken besloten; en daar toe beyde de Vorstelijcke Persoonen, voornoemt, ghenomineert. Waarmede sich de Steden Doesburgh, Deutechem en Lochum, in de Quartieren van Zutphen hadden geconformeert.

Stadt en Lande hebben den Brief van Hollant op volgende wijse beantwoort: *Datse wederleyde de sustinue van Hollandt, als konde over het Velt-Marschalcks-ampt niet behoorlijck noch efficatieuselijck werden geresolveert, als met eenparige stemmen van de Unie &c.* Als mede desselfs sustinue, *als ware in de tegenwoordigheyt van tijden het aenstellen van een Veld-Marschalck of andere Over-Hooft over de Militie in geenen deelen noodigh of dienstigh.* Antwoort van Staat en Lande.

Gelderlandt gaf oock daar omtrent haar naarder Advijs in, streckende mede tot het aanstellen van een Marschalck, en by provisie, indien sich de Bontgenoten daar over niet volkomentlijck konden vergelijcken, tot het aanstellen van *Prins Willem van Nassau* tot Generaal van het Geschut, met soodanigen Commandement den selven indien qualiteyt bereyts competerende, te voorsien; op dat in allen gevalle de Militie in staat en by een gehouden mocht worden: gelijck nader by *Aytzema* te sien is. Advijs van Gelderlant. Aytzema 4 Deel, fol. mihi 11. & 12.

Tegens het sustinu van Hollant allegueerde

men de Resolutie van den eersten Mey 1651. op de groote Zaal, luydende als volght:

Tegenwerpinge aen Hollant.

OP 't geproponeerde van de Heeren Staten van Hollant, rakende de admissie van den Heere Velt-Marschalck, in den Raedt van State, omme aldaer mede te helpen adviseren op de Militaire saecken, is naer voorgaende deliberatie goet-gevonden ende verstaen, de opgemelte Heeren Staten van Hollant midts desen te versoecken, dat deselfde 't voorschreven geproponeerde gelieven by geschrift te stellen, omme te gelegener tijdt daer op by de Respective Provincie gedelibereert te worden.

Hier over moet oock gesien worden in het Jaar 1651. de Instructie gegeven, op de groote Zale, aan den Raadt van State, het vijfde Artijckel. Gelijck mede wel te pas wierdt bygehaalt een Extract uyt de Propositien der Heeren van Hollandt gedaan, op de selve groote Vergaderingh, luydende aldus:

HIer op werdt by haer Ed. Gr. Mog. geconsidereert dat van outs ende van het beginsel af van de Oorloge, het beleydt van de militaire saecken is gedefereert geweest aen de Rade van State volgens der selver Instructie, ende sonderlinge conform het festhiende ende achtiende Artijckel van de selve, ende meenen daer van haer Ed. Gr. Mog. dienstigh te wesen voor den Staet, dat den welgemelte Raedt de voorgeroerde Velt-Maarschalck, oock de Gouverneurs, Commandeurs ende andere hooge militaire Officieren te water ende te Lande dienen te werden gelaten in volle ende effectuele functie van der selver respective Charges; wijders dat het verleggen van de Guarnisoenen ende geven van patenten mochte werden beleydt met consentement ende seeckerheydt van de Provincien op den volgenden voet gefundeert uyt de undamentele Documenten van den Staet, ende de huyden-

dendaeghſche practijcqne van de Provincie van Vrieſlandt.

Dat het vergeven van de hooge militaire Ampten van Gouvernementen ende commandementen, metten gevolge ende condependentien van de ſelve, ſoo wanneer de ſelve vacant ſullen komen te vallen, ſullen werden vergeven by de Provincie, tot welcker repartitie en bodem by de reſpective zijn behoorende, ende die van des Generaliteyt bodem of repartitie, by haer Ho. Mog. de Heeren Staten Generaal.

Veel redenen wierden tot voortſettingh van het ſelfde Ampt by gebracht; aanwijſende de outheyt en gebruyckelijckheyt van het ſelfde, beneffens de nootſakelijckheyt: maar de Heeren van Hollandt lieten ſich ſoo veel daar aangelegen zijn, dat ſy op den 17 Mey een wijdloopighe Deductie daar over lieten uytgaan; in de welcke ſy aanweſen wat Recht en Geſach de Staten van de Provincien deſer Vereenighde Nederlanden elck in het beſonder competeert over en omtrent de Militie by de ſelve reſpectivelijck betaalt werde: dienende oock in ſpecie mede tot bewijs, van dat in het vermogen van de Staten Generaal niet zy by overſtemminghe eenigh Over-Hooft over de Militie van de voorſchrevene Vereenigde Landen geſamentlijck aan te ſtellen, tot ſulck een eynde, dat deſſelfs Geſach of Commandement ſich mede over de Militie extenderen ſoude, die ter beſoldinge van ſoodanige Provincie of Provincien ſtaan, als in het aanſtellen van 't gemelde Over-Hooft niet ſoude hebben geconſenteert of bewilligt.

Deductie van Hollant tegen het Ampt.

In het beſonder weſen ſy oock aan, dat zedert men het gebiedt van den *Koninck van Hiſpanien* verlaten hadt, Hollant menighmaal Acten van affonderlijcke Regeeringe in het ſtuck van Oorlogh

logh en Oorloghs bestellinge had geëxerceert. Toonende in het generaal klaarlijck, dat sy verstonden met *Æmilius* by *Livium : Maximam libertatis custodiam esse , si magna Imperia diuturna non sunt , & tempores Modus imponatur , quibus Iuris non potest.* Een krachtige bewaringh van vryheyt is , dat groote Heerschappen en Bevelhebberschappen niet langhduerigh zijn ; en deselve een bepaalingh van tijdt worden opgeleght, die men geen bepaling van Reght opleggen kan. Sy brachten mede de passagie van de Propheet Samuël by, daar Godt de Heere seght : *Zy hebben my verworpen*, *&c.* Gelijck oock de Israëliten daar na zijn geworden. *Despectissima pars Servientium.* Slaven der slaven. Dat de Batavische Vorst *Claudius Civilis* had geseght: *Servirent Syria Asiaque & Suetus Regibus Oriens.* Syria en Asia, en het Koningen gewoone Oosten, mochten dienen en slaven zijn soo se wilden. Kortelijck de Heeren van Hollandt toonden genoegsaam, datse niet alleen vry wilden zijn van de *Eenhoofdighe Heerschappye* , maar oock van alles dat nieuwe aanleydinge daar toe geven mocht. Eenighe konden oock niet verswijgen het seggen van *Brutus* aan *Collatinus*, *Aufer hinc Regium :* Wech met den Koninckllijcken naam. De *Princen van den Huyse van Nassau* hadden selfs raadt en daadt gegeven, ja de voorste geweest , om de Natuurlijcke Erf-Souvereyns wech te nemen ; dat het oock in de wille en de keur was van de tegenwoordige *Souvereynen van Hollandt* om naar hun gevallen Ministers aan en niet aen te stellen ; dat de selve vry zijnde van den Koninck , geen wetten, geen overstemminge konden aannemen van hunne Bontgenooten.

Hier tegens wierdt geallegeert de *Unie van Uytrecht*, maar te vergeefs : en dewijl de selve daar van doncker sprack, wilde men het Recht

van die te expliceren aan andere niet over laten. In de andere Provincien waren veele niet vreemt van 't Hollants humeur. Tot verscheydene malen pooghden de Toegenegene voor den *Prins Willem* te concluderen, maar andere rieden tot moderatie, en niet in weerwil van Hollandt te doen: invoegen dat eyndelijck de voornoemde *Prins Willem* selfs begeerde dat men *Temporiseren* sou. En daar is de saacke by gebleven. Dese Deductie staat te sien by *Aytzema* in sijn vierde Deel, pagina mihi 14.

Prins Willem dan siende dat het de Heeren van Hollandt soo hoogh opnamen, heeft het laten sacken: hem wierdt aan de eene sijde geseght, dat Hollandt metter tijdt en met soetigheyt van selfs daar toe wel sou condescenderen; en van andere, indien men met hardigheyt en by overstemminge in die saack gingh, dat Hollant haar Militie, of sonderlingh door yemant, en soo men kon bemercken, door den *Heere van Beverwaert* sou laten commanderen. Alsoo bleef Hollandt voor als noch Hooft van haar Militie: en om haar gesach te toonen, deedt op dese tijt een Placaat tegen de Duellen en Querellen, die meest onder de Militairen in swangh gingen, publiceren.

Sentiment van Prins Willem daer over.

Staande als noch de saacke, van wegen den hooghsten Oorlogh in den voorgaanden standt, is daar over ter Vergaderinge het sentiment van Hollandt geweest, als volght

Op de onverture by de Heeren Gedeputeerde der Stede *Amsterdam* ter Vergaderinghe van *Hollandt* gedaan van de naardere last ende Resolutie van de Heeren Burgermeesteren en ses en dertigh Raden der voornoemde Steden, noopende de prompte uytwerckinge van de Vrede tusschen de

Koningen van *Sweden* ende *Denemarcken*, is naar voorgaande deliberatien goet gevonden den negenden Augusti dat van wegen haar Ed. Groot Mog. ter Generaliteyt de saacke daar heen soude worden ghedirigeert ten eynde de Heeren extraordinaris Gedeputeerde van desen Staat aan de Koningen van *Sweden* ende *Denemarcken* tot naarder informatie van haar Ho Mog. sentimen ontrent de manier van executie van 't Tractaat van den een en twintighsten May lestleden tusschen de drie Staten alhier in *'s Gravenhage* geslooten, ende de nadere conventien van den vier en twintighsten July ende vierden Augusti daar op ghevolght, by aanschrijvinge mochten worden geordonneert, in 't concert van de Ministers tusschen de gemelte drie Staten *in loco* te houden, door 't advijs van desen Staat, het werck daar henen te beleyden dat *voor eerst ende voor al den Koninck van Sweden mochte worden geverght des selfs cathegorique ende prositive verklaringe* soo op 't bewuste *Elbinsche* Tractaet, ende de *elucidatien* van dien, als op *alle vordere conditien* ende clausulen in de voorsz. naadere conventie van den vier en twintighsten July lestleden begrepen, ende dat om te prevenieren ende wech te nemen alle redenen van exceptie, subterfugie, ende dilai tot sijn Majesteyts volkomen seeckerheyt ende gerustheyt in cas den Koninck van *Denemarcken* als dan noch in alle de voorsz. conditien en clausulen noch niet mocht hebben bewillight, de Ministers ende geauthoriseerden van de hooghstgemelte drie Staten, immers die van *Engelandt* ende *desen Staet voor den selven Koninck van Denemarcken mogen in staen, ende als den selven representerende in particuliere handelinge treden met de hoogstgemelde Konink van Sweden*, mitsgaders uyt den naam ende van weghen de Heeren der selver Principalen haar

sterck

ſterck maeckten den Koninck ende Rijcx-Raden van *Denemarcken* te ſullen doen *advoveren ende aggreren in behoorlijcke ende gebruyckelijke forme*, alle voorgeroerde conditien ende clauſulen, midtſgaders al het geen omtrent de executie ende voldoeninghe van de ſelve in de voorſchreve handelinge ter neder geſtelt ende gheſlooten ſouden weſen. Ende ingeval den Koninck van *Sweden* dien onaangeſien de voorſz. conditien ende clauſulen ofte eenige van de ſelve mocht blijven refuſeren, dat in ſulcken cas na expiratie van de bewuſte veerthien dagen in beyde voorgeroerde naardere conventien breeder ge-expreſſeert, den ſelven Konink *al omme te Water ende Lande door alle bedencklijke wege ende middelen in voldoeninge van de ſelve conventien alle doenlijke ſchade ende ongemack mochte worden toegebracht ſonder eenige limitatie ofte reſerve.* Ende voor ſoo veel de hooghgemelde Koninck van *Denemarcken* belanghde, in cas de ſelve mede buyten vermoeden binnen de voorgeroerde veerthien dagen de voorgeſlagen Vrede onder de meergeroerde conditien ende clauſulen niet vrywyllig mocht hebben gheampleƈteert, dat als dan in 't executeren van de voorſz. naardere conventien, ende het adhiberen van de *middelen compulſoir* tegens de ſelve met die onſichtigheyt mochte worden geprocedeert, *dat daar door de Stadt van Coppenhagen niet direƈtelijck tegens de intentie van het voorgeroerde Traƈtaat* ende de nadre conventien daar op gevolght, *quame te vervallen onder de macht van Sweden*, ende dat midtſdeſen *voor 't eerſte compulſoir* tegens de hooghſtgemelte Koninck van *Denemarcken* de voorſz. Stadt van *Coppenhagen* door de Vlooten van *Engelandt* ende *van deſen Staat* ofte door een ſuffiſant gedeelte van 't ſelve, t'eenemaal beſet ende geſlooten gehouden mocht worden in ſulcker voegen dat geen de

minfte *toevoer van levens middelen* ofte andere behoeften ende nootſaakelijckheden daar in ghebracht, ofte eenige correſpondentie met de ſelve gehouden ſoude konnen worden, ende dat daar beneffens mede de *Landt-Militie* van deſen Staat ſich binnen *Coppenhage* bevindende, voor eerſt *haar mochte abſtineren van alle togten ende wachten* in cas het ſelve ſoude konnen worden in 't werck gheſtelt *ſonder gevaar van ſurpriſe der Sweden*, waar tegens de gemelte Heeren extraordinaris Gedeputeerde van deſen Staat ſouden helpen excogiteren ende adhiberen alle doenlijcke middelen van precautie.

Ende dat voorts met de vordere machten van *Engelandt* ende van deſen *Staat* de hooghſt-gemelte Koninck ende het Rijck van *Deenmarken* alle *vordere ongemak ende ongelegentheyt toegebragt moge worden*, alles in conformité ten fine als in 't voorſz. *Haaghſe Tractaat* ende de voorſz. nadere conventien daar op gevolgt ter neder geſtelt was, dat voorts de opgemelde Heeren Extraordinaris Gedeputeerde van deſen Staat mede geordonneert mocht worden op de voorſlach, vervat in haar Ho. Mog. Reſolutie van den dertighſten der voorleden Maant, ende door alle vordere bedenckelijcke expedienten te laboreren tot een *generaal reſtabliſſement van de ruſte* in de Ooſterſche Quartieren. Ende dat oock particulierlijck met de Miniſters van *Vranckrijck* ende *Engelandt* ſoo alhier in 's *Gravenhage* reſiderende, als ſich op de voorgeroerde handel-plaats bevindende, geconcerteert mochte worden over de herſtellinge van den *Hertogh van Coerlant* ende de reſtitutie van de Landen ende Plaatſen de ſelve met *de hooghſte onrechtmatigheydt afgenomen.*

't Revictuaille. Raackende het revictuailleren van de Vloot in *Denemarcken*, is op 't advijs van de *Admiraliteyten*

den

den een en twintighsten goet gevonden, dat den Heer van *Wassenaar* soude worden geauthoriseert om de Vivres tot des selfs verblijf ende overkomste 't sijner tijdt noch van nooden wesende tot *Lubeck* ofte andere quartieren daar omtrent te doen inkoopen, ende de selve Vloot te doen toevoeren door soodanige Fluyt ofte andere Schepen als hy daar toe de bequaamste achten soude ende aldaar te bekomen waren, in sulcker voegen dat de selve Fluyt ofte anderen Schepen by verdeelinge wierden geaffecteert voor de Schepen van de Collegien ter Admiraliteyt respective naar proportie van der selve presente aantal, ende de Vivres geaddresseert aan de respective Vice-Admiraels, om deselve aan de Schepen van 't Collegie daar onder resorterende, verdeelt te worden, ende daar van Recepisse te vorderen, om ter concurrentie van dien, ende na advenant het beloop van prijs op Rekeninge van de Respective Capiteynen gestelt worden. Tot den inkoop van welcke Vivres de meer-gemelte Luytenant Admirael soude dispiceren, ende met advijs van de gemelte Vice-Admiraels committeren eenige Schippers ofte andere Persoonen hun dies verstaande ende wel te vertrouwen zijnde, sulcks als deselve onderlingh raadtsaam achten soude. Des wiert de respective Collegien ter Admiraliteyt aangeschreven den Luytenant Admirael in de voorschreve quartieren, yeder na advenant, de Schepen t'haarder directie staande, met de eerste Post credit te willen versorgen, ende ten eynde de gemelte Collegien ter Admiraliteyt van prompte ende contante penningen mochten worden voorsien, om 't gunt tot betalinge van de voor-gemelte Vivres by de Gemachtighde soude worden ghetrocken, promptelijck ende sonder uytstel te betalen, daar toe aan deselve

ren van de Vloot.

vol-

volgens de overslach, diensthalven by de opghemelte Heeren Gecommitteerde uyt de Collegien ter Admiraliteyt ghemaackt in contant soude dienen ghefourneert te worden een Somma van vyf honderdt en thien duysent guldens om verdeelt te worden nae advenant het ghetal van der selver Oorlogh-Scheepen by de Vlagge zijnde, als namentlijck *Rotterdam* thien Schepen, *Amsterdam* een en dertigh Schepen, *Zeelandt* neghen Schepen 't *Noorder-quartier* derthien Schepen, ende *Vrieslandt* vyf Schepen, ter concurrentie van seven duysent vijf hondert guldens yder Schip d'een door d'andere ghereeckent, ende dat in cas de *Landts-Militie* op de voorschreve Somma van seven duysent vyf hondert guldens op yeder Schip met een derde soude moeten verhooght werden, ende dan noch ghefourneert een Somma van thien duysent guldens voor 't meer-gemelte Collegie ter Admiraliteyt tot *Amsterdam*, tot het victuailleren van de Brandt-scheepen ende advijs Jachten by de voorschreve Vloot zijnde; derhalven wierdt een geraisonneerde ende beweeghlijcke Missive in gantsch ernstige termen geschreven aan de respective Provincien, ten eynde de selve ten spoedighsten ende sonder eenigh uytstel, haar quoten ofte het defect van de selve in de ghedragen consenten ghelieſde te voldoen, ende voorts mede te consenteren in de jonghste Petitie van noch twee milioenen guldens by den Raadt van State den neghenden May lestleden ghedaan: Ende ofte boven vermoeden de saecken in voorschreve quartieren sich sodanigh mochten aanstellen ende openbaren, dat de noodighe Vivres voor soo langhen tijdt tot *Lubeck* ofte daar omtrent niet te bekoomen souden wesen: Wierdt de Col-

legien

legien ter Admiraliteydt respective mede gheordonneert tegens den ontfangh der voorschreve penningen prompte ende effective ordre te stellen, om den gerequireerden toevoer uyt dese Landen te doen: Ende alsoo de voorsz Somma van vyf hondert en twintigh duysent gulden niet was gecomprehendeert in den Staat ofte overslagh in den beginne deses Jaars gemaackt, behelsende de albereyts gedane equipagie ende gemaackte lasten, daar op de gedane Petitien ende gedragen consent reflecteerden, wierdt den Raat van State versocht ter concurrentie van dien ten Petitie suppletoir te willen uytschrijven.

Die van Amsterdam quamen daar na in persoon, en met hun Advijs in ordre gestelt, dat in allen gevalle de Vloot sou worden gerevictualieert, en tot dien eynde credit gemaackt ter somme van een Millioen, indien de 4000 Man Lant-Soldaten souden mogen blijven op de Vloot; anders en ingevalle deselve Landt-Militie yewers souden mogen zijn gedesbarqueert, dat het Credit sou mogen worden gemaackt ter somme van sevenmaal honder duysent guldens. 1658.

Interest van Hollant in den Deenschen Oorlogh.

De Noortsche Oorlogh toonde aan de eene sijde het grootste deel dat Hollandt nam in het Deensche Interest, terwyl men oock aan de andere sijde sagh hoe swaar deselve Oorlog het Landt viel, komende de eene petitie op den ander, tot verval van de Ordinaris onkosten. Op den vijf-en-twintighsten February brachten de Heeren van Hollandt verscheyde Poincten tot dien eynde in de Vergaderingh van haar Hoogh Mogende: als voor eerst datse hadden geconsenteert in den Ophef van het Last en Veyl-gelt: Gelderlant, Uytrecht, Vrieslant, Over-Yssel, en Stadt en Landen hebben mede daar in geconsenteert,

Poincten tot verlichting.

ſenteert, op het goet-vinden van de Heeren hun Principalen; gelijck oock mede de Heeren van Zeelandt verſocht wierden ſich dien aangaande op het ſpoedighſte te willen verklaren.

Ten tweeden: datſe hadden geconſenteert in den Ophef van den twechonderſten Penning eens gevens gelt; mits dat het ſelve Middel over de andere Provincien en geaſſocieerde Landtſchappen, mitſgaders de geconqueſteerde Plaatſen mede gegeven, immers ten minſten by proviſie, over 't reſſort van de Generaliteyt geconſenteert ſoude werden.

Ten darden: datſe hadden geconſenteert in den Ophef van 't Oplegh-geldt van de Granen, volgens de Ordonnantie daar van gearreſteert; verſoeckende daar nevens de andere Provincien dat het ſelve Middel mede in den haren geintroduceert en geheven mochte worden. Sulcks is by de reſpective Provincien over genomen.

1659. Ten vierden: dat van nu voortaan alle Landen en vaſte Goederen, de Godtshuyſen in Hollant toe-behoorende, het Middel van Verpondingh ſoo wel als andere Landen of vaſte Goederen van particulieren ſubject ſouden zijn. Dit is voor Notificatie aangenomen.

Ten vijfden: datſe hadden goet-gevonden de reſpective Officieren, Magiſtraten, en andere in den haren te preſteren den Eedt, tot het beneficieren van de practijcke van de gemeene Landts Middelen, en particulierlijck van de Wijnen, Bieren, 't Gemael en het Beſtiaal, op de formulieren diesaangaande gearreſteert. Van ſulcks is by de Provincien verſocht Copye: zijnde wel dit laatſte Middel by Hollandt in practijcke geſtelt, maar aanſtonts daar na weder afgeſchaft, als niet practicabel zijnde, en geſchapen veel ſtricken aan de gemoederen te ſullen leggen.

Het

Het gevolg vorders van den Noortſchen Oorlogh, als elders en van anderen wijdtloopigh verhandelt zijnde, ſullen wy om niet te langh te zijn voorby gaan.

Wanneer ondertuſſchen de Regeringh van Engelandt een geheel ander weſen begoſt te krijgen, en de eertijts verbannen *Koninck Karel* de II. weder in zijn Vaders Rijck herſtelt wierdt, vandt ſijn Majeſteyt op het verſoeck der Heeren Staten ſijn wegh over Hollant naar Engelandt te nemen. Van ſijn doortocht en Receptie is elders en van andere overvloedighlijck gehandelt. Dit ſullen wy daar alleen van ſeggen: Na dat ſijn Majeſteyt ſijn bekende Tractament van Hollandt ontfangen en genooten, ter Vergaderingh van de Hoogh Mogende Heeren Staten Generael verſcheenen was, en aldaar met ſeer beleefde woorden *haar Hoogh Mogende voor alle beleeftheden, hem aengedaan, bedanckt, ende van de ſtantvaſtigheyt van ſijn vrindtſchap en affectie tot de welſtandt van deſe Republijcke verſeeckert, daar en boven de ſelve, de perſoonen en Intereſſen van de Princeſſe Royale ſijn Suſter, en van den Prins van Orangien ſijn Neef aanbevolen had*, is hy mede in de Vergaderingh van de Staten van Hollandt verſcheenen; en dat op deſe wijſe gelijck deſelve onderhandelinge, beneffens de andere in de publijcke Regiſters ſtaat genotuleert.

1660. Herſtellingh van den Koninck van Engelant, en ſijn onthael by den Staet.

Sijn aenzien ter Vergadering van de Heeren Staten Generael.

Soo haaſt was hy niet ghekomen beneden de Trap van de groote Zaal, of de Heeren van *Hollandt* warender mede: *Prins Maurits* alleen marcheerde voor haar Ed Groot Mog. met blooten Hoofde, doende by haar de ſelve functie als *Prins Willem* by de *Staten Generaal* gedaan hadden. De ordre die men gegeven hadde voor de commoditeyt van het paſſeren, wierde ſoo wel geobſerveert

Aen de Staten van Hollandt.

veert, datter geen beletſel op het Hof was, ſo dat de *Lords* die van de Suite van de Koning waren, ende de Edellieden en Officiers van het Lant ſeer ghemackelijck marcheerden tuſſchen twee ryen van Soldaten van de *Guardes.* Die van des Konings Hof en de Officiers gingen voor de perſoonen van de Koningh: ende de Staten van *Hollandt* volghden hem, marcherende by twee en twee, eerſt alle die van de Ridderſchap, en daar naa de Gedeputeerden van de Steden, recht uyt van de groote Trappen tot de deure van de kamer van de Staten van *Hollant.* Wanneer men in quam, keerde men terſtont na de lincker handt door een kleyne Galderye, de welcke geleyde in de kamer alwaar de Gecommitteerde Raden vergaderen, welcke maken den Raadt van Staat van *Hollandt*, over welckers ſchoonheyt den Koningh verwondert was, conſidererende in paſſant de geſtoelte van die Heeren, dewelke in abſentie van de Staten, zijn als *Souverains* in de gedeelte van de Provincie, die genoemt wort *Zuydt-Hollandt*, welcke is een parket beſloten met een langwerpigh *Baliſtrade*, met een Hemel bedeckt, onderſteunt met vier Pilaren, alles op een witte grondt, verciert met vergulde Bloemen ende Bladeren.

In het uytgaan van daar paſſeerde men door de Vertreck-kamers, waar van de Solders geſchildert waren, maar op een ander maniere als de eerſte, en die oock met koſtelijcke Tapijten behangen waren. Daar na is de Coninck op de grote Trappen geklommen na de Zaal, alwaar de Staten van *Hollandt* gewoon ſijn te vergaderen, wanneer ſy geſamentlijck beroepen zijn. Het is een Gebouw het welck men zedert ſoo weynigh jaren ghemaackt heeft, dat men dat heerlijcke werck, welckers verwulfſel met houtwerck beſchoo-

ſchooten ende fraey opgeçiert is, noch niet had konnen volmaken, noch oock de koſtelijcke Tapijten waer mede het ghemeubleert moeſt zijn, nochtans leeck het niet ſchoon ende magnifijck te zijn, alſoo het ſeer hoogh was; de ſolder verwulfſels wijſe gemaeckt, met vele kruysvenſters, welcke reſpondeerden op de Vyver, tuſſchen twee ſchoone Schoorſteenen.

De plaets is ſoo groot dat om de ſtemme van de perſoonen die ſpreecken, niet in de Lucht te verlieſen, is men genootſaeckt geweeſt een ſpecie van Retrenchement van groote gordijnen te maecken, welcke van het verwulfſel af tot de vloer toe gaen, ter plaetſe alwaer men een Baluſtrade moet maecken, dewelcke die ghedeelte van de Zael ſal beſluiten, aen welcke men met recht ſoude mogen geven den naem van Areopage, ofte liever van Heylighdom, vermits in de ſelfde zijn de ſit-plaetſen van de perſoonen, welcke delibereren over de alder-importantſte ſaecken van de Provincie, ende conſequentelijck van den gantſchen Staet, van welcke zy de voornaemſte partye maeckt.

De ſit-plaetſen zijn ſoo ghediſponeert, dat men in het afkomen van de deure af, ſiet het achterſte van een banck, van drie ſtagies met leunen, bekleedt met groen Laecken, gelijck mede de ſit-plaetſen. Deſe banck is vergheſelſchapt met twee anderen, de welcke zijn als twee vleugelen.

De rechter is ghemaeckt van een laghe geſtoelte, ende de lincker heeft twee ſtagies, ende deſe bancken zijn van de eerſte afgheſondert, welcke door die wijſe in het midden is, met een kleyne ſpatie, om daer door te mogen paſſeren.

De groote banck is recht teghen over een

van de Schoorstenen, voor de welcke op soodanige wijse een groote ledige plaets ghemaackt wort, dewelcke tusschen de twee vleugelen is met een langachtige Tafel, omcingelt met Stoelen, voor de Gedeputeerden van de Ridderschap van de Provincie, die teghenwoordigh maer negen zijn, ende voor de Raet-Pensionaris, dewelcke, hoewel een Minister van den Staet zijnde, laet niet zijn plaets aldaer te hebben: want also hy de charge heeft van de saecken te proponeren, de Stemmen af te vragen, ende te concluderen, kan hy van de plaets alwaer hy is, gemackelijck spreken aen alle de Gedeputeerden van de Ridderschap, dewelcke eerst haer opinien seggen, ende onder haer moeten accorderen, aleer zy eene Stemme konnen formeeren diese in de Staten van de Provincie hebben. De Gedeputeerden van *Dordrecht*, *Haerlem*, *Delft*, *Leyden* en van den *Briel*, sitten in de Banck van de rechter Vleugel. De eerste stagie van de groote Banck, die recht tegens over de Schoorsteen, is gantsch voor de Gedeputeerden der Stadt *Amsterdam*, de welcke in grooten getalle zijn, om dat zyder veel van hebben willen op dese extraordinarise deputatien, die gemaeckt worden voor de saecken, welkers afhandelinge al te veel tijdt soude consumeren, indiense in volle Vergaderinge soude gedaen worden. De tweede stagie was voor de Gedeputeerden van ter *Goude* en *Rotterdam*, ende de derde voor die van *Gornichem*, *Schiedam* en *Schoonhoven*; ende de Banck van de lincker Vleugel is voor de Gedeputeerde. van de Steden van *Noordt-Hollandt*, die men in de publijcke acten noemt *West-Vrieslandt*, ende zijn, *Alckmaer*, *Hoorn*, *Enckhuysen*, *Edam*, *Munnickendam*, *Medenblick* ende *Purmerent*.

Men heeft dese kleyne beschrijvinge van de

Zael

Zael moeten doen, om te beter te representeren de circumstance van dese remarcable *visite*, ter oorsaecke van de welcke men de ordinarise Tafel van de Ridderschap wegh genomen hadde, in plaets van dien was gestelt die van de Gecommitteerde Raden, die so lang niet en is als de andere, niet juyst op de plaets van de *eerste*, maer dwars voor de Schoorsteen dewelcke op het eynde van de Zael is. Tusschen de Schoorsteen ende de Tafel hadde men ghemaeckt een voet-banck met *drie* treden op te gaen, soo lang als de Tafel was na de zijde van de Schoorsteen, van de welcke die redelijck afstonde, ende men hadde het Comptoir van de Secretaris naer de vensters toe verset. De voet-banck was bedekt met een schoon Turcks Tapijt, waer op stondt een Fluweele Stoel, onder een verhemelt van de selfde stoffe, het welck aen de Schoorsteen vast gemaeckt was.

In het inkomen van de Zaal, geleyde men de Coningh langhs het achterste van de banck van de lincker vleugel, tot zijn plaets, alwaer zijne Majesteyt over eynde stondt, tot dat alle de Gedeputeerden van de Ridderschap en van de Steden hare ordinarise plaetsen genomen hadden. Prins *Willem* Gouverneur van *Vriesland*, die sich gevoeght hadde by de Staten van *Hollandt* na dat hy zijn functien gedaen hadde by de Staten Generael, hadde zijn lincker handt steunende op de rugge van de stoel van de Koningh, en Prins *Mauritius*, dewelcke sich aen de lincker-handt van de Koningh gestelt hadde, aldaer sijn rechter handt, ende tusschen haer ende de Schoorsteen waren *vier* Heeren van de *Suite* van den Koning.

Soo haest als de Gedeputeerden van de Steden in haer plaetsen gerangeert waren, ende die van de Ridderschap de hare genomen hadden, aen de *twee* andere eynden van de Tafel, ende van vooren,

nochtans ſoo dat een openinge in het midden gelaten zijnde, den Koningh het gheſicht van de bancken niet ontnomen wierde, heeft zijne Majeſteyt, die geſtadigh over eynde en ongedeckt hadde geſtaen, ſich neder gheſet ende gedeckt. Maer den Koningh bleef in den ſtaet niet langer als van nooden was voor de reſte van de Vergaderinge, om te ſitten ende ſich te decken, ende als dan oprijſende ende ſich ontdeckende, ſprack hy, indien niet in de ſelfde termen, ten minſten op het ſelfde ſubject, waer mede hy de Staten Generael onderhouden hadde in de viſite die hy haer nu hadde gedaen. Het was maer een obligerende erkenteniſſe van de civiliteyten, die zijne Majeſteyt ſeyde, van de Staten van Hollant ontfangen te hebben, ſeer oprechte proteſtatien van de eeuwige ende onverbreeckelijcke vrientſchap met deſe Provincie, ende recommandatien van de Perſoon, ende van de intereſten van de *Princeſſe Royale*, ende van de *Prins van Orangie* haer Soon.

De Heer Raedt-Penſionaris, dewelcke zijn plaets op die wijſe hadde, dat hy ſich bevonde by na recht over de Koningh, antwoorde daer op uyt de naem van de Staten van Hollandt, met ſijn gewoonlijke wel-ſpreeckentheyt, *zijne Majeſteyt bedankende wegen de eere die de ſelve aen de Vergaderinge dede, ende hem getuygende de erkenteniſſe, die de Provintie eeuwig ſoude hebben van 't ſchoone teecken van ſijne Koninklijke affectie ende goetwilligheydt, 't welk ſoo klaerlijk bleek in die heerlijke ende uitnemende viſite. Hy ſeide dat de Heeren van Holland conſidereerden, als een effect van ſijne Majeſteyts goetheyd, de ſatisfactie, welke de ſelve ſeide te hebben, van het weinighet welk de tijd ende de Staet van het Land haer toe-gelaten hadden te doen; om te betonen de algemene blijdſchap, die ſijne Majeſteyt hadde konnen remarqueren, meer in de*

aen-

aengesigten van alle de Inwoonders, als in de receptie, of in het tractement het welk de Staet hem aengedaen hadde. Dat sy met respect ontfingen de versekertheden, die zijne Majesteit haer gaf van zijne vriendschap, ende dat de selve sig gantschelijk mogte versekere, dat de eenigste consideratie haer obligeerde yverig te ombelsen de interesten van de Princesse Royale, en van de Prins van Orangie, haer Soon, wanneer sy ook selfs daer toe niet verobligeert waren door andere redenen, gelijk sy zijn, om te erkennen de affectie ende de inclinatie die hare Coninklijke Hoogheid altoos gehad heeft voor het welvaren van de Staet, en voornamentlijk van de Provintie van Holland. Ende wat aengaet de Prins van Orangie dat de verdiensten van sijne Voorsaten nog so versch in hare Memorie waren, dat men niet en hoefden te twijffelen, ofte de begeerten van sijne Majesteit souden diesaengaende volbracht worden.

Dat gedaen zijnde, heeft zijne Majesteyt sich geretireert op de selfde wijse, ende in de selfde ordre als gekomen was, de Staten van *Holland* hem gesamentlijk volgende, met voornemen hem tot sijn Logement te geleiden. Maer de Koningh was tot op het Hof gegaen door de selfde wech als hy gekomen was, nam sijn weg door het Quartier van de *Princesse Royale*, het welke in het selfde Paleys is, ende de Staten hem hebbende geleydt tot de eerste verdiepinge, namen haer afscheyt van hem, ende keerden wederom door de Galderye, in de Zael van hare Vergaderinge.

Yder een admireerde dese soo Koninckelijcke ende merckelijcke bejegeninge; Maer dese blijdschap was eenigsints ghematigd door dien de plaets soo groot was, dat niet teghenstaende het Rettenchement, het meeste deel van de Gedeputeerden de sin ofte de woorden van den Ko-

ningh niet hadden konnen hooren. De Raedt-Pensionaris, de welcke daer op geantwoordt hadde, seyde wel aen die genen die hem het selfde by geschrift af-eyschten, dat hy de intentie van de Koningh volkomentlijck begrepen hadde, maer dat hy op sich niet soude nemen om van woort tot woort te rapporteren het geene zijne Majesteyt geseght hadde aengaende het subject van de *Princesse Royale*, ende van de *Prins van Orangien*, het welcke was het geene sy meest begeerden te weten.

De Koningh van sulcks geadverteert zijnde, was soo goedt als in de Kamer van de *Princesse Royale* te eysschen Papier, Penne en Inckt, ende te senden aen den Raedt-Pensionaris een Memorie, geschreven ende geteeckent met sijn eygen handt in de Fransche tale, waer van den inhoudt luyde als volgt:

M*Yn Heeren; Alsoo ick hier in u handen late de Princesse mijn Suster, ende de Prins van Orangie mijn Neef, zijnde twee Persoonen die ik seer lief hebbe, bidde ik u, mijn Heeren, te willen ter herten te nemen haer interesten, ende haer te doon gevoelen de effecten van uwe gunste, in soodanige occasien als de Princesse, mijn Suster, u daer over sal versoecken, ofte voor haer selven, ofte voor de Prins haer Soon; u verseekerende dat alle de effecten van uwe goetwilligheyt tot haer van my erkent sullen worden, als ofte ik die in mijn eige persoon ontfangen hadde.*

Ende was ondertekent

CHARLES R.

De Heere Raedt-Pensionaris heeft daer op geantwoort met een geformeert ende seer schoon discours, ende soo heeft men niet anders gedaen, als dat dese Memorie, waer van men een copye

sondt

ſondt aen de Staten Generael, geinſereert wierde in de Regiſters van de Reſolutien van de Generaliteyt, ende van de Provincie van Hollant.

Op des Konincks afſcheyt hebben de Heeren van Hollant zijn Majeſteit mede gevalidiceert: alle perſoonen van qualiteyt gingen haer te gemoet; en geleyden hen by den Koninck; aen de welcke de Heer Raedt-Penſionaris *de Wit* deſe aenſpraeck dede:

Aenſpraeck van afſcheyt van den Heer de Wit.

HEere; Indien men moet oordeelen van het diſplaiſir 't welck wy hebben, ſiende uwe Majeſteyt uyt onſe Provincien vertrecken, door de ſatisfactie die wy gehadt hebben van de ſelfde eenige dagen in poſſeſſie te hebben, ende ſullen wy niet ſeer bekommert zijn, het ſelvige haer te doen verſtaen. Uwe Majeſteyt heeft konnen remarqueren, uyt de aengeſichten van alle ons volck, de blijdtſchap welcke zy in haer herten hadden, ſiende by haer een Prins die van Godt bemint is, een Prins die miraculeus is, ende een Prins dewelcke apparentelijck een gedeelte van haer ruſte ende geluckſaligheyt ſal maken. Uwe Majeſteyt ſal wel haeſt ſien alle de Straten vervult, alle de Wegen bedeckt, ende alle Duynen vol volck, dewelcke haer ſullen volgen de Plaetſe van zijn embarquement, ende die de ſelve niet ſouden verlaten, indiender was waer mede zy in u Koninckrijck mochten paſſeren. Onſe vreughde is ons gemeen met die van onſe Onderſaten; maer alſo wy beter, als zy, kennen de onwaerdeerlijcke prijs van het Treſoor 't welck wy beſitten, zijn wy oock gevoelijcker van deſe harde ſcheydinge. Sy ſoude, *Heere*, onverdraeghlijck voor ons zijn, indien wy in ons ſelven niet en gingen en niet en conſidereerden dat het eene ſaeceke is die wy aldermeeſt gewenſcht hebben; ende de

„grootſte avantagie, die wy alſnoch aen uwe Ma-
„jeſteyt konnen wenſchen Wy reſolveren daer toe,
„om dat wy weten dat deſe ſcheydinge ons niet
„minder nootſaeckelijk is, als glorieus voor uwe
„Majeſteyt, ende dat het is in u Koninkrijk, al-
„waer wy moeten vinden de vervullinge van de ge-
„beden die wy gedaen hebben, ende noch doen
„voor haer, ende voor ons: Wy ſullen ook niet
„manqueren ons daer van te dienen, ſo wel als van
„de verſeeckertheden die het haer gelieft heeft ons
„te geven; van een onveranderlijcke affectie voor
„het welvaren van deſe Republijk. Wy bedanc-
„ken uwe Majeſteyt daer voor ootmoedelijk, en
„de voornamentlijk van de heerlijke proeve, die
„het haer gelieft heeft ons te geven door de glo-
„rieuſe viſite, waer mede ſy onſe Vergaderinge ge-
„eert heeft. Wy ſullen de gedachteniſſe daer van
„dierbaer houden, ende wy ſullen de teeckenen
„van deſe goetheyd doen paſſeren tot onſe laatſte
„poſteriteyt, op datſe de zelfde erkennen met het
„ſelfde reſpect, als wy die ontfangen hebben. De
„Staat waar in wy uwe Majeſteyt ſien, die gereet
„is om te paarde te gaan ſitten, om ſijn reyſe te con-
„tinueren, verbiedt ons uyt te ſtrecken over een
„materie, die ons nimmermeer ſoude vermoeyen,
„indien wy konden vinden woorden die conform
„mogten zijn met ons reſpectueus gevoelen. Maar
„het zy verre van ons dat zy ſouden vermeerderen
„de regtvaardige impatientie die uwe Majeſteyt be-
„hoordt te hebben van ſich wederom in ſijn Ko-
„ninckrijck te zien.

„Wy hebben Godt, *Heere*, dat ſulcks ſpoedig
„ende geluckigh moge geſchieden, ende dat, ge-
„lijk hy de herten ende de affectien van uwe On-
„derſaten gediſponeert heeft, om haer Souveraine
„en Wettelijcke Prins te erkennen, hy mede de
„Zee en de Winden wil commanderen, u reyſe te
favo-

favoriseren, op dat wanneer uwe Majesteyt op „
uwe kusten sal ontfangen hebben de selfde accla- „
matien, van welcke ghy haest hooren sult de onse „
geluyt maecken, ghy in uwe Conincklijcke Per- „
soon, ende in uwe prosperiteyt voor eeuwigh „
meught genieten alle heyl en prosperiteyt, als „
Uwe Majesteyt toewenschen sijne seer ootmoe- „
dige Dienaers.

De Koninck bedanckte de Heeren Staten van Hollandt voor de beleeftheden die hy van hen ontfangen had, terwijl hy in hun Provincie was geweest; als mede voor de genegentheyt, daerse hem tegenwoordig de betuygenis van deden, door de gebeden diese deden, voor het Succes van sijn reyse, en de prosperiteyt van sijn Rijck; en beloofde hem wederom, dat hy niet alleen souw continueeren met dese Republijck te leeven in een volkomen goede intelligentie, maer dat hy oock groot playsier souw neemen, in het maken van een goede en seer nauwe alliantie met de selve.

Affcheyt des Konings.

Daer op is de Koninck, die alleen op dit Compliment wachte, op de selve tijdt als de Heeren Staten van Hollandt vertrocken, uyt sijn Kamer gegaen; hy nam de wegh van het Paleys en het Quartier van de *Princesse Royale*, die hy tot harent wilde sien, voor al eer hy te paerde gingh sitten: en siende dat de Heeren Staten hem geleyden, wilde hy sich niet decken van sijn Logement af tot de Kamer van de *Princesse*, by welcke gekomen sijnde, hebben sich de Staten geretireert in hare Zael, om in de Carosse te gaen, wanneer sy de Koninck te paerde souden sien.

De onderhandeling van sijn Majesteyt met de *Princesse*, was seer kort, waer nae hyt af-

afgingh in het Binnen-Hof van het Paleys, daer hy met zijn Broeder te Paerde gingh sitten, en den wegh naer Schevelinghen nam, onder het vreeslijck gedonder van het Geschut van het Bollewerck af. Hy reedt tusschen de twee Princen zijn Broeders, hebbende den Prins van Orangien voor sich rijden, vergeselschapt met Prins *Willem van Nassouw* Gouverneur van Vrieslant, den Heer van *Wassenaer*, *Obdam*, Lieutenant Admirael van de Provincie, en veel andere hooge Persoonen. De Koninginne van Bohemen, de Princesse Royale, de Princesse Douariere, en de Princessen haer Dochters, gingen in de Carosse, gelijck mede de Staten van Hollandt, die hem gesamentlijck tot aen de plaets van zijn te Scheep gaen wilden begeleyden. d'Ambassadeurs en andere Ministers van Uytheemsche Princen, die hun Carossen aldaer niet sonden, om deselfde reden die hen in het inkomen hadden verhindert sulcks te doen, en byna alle Persoonen van Conditie waren voor uyt gegaen, daerse sich langs de Kust gerangeert hadden, alwaer oock de Ruytery, beneffens de Borgery en het Regiment van de Gardes sich in bataille hadden gestelt.

De Stranden krielden van menschen uyt alle Plaetsen, daer heen gevloeyt, om dit Koninckliјck afscheyt te sien. Soo haest als men den Koninck op de hooghte, die het Dorp van Schevelingen na de Zeekant bedeckt, sagh verschijnen, heeft hem al het Geschut, het welcke daer geplant stont, gesalveert; het welcke oock van schieten niet ophieldt, voor dat sijn Majesteyt van dese Kusten verzeylt was; waer onder de Borgers en Gardes met hun musquetten, en de Ruyters met hun Pistoolen dapper speelden, waer op oock de Engelsche Vloot hun Geschut liet hooren, maeckende met malkander een gerucht,

dat

dat Strandt en Oever daverde, en een damp dat de Scheepen voor ons, en de Strandt voor hen, in een oogenblick verdweenen waren.

De Koninck zijnde van ſijn Paert afgetreden, ontfingh door de Mont van den Heer *Johan de Wit*, Raedt Penſionaris, het laetſte Compliment van de Heeren Staten van Hollandt, die hem geſamentlijck tot de Kant van de Zee gebracht hadden, en hem eenige Gedeputeerde lieten, om ſijn Majeſteit tot in ſijn Schip te geleyden De Koninck nam vervolgens ſijn afſcheyt van den Hartog van Brunſwijck, Lunenborg, de Princeſſe Douariere van Orangien, van de Princeſſe van Naſſauw, en van Mademoiſelle van Orangie haer Dochter, en voorts van alle Perſoonen van Qualiteyt. De Koninginne van Bohemen, de Princeſſe Royale, en de Prins van Orangien wilden hem tot aen Boort van den Engelſchen Admirael verſellen.

De Heeren Staten van Hollandt hadden een van de grootſte Schuyten voor deſe Koninckli jcke Perſoonen doen accommoderen; het lichaem daer van was met Tapijten behangen, en de Koninckli jcke Vlagge woey van de Maſt, de Sprieten waren voorſien met Feſtoenen en ſchoone Kroonen van Groente gemaeckt; onder de welcke een was waer aen een Wimpel was vaſt ghemaeckt met dit Advijs, *Quo fas & facta vocarunt: Waer heen de billijckheyt en het nootlot geroepen hebben.*

De Koninck dan ſcheepte ſich met ſijn Koninckli jck geſelſchap hier in, maer ſiende aenkomen een bedeckte Chaloup, met glaſen en tapijten voorſien, die hem *Montagu* van ſijn Boort af toe ſandt, is hy daer in overgegaen, zijnde van de Koninginne van Bohemen gevolght; alles onder een geweldigh geroep der Engelſche

Ma-

Matrosen, die in die als in andere Sloepen daer omtrent waren, sommige smeeten hun mutsen, en sommige hun wambuysen en hembtrocken in de Zee, alsooder de vreugt uyt moest

De Heer *Montagu*, die nu de Vlagge van de Republijck in die van den Koninck eer hy de Engelsche Kusten had gelaten, verandert had, siende den Koninck van lant steecken, sette den Koninklijcke Vlagge op de groote Mast, en op de Campangie, ontfangende voorts *sijn Majesteit* met de grootste onderdanigheyt ter werelt, gelijck hem oock de Koninck alle bewijs van een sonderlinge genegentheyt dede; erkennende seer wel de diensten, die hy van dien Heer ontfangen had, als die een van de krachtigste middelen van sijn herstelling was geweest; gelijck hy daer van een sekere proeve had gegeven, wanneer hy op ordre van den Koninck uyt de Sont vertrock, om de saken van *George Booth*, die voor *sijn Majesteyts* dienst de Wapenen had aengenomen te helpen bevorderen.

Het was meer als elf uren wanneer de Koninck aen Boort quam; en soo haest was *sijn Majesteyt* niet een weynigh van die hem hadden willen vergelschappen ontslagen, of hy heeft sich in de Gallery van de Cajuyt, nevens de andere Koninckl ijcke Persoonen, aen de Tafel geset; doende oock ondertusschen eenige andere Heeren van Qualiteyt in een andere Kamer treffelijck onthalen: welck onthael en die daer aen volgden sodanigh waren, dat dese Reys van den Koninck, de welke maer twee dagen duurde, op meer als 1000 ponden Sterlings quam te staen; hoewel de Heeren Staten, soo zijn Schip, als de andere Schepen van de Vloot, genoegsaem met alderhande voorraedt hadden voorsien

Zijnde nu het middagmael geëyndigt, heeft de Koninck weder voor het laetst de Complimenten

van

van eenige byſondere Perſoonen ontfangen, bewijſende de Heeren Gedeputeerden van de Heeren Staten van Hollant alle mooglijcke beleeftheyt, voor de welcke de *Heer van Waſſenaer*, Lieutenant Admirael van die Provincie, het woort voerde. Sy ſcheyden dan met vernieuwing van proteſtatie van genegentheyt en vrientſchap. Het was een zeer ſtille Zee en een heldere lucht, het welcke de Koninck luſt gaf noch eens dat Lant te ſien, daer hy als Ballingh ingekomen, en met zoo veel genoegen uytgeſcheyden was; klimmende tot dien eynde achter op de Compangc; en ſiende van daer dat de Duynen noch even ſwart van volk bleven, gelijk hy die gelaten had, konde hy niet voorby te zeggen, *Dat het onmooglijk was dat zijn eygen Onderſaten meer tederheyt voor hem zouden konnen betoonen, als die lieden, over welker genegentheit hy zag ſo veel heerſchappy te hebben, als over die van de zyne die hy Regeeren ging.*

Hy omhelſde daer na den *Prins van Orangien* met ſoodanigen genegentheyd als ware hy zijn Soon geweeſt; met groote genegentheydt nam hy ook zijn afſcheyt van de *Koninginne van Bohemen*; maar het ſcheyden van zijn Suſter de *Princeſſe Royael* ſcheen hun beyder hart te ſullen doen breeken; de tranen die ſoo veel rampen miſſchien en d'een en d'ander hadden uytgeſtaan, waren nu niet *a la preuve* op de proef van een ſcheyden, en ſulk ſcheyden dat zoo gewenſcht, en zoo glorieus voor den een en den anderen was; eyndelijk met moeyten uyt malkanders armen geſlagen zijnde, lichte *Montagu* zijn Ancker, als ook de andere Scheepen op zijn teecken, en het Schip van de Koninck wende al de Stevens naar de Over-kuſt van Engeland, wanneer *Moeye*, *Suſter*, en *Neve* in de Schuyt gingen voor

de

de welcke sy naer Lant souden geroeyt werden. Al het Geschut dat op de Strandt stondt, beneffens de Musquetten der Burgers en Gardes liet niet nae den Koninck een donderendt *Vaer wel* te geven. Het was omtrent vier uren wanneer de Vloot Zeyl maeckten, en omtrent ten ses uren was deselve al uyt het gesicht.

Maer wy laten *sijn Majesteit* Vreedsaem naer sijn Rijck varen, daer wy hem weder Oorlogende hebben sien van daen komen: en komen weder tot onse saeck.

Onder andere bewijs-teeckenen van eerbiedigheydt en respect hebben de Heeren Staten van Hollandt oock dit voor *sijn Majesteit* gehadt, datse op sijn voorspraeck eenige Militaire Ampten aen den een of den ander gaven en confereerden. Die van Uytrecht hadden oock voor-gestelt hem een merckelijck present en vereeringh te doen. Aen de Koninginne Moeder, wanneer zy hier te Lande was, had men een van vijftigh duysent guldens gedaen; maer nu sprack men van *sijn Majesteit* eenige tonnen gouts te vereeren. Hollandt en andere namen het soo niet op, zijnde niet seer gevens gesint; als die dit onthael al over de ses tonnen gouts (soo sommige willen) sou gekost hebben: en Holland dat het meeste daer in sou hebben moeten dragen, sou evenwel maer beneffens de andere aen de eere deelachtigh zijn; waerom sy oock het defrayement en andere dingen voor hun bysonder hadden gedaen, om alsoo oock de eer en danck alleen te hebben.

Voorslagen van een Houwelijck tusschen den Koninck en Prin-

Terwijl *sijn Majesteit* hier te Lande was, wiert'er oock onder de hant van een Houwelijck tusschen de selve en de Princesse *Maria van Orangie* gesproken; maer de verouderde krackeelen tusschen de Princessen waren de oorsaeck dat het door de *Royale* niet seer aengeraden wierdt. De Am-

Ambassadeur van Vrankrijck wierp het in sijn discoursen oock ver van der handt, hoewel het de Koninck van Spangien daer na in Engelant expresselijck liet recommanderen en aenraeden. Maer daer is gelijck wy weten noyt iets van gevallen. cesse van Orangien.

Het was wonder hoedanigh ter oorsaeck van de herstelling van desen Koninckl ijcken Ballingh, de Complaisance voor dien Koninck en by gevolge voor sijn relatien en Bloet-vrienden was. Zeeland nam een seer gunstigh besluyt tot voordeel van *sijn Hoogheyt den Prince van Orangien*, hem soeckende tot Capiteyn en Admirael Generael van de Vereenighde Nederlanden aen te stellen, en aen de selve met en beneffens die van Hollant by designatie de Bedieninge van het Stadthouder-Gouverneur-Capiteyn-Generael- en Admiraelschap van beyde de Provincien aen te dragen. Hier over schreef de selve aen de Hoogh Mogende Heeren Staten Generael van dato den sevenden Augustus 1660. als mede van den selven dato aen de Edele Groot Mogende Heeren Staten van Hollant, gelijck mede aen de *Princesse Royale*, *en Mutatis Mutandis* aen de *Princesse Douariere*, en vervolgens aen *sijn Hoogheyt den Prince van Orangien.* Herstelling van den Konink van Engeland herstelt veel gemoederen.

Aen de Staten Generael.

Ho. Mog. Heeren;

N*A dat wy in onse jegenwoordige Staets-gewijsen Vergaderinge in eenige Sessien na den anderen, seer ernstelijk hebben gedelibereert over de Eminente Bedieninge by hare Hoogheden de Heeren Prince van Orangie onsterffelijcker Memorie, wegens den Staet van dese Vereenigde Nederlande successivelijk bedient. En vervolgens met rijpe delibe-* Resolutie van Zeelandt.

rats

ratie van Rade aendagtelyk overwogen, wat over ſo important ſubject met den gevolge ende aenkleven van dien, in deſe conjuncture van tyden en ſaeke tot de meeſte eere, ende dienſt van den Lande behoorde te worden gereſolveert: Soo hebben wy hoognodig ende dienſtig geagt eenige Heere uyt het midden van onſe Vergaderinge extraordinaris te deputeren, om met den eerſten ter Vergaderinge van U Ho. Mog. te verſchynen, aldaer onſe goede meyning ende intentie te openen, ende met de geſamentlyke Leden van de Unie dies-aengaende te treden in ſerieuſe deliberatie. Het geene my U Ho. Mog. niet en hebben willen onthouden, maer door deſen tydelyk bekend maeken, niet twijffelende of de reſpective Provincien ſullen op overkomſte van ons gemelte extraordinaris Gedeputeerde, ſoo vrugtbaarlyk ſijn gelaſt ende geinſtrueert, dat de voorſz. importantie ſaecke nae voorgaende vrindelijke conferentien en ſerieuſe deliberatien, tot ſoodanigen gewenſcht ende geluckig beſluyt ſal konnen werde gebragt, als waer door den dienſt, eere, ende welſtandt van den Staet aldermeeſt ſal worden gevordert: waer mede, &c. den ſevende Auguſti ſeſtien hondert ſeſtig.

Aen de Staten *van Hollandt.*

Edele Groot Mog. Heeren, beſondere goede Vrienden, Nabuyren ende Bontgenoten.

Reſolutie van Zeelandt.

N*A dat wy in onſe jegenwoordige Staets-gewyſe Vergaderinge eenige ſeſſien na den anderen ſeer ernſtelyk hebbe gedelibereert over de Eminente bedieningen by hare Hoogheden de Heren Prince van Orangien onſterffelyker Memorie, ſoo wegens den Staet van de Vereenigde Nederlande, als wegens de Provincie van Holland, Zeeland ende Weſt-Vrieſland diſtinctelyk bekleed, ende vervolgens met rype deli-*

deliberatie van Rade aandagtelijk overwogen wat over het voorsz. subject met den gevolge ende aenkleven van dien, in dese conjuncture van tyden en zaken, tot de meeste eere ende dienst van den Staat in 't gemeen, ende van de hoog-gemelte Provincie van Holland, Zeeland, en West-Vriesland in 't byzonder, behoorden te worden geresolveert. Soo hebben wy hoog-noodig en dienstig geagt daer over, als mede over andere zaken van byzondere importantie, daer aan dependerende, en den dienst en welvaren van de meer-hoog-gemelte Provintien ten hoogste betreffende, met uwe Ed. Groot Mog. te trede in vriendelyke conferentie, en serieuse deliberatie, daar toe wy eenige Heeren uit het midden van onze Vergaderinge hebben gedeputeert, om haar ten einde voorsz. zo haest naar den Haag te begeven, als uwe Edele Groot Mog. Staats-gewyze zullen zijn vergadert, ende gelegentheid hebben de voorsz. conferentie ende deliberatie met ons aen te stellen, 't welk wy vriend-nabuurlijk verzoeken, dat u Edele Groot Mogende ons tydelijk gelieven te adverteren, om alzo het meer-genoemde important subject te samen rypelijk te overwegen, ook tot zodanigen besluit, en resolutie dirigeren, als waar door den meesten dienst en welvaren van den gantschen Staat, en van de Provintie van Holland, Zeeland ende West-Vriesland best zal konnen worden gevordert, ende geassecureert: waar mede, &c. den zevenden Augusti sestien hondert sestig.

Aen de Princesse Royale, ende mutatis mutandis aan de Princesse Douariere.

Doorlugtige en Hoog-geboren Princesse.

N*A dat den Aller-Hoogsten door zyne onbegrypelyke bestieringe en providentie, de alge-*

mene droefheid van de ontydige dood van zyne Hoogheid den Heere Prince van Orangie laatst overleden, van glorieuser gedagtenisse, eeniger mate hadde verzagt, door geluckige geboorte van den tegenwoordigen Heere Prince van Orangie, en den zelven als een weerdige Spruit en eenig Nasaat van die Doorlugtige Stamme, in den boesem van dese Staet geconserveert, ook van zijne teere jaren af zodanig begaaft, dat wy ons al van den beginne aen in zijn persoon veel hoope van geluk en heil, ten dienste van het gemeene Vaderland hebben beginnen te beloven, ende daerom al over lange op diverse tyden gedelibereert en besloten, om aen zijne Hoogheid de Eminente qualiteiten en bedieninge van zijne Doorlugtige Voor-Vaders, zo veel in ons was, by designatie te confereren: het gene door de ongeluckige en perplexe toevallen van tyden en zake, zodanig geluckig succes niet en heeft gehad, als wy wel hadden gewenscht, dog alzo die door het Goddelijk besluit nu ten besten sijn verandert, ende meer faveur beloven: So hebben wy dien tijd willen waer nemen, onze vorige salutaire intentie op het confereren van de voorschreve eminente bedieninge en qualiteite te resumeren, gelijk wy dan naer aandagtige overweginge van al't gene in een sake van die importantie konde komen in consideratie hebben genome sekere Resolutie die wy goed gevonden hebben u Coninklijke Hoogheid hier nevens gedienstig toe te senden ende te communiceren, zo om dat wy weten wat part on deel u Koninklijke Hoogheid neemt in de eere en digniteiten die den Heere Prince hare kleene Soon soude worden toegebragt, als dan wy ons ook verzeekert houden, dat u Koninklijke Hoogheyd door hare hooge wijsheid, ende teere genegentheid omtrent d'Educatie ende opvoedinge van de hoog-gedagte Heere Prince te meer sult sorgen om zijne goede aangeborene inclinatie ende Princelijke deugde meer en meer aan te queeken en op te wecken, om te zijner tyd de gemee-

nen

nen Staet van ons Land en dese onse Provintie in het particulier, midsgaders de goede Ingezetenen van dien, en de Kerke Gods, onder de zelve geplant, daer van de gewenste vrugten te doen geniete, en also doen op volgen de loffelyke voetstappen van zijne Doorlugtige Voor-Ouders; het gene wy van herten wenschen, ende van Gods goetheid afbidden, in wiens hoede wy uwe Koninklyke Hoogheid met toewenschinge van alle soorten van welstant bevelen. Doorlugtige hooggeboren, &c. den sevenden Augusti zestien hondert zestig.

Aen de Prins van Orangie.

Doorlugtige en Hoog-gebooren Vorst;

IN dese onse nevens-gaende Resolutie, die wy hebben goet-gedagt uwe Hoogheid toe te senden, zijn begrepe de sorge die wy voor de welstant van den Staat van den Lande in het gemeen, en van onse Provintie in het byzonder voor oogen hebben, als mede de teekenen van onse byzondere gunste en genegentheid, die wy uwe Hoogheid toedragen: En ook door alle bedenkelyke wegen en middelen, zo omtrent de andere Provintien in het gemeen, als die van Hollant ende West-Vriesland in het byzonder, tragten en pogen uyt te werken, welke onze goede yver en sonderbare affectie wy ons vastelijk inbeelden, dat by uwe Hoogheid te zijner tyd zoo sullen worden beantwoord, dat uwe Hoogheid de loffelyke voetstappen van zijne Doorlugtige Voor-Vaders zorgvuldiglijk zal na volgen, en vervolgens zyne meeste Glorie en Eere zoeken in de welstant van het gemeene Vaderland, om alzo de eminentie, bedieningen en qualiteyten, daer mede U Hoogheid zoude worden bekleed, tot contentement en genoegen van de Regeringe, en aangenaamheid van de goede Ingezetene te exerceren, daer toe wy den Aller- Aan den Prins.

hoogsten bidden, dat hy de Princelyke en Christelyke deugden, die haar albereits in uwe Hoogheids mindere jaren vertoonen, met de vermeerderinge van de zelve, ook wil doen wasse en toenemen; voorts uwe Hoogheids persoon genadelijk conserveren, en met alle Princelyke en Vorstelyke welstant zegenen. Den sevenden Augusti sestien hondert sestig.

De Resolutie zelf was luydende als volgt:

Haar Resolutie en Designatie.

DE Heeren Staten van Zeeland, zeer serieuselijk met grooten aandagt op verscheyde sessien gedelibereert hebbende op den inhouden van het vierde poinct van beschryvinge, sprekende van de respective eminente bedieningen daar mede haer Hoogheden de Heeren Princen van Orangie onsterffelyke Memorie, de een na de ander, voor dezen zijn bekleed geweest, en neerstiglyk gelet hebbende, wat by deze conjuncture van tyde en zake tot de meeste eere, welvaren, en dienst zoo van den Staat in het gemeen als van deze Provintien in het byzonder voornamentlyk behoorde betragt te werden, verklaren nogmaels te verstaan en te oordeelen (gelijk by de zelve voor dezen tot meermalen is geadviseert) dat ten voorsz. eynde het hoog beleyt van de gemeene zake moeste werde gedefereert en toebetrout aen sekere Hoofde en Heeren van excellente qualiteyt en extractie, gelijk zulks by verscheyde Deductien, Remonstrantien en Resolutien zo van de Heeren Staten Generael, als van de respective Provintien in 't begin van de troubelen, en daer na kragtelijk u gerepresenteert geweest; en of wel het ongelijk van vele perplexe occurrentien die t'zedert eenige Jaren herwaarts na het overlyden van zijn Hoogheyt Prins Wilhelmus de Tweede onsterffelyker gedagtenisse zig hebben opgedaen, so in dese als in de nabuurige Landen, niet en heeft gedoogt, of ook wel kunnen lyden, dat op het aanstellen en eligeren van sodanigen Hooft, met behoorlik nadruk en gewenste

suc-

ſucces heeft konnen worde gereſolveert; zo eſtimeren nogtans haar Ed Mog dat jegenwoordelijk de voorſz. ongelegentheden, ende bekommeringen door Godes genadige en onbegrypelyke providentie gekomen zijnde te ceſſeren en ten beſten van het Chriſtendom, en ſpecialijk van deze Landen, evidentelijk zig vertonen eene favorabelder conſtitutie van zaken, dat de zelve in alle maniere tot redres en vaſt-ſtellinge van den Staat, niet en behoorde te werde geneglìgeert, en conſequentelijk gereſumeert de ſalutaire intentie tot electie van d'een of d'ander gequalificeerde perſonagie aen dewelke het hooge Gouvernement, zo van den voorſz Staet in't gemeen, als van deſe Provintien in't particulier, weerdiglyk en met meeſte confidentie ſoude konnen worden gecrediteert; en alzo hoog-gemelte Heeren Staten van Zeelant geen zodanige perſonagie, en van meerder gewigte en aanzien en kenne dan zyne Hoogheit den tegenwoordige Prince van Orangie, als wezende niet alleen een Nazaet van de hoog-gemelte Heeren Princen, die met haar Goet en Bloet de fondamenten van deze Republyke hebben gelegt, en voorts de zelve door haar treffelijk en couragieus beleyt, gebragt tot zo heerlyke en glorieuſe vryheit, daer inne zy haar tegenwoordelijk tot verwonderinge en jalouſie van alle de werelt is bevindende, maer ook zo door bloed als affiniteit en alliantie geannexeert aan de grootſte en magtigſte Potentate van het Chriſtenrijk, van de welke dezen Staat in hare benauthede en pericule principalijk is onderſteunt geweeſt, en aan welkers vrientſchap en confœderatie ook voor het toekomende haer meeſt is gelege, geconſidereert mede de Princelyke qualiteiten en deugde daer mede het God Almagtig zyne hoog gemelte Hoogheit al van jongs af gelieft heeft te begenadige, ſeer wel over-een-komende met de Regering en humeur van de Natie, de welke ook daer over een ſonderlinge aangenaemheit en welgevalle ſchynt te ſcheppe, en ook veel geluk en ſegening

haer te promitteren. Ende gemerkt daar nevens dat den zelve Heere Prince zeer vele heerlyke ende aanzienelyke Goederen in meest alle de Districte en Quartiere van den Staet en namentlyk ook in dese Provintie is possiderende, en daer door met regte gesustineert kan werde in der zelver conservatie ende wel-varen boven alle andere te zijn geintereßeert; So is't, dat haar Ed Mog Staats-gewyse vergadert, en op het cas subject solemnelijk geconvoceert en beschreven zynde, om de Geallieerde en andere notable respecte meer, haar kragtelijk ende efficacieuselijk bewoogen, en gedisponeert hebben gevonde om met gemeen en eenparige stemmen te resolveren en verstaan.

Eerstelyk, dat men van wegen dese Provintie met en beneve andere Bontgenoten ter Vergaderinge van haar Ho. Mog. den Heere Prince van Orangie sal designeren ende nomineren tot Capiteyn en Admirael Generaal van de Vereenigde Nederlanden, onder eene behoorlyke Commissie en Instructie met en benevens de andere Provintien alvoren vast te stellen, en te arresteren, ende met een pensioen van hondert duisent guldens Jaarlijks over alle de Leden van de Unie op den staat van Oorloge te repartieren, ingang nemende met den tyd van de electie.

Ten u elken fine aanstonts uit het midden van dese Vergaderinge een aanzienlyke deputatie zal werden gedeputeert, om ter Vergaderinge van de Staten Generaal te compareren, en aldaer aen haer Ho. Mog met de beste redenen daer toe dienende, 't voorsz poinct van Designatie ernstelyk te representeren, smakelijk te maken, mitsgaders tot eene geluckige en spoedige uitkomste te beleyden.

Dat voorts aen den hoog-gemelten Heere met ende benevens die van Hollant by designatie sal werden gedefereert de bedieninge van het Stadhouder-Gouverneur-Capiteyn-Generael- en Admiraelschap van beide de Provintien onder een behoorlyke Commissie

en

en Instructie, mede alvoorens sonder uitstel te arresteren, daer toe de hoog-gemelte Heeren Staten van Holland op het aldervriendelijkste zullen werden genoodigt, en vervolgens uit kragte van de oude verbintenissen en gemeene interessen van beyde de Provintien, ende specialijk in kragte van de Societeit van alle immemoriale tyden onderlinge gemaakt op't stuk van de Supreme Justitie *met alle bedenkelyke officien, yver en middelen van inductie gedisponeert, om met de Heere Staten van Zeeland by dese conjuncture van tyde en zaken omtrent de voorsz. Designatie te gaen, en procederen, gelykelijk* pari passu, en op een en de zelve voet, *en sulks daer over te doen verleenen ende extraderen een gemeene Commissie ingestelt en geclauseert, en ook gezegelt, gelijk doorgaans voor dezen Jare seven-en-veertig is gepractiseert geweest.*

Dog in cas deselve Officieren so ter Generaliteit als by de Heeren Staten van Hollant op de Designatie van beyde de voorsz. Bedieningen buyten vermoeden niet en quame te succederen, gelijk wel wert gewenst, ende contrarie de goede intentie van dese Vergaderinge uit te vallen; zo zal op't rapport, 't welk door de gemelte Gedeputeerden, daer van alhier circumstantelijk sal werden gedaan, op't een of 't ander, ofte beyde nader werden gelet ende gedisponeert, zo als tot de meeste eere, welstant en dienst van den Lande bevonden zal werden te behooren.

Zynde voorts het expres en eenparig gevoelen van de Heeren Staten van Zeelant, dat in allen gevalle den hoog-gemelten Heere Prince van Orangien de exercitie ende actuele bedieninge van de voornoemde twee Eminente Charges, niet eerder sal mogen aanvaarden als op zijn Hoogheids agtien jaren; Ende zullen onderwylen deselve hooge Charges by niemant onder den Titul Lieutenant *ofte andersints konnen werden bekleed nog geëxerceert, maar blyven in State, zo die jegenwoordig zijn, welke beyde con-*

ditien in de voorsz. respective Commissien expresselijk zullen werden geinsereert.

Dat vorders met gemeene en eenparige stemme van alle de Leden aen den hoog-gemelte Heere Prince, als zijnde de notabelste en gequalificeerste Edele van dese Provintie, en om andere weerdige respecte meer van nu af by designatie werd gedefereert de Staat en qualiteyt van de eerste Edele in diervoegen, mitsgaders op de Clausulen restrictien, en præcautien als de selve digniteit aan hare Hoogheden onsterffelijker Memorie voor desen is opgedragen geweest, onvermindert ende zonder præjudicie van de geregtigheden van de Provintie, mitsgaders van de respective Leden ende Steden van dien, en yder sijn regt, ende specialijk onder verklaringe dat men verstaat, den zelve Staat niet te zijn geaffecteert aan eenig Huis, Goed, Qualiteit of Familie, onder expresse conditien, nogtans dat de voorsz. preminentie ende qualiteyt door den jegenwoordigen Heere Prince van Orangien niet eerder en zal mogen werde geëxerceert, ende gepresenteert als op des zelfs agtien jaren, en ook zijne Hoogheyt als dan daar toe zal moeten employeren, als zyne Gedeputeerde ter plaatsen daar zulks altijd gebruikelijk is geweest, ende ook behoort, personen, niet alleen de Heeren Staten van Zeelant aangenaam, mitsgaders in Zeelant geboren, en convenabelijk gegoed, maar ook zijnde van de ware Christelyke Gereformeerde Religie, en buyten alle Militaire bedieninge.

Dat aan de Heere Prince van Orange de hoog-gemelte Charges en præminentien in maniere voorsz. by designatie gedefereert zijnde op sijn Hoogheits Persoon ende opvoedinge met ernst zal werden gelet, en vervolgens behoorlyke ordre gestelt door de Heeren ordinaris Gedeputeerde ter Generaliteyt ten respecte van de eerste bedieninge; en in reguard van het tweede door de Heeren Gecommitteerde Rade van Holland ende Zeeland respective, alles ten beste van de Staat,

ende

ende tot de meeste luyster van sijn Hoogheyds persoon, digniteyten, en illustre familie; Dat boven dien aen sijne hoog gemelte Hooghevdt op des selfs jaren geaccordeert, en toe-gestaen sal werden acces tot den Raet van State, op den voet als sulcks aen sijne Hoogheyd Prince Fredrick Hendrick, des selfs Groot-Vader hoog-loffelijker Memorie is vergunt geweest, om van jongs af geimbueert en geinstrueert te mogen werden van de fondamentele Wetten ende maximen, mitsgaders van de loffelijcke Regeeringe deser Landen, en oock van het naturel en conditie van der selver goede Ingesetenen.

De *Princessen* niet alleen, maer oock de *Konink van Groot Brittangien*, beneffens den *Hertogh van Jork*, hebben de Heeren van Zeelant hier over door expresse Missive bedankt. Maer ondertussen de *Princesse Royale* voorgenomen hebbende een reyse naer Engelant te doen, heeft sulcks so aen haer Hoog Mog. aen de Heeren van Hollandt bekent gemaeckt; *de educatie, opvoedinge en sorge van haer Soon, als een Kint van Staet, deselve op het ernstigste aenbevelende*. De Heeren *Huygens*, *Stavenisse* en *Haubois* quamen haer Koninckl. *Hoogheyt* tot Honsholderdijck *Vaer wel* seggen, sonder meer; daer de *Princesse* iets naerder, de Designatie van sijn *Hoogheyt* aengaende, verwacht had.

Zeeland liet echter niet nae seer voor den *Prince* te yveren, komende in September de Heeren 1660.
Staten van die Provincie als *en Corps* in de Vergaderingh van Hollandt *Audientie* versoecken, alwaer sy op den tienden met wel twintigh Carossen uyt hun Logementen wierden op-gehaelt, daer de Heer *Adriaen Veths* Raedt-Pensionaris van die Provincie dese merckwaerdige Propositie dede:

PROPOSITIE.

Ed Gr. Mog. Heeren;

Propositie van Zeelandt voor den Prins.

DE Heeren Staten van Zeelandt onse Committenten hebben ons gelast, U Ed. Gr. Mog. als haer beste Vrienden en getrouwtste Bondgenoten seer minnelijck te begroeten, met pretentatie van alle mogelijcke Officien en toewenschinge van eene vordere gezegende en vreedtsame Regeringe;

Ende by ordre om aen de selve voor te dragen eenige poincten van Importantie, betreffende den dienst soo van den Staet in 't gemeen, als van de twee Provincien in 't bysonder, volgende Brieven van Credentie ten dien eynde ons mede gegeeven, die wy mits desen aen U Ed. Gr. Mog. sijn exhiberende.

Mijn Heeren;

DIe geene die van de saecken van Policie schryven, en hebben niet buyten propooste de gelegentheyt van de Republijcken en Staten vergeleecken met de constitutie van een natuyrlijk Menschelijck Lichaem, als subject bykans gelijcke verwisselingen, en accidenten, en oock requirerende de selve maniere ende forme van tracteren,

En infereren onder anderen daer uyt, dat ghelijck een Mensche in geen periculeuser staet en is, en aldernaest eenighe notable veranderinghe, dan als sijn dispositie schijnt alder-sterckst en alder-verseeckerst te wesen, het oock indien deele alsoo gelegen is met de natuyre van de Republijcken, dewelcke noyt meerder subject sijn eenige merckelijcke concussien en verwisselingen, dan als de selve sijn gekomen tot den top van alle prosperiteyt.

De experientie, de beste Meesterschе in Wereldtsche saecken, heeft sulcks tot allen tyden gheleert, en specialijck oock ten respecte van dese Nederlanden.

Dewelcke florisant sijnde gheweest ende ge-exubereert

reert hebbende in alle voorſpoet onder de Princen van Bourgondien, ſijn nae de doodt van Karel de Stoute, onder de Regeringe van Maria ſijn Dochter, ende Maximiliaen haren Man weder t'eenemael gedeclineert, gelijck de ſelve naderhant gerevivifleert en gebracht ſijnde tot hare eerſte vigeur onder Keyſer Carel de Vijfde, weder ſijn vervallen in een erbermelijck en deplorabel gelegentheyt onder de Dominante Regeringe van Philips ſijn Soon.

Soo oock in 't particulier deſen Staet ghetrocken zijnde geworden, gelijck als uyt den vuyre en by het leven geconſerveert door het gantſch voorſichtigh en infatigabel beleydt van Prince Willem de Eerſte, beveſtight en krachtigh geworden onder de Regeringe van Prince Maurits; en voorts gheklommen tot de hoogte van alle eere en vryheyt door de heroique daden en deugden van Prince Fredrick Hendrick, ſeer weynige jaren daer na op het overlyden van Prince Willem de Tweede door verſcheyde Colliſien ſoo van binnen als van buyten aenghekomen, vervallen is in verſcheyden perplexe en ſeer difficile ongelegentheden.

Nu, gelijckerwys oock de quellingen en indiſpoſitien van het natuyrlijck Lichaem niet op de eene en ſelve maniere mogen werden gecureert, maer daer omtrent ſeer voorſichtelijck en onderſcheydentlijck moet werden gehandelt, ſoo werdt oock het ſelfde vereyſcht in reguard van de remedie, die tot geneſinge van eenige politijcke gebreken en onſteltenilſen, of tot voorkominge van der ſelver gedreyghde ruine, behooren te werden geappliceert,

't Is buyten alle twijffel dat de groote en extraordinaire ſwarigheden, die ghelijck als by een formeel concert en verbinteniſſe van verſcheyden Nabuyrige Potentaten, den Staet deſer Landen ſoo in 't Weſten, als in 't Noorden 't zedert eenige jaren herwaerts ſijn overkomen, als penetrerende tot aen het herte, niet min ſpoedighlijck als couraſieuſelijk, en met alle vermogen hebben moeten werden tegen gegaen.

Ende Godt zy danck, die de gebruyckte middelen ſoo

ſoo genadighlijck heeft gezegent, en de pernicieuſe aenſlaghen van de hooghſt gemelte Potentaten door verſcheyde onverwachte en miraculeuſe wegen geconfundeert.

Noch is aen 't Lichaem van deſen Staet, en ſpecialijck in de forme van hare Regeeringe over ghekomen eene remarquable veranderinge door het afſterven van ſijn Hoogheyt Prince Willem de Tweede, en is daer door oock dickwils geraeckt in merckelijck verſtel by occaſie dat veele reſorten die het Radt van Regeeringe gemackelijck plegen te doen gaen, daer door quamen op te houden, en vervolgens te cauſeren eene merckelijcke alteratie inden gemeenen cours van de affaires.

Over het Supplement van 't voorſz. diſect, ſijn ſoo voor als geduyrende de groote Vergaderinghe in de jaren ſesthien hondert vyftigh en een en vyftigh, verſcheyde ſerieuſe conferentien, en deliberatien gehouden gheweeſt, tuſſchen beyde de Provincien, maer voor die tydt gebleven buyten finale diſpoſitie, vermits de diſcrepantien van opinien, en dat de natuyre van de ſaecke ſcheen wel te kunnen dragen, dat op andere betere gelegentheydt daer op naerder en bequamer ſoude konnen werden gelet, als zijnde de voorſchreve Provincien, doenmael principalijck bekommert over de vaſtſtellinge van andere ſaecken; betreffende de ghemeene Unie, die geen uytſtel en konde lyden.

Maer daer naer heeft het ongheluck van verſcheyden perplexe en droeve occurrentien van buyten geoccaſioneert dat werck t'eenemael gediſturbeert, en nu veele jaren achter den anderen gheſtelt niet alleen buyten poſtuyre, maer oock alle apparentie van reſumptie;

Doch alſoo het God Almachtigh gelieft door ſijne goedertieren en onbegrypelijcke providentie de ſaecken van de Werelt jegenwoordelijck ſulcx te diſponeren, dat de voorſz. difficulteyten t'eenemael ſijn komen te ceſſeren, en ſich alleſints notoirlijck opdoet ten beſten van het gemeene Chriſtendom, en

ſpe-

ſpecialijck van deſe Landen een ſavorabelder conſtitutie, ſoo hebben oock de Heeren Staten van Zeelandt ten propooſte en dienſtigh geoordeelt, dat de voorſz. nodige beſoignes andermael by de handt werden genomen,

En by ordre op een poinɛt van ſoo hooge importantie, concernerende het reſtabliſſement van de reſpective eminente en aenſiennelijcke Charges by de voorgaende Heeren Princen van Orangie, onſterffelijcker Memorie ſucceſſivelijck bekleedt, met uwe Ed. Gr. Mog. als hare oudtſte en confidentſte Bondtgenoten nader ſoude werden geconvenieert, ende de ſelve gepermoveert, om benevens de Heeren Staten van Zeelandt, de hoog-gemelte bedieningen onder ſekere reſtrictien en eene behoorlijcke Inſtructie by forme van deſignatie te confereren aen ſijn Hoogheyt den jegenwoordigen Prince van Orangie.

Tot recommandatie van welcke ſaecke, alhoewel wy onnodigh mogten agten veele argumenten of motiven aen uwe Ed. Gr. Mog. te repreſenteren, als van de meriten van de ſelve ongetwijffelijck ſeer wel ſijnde geinſtrueert, naedemael nochtans de voorſz. conſideratien nu veele jaren achter den anderen niet en ſijn gebracht op het tapyt, en oock eenige van dien metter tydt wat aengenamer en ſmaeckelyker ſijn geworden, eenige oock van nieuws daer by gekomen, en oock de waerdigheyt van de materie ſulcks wel ſchijnt te requireren, ſoo ſullen wy met permiſſie een weynigh ons daer over extenderen, doende niet te min 't ſelve ſoo diſtinctelijck en ſommierlijck als 't eenigſints mogelyck ſal zijn.

De Heeren Staten van Zeeland, dan ſtellen voor eerſt op 't cas ſubject voor een vaſt en principael fondament, dat de Nederlanden in 't Generael of particulier noyt wel hebben konnen in ruſte of vrede werden geconſerveert, ſonder tot 't beleydt van de ghemeene ſaecke te gebruycken Hoofden en Heeren van eminente qualiteyt.

Ende dit ſuſtineeren de ſelve niet, op de Maximen ofte leeringen van eenighe uytheemſche Regeeringen,

gen; ofte Scribenten, maer op het oordeel en resolutie selve van onse Voor-Ouders, en van den geenen die van alle tyden de beste kennisse van de natuyre en constitutie van de Regeeringh deser Landen hebben gehadt.

Gelijck notoirlijck om wel te kunnen jugeren van den aert en gelegentheydt van eenige Staet of Republijck werdt gerequireert dat men de selve tot in de grondt en van sijn oorspronck af, pertinentelijck hebbe doorsocht en ge-examineert.

Op het voorsz, fondament hebben de Heeren Staten van Hollandt en van Zeelandt al in den jare vijfthien hondert twee en seventigh den Heere Prince Willem als een voornaemste Litmaet der Generale Staten aengenomen voor een beschermer en hooft deser Landen.

Zijnde wel te noteren dat by het woordt, Hoofden, niet altijdt zijn, of moeten werden verstaen de Heeren of Princen van de Landen, maer ook seer dickwils de hooghe Ministers, en principale Directeurs van den Staet, gelijck het selve op veele plaetsen in de Historien en in ontallijcke Acten, Commissien, en Instructien werdt gebruyckt.

In de nadere Unien tusschen de twee hoogst-ghemelte Provincien opgericht in den jare vijfthien hondert vijf-en-seventigh en ses-en-seventigh staen wel ten propooste dese woorden. Dat alle Republijcken en Gemeenschappen best werden behouden, gesterckt, en bevestigt by eenigheyt, dewelcke alsoo niet wel en kan sijn by velen in wille en gemoet menigmael discreperende, mits dien hoog-nodigh is, dat de Regeringe van de voorsz. Provincien gestelt werde en bevolen zy aen een Hooft en Overigheyt.

En onder veele redenen die de Staten Generael aen die van Hollandt en Zeelandt door hare expresse Gedeputeerden hebben doen voorhouden in den jare vijfthien hondert negen-en-seventigh, seggen de selve 't geene pertinentelijck alhier kan dienen ter materie, dat, die de gelegentheydt van dese Landen wel kennen, lichtelijck konnen verstaen dat niet wel moghelijck

lijck is die ſonder een Hooft of Superintendent te regeren, in reſpect dat de Provincien en Steden van de ſelve onder den anderen eguael ſijn in Juriſdictie, preminentie, en authoriteyt, en dat de eene de andere niet en wil toe geven, maer een yder onder deckſel van previlegien, uſantien, of oock commoditeyt van de ſituatie ofte plaetſe over de andere ſoeckt te heerſchen of immers ſich te prevaleren.

So ſpreken oock uwe Ed. Gr. Mog. ſelve daer over in hare antwoorde op ſekere ſchriftelijcke propoſitie ingedient in den jare vijfthien hondert ſeven-en-tachtigh door den Heere Welkens, Raedt van wegen de Koninginne van Engelandt, in den Raedt van State, verhalende hoe dat de Landen van Hollandt ende Zeelandt 't zedert den tijdt van acht hondert en meer jaren herwaerts doorgaens ſijn geregeert, en bericht gheweeſt door Graven en Gravinnen, dat de ſelve haer in hare Regeeringe altydt gedragen hebben met groote diſcretie en matigheyt, ordinaris voorſien en geaſſiſteert met den goeden Raedt van de Edelen, Ingeboren van den Lande, ende dat het ſelve geweeſt is een gantſch wettige Regeeringe, en ſoo ſuyver van Tyrannie als ooyt eenige andere bevonden is gheweeſt, deducerende daer nevens nog verſcheyden andere ſalutaire effecten die daer uyt ſijn gereſulteert;

Oock uwe Ed. Gr, Mog. ſchrijvende aen de Staten van Vrieſlandt in den jare vijfthien hondert ſeven-en-tnegentigh, over de differenten die eenen Roorda aldaer moveerde tegens Grave Willem, ende by die occaſie ſeer quade ende ſiniſtre impreſſien over al tragte tegens de Regeeringe van ſijne Excellentie Prince Maurits, en den wel gemelten Grave, deteſterende met veele ernſtige expreſſien de voorſz. proceduyren, ſtellen voor eerſt van woorde tot woorde voor een fondament van onſe Regeeringe de generale maxime hier vooren by ons geallegueert, ende ſuſtineren voorts, dat noyt geen ſchadelijcker noch verderfelijcker opinie in de Provincien was gevoert, ende dat ſy oock daer om aen den ſelven Roorda, ſoo hy onder hare Ed. Gr. Mo. gebiedt ware, ſoo exemplaire ſtraffe

ſou-

souden aen doen, als de gemeene welvaert en conservatie van de loffelijcke reputatie van sijn Excellentie ende Genade soude vereyschen.

De redenen van de voorsz. maxime werden grondighlijck gegeven, en aengeroert in seecker schriftelijk Advijs by de Heeren van den hoogen en Provincialen Rade, mitsgaders die van de Camer van Reeckeninge alhier in Hollandt in gegeven in den jare vijfthien hondert vier-en-tachtigh, te weten, dàt andersints aen den Staet deser Landen souden ontbreecken de fondamenten, daer een goede Regeeringe of Policie moet opgetimmert werden, de eendrachtigheyt in 't resolveren, en gehoorsaemheyt in 't volbrengen van 't geene datter geresolveert is.

Het is daerom oock geen wonder, dat dese Landen in 't generael geconsidereert, en voor soo veel deselve van outs begrepen sijn geweest onder de Duytsche Natien; niet alleen over acht hondert jaren, maer oock veele eeuwen te vooren, op geen andere forme van Gouvernementen sijn beleyt geweest, gevende aen de voornoemde hare Hoofden nu wel een meerder en absoluter, dan weder een minder, en ingebondener magt en Commissie, dog altijdt noodig agtende over haer te stellen eenige persoonen van uytnemender aensien en digniteyt, ee restringeren en munierende de selve doorgaens met behoorelijcke Wetten en Reglementen tegens alle excessen.

Dese forme van Regeeringe is oock by de wyste van de Werelt tot allen tijden voor de sekerste, equitabelste, en eerlijckste gepresen geweest.

Ende wert de selve met onwedersppreeckelijcke Argumenten van allen anderen geprefereert, en oock gerecommandeert in seker voor-treffelijck Tractaet, geschreven door een eygen Ingebooren van dese Provintie, en die, soo yemand anders niet alleen de gaven en qualiteyten, maer oock de beste occasie heeft gehadt om den rechten aert ende constitutie der selver te penetreren.

Dragende het Tractaet den Titul van de Outheydt van de Hollandtsche Republijcke, en zijnde altijt geweest

weeſt by uwe Ed. Groot Mog. in zeer groote achtinge en eſtime.

Dan zyn ſeer remarcabel verſcheyden paſſagien daer mede den Autheur van dien zyne opinie op het alder-efficacieuſte aendringht en recommandeert.

Seggende, dat de voorſz. forme van Regeringe beſtaet in de beſte Conſonnantie en Harmonie, als geſondeert op een pure middelmatigheydt.

Nu gelijck de zelve middelmatigheydt geoordeelt werdt daer inne te beſtaen, dat de zelve van beyde de extremiteyten even verre af wijckt, en van beyde yets participeert, zo is oock de voorſz. forme alzo getempert dat zy de inconvenienten die reſideren of in meerder Monarchale, of meerder populaire Regeeringe alzo declineert, dat zy niet te min het goede 't welck in beyde werdt bevonden by maniere van imitatie participeert en na haer treckt.

Aen d'eene zyde vertonende de Majeſteit door de repreſentatie of prefecture van een eminent hooft, en daer door vermydende alle anarchie en confuſie, en aen d'ander zyde wetende alle dominatie niet alleen door de Wetten en precautien daer mede de voorſz. prefecturen werden gelimiteert, maar oock door dien aen yeder een van den volcke den wegh wert open geſtelt, om door zyne meriten en deugden te kunnen deel hebben aen alle functien en bedieningen, van wat digniteyt of remarque die zoude mogen weſen.

Dat oock de zelve maniere van Regeeringe beſt over een komt met de humeuren en 't naturel van deſe Natien; als by experientie van zo vele eeuwen is gebleecken.

Dat zoo lange tijdt die in weſen is behouden en gemaintineert is geweeſt, alles oock alhier is geweeſt in ruſte en tranquiliteyt, en zoo wanneer men ter contrarie eenige veranderinge heeft willen plegen, veele moeyten en onruſten zijn ontſtaen geweeſt, die niet en hebben kunnen werden geremedieert; dan met revocatie van de zelve nieuwigheden ende Regeeringe, of 't Gouvernement gebracht zijnde tot haren eerſten ſtaet.

Dat oock onse Voor-Ouders op 't voorsz fondament na de adjuratie zelve van Coningh Philips, als Grave van den Lande, de zelve Landen niet anders en hebben willen laten beleyden als door hoofden in de Persoonen van de Heeren Princen van Orangie, 't welck sonder interruptie oock is achtervolght tot het afsterven van de laetst overleden Prince toe.

In diervoegen dat soo wie niet en willen schuldig bevonden werden aen notoire of onvoorsichtigheydt, of ondancbaerheydt, oock behooren stantvastiglijck te mainteneren de forme van Republijcken die ons van onse Voor-Ouders van handt tot handt is overgelaten; en niet alleen door de oudtheyt, maer oock door de reden en experientie (daer op in materie van Regeringe byzonderlijck dient gereflecteert) wert aengepresen.

Dat wel waer is, dat de selve forme van Regeringe gelijck oock andere subject is inconvenienten, maer dat daerom de zelve niet en laet wesen de convenabelste voor desen Staet;

Te meer alsoo men van de meeste nuttigheydt van een zake niet en moet oordelen by abstractive speculatien, maer inziende wat de selve best kan lijden, en waer mede de respective Natien van alle tijden daer omtrent best zijn gedient geweest.

En 't is kennelijck voor al de werelt, dat 't zedert het voorsz. remarcabel defect door het afsterven van de Heere Prince Willem de Tweede is voorgevallen, verscheyden gebreecken inde Regeringe zijn ontstaan, die oock niet anders als door 't supplement van 't zelve defect en 't restablissement van een Opper-hooft schijnen te kunnen werden geremedieert;

Verserende de zelve gebreecken omtrent verscheyden deelen van de Regeringe, en specialijck omtrent het stuck van de Patenten, en gemeene Militie, omtrent het beleydt van de secrete correspondentien, omtrent het dragen en furneren van de noodige consenten en andere poincten meer, gelijck als sulcx van wegen de Heeren onse Committenten aen u Ed. Groot Mog. in den jare sesthien hondert twee-en-vijftig wijtlopigh is gereptesenteert.

Be-

Behalven oock, dat zo wanneer by dese tijdt eenige disputen of onlusten soude mogen rijsen tusschen eenige Provintien, den Staet in sulcken gevalle mist het middel van conciliatie; 't welck by de voorgaende Heeren Princen van Orangie als hoofden van dien, zeer geluckelijck en krachtelijck tot nederlegginge van de voorsz. differenten placht gebruyckt te werden.

En gelijck in alle gemeenschappen en Societeyten de zaecke gewoon zijn te concenteren en te keeren tot weynige.

Soo werdt oock klaerlijck gespeurt dat veele deelen van de functien die by de voornoemde hoofden voor desen plachten ge-exerceert te worden, jegenwoordigh vervallen in handen van eenige weynige geensints daer toe zijnde gequalificeert of Commissie hebbende, en vervolgens dien aengaande niet zijnde responsabel.

Ten obsteert niet dat by eenige ter contrarie zoude mogen werden gezeght, dat vermits nu geen Legers versamelt en werden, en geen Militie te Velde en gaet, geen Capiteyn Generael en zoude van node wesen, vermits de natuyrelijcke reden zelve leert dat men in tijde van vrede altydt moet dencken op de zwarigheden van d'Oorlogh, die van d'een of d'andere kant lichtelijck zoude konnen overvallen, en dat het dikwils te laet zoude wesen om den persoon van een Generael te dispiceren, als den vyandt zoude wesen voor de poorte en in 't herte van 't Landt, behalven dat door discrepantie van opinien op 't cas subject geen resolutie en zoude kunnen werden genomen, en vervolgens de Militie van 't Landt in zo nodige conjuncture gedestitueert wesen van een directeur, zonder dewelcke daer niet mogelyck is te ageren.

En conform dese maxime, hebben veele van de voornaemste en voorsichtighste Natien, en onder de zelve oock eenige van gepoliciеerste Republijcken hare zaecken van oudts gedirigeert gehadt, gelijck met irreprochable preuven, des noot zijnde zoude konnen werden geverifieert.

Dan het moet alle verstandige Regenten insonderheydt voldoen, dat onse Voor Ouders van alle tyden de selve gronden en maximen hebben gevolght gehadt, en tot beschermінge van dese Landen haer gereguleert naer den sel. en cours; die oock Godt Almachtigh geliest heeft genadighlick te zegenen;

Daerom oock de Heeren Staten van Zeelandt, niet hebben naer-gelaten t'zedert het afsterven van de laetst overledene Prince, geduyrighlijck aen te houden op de vervullinge van de voorsz. eminente bedieninge.

Het is waer, men heeft daer tegens doorgaens verscheyden exceptien en scrupulositeyten geallegueert, dan de zelve gunstighlick overwogen, en niet ten scherpsten ge-explucheert werdende, kunnen lichtelyck werden geresolveert.

Men zegt voor eerst, dat den jegenwoordigen Heere Prince van Orangie noch te jongh van jaren is dan dat de zelve de hoogh-gemelte Charges bequamelijck zoude kunnen bedienen.

Onse Heeren Committenten staen dat geerne toe, en oor 'eel... dheromme oock, dat men de zelve honorable bedieningen aen zyn Hoogheydt behoorde te confereren niet duyrlijck, maer alleen by forme van designatie en onder expresse conditie, dat de zelve tot de actuele exercitien van dien niet en sal mogen treden, dan op zyn achthien jaren

So men oock behoorlycke reflexie wil nemen op den jegenwoordigen toestant van de persoon van zyn Hoogheydt, men kan van nu af klaerlyk zien dat Godt de Heere verscheyden goede deughden en gaven in de zelve genadighlyck heeft geleght

En particulierlyck een goet aerdigh en medegaende naturel wel over een komende met het humeur van dese Natie.

Daer door de zelve veel goets en zegeninge schynt te beloven, gekomen zynde tot meerder maturiteyt en yverlyk te sullen imiteren de horoique qualiteyten die in zyne Voorsaten so heerlijck hebben geblonckeN.

Dan men sal mogelijck zeggen, die maniere van designatie is in dese Landen ongehoort en ongebruyckelijck, bysonderlyk in cas subject. 't Is

't Is waer, maer oock desen Staet en is ten zelven respecte noit in zodanige constitutie geweest, als jegenwoordigh, en sulcx en is 't niet nooodigh geweest tot het employ van 't voorsz. middel te recurreren.

Het welck andersints by andere Natien (zo de Historien en politycque Scribenten ons leeren) veelsints is gepractiseert.

Maer de voorsz. designatien sal men verder zeggen, smaecken naer survivances, die odieux zyn en van sequele, en daerom oock in verscheyden Provintien by particuliere wetten en resolutien geprohibeert.

Waer tegens dient tot solutie, Eerstelijck, dat de designatien en survivances, alhoewel in een point accorderende, evenwel in alles niet en zyn van eenderley natuyre en consideratie.

En ten tweeden, dat hoewel oock waer is, dat de cocessien van survivances in eenige Landen om goede respecten ordinairlyck werden geinterdiceert of ontzeght, niettemin in verscheyde gelegentheden daer van werdt gedispenseert.

In reguard niet alleen van Personages, en Heeren van qualiteyt (als in faveur van de Heere Prince van Orangie, laetst overleden by verscheyden Provintien is gedaen geweest) maer oock van persoonen van minder conditie geappujeert door het credyt van de particuliere Regenten, gelijck met veele exempelen soude kunnen werden gedoceert.

Mogelijck zoude men oock vragen wie de voorsz. bedieningen waernemen zoude tot zijn Hoogheydt tot ouderdom van achtien jaren sal zyn gekomen?

Naer de opinie van de Heeren onse Committenten niemandt; dan soo niet te min ondertusschen eenige extraordinaire en notable occurrentien zoude mogen voorvallen, in de welcke het employ van de voorsz. Charges zoude werden gerequireert, meenen de zelve voor die tijdt en tot die speciale actien, een otte meer van de voornaemste militaire Officieren van 't Landt zouden konnen werden geemployeert.

Afwyzende daer mede de Luytenance en andere Titulen van substitutie als de welcke uwe Ed. Groot Mog.

niet zonder probabile redenen doorgaens hebben geoordeelt dat namaels ſtrecken zouden kunnen tot ſenſible prejudicie van de hoog-gemelte Heere Prince, ende tot colluſie van andere hooge perſonages onder den anderen, aen welckers eenigheydt en mutuele confidentie nochtans voor den dienſt zo van het Landt als van ſijn Hoogheydt tot uytvoeringe van de hoogh-gemelte Charges (daer van eenige nu bykans een geheele eeuwe by de Heeren Princen van Orangie ſucceſſivelijk en met zo groote reputatie ſijn bekleedt geweeſt) zeer veel is gelegen.

Sommige hebben voor deſen gemeent, en oock gelooft gehadt, dat den gemeenen Staet of de reſpective Provintien tot het doen van de voorſz. deſignatie niet en zouden kunnen treden, vermits daar door de poſteriteyt in de vryheydt van hare deliberatien naemaels ſoude werden geprejudicieert, en verhindert in 't cas ſubjeſt te doen 't geene de zelve als dan ten meeſten dienſte van den Lande ſoude oordeelen te behoren.

Dan de Heeren onſe Committenten die objectie naer meriten examinerende, en hebben niet konnen bevinden, dat de ſelve of na rechten, of na de ordre van de Regeringe eenighſints is geſondeert.

Als deciſoir en buyten alle contraverſie ſijnde, dat de hoge Overigheden en Staten van den Lande, die in den tijdt de Regeringe in handen hebben, in kracht van hare Souverainiteyt en opperſte macht op alle zaken, hoedanigh die ſouden mogen weſen, abſolutelijck en naer haer believen mogen diſponeren, en particulierlijck op 't vergeven van alle Ampten en bedieningen die binnen haren tijdt komen te vaceren, ſonder dat het ſelve by hare nakomelingen en ſucceſſeurs met fatſoen kan werden geretracteert;

Voornamentlijck als ſulcx op goede of oock wel probabile redenen en gronden geſchiedt, en niet en ſtrijdt tegens eenige fondamentele Wetten van het Landt.

Op de eerſte van welcke twee conditien, alzo de bewuſte deſignatie principalijck werdt geurgeert, en de tweede met geen validiteyt daer toe kan werden ge-

appli-

appliceert, zo is oock notoir dat men geen reden kan werden gezeght, dat daer door op het recht ofte vryheydt van de posteriteyt soude werden geusurpeert, gelijck by alle de geene die van de Policie hebben geschreven eenparighlijck wert gesustineert.

Zijnde oock buyten twijffel, zo uwe Ed. Gr. Mog. als de Heeren Staten van Zeelandt, en eenige andere Provintien in 't verleenen van de geallegeerde survivance aen de Heere Prince van Orangie laetst overleden, van geene andere opinie of verstant geweest.

Gelijck oock niet sijn geweest hare Successeurs, het kas voorvallende, maer hebben zonder contradictie de voorsz. survivance haer volkome effect laten sorteren.

Hoe waar 't oock anders mogelijck dat van wegen de hooge Overigheden eenige verbonden, contracten of resolutien op zaacken van importantie validelijck zoude konnen werden aen-gegaen, of gearresteert, als het in de macht van de naerkomelingen zoude staen, om onder pretext van de voorschreve liberteyt, de voorsz. acten altijdt te mogen revoceren.

Op zulcken wyze is 't niet doenlijck, dat eenigh Landt, Republijcke ofte Regeeringe zoude konnen bestaen, als waer door der selver authoriteyt, ende credijt, t'eenemael zoude werden gerenverseert: doch genomen schoon, dat in het doen van de voorsz. designatie, yet wat nieuws of extraordinaris mochte werden gepleeght, zo menen de Heeren Staten van Zeelandt, dat sulcx gevoeghlijck kan werden ge-excuseert, Eerstelijck, door de hooge extracten en alliantien van sijn Hoogheydt, als niet alleen gedescendeert zijnde van zo considerabele Princen, maar oock vermaeghschapt aen de grootste en machtighste Potentaten van 't Christenrijck, en eenige onder haer, die den Staet deser Landen in hare dangereuse zwarigheden zonderling hebben ondersteunt gehadt, en aen welckers vriendtschap dienvolgende de zelve meest is gelegen.

Tacitus schryvende van de oude maniere van de Duytsche Natien (zijnde onder de zelve Natien oock

 dese

dese notoirlijck begrepen geweest) zeght daer van 't gene alhier pertinentlijck applicabel is *insignie nobilitas, aut Patrum merita Principis dignationem, etiam adolescentulis, assignant.*

Ten tweeden oock, om de notable, heerlijcke en andere goederen die zyn Hoogheydt besit, in meest alle de Quartieren van den Staet, en consequentelyck in der zelver prosperiteyt en behoudenisse sonderlingh is geinteresseert

Op welcke poinct by veele wyse Natien merckelycke reflexie is genomen, als die oordeel en dat de Republijcke door geene persoonen met meerder ernst en trouwe konden werden bezorght, als den welcken, vermits haer particulier interest aen der zelver welvaert, en verzeeckeringe meest was gelegen.

Gelijck daerom oock in de privilegien van verscheyde Steden van dese Nederlanden, onder anderen staet, *dat tot bedieninge van der zelver Magistrature specialijck oock zullen werden geroepen de rijkste ende meest gegoede van de Burgerye.*

Ten derden oock, om de groote extraordinarise diensten by de Voorzaten van de hoogst-gemelte Prince aen den Staat deser Lande bewesen.

Dewelcke soo bekent zyn, niet alleen in de Historien, maer oock doorgaens in de Archiven en Registers van de Lande, dat niemant die kan ignoreren, ofte oock niet dan met de grootste ondanckbaerheydt dissimuleren.

Immers van den beginne van de troublen af, werdt successivelijck daer van gemaeckt zeer treffelijcke en heerlijcke mentie, en specialijck in de Unien, zoo tusschen de Provintien in 't gemeyn, als tusschen die van *Hollandt* en *Zeelandt* in 't particulier opgerecht.

Maer boven al in de voorgemelta Brief, door uwe *Ed. Groot Mogende* geschreven aen de Heeren Staten van *Vrieslandt* in den jare *vyfthien honderd seven en tnegentigh*, alwaer de selve in expresse termen zeggen, dat *tot het beleyt van de gemeene zaecken in dese Landen, geen Personages te bedencken of te vinden en waren, die met meerder confidentie, versekertheyt, en dienst konden werden*

den gebruykt, als de descendenten van den Heere Prince Willem den Eersten, rememorerende de loffelyke resolutien, heerlijcke expeditien, exploicten, ende actien by den hooghgemelte Heere Prince, ende sijne Kinderen, sonder verschooninge van Lijf, Goedt ofte Bloedt, tot afweeringe der Spaansche Tyrannye, ende bevorderinge der Nederlantsche Vryheden en en Welvaren, genomen, en gedaen, en hoe alle Patriotten haer daer door verbonden houden aen de selve Familie, en particulierlyk u Ed. Groot Mog. het leedt soude wesen, met raedt, daedt, of conniventie deel te hebben aen eenigh ongelijck; welk den voorsz. Huyse aengedaen of aen eenige sinistre impressie, die tegens de selve soude mogen worden gegeven, om de ondanckbaerheyt in sulcken stuck Godt de Heere en alle eerlijcke menschen ten hooghsten mishaeglijck.

Treffelycke en cordate woorden, en die by alle liefhebbers van 't Vaderlandt wel dienen overdacht.

En waer omtrent wel te passe komt, niet alleen het voor geroerde seggen van *Tacitus* maer oock het gene *Cicero* annoteert in *oratione pro Sestio: imprimis apud nos valere clarorum hominum de Republica bene meritorum memoriam; & remunerationem jam satis concessorum, fieri in filiis.*

Gelyck het dan oock doorgaens voor een tastelyck abuys wert gehouden, ja oock by veelen beklaeght, dat omtrent de collatien van de Ampten, *cæteris paribus*, niet principalyck wert gereflecteert op Kinderen van Regenten en notable Ministers en Officieren die den Landen in haer leven getrouwelyk hebben gedient gehadt.

De Heeren onse Commmittenten oock recollerende hare Memorie van het geene in de solemnele conferentien tusschen beyde de Provintien in den jaren *sestien hondert vijftigh, een en-vyftigh* ende *twee envyftigh* gehouden, is gepasseert, en nasiende de verhalen dien aengaende gedresseert, sijn seer wel indachtigh, en bevinden aldaer oock aengeteeckent hoe dat u *Ed. Gr. Mog.* op occasie van de voorsz. geprojecteerde designatie op fondament van de voorsz geallegeerde motive, doenmaels op verscheyde tyden verklaerden

in ſubſtantie, dat de ſelve niet ongevoeligh en waren van de groote ende notabele dienſten daer mede het Doorluchtig Huys van Orangien deſen Staet heeft verobligeert gehadt, en oock wel waren geintentioneert om den jong geboren Prince, gekomen ſijnde tot ſijn jaren van perfectie en bequaemheyt te employeren, en oock voor andere te prefereren in 't Capiteyn en Admiraelſchap Generael, ja dat oock uwe Ed. Gr. Mog. vermits de voorſz. extraordinaris meriten genegen waren aen ſijn Hoogheyt alle beneficien toe te brengen; gelijck de ſelve oock tot bewijs van dien, als Peters over ſijnen Doop hadden geſtaen, ja dat meer is, dat het welvaren van den Staet en de intereſſen van 't Huyt van Orangie inſeparatelijck dependeerden van den anderen;

Uwe Ed. Gr. Mog. gelieven te geloven dat de voorſchreve woorden ſinceerlijck werden verhaelt ſoo de ſelve in de voorſz. verbalen dadelijck na de conferentien doenmael ter goeder trouwen ſijn geannoteert geweeſt, die daerom alleenlijck werden verhaelt, op dat daer uyt blijke wat reflexie u Ed. Gr. Mog. altijdt hebben gelieven te nemen op de voortreffelijcke dienſten van de Voorſaten van de hoogh gemelten Heere Prince om die na behoren te remunereren in hare poſteriteyt.

Gelijck ſulcx oock by verſcheyden Provintien op 't houde van de groote Vergaderinge in den jare ſeſthien hondert een en vyftigh in faveur van de jegenwoordigen Heere Prince, ſeer liberalijck en peremtoirlyck is gedeclareert geweeſt, als uyt der ſelver ſchriftelijcke advyſen als doen ge-exhibeert, kan werden geſien

U Ed. Gr. Mog. oock op 't houden van de conferentie in 't cas ſubject, hebben voor deſen niet buyten propooſte geſegt, dat men behoorde te letten op de intereſten, daer aen de jegenwoordigen Heere Prince van Orangien is geattacheert.

De ſelve ſijn voor deſe tydt buyten alle twijffel ſoodanigh dat den Staet dien aengaende vryelijck mach weſen buyten alle bekommeringe.

Voor

Voor eerst, is sijn Hoogheydt door Bloede geannexeert aen de Huysen van Orangie en Nassauw, aen de welcke dese Landen soo veel als alreede geseght is, ja noch meer in effecte schuldigh zyn, als door welckers Goedt en Bloedt, en onverwinnelijcke couragie der selver Landen, Vryheden, Gerechtigheden ende Privilegien, mitsgaders de oeffeninge van den waren Gereformeerden Gods-dienst soo krachtelyck sijn gevindiceert.

Ten tweeden, door alliantie van den selven Huyse, onder anderen principalijck aen de Huyse van Brandenburgh, aen welckers vriendtschap desen Staet soo merckelyk is geintereſſeert ten respecte van der selver Heerlykheden en besittingen hier beneden contermine-rende vast aen de Frontieren deser Provintien, mitsgaders van die geene die gelegen sijn soo in Pomeren als in Pruyssen rontom aen de Oost Zee.

Behalven dat den Heere Keurvorst niet alleen van de machtigste ende considerabelste Vorsten is van 't Rijck, maer in 't selve bycans alleen overigh van de geene die voor desen professie hebben gedaen van de voorsz. Gereformeerde Reilgie.

Ende die in verscheyden ongelegentheden niet ontsien en heeft ter instantie en benevens desen Staet, alles te hazarderen tot repressie van eenige ruineuse en hoog gaende desseinen, die principalijck, so het schijnt, aengeleydt wierden tot verderf van de Commercien deser Landen, zijnde in effecte het leven ende Ziele van de selve.

Onder de selve Geallieerde door de zijde van Me-Vrouwe de Princesse Royale is mede de Kroone van Vranckrijck, welckers saecken met die van desen Staet altydt veel gemeenschap hebben gehadt, en niet dan met merckelijcke ongelegentheyt en ongeluck van d'een en d'ander konnen werden geſepareert.

Maer voor al is in desen considerabel de Bloedtverwantschap met sijne Majesteit van Groot Brittannie, en der selver Heeren Broeders.

Want hoe grootelijcx dese Landen van noode hebben de vriendtschap ende goede correspondentie met het

het ſelve Ryck ende Natien, is aen een yder die maer van een gemeen en geſont oordeel is, genoegſaem bekend, en oock by de droeve experientie tot ſmerte van de goede Ingeſetenen (dien het ſelve noch lange ſal heugen) evidentelyck gebleecken.

Het is oock kennelyck wat al voor deſen heeft moeten werden gediſſimuleert ende gedooght, ja ook gedaen en geaccordeert ('t gene men liever anders hadde geſien) tot nederlegginge van de miſverſtanden tuſſchen de twee Natien ontſtaen.

Het welck indien alſoo heeft moeten geſchieden om te believen een vreemde Uſiſſeur van 't hoogſtgemelte Ryck, veel meer redenen zynder dat deſen Staet trachte tot haer te trecken de goede affectie van die geene die nu als wettelycke Heer en Overheydt, door een miraculeuſe beſtieringe van God Almachtig aldaer geſtelt is op den Throon, die oock alle de ſelfde ſterckte ende vermogen in handen heeft, die rontzom is beſet ende vereert met machtige alliantien, die ſijn inter ſſen na meriten apprehendeert, die van oudts in vriendtſchap met deſe landen heeft geleeft gehadt, en laeſtmael hier zijnde, niet alleen de confirmatie: maer oock de vermeerderinge van dien ſoo liberalyck en herrelijck heeft gepreſenteert, ende oock daer nevens met ſo teere en ernſtige expreſſien, ſoo by monde, als geſchrifte gerecommandeert de particuliere verſoeck en affaires van Me Vrouwe de Princeſſe Royale, en den Heere Prince haren Soon.

Daer op dan oock niet alleen die extraordinaire demonſtratien van eere en beleeftheyt aen zyne Majeſteyt ſijn gedaen, maer oock ongetwyffelt verſcheyden ſoo niet expreſſe belotten en toeſegginge, ten minſten civile verklaringe, daer op de effecten wel behooren te volgen, en hoe eerder die geſchieden, hoe de ſelve oock ſullen weſen van meerder gratie en aengenaemheydt.

Te meer alſoo hare *Konincklycke Hoogheydt*, op voorgaende communicatie ende aenſchrijven van de Koningh haren Broeder (ſoo wy werden onderricht) by ſchriftelycke memorien, ſoo ter Generaliteyt, als aen

aen u *Ed. Groot Mogende* Vergaderinge gepresenteert, niet min beleefdelyck als serieuselyck daer op aenhout met beloften van 't selve in alle occurentien met alle mogelycke reciproque diensten en officien te sullen erkennen.

Welckers presentatie de Heeren onse Committenten oordeelen dat voorsichtelijck behoorde te werden gemesnageert, voornamentlyck op dese tydt, op dewelcke de Heeren extraordinaris Ambassadeurs van desen Staet gereet zyn om naer sijne Majesteyt te vertrecken, ende met de selve te vernieuwen, ende ook is 't mogelyck te extenderen ten respecte van de saecke van de Zee, die alliantien die van alle oude tyden tusschen de *twee* Natien soo loffelyck en geluckelyck sijn onderhouden geweest.

Tot faciliteyt of retardement van welck werck den cours die op de jegenwoordige deliberatien ter eene of ter andere zyde sal werden gehouden, veel sal kunnen geven.

Ten welcke propooste wy u *Ed. Groot Mo.* niet kunnen verbergen dat de Heeren Staten van *Zeelandt* vorders van opinie zyn, dat de bewutte designatie soude moeten gischieden niet simpelyck op de gewoonlycke Commissie, maer tot afweringe van alle gebeurlyke swarigheden en abuysen op een nadere behoorlijcke Commissie en Instructie, by de gemeene Bondtgenoten dien-aengaende te arresteren voor het extraderen van de delatie.

Want of 't wel niet mogelyck en is te stellen ofte te imagineren een Vorst of Personagie sonder gebreecken, en oock niet practicabel en is tegens alle de selve ghebreecken naer behooren te kunnen voorsien, soo is 't nochtans noodigh, dat daer omtrent soo veel sorge gedragen werde, als den meesten dienst van den Landen en eere van sijne Hoogheydt tot uytvoeringe van soo eminente Charges in bescheydentheydt sal komen vereysschen, gelijck by onse Voor Ouders selfs onder de Graven wysselyck is gepractiseert.

En meenen oock de Heeren onse Committenten

om

om redenen, dat het dienstiger zy van nu af daer toe te gaen, dan als den hoogst-gemelte Heere Prince tot sijn meerder jaren soude wesen geavanceert.

Ende oock dat den Heere Prince gekomen zijnde tot sijn jaren van discretie sich daer door te meer ver-obligeert sal vinden aen de Regeeringe.

Overmits de designatie en preferentie van sijn persoon soude zyn geschiet in sijn mindere jaren, vrywillighlyck sonder eenigh uyterlijck insicht van credit of andere wereltsche respecten, alleen uyt consideratie van de voor treffelycke diensten van sijne Voorsaten.

Gelijck dan oock sijn Hoogheyt daer door te meer souden werden geanimeert om te volgen der selver loffelycke voetstappen, op hoope dat oock de selve namaels in sijne posteriteyt gelijcke danckbare gedachtenisse soude mogen bejegenen.

Het is mede buyten alle twijffel dat door de voorschreve designatie een meerder nadruck sal werden gegeven aen de opvoedinge en instructie van de Heere Prince.

Ten respecte niet alleen dat de Guarde Noble van de selve als dan sal genegen wesen nader daer op te letten, maer oock den gemeenen Staet genootdrukt om uyt haer selven daer over behoorlycke ordre te stellen, op dat de geene, aen de welcke de selve het principaelste deel van hare Regeeringe, en vervolgens haer welvaren, toebetrout, t'syner tydt tot het waernemen van dien bequaem en gequalificeert soude mogen werden bevonden.

De Heeren Staten van Zeelandt voorsiende onvermydelyck eens te moete volgen 't geene nu gebracht wert op het Tapyt, hadden daeromme al over lange uwe Ed. Gr. Mog. seer minnelyck doen versoecken. dat op de voorsz Educatie met gemeen consent sorge soude mogen werden gedragen, en tot dien eynde aen zyne Hoogheyt toegevoeght werden eenige voorname persoonen, zynde niet alleen van een stichtelyck, discreet en civil leven, maer oock wel ervaren en verstandigh in saecken van Staet, en specialyck

van

van de Vereenighde Nederlanden, die in 't gemoet van zyne Hoogheydt dagelijcks mogen inplanten de kennisse van onse Vaderlycke Vryheden, en 't selve gewennen tot alle moderate intentien, vertoonende hoe tot conservatie van de selve Vryheden ende weringe van alle excessen de voorsz. eminente bedieninge aen seeckere reglementen zyn gebonden, op wat fondamentele wetten en maximen de Regeringe deser Landen is gefondeert, en van wat humeur en naturel de Ingesetenen van dien zyn; op dat zyn Hoogheydt al van jonghs afgeleert; en gewoon werde sich daer naer met alle circumspectie en aerdigheydt te reguleren.

Vorders wat betreft de jaren op de welcke de voorsz. designatie eerst hare operatie soude doen en vervolgens den Hoog gemelte Heere Prince treden in de actuele functie van de voorsz. honorabile bedieningen, meenen de Heeren onse Committenten de selve by haer schriftelyck advys soodanigh te zyn gestelt, dat de respective Provintien met reden daer aen konnen nemen contentement.

Als kennelyck zynde dat omtrent den tyd van achthien jaren het verstant van de jongelingen in 't gemeen begint te komen tot hare eerste maturiteyt.

En bysonderlyck van die geene omtrent welckers opvoedinge instructie soo yverige en assiduele sorge behoordt te werden gedragen, en die soo veele occasie hebben, om boven andere dagelijcx yets goets te hooren ofte sien.

Behalven, dat by experientie bevoolen werdt dat Godt de Heere de geene die hy tot hooge saken destineert, veeltijdts eerder als andere, en van jonghs op met particuliere gaven zynes Geestes begenadight.

Het is oock notoir dat den uytganck van de tutele van soodanige Vorstelycke Kinderen, 't zy by particuliere Wetten van de Landen ofte Testamentaire dispositie van hare Ouders voor het meerder deel omtrent de selve tydt werdt geprefigeert, gelyck met verscheyden exempelen ten respecte selfs van de Huysen van Orangien soude konnen werden bewesen.

Dat

Dat 't zelve oock alsoo van wegen desen Staet voor redelyck is geoordeelt, blyckt onder anderen uyt de collatie van het Gouverneur en Capiteynschap Generael van Hollandt ende Zeelandt gedaen in den Jare vyfthien hondert vier en-tachtigh aen de Heere Prince Maurits noch maer seventhien Jaren out zynde, gelijck oock aen den Heere Prince Frederick Hendrick omtrent den selven tijdt acces is gegeven in 't Collegie van den Raedt van State, op zyn achthien jaren de bezorginge van een Quartier in de belegeringe van de Stadt Grave, ende op zyn negenthien jaren, nevens anderen toebetrouwt de uytvoeringe van een aensienelycke Ambassade na den Koningh van Schotlandt.

Op noch veel minder jaren werde aen den Heere Prince Wilhelm de tweede by verscheyden Provintien verleent de meer-gemelte acte van Survivance, ende omtrent de selve tydt van wegen hare Hoogh Mog. eene solemnele Commissie, omme by 't afsterven van zyn Heer Vader 't Leger te Velde zynde, ende Cheff ende als Capiteyn Generael te commanderen.

De Koningen van Juda wierden ge-estimeert als meerder-jarigh, en vervolgens toegelaten tot de administratie van zo grooten Ryck, en zo moeyelijcke Natie op haer derthien jaren.

't Selve werd gesustineert en gepractiseert by de Koningen van Vranckryck in sulcken sin, der zelver Majorenniteyt oock werdt gheoordeelt in te gaen, niet met het expireren, maer met den aenvangh van de voorsz. jaren, zo op seecker notabel incident door den Cancelier de *l'Hospital* wierdt geadviseert, en by de Heeren van 't Ryck verstaen, op fondament van de dispositie van de beschreven recht, dicterende, *Quod in favorabilibus annus captus haberi debeat pro completo.*

Het is oock by een groot Minister van Staet Philippe de Commes geremarqueert, dat alle persoonen die oyt groot zijn geweest in de Werelt en groote dingen hebben gedaen, zeer vroegh en van jonghs aen hebben begonnen te ageren,

Ende

Ende generalijck wat vruchten en effecten van yemandt te verwachten zijn, kan lichtelijck als men daer wel op let in de jonge jaren werden gesien.

Ende 't geene tot hier toe soo in 't brede en niet te min distinctelyck, soo wy vertrouwen, is gededuceert ten respecte van de designatie van het Capiteynschap Generael van de Unie, met sommierie solutie van eenige difficulteyten die daer tegens of daer over soude mogen werden gemoveert, heeft de Heeren *Staten van Zeelandt* onse Committenten mede bewogen en geanimeert, om met en benevens *UEd. Gr. Mog.* den hoog-gemelten Heere Prince by gelijcke designatie te defereren het Gouvernement ende Capiteynschap, en Admiraelschap van beyde de Provincien.

Dese eminente bedieninge als kennelijck is, is mede vacant gevallen door 't overlyden van *Prince Wilhelm de tweede*, en tot noch toe niet konnen werden gesuppleert, niet tegenstaende verscheyde ernstighe instantien daer toe gedaen van wegen de Heeren *Staten van Zeelandt*, zoo voor als op de groote vergaderinge, en oock daer na in veele conferentie, vermits verscheyden difficulteyten by uwe *Ed. Groot Mog.* daer tegens geallegueert, staende principalijck op de onbequaemheydt van de Heeren Prince, en onnodigheydt van de selve Charge.

De *eerste* objectie verhopen wy dat hier boven ten genoegen is beantwoordt.

Concernerende de *tweede*, of namentlijck de hooggemelte bedieninge voor den welstant van de *twee* Provintien noodigh is, refereren wy ons niet alleen tot de Lecture van de instructie van het Hof Provintiael en de voorsz Provinciale Unien, maer oock van de acten van Commissie die daer over van alle oude tyden zyn verleent.

Daer in pertinentelijck en distinctelijck werden aengetrocken de poincten zoo van Regeringe en Policie, als van Justicie die tot der zelver kennisse en beleydt behooren.

De nuttigheydt oock van de zelve functie kan afgenomen werden uyt hare oudtheydt als zynde geintrodu-

troduceert en in train geweeſt al over veele eeuwen, en vervolgens bekent in de archiven van het Landt, al van de tyden van *Hertogh Aelbrecht van Beyeren.*

De ſelve heeft ſich oock altijdt, zoo verre de geheugeniſſe van de Hiſtorien draeght, ge-extendeert van beyde de Provintien.

Gelijck oock die beyde zedert dat de zelve ge-erigeert zyn geweeſt tot Graefſchappen, nu ontrent acht hondert jaren geleden en meer, door de eene en ſelfde Graven zyn geregeert geweeſt.

Van welcke ſtrickte verbinteniſſe qualijck eenige andere redenen kunnen werden gegeven, als de individuele ſituatie en viciniteyt, mitsgaders de converſatie en onderhandelingen die van oude tyden onder den anderen zyn geweeſt, daer door der ſelver intereſten zo gemeen, en inſeparabel zyn geworden, dat bykans den welſtant en ſubſiſtentie van de eene, dependeert van de andere, en de eene verloren gaende, notoirlijck met haer ſoude trecken de ruine van de andere;

Daerom oock de ſelve *twee* Graefſchappen in cas van verſterf, Succeſſie, ofte deelinge onder de naerkomelingen van de Graven geenſints van den anderen mochte werden geſcheyden, maer altijdt onderlingh hebben moeten blijven geannexeert.

Gelyck ſulcke by irreprocable documenten ſpecialijck gepaſſeert ten tyde van *Hertogh Aelbrecht van Beyeren*, en *Grave Willem* Vader van *Vrouw Jacoba*, kan werden geverifieert.

En onder anderen expreſſelijck ook was bedongen en geſtipuleert in de conditien daer op de hoogh gemelte Graefſchappen zouden zyn gedefereert geweeſt aen mijn Heere *Prince Willem de eerſte.*

Het is oock kennelijck dat uyt deſe nauwe verbinteteniſſe verders is gereſulteert, dat de voorſz *twee* Provintien, van over veele eeuwen (ſonder dat den aenvangh van dien rechtelijck kan werden geweſen) geſorteert hebben onder t'eene en 't zelve Hof Provinciael van Juſtitie.

Hebbende de ſelve oock geſtreckt tot een principael

pael fondament van de nadere Unien in 't begin van de Nederlandtsche troubelen tusschen beyde de voorsz. Landtschappen, opgericht in den jare *vijfthien hondert vijf-en-seventigh* en *ses-en-seventigh*, en van de individuele en fraternelle correspondentie die by haer in alle Staets-gewyse deliberatien en beleydt van de zaken van Regeringe doorgaens wierde gebruyckt.

En by dien voet en maniere van doen (voor zoo veel de zelve op de jegenwoordige conjuncture van tyden applicabel is) verstaen de Heeren *Staten van Zeelandt*, onse Committenten altijdt te blyven, en sullen consequentelijck noyt genegen wesen om de palen by haer Voor-Ouders gestelt, te veranderen, zo lange als de zelve ter contrarie niet en zullen werden genecessiteert, 't zy door de uytterste noot en interest van Staet, of tot conservatien van hare Hoogheden, Privilegien en Gerechtigheden, de welcke zy religieuselyck hebben bezworen.

Het dede hare *Ed. Gr. Mog.* niet weynig zeer, als het uwe *Ed. Gr. Mog.* geliefde tusschen de jaren *seflhien hondert dertigh* ende *sesthien hondert veertigh* verscheyden acten te plegen, byzonderlijck in 't aenstellen van Officieren van de Justitie, directelijck strijdende tegens den inhouden van de Tractaten.

Maer noch meer smertede het haer, als de zelve u *Ed. Gr. Mog.* niet tegenstaende zoo ernstige en minnelycke instantien van wegen de Provintien van *Zeelandt* den tijdt van een geheel jaer geduyrende, ter contrarie gedaen, resolveerden in den jare *sesthien hondert seven-en-veertigh* aen mijn Heer *Prince Willem* laetst overleden als Stadthouder, te verlenen eene separate Commissie, ende oock daer by den *Lande van Voorn, en den Briel* te assigneren aen haer in 't particulier, directelijck tegens de gerechtigheden van *Zeelandt*, het Privilegie van Vrouwe *Maria*, ende de practijcque van oudts daer op ghevolght tot die tijdt toe, sonder eenige interruptie.

Het heeft oock de Heere onse Committenten (gelijck een yder van een gezont oordeel zynde, wel kan begrijpen) niet weynigh bedroeft gehadt, dat

niet alleen het welgemelte Hof Provinciael door uwe *Ed. Gr. Mog.* dissimulatie of weygeringe van behoorlycke assistentie t'zedert eenige jaren herwaerts in verscheyden zaken is gesterckt geworden in een cours directelijck (soo zy sustineren) contrarierende hare Hoogheydt en Gerechtigheden, en by gevolgh streckende tot hare kleynachtinge ende disrespect.

Maer dat oock uwe *Ed. Gr. Mog.* op soo onminnelycke en onverwachte maniere van doen (als voor desen noch meermalen aen de selve is gepresenteert) aen de Heeren *Staten van Zeelandt* hebben gelieven te disputeren hare Souveraine dispositie en gezach in 't stuck der supreme Justitie, dewelcke haer noyt in gedachten is gekomen om door de gemeenschap en societeyt in 't cas subject opgerecht, eenighsints af te gaen, of te abdiceren, veel min aen yemandt daer toe expresse last of authorisatie te geven, gelijck in diergelycke hooge materien en alienatie van regalien nodelyck werdt gerequireert,

Ende niet tegenstaende dat de Heeren onse Committenten uyt de voorsz. en andere proceduren niet reden beducht waren, dat uwe *Ed. Gr. Mog.* zouden mogen wesen geintentioneert, om van de voorsz. loffelycke formen by onse gemeene Voor-ouders gesticht en heylighlyck onderhouden, allengskens te willen afgaen, soo hebben de zelve nochtans tot noch toe niet kunnen werden gepermoveert, om sulcx van haren 't wegen in 't alderminste te volgen.

Noch oock geresolveert zijn voor het toekomende in eenigen deele daer van af te wijcken, immers soo lange als haer mogelijck zal zyn, en hare Ed. Mog. om de respecten boven geallegueert niet en sullen werden gedwongen contrarie te doen.

Niet tegenstaende dat de voorsz. gemeenschap en societeyt van de Justitie evidentelijck is streckende tot ondienst en kleynigheyt van de Provincie van Zeelandt tot verminderinge van der zelver finantien ende ongelegentheydt van hare goede Ingezetenen, gelijck aen u Ed. Gr. Mog. voor desen in 't breede is vertoont geweest.

Ende

Ende daerom oock al van den beginne van de troublen af, tot voorkominge van de voorsz. prejuditien en moeyelijckheden by onse Voor-ouders, veeltijdts is gedacht omme by erectie van een apart Hof Provinciael aen hare onderdanen de administratie van de Justitie te laten bedienen binnen haer eygen Territoir, gelijck alle hooge Overheden schuldigh en doorgaens gewoon zyn te doen.

Maer 't zelve is t'elkens door intercessie van de Heere Stadthouders achter gelaten geweest, of wel gehouden in surcheance, ten eynde dien goeden bant van Unie die van alle immemoriale tyden tusschen beyden was geweest, ende van Godt almachtigh soo genadelijck gezegent zoude blyven geconserveert, en in 't minste geene infractie komen te lyden.

Als wel kunnende dencken dat de separatie eenmael wesende geformeert, zeer beswaerlijck zoude wesen te redresseren.

En oock in 't particulier reformiderende de moeyelijckheden die uyt de diversiteyt van opperhoofden in soo Nae-buyrige en door den anderen ge-enclaveerde Landen nootzaeckelijck zoude komen te ontstaen.

Daer van de tyden onder de Graven seer manifeste en notabele preuven hebben gegeven.

En kan merckelijck alhier dienen ten propooste, hoe dat tot weg-neminge van diergelijcke bekommeringe by *Keyser Carel de vijfde* in den Jaere *vijfthien hondert vier-en-dertigh* is gearbeydt, en oock ge-effectueert, dat het Sticht van *Utrecht* onder een Stadthouderschap en Gouvernement zoude werden gebracht met de Provincie van Hollandt, daer over dan oock ten zelven tyde eene formele Unie is gecontracteert geweest,

Ende hoe dat dezelve Unie door de troublen gekomen zynde te vervallen, de Heeren Staten van *Hollandt* ende *Zeelandt* niet alleen in den Jare *vijfthien hondert seven-en-seventigh* hebben getracht gehadt, en oock geobtineert dat de voorsz. Landen wederom zouden werden gebracht onder het gemeen Gouvernement

van zyne Excellentie, maer oock naer het overlyden van *Prins Willem de eerste*, op de aen-neminge van *Prins Maurits* van nieuws hebben geresolveert gehadt ten selven fine iterative devoiren te doen, en daer nevens van de hoogh-gemelde Prince wel expresselijck gestipuleert met hun-lieden daer inne serieuselijck te concurreren:

Waer op alhoewel het gedesigneerde effect niet en is gevolght, soo heeft nochtans tot groot geluck gedient gehadt, dat de gemelde Provincie van Uitrecht haer successivelijck mede, alhoewel apart, geliefr heeft te stellen onder het Gouvernement niet alleen van den hoogh gemelden Heere *Prins Maurits*, maer oock van de navolgende *Princen*, gelyck oock verscheyden andere Provincien hebben gedaen,

Ende uyt kracht van de voorsz. particuliere Unie Ed. Gr Mog. Heeren, hebben de Heeren onse Committenten oock verstaen, dat men de zelve niet alleen zoude werden geconvenieert over het Stadthouderschap en Gouvernement Provinciael, maer oock communicatie gegeven van haer sentiment op de designatie van het Capiteynschap Generael van de gemeene Unie,

Alhoewel beyde zijnde van diversche Nature, en 't laetste staende puerlijck ter dispositie van de gesamentlijcke Bontgenooten,

Hier tegens, zoo wy werden geinformeert, zoude by eenige werden gezeght, dat de Heeren Staten van Zeelandt door het nemen van de bewuste Resolutien op 't cas subject aen haer zelven geen vryheydt soude hebben nagelaten van nadere deliberatie, ende dat oock die maniere van doen soude stryden met de Provinciale Unie

Dan hier op dient kortelijck tot antwoort, *Eerstelijck*, dat de voorsz. Resolutien niet en zyn te houden voor peremptoire dispositiven, maer alleen voor *simpele advisen* en verklaringen, ende dat de Heeren onse Committenten daer door geensints zijn verhindert, om gehoort hebbende betere redenen ende argumen-

ten

ten de voorsz. hare advysen te veranderen, of ook, is 't nood, naerder te elucideren.

Ende is oock ten *tweeden* die manieren van doen niet nieuw, maer doorgaens gehouden voor geoorloft, en specialijck by U Ed. Gr. Mog. in ontallycke occurrentien, staende dese Regeeringe, gepractiseert.

Ende consequentelijck by de zelve mede geoordeelt geensints te stryden met den inhoude van de nadere Unie, gelijck oock uyt de Lecture van dien met verscheyde onwederspreeckelycke motiven kan werden gedoceert, ende voorts by *U Ed. Gr. Mog.* selve elders is geconfesseert;

Over-sulcx is wel waer, dat *U Ed. Gr. Mog.* op verscheyden tyden met de Heere onse Committenten over groote en zware zaecken, al voren die ter Generaliteyt te brengen, hebben gecommuniceert en gehandelt gehadt.

Als nu en dan op 't Redres van de zaecken van de Zee, zoo wanneer die waren gekomen in extreem verloop, op 't maecken van een Trefves ofte Vrede met den Coningh van Spangien, in de jaren *sesthien hondert acht, sesthien hondert negen, sesthien hondert drie-en-dertigh*, ende daer na veele Jaren achter anderen geduyrende de Negotiatie tot *Munster*, ende wederom in de jaren *sesthien hondert vijftigh* ende *sesthien hondert een-en-vijftigh*, op occasie van de defecten en alteratien gevallen in de hooge Regeringe van het Landt, door het afsterven van den laetst-overleden Prince.

Dan wederom hebben de zelve op ontallycke andere zaecken van geen minder gewichte zynde, en ook beyde de Provincien meest consernerende, sulcx gelieven te ommitteren.

In dier voegen dat tot aftructie van de voorschreve objectie niets concludent of fondamenteels en werdt geallegueert.

Waeromme alzoo uyt 't geene tot noch toe distinctelijck is geposeert seeckerlyck blyckt, dat dese Nederlanden zoo in 't gemeen als in 't particulier niet veel in ruste en vrede kunnen werden geconserveert, ten zy tot het beleydt van der selver gemeene zaecken ge-

bruyckt werden *Hoofden ende Personagien van qualiteyt.*.

Dat het selve oock alsoo by onse Voor-ouders van allen tyden is verstaen en gepractiseert geweest.

Oock staende dese Regeringe tot na de doot van de laetst-overleden Prince, sonder eenige interruptie.

Dat de Collatie van de honorable en eminente bedieningen by de voorgaende *Heeren Princen van Orangien* successivelijck bekleet, vermits de notable, en extraordinaire diensten by de zelve aen den Lande bewesen, en om andere respecten, meer, aen den jegenwoordigen Heere Prince t'zyner tydt niet wel fatsoenelijck soude konnen werden ontzecht.

Dat oock in den zelven van jongs af haer op doen verscheyden notorie Inditien, van een toekomende bequaemheyt en capiciteyt.

Soo verzoecken de Heeren onse Committenten zeer minnelijck en met ernst, dat uwe Ed. Gr. Mog. met haer willen staen tot het doen ende bevorderen van de bewuste respective *designatie*.

Welcken ernst, op de Heeren *Staten van Zeelandt*, te meer zouden betonen, soo hebben hare *Ed. Mog.* uyt enkele affectie, en sonder daer toe precise verobligeert te wesen aen de hoog-gemelte Heere Prince by gelycke *designatie* geconfereert de qualiteyt van *eerste Edele* binnen hare Provintie.

Principalijck consideratie nemende op de excellente meriten van zyn Voor-zaten, hoogh-loffelijcker memorie, en dat de zelve jegenwoordigh is de voornaemste en gequalificeerste onder de Edelen van *Zeelandt*.

Het sal buyten twyffel, *Ed. Groot Mogende* Heeren, grootelijcx kunnen doen om de andere Leden van de Unie tot gelycken yver te bewegen, soo wanneer de zelve sullen zien, dat *twee* soo notable Provintien haer daer inne soo affectueuselijck voorgaen, en volgens hare loffelycke gewoonte met den anderen soo minnelyck concurreren in de collatie van de voorsz. *emmente* bedieninghen, concernerende, soo den Staet in 't gemeen als hare Provintie in 't byzonder,

en

ende dat die geene, die van den beginne van de troublen in hare meeste en bekommerlyckste swarigheden van de Heeren *Prince van Orangie* aldermeest sijn ondersteunt en geholpen geweest, oock de eerste en principaelste zyn, om aen dese Ed. Spruyte, die in hoog gemelte Familie alleen noch overigh is, alle demonstratie van eere ende danckbaerheydt te betoonen.

Behalven, dat niet seeckerder en is (gelyck te vooren oock is geadstrueert, en met de experientie van alle tyden werdt bevestight (dan dat een Staet of Republyck op geen beter gronden, fondamenten of maximen kan werden gemainteneert, dan daer op de selve *orginelyck* is gebouwt, en veele eeuwen geluckelyck heeft gesubsisteert.

Ten welcken respecte eenige van de verstandighste Politycke Scribenten van Advys zyn, dat niet dienstiger is tot behoudenisse van welstandt van de voorsz. Republycke, dan dat t'elckens na seecker verloop van jaren neerstighlyck gelet werde, waer in, en waer omtrent den cours van der selver Regeringe uyt het rechte spoor sonde mogen wesen afgeweecken, en alle exorbitantien of abuysen dadelyk mogen worden geredresseert.

Verhalende verscheyden, die maximen amplecterende, daer by die sonderlingh wel en gheluckelyck hebben geslagen.

En op dat fondament willen oock de Heeren onse Committenten vertrouwen, dat nademael u *Ed. Gr. Mog.* benevens haer de eerste en voornaemste sijn geweest, om dese Republycke te formeren op soodanige gronden en wetten die men daer toe de verseeckerste, eerlykste, en salutairste heeft konnen oordeelen, de selve oock sullen genegen en geresolveert wesen om met eenparige yver en confidentie den Staet daer by te mainteneren.

Het welck alle goede Patriotten tot den meesten dienst, eere, en tranquiliteyt van het ghemeene beste van beyde de Provintien by dese conjuncture van tydt bysonderlyck verwachten.

Wy zyn oock *Ed. Gr. Mog. Heere* ſpecialyk gelaſt om by deſe occaſie met de ſelve nader te ſpreken over de differenten t'zedert eenighe jaren herwaerts ontſtaen tuſſchen de Heeren onſe Committenten, en de *Heeren van het Hof Provinciael* en in 't particulier over de diſputen die het uwe *Ed. Groot Mogende* gelieſt heeft de ſelve tegens alle meriten te moveren, ten reſpecte van haer Souverain geſag in 't ſtuck van de *ſupreme Juſtice*; dan alſo die materie is van veele conſiderabele ingredienten, en geen gemeenſchap en heeft met de andere deliberatien, ſoo ſullen wy verſoecken t'ſijner tydt daer over in deſe hooge Vergaderinge te mogen doen eene byſondere propoſitie : bedanckende u *Ed. Gr. Mog.* over de minnelycke begroetinge, beleefde receptie, en favorable audientie, en verwachtende vervolgens daer op eene aengename antwoorde, met verſoeck, dat ſoo uwe *Ed. Gr. Mog.* eenigh naerder eſclairciſſement ſoude mogen deſireren op 't een of het ander poinct van onſe propoſitien, de ſelve haer dienſt van onſe perſoonen daer toe wel willen laten gevallen, ſoo als wy die gedienſtelyck by deſen zyn preſenterende.

Aldus is deſe propoſitie door den *Raedt Penſionaris van Zeelandt* mondelingh gedaen in de Vergaderinge van de *Ed. Gr. Mog. Heeren Staten van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt* op den *thienden*, en na dat de ſelve geſtelt was in Geſchrifte, geleſen en gereſumeert in de Vergaderinge van de Heeren extraordinaris en ordinaris Gedeputeerden van de Provintie van *Zeeland* op den *achthienden* deſer loopende maendt September des jaers *ſeſthien hondert tſeſtigh*, om vervolgens overgelevert te werden aen hoog-gemelte Heeren van *Hollandt en Weſt-Vrieſland.* Onderſtont, my preſent, en was onderteeckent.

ADRIAEN VETH.

De ſelve Propoſitie is daer na op den acht-en-twintighſte oock ter Vergaderinge van haer Ho. Mog. gedaen, en daer van Copye voor de Provin-

vincien versocht, ge yck oock voorheen by Holland was gedaen

De Heeren van Vrieslant hadden al op den achtsten September Ouden Styl tot voordeel van de Collatie van het Capiteyn- en Admirael-Generaelschap op *sijn Hoogheyt*, wanneer de selve tot den ouderdom van achtien jaren sou gekomen zijn, en tot betamelijcke opvoedinge middelerwijle geconcludeert. Besluyt van Vrieslant aengaende den Prins.

De *Princesse Douariere* schreef oock van date den 22 September van Turnhout, de selve saeck aengaende, aen de Heeren van Hollant, dewelcke daer na op den vyf-en-twintighsten dese naerder verklaringh op de voorgemelde recommandatie van de *Princesse Royale*, haar *Soon* aengaende, hebben gedaen.

De Staten van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt* serieuselyck ende aendachtelyck ge-examineert hebbende de memorie by de Vrouw-Princesse van *Groot Brittannien Douariere van Orangien*, den *dertigsten* July laastleden aen haer *Ed. Gr. Mog.* gepresenteert daer by haer Koninckłycke Hoogheydt belieft heeft uyt Moederlycke affectien tot den *Prins van Orangie* haren Soon haer *Ed. Gr. Mog.* te versoeken de interesse van de gemelte Heere Prince haren Soon in behoorlycke recommandatie te nemen; met byvoeginge dat alhoewel haer Koninckłycke Hoogheyt geensints en twijffelt, of de intentie van haer *Ed. Gr. Mog.* is den meergemelte Prince haren Soon tot sijne bequaeme jaren gekomen sijnde, in consideratien van de merite en de groote diensten by sijne loffelycke Voor-ouders aen de Staet deser Landen in 't generael en particulierlyck aen dese Provincien bewesen, te employeren en hem te laten bedienen de *Charges* en *Digniteyten* by de hooghgemelte sijne loffelycke Voor-Ouders bekleedt, het haer Koninckl. Hoogheydt nochtans seer aengenaem wesen soude, ingevalle het haer *Ed. Gr. Mog.* goede geliefte ware, haer daer *van nu af goede hoope en eenige* Als mede van Holland.

verſekering te geven, en oock tot dien eynde het ooge te werpen op zyne *Educatie*, hebben na rype deliberatie daer op gehouden, verſtaen en gereſolveert, gelyck haer *Ed. Gr. Mog* verſtaen en reſolveren mits deſen, de *Educatie* van de hoogh-gemelte Heere *Prince by de hant te nemen*, die te *behartigen*, en ſorge te ſullen helpen dragen dat hy als een *weerdig pant*, en *een inſtrument van groote hoope* voor deſen Staet na behooren mach werden opgetrocken *ten dienſte deſer Landen in de ware Chriſtelycke Gereformeerde Religien, alle Princelyke deugden, en in de kenniſſe van de humeuren, Rechten ende Coſtuymen deſer Landen, om alſoo bequaem te worde tot bedieninge van deſe hoge Charges en employen by zyne Voor-Vaderen ende Bloet-verwanten op Commiſſie van de hoogh-gemelte Heeren Staten van Hollandt en Weſt Vrieſlant bekleedt*, dat voorts mede by hare *Ed. Gr. Mog.* de goede handt krachtelyck daer aen gehouden ſal werden, ten eynde de meer-wel-gemelte Heere Prince in zyne *Domeynen, Goederen, Rechten, en Gerechtigheden*, ſoo buyten als binnen 's Landts, allenthalven met *authoriteyt* ende directie van den Staet in 't generael, en van haer *Ed. Gr. Mog.* in 't particulier, op het aller-efficacieuſte *geappuyeert* en *geaſſureert* mach werden: ende eyndelyck tot uytvoeringe van de voorſz. *Educatie* na de digniteyt en waerdigheyt van ſoo een illuſtre perſonagie, mitſgaders tot *ſoulagement van ſijne Finantien* te geven. .... *duyſent* guldens jaerlycx.

Aldus gereſolveert in *'s Gravenhage* den *vyf-en-twintighſten* September *ſeſthien hondert ſeſtigh*. Onderſtont ter ordonnantien van de Staten. Ondertekent

Herbert van Beaumont.

De *Princeſſe Royale* deſe haer Ed. Gr. Mogende Reſolutie hebbende ontfangen, heeft de ſelve niet tegenſtaende ſy betuygde wel te hebben gewenſcht dat haer Ed. Gr. Mog. ſich in conſideratie van haer redenen en motiven in haer Memoriael vervat ſatisfactoirlijck hadden gelieven te elargeren, echter ſeer voor haer ſignificante teeckenen

kenen bedanckt. Gelijck haer Koninckliјcke *Hoogheyt* oock op haer naerder vertreck naer Hellevoetſluys aan Hollandt daer noch naerder over geſchreven heeft, recommanderende ter opſicht en Educatie van haer *Soon* de Heeren van *Beverwaert* en van *Noortwyck* uyt de Ridderſchap, den Heeren van *Baerendrecht* van Dordrecht, den Heer van *Zuyd-Polsbroeck* van Amſterdam, en den Heer Reeckenmeeſter *Foreeſt* van Alckmaer met byvoeginge van den Heer Raet-Penſionaris *de Wit*; *om ſijn Hoogheyt in de kenniſſe van de Humeuren, Rechten en Coſtuymen deſer Landen van der Jeugt aen wel te onderwijſen, gelyk de ſelve wel de beſte gelegentheyt hadde, daer van ten vollen bewuſt te zyn, oock gewoon was vrymoediglijk en niet te min opregtelijck goede onderrregtinge te geven.*

Maer om de *Princeje* en den *Konink van Groot Brittannie* noch meer te complaceren, hebben haer Edele Groot Mogende de volgende declaratie gedaen.

De Staten van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt in achtinge genomen hebbende dat op den *vierden May* des Jaers *seſthien hondert vierenvyftigh*, by haer *Edele Groot Mogende* is gearreſteert, ende vervolgens van wegen de ſelve aen wylen *Olivier Cromwel* doenmaels onder den naem van *Protector* van de Republycque van *Engelandt*, *Schotland* en *Yerlandt*, het Oppergeſagh over de ſelve Natien in handen hebbende, gedaen extraderen ſekere Acte van Secluſie, raeckende 't employ van de Heere Prince van *Orangie*, ende dat het zedert den grooten God na ſijne onbegrypelycke beſtieringe belieft heeft de gemoederen in *Engelandt* ſoodanigh te herſtellen dat in de maent van May leſtleden 't Parlement van *Engelandt* in beyde de Huyſen tot *Weſt-Munſter* vergadert, wederom ingeroepen en ſolemnelyck ingehaelt heeft, den Koningh van *Groot Brittangie Charles de Tweede* jegenwoordig aldaer regerende, in dier-voegen dat daer mede niet alleen den

voornoemde *Olivier Cromwel* ('t zedert overleden) ende des selfs Sone in sijn plaetse gesuccedeert zijnde geweest, van alle gesagh over de voor-geroerde Natien versteken, maer oock de geheele Regeringh van die tijdt, ende de gantsche gedaente van de *Republycke* aldaer verdweenen ende vernietight is; hebben na voorgaene rype deliberatie, en reflexie makende dat om redenen voorsz. de persoon of persoonen en het gantsche lichaem, 't welck uyt krachte van de voorsz. Acte van Seclusie eenige Obligatien tot laste van haer *Ed. Gr. Mog.* soude metieren, niet meer in wesen was, is eenpaerlyck verstaen, en verklaren by desen, dat de meer-genoemde Acte van Seclusie, van 't voorsz. restablissement van de hooghst-gemelte Koninck af, is geweest, als noch is, ende voortaen sal werden gehouden voor *gemortificeert ende van geender kracht, waerde, of effect.* Aldus verstaen ende verklaert in *'s Graven-Hage den negen-en-twintighsten* September *sesthien hondert tsestigh.*

Onderstont ter ordonnantie van de Staten

Herbert van Beaumont.

Princesse Royale vaert over in Engelant.

Daer waren in Goerede aengekomen acht of tien Engelsche Koninckx schepen, om de *Princesse Royale* af te halen: men had oock de *Hartogen van Jorck* en *Glocester* daer mede verwacht, maer in der selver plaets quamen de Heeren *Montaigu*, *Oneal*, *Barcklai* en andere, leggende de *Hartogh van Glocester* als toen aen de Kindere Pocksken. De *Princesse Royale* vertrock op den negen-en-twintighsten September des Woensdags uyt 's Gravenhage op Delfshaven, alwaer men meende dat sy de komst van de *Princesse Douariere* sou hebben af gewacht, maer dese quam te laet, dewyl de *Princesse Royale* terstont in het Jacht tradt, en naer den Briel afvoer, waer door de *Princesse Douariere* voorts na den Hage vertrock.

De

De *Princesse Royale* van de Magistraet in den Briel onthaelt zynde, is van daer naer Hellevoetsluys vertrocken, alwaer sy te Scheep gegaen, en in Zee gesteecken is. *Prins Willem* komende een weynig naar het vertreck van de *Princesse*, begaf sich in in een Gailjoot, en het geluckte hem dat hy de *Princesse* noch in Zee sprack, haer geluck op de reyse wenschte, en de verschooningh van de *Princesse Douariere* dede. Maer onderwegen kreegh de *Princesse Royale* de tydingh dat haer Broeder de *Hartog van Glocester* van de Kinderpocken overleden was: een nootlot dat haer leyder mede te wachten stont.

Hartogh van Glocester sterft aen de Kinderpoken.

De *Princesse Douariere* verstaende het geen de *Princesse Royale* in regardt van den Jongen *Prince* gedaen hadt, schreef oock aen de Heeren van Hollandt over dat Poinct, en noemde oock eenige Educateurs. Maer de Heeren van Hollandt hebben dese tweede nominatie van Opsienders geëxcuseert, en by die van de *Princesse Royale* gebleven.

Ondertusschen had Zeelant het ys gebroken, en Hollant gebruyckte het gebaende padt, hebbende de eere van de Opsienders uyt de hare te bestellen, daer Zeelant en alle de rest op sagh: evenwel hadden sy dat genoegen, Hollandt die Seclusie te sien verbreecken, daer sy en andere soo tegen hadden geweest.

Ondertusschen geraeckten oock de Noortsche onlusten uyt den wegh, en Hollant liet hare gedachten weder naer de menagie gaen. Nae lange deliberatie is den vyfden October deses Jaers 1660. in achtinge genomen, dat op den twee-en-twintighsten May des Jaers 1654. by formeele resolutie van haer Ed. Gr. Mog. was vast gestelt: dat alle *vacerende Compagnien* Soldaten, en die successivelijck noch souden mogen vacant vallen, by

Noortsche Onlusten uit de wegh, en Hollants meinage.

by forme van Combinatie, souden werden ondergesteecken, en ingevalle daer op ter Vergaderinge van haer Hoog Mogende binnen korten tyt geen conclusie sou konnen worden uytgewerckt, dat als dan van wegen dese Provincie ter Generaliteyt sou werden gedenuntieert, dat haer Ed. Gr. Mog. in de last of betalinge van de Milttie, niet hooger ofte verder, oock niet anders dan onder conditie van de voorgeroerde combinatie, of onderteeckinge waren consenterende, ende dat vervolgens oock de voorschreven hare Edele Groot Mogende Resolutie ten aensien van de Militie, staende op hare repartie, Provincialyk ter Executie geleyt, en de vrucht van dien by haer Ed. Gr. Mog. effective genooten soude worden, alles onder vergunninge van pensioenen ofte tractementen aen de uytvallende Officieren en andersints. Geconsidereert mede, dat de voorschreven denuntiatie of bekentmakinge ter Generaliteyt by overleveringe van schriftelycke acte van consent in date den vier-en-twintighsten Martii des Jaers 1655 op de naem van haer Ed Gr. Mog. ingestelt, formelyck was gedaen; en dat dien onaengesien de voorschreven voorslagen by de andere Provincien tot noch toe, ofte t'eenemael verworpen, of in weynigh consideratie genomen waren, hebben na iterative deliberatien en communicatien in de respective Vroedtschappen daer over gehouden, verstaen en geresolveert, dat by de tedenwoordige conjuncture van tijden en saken, in de welcke alle Nabuyrige Potentaten in vrede zijnde, hare finantien met verminderinge van hunne Militie, soo veel mogelyck soulageerden, de voorgeroerde haer Ed. Groot Mogende Resolutie van den 22 May des Jaers 1654 sonder langer uytstel, reëlyck en metter daet ter executie gestelt, en dienvolgende de voorsz.

Com-

Combinatie ofte onderſteeckinge , ten aenſien van de Militie , ſtaende ter beſoldinge van haer Ed. Groot Mogende effectivelijck te wercke geleyt ſoude worden , des dat het getal van twaelf Compagnien uit die geene die tegenwoordigh vacant waren , buyten de voorſchreven Combinatie geconſerveert , ende daer mede ſoo veele van de meeſt meriterende Officieren gebeneficeert ſouden werden.

En alſoo zijn , om de bovenſtaende haer Ed. Groot Mogende reſolutie op de bequaemſte wyſe ten effecte te brengen , de Heeren Gecommitteerde Raden geauthoriſeert en gelaſt de voorſz. gereſolveerde onderſteeckinge tegen de aenſtaende Vergaderingh volkomentlijck te præpareren tot actuele *Combinatie exclus* , en ſulcks op het Papier te ſamen te voegen , de Compagnien die by Combinatie geaugmenteert , en die geene die onder de ſelve te augmenteren Compagnien geincorporeert ſouden dienen te worden , om daer van ter Vergaderinge rapport gedaen zijnde , by haer Edele Groot Mogende de laetſte hant daer aen geleght , en het voorſchreven gebeſoigneerde in diervoegen met de Reële Executie bekrachtight te werden.

Prins *Willem* en de Raet van State hebben veel reden daer tegen en andere voorſlagen van meſnagie gedaen.

Dit Advijs is aen de Provincie geſonden , met ſerieus verſoek dat deſelve aenſtonts hunne Staetſche Vergaderingen wilden beroepen en convoceren , en op het voorſcheven ſubject hun advijſen ten ſpoedighſten in brengen : werdende ondertuſſchen de Heeren van Hollant verſocht , met de Executie van de Combinatie te ſupercederen. De Heeren van Hollant hebben ter Vergaderinge van de Generaliteyt bekent ghemaeckt deſe

voorslagen, zo als zy lagen te ampleæteren, voor behoudens nochtans en sonder prejuditie van de vryheit der respective Provincien, Jaerlijks in het dragen van Consenten op de Petitien van den selven Raedt, en den Staten van Oorloge, als ingredienten van de selve, volgens de ordere van de Regeeringe competerende, des dat de voorgeslagene cassatie van ses-en-twintigh Compagnien Voetknechten niet over de repartitie van Hollandt alleenlijck, maer over de gantsche massa van de Militie, op alle de Provincien gereparteert, na proportie van yeders contingent ter executie geleit soude worden.

De Koninck van Engelant liet door een Edelman de Heeren Ambassadeurs van desen Staat, by hem residerende, verzoecken, dat die van sijn Natie mochten werden verschoont.

Maer nademaal sulks ook van wegen Vrankrijk zou werden verzocht, soude de cassatie alleen op de Inlandtsche aenkomen, in voegen daer in niet zou konnen werden getreden.

De approbatie in Zeelant op desen voorslagh is op den 25 November geschiedt: van wegen de andere Provincien is die in het volgende Jaer oock ingekomen. Hollant verspaerde daer mede (zeght *Aytzema*) Jaerlijcks *vier hondert een-en-tachtig duisent, acht hondert vier-en-vijftig guldens een stuyver agt penningen.*

1661. De Heeren Staten hebben aan den Koninck van Engelandt een ernstigen Brief van den sevenden January 1661. geschreven, de vryigheyt van de Visscherye aengaende, tegens een Bil van het Laeger-Huis voor heen daer tegen in gestelt.

Bevervaert gesant naar Engelant. Oock heeft zich de *Heer van Beverweert* laten bewegen om de zaecken van de Ambassade weder by te woonen, waer van hy sich ter oorzaeck van des Konincks geschenck aen sijn Soon voorheen had

had geëxcuseert. Maer van den Koninck quam een Brief aen haer Hoogh Mogende, waer in sijn Majesteit hen te kennen gaf: *dat het de Goddelijke Wijsheit had gelieft, de aen hem bewesene jonst en goetheit te vermenge met een tweede afflictie, door het verlies van zyne seer lieve Suster de Princesse van Orangie, die hem de Hemel na een siekte van vijf of ses dagen had ontnomen; dat die slag hem zoodanig het gemoet had bevangen, gelijk wel te denken was, dat hy sig met een groot bedwange had moeten forceren om dit Advys op het Papier te stellen, moetende sig vorder refereren aen den Heer Armurer, een van zyne Stalmeesters, den Brenger van dien Brief, om haer Hoog Mogende de bysonderheden van dit afsterven te kennen te geven: biddende voorts haer Hoog Mogende seer instantelijk, de interessen van de Overgeblevene te willen beminnen, zynde d'eenigste troost die hy in de oppressie van dese droefheit konde verhopen, en over de welke hy, volgens de laetste wille der geseyde Princesse zyn Suster, een particuliere opsicht wilde hebben.*

Doot van de Princesse Royale.

Haer Hoogh Mogende betuyghden tot antwoort *hoe gevoelyk zy ook waren van dat verlies, om de hooge estime daer in zy de Overledene hadden gehad; en om datse deel naemen in alles dat zyn Majesteit lief of leed was; en hoewel zy genoegzaem begrepen hoe zwaren slag het was, te verliesen wat hy zo had bemind, egter nogtans wetende hoe Christelijk hy veele en groote zwarigheden had overgebracht, zo leefde zy ook nu in hoope, dat hy na zyn gewoonlyke couragie en stantvastigheid de tegenwoordige mede sou ter zyde sette; hare Hoog Mogende souden ondertusschen ook niet alleen conserveren de aengenome gedagtenisse van die incomparabile Princesse, maer ook in den Soon erkennen de genegentheit die zy desen Staet had toegedragen.*

Den Heer *Armurer* wierdt oock toegeleght

een vereeringe van ſes hondert guldens, gevende hem de keur, die te hebben in een goude keeten, of paerden; maer dewyl hy het ſelfde ſtelde ten believen van haer Ho. Mog. hebben de ſelve die in twee koets-paerden geconverteert.

Yſere Kiſt van de Princeſſe Royale aengeſlagen,

De *Princeſſe Royale* had in een yſere Kiſt al de Brieven van importantie, en de geheymeniſſen van den *Prins* aengaende alhier gelaten, na haer doot, hebbende by en van wegen haer *Konincklycke Hoogheyt* geſtelde Hollantſche Heeren Opſichters verſocht aen des Princen Raden de ſelve kiſt in hun bewaringh te mogen hebben; maer deſe hebben het ſelfde geweygert, en den Kiſt in een van hunne kamers doen ſetten. De Heeren Opſichters hebben het Hof van Juſtitie van Hollant verſocht daer in te willen voorſien: dies van der ſelver wegen op den eerſten February de Griffier *Pots*, geaſſiſteert met Dienaers van het Hof, en met een Slootmaecker, de Kamer daer de Kiſt in ſtondt doen opſlaen, en de Kiſte op de Raedtkamer van het ſelfde Hof van Hollant met ſich brengen.

Hoe qualyck de *Princeſſe Douariere* het vervoeren van deſe yſere Kiſt genomen heeft, is uyt haer Brief aen het Hof te ſien, luydende die aldus:

Wel Ed. Erentſeſte, Hoog-geleerde, wyſe en ſeer diſcrete Heeren, byſondere goede Vrienden:

WY hebben uyt de Brieven van die van de Rade ende Reeckeninghe van den Prince van *Orangien*, onſen Soons Soone, geſien in wat voegen dat het U. U. wel-Ed gelieft heeft, eerſt door mondelinghe laſt, ende eyndelyck *by decreet* te eyſchen *ſeeckere yſere Kiſte*, zynde by de geſamentlycke Vooghden in den *Hage* verzegelt, in preſentie van Commiſſariſſen uyt den Hoogen Rade gedeponeert, als een goedt, het welck naer uytwyſen van

de

de publycque Inventaris toe komt den Prince pupille ſonder yemandts tegen-ſeggen; ende dat ons beduncken nieuwers behoorde te werden bewaerdt als in den huyſen van den Heere ſelve, ende in de handen van de geene die de ſelve alles heeft aen-vertrouwt, als aen ſijne *verplichte getrouwe Dienaers*: wy ſouden niet twijffelen ofte U. U. wel-Ed. ſullen daer toe merckelycke redenen gehadt hebben, dewyle ſonder hardigheydt niet en ſoude konnen werden vermoet van 't Collegie die de Juſtitie is aen-boovelen, dat die ſelve ſoude *gewelt doen* aen een *Weeſe*, ofte aen den Heere Keur-Vorſt van *Brandenburgh*; ende ons als Voogden by den Hove van Bloedt ende rechts-wegen erkendt zynde; den Prince ſelve repreſenterende; ende die niet indifferent en hooren te weſen aen yemandt van den Staet der Vereenighde Nederlanden, als Geallieerde ende Vrienden ten allen zyden, dan niet vindende dat by ſulcken verſoeck yetwes werdt geallegeert, waer door of de Juriſdictie van den Hove ſoude ſchijnen gefondeert, ofte oock wel dat ſich yemandt ſoude hebben partye gemaeckt, om de hulpe van Juſticie te employeren, veel min dat wy als wettighe Vooghden, daer over ſouden gehoordt zyn; alle 't welcke nochtaus eſſentiele ſtucken ſijn om de Juſtitie ſonder paſſie, ende naer reden te doen ageren, ſonderlyck in ſaecken van ſulcken gewichte, ende daer geen haeſt by is, gelet dat voor ſoo veel als aengaet het verſterf van de Princeſſe Royale hooger ghedachteniſſe, ſonder colluſie van rechten ende gewoonheden, niet en ſoude konnen geſeght worden, dat daerom den Pupille ſonder defenſie, ofte de overgeblevene Vooghden buyten authoriteyt ende anderſints ſouden zyn, ons oock niet konnende imagineren dat de Heeren *Gedeputeerden ter Educatie* van de Prince ſoude reden hebben gegeven tot ſoodanige proceduyren, ſonder ons voorweten ende kenniſſe, ſonder eenigh advys, tegens den expreſſen inhoude van hare geprojecteerde inſtructien, ende terwyle dat men beſich is, om tot het vaſt ſtellen van der ſelver macht, het finale conſent te dragen; veel min dat ſijne Majeſteit van *Groot Brit-*

 tannien,

tannien, een Prince, die eere ende wetten zo seer lief heeft als het Huys van *Orangien*, soude oorsaeck hebben gegeven, dat in het Huys van dessels Neef inquisitien souden werden gedaen, ofte zodanige actien gepleeght, die geschapen zijn den zelven dessels Raedt *subject, ofte subaltern te maecken van magten, die sulks in geenen tyden hebben konnen pretenderen*, sonder eenighe communicatie aen ons te doen, ofte sonder eenighe behoorlycke teyckenen van dessels redenen ofte begeerte. Soo is 't dat *Wy* ons bekommert vindende over so onverwachten toeval, ende niet konnende begrypen wat inzichten het Hof mach hebben gehadt, om tot zodanige Resolutie te komen, niet heben konnen ledigh staen, midts desen te bekennen dat *Wy* die van den Rade van den Prins wel expresselijck hebben gelast *zoodanigen Kiste niet te laten volgen, maer te bezegelen ende te bewaren tot de meerder-jarigheid van den Prince haren Meester*, in gevolge van de Resolutie, genomen by de gesamentlijcke Vooghden in den Jare *sestien hondert een-en-vyftigh* Sulx *Wy* U. U. wel-Ed. hier mede wel willen versocht hebben van *verdere procedureyren stille te staen*, ofte oock wel by dien, boven vermoeden alreede yetwets vorders gedaen ware, als ons tot hier toe bekent is, sulcx te *herdoen*, *ende* te *herstellen*, sich verzekert houdende, dat, gelijck *Wy* ten allen tyden de affectie van den Hove zeer hoog hebben ge-estimeert, wy oock met de hulpe Godts onse verdere conduite omtrent de zaecken van de Voogdye soodanigh sullen reguleren, dat noch de hooge Verwanten van de Pupille, noch oock de Justitie sal reden hebben sich daer over te beklagen ofte te bekreunen, invoegen *Wy* mede al geresolveert hebben soo wel met de Heeren van *Hollandt*, als door expresse besendinge met sijne Majesteit van *Engelandt* concerteren te laten; ten eynde yder een mag zien, dat wy soo weynigh in gebreecke blyven, onse affectie ende inclinatie te betoonen voor den Prince ende dessels hooge Verwanten ende Vrienden, in qualiteyt van Groot-moeder, als *Wy* sonder one zelven te kort te doen, niet en konnen ledigh staen dessels goederen ende interesse met alle mogelycke

yver

yver ende sorghvuldigheydt voor te staen. Hier mede, &c. Cleve den *derden* February *sesthien hondert een-en-sestigh.* Was geteeckent U wel-Ed. goedtwillighe Vriendin.

AMELIE P. d'ORANGE.

De Heeren van Hollandt hebben op dat werck geresolveert den negenden Martii, als volght:

DE Raedt-Pensionaris heeft uyt den name ende van wegen de gesamentlycke Heeren haer *Ed Gr. Mog.* Gedeputeerden, tot *d'educatie* van den Heere Prince van *Orangie*, met 't gene daer aen dependeert, omstandelijck gerapporteert 't gunt by de selve Heeren Gedeputeerden, sedert den *eersten* December laest leden, in die qualiteyt was gebesoigneert, ende 't gene henluyden geduyrende de selve tijdt van consideratien was voorgekomen, specialijck op wat voet ende ordre zyluyden laboreerden het werck van de *tutele* van zyne Hoogheydt, vermits de veranderinge door 't overlyden van de Vrouwe Princesse *Royale*, onsterffelijcker gedachte daer inne voor-gevallen, soo ten respecte van den Koningh van *Groot Brittannien*, als ten aensien van den Heere Keur-Vorst van *Brandenburgh*, ende de Vrouwe Princesse *Douariere van Orangie*, te brengen, als mede wat by den President ende Raden van den Hove op de redenen hunluyden door de op-gemelte Heeren haer *Ed, Gr. Mog.* Gedeputeerden te gemoet gevoert, was geresolveert, ende te wercke geleydt tot het verzeeckeren van zekere *ysere Kiste*, voor desen gestaen hebbende in 't *Cabinet van zyn Hoogheyt*, waer inne men vermeynde eenige *Papieren van importantie op-geslooten te zijn*, met meer andere particulariteyten ende omstandigheden tot hare commissie relatie hebbende: waer op gedelibereert zynde hebben haer *Ed. Gr. Mog.* haer 't voorsz. gebesoigneerde van de op gemelte Heeren der zelver Gedeputeerden, midtsgaders oock de voet ende ordre waer op zy-luyden als boven, laboreerden het werck van de voorschreve *tutele* voort toekomende te brengen, in allen deelen wel laten gevallen: Ende is voorts goedtgevonden ende verstaen, Hollandtsche Verklaringh.

 dat

dat de commiſſie van de gemelte Heeren haer *Ed. Gr. Mog.* Gedeputeerden in date den *negenden* October des voorleden Jaers met de Reſolutien, Acten, ende andere Stucken daer toe ſpecterende, by ofte van wegen haer *Ed. Gr. Mog.* aen die van den *Rade ende Reeckeninge* van zyne Hoogheydt in *authenticâ formâ* ſullen werden toe-geſonden, met laſt ende ordre omme dienvolgende de meer-gemelte haer *Ed. Gr. Mog.* Gedeputeerden in de voorſz. qualiteyt behoorlijck te *erkennen* mitsgaders de reſolutien by haer in achtervolge van de voorſchreve commiſſie genomen werdende, te reſpecteren als naer behooren, oock voorts van de voorſz. commiſſi ten fine als boven kenniſſe te doen hebben aen den Heere Gouverneur ende andere Officieren van zyn Hoogheydt, dien ſulcx aengaen mach, ende dat ſy-luyden, mitsgaders den Gouverneur ende andere Officieren van tijdt tot tijdt tot kenniſſe van de meer-gemelte Heeren hare *Ed. Gr. Mog.* Gedeputeerden ſullen hebben *te brengen alle voorvallende zaken van conſideratie, ſijne Hoogheid ende deſſelfs opvoedinge concernerende*; op dat by de ſelve Heeren Gedeputeerden t'elkens moghe werden ghelet ende overwogen, ofte yets, ende wat daer op ten dienſte van ſijn Hoogheydt ſoude behooren gereſolveert, ende in 't werck geſtelt te werden, ende voorts om te ſtrecken tot hare narichtinge.

Dat wijders de gemelte Preſident ende Raden van den Hove bedanckt ſullen werden, gelijck de ſelve bedanckt werden by deſen, voor de goede voor-ſorge by hen-luyden in 't verſeeckeren van de voor-geroerde yſere Kiſte gedragen, ende dat deſelve yſere Kiſte by proviſie tot naerder *ordre gebragt ſal werden op de Charter-kamer van hare Ed. Gr. Mog. d'opſichte ende beſorginge van de meer-gemelte Heeren hare Ed. Gr. Mog. Gedeputeerden*, die mits deſen oock ſpecialijck gerecommandeert en gelaſt te worden goedt regard te nemen, ende wel toe te ſien, *dat de voorſz. Papieren van daer niet vervoert, ofte anderſints in eeniger manieren verduyſtert werden.*

Van

Van wegen *Keur-Brandenburgh* is oock beklag over het vervoeren van dese Ysere Kist gedaen, versoeckende daer van reparatie, ten minsten daer niet mede voort te varen. Op het welcke hem van wegen hare Ed. Gr. Mog. het bericht gedaen is, dat elders te lesen is.

Aytzema 4 Deel, Pag. 744.

Executie over de lichamen van Cromwel, Ireton, en Bradshaw.

Hoewel het weynigh tot onse saecke dient, konnen wy hier evenwel niet voorby gaen de Executie over de verstorvene lichamen van den *Protector Cromwel*, en den *Generael Ireton*, beneffens den *Præsident Bradshaw*, gedaen. Sy wierden op Saturdag den vyfden February opgegraven, en stonden dien en den volgenden dagh in de Kerck van Westmunster Abdye ten toon. De Kist van *Cromwel* was aen de sijden bekleet met Purperfluweel, en beslagen met ysere vergulde nagels. Op de Kist stonden uytgehouwen een Kroon, drie Scepters, en onder aen een Tropharim of Zegepael, alles seer kostelyck vergult. De andere lagen in slechte loode kisten, met hout overtoogen. Des Maendaghs 's nachts wierden dese drie Kisten met twee Karren, gelyck men aldaer gewoon is de Dieven gallewaerts te voeren, naer Holborn in seecker Kroegje gebracht, alwaerse des Dingsdags overgebleven zyn: maer op Woensdag den negenden, zynde de dagh van des Konincks Martelisatie, wierdense na Tyburn, het ordinaris Gerecht van Londen, gesleept, uyt de Kisten gehaelt, en aen de Galge gehangen tot der Sonnen oudergangh toe, wanneer sy door den Beul weder wierden afgesneden, uyt de wasse klederen getrocken, het hooft afgekapt, de borst opgeruckt, het hart daer uyt gehaelt, met voeten getreden, en eyndelyck in een Put onder de Galge geworpen, alles onder een groot toejuychen van de Gemeente.

Also de Oost-Indische Compagnie in Enge-

landt haer Requeſt aen den Koninck had gepreſenteert, in de welcke ſy tegen de ſelve de Compagnie hier te Lande klachtigh viel, is alhier goet-gevonden, dat Copye van de ſelve, die van de Ooſt-Indiſche Compagnie tot Amſterdam ſou werden toegeſonden, met verſoeck en begeerte om haer Hoogh Mogende daer op ten ſpoedighſten te dienen van een gecircumſtantieert bericht, en in ſpecie hoedanigh ghetal van Schepen van Oorlogh by haer jegenwoordigh extraordinaire geëquipeert wierden.

Klachte van de Ooſt-Indiſche Compagnie in Engelant over die in Hollant.

Ondertuſſchen had de Koninck een ſcherp diſcours met de Ambaſſadeurs van deſen Staet gehadt, werpende hen voor, dat die van de Ooſt-Indiſche Compagnie alhier ſeer ſterck equipeerden, om de Portugeeſen in Ooſt-Indien te exturberen; met byvoeginge dat hy met Portugael was geëngageert, byſonderlyck te protegeren zyn Onderdanen op de Portugeeſche Havens in Indien hun handel drijvende, en dat hy ſou verbonden zyn in ſulck een cas te breeken, herhalende meermaels deſe woorden, *Je vous dis franchement cela & en Amis: a fin que vous ne vous abulies pas.* En als men ſijn Majeſteyt te gemoet voerde, dat Portugael vyant was van deſe Staet, als hen trouwlooſlyck Braſyl ontnomen hebbende, en dat op een tydt wanneer ſy de hulp van deſen Staet genooten: antwoorde de Koninck daer op, *Ick heb aengeboden en biede my nog aen als Mediateur, en Portugael te obligeren om repartie en ſatisfactie aen u te doen:* waer op weder geantwoort wierdt, *Indien men de Portugeeſen niet met de wapenen daer toe bracht, dat dan de Mediatie niet als woorden ſou zyn.*

Scherpe redenen van den Koninck van Engelandt aen de Geſanten van deſen Staet,

Men wil dat den Koninck wiert wys gemaekt, dat door ſijn geſach veel goets voor Portugael aen d'eene, en voor den Prins aen d'andere ſijde,

alhier

alhier te Lande ſou konnen werden te wege gebracht; maar het deed verkeerde werckingen: en korts daer aen quam voor den dagh, dat het Houwelyck tuſſchen den Koninck van Engelandt en de Princeſſe van Portugael, ſuſter van den Koninck *Alfonſus*, geſlooten was; niet tegenſtaende de Spaenſche Ambaſſadeur daer veel moeyten tegen aenwende: dit evenwel kon geen werckingh doen: en alſo door toe doen van den Spaenſchen Ambaſſadeur een Brief in druck wiert uytgegeven, heeft de Koninck het ſelfde ſeer qualyck genomen, en geacht als wilde Spangien vooght zyn over Engelandt; ja de Koninck liet ſijn Miniſters gebieden, geen gemeenſchap met den Ambaſſadeur te houden; niet twyfelende of de Koninck van Spangien ſou hem daer over voldoeningh laten toe komen. Men wil oock dat de Koninck ſou hebben geſeght, *Ick wiſt niet dat de Catholycke Koninck ketterſche kinderen had.*

Houwelyck van den Konink van Engelant met de Princeſſe van Portugael.

Dit ſelfde Jaer in Mey was tuſſchen ſijn Majeſteyt van Groot Brittannien en Keur-Brandenburgh een verdragh, aengaende de Tutele van ſijn Hoogheyt den Prins van Orangie, naer het overlijden van de Princeſſe Royael, geſlooten, namentlyck dat van nu voortaen ſijne Majeſteyt, ſijn Keurvorſtelycke Doorluchtigheydt, en de Princeſſe Douariere ſouden zyn beſchermer van Hoog-gemelte Heer Prince van Orangien.

Saecken raekende de Tutele van ſijn Hoogheyd.

Dat in aenmerckinge van het geduerigh afzyn van hoog-gemelte Vorſten, de hoog-gemelte Princeſſe Douariere het geſach daer omtrent ſou hebben; de Magiſtraten in deſſelfs ſijn Hoogheyts Domeynen vernieuwen; van de Officien en Beneficien diſponeren, &c. en dat tot beter Contenantie van de affaires van den Prince van Orangien, en tot bewys van de Provincie van Hollandt tegens ſijn Hoogheyt, ſijne Majeſteyt, de

Verdragh tuſſchen den Konink van Engelant, en Brandenburg daer omtrent.

de Keurvorst en de Princesse Douariere, hun gesamentlyck versoeck aen de Provincie van Hollandt sullen doen, ten eynde deselve wilden committeren eenige Gedeputeerden, en onder deselve eenige van de Steden Haerlem, Leyden, Enckhuysen, Rotterdam, omme te zyn een geduerige vergaderingh over de sake van den Prince van Orangien; dewelcke de Princesse Douariere sal mogen frequenteren om advijs: sullende oock de andere Provincien versocht worden een Vergaderingh te appoincteren, alwaer men toeganck sal mogen hebben, om advijs in 't gene sijn Hooghheyt den Prince en sijne saken magh concerneren.

Maer op den twintighen September den Heer *Weyman*, die van Brandenburgh in Engelant hier over was geweest, weder van daer gekomen zynde heeft de Heeren van Hollant daer van kennisse gedaen, en met eenen versocht dat deselfde geliefden sulcks in gunstige consideratie op te nemen, en favorabelyck daer op te resolveren, leverende tot dien eynde desen nevens gaende Missive over.

Ed. Gro. Mog, Heeren:

U *Ed. Gr. Mog.* sullen sich gelieven te erinneren, dat de selve op 't versoeck van de Princesse *Royale* hoogloffelycke memorie, ende de Princesse Douariere van *Orangie* den *vyf-en-twintigsten* en *negen-en-twintigsten* September des voor-leden jaers, onder andere hebben geresolveert, den huyse van *Orangien* die eer te doen, ende *d'Educatie* van den Heere *Prince pupille* by der hant te nemen, ende neffens de Vooghden daer voor *sorge te helpen dragen*, gelyck oock het werck daer henen te dirigeren, dat meer hoogh-gedachte Heer Prince in sijne *Finantien* mochte *werden geappuyeert*, met het aensien, credijt, ende hulpe van desen Staet in 't *generael*, ende van

van *U Ed.Gr. Mog.* in 't*particulier*; Ende dat ſulcx by de *Voogdye* danckbaerlyck aengenomen zynde, verſcheydene voorſlagen zyn gedaen *quod modum agendi*, ende om ſoo loffelycke intentie ter behoorlijcke executie te ſtellen; doch dat om eene ende andere redenen ende verſcheyde incidenten wille; ende voornamentlyck ter oorſaek van het *verſterf* van de hoog-gemelde Princeſſe *Royale*, daer op niet verder is gevolght; als dat ſijne Keur-Vorſtelycke Doorl. van *Brandenburgh* ende hare *Hoogheyd* hebben geacht van haer devoir te zyn, aen den Koning van *Groot Brittangie* te ſenden, ende te vernemen, wat ſijne Majeſteyt als Oom, van Moeders zyde, by ſoodanige conſtitutie van ſaecken, ſouden geraden vinden gedaen te worden; ten dienſte van den Prince *pupille*, ende tot verſterckinge van deſſelfs *Tutele*: Ende dat ſijn Keur-vorſtelycke Doorl. ſoo wel door Brieven, als met eenen door den Heere Prins *Maurits van Naſſauw*, *&c.* ende my ondergeſchreve, daer van aen *U Ed. Gr. Mog.* Gedeputeerdens heeft kenniſſe gegeven, met verſoeck, dat ondertuſſchen van verdere proceduyren mochte werden geſupercedeert: Alſoo nu hoogſt-gedachte ſijne Majeſteyt hem daer op geliefť heeft te verklaren de *Tutele* neffens ſijne Keur-Vorſtelycke Doorl. ende hare Hoogheydt aen te nemen: Edoch met dien verſtande, dat om de abſentie ende veel-voudige occupatien van ſijne Keur-Vorſtelycke Doorl. ſoo wel als van de ſelve ſijne Majeſteyt, hare Hoogheydt ſoude verſocht zyn ende geauthoriſeert, de directie van alles over haer alleen te nemen Ende dat men niet min *U Ed. Gr. Mog.* oock gelyckelijck ſoude verſoecken, ten eynde de ſelve mochte believen der ſelver boven-geſchreven Reſolutie van den *vyf-en-twintigſten* en *negen-en-twintigſten* September volkomen effect te doen ſorteren, ende by gevolge *ſekere deputatie*, onder de welcke ſijn Majeſteyt, voorbehoudens het welbehagen van *U. Ed. Gr. Mog.* ſoude aengenaem weſen, eenige Leden van de Steden *Haerlem*, *Leyden*, *Rotterdam*, en *Enckhuyſen* mede ſien vaſt te ſtellen, daer aen haer Hoogheydt in een conſiderabele adminiſtratie ende bewint ſich ſouden *mogen addreſſeren*

dresseren, om met der selver goede raedt en advys de interesse van de Heere Prince, ende voornamentlyck desselfs *Educatie* te reguleren, ende waer te nemen. *Soo is 't*: dat ick my gelast vinde *U Ed. Gr. Mog.* daer van mitds desen kennisse te geven, ende met eenen te versoeken, dat het de selve gelieven moge sulcx alles in gunstige consideratie te nemen, ende dien-volgens daer op favorabelyck te resolveren: hooghst gedachte sijne Majesteyt van *Groot Brittannien* sal het selve ten hooghsten aengenaem wesen, gelyck *U Ed. Gr. Mog.* konnen af-meten uyt de neffens-gaende missive; Ende by aldien sijne Keur Vorstelycke Doorl: myn genadighsten Heere en Meester soodanige faveur wederom sal konnen vergelden, soo believe *U Ed. Gr. Mog.* versekert te zyn, dat de selve dien aengaende soo weynigh in gebreecken sal blyven, als haer Hoogheyt de Princesse Douariere in alle goede correspondentie met de Heeren *U Ed. Gr. Mog. Gedeputeerden sal trachten* den Prince pupille te inbueren van soodanigh sentiment, dat hy in Jaren komende, sal soeken dese particuliere gunste van *U Ed. Gr. Mog* naer het exempel van sijne Illustre Voor-ouders, in alle getrouwigheydt ende danckbaerheydt te verdienen *Actum Hage* desen *twintighsten* September *sesthien hondert een-en sestigh*. Geteeckent.

D. *WEYMAN.*

De Missive, van de welcke de Memorie meldet; was luydende als volght:

M*Essieurs, Ayant fait une reflexion plus particuliere sur la tutelle du Prince d'Orange nostre Nepveu, depuis la mort de nostre treschere Sœur la Princesse d'Orange de tresheureuse memorie, nous n'avons pas voulu manquer au devoir d'un bon Oncle, & à nous appliquer serieusement à la recherche des moyens les plus convenables de bien l'élever & reigler sa maison: pour cet effect ayant faict conferer avec les Ambassadeurs de l'Electeur de Brandenburgh; nous avons resolu apres meur deliberation de nous charger de la Tutele conjoinctement avec iedict Electeur & la Princesse* Douariere *d'Orange: mais*

d'au-

d'autant que les intereſts du Prinse pourroient ſouffrir par noſtre abſence, nous avons prié & authoriſé la Princeſſe Douariere, qui eſt ſur les lieux, de l'Adminiſtrer en noſtre nom, nous aſſeurants ſa vertu & amour maternelle pour ſon petit fils, & l'experience qu'elle s'eſt acquiſe, dans les affaires de ſe maiſon, qu'elle fera toutes les choſes, que le ſervice du Prince demandera; particulierement, s'il vous plaiſt d'y tenir la main; puis qu'elle ne manquera pas d'en Communiquer avec vous, & de vous dire de plus ce qui eſt de nos ſentiments. A quoy nous vous prions d'adjouſter une entiere creance, & d'eſtre perſuadez que comme nous n'avons rien fait en cecy ſans de pregnantes raiſons, vous ne nous ſcauriez donner des preuves plus efficaces de voſtre amitié & affection, qu'en ſecondant cette noſtre intention: ce qui ſera le vray moyen de nous obliger à vous faire paroiſtre la meſme affection que nos Predeceſſeurs ont toujours conſervé pour le bien de voſtre Republijcque. Et ſur ce prions de Dieu, &c. Weſt-Munſter dix-huitieſme May mil ſix cens ſoixante un.

's Anderen-daeghs gaf hy een tweede Memorie over, daer in ſeggende,

BEducht te zyn dat haer Ed. Gr. Mog. eenigh naerder eſclariſſement ſouden van nooden hebben, omtrent het een ende het ander, dat tot hier toe was in deliberatie geweeſt, ſonder dat het oyt *mutuo partium conſenſu* ſoude tot perfectie gekomen zyn; ſeyde geoordeelt te hebben van zyn devoir te zyn, hare *Ed. Gr. Mog.* bekent te maecken, dat ſich ſoude gereet houden t'elckens, het zy in der ſelver Illuſtre Vergaderinge, ofte voor eenige der ſelver Gecommitteerden, alle noodighe informatie ende ouverture te geven? Ende in der daedt te betoonen, dat zyne Meeſters ghenegen waren, met alle middelen van *deferentie* ende *eere*, haer *Ed. Gr. Mog.* goede affectie ende genegentheydt voor der zelver Pupille ende den Huyſe van *Orangien*, te conſerveren.

Een groot Staets-Man heeft hier op reflexie gemaeckt en geſeght, dat veeltijts oock de alder-

ver-

verstandighste reeckenen sonder de Waert; dat de Princesselijcke Raden meenden door het hoogh gesach van Engelant alles na hunnen sin te krijgen; en dat de poorte, waer door de Koninck weder tot sijn Throon gekomen was, oock den Prins alhier sou dienen, en datse door de besendinge aen Engelant; en het op-gemelte accoort, aldaer gemaeckt, alhier alles sou vast stellen: maer het dede contrarie werckingh, en hy had uyt verscheyde Heeren van Hollant gehoort, dat het getracteerde met Engeland alles had onder de voet geworpen wat het voorleden Jaer aen de Princesse Royale was verklaert. Maer de uytslagh konnen wy in het volgende sien.

Verklaringh van Hollant daer over

DEn *Raed Pensionaris* heeft ter Vergaderingh gerapporteert, dat de Heeren haer *Ed. Gr. Mog.* Gecommitteerden hebben in gevolge ende tot voldoeninge van der selver Resolutien commissoriael, gedateert den *twintighsten* ende *een-en-twintighsten* deser lopende maendt respective ge-examineert ende overwogen den inhoude van twee distincte Memorien, by den Heere *Weyman* Afgesante van den Keur-Vorst van *Brandenburg* alhier, uyt den name ende van wegen de Vrouwe Princesse *Douariere van Orangie*, als gemachtighde van den Koningh van *Groot Brittannien* ende van sijne Keur-Vorstelijcke Doorl. op de voorsz. dagen successivelijck aen haer *Ed. Gr. Mog.* gepresenteert; midtsgaders noch sekere missive van de hooghst-gemelde Koningh aen haer *Ed. Gr. Mog.* geschreven uyt Londen den *achthienden* May laetst leden *stilo loci*, alle rakende 't subject van de *Tutele* ende *Educatie van den Heere Prince van Orangie*, met 't gene daer aen dependeert, naer voorgaende resumptie van de retroacten daer toe applicabel, bespeurt hebbende, dat al-hoe wel by de voornoemde retroacten ende specialijck in de notulen ende Resolutien van den *vijf* ende *negen-en-twintighsten* September, *negenden* ende *twee-en-twintighsten* October, *dertighsten* November, ende *eersten* December, alle

des

des verleden Jaers, formelijck ende in het breede vast gestelt is, den *voet ende methode op dewelke de voorsz. Educatie* met 't gene daer aen dependeert, by haer *Ed. Gr. Mog.* of haer geauthoriseerden, met communicatie of correspondentie van de hoog-aensienlijcke Vooghden soude werden beleydt ende in 't werck gestelt; onaengesien mede de voorsz. beraemde voet ende methode eerst by de Vrouwe Princesse *Royale* door haer missive van den *vijf-en-twintighsten* November *Nieuwen stijl* voorsz. ende by de Vrouwe Princesse *Douariere*, door hare verklaringe van den *dertighsten* der selver maendt, ende vervolgens mede na het overlyden van haer Koninckllijcke Hoogheydt by den hooghst-gemelten Koninck van *Groot Brittannien*, door sijne Majesteits missive van den *een-en-twintighsten* January *Nieuwen stijl*, deses loopenden Jaers; midtsgaders by sijne Keur-Vorstelijcke Doorl. door desselfs missive van den *seven-en-twintighsten* der selver maendt, was gelaudeert ende geapprobeert, echter nochtans jegenwoordigh van de zijde van de voornoemde hooge Stands Persona-gien, daer van soo door 't Tractaet den voorsz. *seven-en-twintighsten* Mey, buyten kennis van haer *Ed. Gr. Mog.* in *Engelandt* aengegaen, als door andere opgevolgde acten ende actien, ende in specie mede door de voorsz. ingediende *Memorien* merckelijck was ende werde afgeweecken, oock gesustineert dien aengaende tot hier toe *mutuo partium consensu* noch niets tot perfectie te wesen gekomen, van opinie waren dat of wel de voorsz. sustenue notoirlijck was *chocquerende de beverifieerde waerheydt* in de voorsz. retroacten vervat, ende dat oock op 't voorsz gepasseerde, soo ten reguarde van de forme als ten reguarde van de materie veel soude vallen te zeggen, het echter voor haer *Ed. Gr. Mog.* t'eenemaal *ongeraden* soude wesen, daer over met de meer gemelde hooge Stands Persconagien de *stock te trecken*, ende in *contentie te vervallen*; dat om sulcx te verhoeden, ende met eenen oock genoegh te doen de Staets-gewijse verklaringe van haer *Ed. Gr. Mog.* vervat in der selver eenparighe Resolutie van den *eersten* April laetst-leden, de saecke soude behooren te wer-

M den

den aengesien ende gehouden in *sijn eerste ende Primitive stand*, sulcx ende in diervoegen als de selve geweest is, voor dato van de versoecken by de hoogh-gemelde Princesse in *Julio* en *September* des voorleden Jaers respectivelijck aen haer *Ed. Gr. Mog.* gedaen, ende dat over sulcx uyt alle de voorsz. Resolutien en andere retroacten, noch tegens haer *Ed. Gr. Mog.* noch tegens de meer-gemelde hooge Stands Personagie *eenige Obligatie gemetieert*, of eenige argumenten, *pro & contra* gedaen of geadmitteert soude werden, maer dat alle de selve souden gehouden werden *als niet genomen*, en dat over sulcx op de voorgaende *Memorien* en de versoecken, die jegenwoordigh daer by gedaen werden, als mede op 't gunt noch nader daer by soude mogen werden gevoeght of aengeboden *re integra gedelibereert en geresolveert soude dienen te werden*, 't gunt ten meesten dienste van den Lande ende ten besten van de hoogh-gemelde Prince bevonden soude werden te behooren, ende dat voor-gemelde Heeren haer *Ed. Gr. Mog.* Gecommitteerden om redenen voorsz. op dien voet 't geentameerde besoigne souden dienen te vervolgen, de naerdere *ouvertures* van de gemelde Heere *Weyman*, of van de hoog-gemelde Princesse *Douariere* selfs te hooren, ende vervolgens op alles haer *Ed. Gr. Mog.* van hare consideratien ende advysen te dienen; van welck voorsz. advijs by verscheyden Leden copye versocht zijnde, om daer op d'intentie van de Heeren hare Principalen te mogen verstaen, is de finale Resolutie dienthalven te nemen, uitgestelt tot *Vrydagh* 's morgens in de aenstaende weecke, tegens welcke tijdt de respective Leden aengenomen hebben haer op 't voorsz. advijs te doen authoriseren, ende van wegen de Heeren der selver Principalen daer op finalijck t'adviseren. Onderstondt, accordeert met de voorsz. Resolutie.

Getekent *HERB. van BEAUMONT.*

1662. En hier by is voor als toen de saecke gebleven: maer het volgende Jaer den 17 July, haer Hoogheyt de Princesse Douariere uyt den Name van den Koninck, den Keurvorst, en haer eygen, voort va-

varende in de goede ſorge voor den Heere den Prins, heeft wederomme de ſaecke aen de Vergaderingh van Hollandt vernieuwt.

Maer des onaengeſien hebben de Heeren van Hollandt gecontinueert ſich om reden met die ſaecke niet te moeyen. In dit Jaer en om dees tijdt ſtonden de geſchillen in de onderhandelinge tuſſchen ſijn *Majeſteit* van Engelandt en de *Ambaſſadeurs* van deſen *Staet*. In de handelinge ſelfs was in der daet niets oneffen overigh, als alleen de ſaeck aengaende de Schepen *Bon Eſperance* en *Bon Avonture*. De Heeren Ambaſſadeurs ſuſtineerden dat de ſelve actien, als zijnde afgedaen; immers voor de bewuſte termijnen gebooren, behoorden te blyven geannulleert of gerenvoyeert; maer ſoo de *Koninck* als de *Cancelier* konden niet bewoogen worden om ſulcx toe te ſtaen, oordeelende de ſaecke aan Scheepens van Amſterdam te revoyeren, ſoo veel was als de ſelve te mortificeren; maer in tegendeel begeerende dat haer Hoogh Mogende ſelve de ſaeck ſouden oordeelen. Hier op is tot antwoort gegeven, dat na den aart der Regeeringe alhier haar Hoogh Mogende geen Rechters konden zijn; en dat haer Hoogh Mogende oock albereets ſich in hun antwoort aen den Heer *Douwningh*, als in hun Miſſive aen den Koninck ſelfs hadden te kennen gegeven van een contrarie ſentiment te zijn; als dat van ſijn *Majeſteyt* was, in voegen van haar Hoogh Mogende in deſe ſaecke niet goets te verwachten was. d'Ambaſſadeurs ſeyden oock; dat wanneer de uytſpraeck van haer Hoogh Mogende niet na de verwachtingh van de geintereſſeerde mocht komen uyt te vallen, ſijn *Majeſteyt* als dan ſeer om repreſalien ſou worden geimportuneert, gelijck men verſtont dat albereets dagelijcks geſchiede. De Cancelier ſou oock geſegt hebben;

Engelſche geſchillen.

Queſtie van de Schepen Bon Eſperance en Bon Avonture.

dat door het voor geslagen temperament die swarigheyt niet wiert wech genomen, konnende het verleenen van represalien soo wel op het quaat of *non justitie* van die van Amsterdam, als van haar Hoogh Mogende volgen en gegeven worden.

Maar de Ambassadeurs zynde gelast om hier in niet ver te gaan, verklaarden hen leet te zijn datse dan onverrichter saecke moesten vertrecken; datse geen nieuwe exceptien hadden verwacht, na dat sijn Majesteyt had verklaart, niet te begeeren als het stuck van de *terminus à quo*, versoeckende also recredentialen van sijn Majesteyt, om daar na hun afscheydt te versoecken. De Koninck seyde, te vertrouwen dat sy noch nader ordere souden verkrijgen; maar indien niet, dat hen geen brieven van recredentie souden geweygert worden.

De Cancelier had oock geseght, dat haar Hoogh Mog. dewijlse om soo een geringe saack het Tractaet ongeslooten lieten, des Konincks vrientschap niet seer moesten begeeren of estimeren. Sy souden derhalven de uytkomst van de saeck Godt bevolen laten; en meer anndere dingen meer. De Ambassadeurs dan maackten sich gereet om noch dien selven weeck hun afscheyt te nemen, en in een Oorlogh Schip, leggende tot Gravesande, te scheep te gaen.

De Heer *Hannibal Zeestad* aldaer van wegen de Kroon Deenmarcken in Ambassade zijnde, vernemende dit af-breecken van het Tractaet, boodt sijn mediatie aen, om te sien of hy de saeck sou konnen vereffenen; maar hy kreegh van de Ambassadeurs van desen Staat tot antwoort, datter door mediatie niet was te doen, dewijl hen geen audientie noch conferentie wierdt ontsegt.

Ondertusschen konden veel in Hollant niet begrijpen, waerom de Koninck voor twee particu-

liere

liere Schepen of Schippers ſo veel, en voor den *Prins* ſijn Neve ſoo weynigh dede. Eenige meenden oock, men behoorde den Koninck wat in te volgen, en de twee bewuſte Schepen te laten komen tot nieuwe Judicare, niet voor het gerecht van Amſterdam, maer ſelfs voor haar Ho. Mog. meenende dat des Konincks vrientſchap de geheele waerdye van ſodanige Schepen wel meriteerde, al had men hem ſodanigh een Capitaal vereert. **Sentiment in Hollant**

Maar Hollandt en Zeelant verſtonden het ſoo niet, brengende het voorbeelt van Vranckrijck by, welcks Koninck mede ſeer wierdt geraden om vaſt te ſtaen op de ſaecken van *Maltha*, *Rijnberck*, *Raveſteyn*, en die van de *Schepen St. Louis* en *du Pré*; maer ſiende de beſtendigheyt van deſen Staat, en datſe noch wilden noch ſouden wijcken, ſelfs geweecken, en tot ſluytinge en teeckeninge getreden was; dat oock alſoo en des gelijcks de Koninck van Engelant, ſiende den ernſt van deſen Staet, voorſeker ſou toegeven, en de pretentie der bewuſte Schepen aen de ordinaris Juſtitie laten, en het Tractaat doen teeckenen. **Moedigheyt van Hollant en Zeelant. Exempelen die een Regel maken.**

Ondertuſſchen liet de ſecrete handelingh van den Franſchen Ambaſſadeur *d'Eſtrades* niet nae een groot jalouſie aen deſe Staet te verwecken, te meer, dewijl de Ratificatie van het geen van deſen Staat met Vranckrijck gehandelt was noch niet voor den dagh quam.

Maer de Heer *Douwningh*, om de Staat noch meer werck te geven, verklaarde, dat ſoo haaſt als de Ambaſſadeurs van deſen Staat uyt Engelant ſouden ſcheyden, zonder de begeerde ſatisfactie gegeven te hebben, hy oock van hier vertrecken ſou. Hy ſchatte oock de ſchade van deſe twee Schepen *Bon Eſperance* en *Bonaventuer* wel op ſeventien maal hondert duyſent guldens, of ſeven-

tien tonne gouts; gevende daer over een langh geschrift in, om het geene dat hem ter hant was gestelt te wederleggen. Hy had oock in het bysonder tegen yemant geseght, dat indien men over dese saeck in een rupture quam, Engelandt sou maecken dat men in twee of drie jaren van geen Oost-Indische Compagnie sou weten te spreken.

Evenwel hebben de Heeren van Hollant, op dat stuck expressselijck en alleen te samen komende, met eenparige stemme gepersisteert, en de sake ter Generaliteyt daer henen gedirigeert, dat op den vijfden September by haer Hoogh Mog. desgelijcks is gepersisteert; waer op in gevolge den Ambassadeurs van *Hoorn* en *Goch* (de Heer van *Beverweert*, ter oorsaeck van de indispositie van sijn Vrouw alrede voor eenigen tijdt van daer ghetrocken zijnde) aen-geschreven is, datse alsnoch hun uyterste effort souden doen om den inhoudt van hun intentie, soo niet in woorden en *explicite*, ten minsten in substantie en *implicite* uit te wercken; en sulcks niet konnende te wege brengen, sonder eenigh verder delay op de gevoeghlijckste maniere hun afscheidt te nemen, en van alles rapport komen doen, sonder sich aldaer eenighsints verder op te houden. Het Advijs van Hollant hielt, datse selfs sonder Recredentialen souden te rugge komen. Maer haer Hoogh Mogende vonden goet die Clausule voor by te gaen, en te schrijven, als geseght is.

Dese Resolutie wierdt met een expresse Pinck van Schevelingen over gesonden; terwijl de Koninck met de Koninginne tot Londen sijn intrede deed; omtrent welcke Actie de Hollantsche Ambassadeurs niet lieten hun teeckenen van genoegen te laten sien.

Wanneer nu dese Resolutie aenquam, en de

Ko-

Koninck alſoo vernam en ſagh de ernſt van deſe Staet, heeft ſijn Majeſteyt eindelijck goet gevonden te ſluyten: gelijck geſchiedt is op den veertienden September. Wy ſullen de Artijckelen van dit Tractaet kortelijck hier by voegen

1. DAer ſal van dien dagh aen, een oprechte beſtendige en onverbrekelijcke Vrede, Vrientſchap, oprechter, naerder en nauwer verbinteniſſe en Unie, tuſſchen den Koninck en den Staet zijn. **Tractaet van deſen Staet met Engeland.**

2. Sullen blyven geconfedereerde, Vrienden, en malkanders intereſſen beſchermen.

3. De eene ſal tegen des anders Onderdaenen niet handelen of ondernemen.

4. De eene ſal des anders Rebellen niet ophouden of ſtyven, &c.

5. Maer ſullen malkander tegen wederſijdts Rebellen onderſtant doen.

6. Deſelve in hun Landen of Haevens, &c. niet ontfangen.

7. Wanneer een van beyden ſal aengeſchreven ſijn, dat eenige Rebellen in hun Landen, Havenen, &c. ſich ophouden, ſal de aengeſchrevene die binnen den tijdt van 28 daegen nae de Notificatie doen vertrecken.

8. Geen Rebel van den Koninck van Engelant, ſal in eenige Caſteelen, Steden, Vlecken, Havenen, Geweſten, &c. mogen op gehouden worden, en die deſelve ophout ſal verbeuren voor den tijdt van ſijn leven, ſoodanige Caſteelen, Steden, Vlecken, &c. Vice verſa.

9. De wederſijds Onderdaenen ſullen malkanderen beleefdelijck en vriendelijck bejegenen.

10. De Scheepen en Vaertuygen van de Vereenigde Landen, ſoo van Oorlogh als andere, die eenige van Oorloge van den Koninck van Groot Brittannien, in de Britanniſche Zeen ſullen komen te ontmoeten, ſullen de Vlagge van de Top van de Maſt ſtrijcken, en het Marszeyl laeten vallen, invoegen gelijck als oit in voorige tyden gebruyckelijck is geweeſt.

11. Geen van beyden ſal de Piraten en Rovers in ſijn Havenen mogen ontfangen.

12. Geen van wederſijds onderdanen, ſal tegen den ander onder eenigh pretext of ſchijn, iets vyantlijcks of met gewelt ondernemen.

13. In Cas van verbondt of alliantie met eenige andere Potentaten te maecken, ſal d'een den ander daer in beſluyten.

14. En of het gebeurde dat ſtaende dit verbondt, door de onderdaenen van den eenen of die van den ander, iets wiert gedaen of ondernomen, ter Zee, te Lande of op de verſche Wateren, ſooſal daeromme deſe Vrientſchap, Verbondt en ſocieteyt tuſſchen deſe Natien niet werden geinterrumpeert of verbroocken, maer ſullen niet te min in haer geheel en in haer volkomen kracht blyven. Maer alleen ſullen een ieder van die geene geſtraft werden, die tegens het voorſchreven verbondt ſullen hebben miſdaen, en ſal recht gedaen en ſatisfactie gegeven worden, aen alle die des geintereſſeert ſijn: binnen ſeeckeren tijdt, naer de afgelegentheyt der plaetſen; en ſoo de Bontbreeckers binnen den tijdt niet compareren, ſullen die voor wederſijds vyanden verklaert worden, &c.

15. Item, is veraccordeert en beſloten tuſſchen de gemelte Heere Koningh van *Groot Brittannien* ende de gedachte Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, dat aen den voor gemelten Heere Koningh, ofte aen die geene dewelcke daer toe brieven van den Koningh onder het groot Zegel van Engelandt ſullen hebben bekomen, het Eylandt *Pouleron* ſal werden gereſtitueert, ſoo haeſt als yemandt, met zodanige brieven verſien, aldaer gekomen ſal zijn ende de reſtitutie daer van hebben verſocht; En op dat het ſelve te lichter ende ſekerder by de Staten Generael ende de Nederlandtſche *Ooſt Indiſche* Compagnie mach werden voltrocken, ſoo ſullen datelijck na de Ratificatie van 't Tractaet, de Brieven daer toe noodigh aan de ſelvigen ter handen geſtelt werden: Ende ſullen door de reſtitutie van 't Eylandt *Pouleron*, alle Actien ende pretenſien die de Onderdanen van d'eene ende d'an-

d'andere zyde vermeenen te hebben wegens ſchaden, injurien en offenſien in *Indien* malkanderen aengedaen, ende in Engelandt voor den *thienden* nieuwen en den *twintighſten* January ouden ſtyl *ſeſthien hondert acht en vijftigh* ende *ſeſtien hondert negen en vijftig* hekent (uytgeſondert dat die dewelcke ſeggen ſchade geleden te hebben in de *twee* ſcheepen de *Bonne Avonture* ende *Bonne Eſperance*, vermogen haer *begonnen Proces te vervolgen*) op naervolgende maniere ophouden, uyt ende te niet gedaen zyn; te weten: Dat alle offenſien, injurien, ſchaden ende onkoſten (al vorens uyt te ſonderen is) die de eene partye van de andere geleden heeft, ofte op eenigerley wyſe ſoude mogen pretenderen in *Ooſt-Indien* geleden te hebben, waer van een eenige kenniſſe tot Londen by de Engelſche, ofte in 's *Gravenhage* by de Nederlanders voor den *twintigſten* January des Jaers *ſeſthien hondert negen-en-vyftigh* nieuwe ſtyl, ofte den *thienden* January des Jaers *ſeſthien hondert achten vyftigh* ouden ſtyl is geweeſt, ofte die geene de welke in *andere Geweſten* van de Wereltuyt den hoofde van eenigerhande andere actien ofte ſaecken voor de publicatie ende kenniſſe van de vrede tuſſchen beyde de Natien in-gegaen den *vierden* nieuwen ende den *veertienden* Martii ouden ſtyl *ſeſthien hondert drie-en-vijftigh* ende *ſeſthien hondert vier-en-vyftigh* geſchiedt zyn, t'eenemael doot en te niet gedaen ſullen blyven: ſoo dat geen van beyde de voorſz. partyen den anderen eenige moeyte over eenige ſoodanige ſchade; offenſie, injurie ofte onkoſten (alvoorens uytgeſondert dat uyt te ſonderen is) ſal aendoen, maer ſal van alle ende een yegelyck der ſelver zyn ende blyven een volkomen abolitie: Ende ſullen alſo alle queſtien ende actien van geender waerde ende te niet zyn, maer andere ſchaden, offenſien, injurien ende onkoſten die de Engelſche Natie uyt den naem van 't publyck, ofte door particuliere ſal konnen bewyſen haer geſchiedt ofte aen ghedaen te zyn van de Regeeringe van de Vereenigde Nederlanden, ofte van eenige Compagnien ofte particulieren die onder de ſelve Regeeringe ſtaen; gelyck mede insgelijkx die, dewelcke de Vereenighde Nederlan-

den uyt den naem van 't publijck ofte particulieren sullen konnen seggen haer geschiedt ofte aen gedaen te zyn van de Engelsche Regeeringe; ofte van Compagnien ofte particulieren de selve subject in *Oost-indien* na den *thienden* nieuwen ende den *twintigsten* January ouden styl *sesthien hondert acht-en-vyftigh* ende *seshien hondert negen-en-vyftig*, ofte ten minsten waer van geen kennisse voor dien dagh tot *Londen* in *'s Gravenhage* is geweest; ende in andere Gewesten van de Werelt naer de publicatie ende kennisse van de voorsz. Vrede des jaers *sesthien hondert drie-en-vyftig* ende *sestien hondert vier-en-vyftigh*, sonder eenige verdere onderscheydinge ofte exceptie van persoonen, plaets ofte tydt *gesubmitteert* werden, gelyck de selve by dese tegenwoordige *gesubmitteert* worden aen het *examen*, *arbitragie* ende *decisie* van Commissarissen ende Arbiters, in wysen ende op conditien als volght

Dat Commissarisen sullen gestelt werden alleen voor 't gepasseerde, maer geensints voor toekomende saecken, die na den dach van 't gesooten Tractaet souden mogen voorvallen.

Dat hare Commissie (gelyck alrede geseydt is) voor gepasseerde saecken in gestelt, geensints eenige generale clausule sal in houden, maer expresselyck gecircumscribeert ende gelimiteert werden met een speciale Catalogue die by de Commissie sal werden gevoeght, sulcx dat buyten de actien in de selve Catalogue vermelt, haer niet geoorloft sal zyn van eenige andere saecken kennisse te nemen,

Maer op dat men daer over ten weder-zyden over een mach komen, salder van beyden zyden een Catalogue gemaeckt ende uytgewisselt werden, op datse wel ende naer behooren mogen werden ge-examineert; ende by aldien, het zy in d'eene ofte andere Catalogue, saecken wierden ghevonden die de *Oost-Indien* aengaen, ende tot *Londen*, voor soo veel het actien van de Engelsche zyn, ende in *'s Gravenhage*, voor soo veel het actien zyn van de Nederlandtsche Provintien, voor den *thienden* nieuwen ende den *twintighsten* January ouden styl *Sesthien hondert acht-en-vyftigh*

tigh ende *sesthien hondert negen-en-vyftigh* bekendt zyn geweest, ofte soodanige die in andere gewesten van de Wereldt voor de publicatie ende kennisse van de voorsz. vrede van den Jare *sesthien hondert acht-en-vyftig* ende *sesthien hondert negen-en-vyftigh* voor gevallen zyn, ofte oock andere actien van soodanige natuyre, datse geoordeelt werden niet bequaem te zyn om soodanige arbitragie onderworpen te werden, soo sullen alle de selve uyt de Catalogue gelicht werden.

Na dat men dan ten weder-zyden over de Catalogue sal zyn verdragen, salder een geheel Jaer werden gestelt, in 't welke tusschen den Minister van zyne Doorluchtigste Majesteyt, ende de Commissarissen van de Staten Generael in *'s Gravenhage* alle saecken in de voorsz. Catalogue vervat, door minnelycke tusschen-spraeck sullen werden by-geleydt; ende de pretendenten ofte der selver gemachtighde ten dien eynde met speciale last versien, gehouden zyn voor het uytgaen van de *seste* maend van het voorsz. Jaer in *'s Gravenhage* te verschijnen.

Maer dat Jaer overstreecken zynde, sullen alle die actien omme de welcke de pretendenten ofte der selver gemachtighde in den *Hage* zyn geweest, met dat insicht, op dat in der minne souden werden getransigeert, het welcke de voorsz. pretendenten ofte der selver gemachtighde gehouden sullen wesen door wettige verklaringe van den Afgesanten van den Koningh van *Groot Brittannien*, ende de Commissarisen van de Staten Generael, ofte een der selver te bewysen: Ende sullen de saecken, daer over in dier voegen als vooren niet sal wesen getransigeert, aen de voorschreve Commissarisen werden geremitteert; op datse eenmael door de selve mogen by geleydt ofte gedecideert werden, welcke Commissarisen by aldien naer 't verloop van 't voorschreven Jaer, eenige actien als dan in 't minnelyck alsoo niet by geleyt sullen wesen, aen dien eynde tot *Londen* by den anderen sullen komen ende ten weder-zyden *vier* zyn, die geinstrueert, ende met behoorlycke macht versien sullen werden: Ende sal vervolgens de selve submissie ende voortgangh in

ende

ende over alle saecken op een en de selve maniere geschieden, als in den Jare *sesthien hondert vier-en-vyftigh* geschiedt is, soodanigh nochtans dat hier door de super-arbitragie aen de *Protestant Switsersche Cantons* niet wert gedefereert

16. De wederzyds Onderdanen sullen in elckanders gebiedt vry en veylighlyck handelen en wandelen, gewapent of ongewapent, doch gewapent niet meer als met hun 40 tseffens.

17. Soo wanneer de een in des anders Haven door onweder of anders mocht komen in te loopen, sullen die vry en onverlet van daer weder mogen vertrecken: sonder eenigen los, &c. te betalen. Mits datse geen last breecken, of iets verkoopen of veylen, of iets doen tegen de Costuymen, Wetten, Ordonnantien &c.

18. Wedersydts Koopluyden, Schippers, &c. sullen in des anders Landen, Havenen of Reen niet mogen werden aengehouden of met arrest beswaert, uyt kracht van eenigh generael of speciael bevel, 't zy ten Oorlogh ofte eenigh ander gebruyck, ten waere dat den hoogsten noot sulcke vereyschte, en vergoedingh daer over wierdt gedaen.

19. Wederzydts Kooplieden, Factoors of Dienaers, Schippers en ander Scheeps-volck, sullen niet mogen by malkander te Lande gaen, maer komende in de Herbergen, dat moeten afleggen.

20. Wederzydts Scheepen of Convoyers, sullen malkander op Zee beschermen.

21. Item, soo wanneer eenigh schip ofte schepen de Onderdanen ofte d'Inwoonders van d'eene ofte andere Dominie, ofte eenigh neutrael toekomende, in des een ofte des anders Havenen genomen werden by een derde, die niet van de Onderdanen ofte Ingesetenen van d'een ofte den anderen zyn, soo sullen die geene, in ofte uyt wiens Haven ofte eenigh gebiedt de voorseyde scheepen sullen zyn genomen, gehouden zyn te samen met d'andere parthye te bevorderen, dat het voorsz. schip ofte Schepen werden vervolght, ende weder verovert, ende hare Eygenaers gerestituëert

tueert? Dan ſal het alles geſchieden tot koſte van de Eygenaers ofte der geenen, dewelcke daer by zyn geintereſſeert.

22. Wederzydts Cherchers ſullen ſich reguleeren nae de wetten van des anders gebiedt.

23. Item, ſoo wanneer by een van beyde de Heerſchappen, ofte hare Onderdanen ofte Inwoonders van d'andere eenige ſchade is aengedaen, of contrarie de artyckelen van dit verbondt ofte de gemeene Rechten: Die nochtans gemeene brieven van Repreſſalie, Marque ofte Contre-marque verleeendt ſullen werden, al-vorens Juſtitie volgens de ordinaire Wetten ſal werden verſocht: Doch ſo wanneer aldaer Juſtitie werdt geweygert ofte lange vertoogen, dat als dan de gemelte Heere Koningh ende de gedachte Heeren Staten Generael ofte der ſelver Gemachtighde, wiens Onderdanen ende Inwoonders verongelyckt zyn van die, alwaer de Juſtitie ghelyck voorſeydt is, wordt geweygert ofte verſchooven, of van die Magiſtraet, die tot het verhoor van ſoodanige verſoeken is aengeſtelt, publyckelyck Juſtitie ſal vervolgen, op dat alle ſoodanige verſchillen metter minne, ofte by ordinaire proceduyren van Rechten werden af gedaen, Doch by ſoo verre de ſaecke echter noch langer ſal werden uytgeſtelt; ende geen recht gedaen, nochte ſatisfactie gegeven binnen den tydt van drie maenden, maer dat ſoodanigh verſoeck ſal weſen gedaen, dat alſdan eyndelyck brieven van Repreſſalien, Marque ofte Contre-marque ſullen mogen werden verleent.

24. Item, dat die geene dewelcke ſpeciale brieven ofte Commiſſien van een van beyde zyden hebben verkregen, eer ende alvoorens de ſelve brieven te ontfangen, voor dien Rechter dewelcke haer die ſal geven, genoeghſame fidejuſſoire cautie ſullen ſtellen voor ſoodanige perſoonen, ende geene medeſtanders ofte participanten van dat ſchip zyn, datſe egeen ſchade ofte ongelycke des een ofte des anders Onderdanen ende Inwoonders ſullen aen doen.

25. Item,

25. Item, is verdragen ende verackordeert dat geoorlooft sal wesen, dat weder-zydts Onderdanen tot d'een ende des anders Havenen altyt vry acces sullen hebben, ende dat deselve sal geoorlooft zyn ende vry staen aldaer te verblijven, ende daer van daen weder te vertrecken, niet alleen met hare Coopvaerdye ende bevrachte Schepen, maer oock met Oorlogh-schepen, 't zy dat deselve toekomen den gemelten Heere Koningh ofte de Heeren Staten Generael, ofte den geenen de welcke speciale Commissien hebben verkregen, 't zy de selve aldaer door dwangh van onweder ofte perykel van de Zee zyn in-geloopen, ofte om de schepen te calafaten, ofte Vivres in te koopen, soo nochtans datse 't getal van acht Oorlogh-schepen niet en excederen; soo wanneer sy vrywilligh daer zyn binnen gekomen, ende dat niet langer in ende omtrent de Havenen mogen verblyven, dan tot reparatie van de schepen, inkoop van Vivres, ende andere noodwendigheden van noode sal zyn; ende soo wanneer eenigh grooter getal van Oorlogh schepen by gelegentheyt soodanige Havenen souden willen aendoen; soo sullen sy binnen deselve geensints mogen in loopen sonder voorgaende verlof van die geene, die de voorseyde Haven toebehooren, ten zy datse door storm ofte eenigh gewelt, ofte nootwendigheyt daer toe gedwongen zyn, om het perykel van de Zee te ontgaen, 't welck soo 't gebeurt, sullen sy den Gouverneur van die plaetse, ofte de opperste Magistraet de oorsake van hare komste aenstondts bekent te maken, ende niet langer aldaer verblyven, als het hun by den Gouverneur ofte opperste Magistraet vergundt sal zyn, ende in die Havenen verblyvende sullen niet vyandtlycx ofte yets tot prejudicie van dien ondernemen.

26. Item, is verdragen ende besloten, dat beyde Partyen waerlyck en vastelyck na komen en ter executie stellen het tegenwoordige Tractaet, en al het geene dat daer in vervat en begrepen is, en versorgen dat 't selve by d'een en des anders Onderdanen en Inwoonderen geobserveert en effectivelyk naer gekomen werde.

27. Item.

27. Item, is tot meerder versekeringe ende vastigheyt, ten eynde dit Tractaet ende confœderatie aen de zyde van de Heeren Staten Generael der Vereenigde Provincien, ende der selver volck oprechtelyck en ter goeder trouwe onderhouden werde, besloten, gelyck mede de Heeren Staten Generael by dese jegenwoordige toe staen, ende haer vastelyck verobligeren ende verbinden, dat alle ende een yeder den welcken ofte welcke, of sy-luyden, of de Staten van de Provincien ten eenigen tyde kiesen, maecken ofte stellen sullen tot Capiteyn Generael, Gouverneur ofte Stadthouder, Veld-Overste over de Legers ofte Krijgs-volck te Lande, of Admirael van de Vlooten, Schepen of Machten ter Zee, gehouden ofte verbonden zullen zyn dit Tractaet ende Artyckelen van dien met Eede te belooven, soo veel in haer is alles religieuselyck te sullen naer komen, ende voor soo veel haer aengaet ter executie stellen, ende besorgen dat by andere naer-gekomen ende ter executie gestelt werde.

28. Item, is overkomen, beslooten ende verdragen, dat dit tegenwoordige Tractaet, ende al 't geene daer in vervat ende begrepen is, by den gemelten Heere Koningh van Groot Brittannien ende de gemelten Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, door weder-zyds opene Brieven met 't Groot Zegel bekrachtigt, en in behoorlycke ende authentycke forma binnen drie naest-volgende maende, (ofte eerder is 't doenlyck) sal werden geconfirmeert ende geratificeert, ende weder zydts Instrumenten binnen den voorseyden tydt uytgewisselt. Ende sal dit Tractaet en Confœderatie terstont na de overleveringe ende uytwisselinge der Instrumenten, in maniere ende ter plaetse gewoonlyck gepubliceert worden. Gedaen in *Withal* den *veertienden* Nieuwen ende den *vierden* dag van September Ouden Styl, in 't Jaer onses *Heeren sestien hondert twee-en-sestig*.

Separaet Artyckel.

Indien by gevalle eenige Tapyten, Behangselen, Schilderyen ofte eenigerley Huysraedt ofte Juweelen

len, Kleynodien; Baggen, kostelycke Gesteenten of eenige andere roerende Goederen toe-behoorende den Koningh van *Groot Brittannien*, by de gemelte Staten Generael ofte yemant van hare Onderdanen nu zyn, ofte in toekomende gevonden sullen worden; Belooven de gedachte Heereu Staten dat sy in geenderley maniere de Besitters van eenige roerende Goederen de gemelte Heere Koninck toe-behoorende, sullen protegeren; welcke Goederen haer in soodaniger manieren afgenomen sullen mogen werden, dat geen ongelyck ofte onrechte en geschiede aen die geene dewelcke haer beswaert sullen vinden de selve met gemoede wederom te geven: Ende belooven de Gemelten Staten soo veel mogelyck is haer best te sullen doen, dat de *plano* ende *summarie* in die saecke geprocedeert werde, sonder ordinarise forme ende manieren van procederen, in de Hooven gebruyckelyck, ende datter recht geadministreert werde, waer mede sijne Konincklycke Majesteyt soo veel als mogelyck sal zyn, sonder yemandts quetsinge genoeg gedaen werde.

Item, dat indien eenige persoonen schuldigh aen de versoeyelycke moort tegen den Koningh *Karel den Eerste* zaliger gedachtenisse begaen, ende wettelyck over die misdaet beschuldight, verwesen, ofte overwonnen zynde, nu tegenwoordigh in 't gebiedt van de gedachte Heeren Staten Generael zyn, ofte naer desen aldaer sullen komen, dat de selve soo haest als de gemelte Staten of eenige van hare Officiers kennisse daer van sullen hebben gekregen ofte aengedient is, gevangen, in bewaernisse gestelt, en gebonden in Engelant over gesonden sullen werden, of gelevert in handen van die geene, die de gemelte Heere Koning van Groot Brittannien gestelt sal hebben om haer te bewaren ende wederom na huys te voeren. Des t'oirkonde hebben wy Commissarissen van sijne Koninklycke Majesteyt van Groot Brittannien dit Artyckel ondertekent, en met onse Zegels bekragtigt. Gedaen in *Withal* den *vierden* Nieuwen en *veertienden* dag van September Ouden Styl, in 't Jaer *onses Heeren sestien hondert twee-en-sestigh*.

Tus-

Tusschen de Provincie van Hollant en Zeelant waren zedert eenigen tijt geschillen geweest, soo raeckende de saecken van de Hoven van Justitie, als aengaende het bestellen of Supprimeren der hooge Ampten van Stadthouder en Capiteyn Generael. Nae verscheyden conferentien zijn zy sulcks in volgende manieren eens geworden.

Alsoo seecker different is ontstaen, ende nu veele jaren heeft getrotteert tusschen de Heeren Staten van Hollant ende West Vrieslandt ter eene, ende de Heeren Staten van Zeelandt, ter andere zyde, *over de Macht ende het Recht*, 't welck de selve respectivelijck soude competeren, om de *Hoven van Justitie* te mogen ordonneren, 't geene dienstigh soude mogen werden geoordeelt in regard van de persoonen ende saecken, concernerende hare particuliere Provintien; ende de hooghgemelte Heeren Staten tot noch toe daer over den anderen niet wel hebben konnen verstaen, ende nochtans tot voorkominge van vele moeyelijckheden ende verwijderinge dienaengaende hoe eer hoe liever dient geprovideert, ende by de selve occasie verdere gronden van eenigheydt ende vertrouwde correspondentie gesseght; soo is 't, dat de selve Heeren Staten respective met den anderen zijn verdragen ende geaccordeert.

Tusschen Hollant en Zeelant, takende 't Employ van den Prins: en Educatie van Hollant daer op.

I.

Dat voor het toekomende by provisie ende sonder prejudicie van de gerechtigheden van de respective Provincien by de Hoven van Justitie in de exercitie van de Jurisdictie haer gedefereert, sullen continueren, volgens ende op de orginele instructie, mitsgaders de Accoorden en Tractaten daer op gemaeckt, sonder dat in de selve instructien ofte verdragen eenige veranderinge, verminderinge, of vermeerderinge, ende sulcx daer by ofte af al mogen werden gedaen, *dan met voorgaende communicatie, advys ende verwillinge van beyde Provintien.*

II.

Dat niet te min de respective Heeren Staten van de

voorſz. Provincien ſullen vermogen de voorſz. Hoven te *gebieden ende te ordonneren* 't geene de ſelve tot de meeſte ruſte ende beſte van hare particuliere Provincien ſullen oordeelen te konnen ſtrecken in ſaecken, daer van de voorſz. inſtructie ende verdragen niet en vermelden, als mede ſoo wanneer de hoogh-gemelte Heeren Staten ſouden mogen bedienen de voorſz. Hoven haar yets *aen te matigen* 't geene geoordeelt ſoude mogen werden te gaen *buyten den Text* ofte *de meeninge* van de ſelve inſtructie ende verdragen; ende dat de ſelve Hoven gehouden ſullen weſen aen de voorſz. bevelen ende ordonnantien te *deſereren*, ten ware nochtans de Heeren Staten van de andere Provincie haer daer by in 't regard, 't ſy van haer ſelve, ofte van hare Ingeſetenen bevonden beſwaert ende geintereſſeert, ende conſequentelijck haer daer tegens mochten komen te *formaliſeren*, ende dat in 't ſelve geval daer van kenniſſe ende advertentie gedaen zynde aen d'een of d'ander van de gemelte Hoven, de ſelve gehouden ſullen zyn de hoogh-gemelte Heeren Staten in hare klachten ende grieven te hooren, ſonder het voorſz. eerſte gedane bevel vorders te pareren, tot dat by beyde de Provintien, na voorgaande conſert ende communicatie anders ſoude mogen werden verſtaan, ende haer genotificeert.

III.

Ende geconſidereert in de voorſz. verdragen, ende particulierlijck in 't proviſioneel accoort van den jare *ſeſthien hondert ſeven* verſcheyden conſiderable poincten zyn ter neder geſtelt, deregatoir van de originele inſtructie van de Hoven, ende ſtreckende tot merckelijcke commoditeyt van de gemeene Ingeſetenen van de Provintie van *Zeelandt*, daer by de Heeren Staten van *Hollandt* ende *Weſt-Vrieſlandt* oordeelen, dat de ſelve Provintie te groote præ-eminentie ſoude genieten, dattet overſulcks de hoog-gemelte Heeren Staten van *Hollandt* ende *Weſt-Vrieſlandt* vry ſal ſtaen, om binnen den tydt van een jaer na dato deſes, mede ſoodanige poincten, boven ofte contrarie de voorſchreve inſtructie ter neder te ſtellen ende op te geven, als de ſelve naer

naer de constitutie van hare Provintie, ende ten goeden van de Ingesetenen van dien sullen oordeelen te behooren, ende daer in van de zyde van de Heeren Staten van *Zeelandt*, naar voorgaende communicatie mede sal werden bewillight „ mits alleenlijck, dat daer by niet en werden geprejudiceert of verkort de Rechten ende Privilegien van de selve Provintien van *Zeelandt*.

IV.

Ende nademael d'instructien van beyde de Hoven van Justitie, mits het verloop en de veranderingh van tyden veele Artijckelen behelsen, die jegenwoordigh niet applicabel zyn, noch oock gepractiseert konnen werden, dat de selve mitsdien door Gecommitteerde van beyde de Provintien gerevideert ende naer uytlichtinge van de poincten, met dese tydt komende te cesseren, op de name van de Heeren Staten van beyde de Provintien van nieuws gearresteert ende uitgegeven sullen worden.

V.

Vorders dat de respective hoog-gemelte Heeren Staten met blijdtschap gedenckende aen de salutaire en gezegende effecten, die voor desen geresulteert zyn uyt de sincere ende broederlijcke correspondentie ende eenigheyt die van outs tusschen beyde de Provintien is geweest (als welckers interessen inseparatelijck aen den anderen zyn geannexeert) de voorsz. vertrouwde correspondentie by dese gelegentheydt des tijdts sullen doen revivisceren, ende de selve voorts cultiveren op de goede gronden van trouwe ende liberteyt, daer op die by hare Voorzaten ende Predecesseurs is begonnen ende geluckelijck achtervolght, ende sulcks in alle saecken van merckelijcke importantie ende insicht, concernerende 't zy den gemeenen Staet, 't zy beyde de Provintien in 't particulier, voortaan sullen gaen ende resolveren met onderlinge communicatie ende concert, mitsgaders op alle bedenckelijcke wegen den een des anderen voordeel besorgen ende 't quaet afweeren.

VI.

Ende alsoo by de jegenwoordige conjuncture van tyden ende saecken seer considerabel is de deliberatie op 't aenstellen van een Stadthouder ende Gouverneur over de gemelte Provincien, ende dat oock tot onderhoudinge van de voorsz. noodige correspondentie dienstigh is, dat daer toe niet anders en werde geprocedeert dan met voorgaende gemeene advysen ende onderlingh concert, soo is mede goedt gevonden dat, gelijck oock sulcx altijdt voor desen is geschiedt, 't selve oock voortaen ter goeder trouwe sal werden gepractiseert, ende specialijck dat tot voorkominge van alle vorder verwyderinge en onlusten ten respecte van de Collatie van de voorsz. eminente bedieninge te doen aen den Heere Prince van Orangien, 't sy by *designatie* ofte andersints geene deliberatie sal werden aengestelt, ten tijdt ende wyle toe de selve sal gekomen zijn tot sijn volle *achthien* jaren, en als dan behoorlijck regard genomen zal konnen werden op sijne *Capaciteyt* ende andere consideratien meer, daer toe nootelijck gerequireert.

VII.

Gelijck oock werdt verstaen, dat soo wanneer ter Generaliteyt eenige deliberatie soude werden gehouden in 't stellen van een Capiteyn Generael daer inne niet anders sal konnen werden gedaen of geresolveert, dan by onderlingh gevolgh ende *eenparige Stemme* van alle de Bondtgenoten, ende in specie, dat de saecke op 't voorsz. important poinct gesamentlijck ter Vergaderinge van haer Ho. Mog. daer heenen sal werden gedirigeert, dat ten respecte van Collatie van de voorsz. bedieninge te doen aen den persoon van den hooghgemelten Heer Prins van Orangien geene deliberatie werde aengestelt, 't sy by designatie ofte andersints, ter tijdt ende wyle toe dat de selve sal gekomen zijn tot sijn volle *achthien* jaren als vooren.

VIII.

Ende nademael van wegen de hoogh gemelte Heeren Staten van beyde de Provintien ter weder zyden oprechtelijk is verklaert, dat haer respectivelijck compe-

pe-

peteert de faculteyt ende vryheydt om ter expiratie van de voorgeroerde *achthien* jaren, elck in haer regard, ten aensien van de Collatien der bewuste eminente bedieningen aen den hoogh-gemelten Heer Prince van Orangien soodanigh ter eene ende ter andere zyde te disponeren, als de selve ten meesten dienste van den Lande sullen bevinden te behooren; soo werdt by desen mede verklaert dat haer de selve Faculteyt ende Vryheydt, door dese jegenwoordige verbintenisse niet en wert benomen ofte verkort; mits dat soo wanneer d'eene ofte d'andere Provintie naer 't verloop van de voorgenoemde tydt genegen mochte werden, dienaengaende affirmativelyck te disponeren, daer inne volgende den inhoude van het boven-staende *seste* Artyckel niet anders en werde geprocedeert dan *met voorgaende gemeene advysen ende onderlingh concert.*

Aldus veraccordeert ende gesloten tusschen de Gedeputeerde van de Heeren Staten van *Hollandt* en *West-Vrieslant* ter eene, ende de Gedeputeerde van de Heeren Staten van *Zeelandt* ter andere zyde, met wederzydts belofte dese elck by de hoog gemelte Heeren Staten hare Committenten te sullen doen aggreeren, ende daer op behoorlijcke instrumenten van Ratificatie uyt wisselen binnen den tydt van *twee* maenden.

't Oirkonde der waerheydt hier van gemaeckt ende ten weder zyden behoorlyck onderteeckent *twee* eens luydende instrumenten: In 's Gravenhage den *een-en-twintigsten September sesthien hondert twee en sestigh.*

Ten selven dage is in Hollant genomen de volgende Resolutie.

DEn Raedt Pensionaris heeft gerapporteert dat de Heeren alhier aenwesende extrordinaris en ordinaris Gedeputeerden van *Zeelandt* aen de Gecommitteerden van haer Edele Groot Mog. in de conferentien volgens voorige Resolutien *in datis* den *veerthienden* ende *achtienden* deser loopende maendt met de selve

gehouden, feer inſtantelijck hadden verſocht, dat de wel gemelte Provintien, om redenen en intereſten breeder by monde gededuceert, nevens haer *Ed. Gr. Mog.* onder behoorlijcke proportie werden geadmitteert in de *Educatie* ende *Inſtructie* van den Heere Prince van *Orangien*, ende daer op nevens meer andere redenen van wegens deſe Provincie verklaert zynde, dat haer *Ed. Gr. Mog. ſelfs jegenwoordigh de tutele ende Educatie over den hoogh-gemelten Heere Prince niet waren exercerende*, de wel gemelte Heeren Gedeputeerden van *Zeelant* vervolgens daer op hadden verſocht dat de Heeren hare Principalen van nu af aen verſekeringe ſouden mogen werden gedaen; van dat, ſoo wanneer haer *Ed. Gr. Mog.* naermaels wederom ſouden treden tot de *exercitie* van de *Opper-Voogdyſchap* over den meergemelten Heer *Prince*, ende dien-volgens mede *d'Educatie* ende *Inſtructie* van deſſelfs Perſoon weder by der hant te nemen, in ſulcken cas de hoog gemelte Heeren Staten haer Committenten daer inne als dan nevens haer *Ed Gr. Mog.* als boven ſouden werden geadmitteert: dat daer over verſcheyden redenen gewiſſelt en debatten gevallen zijnde, eyndelijck door de gemelte Heeren Gedeputeerden van *Hollandt* en *Weſt-Vrieſlandt*, daer op aen de wel-gemelte Heeren Gedeputeerden van *Zeelant* tot demonſtratie van hare exurberante genegentheydt om de meer-hoog-gemelte Staten van *Zeeland* deſen aengaende, ſo veel doenlijck, te believen, aenbiedinge was gedaen, om de ſake ter Vergaderinge van haer *Ed. Gr. Mog.* daer henen te helpen dirigeren, ten eynde de meer gemelte Heeren extraordinaris en ordinaris Gedeputeerden van *Zeeland*, op 't voorſz. haer gedaen verzoeck, tot antwoort ſouden mogen werden toe gevoeght; dat, *ſo wanneer haer Ed. Gr. Mogende naermaels wederom ſouden mogen komen te treden tot d'exercitie van de Opper-voogdyſchap over den hoog-gemelten Heer Prince van Orangien, ende dienvolgende mede tot de Educatie ende Inſtructie van deſſelfs Perſoon, als dan ten opſichte van het notabel intereſt van de meer-gemelte Provincie van Zeeland by haer Ed. Groot Mogende in alle ſaecken van gewichte concerne-*

cernerende de voorsz. Educatie ende Instructie van de Persoon van de selve Heer Prince, met de hoog-gedachte Heeren Staten van Zeelandt geprocedeert soude werden in alle Fraternelle ende vertrouwde communicatie ende correspondentie: dat daer op by de meer gemelte Heeren Gedeputeerden van *Zeeland* soo by monde als by schriftelijcke Memorie verklaert (op præsuppositie van dat, soo wanneer haer *Ed. Gr. Mog.* het poinct van de voorsz. *Educatie* soude mogen werden gedefereert, in sulcker voegen als sy de selve voor desen hebben geexerceert, haer *Ed. Gr. Mog.* als dan oock genegen soude wesen de voorsz. *Educatie* aen te nemen:) Sy Heeren van *Zeeland* te vreden waren op 't cas subject de voorsz. presentatie te accepteren, ten sulcken effecte dat haer *Ed. Gr. Mog.* op alle saecken raeckende de voorsz. *Educatie* met den gevolge ende aenkleve van dien, met de hoogh gemelte Heeren Staten sullen gaen op den *voet van 't Accoordt* huyden tusschen beyde Provincien gemaeckt in alle *Fraternelle ende vertrouwde Communicatie, en vertrouwde correspondentie,* ende dat op de voorsz. gemaeckte præsuppositie by de Heeren Gecommitteerden van haer *Ed. Gr. Mog.* verklaert zijnde, dat aen de Heeren hare Committenten dien-aengaende, als wesende een *Domestijcke* saecke bleef gereserveert d'absolute vryheydt, om daer omtrent soodanigh ter eene ofte ter andere zyde te disponeren, als de selve ten meesten dienste van den Lande soude bevinden te behooren, de saecke voorsz. by de voorsz. gedane presentatie was gebleven. Waer op gedelibereert zynde is goet gevonden ende verstaen, dat de meer-gemelte Heeren Gedeputeerden van *Zeeland* op 't voorsz. haer versoeck tot antwoordt sal worden toe-gevoeght; dat soo wanneer haer *Ed. Gr. Mog.* namaels wederom souden mogen komen te treden tot de *exercitie van de Opper-Voogdyschap* over de meer-hoogh-gemelte Heere *Prince van Orangien*, ende dien-volgende tot *d'Educatie* ende *Instructie* van dessels persoon, als dan ten opsichte van het notabel interest van de meer welgemelte Provincie van *Zeelant* by haer *Ed. Gr. Mog.* in alle saecken van *consideratien ende gewichte*, concernerende de voorsz. *Educatie ende Instructie* van

den Persoon van de selve Heer *Prince* met de meerhoochgemelte Heeren Staten van *Zeelandt* ofte hare geauthoriseerde geprocedeert sal werden in alle *Fraternelle ende vertrouwde communicatie en correspondentie.* Accordeert met de voorsz. Resolutie, ende geteeckent.

HERB. van BEAUMONT.

1663. Hevigh geschil onder de Provincien van wegen het Formulier van het Gebedt in de Kercken.

Het Jaer van 1663 nam sijn aanvangh met een hevigh geschil, en dat over een saeck daer onder ons voor al geen verschil om behoorde te rysen, namentlyck over het Gebedt. De Heeren Staten van Hollant hadden in hun Vergaderingh dit volgende geresolveert:

Extract uyt de Resolutien van de Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, genomen in hare Ed. Mog. Vergaderinge.

Op Vrydag ende Saturdagh den achtsten ende negenden December 1662.

Resolutie van Hollandt,

IS ter Vergaderinge gerapporteert dat de Leden by Resolutie van dato den *derthienden* December des Jaers *sestien hondert seven-en-vyftigh* gecommitteert tot resumptie van de formulieren van Gebeden in publijcque Kercken hier te Lande gebruyckt wordende, voor soo veel het bidden voor de hooge ende laghe Overigheydt belanght, in de practycque van dien geremarqueert hadden merckelycke ende essentiele incongruiteyten, ende namentlyck dat de voorschreve Gebeden by de Bedienaren des Godtlycken Woorts, doorgaens soodanigh gereguleert ende uytgesproocken wierden, als of de Heeren Staten Generael waren de wettige hooge Overigheydt van dese Provincien; ende over de Ingezetenen van de selve, met dese ofte diergelycke woorden: *Wy bidden U voor die gene die 't u belieft heeft over ons te stellen, als daer zyn*

de

de Ho. Mog. Heeren Staten Generael, &c. Ende nademael ſulcx in eenvoudige ende onervarene Luyden ſoude konnen verwecken ofte foveren eene impreſſie, als of de Ridderſchap, Edelen ende Steden van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt, zynde de Staten van den ſelven Landė niet en waren de ontwyffelbare Souveraine ende naeſt Godt de eenige hooge Overigheydt deſer Provincie, dat over ſulcx als mede omme te redreſſeren het abuys daer ontrent tot noch toe gecommitteert, dat by 't voorſchreve Formulier binnen deſe Provincien, op den gront ende de Souverainiteyt van hare Ed. Gr. Mog. aen de hoogh-gemelte Heeren Staten Generael rangh ende plaets gegeven wert voor haer Ed. Gr. Mog ende ſulcx over het Souverain van het territoir ſelfs, contrarie voorgaende Reſolutie in date den *vier-en-twintighſten* Mey des Jaers *ſeſthien hondert ſeſtigh*, ende die van den *een-en-dertighſten* Mey daer aen volgende, op de ſolemnele gelegentheydt van de inkomſte ende uytleydinge van den Koningh van Groot Brittannien genomen, ende by haer Ho. Mog. ſelfs door 't abſenteren van de voorſz ſolemniteyt geacquieſceert, dat de gemelte Gecommitteerde Leden over ſulcx van advyſen waren, dat haer bidden voor de hooghe ende ſubalterne Overigheydt in de Kercke deſer Provincie ſoude behooren te werden gevolght ende gebleven binnen de termen van het Concept:

Dat mede by de wel-gemelte Gecommitteerde Leden dienſtigh was geoordeelt, dat de Bedienaren des Goddelycken Woorts haer *precifelyck* ende naer de Letter quamen te houden, aen het *Formulier van het Gebedt voor de Predicatie*, ende ſoo veel de materie ende gelegentheydt van de gedane Predicatie ſoude konnen lyden, oock aen het Formulier van het *Gebedt naer de Predicatie*, voor de Kercken deſer Landen geconcipieert ende beraemt; doch nademael het ſelve laetſte poinct geoordeelt wierde te weſen van die natuyre, dat daer inne met voorgaende overleg van Kercken-Dienaren ſoude behooren te werden geprocedert, dat over ſukx de Commiſſariſen politijcq,

ſtaende uyt den hoofde van haer *Ed. Gr. Mog.* by te woonen de aenſtaende Synoden, in 't eene ende 't andere Quartier *in mandatis* ſoude dienen te werden gegeven, van 't ſelve laetſte poinct in de voorſz. Synoden deliberative voorſtellingen te doen, ende daer op het advys ende oordeel van de reſpective Claſſen verſoecken, om daer van alhier ter Vergaderingh Rapport gedaen ſijnde, als dan naerder dienthalven te werden geresolveert, ſulcx naer exigentie van ſaecken bevonden ſoude werden te hehooren: Welck voorſz. advys by eenige Leden overgenomen ſijnde, omme daer op te mogen verſtaen de intentie van de Heeren hare Principalen, is de finale Reſolutie dienthalven te nemen uytgeſtelt tot naerder deliberatie.

Uytſchryvinge van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staten van Holland en Weſt-Vrieſlandt.

Edele, Eerentfeſte, Vrome, Diſcrete, goede Vrienden.

WY hebben ons genootſaeckt gevonden, onſe Deliberatie laten gaen over de ordre ende forme, doorgaens in publycke Kercken hier te Lande in het bidden voor de hooge ſubalterne Overheden gebruykt werdende, ende daer in geremarqueert eenige merkelycke eſſentiele incongruiteyten, als namentlyck: Dat de Bedienaren des Goddelycken Woorts de ſelve doorgaens ſoodanigh reguleren ende uytſpreken, als of de Heeren Staten Generael waren de wettige Hooge Overigheydt van deſe Provincie ende over de Ingeſetenen van de ſelve, met deſe ofte diergelyck Expreſſie: *Wy bidden U voor die geene, die 't u belieft heeft over ons te ſtellen; als daer ſijn de Hoog Mogende Staten Generael, &c.* Ende nademael ſulcx in eenvoudige, onkundige ende onervaerne Luyden ſoude konnen verwecken ofte foveren een impreſſie, als of de Ridderſchap, Edelen ende Steden van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt, zynde de Staten van den ſelven Lande,

ende

ende daer uyt onſe Vergaderingh by preſentatie werdt gecompoſeert, niet en waren den ontwyffelbaren Souveraine ende naeſt Godt de eenige Hooge Overheyd van deſe onſe Provincie: Dat mede, volgens het voorſz. gebruyck binnen de ſelve Provincie, op onſen eygen gront ende onder ons Souverain geſagh, aen de hooggemelte Heeren Staten Generael voor onſe rangh ende plaetſe gegeven werden. Soo hebben wy om ſoodanige incongruiteyten ende informaliteyten te redreſſeren, ende de abuyſen ende inconvenientien, die daer uyt ontſtaen ſoude mogen, te prevenieren, goet gevonden, te doen op ſtellen het Formulier, hier in geinſereert, omme in alle Kercken binnen den voorſz. onſen Lande by de Bedienaren des Goddelycken Woorts voortaen achtervolght te werden: wel expreſſelyck begeerende ende beveelende, dat U Ed. onſe goede meyninge, den voorſz. Dienaren, onder het Reſort van U. Ed. aenbevolen in onſen name ſult bekent maken, ten eynde zy-luyden haer na het ſelve Formulier poinctuelyck ſullen hebben te reguleren, ſonder nalatigheyt, infractie ofte veranderingh: Ende ons daer toe verlatende.

Edele, Erentfeſte, Vroome, Diſcrete, goede Vrienden, beveelen wy U Ed. in de beſcherminge Godes

Geſchreven in den Hage den ***een-en-twintighſten*** Maert *ſeſthien hondert drie-en ſeſtigh.*

Ter Ordonnantien van de Staten,

HERB. van BEAUMONT.

Volght het voorſz. Formulier:

WY bidden u voor de gene die het u belieft heeft over ons te ſtellen: te weten, de Staten van Hollandt ende Weſt Vrieſlandt, ſijnde onſe wettige Hooge Overigheydt: Wy bidden u oock voor de Staten van de Vereenighde Provincien hare Bondtgenooten, voor der ſelver geſamentlycke Gedeputerden ter Vergade-

ringh

ringh van de Staten Generael, ende den Raedt van State, * *voor de Gecommitteerde Raden, voor de Hoven van Justitie, de Kamer van Reeckeninge :* mitsgaders voor de Achtbare Magistraet ende Regeerders deser plaetse, verleen hun alle uwe Genade ende gave, een yegelyck in sijn beroep ende staet, daer inne hy van U is gestelt, op dat zy het volck dat ghy hen vertrouwt hebt, wysselyck regeeren, kloeckelyck beschermen, uwen dienst getrouwelyck hand haven, ende de Justitie aen hare Onderdanen recht bedienen; Wilt voorzitten met uwen Heyligen Geest in hare t'zamen-komste, op dat zy in alle saecken niet anders doen dan het geene goedt ende behoorlyck is, besluyten, ende daer na 't zelve oock geluckelyck uytvoeren mogen, ten eynde dese Landen van hare vyanden bewaert, de quaet-doenders gestraft, ende de vroome voor-gestaen zynde, uwen Name daer door ge-eert, ende het Rycke des Koninghs der Koningen Christi Jesu gevordert magh worden, en dat wy onder de Regeeringe van de voornoemde onse Hooge Overigheydt een gerust ende stil leven leyden mogen in alle Godzaligheydt ende eerbaerheydt.

Vorder bidden wy u oock voor alle Koninghen, Princen ende Potentaten, &c.

* *Dese woorden alleen in 's Graven-hage.*

Daer na hebben in April gedaen dese nader aenschryvingh tot Elucidatie van 't voorgaende, voor den Hage.

De Staten van Holland ende West-Vrieslant.

EDele, Erentfeste, hoogh-geleerde, lieve, getrouwe; d'Abuysen al van ouden tyde ingeslopen en de ordre ende forme van 't bidden in de publycke Kercken hier te Lande voor de Hooge ende Subalterne Overigheden, ende sulcx oock sedert by de jegenwoordige Bedienaren des Goddelycken Woordts buyten hare schult gevolght, hebben ons oorsaeck gegeven

geven om aen U Ed den *een-en twintighsten* Martii laetstleden over te senden het Formulier by ons dien aengaende gearresteert, ten fine als in onse Missive van den selven daer breeder staet ge-expresseert; Doch sedert in ervaringe gekomen zynde, dat eenige der voorsz. Bedienaren trachtende de *materie* van 't voorsz. Formulier wel te achtervolgen maer haer niet bindende aen de *forme* van dien, dickmaels daer door by misverstandt ofte andersints noch al wederom in *merkelycke congruiteyten vervallen*; Soo hebben wy tot verhoedinge van dien voor 't toekomende U. Ed. by desen wel willen toe-senden een goet getal gedruckte Exemplaren van 't voorsz. Formulier, begeerende dat U. Ed. de selve sult distribueren aen de Bedienaren des Goddelycken Woordts aldaer, ende de selve Bedienaren in onsen name wel expreselyck belasten ende beveelen, dat zyluyden in 't uytspreken van hare Gebeden in de publycque Kerken *Formaliter ende na de Letter* sullen hebben te volgen de hier onder geschreven *ses* Perioden van 't voorsz. Formulier, namentlyck:

1. *Wy bidden u voor degene die 't u belieft heeft over ons te stellen, te weten de Staten van Holland ende West-Vriesland, zynde onse wettige Hooge Overigheyd;*

2. *Wy bidden u voor de Staten van de andere Vereenigde Provincien, hare Bontgenooten;*

3. *Voor der selver gesamentlycke Gedeputeerden ter Vergaderinge van de Staten Generael, ende in den Raedt van State.*

4. *Voor de Gecommitteerde Raden.*

5. *Voor de Hoven van Iustitie, ende*

6. *Voor de Kamer van Reeckeningen.*

Ende dat zy haer na den vorderen inhoud van het voorsz. Formulier oock sullen hebben te reguleren, is 't niet formaliter ende precys nae de Letter, ten minsten materialiter ende naer den sin van dien, wel-

ver-

verstaende dat zy haer zorghvuldiglijck sullen hebben te wachten van te gebruycken eenige clausule die in sodanigen zyn soude konnen werden verstaen, alsofde Staten Generael, of de Generaliteyts Collegien waren of participeerden aen de Regeeringe deser Provincie, ende dat zy uitsdien oock specialyck sullen hebben te vermyden de clausule voor desen dikmaels gebruyckt: te weten,

Dat wy onder hare Regeringe een gerust ende stil leven leyden mogen.

Maer in plaetse van dien hebben te observeeren de woorden van 't voorsz. Formulier; namentlyck:

Dat wy onder de Regeeringe van de voornoemde onse Hooge Overigheydt een gerust ende stil leven leyden mogen.

Of wel,

Dat wy onder de Regeeringe van de Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt voornoemt, ende van de Achtbare Magistraet deser Steden, een gerust ende stil leven leyden mogen.

Ende zy sullen U Ed. tot nader voldoeninge van onse goede meyninghe, ende om alle misverstandt des te seeckerder te verhoeden, oock dubbelt van de jegenwoordige Missive aen de voorsz. Bedienaren des Goddelycken Woorts hebben te behandigen, ten welcken eynde daer van oock eenige gedruckte exemplaren hier inne geslooten zyn: Waer toe ons verlatende, beveelen wy U Ed. in de bescherminghe Godes.

Geschreven in den Hage den *seven-en-twintighsten* April *sesthien hondert drie-en-sestigh.*

Ter Ordonnontien van de Staten voornoemt.

HERB. van BEAUMONT.

Ende

Ende voor die van d'andere Steden ende Dorpen het volgende.

De Staten van Holland ende West-Vrieslant.

ERentfeste, wyze, voorsienige, discrete, lieve, getrouwe; d'Abuysen al van ouden tyde ingeslopen en de ordre ende forme van 't bidden in de publycke Kercken hier te Lande voor de Hooge ende Subalterne Overigheden, ende sulcx oock sedert by de jegenwoordige Bedienaren des Goddelycken Woordts buyten hare schult gevolght, hebben ons oorsaeck gegeven om aen U L. den *een en twintighsten* Martii laetstleden over te senden het Formulier by ons dien aengaende gearresteert, ten fine als in onse Missive van den selven date breeder staet ge-expresseert; Doch sedert in ervaringe gekomen zynde, dat eenige der voorsz. Bedienaren trachtende de *materie* van 't voorsz. Formulier wel te achtervolgen, maer haer niet bindende aen de *forme* van dien, dickmaels daer door by misverstandt ofte andersints noch al wederom in *merkelycke congruiteyten vervallen*; Soo hebben wy tot verhoedinge van dien voor 't toekomende U. L. by desen wel willen toe senden een goet getal gedruckte Exemplaren van 't voorsz. Formulier, begeerende dat U. L. de selve sult distribueren aen de Bedienaren des Goddelycken Woordts aldaer, ende de selve Bedienaren in onsen name wel expresselyck belasten ende beveelen, dat zyluyden in 't uytspreken van hare Gebeden in de publycque Kerken *Formaliter ende na de Letter* sullen hebben te volgen de hier onder geschreven *drie* Perioden van 't voorsz. Formulier, namentlyck:

1. *Wy bidden u voor degene die 't u belieft heeft over ons te stellen, te weten de Staten van Holland ende West-Vriesland, zynde onse wettige Hooge Overigheyd;*

2. *Wy bidden u voor de Staten van de andere Vereenigde Provincien, hare Bontgenooten;*

3. *Voor*

3. *Voor der selver gesamentlycke Gedeputeerden ter Vergaderinge van de Staten Generael, ende in den Raed van State.*

Ende dat zy haer naer den vorderen inhoudt van 't voorsz. Formulier oock sullen hebben te reguleren, is 't niet formaliter ende precys na de letter, ten minsten *formaliter* ende nae den sin van dien, welverstaende dat zy haer zorghvuldiglijck sullen hebben te wachten van te gebruycken eenige clausule die in sodanigen zin soude konnen werden verstaen, alsof de Staten Generael, of de Generaliteyts Collegien waren of participeerden aen de Regeeringe deser Provincie, ende dat zy mitsdien oock specialyck sullen hebben te vermyden de clausule voor desen dikmaels gebruyckt: te weten,

Dat wy onder hare Regeringe een gerust ende stil leven leyden mogen.

Maer in plaetse van dien hebben te observeeren de woorden van 't voorsz. Formulier; namentlyck:

Dat wy onder de Regeringe van de voornoemde onse Hooge Overigheydt een gerust ende stil leven leyden mogen.

Of wel,

Dat wy onder de Regeeringe van de Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt voornoemt, ende van de Achtbare Magistraet deser Steden, een gerust ende stil leven leyden mogen.

Ende zy sullen U L. tot nader voldoeninge van onse goede meyninghe, ende om alle misverstandt des te seeckerder te verhoeden, oock dubbelt van de jegenwoordige Missive aen de voorsz. Bedienaren des Goddelycken Woorts hebben te behandigen, ten welcken eynde daer van oock eenige gedruckte exemplaren hier inne geslooten zyn: Waer toe ons verlatende, beveelen wy U L. in de bescherminghe Godes.

Geschreven in den Hage den *twee-en-twintighsten* April *sesthien hondert drie-en-sestigh.*

Ter Ordonnontien van de Staten voornoemt.

HERB. van BEAUMONT.

Dit

Dit werck, hoewel na veel deliberatie, en met communicatie van Predikanten aengevangen; maeckte seer veel opspraeck, insonderheyt in de andere Provincien; doch boven al in Vrieslant; van waer de contradictie wierdt gedaen van weghen de Gedeputeerde Staten aldaer. Sulcks hebben de Heeren Staten van Vrieslandt by resolutie van den drie-en-twintighsten Mey geapprobeert in deser maniere:

DE Staten van *Vrieslandt* gesien, gelesen ende geexamineert hebbende de Resolutie van onse Gedeputeerden den *acht-en-twintighsten April* lest-leden, tot *Instructie* van de Gecommitteerden deser Provincie; ter Vergaderinge van hare Ho. Mog. gearresteert tegen 't nieuwe *Formulier van't Gebedt*, by d'Edele Mog. Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt den *een-en-twintighsten* Martii ende den *seven-en-twintighsten* April beyde laetst leden, de Dienaers des Goddelijcken Woorts binnen haren bedrijve toegesonden, ende scherpelijck bevolen in de publijcke Gebeden *formaliter* ende naar de Letter in alle Predicatien te volghen; hebben geapprobeert ende geratificeert, approberen ende ratificeren mits desen de voorsz. Resolutie in alle sijne poincten ende deelen, authoriserende daer en boven de wel-gemelte onse Gecommitteerden ter Vergaderinge van hare Hoogh Mog. om met ende nevens de Heeren Gecommitteerden van de andere Vereenighde Provincien onse Bondgenoten door alle gevoeghlijcke middelen de wel-gemelte Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt *d'incongruiteyt ende onbetamelijkheydt* van 't voorsz. nieuwe Formulier te doen begrijpen ende *weder in te trecken*; latende alles berusten by 't *oude gebruyck* ende practijcke over de *tachtigh* Jaren gevolght, op de eeuwighduyrende Unie in den jare *vijfthien hondert negen-en-vijftigh* binnen *Utrecht* gesloten, daer op aen genomen in de gedruckte *Liturgien* van dese Gereformeerde Nederlandtsche Kereken in de jaren *sesthien hondert achtien* ende *sestien hondert negentien* op de Synode van *Dordrecht*, geconfirmeert in Vrieslandt daarte- gen.

verſcheydene Bybels (nu door de gantſche Werelt gedivulgeert) op Octroyen van haer Ho. Mog. ende attaches van alle de Provincien geapprobeert, conform verſcheydene Reſolutien van deſen Staet, ende ſpecialijck die van den *vijf-en-twintighſten* Martii *ſeſthien hondert een-en-twintigh* tot antwoordt aen den Heer Cancelier van Brabandt gegeven, eerſt by de Heeren Staten van Hollandt ende Weſt Vrieſlandt in-geſteldt, ende naderhandt in een Generaliteyts Reſolutie geconverteert. By de welcke eenpaerlijck verklaert wert: dat de Hoogheydt ende Souverainiteyt van de Geunieerde Nederlanden ongetwijffelt ende buyten diſpuyt is by hare *Ho. Mog. ende de Heeren Staten van de reſpective Provincien.* Dat zy deſelve altijdts religieuſelijck hebben gemaintineert, tegens alle de geene, die de ſelve eenigſints in twijffel hebben willen trecken, ofte daer op yets voornemen: Voorts met de Heeren Gecommitteerden ter hoogh-gemelte Vergaderinge tegens het *invoeren van 't voorſz. nieuwe Formulier des Gebedts* te mogen beſoigneren, ende als zy-luyden ten meeſten dienſte van den Staet der Geunieerde Provincien ende conſervatie van de Puplijcque authoriteyt ende reputatie bevinden ſullen. Doende nochtans van hare conferentien ende beſoignes van tijt tot tijt rapport aen ons, of onſe Gedeputeerden, om ſulcx geſien, by ons daer op naerder gereſolveert te worden, ſoo wy verſtaen ſullen te behooren.

Aldus gereſolveert op 't Landſchaps Huys den *drie en twintighſten* Mey *ſeſthien hondert drie en ſeſtigh.* Verteeckent.

Voor Ooſtergoo *S. van Aylva*, *Jan van Sydſes.*

Voor Weſtergoo *Eduardus van Groveſtins*, *Theodorus Keth.*

Voor de Sevenwolden *Dirck van Baerdt*, *S. Fockens.*

Voor de Steden *A. van Haeſtricht*, *Fridr. van Inthima.*

Onderſtont, accordeert met de principaelſte Reſolutie, in kenniſſe van my, Getekent

P. van DOMA.

De

De Heeren van Hollandt sulcks hebbende gesien, hebben daer over een zeer lange Deductie uyt-gegeven, by *Aytzema* in sijn vierde Deel pag. *mihi* 996 te sien: mede by brengende verscheyde Extracten uyt het Formulier van het Gebedt, soo het selfde in eenige Boecken voor dato van de Unie, en na gedruckt, gevonden wordt, getrocken, om der selver veranderingh aen te wysen: beneffens Extracten uyt de *Post Acta Synodalia Synodi Nationalis Dordracenæ anni* 1619 *&c.*

Ondertusschen quam in den Hage het Zuyd-Hollandtsche Jaerlijckxsche Zynode gehouden te worden: tot het welcke uyt alle Provincien (behalven uyt Zeelant) een Correspondent gekomen is: een Predikant van Leeuwaerden, komende uyt Vrieslandt, had ook sijn grieve tegen het Formulier, boven geroert, in mandatis. Maer op den achthienden July hebben de Heeren van Vrieslandt die van Hollant hunne antwoort toegesonden, mede by *Aytzema* in het drie-en-veertighste Boeck te sien. Maer op den 28 hadden de Heeren van Zeelant omtrent deselve zake aldus geverbaliseert.

Verklaring van Zeelandt en Gelderlant.

ALsoo de Heeren van *Vlissingen* ende *Veer* seyden gelast te wesen om ter Vergaderinge alhier te representeren de incongruiteyten ende nieuwigheden, die de Heeren hare Principalen oordeelen dat by de Heeren Staten van *Holland* ende *West-Vrieslandt* souden wesen gecommitteert in 't dresseren ende uytgeven van seecker Formulier, waer naer, voor 't toekomende, de Publijcque Gebeden in de Kercken aldaer soude werden gedaen, contrarierende, conform haer gesustineerde, in veelen deelen de hoogste Regeeringe beleydt van de saecken van den *gemeene Bondtgenooten*, soo by den Text van den gemeene *Unie*, als diversche Resolutien ende usantien naderhandt daer op gevolgt, gedefereert, ende by ordre te versoecken, dat van we-

gen dese Provincie, met communicatie van de andere serieuselijck mochte werden gelet op middelen, waer door de voorsz. nieuwigheden tot den meesten dienst en rust van den gemeenen Staet op 't alder-gevoeghlijckste souden mogen werden geredresseert, ende vervolgens de Formulieren van de publijcque Gebeden, gelaten op den voet, daer op den selven van oudts tot desen tijdt sonder impermissie zijn geobserveert, soo is goedt-gevonden dat de wel gemelte Heeren Gedeputeerden daer van mede openingh sullen doen van haer Ed. Gr. Mog. ende naer *semmaire represantatie* van de bekommernissen die daer over alhier worden gemoveert, versoeken gedient te mogen wesen so by monde als by geschrifte, van de consideratien die de selve tot het doen van soodanige aenmerckelijcke veranderinge souden moghen hebben bewoghen ende gedisponeert, op dat de voorsz. consideratien ende motiven alhier gehoordt ende gecommuniceert zijnde, vorders op de voorsz. saecken soude mogen werden geresolveert, als tot maintien van de oude eude fondamentale ordre van de Regeeringe, soo in 't gemeen als in 't particulier sal bevonden werden te behooren. Gelijck oock is verstaen dat de selve Heeren Gedeputeerden mede daer over sullen confereren met de aenwesende Heeren Gedeputeerden van de andere Provincien, ende van der zelver expedienten ende bedenckinge tot bevorderinge van 't voorsz. redres, alhier mede rapport te doen.

Gelderlandt verklaerde:

DE Staten des Vorstendoms *Gelre* en Graefschap *Zutphen*, met bevremdinge ende buyten vermoeden voor eenigen tijdt voor-gekomen zijnde, dat de Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt gelieft hebben te concipieren, en met eenen te arresteren seecker Formulier van Gebedt, om in haer Edele Mogende Provincie achtervolght te worden, ende geconsidereert, het selve is een *nieuwigheyt* en een saecke van verre insicht, waer door veele gemoede-

ren

ren ten hooghſten werden ontruſt, hebben na rijpe examinatie de voorſchreven *nieuwigheydt gediſadvoveert*, ende daer nevens goedt gevonden ende verſtaen, dat door deſe Landtſchaps Gecommitteerden met allen yver en ernſt met de Gecommitteerden ter Generaliteyt van de *vijf* andere Provincien in conferentie getreden, ende ten opſicht van 't voorſchreven Formulier onderlingh geconcerteert, oock een ſalutaire Reſolutie uytgewerckt ſal worden, waer door gedachte Provincie van *Hollandt* ende *Weſt-Vrieſlandt* met de *fatſoenelijckſte middelen van Inſtructie* tot afſtandt van 't voorſz. voor genomene *nieuwigheyt* aengemaent ende gepermoveert, oock het Collegie van haar Ho. Mog. by haer oude *luyſter*, *rang*, *ende authoriteyt* gemainteneert ende gehanthaeft mach worden, gelijck haer Ed. Mog. by deſen verklaren 't ſelve voor altijdt te ſullen mainteneren, ende handthaven, ſonder te gedoogen daer tegen yetwes directelijck of indirectelijck ondernomen of gedaen werden.

Ende in cas gedachte Provincie van *Hollandt* ende *Weſt-Vrieſlandt* buyten verhoopen tot de voorſz. afſtant niet en ſoude konnen gediſponeert werden, ſullen opgemelte deſer Landtſchaps Gecommitteerden op approbatie van haer Heeren Principalen met de Gecommitteerden van d'andere voorſz. *vijf* Provincie met malkanderen hebben te delibereren, en op pampier te brengen ſoodanig heylſame *remedien*, *redenen* ende *motiven* als haer Ed. ten meeſten dienſte van de gemeene Bondtgenoten en Conſervatie van Unie ſullen oordeelen noodigh te zijn, om het ſelver ter naeſter Landtdaeghs Vergaderinge geſien ende geexamineert zijnde, vorder gedaen te werden 't geen bevonden ſal werden te behooren.

Het Synode van Noort-Hollandt in dit Jaer 1663 tot Haerlem vergadert zijnde, heeft verklaert het ſelfde Formulier niet te hebben aengenomen, als op vertrouwen, dat door den Rang daer in voorgeſchreven, by haer Ed. Gr. Mog. in het minſte niet wordt geintendeert, dat eenig-

 ſints

sints sou strecken tot prejuditie van het Zynode Nationael, volgens de iterative en ernstige verklaringe, desen aengaende by haer Edele Groot Mogende gedaen. Gelijck het selfde by Rapport van de Heeren van *Maesdam* en *Guldewagen* als Commissarissen ter selver Zynode van Noordt-Hollandt, door deselve haer Ed. Groot Mogende weder is bevestight. Maer in de instructie van de Heeren van Zeelandt voor de Heeren Ordinaris Gedeputeerden, wegens de Provincie van Zeelant, ter Vergaderinge van haer Hoogh Mog. occuperende, sijn raeckende het Formulier, seer veel aenmerckinge te vinden; naar te sien by *Aytzema* vierde Deel pag. 1017.

Haar Edele Groot Mogende hebben van den vierden October daar op voldoeningh getracht te geven, speciael raeckende het subject van het Formulier, dat de Procedure daer tegens niet anders sou konnen worden ingesien, als en oock metter daet een lastelijcke indracht in de Hoogheyt en Gerechtigheyt van den Lande van Hollandt en West-Vrieslant; tot welckers voorstant en bescherminge haer Ed. Gr. Mog. in 't Generael en yeder Lidt van dese Vergaderinge in het bysonder haer by Eede en plicht vinden verobligeert. De selve Heeren hebben oock een lange Missive aen Vrieslant en andere Provincien laten afgaen, die mede by *Aytzema*, als te lange hier in gevoeght te werden, te sien is.

Aytzema 43 Boeck p. 1022.

Vorders over dese en andere questien den nieuwen Impost van het Zout, en de saecke eenen *Francois Denick* aangaande, hebben de selve haer Ed. Gr. Mog. goet-gevonden een formeele besendingh naer Zeelandt te doen. Al de volgende acten, schriften en concepten over dese saeck gaen wy voor by, als elders genoegh te sien, namentlijck by *Aytzema* in sijn 43. Boeck, alleenigh

seggende,

ſeggende, dat aengaende de Extracten door Hollandt in haer Deductie uyt de oude Formulieren by gebracht, van wegen Vrieſtandt gejuſteert wierdt, dat over al de Generaliteyt de Voorrangh had gehadt. Maar Hollant blyvende by haar ſentiment, heeft het ſelfde Formulier in ſtaet ghehouden.

Zijnde nu de tijdt van Raat Penſionaris geexpireert, heeft hy weder diſpenſatie van den Eedt van Dordrecht gekregen, waer op de Heeren van Hollandt de wederinkieſingh en de acten van Indemniteyt, als oock om by expiratie of verlatingh van ſijn dienſt, in een van beyde de Hoven van Juſtitie, ſeſſie te mogen nemen, vaſt geſtelt hebben. Continuatie van de Heer de Wit.

Aengaende de Educatie van ſijn Hoogheydt den *Prince van Orangien*, heeft de *Princeſſe Douariere* aen de Heeren van Hollandt deſe volgende Memorie overgegeven.

Edele Groot Mogende Heeren.

ALſo wy nevens d'andere hooge mede Voogden van den Prince onſen Soons Soone altijd ten hoogſten hebben gewenſcht, dat den hoog-gemelte Prince onder uEdele Gooot Mogende toeverſigt mogte worden opgetrocken, in de ware Gereformeerde Chriſtelyke Religie, in alle Princelyke deugden, ende in de kennis van de humeuren, rechten, ende conſtumen van deſe Landen, omme ſo bequaem te werden tot bedieninge van de hoge charges ende employen, by ſyne loffelyke Voor-vaderen bekleedt, ingevolge van der ſelver Reſolutie van den vijf-en-twintighſte ende negen-en twintighſte September ſeſthien hondert ſeſtig, ende dat wy uyt de volgende Reſolutie van u Edele Groot Mogende ſijn merkende, dat deſelve verſtaen niet te konnen afwyken van den voet op d'Educatie genome, ſoo hebben wy om ſoo een goede ſaek niet te Brief van de Princeſſe.

veragteren u Edele Groot Mogende by desen willen gedienstelijk versoecken, d'voornoemde Educatie van de Princen onsen Soons Soon door de Heeren daer toe Gedeputeert by de hand te nemen, verklarende u Ed. Groot Mogende dat wy ons daer in sullen voegen na alle 't gene u Edele Groot Mog. ten besten van hoogh-gemelte Prince dienstig ende goet sullen vinden, gelijk wy ons ook sullen gereet houden omme dienthalve met d'voornoemde Heeren Gedeputeerden nader ende breeder te confereren.

Geteeckent

Amelis P. d'Orange.

De Koninck van Groot Brittannie heeft oock aen de selve haar Ed.Gr. Mog. in deser maniere daar over geschreven.

En van den Koninck van Engelant aangaande sijn Hoogheyts Educatie.

H*Ooge en Mogende Heeren, onse goede vrienden, Geallieerde en Geconfœdereerden. De Princesse Douariere van Orangie, onse Nigte, heeft ons wederom gerepresenteert, hoe nut en voordeelig het aen den Prince van Orangie, onse Neve soude zijn, dat hy onder u opsigt wierd opgetogen, ingevolge uwer resolutien daer opgenome den 25. en 29. September 1660. ende also wy door de groote distantie der plaetsen, en saecken onses Rijck, belet zijn daer op desgelijcks een soo zorgvuldig ooghmerk als d'importantie der Educatie van een so jongen Prince, en die ons so na bestaet, wel soude konnen vereysschen te nemen, en sijnde van u goede affectie en genegentheit 't hemwaerts wel verseeckert, hebben wy goet en expedienst gevonden ons van dees sorg t'ontlasten, en u genegentlijk te bidden d'Educatie van den geseyden Prince, onsen Neve, ter hant en ter herte te nemen, ende met communicatie ende advijs van de geseyde Princesse Douariere, in hem voort te brenge alles wat tot het meeste voordeel van den voornoemden Prince*

sal

ſal mogen ſtrecken, waer op ons geheelyck in u vertrouwende, verſeekeren wy dat gy ons een ſeer aengegename ſake ſult doen: ende aldus Hooge en Mogende Heeren onſe goede Vrienden, Geallieerden ende Geconfœdereerden recommanderen wy u in Godes heylige beſcherminge. Geſchreve in ons Hof te Witehal deſen 28. February 1663. onderſtont u goeden Vriend,
Geteeckent *CHARLES R.*

De Heeren van Hollant hebben daer op de volgende antwoort gegeven, en de Copye van de ſelve door den Raet-Penſionaris haer Hoogheyt de Princeſſe Douariere laten ter hant ſtellen.

SIRE:

Hier voor hebben wy den brief van uwe Majeſteyt van den 28. Februarij leſtleden ontfangen, over d'Educatie van den Heere Prince van Orange, ſijn Neve, en vinden wy ons verplicht, naer den inhout van den brief aendachtelyck overwogen te hebben, te belyden, dat wy met blydſchap daer in hebben aengemerckt, de vertrouwelyck die u Majeſteyt in ons betuycht, waer van wy de continuatie by allerhande voorvallen die haer ſullen roemen aen te bieden tot bevorderinge der eere en intereſten van u Majeſteyt ons ſullen poogen waerdigh te maecken. Wy ſijn bedroeft ons in een ſtaet te ſien van tot de geheele vervullinge van u Majeſteyts begeerte ons niet te konnen uytbreeden, overmits de conſideratie van 't voorledene, den ſtant van ons Lichaem, en veele importante reflexïen, die daer uyt reſulteren, ons in termen ſtelt welcke ons niet toelaten in 't geen u Majeſteyt van ons begeert verder te gaen, als dat wy haer by deſen verſeeckeren, dat wy in alle occaſien geſtadig bereyt en geneyght ſullen zyn de hant daer aen te houden, dat de Domeynen, goederen, ende regten van den geſeyden Heere Prince van Orangie ſoo hier te Lande als elders geconſerveert en vermeerdert worden en doorgaens het effect van onſe beſcherminge en gunſt, ſoo ten aenſien van ſijn perſoon als goederen gheniet.

Antwoort van de Heeren Staten van Hollandt.

Tot

Tot dien eynde ſullen wy de handt oock daer aen houden dat de miniſters, die van wegen deſen Staet buyten Landts zyn, en particulierlyck in de Hoven van Vranckryck ende Spangien, om deſe onſe intentie te doen reviſſeren, daer in continuelyck gaen met concert van de Miniſters van u Majeſteyt, u biddende het aggreren en door u Miniſters en alle goede Raden en adviſen te doen appuyeren; wat die van deſen Staet tot d'executie van 't boven-genoemde ſullen doen, En alſoo ſullen wy Godt bidden.

SIRE,

DE Regeeringe van u Majeſteyt met geluck t'overſtorten, en u Koninckiycke perſoon met geſontheyt en ſeer lang leven te zegenen. In den Hage den 27 April 1663.

Wy hebben hier voor geſien wat tuſſchen Hollant en Zeelant, rakende de Eminente Chargien, verhandelt en verdragen is. Over deſe ſaeck hebben de Heeren van Hollandt aen de Heeren van Zeelandt in Mey deſen volgende Brief geſchreven.

Brief van Hollandt aen Zeelant over het Employ van den Prins.

EDele Mogende Heeren, byſondere goede Vrienden, Nagebuere ende Bondtgenooten, de Heeren onſe Gecommitteerde Raden hebben ons ter bequamer tydt overgegeven ſeecker Miſſive by de Heeren u Edele Mog. Gecommitteerde Raden, aen de voorſz. onſe Gecommitteerde Raden geſchreven tot Middelburgh den 2. der voorlede maendt, met eene bygevoegde reſolutie van u Edele Mogende in dato den 21. Martii leſt-leden, houdende in ſubſtantie dat by u Ed. Mogende mede geratificeert en geaggreert was het gene tuſſchen Gedeputeerde van beyde de Provincien den 21. September des voorleden Jaers, ſoo op het ſtuck van de gemeene Juſtitie, als op andere ſaecken van importantie is gehandelt, geadjuſteert en geteeckent, en dat dien volgens de noodige acte daer toe dienende, in behoorlycke forma gedreſſeert, tegens den ande-

anderen souden worden uytgewisselt, op præsuppost en op vast vertrouwen, dat alvooren de selve extraditie en uytwisselinge soude worden gedaen, wy tot uwer Ed. Mogende gerust stellinge souden verklaren, dat *wy in deliberatien die in tyden ende wylen over het stellen van een Capiteyn Generael, ter vergaderinge van de gemeene Bondtgenooten soude mogen worden gehouden, ons geensints souden behelpen met de negative resolutie by ons op het voorsz. subject genomen den* 23. January, *des Jaers* 1647. *en nader geconfirmeert op den* 17. Mey *daer aenvolgende*, tot sulcken effecte dat wy volgens 't voorsz. geadjusteerde, t'elckens daer toe souden treden met een *vry en ongepraoccupeert advys*, en breéder, als by de voorsz. Missive u Ed. Mog. ten besten bekendt; Alle het welcke by ons in achtinge zynde genomen, hebben wy noodigh geacht de voorgeroerde onse resolutie en 't voorsz. accoort, midtsgaders al de retroacta daer op applicabel, nader te considereren, ende na rype overweginge van alles, goedt gevonden op den inhout van de voorgeroerde missive en resolutie, mits desen te rescriberen, dat wy noch in goede memorie hebben, ende by examinatie van 't meergeroerde accoordt, onder anderen remarqueren, dat in 't 8. Artyckel van het selve, ten weder-zyden oprechtelyck is verklaert, dat ons respectivelyck competeert de *faculteyt* en *vryheyt* om ter expiratie van de 18. jaren in de voorgaende 6. en 7. Artyckelen breeder ge-expresseert, elck in sijn regard ten aensien van de Collatie der bewuste *Eminente bedieningen*, aen den Heer Prince van *Orange*, soodanigh ter eene en ter andere zyde te disponeren, als ten meesten dienste van den Landen bevonden sal worden te behooren; ende konnen wy daer op u Ed. Mog. als noch in goeden gemoede verseeckeren, de voorsz. gedane verklaringe in onsen regarde oprecht ende waerachtigh te wesen, gelyck wy oock, sonder de heusheyt en de plicht van Bondtgenootschap te kort te doen, niet anders konnen vertrouwen, als dat de selve verklaringe van de zyde van u Ed. Mog. met gelycke oprechtigheydt en waerheydt is geschiet: ende meynen wy derhalven dat men sich daer op ten weder-

der-zyden volkomentlyck en abſolutelyck ſal mogen geruſt ſtellen: doch by ſoo verre u Ed. Mog. de ſaecke anders ſouden mogen opnemen, of de woorden van 't voorſz. 8. Artyckel (buyten vermoeden) minder kracht toe ſchryven als tot u Ed. Mog. volkomene geruſt-ſtellinge in 't gene voorſz. is, ſonder weſen gerequireert. Soo konnen wy (ſonder u Ed. Mog. welnemen) in ſulcken onverwachten geval niet anders oordeelen, ofte wy ſouden veel meerder redenen hebben, om nader geruſtheyt en verſeckerheyt van u Ed. Mog. te vereyſſchen: te weten, dat ſoo wanneer in tyden en wylen deliberatien aengeſtelt, ende volgens den text van 't voorſz accoort, amicable conferentien tuſſchen beyde de Provincien gehouden ſouden mogen werden, over het aenſtellen of nalaten van een Capiteyn Generael over de geſamentlycke Militie van alle de Provincien, mitſgaders van een *Stadthouder*, *Gouverneur*, *Capiteyn*, en *Admirael Generael* over beyde de Provincien, van de zyde van u Ed. Mog. daer toe ſal worden getreden met een *vry en ongepraeoccupeert advys*, dat in conſideratie van de reſolutie by u Ed. Mog. genomen op den 7. Auguſti des Jaers 1660. tot deſignatie van den Hoogh-gedachten Prins van *Orange*, ſoo tot d'eene als tot de andere der voorſz. Charges en bedieninge, ende nademael wy ons (dies niet tegenſtaende) geruſt houden op de voorgeroerde u Ed. Mog. verklaringen in 't voorſz. *achtſte* vervat, ſoo willen wy oock billiglyck verwachten dat u Ed. Mog. haer mede, onaengeſien de geallegeerde Reſolutien van den *drie-en-twintighſten* January *ſeſthienhondert ſeven-en-vijftigh*, op de meer-geroerde reciproque verklaringe volkomentlyck geruſt houden ſullen; u Ed. Mog. by deſen verſekerende; dat de ſelve ſulcx doende, haer van deſe zyde in haer betrouwen noyt ſullen gefruſtreert ofte bedrogen vinden, gelyck wy inſgelycx ons betrouwen daer henen ſtellen, dat wy ons van u Edele Mog. zyde in ons reciproque verwachten mede noyt *gefruſtreert* vinden ſullen; Edoch by aldien des onaengeſien u Ed. Mog. boven den voorſz. inhoudt van 't meer-geroerde achtſte Artyckel, ende boven 't gene

ne

ne voorſz. ſtaet, buyten vermoeden, noch eenighe nadere Acte ofte verklaringe over 't voorſz geallegeerde van ons ſoude mogen deſidereren, ſoo willen wy u Edele Mog. daer in gaerne te gemoet komen, ende dienthalven ſoodanige naedere Acte paſſeren ende onderteeckenen, als u Edele Mog. ten dien fine ſelfs ſullen gelieven te doen coucheren, midts dat de ſelve Acte in alles behelſe eene *reciprocatie*, even ende in ſulcker voegen, als het voorſz. *achtſte* Artyckel behelſende is, ende dat ſulcx, in cas daer inne ſpecifijcquelyck gementioneert ſoude worden de voor-gheroerde Reſolutie van den *drie-en-twintighſten* Januarii *ſeſthien hondert ſeven en-vyftigh*, als dan daer inne mede in equipollente termen ſal werden geſproocken van de voor-geroerde u Edele Mogende Reſolutie van den *ſevenden* Auguſti *ſeſthien hondert ſeſtigh.* Met alle het welcke wy vertrouwen de uytgedruckte begeerte van u Edele Mogende abondantelyck te hebben voldaen, immers houden wy ons verſekert dat in redenen en billyckheyt van ons dienthalven niet verders ſoude konnen werden gedeſidereert, ende willen derhalven u Edele Mogende midts deſen als noch verſoecken ende verwachten, dat u Edele Mogende haer Ratificatie op het voorſchreve accoort ten ſpoedighſten herwaerts gelieve over te ſende, om tegens gelycke Ratificatie van onſer zyde te worden uytgewiſſelt. Ende onder der Edele, &c. ſullen wy Godt bidden, dat hy u Edele Mogende Regeeringe wil zegenen. Geſchreven in den Hage den *ſevenden* Mey *ſeſthien hondert drie-en-ſeſtigh.*

De Bewinthebbers van de Weſt-Indiſche Compagnie deden den een-en-twintighſten January hun beklach over de Engelſchen in die geweſten, breeder by *Aytzema*, aen ſijn vier-en-veertighſte Boeck te ſien: daer tegen klaeghde de klagende *Douwningh* weder over die van de Ooſt-Indiſche Compagnie in Hollandt. De ſaeck van die van de Weſt-Indiſche Compagnie wierdt in handen van

Wederſydtſche klachten tuſſchen Engeland en Hollandt aengaende de Compagnie.

van de Gecommitteerden geftelt; maer het waren klachten en bleven klachten tot dat eyndelyck de Engelfchen geheel Nieu-Nederlandt en Nieu-Amfterdam overweldight hadden. Hy klaeghde oock over het aenplacken van een Obligatie op den *Hartogh van Jorck*: tegen het welcke van het Hof van Hollandt door openbare Placcaten tot genoegen van *Douwningh* is voorfien.

Over het aenplacken van een Obligatie tot lafte van den Hartogh van Jorck.

De Koninck heeft oock weder aen de Staet, raeckende de fchepen *Bon Efperance* en *Bon Avonture*, om recht over die faeck, gefchreven. Uyt al welcke klachten en motive genoegfaem was af te nemen, dat Hollandt van wegen dien Oort een onweder over het hooft hingh: derhalven wierdt op den dertienden Mey ter Vergaderingh gepresenteert, dat de met de jongfte Poft aengekomene tydinge uyt Engelandt het vermoeden noch dede verfwaren: waer op goet-gevonden is, aen het Collegie ter admiraliteyt in Zeelandt te fchryven, dat fy ten fpoedighfte naer het opgaen van het Kanael by Engelandts eynde of daer omtrent twee wel-bezeylde Jachten of Galjoots wilden fenden, om al de fchepen die de Ingefetenen van defe Staet toebehoorden, te waerfchouwen, met hunne fchepen de Engelfche Havens niet aen te doen, tot verhoedingh van arreften en diergelycke ongemacken.

Schryven des Koninckx over de Bon Efperance en de Bon Avonture.

De Heeren van Hollandt hebben twee dagen daer nae door hunne Gedeputeerden geurgeert, ten eynde dat ten fpoedighfte by de refpective Collegien ter Admiraliteyt naer proportie van hunne onderlinge en gewoonlycke verdeelinge mochten worden geëquipeert, en in Zee gebracht een getal van dartigh kloecke Oorloghs fchepen? eenfdeels om daer mede te suppleren het defect van de Collegien ter Admiraliteyt in Zeelant en Vrieflant, omtrent de fchepen van Oorloge naer de

Waerfchouwing voor de Engelfchen.

Equipagie ter Zee.

de Middelantſche Zee gedeſtineert, tot ſurpreſſie van de Turkſche Rovers, en het protegeren van de groote Viſſchery deſer Landen: en anderdeels om in het Kanael en op de Kuſten van Portugael te kruyſſen, tot ſuppreſſie van de roveryen die aldaer by de Spaanſche Commiſſie-vaerders, contrarie het Tractaet van Marine, tot laſte van de Ingeſetenen deſer Landen, op Portugael handelende, wierden gepleeght. Dat wyders oock tot verval van de onkoſten, die tot de voorſchreve extraordinaris Equipagie vereiſcht wierden een petitie van een Millioen gedaan mocht werden.

Daar op wierdt den ſeſthienden Mey gehoort het Rapport van den *Heer Huygens*, en andere haer Hoogh Mogende Gedeputeerden, tot de Zeeſaecken, en nevens de alhier aenweſende Gecommitteerden uyt de Collegien ter Admiraliteyt tot Rotterdam, Amſterdam, en in het Noorder Quartier, in conferentie geweeſt zijnde, oock geviſiteert en geëxanimeert hebbende, 't gunt de Heeren Gedeputeerden van de Provincie van Hollandt ten voorſchreven dage uyt ſpeciale laſt van de Heeren hare Principalen, met de redenen daer toe dienende geurgeert hadden, tenderende ten eynde, dat ten ſpoedighſte by de Reſpectixe Collegien ter Admiraliteyt, naar propoſitie van hunne onderlinge en gewoonlijcke verdeelingen, gerequireert en in Zee gebracht mochten worden een getal van dartigh kloecke Oorlogs Schepen, ten eynden als boven, met toelaege voor de onkoſten der zelver van een petitie van een Millioen, wiert naer deliberatie beſlooten zodanige dartigh Capitale ſchepen (boven de ordinaris Convoyers, of die tot bejegeningh van de Ooſt-Indiſche Retour-Vloot geſchickt waren) van veertigh tot tſeſtigh of tſeventigh Stucken Kanon, en naar advenant met van hondert vijf-en-
tſe-

tſeventigh tot drie hondert koppen, of meerder des noots zynde, gemant, toe te ruſten &c.

Nieuwe klachten van Douwningh, en van de Weſt-Indiſche Compagnie tegen de Engelſchen

Douwningh gingh al evenwel met ſijn klagen voort, namentlyck over de trage expeditie, die eenige tien, ja ſeſtien en twintigh jaren moeſten achter aen loopen. Niet minder klaeghden die van de Weſt-indiſche Compagnie over de Engelſchen. Maer meerder klonck het gerucht, dat de Koninck van Engelant had gelaſt dartigh Fregats, twintigh van vyftien ſtucken, en tien Konincks ſchepen, van ſeſtien tot tachtentigh ſtucken te equiperen.

Engelſche Equipagie.

Ondertuſſchen hadden de Heeren Gedeputeerden van de Provincie van Hollant ter Vergaderinge voor-geſlagen, dat de Heeren hare Principalen hadden doen formeren een Lyſte van pretenſien der Ingeſetenen van deſen Landen, op die van Engelandt, achtervolgens het vyftiende Artyckel van het Tractaet, jongſt tuſſchen den Koninck van Groot Brittannien en deſen Staet, op den veertienden September nieuwen of den vierden oude ſtyl des Jaers 1662. geſlooten: waer op is goedt-gevonden, dat de voorſchrevene Lyſte, geamplieert, met het geene eenige andere Provincien daer by ſouden mogen willen voegen, door de Heeren *Huygens* en andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden, tot de Engelſche ſaacken, tegens gelycke Lyſte van Pretentie, tot laſte van deſen Staet of Ingeſetenen van dien, van de ſijde van Engelant opgeſtelt, tegens ſeeckeren competenten dagh, daer toe by onderlingh concert met den Heer Extraordinaris Envoye *Douwning* te beramen, uytgewiſſelt ſou worden, met expres bedingh en overgifte nochtans *hinc inde* te doen, dat naer de uytwiſſelingh van voorſchreve Lyſte, gene verdere pretenſie, die voor dato van 't voorſchreven gemaeckte en geſlooten Tra-

ctaet

ſtaet gebooren geweeſt waren, van d'een of d'andere zyde oyt of oyt ſullen mogen werden ingebracht.

Maar echter waſſer noch weder wat anders te vergelijcken, namentlijck de woorden in het Tractaat voornoemt, begrepen: *Litem inceptam proſequi.* Waar over hare Hoogh Mogende de Heeren van *Hoorn* en *Goch* verſocht hebben hun advijs te geven, gelijck de ſelve in de volgende wyſe gedaen hebben. **Diſpuyt over de woorden Litem inceptam proſequi.**

WY ondergeſchreve geweſenen Extraordinaris Ambaſſadeurs van de Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden aen de Koninghen van Groot *Brittannien* in de jaren *ſeſtien hondert ſeſtigh*, *ſeſtien hondert een-en-ſeſtigh*, ende *ſeſthien hondert twee-en-ſeſtigh*, verklaren, dat wy door de woorden, (*hoc excepto quod ſcilicet, qui ſe jacturam paſſos dicunt in duabus navibus videlicet Bonaventura & bona Eſperanſa poterunt litem incaptam proſequi*) in 't *vijftiende* artijckel van het tractaat tuſſchen de Heeren Commiſſariſſen van ſijn Majeſteyt ende op den *vierden* September *ſeſthien hondert twee-en-ſeſtigh* geſloten, ten regarde van de geintereſſeerdens in de ſchepen de *Bonaventura* ende *Bona Eſperanza* ingevoeght, niet anders hebben verſtaan, als dat die pretenſien ſouden blyven geeximeert uyt de Generale abolitie van alle andere voor de Jaren *ſeſtien hondert vier-en-vijftig* ende *ſeſtien hondert negen-en-vijftig* reſpective voorgevallen, ende het derhalven vry ſoude blyven aen de Geintereſſeerdens, hare actien te vervolgen daer ſy *in conformité van de wetten ende coſtuymen* van de Vereenighde Nederlandtſche Provintien, ſoude geraden vinden tegens die gene tot laſte van de welcke ſy ſouden vermeynen haer eenige te comporteren, ſonder dat die woorden haer eenige meerder recht is toegeſtaen, het ſy ten reguarde van de ſaecke ſelve, het ſy ten opſichte van de *maniere van 't vervolgen* van de voornoemde actien als de ſelve voor het ſluyten van 't Tractaet hebben gehadt; wel is waer,

dat by de Heeren Koninckl. Commissarissen te voor ernstig was aengedrongen, ten eynde vast soude worden gestelt, dat die zake door Commissarissen van haar Hoogh Mogende en den Heere Extraordinaris Envoye *Douwningh* soude moeten werden afgedaen.

Ten oirkonde hebben wy desen met onse name geteeckent, ende met onse Zegele bevestigt, in 's Gravenhage den *dertighsten Mey sestien hondert vier-en-sestig*: was geteeckent

(L.S.) van Hoorn. (L.S) M. van Gogh.

Echter vielen over die selve woorden *Ita questen* genoegh, die over den heeckel van de *Grammatica* en *Etymelogie* wierden gehaalt, invoegen haar Hoogh Mogende daer hun verklaringe hebben moeten over doen, als by *Aytzema* gesien kan worden.

Aytzema 5 Deel, pag. 74.

Maer om te toonen hoedanigh de toegenegentheyt van dese Staet tot vrede en vrientschap was, wierdt de Heere *Goch* op sijn Ambassade Ordinaris naar Engelandt gesonden.

Waar by noch komt de Clausule in een Brief door hare Ho. Mogende de Heeren Ambassadeuren, luydende aldus:

WY willen immers hoopen datmen aldaer geene actien of pretensien voor date vande respective termijne van de jaren sestien hondert vier-en vijftig ende sestien hondert negen-en-vijftig voorgevalle sal tragten open te houden, alhoewel den Heere Houwning tegens den voornoemde Heere Raet-Pensionaris discours-gewyse geseid heeft, dat de bekende pretensie over de Schepen Bonne Esperance ende Henry Bonavonture sal moeten werden geexpieert: Indien echter UL. yets diergelijks mochte voorkomen, sullen deselve sig daer tegens met vigeur hebben te opposeren, so op 't fondament van de onredelijkheit van dien, als op de Cathegorique verklaringe van den Koningh,

ning, maar dewijle U L. ſonder vordere rug-geſpraecke ſullen moeten ſluyte of af breecken, ſoo ſullen U L. als het werk op die exceptie alleen ſoude aenkomen, nog tot een temperament konnen inwilligen dat het de geintereſſeerde in de voorſz. pretenſien ſal vry blyve haer geentameert proces te vervolge voor Schepenen van Amſterdam, behoudens partyen daer jegens hare exceptie ende defenſie, ende dat daer van eene acte apart gepaſſeert worde.

Oock over de ſaecke de twee meer-gemelte ſchepen *Bon Eſperance* en *Bon Avonture* aengaende, hebben door ordere van haer Ho. Mog. de Heeren Bewinthebberen van de Ooſt-Indiſche Compagnie, uyt kracht en blijck van ſtucken door hunnen Advocaat haar Hoog Mogende een Ample Deductie laten toekomen: uyt de welcke wy alleen tot naarder verklaringe wat van deſe twee bewuſte Schepen zy, dit gedeelte hebben getrocken.

Hooge Mogende Heeren.

Achtervolgende en in voldoeninge van de Reſolutie by u Hoog Mog. den *twaelfden* deſes genomen hebben u Hoogh Mogende Gedeputeerden tot de ſaecken van Engelandt na voorgaende communicatie met de alhier aenweſende Bewinthebberen van de Ooſt-Indiſche Compagnie deſer Landen gehouden, in geſchrifte vervat het ſommier van haer-luyden gebeſoigneerde in de voorſz. Reſolutie van den *twaelfden* deſes breeder gementioneert, ende ſulx aen uwe Hoog Mogende midtsdeſen voor oogen te ſtellen de redenen ende argumenten dienende tot aanwyſinge van de notoire ongefondeertheydt; reſiderende in het geſuſtineerde van den Heer *Douwningh* Envoye extraordinaris van den Koninck van *Groot Brittangien*, raeckende de twee Schepen de *Bonne Eſperance* ende de *Henry Bonaventura*, en 't gene by of aen de zyde van Engelandt

Gedeelte van een Deductie van de Ooſt-Indiſche Compagnie, aangaande de Schepen Bon Eſperance en Bon Avontuer.

uyt dien hoofde wort gepretendeert, ende hebben de gemelde uwer Hoogh Mogende Gedeputeerden geensints geraden gevonden haer te verledigen, om pertinentelijck te inquiereren waer uyt dese questien en differenten eygentlijck haer oorspronck genomen hebben, alsoo sy gemeent hebben dat sulcx altans weynig tot saecke soude dienen; hoewel de Bewint-hebberen voornoemt ons hebben bericht, en oock uyt verscheyde Attestatien die de gemelte Heer *Douwningh*, selfs nevens sekere Replijcque op den *veerthienden* July *sesthien hondert twee-en-sestigh* aen u Hoogh Mogende overgelevert en vertoont heeft, dat het voorsz. Schip de *Bonne Esperance* tot *Goa* in Oost-Indien zijnde in den Jare *sesthien hondert drie en-veertigh* is verhuyrt geweest aen den Portugeeschen Generael *Andreas Saldena*, ten fine om in dienst van Portugael een goet aental van Portugeesche Soldaten, midtsgaders der zelver Slaven, voorts Portugeesche Goederen ende Koopmanschappen in te nemen, ende daer mede na *Maccau* te varen, om weder van daer na *Goa* te retourneren, beyde doenmaels Vyandtlijcke plaatsen van de Nederlandtsche Oost Indische Compagnie; dat het voorsz. Schip daer op gekomen zijnde in de Straet van *Malacca*, een plaetse de gemelte Compagnie toebehoorigh, ende de Ministers van dien daer van, midtsgaders van de Goederen van Contrebande daer inne geladen kontschappen bekomende, ende specialijck mede dat sy den Capiteyn Generael *Louis Cavelle de Zouza* op hadden, gemeent hebben na het Volckeren recht bevoeght te zijn, te eysschen ende te vorderen, overleveringh van deselve, waer toe, alsoo de Engelsche geensints wilde resolveren, in voegen dat na verscheyde aenmaningen ende protestatien daer over gevallen, die van de voorsz. Compagnie eenige losse schooten doende, ende de Engelsche daer op in ernst antwoordende soodanigh, dat eenige Matrosen daer over gequetst zijn geworden, 't gevecht aengegaen, 't voorsz Schip genomen, en tot *Malacca* opgebracht is geweest.

Ende belangende het Schip de *Henry Bonaventura*, dat het selve in den voorsz. Jare *sesthien hondert drie-en-*

veer-

veertigh ontrent het Eylandt *Mauritius* is gestrant, ende by den Schipper ende 't Engelsch Scheeps volck t'eenemael geabandonneert, met schriftelijcke verklaringe dat zy haer leven niet in perijckel wilden stellen om daer van yets te salveren, ende dat sy dienvolgende wel mochten lyden, dat het Volck van de voorsz. Nederlandtsche Compagnie haer best dede om het voorsz Schip ofte de ingeladen Goederen van dien, soo veel doenlijck te bergen, gelijck daer van oock yets is gesalveert, doch na 't bericht van de Bewinthebberen voornoemt, van weynig belang, soo als hier na breder sal worden verhaelt.

Van gelijcken sullen de voorsz. uwe Hoog Mogende Gedeputeerden in desen voor by gaende redenen waeromme dese saecke behoorde aengesien ende gehouden te worden voor afgedaen en gemortificeert door de Tractaten in den jare *sestien hondert vier en vijftig* en *sestien hondert negen en vijftig* met Engelandt gemaeckt, alsoo alle de selve redenen vervat staen in de antwoorde die u Hoogh Mogende in den jare *sesthien hondert twee en sestig*, dien aengaende aen den gemelten Heer *Douwningh* hebben gegeven, gedateert den *twee en twintigsten* Juny desselvigen Jaers, maer alleen kortelijck seggen, gelijck in de voorsz. antwoorde voort breeder wort genarreert, dat de saecke geheel ende al inder minne is afgehandelt ende daer over een finael Accoordt getroffen, tusschen de gemelte Compagnie ter eene, midtsgaders *Jacob Pergens* ende *David Goubard*, so voor hem selven ende als procuratie hebbende van *William Courten* ende andere geinteresseerden in de voorsz. differenten, ter andere zyde, ende dat voor een somme ven *vijf en tachtigh duysent* Carolus guldens, die oock effective is betaelt; luydende 't voorsz. Accoort, midtsgaders de Acte van Borghtocht de Ordonnantie en Quitantie daer onder gevoegt, als volgt:

ALsoo differenten ontstaen sijn tussen de E. Bewint-hebberen van de Nederlandsche Geoctroyeerde Oost-Indise Comp, ter eene, midtsgaders de E. Jacob Pergens, *ende*

 Da-

David Goubard, *soo voor hem selven, ende als procuratie hebber de van den* E. William Courten, *ende andere geinteresseerdens inde gemelte differenten tot Londen, ter andere zyden, ter saecke van seecker Schip genaemt* l'Esperance, *in den Jare* festhien hondert drie-en-veertig *voorleden, omtrent de Stadt* Malacca *van de Ministers van de gemelte* Compagnie*, om redenen daar toe dienende, met sijn ingeladen Goederen aengehouden, midsgaders eenige geborgde Goederen uyt het Schip* Henry Bonavontura *op 't Eylandt* Mauritius *verongelukt, ende van daer op* Batavia *gebracht; Soo is't: dat de voornoemde* Jacob Pergens, *ende* Goubard *ter Vergaderinge van de* Seventiene, *de gemelte hare pretensien om eenmaal van de zelve af te zyn eindelinge begroot hebbende op een Somme van* hondert duysent guldens, *en daar op geboort zynde de presentatsen van de gemelte Vergadering van* tseventigh duysent guldens, *al ende geheel aan de uitspraak van dese Vergadering gesubmitteert hadden, aan de voornoemde* Pergens *ende* Goubard *voor alle de gemelte hare pretensien ende aankleve van dien, gene uytgesondert, of gereserveert by desen toegeleyt hebbe de somme van* vijf en tachtigh duysent guldens, *mits voor den ontfang van de gemelte penningen stellende suffisante cautie voor alle namaninge, alle 't welke by de gemelte* E. Pergens *ende* Goubard *geboort sijnde, daer mede contentement genomen hebben, alles ter goeder trouwen, sonder arch ofte list, sijn daar van gedaen maeken twee alleens luydende Acten, ende wedersijds tusschen gemelte parthyen geteykent, binnen Middelburgh in Zeelandt den* achtienden *September* festien hondert negen-en-veertigh.

Ende was onderteeckent

Jacob Pergens.	J. C. Hayman 1649.	P. van Santen.
David Goubard.	Jacob Rogh.	Adriaen Besme.
	P. Boudaen Courten.	J. Frer. Abbek.
	P. D. Carpentier.	Herke J. Noortl.

Copye der Borghtocht.

Ik Ondergesz. stelle my selve Borge in volle Forme over de voorsz. vijf-en-tachtigh duysent guldens, *den* twintigh

tigh

tighsten *September* sesthien hondert negen-en-veertig: *ende was onderteeckent.*

Pieter Boudaen Courten.

Copie der Ordonnantien.

De Tresoriers gelieven te betalen aen den Heer Jacob Pergens *de Somme van* veertien duysent een hondert ses-en-festigh Ponden derthien Schellingen, vier groot vlaems, *ende dat volgens het Contract ter Vergadering van de Seventiene gemaeckt, in Middelburgh* Adi twintighsten *September* sesthien hondert negen en-veertigh: *was onderteeckent.*

Jacob Heyman.
Nicolaes van der Merct.

Somma pond. -- 14166 - 13 - 4.

Onderstont.

Ick Ondergeschreve bekenne den inhout deses Ontfangen te hebben in Middelburgh Adi twintighsten *September* sesthien hondert negen-en-veertigh: *Onderteeckent*

Jacob Pergens.

Het vervolgh van dese Deductie is by *Aytzema* in sijn 44 Boeck pagina mihi 79 naer te sien.

Ondertusschen notificeerde de Heer *Douwning* in het begin van Juny, dat hy ordere hadde een keer naer Engelandt te doen. Douwning doet een Keer nae huys.

Omtrent dees tyt boodt Vranckryck sijn mediatie tot bylaege van de swevende geschillen met Engelant aen, die beleefdelyck van dese Staet is aengenomen. Fransche mediatie aengenomen.

Maer ondertusschen onder al dese bewegingen van Staets-handelingen liet de Liefden niet nae sijn Minne-rolle te spelen. In het midden van den Rapt in Hollant van een Juffer.

 Haegh

Haeg en uyt haer eygen Huys wiert een aenſienlijcke Juffer, van groote middelen, door een perſoon (wiens Vader eenigen Naam in den Duytſchen Oorlogh onder de Sweden had gemaeckt, en naderhant als Hooft van de Militie van de Lant-Gravin van Heſſen dapperlijck ſijn leven hadt verlooren; latende eerlijcke middelen voor deſen ſijn Soon nae, doch die de ſelve in ſijn Jeugt door-gebracht of verdaen had, en dienvolgende tot deſperaete aanſlagen te vaardiger was) wech gevoert. Men wil niet twijffelen of deſe Juffer was genoeghſaem gewaerſchouwt, ſelfs dat men haer in Zeelant met een ſchip ſou vervoeren, maar het quam op een lantocht in den Hage uyt.

Dit geſchiede op den ſeventienden Maert aldus: Des avonts ten half tienen quam ſeecker perſoon in Schippers klederen aen haer huys aen te kloppen, de deur geopent zijnde, toonde die een Brief, den welcken hy zeyde de Juffer in eygen perſoon te moeten geven. Sy was albereets half ontkleedt, en deed zich daer over door haer Kamenier verſchoonen; maar zijnde voor de tweedemael ernſtigh verſocht voor te komen, ontfingh zy den Brief aan de deur, dringende onder het overgeven de gemaackte Schipper achter haer, en de Juffer met eenen ten deure uyt, alwaar zy door den Cavallier met noch twee andere verſelt, op een overdeckten wagen, ſtaende ter zijden de deur, geſleept wierdt, hy ſelve voeghde ſich by haer, met ſijn Dienaers, en de darde zette zich by den Voerman, die hy voort dede ſlaan. Twee andere reden te paardt daar neffens, alle met rapieren en geladene piſtoolen gewapent. Sy namen hun wech door de Nieuſtraet, voor by 't Haerlemmer-Veer, langhs de Prince-gracht, over de Valbrugge, voor by het Huys van der Noot, over de Nieuwe Laen, door

Voor-

Voorburgh, voor by Leyden, door Alphen, en quamen ten 2 uren na den middagh tot Kuylenburgh. Sy liet niet na van den eersten tydt dat sy op den wagen quam, en doorgaens de reyse eenig misbaer te maken: maer dat scheen seer vermindert, wanneer sy daer quam, alsoo haer de Minnaer ondertusschen tot medelyden scheen bewogen te hebben, vermits hy had geweten haer voor te stellen, dat hy andersints een bedorven, ja doot man sou zyn; om die oorsaeck dan, en om hem te salveeren, heeft sy daer na noch in een andere Complaisance geconsenteert, doch hy heeft het daer na gedesadvoueert.

Wanneer hier van de tydinge op den twintighsten gekomen zynde, wierdt eerst van wegen de Heeren van Hollant, daer na van wegen haer Hoogh Mogende aen den Grave van Kuylenburg in seer scherpe termen geschreven, in welk schrijven het stuck een enorm en afgrijslyck feyt genoemt wiert, met begeeren, dat sy den persoon, die dese rapt gedaen had, terstont in verseeckeringh wilde nemen, den selven in handen van seecker Raedtsheer en den Fiscael van *Stryen*, die het Hof van Hollandt daer had gesonden, overleveren, en de Juffrouw in volle vryheyt te stellen.

De Grave antwoorde van den twee-en-twintighste, dat hem de saken anders waren voor gebracht als de inhoudt van dese Brieven lagh, sich refererende tot een verbael, waer uyt bleeck, dat sy sich als jonge getrouwde lieden hadden aen-gegeven, sy geen Ouders hebbende, en dat haer Vrienden haer wilden houwelijcken teghens haeren sin. Die geene die daer over van wegen het Hof wierden ghesonden, bevonden het werck alsoo. Echter wierdt het ter oorsaeck van de ghevolghen seer hoogh

by den Staet opgenomen. Het Hof van Hollant dan ſtelde eerſt duyſent Rycksdaelders op den Vervoerder, en twee hondert op een yeder der Medeſtanders, tot vergeldinge voor die geene die konde maecken dat ſy in handen van de Juſtitie geraeckten; maer daer na wierdt het loon verdubbelt, met byvoegingh van een verbodt hen te herbergen. Maer alles was te vergeefs, ſy ontquamen het behalven een die in de kaers vloogh.

Men had oock vermoeden, dat de Grave van Kuylenburgh het ontkomen van den Ontſchaecker had door de vingeren geſien; waer over aen den ſelven Grave den ſes-en-twintighſte Maert wederom geſchreven wierd, dat hy alſnoch den Ontſchaecker en ſijn Medeſtanders ſou doen in verſeeckeringe nemen, met bedreyginge, dat by faute van dien, ſy niet ſouden ruſten, voor dat ſy aen ſijn perſoon, mitſgaders aen de Stadt en het Graefſchap *Kuylenburgh door een Eſclattant exempel voor de geheele werelt 't effect van haer rechtvaerdige indignatie ſouden hebben doen gevoelen.* De Heer *Fannius*, op den dertighſten, deedt ſijn Rapport hier over

Op den vyfden April is ter vergaderinge van Hollandt geleſen ſeeckere Miſſive van wegen de Heeren Staten van Gelderlandt, geſchreven aen haer Hoogh Mogende uyt Nimwegen den 24 der voorledene Maent: by de welcke haer Hoogh Mogende in bedencken wiert gegeven, of het niet dienſtigh ſou zyn, dat eenige uyt der ſelver midden op het ſpoedighſte naer Kuylenburgh wierden gecommitteert, om neffens Gecommitteerden van de hoog-gemelte Heeren Staten van Gelderlandt, by haer Ed. Mogende albereyts genomineert, om mede derwaerts te gaen, om de gereſene onluſten over de gepretendeerde wan-

debvoi-

debvoiren van den meer-gemelten Grave te examineren en by te leggen &c. De Heeren Gecommitteerden ter Vergaderinge van haer Hoogh Mogende van wegen Gelderlandt, hebben op den elfden April een naerder verklaringh tot faveur van Kuylenburgh, en tegen de voorgestelde demolitie en flechtinge der Plaets gedaen, als elders te sien is. Maer so haest als men vernam dat *Mortaigne* (soo heette de Ontschaecker) uyt Kuylenburg ontkomen was, wiert door de Staet aen alle Nabuurige Princen, als mede de Steden Bremen, Hamburgh, **Lubeck** &c. geschreven, met versoeck, hem en sijne Medestanders te vangen, en over te leveren; van welcke Steden Bremen het geluck had. Aytzema 44 Boek.

Op den derden April tegen den avont quamen aldaer vier vreemde persoonen binnen, en alsoo het Placcaet, waer inne sy beschreven wierd, en de vergeldingh van twee duysent Rycksdaelders uyt-gedruckt was, aldaer by de Wacht en Soldaten mede bekent was gemaeckt, wierden sy aldaer aengehouden: twee van sijn Medestanders geraeckten met een behendigheyt wech. Hy had onderwegen noch een Dienaer aengenomen, die bleef by hem. Hy wilde eerst wat ontkennen, maer naerder ondersocht zynde, bekende hy de schaecker te zyn. De Heeren Borgermeesteren dan setten hem op den Oosterdwinger, en schreven sijn aenhouden aen de Heeren van Hollandt over; die daer op den Lieutenant *Geestdorp*, en het Hof den Deurwaerder *Verbeeck* met vyftien of sestien Soldaten en Dienaers van de Justitie daer heen schickten.

Onderwylen (gelyck men gemeenlyck siet) kreeg de gemeene Man tot Bremen een teder gevoelen en medelyden over desen ongeluckigen Minnaer. Hy versocht een Predicant en Genees-mee-

meester, onder voorgeven van sieckte, aen de welcke hy alles te kennen gaf, soo veel als hy konde tot sijn verschooningh, hoe sijn Vader de Hessische Velt-overste was geweest, en voor de Protestantische saeck sijn leven verlooren had; dat hy oock aensienlycke Krygs-Ampten onder den Koninck van Sweden had bekleedt, en soo voort: invoegen alles door den Predicant en Geneesmeester bekent ghemaeckt zynde, de Sweedsche Bedienaer *Steiniger* seer sterck voor hem sprack: invoegen de Overigheyt van Bremen sich seer bekommert bevandt; maer het geluck diende hem evenwel, om uyt handen van het Gerecht te komen.

De Soldaten die hem te vooren gevangen, en de vergeldinge mogen eysschen hadden, hebben noyt daerom aengehouden. Maer de Heeren van Bremen deden alle mogelyke vlyt om hem weder te achterhalen, doch het medelyden der Borgeren was te groot; echter zyn verscheydene Borgeren en Soldaten bericht van hem geholpen en verbergen te hebben, met bannissement en afneminge van hun Bedieningen gestraft; gelyck oock *Geestdorp* wederom gekomen zynde, door den Krijgsraedt gedeporteert wierdt; als mede een Ritmeester, die tot Kuylenburgh *Mortaigne* raet en daet tot sijn ontkomen had gegeven. Hy selfs begaf sich onder de protectie van Sweden.

De Grave van Kuylenburgh nam dese saek seer nae, en toogh genoeghsaem uyt misinoedigheyt naer Hongaryen by sijn Oom den *Grave van Waldeck*, daer deselve een hoogh Ampt in het Keyserlijcke Leger tegen den Turck bekleede; daer hy korts daer aen, sonder kinderen naer te laten gestorven is, waer door sijn goederen aen sijn voorseyden Oom quamen; die weynig tijts daer

daer na soo verre in de gunst van de Heeren van Hollant geraeckten, als syn Neve daer buyten was geweest.

Daer na is tegen den Ontvoerder by contumatie en absentie noch vonnis gevelt, dat hy, zijnde in handen geraeckt, onthooft, en sijn hooft op een penne gestelt sou worden: een van sijn Dienaers wierdt gehangen, en de Voerman gegeesselt.

De Grave heeft daer na met een Brief en een breede Deductie, gelyck die by *Aytzema* te sien is, sijn verschooningh gedaen. Aytzema 44. Boeck pag. 153. &c.

Maer tot naerder verhael van de Rapt, en aenwijzinge hoe de onnosele het gelach heeft moeten betaelen, dient dit volghende Vonnis:

ALsoo *Roelof Goldestede*, oud omtrent de 20 jaren, geboortigh tot *Oldenburg*, jegenwoordigh gevangen van den Hove van Hollandt, voor den selven Hove buyten pyne en banden van yzeren bekent heeft, dat hy hem op den *sevenden* der voorlede maent Maert, door bestellingh van een Maeckelaer tot Amsterdam aen den Rapteur hebbende verhuyrt, en op Dingsdag 's morgens daer aen van Amsterdam alhier in den Hage zynde gekomen, op ordre van den voornoemden Rapteur is gaen logeren in de Herberge bezuyden het Bosch alhier, daer de *Groene Swandeling* uyt hanght, dat Vrydaghs daer aen aldaer mede is gekomen de voornoemt Rapteur met noch twee andere persoonen, daer van de eene genaemt wierde *Vollenhove*, ende de andere *Spinel*, dat hy gevangen alleen gebruyckt is geweest om op de paerden te passen; zynde des avonts aldaer mede gekomen eenen genaemt *Feyt*.

Dat des namiddaghs 's avondts den Rapteur hem gevangen by hem roepende, jegens hem gevangen geseght heeft; *Wy sullen yemant uyt den Hage gaen halen*,

ghy moet ons getrouwelyck by staen; 't welck hy gevangen aengenomen heeft te doen; dat soo als hy na den Hage soude gaen, den Rapteur aen hem gevangen een Pistool heeft gegeven, seggende dat hy daer mede moeste afweren, die hem Rapteur 't selve wilden beletten, ende daer op soude schieten, als hy hem sulcx soude commanderen; ende dat hy de Deure van het Huys, daer zy de Persoon soude uythalen; soo als de selve daer buyten souden zyn, soude moeten toe-trekken ende toe houden.

Dat de Knecht van den Rapteur genaemt *Feyt* haer door het Voorhout heeft gebracht omtrent de Huysinge, daer uyt N: N: is gerapiert, dat den Rapteur hem gevangen aldaer gekomen zynde ontrent de huysinge daer de Juffrouw is uytgehaelt, hem belastende aldaer te blyven, en af te weren die hem Rapteur daer inne wilden beletten, en dat hy gevangen de Juffrou uyt den huyse gestooten ofte getrocken sijnde, de deure van het selve huys, volgens de voorverhaelde last; toegetrocken ende eenigen tydt doch niet lange toeghehouden heeft: latende de selve los soo als den Rapteur met de Juffrou omtrent de Wagen was, als wanneer hy gevangen met den voornoemde Rapteur ende andere Complicien te gelyck na de Ry-paerden zyn geloopen, sonder dat hy het Pistool oyt van onder sijn Rockje, daer hy het hadde, van daen heeft getrocken.

Dat hy gevangen de Juffrou soo als zy tegen haer danck op de Wagen wierde gedragen, tot verscheyde malen heeft hooren roepen en schreeuwen, sonder eygentlyck te weten, wat zy geroepen heeft; dat so dra als de Juffrou op de wagen was, de Voerman met een seer groote snelheyt is voort-gereden, sittende *Vollenhove* binnen in de Wagen by de Juffrou, en eene anderen *Conser* een Wael, die den Rapteur op dien selven dagh in sijn dienst hadde genomén, voor in de Wagen by de Voerman, ende dat den Rapteur, *Spinel*, *Feyt*, ende hy gevangen terstont na de Ry paerden, staende daer dicht by een kleyn straetje, zynde geloopen; daer op zyn getreen, dat den Rapteur en *Spinel* somtyds ter zyden

den de Wagen hebben gereden, ende hy gevangen en *Feyt* achter de Wagen, hebbende hy gevangen boven het Piſtool noch een Carabyn aen de Sadel van ſijn Paert gehadt.

Dat de Juffrou ondertuſſchen ſeer riep en ſchreeude, dat den Rapteur in plaets van *Vollenhove* op de Wagen zynde gaen zitten, hy de ſelve als doen niet meer heeft hooren ſchreeuwen, maer wel dat deſelve gezucht en gejammert heeft.

Dat zy aen de Herberge aen den hogen Rhijndyck by Alphen, daer het Wapen van Utrecht uythangt, zynde gekomen, de Juffrou van de Wagen, en met de Waerdinne in Huys is gegaen; dat zy aldaer een weynigh zynde geweeſt, en den Rapteur, ſoo als hy by haer wilde gaen, de deure toevindende, gelaſt heeft, dat men die ſoude openen, of dat hy daer door ſoude ſchieten.

Als wanneer de Juffrou weder uyt die Huyſinge is gekomen, en al ſuchtende op een Rol-wagentje ſtaende aldaer op den hoogen Dyck ofte Sant padt, hebbende twee Paerden, d'een voor d'andere geſpannen, is geklommen, ſittende achter op het voorſz. Rolwagentje de voornoemde *Vollenhove*, ende dat het ſelve Wagentje terſtont voort rydende, dan hy gevangen, dan de voornoemde Wael daer achter aen ſijn geloopen, om het ſelve op te houden dat het niet om en quam te vallen, tot zy eyndelyck op de Vaert by Uytrecht zyn gekomen, alwaer zy met het wagentje ende de paerden ſijn gegaen in de Pont, ende aen de overzyde gekomen zynde met de Juffrou, de voornoemde Rapteur, *Vollenhove* en *Feyt* zyn overgetreden in een kleyn Schuytje, waer mede zy gezeylt zyn na Kuylenborgh, en na dat zy ondertuſſchen daer inne een weynigh hadden gegeten, met het ſelve aengeleyt hebben, ende opgetreden zyn aen het Veer-huys by Kuylenborgh, zynde *Spinel* ende *Wael* met de paerden te Lande derwaerts mede gekomen, dat hy omtrent een uyre aldaer zynde, *Spinel* ondertuſſchen in de Stadt is geweeſt, ende dat aldoen de Juffer, de voornoemde *Rapteur* ende *Vollenhove*, met haer drien

met

met een Koetswagen in de Stad sijn gereden, ende dat *Spinel* en *Feyt* daer op terstont te voet zyn gevolght, werdende hy Gevangen en de *Wael* tot bewaringe van de Paerden gelaten in het Veerhuys, tot dat sy aldaer geapprehendeert, ende op de Voorpoorte van desen Hove gebracht; Alle 't welck zynde saecken van seer quaden en gevaarlycken gevolge, die in een Land van Justitie niet en konnen werden geleden, maer anderen ten exempel ten hooghsten straf-baer zyn;

Zoo is 't, dat 't voorsz. Hof met rype deliberatie van Raden doorgesien en overwogen hebbende alle 't gene ter materie dienende is: doende Recht in den name ende van wegen de hooge Over gheyt en Graeffelyckheydt van Hollandt, Zeelandt en Vrieslandt den voorsz. Gevangen gecondemneert heeft, ende condemneert hem mits desen, gebracht te werden daer men gewoon is Criminele Sententie te doen, ende aldaer met de koorde gestraft te werden, datter de doot na volght; ende verklaert alle sijne Goederen ten profyte van de hooge Overigheydt ende Graeffelyckheyt van Hollant geconfisqueert. Actum by de Heeren ende Meesters, *Iohan Dedel*, President; *Frederick van Dorp*, Heere van Maesdam; *Aelbrecht Nierop*; *Adriaen Pauw*; Heere van Bennebroeck; *Willem Goes*, *Pieter Ockert*, *Cornelis Fannius*, ende *Iohan van den Honaert*, Raedts-luyden voor den Hove van Hollandt, ende gepronuncieert den *dertighsten Mey sesthien hondert vier-en-tsestigh.*

Orangie voor den Prins ingeruymt.

Na dat wy sullen hebben geseght, dat de Konink van Vranckryck eyndelijck naer veel intercessie besloote heeft Orangie weder voor *sijn Hoogheyt* den Prince daer van in te ruymen.

Vervolgh van het ongeval van Prins Willem.

In 't laetste van October kreeg de Staet tydinge van het droevige ongeval, den *Prins Willem*, Stadthouder van Vrieslandt over-gekomen: hy was van voorneemens de Frontieren van sijn Gouvernement na de sijde van Westphalen te gaen besichtigen; zynde nu daer toe alles vaerdigh,

digh, wilde hy een Zadel-Pistool probeeren, sijnde het een Vrydagh den 24 October, 's morgene ten acht uuren, ende de Princesse na de Kerck gereden. Hy dan zijnde in sijn Kamer alleen, wilde een Pistool soo als hy met scherp gheladen was, af schieten, doch alsoo die weygerde, trock hy den stamper uyt, maar onder het uyttrecken gingh het geweer af, zijnde soodanigh gestelt, en hy in sulk een gestaltenis, dat hem de Koegel onder in de Kinne, en boven by den Neus en het Ooge uyt gevlogen is. Hy schreef over dit ongeval het bericht aan sijn Hoogheyt, met een vermaningh sich voor het vyer-geweer wel te wachten: alles onder een goede moedt van geen swarigheyt van sterven te sullen lijden, gelijck oock de Genees-meester *Frencelius* in de beschrijvinge van den Staat der quetsuyre deselve moedt scheen te hebben: Maar evenwel heeft het Godt belieft, die Vorstelijcke Persoon, tot beklagh voor de Staet, uyt dese Werelt te haelen. Haar Hoogheyt de Princesse Douariere van Orangie, schickte op de tijdingh van dit ongeval, terstont op den tweeden November, haar Dochter de *Princesse Maria*, vergeselschapt met den *Heer Bootsma* Staat Generaal nae Vrieslant; maar zy, zullende tot Haarlem de Poort uyt-rijden, ontmoete een van des Princen Edellieden, *Wartensteben* genaamt, de welcke haar verkundighde, dat de Vorstelijcke Genade op Vrydagh, den laatsten October, was overleden. **Sijn doot.**

Onder dies quam de lang overhangende wolck van onheyl van wegen Engelant in een droevigh en beklaaghlijck onweder uyt te barsten, beginnende (gelijck de Engelsche gewoonte is) met daedelijckheden. De *Heer van Goch*, als toen aan dat Hof zijnde, vernam dagelijcks, hoe dat menighte van Hollantsche schepen in alle Engel- **Begin van de tweede Engelsen Oorlogh.**

ſche Havens wierden op gebracht, van de wederzijdtſche klachten tuſſchen de Engelſche en Hollandtſche Ooſt- en Weſt-Indiſche Compagnien.

Werck van Holmes. De Commandeur *Holmes* hadt het bekende werck in Guinea aengericht, die over het ſwaer beklagh, van deſen Staet gedaan; wel in den Tour geſet, maar korts daer aan weder ontſlagen is.

1665. Van de Ruyter. Wederom quam in het begin van January tydingh, dat de Vice-Admirael de *Ruyter* in Guinea weder had verovert al het geene deſe Staat voorheen door de Engelſchen was afgenomen; maar alles gingh noch door onder den naem van retorſie: de ſchepen wierden wel op gebracht, maer daer viel noch geen confiſcatie of gevangenis van het Bootsvolck; het welcke de Engelſchen wel uytplonderden, maar echter gaan lieten: doch de *Heer van Goch*, uyt vreeſe voor preſſinge, ſant het volck naar Calais over, van waer ſy te huys konden komen. Repreſalien aan particuliere lieden gaf men noch niet uyt, hoe wel ſich alles tot den Oorlogh liet aanſien: die alleen in Hollant niet gepubliceert wierdt, om dat de Advocaten van de Admiraliteyt hadden voor-gedragen, dat men dan niet met ſchijn van recht de aangehaalde ſchepen ſou konnen confiſqueren, als genomen voor de publicatie, dat derhalven het beſte was, eerſt de aangehaalde onder den naam van de Generale Repreſalien te confiſqueren. Echter voer men dapper met de Equipagie voort; dartigh Koopvaarders van dartigh tot veertigh ſtucken wierden aengenomen, en twaalf nieuwe ſchepen op verſcheyde plaatſen aangebouwt, ſeven van den tweeden en vijf van den derden rangh.

Wat de Publicatie van den Oorlogh in Hollandt wederhoudt.

Maar de *Heer Goch* geduyrighlijck door de klach-

klachten der Schippers over het nemen en aanhalen van hunne ſchepen, en het plunderen en uytſchudden van hun perſoonen, gemoeyt konde niet nalaten daar over audientie by den Koninck te verſoecken, de welcke hebbende verkregen, heeft hy de miſerabile en elendige Conditien van deſe perſoonen, als mede het Bootsvolck, dat men nu mede begoſt gevangen te leggen en ſlechtelijck te handelen, niet gelaten zijn Majeſteyt te vertoonen: bewyzende het zelfde niet alleen met de algemeene Juſtitie, billijckheyt en redelijckheyt, maar oock met deſſelfs hoogh-gedachte Majeſteyts goetheyt en barmhertigheyt te ſtrijden. De Koninck antwoorde daar op: *dat hy daer geen oorzaak van was nog wilde weſen, gelijk hy voor deſen meermaels had verklaert, maer dat ſulks de preſente Regeeringe van Hollandt* (zeyde hy) *waere te adſcriberen:* ſonder op alle inſtantie van den Ambaſſadeur yets anders daer over te voldoen, als dat hy aannam, daar nader op te willen dencken, raackende het ſurcheeren van de confiſquatie, namentlijck voegende daar by, *dat hy altoos zig had betuygt tot Vrede genege te zijn, maar evenwel ter noot van den Oorlog niet was afgeſchrikt; dat hy geen uytkomſt van zaecken over de bewuſte differenten tot noch toe had konnen bekomen, en dat men daer-en-boven vordere outrages met het afzenden van de ſchepen naer Guinea had geintendeert; dog indien by Nederlandt Vrede wierd begeert, dat daer over by de ſelve kon werden geſproken, en preſentatie gedaen, als* (zeyde hy) *de eerſte aggreſſeurs weſende, gelijk t'allen tyden van zijn zyde ſou konnen werden beweſen.*

Klagte van Goch aen den Koning.

De Regeering van Hollandt als Oorzaeck van den Oorlog geſtelt.

In Hollandt dan gingh men mede voort met aanſlaan der Engelſche ſchepen; ook wierdt het uytloopen der Koopvaarders en Noorts-vaarders verboden: als mede het inbrengen van alle Engelſche

Hollandtſche tegen-handeling.

gelſche Waren en Koopmanſchappen, gelijck oock Commiſſien van Retorſie tegen de Engelſche wierden uyt-gegeven. En om het Bootsvolck te moedigen heeft men hun gagien verhooght, en behoorlijck onderhoudt voor de Verminckte in 's Lants dienſt beſtelt.

Men had oock albereets in December laatſtleden ordere geſtelt, om tegens het Voorjaar twee-en-tſeventigh Schepen van Oorlogh gereet te hebben; waar toe nu alle middelen wierden beſtelt. Over de Premien der Wel-en ſtraffe der Qualijk-doenders is oock gereſolveert.

Onbehoorlyken handel in Engeland. Ondertuſſchen gingh men wederzijdts met de toeruſtingh voort: als mede in Engelant met het gevangen ſetten en mishandelen van het gevangen Boots-volck, ſchoon tegen alle recht en reden, dewijl het ſelve voor eenige Declaratie van Oorlogh op Zee aangehaalt waren.

Haar Hoogh Mogende vonden oock goet, tot wederlegginge van een laatſt-ingegevene Memorie van *Douwningh*, een ſommiere aantekeningh en deductie te laten uytgaen, gelijck deſelve elders te ſien is.

Aytzema 45. Boeck

Getal der geconfiſqueerde Schepen in Engeland. Engelant was ondertuſſchen ſoo voorbarigh in het Confiſqueren der Hollandtſche Goederen (hoewel wat traeger in het uyt-geven van Repreſalien aan particulieren, ſoo om geen verhinderingh dès Konincks Equipagie toe te brengen, als om een ſchijn te hebben dat men in Hollandt de eerſte was geweeſt) datter half February al acht-en-twintigh Nederlandtſche Schepen geconfiſqueert waren; gelijck men onder pretext van des Konincks generale Repreſalien aanhaalde niet alleen Hollandtſche Schepen, maar oock alle andere Natien, onder voorgeven datter Hollandtſche Goederen in waren: waar tegen

Hol-

Hollandt weder haar verklaringh had uyt-gegeven.

Maar de Koninck ondertusschen in het Parlement door een subsidie van vijf-en-twintigh hondert duysent ponden Sterlings gesterckt zijnde, heeft niet lange gewacht met de Nederlanden den Oorlogh te verklaren: welcke Verklaringh elders te sien, door haar Hoogh Mogende alle hun Geallieerden toe-gezonden is, met dese nevensgaande Missive. Consent voor den Konink van 2500000 Sterlings.

DEn Koningh van *Groot Brittannien* continueerende ende voortgaende in zyne onrechtveerdige Actien ende procedueren, heeft den *vierden* deses uytgegeven de nevensgaende Declaratie, houdende onder anderen, *dat alle Schepen, van wat Natie die soude mogen wesen, inhebbende eenige Goederen, Koopmanschappen, ofte Personen hier te Lande t'huys hoorende, ontmoet ende genomen werdende door de Schepen van Oorloge, ofte particuliere Commissie-vaerders van Engeland, gecondemneert ofte verklaert soude werde voor goeden prijse, gelijk mede alle Goederen, ende Koopmanschappen, van wat Natie die souden mogen wesen, welke geladen sullen zijn in eenige Schepen deser Landen*: Ende nademael dit een seer verre uytsiende sake is, rakende alle Koningen, Republijcquen, Princen ende Potentaten in Europa, geintereſſeert by het stuck van de Negotie, soo hebben wy nodigh geacht de voorsz. Declaratie mits desen te accompagneren om uwe Koninckliicke Majesteyt na behooren te doen begrijpen de onrechtmatigheyt ende schadelijcke consequentie die de voorsz. Declaratie, tot totale ruine ende verderf van de Commercie van desselfs Onderzaten met sigh is slepende, als dreygende deselve in effect met confiscatie van alle hare Goederen, die sy sullen konnen machtigh werden, sullende daer uyt oock onvermijdelijck volgen, dat hare Schepen door de Engelsche Schepen in Zee bejegent werdende, 't zy uyt ofte na de Havenen deser Landen komende, ja ook na, ofte van andere plaetsen ende quartieren, simpelijck de Zee passerende, sullen werden aengehaelt en Sijn verklaring van Oorlogh.

 de

de opgebracht, onder titul ende pretext van te willen ondersoecken, of oock eenige Nederlandtse Goederen in de voorschreve hare Schepen zijn geladen, daer door dan de selve noch op dese Landen, noch elders porissibel sullen mogen varen, noch traffiqueren; ende versoecken derhalven dat uwe Koninckklijcke Majesteyt de voorschreve onrechtmatigheyt met vigeur gelieve tegen te gaen, ende met, ende nevens desen Staet soo exorbitante Procedueren, couragieuselijck helpen stuyten, om die Natie tot andere gedachten, ende Christelijcke matigheyt te brengen, vastelijck vertrouwende; ende verwachtende van uwe Koninckklijcke Majesteyt hoogste wijsheydt ende genereus gemoet, dat deselve niet genegen sal wesen sich uyt vreese van de macht der Engelsche, tot zoodanigen onverdragelijcken lijdtsaamheydt te voegen, ende alzo uwe Koninckklijcke Majesteyts Onderdanen van deser zyden oock subject te maken aen alle 't gene zy luyden van de Engelsche albereyts geleden hebben, ofte noch sal komen te lyden, daer van zy tot noch toe van onsen wegen bevrijt zijn gebleven, niet tegenstaende albereyts verscheyden van hare Schepen in *Engelandt* opgebracht ende aengehouden zijn geworden, om datse na dese Landen waren gedestineert, 't zy inder daet, ofte op presumptie, het welck by aldien door ons oock soude werden geordonneert, ofte getollereert aan onse Oorlogh Schepen, ofte particuliere Commissie-vaerders, wel haest vernomen souden werden de ongemacken ende schaden, die de Onderdanen van uwe Konicklijcke Majesteyt, ende van andere onse Vrienden ende Geallieerden, ofte Neutralen daer over souden hebben te lijden. Actum den *sesthienden* Marty *Sesthien hondert vijf en sestigh.*

Ondertusschen quam oock schrijvens van den Capiteyn *Jacob van Meeuwen*, van den 30 December, laatst, verhalende dit volgende:

Voorval in de Middelandsche Zee.

Den 26 deser, zijn wy nevens den Heer Commandeur Pieter van Brakel, Jan Rottering, en

en Cornelis Kuyper van Zeeland, als mede omtrent dertig Koopvaerdy Scheepen, soo groot als klein, van voor Malga afgeseilt, om onse reyse te vervorderen na Cadix. Als wy omtrent Caep Moly gekomen waren, quamen nog drie Coopvaerdy Scheepen by ons: te weten een Nederlander, en nog twee vreemde Scheepen, zeylende met malkander na't Nauw van Gibralter, en so voorts. 't Nauw gepasseert zijnde, is op den 28 deser Capiteyn Cornelis Kuyper van Zeeland, nevens eenige Koopvaerdy Scheepen onder desselfs Convoy en bescherminge behoorende, van ons afgezeylt: op den selfden dito's nagts, omtrent 3 mijlen buiten de Bay van Cadix zijnde, zeynde de Commandeur Pieter van Brakel om by te steken: Tegens den dag maeckten wy wederom zeyl, en miste eenige Coopvaerdy Schepen: Den 29 's morgens rescontreerden ons agt a negen Engelsche Koninks Scheepen; waer op den Commandeur Brakel 't Opperhooft van de voorsz. Engelse die de Vlag voerde, vereerde met vijf schooten, edoch den anderen wagtende dat hy onse Commandeur op zyde was, heeft hem vyandlijk de geheele Laag gegeven; wy sulks siende, hebben de selve also betaelt als zy ons hebbe gedaen: edog also verscheide Koopvaerdy-schepen volgens de Placcaten van haer H. Mo. de Heeren Staten Generaal, hunne Eer en Eed niet hebben betragt met malkanderen te wagten en te seconderen, maer ter contrarie na de Reede zijn gezeilt, soude ongetwijffelt, met de hulpe Gods, geheel slegt mette voorsz. Engelse hebben afgeloope; daer nu tot ons aller leedwesen den Commandeur Brakel is door geschoote, en nog een of twee man en eenige gequetste, als mede eenige schooten onder water in sijn Schip, so dat zy tegenwoordig doende sijn met krengen, en wat repareren: van gelyken op Capiteyn Rottering twee dooden en eenige gequetsten: Dog ik, (God zy dank) hebbe geen schade aen Volk nog Schip, dan alleen eenige schooten door de Zeyien, en wat loopende Wand

aenstucken. Mede is by de Engelsche genomen een of twee kleyne Scheepjens. Den Schipper Jan Roeloffz. voerende 't Schip de Konink Salomon, die sig zelven defendeerde als een eerlijk soldaet, is in de grond geschooten, en 't Schip de St. Marie, daer Schipper op is geweest Lucas Pruis zal. zijnde by die Schepen die wy 's morgens vermisten, en na de Reede zeylden, is genomen, al eer wy Engelse hebben vernomen: voorts zijn wy 's avonts na Sonnen ondergang op de Ree gekomen ..... De Engelse houden de Bay gesloten; Ik wenschte wel dat U Edele Mog. ordre hadde eenige Schepen te ontlossen, en in dienst te nemen, soude met den Zegen des Alderhoogsten, de selve in korten wel hier van de Bay doen vertrecken.

Geteeckent,

Jacob van Meeuwen.

't Schip Londen gesprongen.

Maar of het een voorteecken van zwaarder ongeval ware, het Schip Londen leggende op de Revier in Leeroad, zijnde voor den Vice-Admiraal *Lauwson* vervaardight, is op den 17 Maart des morgens zonder eenige bekende oorzaeck met volck met al tot op 3?0 man min of meer geschat op gevlogen, behalven alleen negentien persoonen is al het volck om den hals geraackt: maar die van Londen hebben die schade met het Schip de Royael Londen weder goet gemaackt.

Schryven aan den Koninck, en sijn antwoort

Stelt Hollandt tot oorsaack van den Oorlogh.

Haar Hoogh Mogende hebben ondertusschen niet naar gelaten door een beleeft aanschrijven hun toegenegentheyt tot de Vrede te betoonen; waar op van wegen sijn Majesteyt weder geantwoort is in gelijcke beleefde termen; maar om dat de Konink de *Heeren Staten van Hollant in der waerheyt auteurs van desen Oorlogh noemt*, en zig over de selve wegen het vangen van den Secretaris *Oudart* seer beklaaght, is dit antwoort des Ko-

Konincks seer gesupprimeert; ondertusschen evenwel by *Aytzema* en elders te sien.

Maer onder dies Hollant siende dat het ernstig op hen gemunt wierdt, deed in alle manieren haer best, om in goeden stant van tegenweer te zyn: en gelyck dese Provincie zedert den Spaenschen, eersten Engelschen en Noortsche Oorlogen, altoos de besetste in haer mesnagie was geweest om sich van schulden te ontlasten, alsoo is sy oock nu de gewillighste gebleken te zyn, om noch vlyt noch onkosten te sparen, dewyl het de noot vereyschte: men consenteerde de Twee-hondertste Penning tweemael in een Jaer, met de halve Verpondingh, extraordinaris Haertstede gelt, het verhoogen van het recht van het Kleyne Zegel, en het verhoogen en weder opstellen van alles wat zedert den Spaenschen Oorlogh was gemodereert; ja Impositien die wel geduyrende den selven Spaenschen Oorlogh waren voor geslagen, maer niet ingevoert, gelyk het Passagie-gelt. Sy deden oock de andere Provincien aenmanen dit hun voorbeelt na te willen volgen.

Hollands yver.

Nieuwe Imposten.

Sy deden oock de andere Provincien aenmanen dit hun voorbeeldt naer te willen volgen.

De Heeren van Hollant lieten de verspaeringh van de Jaerlycksche interessen of reductie van vyf tot vier ten hondert, waer mede sy dus lange de Capitalen van hun schulden lieten afleggen, nu oock stil staen, schoon sy staet hadden gemaeckt voor het uytgaen van dese eeuwe daer door ruym uyt hun schulden te sullen konnen zyn. Maer een groote schrick veroorsaeckte in dese en andere Landen het verschijnen van een vreeslycke Comeet, met de welcke Godt dese en andere gewesten niet te vergeefs veel onheylen gedreyght heeft.

Stilstant der Reductie.

Comeet gesien.

Zeelant, alsoo men hier nog Temporiseerde, hielt nu sterk aen, dat men Commissie op de Engelschen wilde uytgeven, by brengende dat het een kleyn-

achtinge voor de Staet by andere Vorsten en Republijcken, was aldus vyantlijck te worden aengetast, en daer omtrent niet te derven aenvangen.

Prins Maurits in een groot gevaer.

Omtrent dees tydt geraeckte de oude Vorst *Johan Maurits van Nassau* in een seer groot gevaer, in het overryden van een brugge tot Francker, komende van de Begraeffenisse van *Prins Willem*. Wy sullen het geval alderbest uyt sijn Vorstel. Gen. Brief aen de *Gravinne van Styrum* sijn Suster, konnen verstaen,

Wel Beminde Suster:

Syn Brief daer over.

UL. Schryven van den negenden January hebbe ick wel ontfangen, bedancke haer gantsch dienstelyk voor dit Christelycke mededogen, 't welck sy over myn overgekomen ongeluck heeft willen betuygen. De Heere alleen heeft my by't leven behouden; want hoe langer ick dien grouwelycken val nadenck, en die groote lange tyt die ick onder water, onder de voeten van ses woedende Paerden, welck in schrick en benautheyt waren, en om haer selven te redden, beten en sloegen, en desgelycken die vyf Menschen, welcke over ende door malkanderen lagen in een ruymte van tien voeten, en ick in de gront onder hen allen. Des te meer moet ick my over de barmhertigheyt ende wonderbare verlossinge Gods verwonderen, ende seggen: de Heere alleen heeft sulcken wonder aen sijn knecht gedaen. Want als myn Paert met beyde de voorste voeten op de straet ende vaste bodem stont, maer met de achterste beyde op de rugge, viel de selve plotselyck met een schrickelyck gekraeck in in het eynde daer myn Paert stont, soo dat ick met myn Paert hangen bleef, ende dat soo lange tot dat de medevallende Menschen ende Paerden, die vyf in 't getal waren, al te samen onder ende over malkanderen quamen te leggen, nademael de brugh van het eene eynde op 't lant vast leggen bleef, ende door de schuynsheyt alles wat daer op was, na beneden glyden moeste. Als eyndelyk myn Paert sig niet langer houden konde, sloeg ick met 't selve rughwaert over de brug, onder alle de woedende Menschen ende Paerden,

welcke

welcke om sich te redden groot gewelt deden. Een grousaem spectakel om aen te schouwen, gelyk alle Mensen betuygen. Na dat ik een geruymen tyt tot den hals toe in't water gelegen hadde, komt den Luyt. Eckering genaemt, om my te redden op my aen, maer wiert selver van een Paert in den gront onder water geslagen, ende een ander Paert sloeg my onder water waer onder ick verbleef, tot dat alle dese Paerden van die plaetse waren daer ick lag, ende myn Paert op my. Eyndelyck heeft myn Edelman Meester Benting, de resolutie genomen, ende myn Paert my van't lyf getrocken, waer door myn linker voet in de hoogte quam, welcken Meester Ysselsteyn myn Edelman aengegrepen, ende met hulpe veeler Menschen malkanderen vasthoudende, my op de schuynte van de gebroken brugge uyt getogen hebben; niet anders erkennende of wetende, ick ware niet alleen verdroncken, maer van de Paerden gantsch verplettert, ende by na alle Leden gebrooken. Soo haest ick uyt het water quam, hebben sy gesien, dewyl ick de mond soo wyt opende ende na de lugt snackte, dat ick leefde, soo hebben sy uyt yver om my te redden, my soo hart aengegrepen ende getrocken, dat by na (dewyl myn kleederen seer swaer van water ende slyck waren) alle Leeden, als eenes gepynigden, uyt malkanderen waren. Soo haest ik op het Landt quam, viel ick op myn knien ende dankte mynen God voor de genadige bewaringe. Die gene die verre af stonden, schreeuwden, Hy kan niet staen, sijn rug is gebrooken. Als ik nu dese korte Dancksegginge hadde gedaen, vraegde ik wie verdronken ende verongelukt ware, dog God lof niemant. Dus ben ick in 't naeste huys gebracht, gedroogt, ter ader gelaten, ende te bedde gebracht. De hoogste genade de welcke my van Godt wedervaren is, was dat ik onder 't water myn volkomen verstandt behouden heb, ende sonder ophouden in myne gedagten Godt om vergevinge myner sonden aengeroepen, ende dat hy om de verdiensten Christi, my arme sondaer wilde genadig zyn. Ende alsoo ik geen hulpe bequaem, stack ick myn handt uyt om te doen weten waer ick lag, welcke handt oock is van de omstanders gesien, maer wegen de Paerden heeft geen mensch tot my konnen komen. Godt lof, ick neme dagelycks in krachten toe, en is te verwonderen, dat ick geen water in't lyf, noch door de ooren, noch door mont of neuse gekregen hebben. Geen Paert

heeft

heeft my geraeckt als het myne, 't welck my op de borst viel, alwaer ick de meeste smarte gevoel. De Heere maecket met my wyder gelyck het hem behaecht, Amen.

De Persoonen welcke met my in 't water hebben gelegen met hare Paerden zyn dese navolgende:

1. *De Vry-Heer van Schwatzenburg, Ritmeester.*
2. *De Vry-Heer van Schwatzenburg, Collonel.*
3. *Majoor Kingma.*
4. *Monsieur Eckeringh, Luytenant.*
5. *Monsieur Lycklama.*

Alle schadeloos gebleven.

Nieuwe Zee Opperhoofden.

Maer om weder tot ons Landt-saecken te komen. In Zeelandt wierdt nu de Vice-Admirael *Jan Evertsz.* tot Lieutenant Admirael gemaekt: maer op dat by aflijvigheyt van den Lieut. Admirael *Obdam* hy over de Hollantsche Vloot sou commanderen, hebben de Heeren van Hollant op den 29 Jan. haer Ho. Mog. de bestellinge van drie nieuwe Lieut. Admiraels door volgende Missive bekent gemaeckt.

Hoog Mogende Heeren,

DE bekommerlycke constitutie daer in den Staet der Vereenighde Nederlanden, en by ghevolge wel voornamentlyck onse Provincie gebracht wert, door den onrechtvaerdigen Oorloge aengevangen by het Ryck van Engelandt, heeft ons genootsaeckt te dencken en te amplecteren alle soodanige wegen en middelen als tot Protectie van den selven Staet ende afweringe van de gedreygde onheylen eenighsints nodig ofte dienstigh soude mogen wesen, gelyck wy vertrouwen dat uwe Ho. Mog. door de ouvertures en propositien in der selver Vergaderinge van tydt tot tydt gedaen sullen hebben konnen vernemen; wy hebben met sonderling genoegen ondervonden dat uwe Hog. Mog. daer ontrent van tyt tot tyt haren loffelycken yver mede betoont hebben, gelyck wy van dese zyde van dagh tot

tot dagh voortgaende in alle 't geene by ons ten voorsz. eynde kan werden gecontribueert, goet gevonden hebben op dat de Vloote van den Staet die tegens de voorseyde Vyanden onder des Heeren Zegen teghens het voor-Jaer gebruyckt sal werden, versien zy van meerder ende eminenter Hoofden als de selve in den voorleden Jare bestelt is geweest, tot Lt. Admirael onder 't Collegie ter Admiraliteyt op de Mase te eligeren ende committeren de Vice-Admirael *Egbert Meeusz Cortenaer*; tot Vice-Admirael den Schout by Nacht, *Aert Jansen van Nesch*, en in des selfs plaetse als Schout by Nacht onder het voorsz. Collegie den Kapiteyn *Jan de Liefde*, ende onder 't Collegie ter Admiraliteyt tot Amsterdam tot Lt. Admirael den Vice-Admirael *Michiel Adriaensz. de Ruyter*, in desselfs plaetse tot Vice-Admirael den Schout by Nacht *Cornelis Tromp*, ende in desselfs plaetse tot Schout by Nacht den Capiteyn ende Commandeur *Gideon de Wilt*, ende onder 't Collegie ter Admiraliteyt in West-Vrieslandt ende Noorder-Quartier tot Lt. Admirael den Vice-Admirael *Jan Corneliz. Meppel*, ende in sijne plaetse tot Vice-Admirael *Coert Syvertsz. Adelaer*, tegenwoordigh in dienst van den heere Koninck van *Denemarken*: alle het welcke wy uwe Hoogh Mogende mits desen wel willen bekent maken, met versoeck dat uwe Hoogh Mogende haer van opgemelde Officieren in de tegenwoordige en andere voorvallende gelegentheden ten besten van den Staet gelieven te laten bedienen. Ende onder des Hooge Moogende Heeren, beveelen wy uwe Hoogh Mogende in de bescherminge Godes. Geschreven in den Hage den *negen-en-twintighsten* January *sesthien hondert vyf-en-sestigh.*

Uwe Ho. Mog. goede vrienden de Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt.

Ter Ordonnantie van de selve.

Geteeckent.

HERBERT van BEAUMONT.

Men

Militie verſterkt, en equipagie. Men ſtelde oock ordre op het verſtercken van de Militie. En alſo men bericht kreegh van de groote equipagie in Engelandt, begroot tot op 120 ſchepen, wierdt de Kameren ter Admiraliteyt aengeſchreven, alles by te brengen, en die van Amſterdam gelaſt, in aller yl over nacht over dagh het getal van noch twintigh kloecke ſchepen uyt te ruſten. Men ſtelde oock vaſt een Eſquadre na de Straet, en het provideeren van de Frontieren. Hier toe nam Hollant drie Millioenen op Intereſt: twee Millioenen op Los-en Lyf-renten, tegens vier ten hondert; en een Millioen Lyf-renten tegens acht en een darde ten hondert. Utrecht conſenteerde oock in de petitien, tot verval van de extraordinaire equipagie ter Zee; eens in vyf en daer na noch in ſeven Millioenen, om haer quote daer in te dragen, naer het loffelyck exempel van de Heeren Staten van Hollant en Weſt-Vrieſlant. Men heeft oock de Engelſche en Schotſche Regimenten, om geen ſlange in den boeſem te voeden, gelicentieert: maer andere Troepen van de Staet wierden geſonden naer het Eylant Walcheren, om het Kaſteel Rammekens, de ſterckte de Haeck, Zierickzee en Brouwershaven te beſetten. Men ſtelde oock ſekere premien op het vermeeſteren, veroveren en vernielen van de vyantlycke ſchepen.

Engelſche Vloot in Zee keert weder door ſtorm. Eyndelyck komt de Engelſche Vloot onder den *Hartogh van Jorck* in Zee en voor Texel, maer door een ſtorm beloopen keert weder te rugge na Harwits en de Teames. De Hollandtſche Vloot, ſoo ſchoon als oyt de Zee bevaren heeft, ſterck 103 Schepen van Oorlogh, 7 Jachten, 11 Branders, 12 Galjoots, 4869 Stucken Geſchuts, 23221 Eeters, geraeckte ondertuſſchen mede in Zee; waer op de Engelſche Vloot oock

oock weder uytgepreſt wordt, en op den 8 Juny van uyt Gunfleet in Zee liep. De Hollantſche Vloot had ten eerſten het geluck van twee-en-twintigh ſchepen te veroveren; maer dat was het eerſte gewin, dat men ſeght weynigh geluck toe te brengen. De wint en het weder dagelycks goet zynde, en nochtans van geen gevecht gehoort wordende; wiert een Brief van den achtſten Juny den *Heer van Obdam* toe-geſchreven.

Men heeft naderhandt verſtaen dat de *Heer van Obdam* deſen Brief wat onverduldigh droegh, gelyck of'er wanvertrouwen op ſijn moedt en couragie was. Eyndelyck quam hy de Engelſchen op den dertienden te ontmoeten, en met hen aen het gevecht. Maer hoe ongeluckiglyck die voor ons uyt-gevallen is, en hoe de Zeevoogt *Obdam* met ſchip met al geſprongen is, is luyd genoegh uytgeſchreeuwt, al maken wy daer geen meerder gewach van, zynde de ſaeck genoegh elders te ſien. Ongeluckig ſlaen van Obdam.

De Vloot had laſt om in alle manieren Zee te houden, al was het dat deſelve al eenigen tegenſpoet kreegh, om by de eer te blyven. De Heeren *Wilſen*, *Vrybergen* en *Schrieck*, als toen in Texel zynde, hebben ſich tot dien eynde na de wyckende Vloot begeven, en den Vice-Admirael *Cornelis Tromp* aen hun boort laten komen daerſe hem hebben aengemaent om met de Vloot Zee te blyven houden; maer hy ſeyde, met ſoodanige Capiteynen, die hem ſoo ſchelmachtigh hadden verlaten, niet in Zee te konnen gaen. De Vloot dan beſtaende in omtrent in de tſeſtig Zeylen is tegen de ordere van de Heeren Gecommitteerden op de Reede gekomen. De ſelve Heeren door de ſelve heen en weder zeylende, hebben de ſchepen ſeer weynigh of niet beſchadight 's Lants Vloot ſchandelijck ingejaeght.

dight gesien, soo dat sy seer schandelyck ingejaeght was. Van de Hoofden quamen binnen *Tromp* en *Cornelis Evertsz.* : het Schip van den Heer *Obdam* was gesprongen; *Cortenaer* doot, maer sijn Schip was binnen; sonder dat men wist waer *Jan Eversz.*, *Stellinghwerf* of *Schram* waren; maer *Jan Eversz.* was in den Briel, en daer eens in het water gesmeten, offe na hem vraeghden. Hier op komt oock selfs de Engelsche Vloot voor Texel. Kortelyck, dit viel slecht uyt, en heel anders als men in den aenvang gesproken had.

Engelsche Vloot voor Texel.

De Heeren Gecommitteerden hebben sich vorder van de gepleegde wandevoiren ten naeuwsten geinformeert. *Commer Gerritsz*, *Pieter van Campen*, *van der Kan*, de *Boer van Enckhuysen*, *Niehof*, *Jan Pietersz. Onklaer*, *Codde van der Burgh*, en de *Opper-Stuurman* van *Cortenaer* wierden by provisie vast geset, om sich in tyden en wylen te verantwoorden.

Wandebvoirige Capiteynen vast geset.

Voor soo veel vorders de Gecommitteerden konden vernemen, was de verwarringh en disordre in de Vloot grooter als de nederlaege geweest, en meer aen reputatie als aen macht verlooren, dewyl in Texel en het Vlie, met de ses schepen die noch niet uytgeloopen waren, wederom tusschen de tachtigh en tnegentigh schepen by een gebracht werden. Men stelde dan voorts ordere op het redderen van de schepen, en tot by een houden van het Bootsvolck, terwyl de Engelsche weder van onse Kusten af-weecken. De Schout by Nacht *Banckert* wierdt met 17 lichte Schepen, drie Jachten, een Brander, en drie Galjoots weder om te kruyssen in Zee gesonden.

Gestalte van 's Landts Vloot.

Banckert weder in Zee.

Maer haer Hoogh Mogende hebben ondertusschen niet gelaten justitie over en tegen de

wanplichtige Hoofden te bevorderen. De Heer *Tromp* had ſich niet alleen de bedieningh van den Krijgsraadt, maar oock zelfs de gantſche Vloot ontrocken, zonder daar permiſſie toe te hebben: de zaack was zeecker dat ſich de Vice-Admiraal miſnoeght toonde, weygerende den Krijgsraat te bekleden als met den ondanck (die hy wel wiſt dat op het werck, indien het te recht ondernomen wierdt, moeſt volgen) niet willende te doen hebben; oock zeyde, dat de Vloot binnens Duyns zijnde, de judicature de Heeren van de Admiraliteyt toequam: evenwel liet hy ſich door zijn Vrienden raeden. **Tromp is ongenoegen.**

Aangaande dan de Proceduyren tegen de Wanplichtigen: Capiteyn *Niehof* wierdt van zijn detentie ontſlaegen. De Heeren van Zeelant ontſloegen *Jan Evertſz.* beleefdelijck van ſijn Ampt, en gaven *Cornelis Evertſz.* het Ampt van Lieutenant Admirael. Aangaande de andere Gevangens: *Jan Pieterſz. Onklaer* wierdt door den Krijghsraedt veroordeelt om geharquebuſeert te worden; als mede *Anthony de Marre*, *Bruyninck* en *Codde van der Burgh* wierdt voor inhabyl verklaart, en haar geweer voor hun voeten gebroken; gelijck mede *van der Marſche* en *Pook*: *Huyſman* wierd inhabyl verklaert, gelijck mede *van der Camme*. *A te Intes Iſtra* moeſt met den ſtrop om den hals de executie van de anderen aanſchouwen, en wierdt vorders op pœne van de Galge gebannen. En alſoo wierdt voor ſoo veel dit ſchandelijck quaat geſtraft. **Niehof ontſlagen.** **Proceduеren tegen de anderen**

Op den 25 July 1665 is iterativelijck ter Vergaderingh van haar Hoogh Mog. het laatſte Lidt van het Advijs by de Heeren haar Ho. Mog. Gedeputeerden, jongſt geweeſt zijnde in Texel, aan haar Hoogh Mogende den negen-en-twintighſte der volgende Maant gegeven, ingebracht,

Propositien om eenige Gedeputeerden op de Vloot te zenden.

houdende in substantie, dat soo wel de Heeren, daar aan zijnde Gecommitteerden, uyt de Collegien ter Admiraliteyt, als voornamentlijck mede de Hooft-Officieren over 's Lants Vloot, eenpaarlijck oordeelden voor den dienst van den Lande geraden, ja genoeghsaam nootsaackelijck te wesen dat hare Hoogh Mogende door haar Gecommitteerden en geauthoriseerden de voorschreve Vloote in de actie selfs souden mogen bywoonen, en dat zy Heeren Gedeputeerden en Gevolmachtighden, soo daar omme, als om verscheydene andere consideratien, het zelfde haar Hoog Mogende wel hadden willen in bedenckinge geven &c. Waar op zijnde deliberatie genomen, hebben haar Hoog Mog. eenstemmiglijck daar toe versocht en gecommitteert de persoonen van den *Heer Huygens*, en den Raadt-Pensionaris *de Wit*: en dat op soodanige commissie, *mutatis mutandis* te depescheren, mitsgaders op soodanigen Reglement ten respecte van de Vacatie en Teer-kosten als daar op de *Heeren hare Hoogh Mogende Gedeputeerden* met het Leger van den *Staet* eertijts plegen te velde te gaan.

De Heeren Huygens en Raadt-Pensionaris de Wit daar toe genomineert.

De *Heeren Gedeputeerden* van de Provintie van Zeelant, hebbende voor Advijs en bedenckinge van gemelte Provincie verklaart, te oordeelen best geraeden te wesen, dat het beleydt van 's Lants Vloote wierden gelaten aan de Hooft-Officieren ter Zee; niet te min siende het eenparigh advijs van alle de andere Provincien, hebben in de bovenstaande conclusie op het welbehagen van de *Heeren* hun *Principalen* mede geconsenteert, sonder nochtans met dit advijs, hunne *Heeren Principalen* eenigermaten te engageren, maar behoudens hare vryheyt en faculteyt, uyt het voorschreven welbehagen, staande dese weeck, ofte te zuyveren ofte wel in te trecken.

De

De *Heeren Gecommitteerden Huigens* en *de Wit* hebben op den laatsten July in handen van haar *Hoog Mog.* den Eedt van zuyveringe, verval in der zelver Resolutie van het Jaar 1651 den tienden Augusti afgeleght: waar op haar *Hoog Mog.* de selve *Heeren Gedeputeerden* hun afscheyt hebben gegeven, geluck op hunne reyse, en Godts Zegen op hunne expeditie toegewenscht Dit werck als onvoorsiens geoppert, precipitantelijck geurgeert in een Sessie, zijnde een saack van sulck een importantie, en het equivalent van een Capiteyn en Admiraal Generaal ter Zee, wierdt door de *Heeren van Zeelant* geimprobeert, verzoeckende dat het zelfde buyten executie sou mogen gehouden worden: doch ingevallen zulcke niet zou konnen geschieden, vonden zy goet datter oock een bequaam persoon uyt Zeelant tot de zelfde Commissie mocht werden genomineert, gelijk de *Heer Johan Boreel* daar mede toe gekooren is. Deselfde bezorgingh over de Landt-Militie, om de *Heeren Gecommitteerden* te Velde van raadt en daat te dienen, is mede gedaan in de Colonel *Casper van Maregnault*; den Sergeant Majoor *Ditmar van Wijnbergen*, en *Symon Willemsz.*; de twee eerste om hun geëxperimenteerde kennisse en dapperheyt te Lande, en de laatst om deselve qualiteyten in de zaken van de Zee.

Van Zeelant geimprobeert.

Boreel mede daar toe genomineert.

Zijnde nu 's Lants Vloot vaardigh, om onder het beleyt van den *Heer Tromp*, nu oock Lieutenant Admiraal voor 't Collegie ter Admiraliteyt tot Amsterdam, in Zee te gaan, is een Brief van den *Heer de Ruyter* aan-gekomen, waar mede hy sijn aankomst tot Delfzijl bekent maakte.

Aankomst van de Ruyter.

De *Heeren Coltermans* en *Everardt Hoornkens* wierden hier over in Texel zijnde, naar Delfzijl gecommitteert, die hun verbaal aangaande hunne verrichtinge, hebben overgelevert, te sien

by *Aytzema* 5 Deel 45 Boeck. Sy schreven oock aan de Heeren van de Admiraliteyt tot Amsterdam, aangaande de staet van sijn Vloot aldus:

Ed. Mog. Heeren:

Staet van de Ruyters Vloot.

U Edele Mogende Missive van den seventienden deses, beneffens twee van de Heeren Gedeputeerden in Texel, sijn ons op den negentienden 's avonts ten thien uuren ter hand gestelt, welckers inhoudt voor den ontfangh ter intentie al hadde voldaan, zedert hebben ontfangen vier Galjoots tot ontdeckinge van de Zee by de Heeren Gedeputeerden uit de respective Collegien ingehuyrt, daer op terstont de Vloote in postuer van uitloopen hebben gebragt, en deselve des daeghs daer aenvolgende doen zeylen tot beneffens Barcum, zijnde drie mijlen van Delf-zeyl regt voor 't Gat, bestaande de Vloot uit drie schepen van de Mase met een Prijsje, van Amsterdam ses Schepen van Oorlogh, een Fluit, en drie Prinsen Noort-Hollants, een Schip en een Prijsje, te samen sestien Schepen, behalven eenige Kapers ende Zeeuwse Directie Schepen, daer op de wint 's avonts laet beginnende Zuyd-oost te waeyen, sijn de Schepen huyden morge ten drie uuren onder Godes Zegen uit gelopen: ende also wy u Ed Mog. Schepen hebben belast het Vlie in te loopen tot voor het Vlaeck, ende de Princen (naer dat die door den Fiscael hebben doen consigneren) tot voor de Palen; so versoecken wy u Ed. Mog. gelieven spoedige ordres te stellen datter Ligters tot het innemen van 't Geschut dat daar toe vereyscht wert, mag werden gesonden, beneffens een Jagt op Harlingen tot ons transport, met nader beveelen van U Ed. Mog. waer na ons sullen gedragen. Den een-en-twintigsten Augusti 1665. af-gezonden uit Delf-zeyl. Onderstont, U Ed. Mog. ootmoedige Dienaren. En geteeckent

Gerard Colterman, E. Hoornkens.

Me-

Memorie.

2 50 *Marck Goudt.*
en 432 *Marck Goudt.*
16000 *Olyphants Tanden.*
3 *Schepen met Suycker.*
Legt hier met 19 Schepen.
De Contanten van de Ruyter.

Missive aan d'Heeren Burgermeesteren van Haerlem.

Edele, Erentfeste, Wijse, Voorsienige, seer discrete Heeren;

N*Aer de ingekomen tydingen van't Arrivement van den Heere Luitenant Admirael de Ruiter in Delf-zeil, so zijn uit het nieuwe Diep derwaerts gecommitteert d'Heeren Gael wegens de Maas, Hoorenken ende ik wegens Amsterdam, ende Hoos van wegens Noort-Hollandt, om aldaar het noodige te verrichten, alwaar wy heden voormiddagh zijn aanghekomen, ende vertrouwende U Edele Achtbaerheden niet pertinentelijck van alles te zullen zijn onderricht, hebben niet willen afwesen by desen U Edele nader kennisse te geven, namentlijck dat hy Heere de Ruyter in alles hadde genomen drie en dertigh Prysen, maar vermits haar qualijck zeylen als andere incommoditeyten, heeft de selve verbrandt ende het volck aan landt geset, behalven ses Scheepen die noch behouden heeft: brenght oock meede den Ghenerael van de Engelsche Natie aldaar, die voor desen door den Generael Valckenburgh met de excrable Moorderye aan d'onse gedaan is beschuldigt, dat den Heer de Ruyter verklaert onwaerheit te sijn, als alleen dat drie ware*

den hals af-gesneden, om dat men meenden dat den Kruys-Tooren hadden doen springen, waar door seventien a achtien Mooren en soo veel Engelsche opvloogen: den selven Generael hebben wy op huyden door onsen Geweldigen naar Amsterdam opgezonden: 't gunt vorders den Heere de Ruyter mede brenght, bestaet in ses hondert en twee en tachtigh mark Gout, sestien duysent pont Oliphants Tanden, en drie Schepen met Suycker, beneffens een Koperen Kroon met roode en groene Esmeranten beset door den Hartogh van Jork van een van de Koningskens met verscheydene compliment-brieven afgesonden; heeft ook nog een goede party Contanten by zig, zijnde het restant van 't geldt dat tot lossinge der Slaven was gedestineert. Ende vermits u Edele voorleden Jaar my geliefden te ordonneren dat tot lossinge van de Haerlemsche Slave den Heere de Ruyter mocht werden geschreven; soo soude nu op 't gelt kunnen reflexie werden genomen, want zijn Edele niet een eenigh mensch van Haerlem heeft gelost, daer toe nogtans van onse Stadt veel gecontribueert is. Wy sullen soo dra doenlijk ende naar ontdeckingh van de Zee, midts lichtende den Aep, gelijck men zegt, de Vloote naar Texel doen zeylen, zijnde alle het Volk kloeck ende gesont, willen den Lande gaarn dienst doen, midts dat moeten veerthien dagen vervarschen; maar den Lieutenant Admiraal ende alle de Capiteynen presenteren haren dienst omme aenstonts uyt het een in 't anaer schip te gaen, 't welk wy oock alsoo aan haar Edele Mogende hebben over-geschreven. Waar mede kortende, Edele, Erntfeste, Wyse, Voorzienige, zeer discrete Heeren, sal Godt bidden U Edele Persoonen ende Regeeringe te willen Zegenen: ende verblyven U Edele ootmoedigen Dienaer. Was getekent

C. Colterman.

Dit

Dit gaf aanſtonts een veranderingh in het Opper-bewindt van de Vloot ; en haar *Hoogh Mog.* namen daar over dit beſluyt :

De Staten Generael van de Vereenigde Nederlanden.

EDele Geſtrenge &c. Wy zenden u mits deſen toe de hier nevensgaende drie extracten van onſe reſolutien, met ende nevens copye van den Eedt, vervat in onſe reſolutie van den *tweeden* deſes, ende dat alles ten fine als in de voorſchreve onſe reſolutie vermelt ; Waer mede &c. In den Hage den *elfden* Augusty *ſeſtien hondert vijf-en-ſeſtigh.* Was geparapheert G. *V. Hoolck.* Lagerſtondt ter ordonnantie &c. ende was geteeckent *N. Ruyſch* : 'T opſchrift was den Ed. Geſtrengen, Vroomen, onſen Lieven getrouwen *Michiel Adriaenſen de Ruyter*, Luytenant Admirael van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt.

Extract uyt het Regiſter der Reſolutien van de Ho: Mog: Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden.

Lunæ den 11 *Auguſty* 1665.

DE Heeren Extraordinaris ende ordinaris Gedeputeerde van de Provincie van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt hebben ter Vergaderingh bekent gemaeckt dat de Heeren Staten hare Principalen tot Luytenant Admirael van deſelve Provincie geſteldt ende gecommitteert hadden den Perſoon van *Michiel Adriaenſen de Ruyter* ; waer op gedelibereert zijnde, de voorſchreve zaecke aengenomen voor Notificatie, was geparapheert G. *V. Hoolck.* Onderſtont accordeert met het voorſchreve Regiſter, ende was geteyckent

N. Ruyſch.

Extract uyt het Register der Resolutien van de Ho: Mog: Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden.

Martis den 11 *Augusty* 1665.

IN deliberatie geleght sijnde, is goedt gevonden ende verstaen mits desen te authoriseren de Heeren haar Hoogh Mogende Gedeputeerden ende gevolmachtighden in Texel, omme den persoon van *Michiel Adriaensen de Ruyter* Luytenant Admirael van Hollandt ende West-Vrieslandt, als *Chef* en Opperhooft over 's Lands Vloote, uyt den Naem en van wegen haer Ho. Mog. te be-eedigen, op het Formulier van den Eed, vervat in der zelver Resolutie van den tweeden deses, daer van hun Copie gesonden sal werden. Was geparapheert *G. V. Hoolck.* Lagerstont accordeert met het voorsz. Register, ende was geteeckent

N. Ruysch.

ICk beloove en Sweere na mijn uyterste vermogen te sullen nakomen en executeren, oock soo veel in my is, door den geenen, die onder mijn Commandement ghestelt zijn, te doen naar komen ende executeren den inhoude van de Instructie, ende Ordres my albereyts gegeven, en die my voorts rakende mijn jegenwoordigh Employ van tijt tot tijt, by ofte van wegen de Ho: Mog: Heeren Staten Generael soude mogen werden gegeven, of nagesonden.

De *Heer Tromp* toonde hier over groot miscontentement, verklarende dat hy onder den voornoemden *Heer Lieutenant Admiraal* niet begeerde te staan; daer hem een ander boven het

hooft

hooft gestelt was, nu hy de Vloot in goede ordre en postuur had gebracht. Versocht derhalven voor dese mael van 's Lants dienst geexcuseert te mogen zyn, willende andersints in alle andere gelegentheden het Vaderlant sijn plicht niet ontseggen: maer wanneer hy vorder wierdt onderricht, en dat het nu anders met 's Landts Vloot als voorheen gelegen was, dewyl'er Gemachtigden uyt de hooge Collegien souden mede gaen, liet hy sich soo door dese als door andere beweeg-redenen geseggen. De Vloot dan eyndelyck klaer zynde, loopt in Zee, en haelt ten eersten vier Zweedsche schepen met Peck, Teer, Yser, &c. geladen, aen: sy veroverden oock nog twee Engelsche Kitsen.

Tromps misnoegen weder bevredight.

De Engelsche Vloot ondertusschen in Zee en naer het Noorden, om op de Oost-Indische Retour en andere rycke Koopvaerders, achter-om komende, te passen, gestoken zynde, had het gevoelyck ongeluck van sich sulck een rycken buyt te sien ontsnappen, dewyl de Oost-Indische schepen met hun geselschap tot Bergen in Noorwegen in behouden Haven geraeckt waren. 's Lants Vloot stack onderwylen langs de Schotsche Kust Noordelyck aen, sonder eenige Engelschen te vernemen. Van dese hunnen tocht en aengewende devoiren sullen wy het beste bescheyt uyt het schryven der Volmachtighden erlangen. Sy hadden op het bericht van de aenkomst der Retour-schepen in Bergen in Noorwegen den *Heer Willem Joseph van Gent* daer heen gesonden, om den Heer Gouverneur over de gunstige receptie van dese schepen te bedancken, en sijn vordere assistentie te versoecken; oock den Commandeur van de Oost-Indische Retour-Vloot den *Heer de Bitter*, als mede de andere Schippers te vermanen, sich ten spoedighsten

Engelsche Vloot.

Oost-Indische en andere Schepen loopen tot Bergen in Noorwegen in.

Verrichting van 's Landts Vloot.

klaer te maecken, om op het arrivement van de Vloot sich sonder eenigh versuym daer by te voegen. Sy hadden oock de *Heer Symon Willemsz.*, die haer *Hoogh Mogende* op het voorstel van de Provincie van Zeelant, nevens den Heer Borgermeester *Boreel*, de Gecommitteerden hadden gelieft toe te voegen, daer henen, om op alles goede ordre te stellen, en de Schepen op het spoedighste uyt te pressen, gesonden. Sy begrooten oock het getal der aldaer aengekomen Schepen, uyt bericht van eenige Noorluyden, tot by de tseventigh Zeylen, en onder deselve tien Oost-Indie-vaerders, behalven twee Oost-Indische Schepen, den Oyevaer en Nieuwenhoven, die tot Dronthem waren ingeloopen. Schreven oock dat eenige Engelsche Oorlogh-schepen met noch eenigh kleyn Vaertuygh en Branders na Bergen geloopen waren, en met de Nederlantsche Schepen, aldaer leggende, hard aen het Canonneren geraeckt; maer dewyl de onse sich in goedt postuur van tegenweer gestelt hadden, dapperlyck met groot verlies naer een gevecht van vier uren, af-kappende hun kabels, afgeweken waren.

Sy hadden oock verstaen van een Engelsch Oorlogh-schip, dat in sekere enghte van Noorwegen, *Boek op Ree* genoemt, sou leggen, en daer vier Schepen onder *de Liefde* naer toe gesonden, maer dat was voor hun aenkomst al vertrocken. Op den vyfden Septembris hadden sy sich vier of vyf mylen van de Wal omtrent Bergen bevonden; maer dewyl de Wint uyt den Westen hardt op koelde, die daer een laeger maeckt, waren sy gedwongen geweest dieper in Zee te steecken, zynde genootsaeckt den cours Noordelyck aen te setten, selfs tot dartigh mylen verder als daer sy gemeent hadden, de Koopvaerdy-schepen te verwachten: eyndelyck de

Wint

Wint weder Noordelyck schietende, warense weder voor de Kust van Bergen gekomen.

De voorschrevene Weste Winden hadden oock de Koopvaerders verhindert uyt te loopen: maer ondertusschen waren sy door brieven van den Commandeur de *Bitter* geinformeert van eenige swarigheyt, die hen door den Gouverneur aldaer sou konnen ontmoeten, waer door hen het uyt-komen sou konnen werden verhindert: waer op de *Heeren Gecommitteerden* hem alle vereyschte assistentie met 's Landts macht hebben aengeboden, voor soo veel sulcks buyten vermoeden mocht van nooden zyn. Maer die swarigheyt was daer na weder verdweenen, dewyl de Schepen albereets uyt de Haven t'Zeyl waren gegaen, en voor de Klippen op ancker laegen. Op de Noortkant van Doggers-zandt wierdt 's Lants Vloot door een formeelen storm beloopen; waer door soo de Oorloghs als Koopvaerdye-schepen die by hen waren soodanigh verstroyt wierden, dat de Gecommitteerden genootsaeckt waren by te steecken, om de Schepen en in te wachten en op te doen; krygende des anderen daeghs weder omtrent 50 Zeylen in het gesicht: vertrouwende evenwel dat een goet gedeelte van de Koopvaerdye, en mogelyck oock wel eenige Oorlogh Schepen al voor uyt waren, of weder by hen sou komen.

's Lants Vloot door een storm beloopen.

Ten eynde van September bevant sich 's Lants Vloot voor Goeree, zynde tusschen de 80 en 90 Zeylen sterck: vermissende de Schepen, het *Huys te Swieten*, beyde de *S Paulen*, de *Geldersche Ruyter*, *West-Vrieslant*, *Sevenwolden*, en twee Ammunitie Schepen, die in handen van de Engelse gevallen waren. Maer Capiteyn *Adriaen van Kruyningen* bracht het Schip de *St. Michiel*, Schipper *Tayhals*, dat van de Engelschen genomen

men en door hem hernomen was ; in Texel op Twee Branders waren gesoncken.

Tot verstercking van de Vloot quam Capiteyn *Houttuyn* met acht oorlogs Schepen.

Actie van Bergen hier na te sien.

Ondertusschen wat het voorval van Bergen in Noorwegen aangaat , deswegen refereren wy ons aen het rapport van *de Bitter* hier achter

Vloot weder in Zee.

's Lants Vloot geraackte eyndelijck weder in Zee over de 80 kloecke Oorloghs Schepen , en met de Amunitie Schepen , Galjoots en Advijs-Jachten over de 100 Zeylen sterck zijnde. Op den vijftienden October was de selve voor Soltsbay , en stack voorts na het Noorden , om eenige verstroyde Schepen op te soecken , en de Spaansche , Straatsche en Levantsche Vlooten , die men achter-om mede verwachte , te ontmoeten ; latende niet nae in het voorby varen de Engelsche Kusten te alarmeren , en eenige huysen en menschen op de selve onder de voet te schieten.

Bisschop van Munster toont vyantschap aen de Staat. Munstersche saken.

Maar als hadden de Hollanders aan desen grooten Vyant niet genoech, soo komt'er van de andere zijde noch een het hooft op-steecken , namentlijck de *Bisschop van Munster*. In het Jaar 1657 waren geschillen tusschen deselve Stadt en den *Bisschop* ontstaan , soodanigh dat de zelve *Bisschop* de Stadt met sijn Oorloghs-macht belegert hieldt. De *Heeren Staten* sich aen die saeck latende gelegen zijn , doen hun bezendinge aen den *Heer Bisschop* , om de zaack tusschen hem en deselve sijne Stadt in der minne te sien by te leggen : maar de *Bisschop* swaarlijck tot verdragh te krijgen zijnde , wierdt by den Staat een besluyt gemaackt tot ontset van de Plaats , (alles breeder by andere te lesen) door 's Lants Troepen , onder het beleydt van den *Heer Rijngrave* ; maar de *Bisschop* desen ernst vernemende , vandt sich geraden met de Stadt te sluyten, waarom

Aytzema. 37 Boeck.

om de Troepen van desen Staet, soo als deselve albereets in aantocht waren, ordre kregen weder te keeren.

Hier by quam de saeck aangaande de Dyller-schants, ter oorzaack van pretentie van den zelven *Bisschop* op den *Vorst van Oost-Vriestant*, tusschen den acht en negentienden December 1663. des nachts tusschen twee a drie uren met verrassinge ingenomen, also niet meer als een Sargeant met acht of negen man daar op lagh: welcke Schants de *Heeren Staten* in het volgende Jaar 1664 tot maintenue van de Munstersche Vredens-Tractaten, door den Collonel Ittersum weder hebben doen belegeren, die naar vry goeden tegenstant van den Commandant *Elvervelt*, den 4 Juny *Prins Willem van Nassau* overgelevert is: alles breeder by *Aytzema* in sijn 44 Boek na te sien. Van de Dyller-schants.

Door dese dubbelde dwangh en misschien andere spijtigheden, oock heymelijck verstant met onse Vyanden, en onderstuttingh van den *Koninck van Engelant*, heeft die *Vorst* sich niet ontsien desen *Staet* dy dese ongelegentheden (als nu *occasionem rei bene gerendæ* siende) seer te incommoderen: invoegen de Provincien beoosten den Rijn: sich ter oorsaeck van gebreck van volck beducht vonden, en van meeninge waren, men behoorde in desen tijdt de Vloot (daer men geen meerder vruchten had van te wachten) te huys te roepen, om het volck daar van tegen desen nieuwen Vyandt te gebruycken. Hollant en andere waren daar tegen. En daarom hebben de Heeren van Vrieslant, om Hollant te complaceren, op den 14 October ouden stijl verstaan en verklaart, dat zy dien voorslagh van revoceren improbeerden. Maar hier na sal meerder van desen *Bisschop* geseght worden.

Om dan weder tot de Vloot te komen: een

van

Engelſch Viſſchers Boot.

van de Oorlogh Schepen van de Ooſt-Indiſche Compagnie hadt buyten de Bancken van Jarmouth een Engelſche Viſſcher met negen mannen en twee jongens genomen Wanneer deſe door de *Heeren Gevolmachtigde* ondervraeght wierden, wiſtenſe weynigh te ſeggen, als alleen, dat ſy gehoort hadden dat de grootſte Schepen van de Engelſche Vloot waren opgeleyt, ten deelen in de Rivier; en ten deelen in Wicht; of de overige in Soltsbay laegen wiſten ſy niet Sy lieten de Boot met vier mannen weder heen varen, en hielden ſeven mannen by ſich, om daer Hollandtſche Gevangens voor te loſſen. Sy hadden oock uyt den ſelven Viſſcher verſtaen, dat hy gehoort hadt datter den voorleeden weeck tot Londen negen duyſent menſchen geſtorven waren.

Groote ſterfte tot Londen.

Op den ſeſtienden met het aenkomen van den dagh zyn ſy weder onder Zeyl gegaen; maer quamen ter oorſaeck van de ſlappe koelte dien dagh niet verder als Stelborg, alwaer ſy op het vallen van den avont het Ancker hebben uyt-geworpen. Hier namen ſy weder drie Viſſchers, daerſe ſoo veel uyt konden vernemen als uyt de andere voorgaende. De Schipper van een Franſch Scheepje uyt Noorwegen komende, verklaerde oock nergens eenige Engelſchen vernomen te hebben.

Onderdies hebben de *Heeren Extraordinaris Gedeputeerden* van wegen de Provincie van Over-Yſſel dit volgende ter Vergaderinge van haer *Hoogh Mogende* voor-geſtelt.

Propoſiti[illegible] O-ver Yſſel om den Prins haer En-

DE Gedeputeerde van de Provincie van Over-Yſſel, geſien ende overwogen hebben dat U Hoogh Mogende altoos bereytwillige genegentheydt ende betuychde affectie tot den Vrede tuſſchen ſijn Majeſteyt van Groot Brittannien ende deſen Staet op eerlycke ende

ende aen wederzijdts aennemelijcke condities heb- gelant te ben gehadt ; edoch beyde de Natien evenwel het ge- senden.
luck niet hebben genooten , dat dien aengaende yets finalijck heeft konnen worden gesloten , ende gemerckt hebbende uyt de op gisteren ingekomen Missive van den Heer Ambassadeur *Goch* dato den *vierden* Octobris lestleden , dat die Majesteyt gelijcke genegentheydt aen hem betuycht, ende dat den Koning wel soude lyden dat yemant met ordre en last derwaerts over quam, oock geconsidereert de Missive van den Heere van *Beuningen* aen U Ho. Mo. successivelijck geschreven , dat sijn Majesteyt van Vranckrijck ende dessels Ambassadeurs tegenwoordigh in Engelant zijnde, mede desidereren , dat neffens den Heer van *Goch* noch eenige Heeren extraordinaarlijck van wegen U Ho. Mog. mochten gesonden worden , versien met soodanige instructie ende pouvoir, waer door men 't gevoegelijckst eenmael uyt desen allesints verderffelijcken Oorlogh mogen geraacken. daer toe zy Heeren dan hebben geoordeelt zeer applicabel te zijn , ende van de meeste efficace het employ van een persoon die aldaer aengenaem sal sijn, daer men gedenckt mede te tracteren , ende also U Ho. Mog. Vergaderinge evidente preuven ondervonden heeft de singuliere genegentheyt die die Majesteyt heeft voor de persoon van zijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie , meynen de Heeren Gedeputeerden de selve op 't gevoegelijckst behooren te worden versocht om sich ten voorsz. fine extraordinaire te laten gebruycken , in voegen als *Prins Hendrick* hooghloffel. memorie voor desen heeft gedaen by sijn Koningl. Majesteyt van Groot Brittannien; gelijck U Ho. Mog. weten het gebruyck te hebben van hare Negotiatie met het muniment van de *caracter* nader te seconderen, waer van de successen noch in verscher memorie zelfs ten tyde van den Usurpateur *Cromwel* in 't selve Rijck voorgevallen ; en willen zy Heeren Gedeputeerde niet twijffelen of zijn Hoogheydt zal het gezegende Instrumen konnen zijn *præsoppositis terminis habilibus*, waer door beyde Staten wederom sullen worden herstelt in hare voorige rust , eenigheyt ende welvaert, oock meer

ende

ende meer bequaem gemaekt, om de selve van binnen ende van buyten te conserveren, wanneer U Ho. Mog. sullen goetvinden sijn Hoogheydt naerder te sterckcken, met sodanige qualiteyten, als daer toe meest sullen wesen applicabel, waer toe de experientie geleert heeft in des selfs Voorsaten dat van besondere operatie is geweest het gesagh dat in de selve geresideert heeft van 't Oppercommando over de *Landt ende Zee Militie*, de krachtichste middel, naest Godt, om Vrienden en Vyanden te conserveren, ende te doen onderhouden de ruste van de Natie onder malkander.

Ende souden in cas voorsz. U Ho. Mog. verdacht konnen sijn op middelen, waer door het defect dat daer eenighsints souden konnen geoordeelt worden te resideren, in de tederheyt van de jaren van zyn hooggemelte Hoogheydt door een ander bequam personagie voor een tydt lange soude konnen worden gesuppleert.

Maer hebbende de Heeren van Hollandt al eenigen tydt voorheen hier de lucht van gehadt, hebben sy alles aengewendt om die van Over-Yssel daer van af te leyden; en lieten oock niet nae van sich te geven, dat een Provincie, die het minste contribueerde, en niet machtigh was haer eygen Militie te betalen, weynigh paste sulck een hooghwichtigh Poinct de Vergaderingh soo ontydigh te obtruderen; te meer, daer het selfde niet anders als commotie en beroerte onder de Gemeente stond te verwecken.

Maer de Heeren van Over-Yssel naemen in het proponeren hun eygen onvermogentheyt tot een fondament, alsoo de consideratien van Hollant retorquerende, zijnde in hun hart genegen (als *Aytzema* seght) en van meeninge om den *Prins* langs desen wegh tot de hooge Charges van sijn Heeren Voorvaderen te brengen. Zynde dan de Propositie gelesen, wierdt die by Hollant en de andere Provincien over genomen.

Van de Provincien over genomen.

Die

Die geene (seght de selve) die goet Fransch waren, waren van meeninge dat men sulcks voor eerst met den Koninck behoorde te communiceren, als wel ziende dat dit streckte om buyten mediatie van Vranckrijck te handelen: het welcke niet minder konde als aldaar groote offensie geven, maar andere dachten weder, men sagh dat Vranckrijck leuterde, en tot geen assistentie tegen of breucke met Engelant te brengen was: en dat Engelant geen groote genegentheyt hadt tot de mediatie van Vranckrijck; en had deselve iets tot voordeel van den *Staet* tegen den *Bisschop van Munster* aangevangen te doen, sulcks geschiede alleen uyt sijn eygen speculatie, meer als tot ons nut, dewijl de *Keyser* en het *Rijck* sulcks tot jalousie opnaemen, en den *Bisschop* soo veel hulpe van hun zijde stonden toe te zenden, als *Vranckrijck* van dese zijde toezandt.

Hollandt bleef echter van advijs om een bequaam Habyl persoon naar *Engeland* te senden, om over de verwisselingh der Gevangens te handelen, en ondertusschen te sien wat men in de Vrede doen konde: maar sulcks is van Zeelant hard tegen-gesproken, oordeelende sulcks de reputatie van ons Landt te nae te gaan, en dat men albereets een bequaam persoon den *Heer van Goch* aldaar had. Dese had nu menigmaal permissie versocht om een keer naar Huys te doen, en eenige zaacken van importantie voor te stellen, maar het was noyt goet gevonden, *insonderheyt by Hollandt, als duchtende datter iets diergelijcks sou zijn, als het geene was dat door Over-Yssel was voor gestelt, soeckende lichtelijck op die prijs niet te handelen.* De Heeren van Zeelandt betoonden soo in dese als andere saacken genoeghsaam hun „ onvernoegen. Immers zy improbeerden de Pro- „ ceduyren by de *Staten van Hollant* en *West-Vries-*

Hollants voorstel om een persoon te senden.

Van Zeelant tegen gesproken.

Hollant tegen de keer van Goch.

Ongenoegen van Zeelant.

Hare Grieven.

„ *lant* gehouden, omtrent het bewuſt af-zenden
„ van een perſoon naar Engelant, buyten kennis,
„ ick ſwijge met goet-vinden van den *Staet*, of
„ oock van de *Gedeputeerden* van haar *Hoog Mog.*
„ tot de Engelſche ſaacken, en begeerden dat de
„ *Heeren Gedeputeerden* ter *Generaliteyt* dit ſenti-
„ ment aan de *Heeren Gedeputeerden* van *Hollant*
„ ſouden bekent maken, en ernſtelijck verſoec-
„ ken, dat de *Heeren* hare *Principalen* eenmaal
„ mochten werden gediſponeert, haar ſulcke en
„ diergelijcke actien, die alleen uyt de gemeene
„ Unie moeten voor komen, niet meer aan te
„ matigen, en alſo de ongenuchten en ergerniſ-
„ ſen die daer uyt ontſtaen wech te nemen, ge-
„ lijck daar albereets quade vruchten uyt waren
„ en miſſchien noch meerder ſouden werden ge-
„ ſien, alhoewel het aan de getrouwe waarſchou-
„ wing van die en andere Provincien ter contrarie
„ niet had geſchort &c.

„ Het vorder ongenoegen van de ſelve Heer
„ was tegen het Saiſeren van den Secretaris van
„ den Envoye van Engelant, *Oudart*; verſtaende
„ deſelve *Heeren* dat *Hollandt* niet was gequalifi-
„ ceert, om het ſelfde ſonder voorgaande conſent
„ van haar *Hoog Mog.* al was de zaack in ſich ſelven
„ een rechtvaardige retorſie, van het geene den
„ Secretaris *Cuneus* in Engelant was wedervaren,
„ voor ſoo veel het alleen de gemeene Regeerin-
„ ge raackt, in de welcke al de Provincien parti-
„ ciperen, door dewelcke dienvolgende ſooda-
„ nige reſſentimenten, des goet en ten propooſt
„ vindende, alleen mocſten werden gedaan: zijn-
„ de geen Uytheemſche Miniſters eenigh parti-
„ culier onderzoeck of bekommering van de *Hee-*
„ *ren Staten van Hollant en Weſt-Vrieſlant* ten in-
„ ſien van hunne functie ſubject of onderwor-
„ pen &c.

„ De

„ De *Heeren van Zeelant* verklaarden oock, „ dat het zenden van ses hondert man naar Oost-„ Vrieslandt, om aldaar eenige Passen tegens de „ gevreesde invasie van den *Bisschop van Munster* te „ beletten, privatelijck gedaan door de Provin-„ cien van *Vrieslant* en *Stadt en Landen*, wel was „ strijdig tegens de gemeene ordere en regel van „ de Regeeringe, specialijck op het stuck van de „ Patenten, gearresteert, maar dat evenwel het „ selve om den dienst en nootsakelijckheyt van „ het werck zelfs sou werden gepasseert &c.

De *Heeren van Over-Yssel* die de voor-verhaalde besendingh naar Engelant hadden voor-gestelt, (zijnde de *Vryheer van Pallant* en de *Heer van Langen*) wierden van alle hun *Principalen* daar niet over bedanckt. Die van Deventer hebben het gedisadvoueert: andere hebben tot justificatie van hun sustenue hun saack aan de *Staten van Over-Yssel* ingegeven; als te sien is by *Aytzema* 5 Deel pag. 495. Maar dit werck is hier by gebleven, en metter tijt versacht.

Die van de Vloot schreven ondertusschen van den ses-en-twintighsten Octobris, dat hun voornemen om beyde de inkomsten van Duyns ordentlijck te besetten, en met eenen van beyde zijden daar in te vallen, soo daar eenige Engelsche schepen in mochten bevonden worden, door de Westelijcke Winden was verhindert geworden, soo datse sich weder voor de Rivier van Londen hadden begeven, dewelcke zy hadden beset: maar korts daar aan schrevense, dat dewijl de victualie der selver Vloot nu vry korte, en het Sayson des Jaars niet veel langher toeliet de Zee te bouwen, zy haar Hoogh Mog. præadverteerden, dat onder de Hoofden beslooten was, met de Vloot ordentlijck, yeder in sijn district weder in te vallen, en te repatrieren, Handel van 's Lants Vloot.

verzoeckende de Heeren ter Admiraliteyt daar tegens de vereyschte ordere te stellen, alles nochtans onder het wel-nemen van haar *Hoogh Mogende*, en 't en ware deselve ondertusschen daar omtrent anders geliefden te disponeren.

Raackende het weder-inkomen of uyt-blijven van gemelde Vloot, was ter Generale Vergaderingh onder de Provincien al eenige discrepantie en geschil; vindende sommige, ter oorsaack van de Wapenen van den *Bisschop van Munster*, tegen de welcke men de Militie wel van nooden hadde, het inkomen noodigh. Wat de *Heeren van Vrieslandt* daar omtrent gevoelden, wort uyt het volgende gesien.

Geschil daar over.

Hoog Mogende Heeren,

Sentiment van Vrieslandt.

WY hebben beyde met leedtwesen ende verwonderinge verstaan, dat onse Gecommitteerden ter Vergaderinge van uwe Hoogh Mogende op den *veertienden* en *seventienden* deses n. st. hebben voorgeslagen en in verscheyde Sessien geurgeert de *revocatie* van 's Lants Vloot uyt de Zee, ende van het exploict dat deselve tot defensie van den gemeenen Staat gelast is in het werck te stellen, daar op wy ons genootsaakt hebben gevonden aen U Hoogh Mogende te betuygen, dat het voorsz. voorstel ende daar op gevolgde besoignes sonder onse ordre, last, ofte kennisse zijn gedaan, daarom wy oock deselve ten hooghsten improberen ende disavoueren mits desen, willende ende begerende dat U Hoogh Mogende uyt der selver Registers willen doen lichten, ende royeren dat de welgedachte onse Gecommitteerden aengaende de revocatie van 's Lands Vloot aldaer hebben laten aenteeckenen, ofte onsent wegen hebben doen registreren, alles om U Hoogh Mogende te verseeckeren dat wy ons in geenen deelen sullen ontrecken, om naer onse uyterste vermogen te contribueren tot defensie van onse algemeene lieve Vaderlandt, op vaste hoope ende vertrouwen, dat U Hoogh Mogende oock in dese hoogen

gen ende preſtanten noch ons ſullen by ſpringen met ſoodanigen Krijgsmacht ende aſſiſtentie als tot afweringe van den gemeenen Vyandt hooghmoedighlijck worden vereyſcht, op dat wy bequaem mogen blyven te konnen by brengen, alles wat van goede ende getrouwe Bondt-genooten door U Hoogh Mogende ſal worden verſocht ende begeert, daer toe Godt almachtigh zijnen Genadigen Segen gelieve te geven, in wiens heylige protectie wy u Hoog Mogende bevelen. Actum Leeuwaarden den *vier en twintigſten* October *ſeſtien hondert vijf en ſeſtigh.*

U Ho. Mo. goede Vrienden, de Staten van Vrieſlant, was geparapheert *A. van Aarſma, ut*, Ter Ordonnantie van deſelve, geteeckent

P. van Doma.

Eyndelijck vertoonde ſich 's Lants Vloot weder voor de Maſe, waar op ordre tot het inkomen van deſelve is geſtelt. Vloot komt te Huys.

Men handelde ondertuſſchen in Engelant over het wederzijds loſſen der Gevangenen. De *Heer Goch* bood aan een verwiſſelingh van man tegen man, en een Maant Gagie voor de overige, maar de Koninck was daar mede niet te vreden, en wilde dat een yeder ſijn Gevangens ſou onderhouden: en om de *Staet* daer toe te dringen, liet de Gevangens die van deſe *Staet* onder hem waren, niet als water en broot geven, ja ſcheen die voortaan niet met allen te willen geven, om alſoo de onkoſten van de ſelve te onderhouden geheelijck de *Staet* te laſt te leggen; aanmerckende dat hy daar door de Nederlanden van Bootsvolck ontbloote, het welcke hier te Lande ſonder dat noch ſchaers genoech was. De Vredehandelingh tot de welcke ſich de *Koninck* oock voorheen niet ongenegen had getoont, ſeggende nu en dan: *Waerom ſenden de Staten niet? waerom verſoeckenſe geen Vrede?* ſcheen nu oock by hem Slecht onthael der Staatſche Gevangens in Engelant.

hem geen ernst meer te zijn, gelijck *sijn Majesteyt* in sijn Aanspraack aan het Parlement verklaarde.

Gemachtigde van de Vloot doen Rapport.

Op den zelfden November hebben de Heeren *Huygens*, *de Wit* en *Boreel*, haar *Hoog Mog.* Gedeputeerden en Gemachtigden op 's Lants Vloot, kortelijck rapport gedaan, en zijn van wegen haar *Hoog Mogende over hun sonderlinge vigilantie*, *moeite*, *arbeit*, *voorsigtigheit en goede conduiten*, *tot liefde tot het Vaderland &c.* in de beste forme bedanckt. Veel lieten evenwel niet nae, over de slechte uytvoering van de Vloot in desen tocht te klagen, maar alles ingesien zijnde, hadden daar weynig reden toe, en wierden genoeghsaam hier door den mont gestopt. Maar de Heer

Lantman gesuspendeert.

Predikant *Lantman*, in sijn predickinge naar meeninge van sommige wat te aanstootelijck geweest zijnde, wierdt daar over gesuspendeert.

Misnoegen tegen den Raatpensionaris.

Dese tocht van den *Heer de Wit* heeft alle de Werelt niet konnen voldoen, hoewel hy het selfde genoeghsaam gesocht heeft te doen: onder de Gemeente was groote murmuratie, als of men de genomene Oost-Indie-vaarders en andere door betere ordere sou hebben konnen conserveren en behouden, als hadde de de *Heer de Wit* weder en wint in sijn handen gehad: men wist oock veel van discrepantie tusschen de Opper-Bevelhebbers te spreecken, en andere ongelegentheden en ongeregeltheden meer: van al het welcke hy in verscheydene afgezondene schriften na de waarheyt bericht gedaan heeft. Onder anderen heeft hy aangaande den Storm die hen beliep van date den 11 September des middaghs omtrent 12 uren geschreven, verhalende de omstandigheden daar van, en wat yver hy aangewent heeft om de verstroyde Schepen weder by een te vergaderen, gelijck de *Heeren Gedeputeerden* ook over

hun

hun trouwe vigilantie, uyt name der *Hoogh-Mogende Heeren Staten Generaal* hartelyck bedanckt zyn: gelyk uyt dit volgende blycken kan.

C O P Y E,

Extract uyt het Register der Resolutien van de Hoogh Mog. Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden.

Veneris den 6 November 1665.

DE *Heeren Huygens, Raedt-Pensionaris de Wit, en Johan Boreel, haare Hoogh Mogende Gedeputeerden en Gevolmachtigden, jonghst geweest zynde op 's Landts Vloote, hebben sommier rapport gedaan van 't gunt haar op de jonghste Expeditie wedervaren en voorgevallen is: waar op gedelibeert zynde, hebben hare Hoog Mogende de gemelte Heeren der zelver Gedeputeerden en Gevolmachtigden over en ter saecke van hare sonderlinge vigilantie, moeyte, arbeyt, voorsichtigheid en goede conduite uyt liefde tot het Vaderlandt, in het uytvoeren van hare Hoog Mogende bevelen en bevorderinge van den dienst van 't Landt, soo vele als door Godts toelatinge menschelyker wyse heeft konnen geschieden, over nacht ende dagh in desen gehadt, gebruyckt en aangewendt, in de beste forme bedanckt, verklaerende daer inne ten vollen vernoeght te wesen.*

Accordeert met de voorsz. Resolutie.

En was getekent;
J. SPRONSSEN.

Op deselve wyse is de *Heer Raedt-Pensionaris* mede van haer *Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt* bedanckt geworden,

gelijck blijckt by Resolutie van den selven dato, zijnde byna van den selven inhoudt.

Wat aangaat sijn bysondere dienst omtrent het gebruyck der Texelsche Zee-gaten; daar van heeft sijn Ed. een besonderen Brief aan den Heer Pensionaris *Vivien* geschreven, in de welcke hy wijdtloopigh de gelegentheyt der selver behelst; welcke Brief door den Druck nevens andere Geschriften gemeen gemaackt zijnde, by den Nieusgierigen kan naar gesien worden. Soo veel sullen wy daar van seggen, dat sijn Ed. beneffens de andere Heeren Gedeputeerden met groote vigilantie en naarstigheyt de eerste en tweede Equipagie van de Vloot daar door heeft bevordert, die andersints geschapen stondt noch langen tijt aan de Wal ofte in de Gaeten te sullen moeten blijven, ontdeckende met groote kloecksinnigheyt de gelegentheyt van de Zeegaten in Texel soodanigh dat de Vloot tegens de opinie en meeningh van de Lootsen wierdt uyt-gebracht: vallende daar omtrent bysonderlijck te aanmercken, dat door naauw ondersoeck van de selve bevonden en door de ervarentheyt bevestight is, dat de Schepen van de Reede van Texel of het Nieuwe Diep, uyt de Slenck of het Spangjaarts Gat in Zee konnen steecken, met acht-en-twintigh onderscheydene streecken van het Compas, soo datter niet meer als vier van de selve gevonden worden die het uyt-komen beletten konnen; daar men voorheen tot dien tijdt toe van een vast gevoelen is geweest dat men maar met tien strecken in Zee konde komen.

Sijn uytvinden van het nieuwe Gebruyck der Zee-gaten.

Omtrent dees tijdt namentlijck half November zijn eenige Troepen, die op de Vloot waren geweest, tot Groeningen aan-gekomen; soo dat de Staatsche macht, tot Scheemte en Oldampt leggende, dagelijcks grooter en grooter wierdt.

Munstersche Oorlogsfaken.

wierdt. Men achter derhalven noodigh den Vyandt in Winſchooten, Heyligerlee en Terapel (alwaer hy ſich hadt verſchantſt) aen te grijpen, en noch voor het aenkomen van den Winter te verdrijven. Men wiſt veel van gebreck in hun Leger te ſeggen, maer ſy bleven ſich te onderhouden, dewijl de *Biſſchop* ſelve tot Meppen leggende, ſijn volck, al wat hy konde toeſandt. Hy hield in Over-Yſſel en het Graefſchap Zutphen noch in, de Stedekens Deutecom, Delden, Oldenzeel, Otmarſen en andere; had de Huyſen Almeloo, Keppel en andere verſterckt; en deed dagelijcks met uyt-loopen en plonderingen in Sallant en omtrent Haſſelt groote ſchade; ſelfs liep ſijn volck tot in de Meyerye van den Boſch, daer het den *Grave van Auvergne*, komende van Maeſtricht, gevangen nam, en voor vier duyſent guldens rantſoeneerde. Men wilde oock datter Spaanſchen by de Partye waren; het welcke by deſen *Staet* ſeer qualijck wiert genomen, gelijck oock daer over ſijn beklagh tegen den Spaenſchen Ambaſſadeur dede. Maer deſe verſchoonde ſich daer mede, dat ſulcks buyten kenniſſe van de Regeeringh was.

Maer noch droeviger was het ongeval dat den Jongen Rijngrave tot Dieren over quam, die geraeckende in querel in gevecht met den Baron van *Langerack*, te voet en met den degen, ſoo als hy met den ſelven worſtelde, door den Trompetter van ſijn Wederpartye met een piſtool doot geſchooten wierdt. **Jonge Rijngraef doot geſchooten.**

Men maeckte nu ſtaet, dat door de Nieuwe Wervinge en te verwachten onderſtant uyt Vranckrijck, met onſe oude Troepen, der Staten Orloghs macht te Lande by de tſeventigh duyſent mannen ſterck ſou zijn: en daer op wiert noch vaſt geſtelt noch drie duyſent Switſers te **Groote macht tegen den Biſſchop.**

ontbieden, en dat al tegen de *Bisschop van Munster*; wiens Volck men vernam dat van vijf-en-twintigh duysent man wel op de helft gesmolten was. Dit maeckte grooten moedt aen de *Staet*, en die daer over te minder werk van de Alliantie met *Brandenburgh* gemaeckt, die als toen tot Cleve was, en hardt aenhield om Orsoy weder te hebben, en nochtans volgens het gemaeckte verdragh niet meer als twee duysent mannen tot onderstant geven sou. Maer tot het ontruymen van die Plaets waren Hollandt, Zeelandt en Vrieslandt ongenegen, hoewel men eerst van die zijde hoopen gegeven had van die Plaets weder te geven, en twee duysent mannen tot onderstant daer voor van *Keur-Brandenburgh* te ontfangen; gelijck oock desselfs Minister, siende dese verkoeling, daer over een Memoriael ingegeven heeft.

Water-vloed. Tot byvoeghsel van al dese onheylen quam noch, na dat de Pest hier te Landen vry had gewoedt, een sware Watervloet, waer door Hollandt, Zeelandt, Vrieslandt, Stadt en Lande een onuytspreeckelijcke schade wierdt toe-gebracht, dat in dese tijden al swaer te verdragen viel.

Winter-Vloot. Ondertusschen besloot men oock een Winter-Vloot van ses-en-dartigh Schepen in Zee te houden, daer de Heeren ter der Admiraliteyt al iets tegen hadden.

Fransch onderstant tegen Munster. Wat ondertusschen de Actien te Velde aengaen, daer van had men diversche en verscheydene berichten. Men gaf het den naem, dat *Pradel* tot onderstant van dese *Staet* gekomen was, (gelijck oock tot dien eynde eerst *Lunenborgh* en daer na met *Brandenburgh* was getracteert) maer uyt de Contenancie en wijse van doen der *Franschen* kon men niet anders verstaen, of dese Messieurs qua-

quamen alſoo ſeer om den *Biſſchop* te conſerveren of beſchermen, of het Landt te verkennen, als om den *Staet* onderſtandt te doen.

Hier by was oock te vergelijcken dat de *Lunenborgers* mede buyten actie bleven, hoe ſeer men oock daer toe aenhieldt; van al het welcke het rapport van de *Heeren Gedeputeerden* (waer onder de *Heer de Wit* mede was) by *Aytzema* in ſijn 45 Boeck maer ſtaet naer te ſien.

Daer was oock misvertrouwen onder de Politijcken en Militairen: deſe meenden dat de geene te veel directie aen ſich namen, dat den Oorlogh te voeren hun werck was, en buyten het beroepen der Staets-mannen: deſelve hadden oock van hunner zijden arghwaen, als of om die redenen de Militairen hun plicht niet wel deden, om door de ontſtaene diſorderen te doen gelooven, dat die byquamen om dat het Krijgsvolck door geen Illuſter Hooft, als voorheen de *Prince van Orangien* waren, wierdt gecommandeert. En ſeecker de onorders waren groot genoegh: de Franſchen door hun foules en ravagien, waerſe logeerden, en inſonderheyt langhs den Yſſel en in de Veluwe, toonden genoegh wat ſchooner onderſtandt wy aen de ſelve hadden, en wat reſpect en ontſach ſy den *Staet* toedroegen. Ja het is bevonden dat *Pradel* tegen de wijſe en ordere van het Landt aen de Ingeſetenen van Munſterlant Sauvegarde verleende; en dat de *Biſſchop* daer-en-tegen de Franſche Gevangens ſeer wel tracteerde, en oock los liet: ſoo dat blijckelijck genoegh was wat hart ſy malkander toedroegen. De vordere verrichtinge tot hier toe ſullen wy aen het voor-verhaelde Rapport gedragen.

Kleyn ontſach der Franſchen.

Men ſprack dan nu wederom van de Alliantie met *Brandenburgh* te vernieuwen, waer op verſchy-

dene

Alliantie met Brandenburg te vernieuwen.

dene deliberatien, soo van haer *Hoog Mogende* als van de zijde van *Brandenburgh*, vielen; die eenige voorwaerden in standt, andere geredresseert wilde hebben: echter is de voltreckingh daer van in het volgende Jaer gevolgt. De saeck van het Hoefyser-schult wiert oock nu rijp, daer van elders te sien is.

Fransche onderstant.

Uyt kracht van de Quarantie en ten behoeve van dese *Staet*, en na belofte dat het gecontracteerde onderstant van *Vranckrijck* op den vier-en-twintighsten November tot Masires sou vaerdig staen; is het selfde op de bestelde placts verscheenen: maer in de plaets van haer marsch te nemen door de kortste en bequaemste wegh over Huy op Hasselt, volgens het project door den *Heer van Beuningen* tot Parijs gemaeckt, namen sy die van Masieres op het landt van Daulhem, alleenigh om alsoo den Luyckschen bodem te eerder t'ontlasten,

Instantie van d'Estrade over het ontbieden van hun Ambassadeurs uyt Engelant.

De *Heer d'Estrades* hebbende aangaende desen Marsch sijn Memoriael ingegeven, heeft vorder genotificeert, dat de *Koninck* sijn Meester, siende dat de Negotiatie, die hy in Engelandt tot beslissinge van onse onderlinge geschillen, had geintroduceert, haer verhoopte effect niet sorteerde, had besllooten sijn Extraordinaris Gesant, die hy voor desen *Staet* derwaerts had laten gaen, te herroepen, wel oordeelende dat hun verblijf aldaer ydel en vruchteloos sou zijn. Maer gelijck het noodigh was voor de gemeene saeck, dat haer *Hoog-Modene* hier in ageerden en handelden met een gemeen concept, en *sijn Majesteyt* sich beloofde, dat sy souden goetvinden oock in den selve tijt den *Heer van Goch* uyt Engelandt op te ontbieden; ten eynde dat by aldien den *Koninck van Engelant* persisteerde by het verwerpen van billijcke voorslagen tot de Vrede, ten minsten

de

de naeuw-verbonden macht van *Vranckrijck* met den *Staet* gesamentlijck hem een ander gevoelen sou mogen geven.

De *Heer van Beuningen* in Vranckrijck hadt oock naerder last van de *Staet*, om ernstelijck by den *Koninck* aldaer aen te houden, ten eynde *sijn Majesteyt* eyndelijck t'eenemael niet alleen sonder langer uytstel, conform den klaren Text van de Alliantie van het Jaer 1662. met den *Koninck van Groot Brittannie* effectivelijck en op het alderkrachtighste in rupture wilde komen, maer oock aen den *Staet* in Gelde furneren en goetdoen het beloop of Equivalent van de Secoursfen by de voorsz. Alliantie bedongen, en dat van de tijt dat de *Koninck van Groot Brittanien* desen *Staet* den Oorlogh had aengedaen.

Last aen van Beuningen, om Vranckrijck met Engelant te doen breecken.

Van desen *Staet* wierdt den Heer *Goch* aen-geschreven, dat hy sou hebben te repatrieren so haest als de Fransche Ambassadeurs van daer vertrocken souden zijn. De *Koninck van Engelant* liet oock sijn Gesant *Hollis* weder uyt Vranckrijck te Huys ontbieden, en het selfde op-ontbodt volgen door een verklaringh van Oorlogh; als hier nae te sien is. Maer ondertusschen was het geheele Hof van Vranckrijck met klachten vervult, die door verscheydene Fransche Officieren (dienende onder het Secours) aen het Hof over-gebrieft wierden, en dat over een groot gebreck en dierte van alderhande behoeften voor paerden en menschen, die sy schreven, op de Frontieren van dese *Staet* te moeten lijden. Dit scheen aldaer seer vreemt, dewijl haer *Ho. Mog.* altoos een ander reputatie hadden gehad. Ondertusschen deed het den *Heer van Beuningen* met leedtwesen bespeuren, datter een generale verkoelingh in de genegentheden door ontstont. De *Heer Louvoy* en andere Ministers hebben hem oock daer over aen-

Last aen den Heer Goch om t'Huys te komen.

Klachte over het onderhout van het Fransche Secours.

ge-

en gesegt, dat men seer ongaerne hoorden dat men van des Konincks Troepen seyde, datse op de Ingesetenen van desen *Staet* hadden gefourageert, maer dat men te gelijck vernam datse door den noot daer toe gedrongen wierden.

Klachte over wervingh van den Bisschop.

Ondertusschen wierden veel lichtingen voor den *Bisschop van Munster* selfs op de Frontieren en in de Spaensche Nederlanden gedaen, waer over een Memoriael van *Gamaru* aen den *Staet* is ingelevert.

Doot van den Koninck van Spangien.

Deselve Ambassadeur heeft ook op den 5 Octobris het overlijden van sijn *Koninck* genotificeert, oock vordere verklaringe aengaende eenigh verdragh met Munster gedaen.

Sijn Begraefnisse.

Wanneer het Konincklijcke Lichaem eenigen tijt in een groote Zael ten toon hadt gestaen, en ieder morgen in de tegenwoordigheyt van al de Grandes van dat Hof na de wijse van het Lant bedient was geweest, heeftmen het selfde des avonts ten 9 uren uyt de Binnen-poort van 't Paleys, uytkomende aen de zijde van 't Velt, door al de Grandes en Hof-dienaren met brandende fackels in de hant over de brugge naer het Escuriael uytgeleyt: het Lichaem was in een Doot-kiste met goude laecken overtrocken, dewelcke met een kleet van de selfde stoffe overdeckt was; het lagh op een platte Baer, met vier hoogh verhevene Lantaernen aen de hoecken, in manieren van Pyramiden; en wiert door twee Muyl-ezels als een Littiere gedragen: de meeste Grandes buyten gekomen zijnde, begaven sich weder te rugge na de Stadt, latende allleenlijck eenige weynige by het Lichaem, met omtrent 100 Geestelijcken, van de vier Bedel-ordre, en des Koninks Guarde; zijnde tot een half mijle buyten de Stadt de wegh vol koetsen en menschen om dese uytvaert te sien.

Op den 8 October is de jonge Koninck *Carel*

de II. met de gewoone plechtigheden als Koninck uytgeroepen: het wiert eerst op de groote Merkt, daer na voor het Paleys, en voorts voor het Koninckliјcke Klooster der Barrevoeters op een verheven Theater volbracht; de *Hartog de Modina de Cos Torres*, als outste Rechter der Stadt Madrid, voerde den Koninckliјcken Standaert, verselt met het gantsche Lichaem van het Gerecht, en voorts van een groot getal Grandes van Spangien, alle te Paert met Trompette en Keteltrommen voor uyt, die sich rondsom het Tooneel in ordere stelden; op het welcke, zijnde behangen, de gemelde Hartogh, met de Opper-Alcade of Schout van de Stadt, nevens de Heraulten en den Opper-Notaris geklommen is. De Koninck selve vertoonde sich buyten het venster op een Balcon, en wenckte het volck met sijn tedere handen toe, dat een groote vruegde en veel toejuychens veroorsaekte. De voorseyde Hartog dede met het driemael nederbuygen van den Standaert sijn eerbiedigheyt, op het af-roepen van *Viva el Roy Don Carlos Segundo*, leve de Konink Karel de Tweede: Actien die na de wijse van Spangien de eerste reys voor een Nieuw Koninck gewoon zijn te geschieden. Tot een goet voorteken van een mededogende drift ging de jonge Koninck des anderen daegs by de Koninginne Regente sijn Moeder, en seyde tegen haer al schreyende, met af-gebroockene woorden, dat seeckere Misdadigen die dien selven dagh veroordeelt was te sterven, geliefde vergiffenis te laten toekomen; tot welcke intercessie sijn Majesteyt door de Geestelijckheyt op-ghemaeckt was: dit wierdt alsoo by haer Majesteyt toe-gestaan. De Spaensche Ambassadeur in Hollandt kreegh oock vervolgens een nieuw Credentiael, en de *Staet* verseeckeringh van des Konincks bysondere toegenegentheyt, de

Karel de Tweede Koninck van Spangien geproclameert.

de Spaenschen gaven oock een Deductie, tegens de Franschen pretensien op Brabant ende andere Provincien uyt.

Munster-sche saken. Maer om weder tot onse Landt-saken te komen : alsoo de stercke Wervingh en Hostiliteyten van de *Bisschop van Munster* seer esclatteerden en veel geruchts maeckten, heeft sich de *Staet* tot vordere versterckinge en tegenweer geschickt. Volgens het advijs van Zeelant , wierdt *Prins Johan Maurits van Nassouw* tot Generael over de Landt-Militie gestelt. Maer de *Bisschop* om sijn actien te verschoonen , heeft met een Trompetter een Manifest en verklaringh haer Hoogh Mogende toegesonden.

De *Staet* sloot nu oock haer Tractaet met de *Vorsten van Bronswijck en Lunenburgh* : te sien by *Aytzema* in sijn 45 Boeck pag. 642.

De *Bisschop* voortgaende in sijne Wapenhandelingh , vermeesterde Borculoo , Lochem, Wildenborgh , Keppel en Deutecom , gelijck hier voor is aen-geroert : welcke Plaetsen hy met besettinghe voorsien heeft. De Ritmeester Welevelt toogh des avonts tusschen tien en elf uyren uyt Zutphen , met acht en sestigh gecommandeerde Ruyters en vijftig Soldaten , heeft een party Munstersche geslagen ; maer daer en tegen bemachtigde de *Bisschop* de steden Enschede en Oldenzeel ; van welck laetste hier voor gesproocken is. De *Staet* heeft oock niet naergelaten den Brief van den *Bisschop* te beantwoorden.

Actie van den Ritmeester Welevelt tegen de Munstersche.

Gelucki-ge ont-moetinge tegen den Bisschop. Zijnde vorder op den vierden October tot kennisse gekomen , dat in het Bosch by Ipsenhuysen een merckelijck getal Bisschopse gekomen was , en noch wel twee of drie duysent van de selve aldaer wierden verwacht , heeft men beslooten den Vyant op den vijfden des morgens aen te tasten, gelijck sulcks met vijf hondert man te voet en

tsestigh

ſeſtigh Paarden geluckighlijck is geſchiet. De Luytenant *Willem Nierop* had met hondert en vier man, uyt acht Vaendelen gecommandeert, de Voortogt. Deſe en de andere vervolgens, hebben den Vyandt in ſulcker voegen aangetaſt, datter van 1400. gelijck ſy ſterck waren, naer een hardt gevecht twee of drie hondert op de plaats bleven, hondert en twintigh gevangen wierden, waar onder twee Kapiteynen en andere Bevel-hebbers waren, en de reſt t'eenemaal in route gebracht wierdt. Men heeft onder de dooden een Vrouwmenſch omtrent de 24. Jaren oudt, die als Vaendrig gedient en wacker gevochten had, gevonden. **Vrouwelijcke Soldaet.**

Daar na is de ſelve Luytenant *Nierop*, hebbende de Brandtwacht, met hondert Muſquettiers weder gecommandeert om de Brugge, die de Vyanden over de Moras hadden geleydt, te ruineren, gelijck hy (dryvende nog eenig Volck uyt een kleyne beſchanſſinge aan de Munſterſche ſijde) gedaan heeft, zijnde deſelve twee hondert voeten langh, en ſoo breedt datter drie Paarden en vijf man te voet gemackelijck over konden marcheren.

Hier tegen heeft de Vyandt, het treffelijck en vermaarde Dorp Omme overvallen en geplondert, maackende een groot beduchten, dat ſy ſich meeſter van de Paſſen Rooveen en Staphorſt mochten maacken, en alſoo een vryen ingang in het Lant van Drenthe bekomen. Maar de Overigheydt van Zwolle heeft met het verhouwen der Boſſchen en wegen daar goede zorge tegen gedragen. **Omme door de Munſterſe geplondert.**

De Keyſer onderdies heeft deſen Staat ſijn Mediatie, tuſſchen den zelven en den Biſſchop, ontrent hun verſchillen aangeboden, gelijck daar over de Heer *Friquet* een Memorie ingegeven heeft: het gevolgh hier na.

Oneenigheydt te Water en te Lande uitgestroyt. Ondertusschen was'er kleyne eenigheyt, soo tusschen den *Vorst Maurits* en de *Gedeputeerden* te Velde, als tusschen de Heeren *de Ruyter* en *Tromp*, met de *Gedeputeerden* ter Zee, ten minsten gelijck het gerucht liep; maar eenige *Gedeputeerden* daar over op de Vloot komende, wierden in tegenwoordigheyt van *de Ruyter* en *Tromp* getracteert: en als over de maaltijt de Heer Raat-Pensionaris te vooren bracht het geen in Hollant uyt-gegeven wierdt, verklaarden soo Politijcken als Officieren datter niet aan was.

Brief van Brandenburg over den Munsterschen Oorlogh. Onderwijlen schreef *de Heer Keur-Vorst van Brandenburgh* aan de *Staet* over de Munsterschen Oorlogh, met versoek dat men sijne Landen van alle overlast sou willen sien te bevrijden. De vyantlijcke ontmoetingen en actien tusschen dien Vyant en desen *Staet* gingen ondertusschen hunnen gang, die wy niet van meeninge zijn alle in het bysonder te verhalen, als van andere geschiet zijnde.

De Vloot stack nu weder in Zee, en op den dartienden en veertienden October wiertse noch op de hoogte van Schevelingen, Catwijck en Noortwijck gesien; maar eyndelijck hoewel met een Noordelijcke wint dieper in Zee gingh, met meeninge om den Vyant te gaan zoecken; die sulcks vernemende, daar hy omtrent de Rivier van Londen lagh, oock preste om uyt te loopen; hoewel tot Londen de Pest noch seer bleef gehouden, daar geduyrighlijck over de acht duysent menschen ieder weeck stierven: van het vervolgh hier nae.

Wedersijts Vlooten in Zee.

Het Fransche onderstant scheen evenwel een Veranderingh in de Munstersche Oorlogs-saken te maecken, gelijck oock de aankomende Lunenburgsche Troepen. De *Heer Friquet* gaf ook ter Vergaderingh een Memorie in wegens de Bisschopse verschillen.

Op

Op dese Memorie wierdt ter Vergaderinge voor gestelt, of men Commissarissen tot een conferentie sou toestaan. Gelderlant seyde, neen, andere mede; by brengende, dat de Keyser sich had stil gehouden soo langh het de Bisschop voor de wint gingh, maar nu het deselve begost te quaat te krijgen, quam hy met sijn interpositie voor den dagh. Hollant was daar toe genegen. Evenwel oordeelen veele, indien men het werck als toen op sijn schoonste had vervolght, en ten eynde toe uytgewrocht, dat men lichtelijck het leet dat de *Staet* daar na van dien Potentaat geleden heeft, sou hebben konnen voorkomen. De Conclusie was, dat men de Memorie sou stellen in handen van de *Heeren van Ommeren*, *Johan de Wit*, den Pensionaris *de Wit*, *Kien*, *Renswoude*, *Arckel*, *Ysselmuyden* en *Drews*, om de selve te visiteren en te examineren, en voorts een getal van drien uyt hen uyt te maacken, om den gemelten *Heer Friquet* voor af te kennen te geven, dat haar *Hoogh Mogende* sich in geene onderhandelinge over de voorschrevene differenten konden inlaten, 't en ware saacke dat de gemelte *Heer Bisschop* alvoorens alle de plaatsen en Landen, door sijn violentie en vyantlijcke aggressie op desen Staat geoccupeert, geëvacueert sou hebben, als wanneer haar *Hoogh Mogende* souden bereyt zijn om voorslagen van accommodement tot reparatie van geledene schaden in eer en goet, op honorabile, eerlijcke en seeckere conditien voor den meer-gemelden *Staet* en hare *Geallieerden*, van wegen den voornoemden *Bisschop*, en de gesamentlijcke *Stenden* van het Stigt van Munster aan te hooren: en wierden de Heeren haar *Hoogh Mogende Gedeputeerden* versocht van het voorschrevene Communicatie te geven aan den Heer Ambassadeur van Vranckrijck en de aan-

Hollant verstaat tot Tracteren.

Voorslag van den Staet.

wesende Ministers van den *Heere Keur-Vorst van Brandenburgh* en de *Vorsten van Brunswyck* en *Lunenburg*, om tot der zelver narichtinge te strecken.

De Heeren Gedeputeerden van de Provincien van Over-Yssel en Stadt en Lande, hebben en de boven-staande conclusie, op het belangen in goetvinden van hunne Principalen, geconsenteert.

Conferentie gehouden.

Komende daar na in conferentie, is de saacke op de volgende vijf poincten geextendeert, eerstelijck dat de Bisschop alle de Plaatsen by hem geoccupeert sou evacueren: ten tweeden, sijn Militie af-dancken: ten darden, renuncieren van alle pretensien, voornamentlijck op Borckeloo; ten vierden, dat hy sou renuncieren van alle sijn byhebbende Alliantien, specialijck van Engelandt: ten vijfden, dat de Keyser het soude guarandeeren. De *Heer Friquet* had niet veel daar tegen. Alleen wilde dat de Bisschop sou moeten houden eenigh volck tot besettinge van de vaste Plaatsen in sijn Lant: dat de Renunciatie van sijn pretensien moesten worden geclausuleert, behoudens het recht van den Keyser en het Rijck. En alsooder twijffel-redenen vielen wie d'eerste aggresseur was, zeyde een van de Heeren Gedeputeerden, datter geen twijffel aan konde zijn of de Bisschop was aggresseur, & *qu'il falloit envoyer aux petites maisons, ceux qui en doubtoient:* In het Dolhuys zenden die daar aan twijffelden.

De saack van Dylerschans voor een aggressie genomen.

Waar op de *Heer Friquet* een weynig gepiqueert zijnde, tot bescheyt gaf, dat het werck van de Dylerschants tot Regensburgh op den Rijcksdagh generalijck voor een aggressie by de Leden van het Rijck genomen was. Dat *les Princes d'allemagne avoient des asses grandes maisons & nauroient garde de se laisser mettre aux petites:* De

Prin-

Princen van Duytſlant groote huyſen genoegh hadden, ſoo datmenſe in de kleyne niet behoefde te ſteecken.

Vorders wierdt de *Heer Friquet* verſocht de Artijckelen van de Mediatie op te willen ſtellen.

Des anderen daags hebben haar Hoogh Mogende aldus aan de Munſterſche Stenden geſchreven.

WY hebben niet langer ledigh konnen ſtaen U.E. midts deſen Vrunt-nabuurlijk kekent te maken hoe dat de Heer Biſſchop van Munſter 't ſedert de onrechtveerdige Wapenen tegens deſen Staet aengevangen op een Barbariſſe en onchriſtelijcke maniere van Procederen, alomme onder het gebiedt van den ſelve Staet daer by ingebroocken is geweeſt, ſeer wreedelyk en onbermhertelijk, met branden, blaken, plunderen en roven tegens de goede Ingeſetenen deſer Lande, ſo in de geincorporeerde Stede als ten platten Lande gehandelt heeft, alles weynig rapport hebbende met de profeſſie ende Character die hy is doende en dragende, ſtellende hem in een effect niet als een herder der ſchapen, maer hebbende noch onlanghs (boven voorgaende brantſtichtingen ende plunderingen in de Provincien van Gelderlandt en Over-Yſſel als elders gepleecht) in het Dorp Weſterlee, in de Provincie van de Stadt Groeningen en Ommelanden wel tot ſeſthien of achtien huyſen (daer onder verſcheyde gequalificeerde en koſtelijke Woningen van de welke eenige wel op tien of twaelf duyſent pont geſchat werde) doen afbrande; wy vertrouwen vaſtelijk dat deſe violente en exorbitante proceduiren U.L. nevens alle regtſinnige Chriſtenen ten uitterſte ſullen mishagen: ende verſoeken aerhalven ganſch vriendelijk dat deſelve gemelden Heer Biſſchop daervan niet alleen met effect wil en doen de-

sistren, ende vervolgens sonder eenig dilay alle veroverde plaetsen doen restitueren, maer den selven ook daer toe houden, dat hy aen desen Staet alle behoorlijke reparatie van schade ende hoon laten toekomen, op dat wy alhoewel ongaerne by manquement van spoedige statisf.ctie over 't gene voorsz. is, niet genootsaeckt en werden, niet alleen op UL in 't gemeen, maer oock op yeder van der selver Ledematen in 't particulier, alle gepleegde, ende nog te plegen violentien juri belli te verhalen.

Lochem van den Staet belegert.

Ondertusschen trock het Staten Leger over den Yssel, om sich met de Franschen (die over al niet weynigh souleerden, doch uyt enckel gebreck soose leyden) te vervoegen. De Troepen van desen *Staet* belegerden daar op Lochem; by welcke gelegentheyt een treffen tusschen de Staatsche en de Bisschopsche voorviel: van het een en het ander sullen wy dit volgende konnen sien.

Hoogh Mogende Heeren:

Treffen tusschen de Staetsche en de Bisschopse.

DE Approches van U Hoog Mogende Troupen, ende die van de Franschen, zijn van eergisteren avont tot desen morgen met ongemeenen yver ende naerstigheyt soodanigh voortgezet, datse beyde alreede tot op de Grachten van *Lochem* zijn gebracht, en nu worden wy bericht dat de selve Grachten wel ruym vier Roeden wijt soude wesen, en boven *vier à vyf* voeten water, noch *acht à tien* voeten modder houden, ende dan behalven en beneden voor de steene Wal een specie van een *faussebree*, opgeworpen; Zoo dat de Hooft-Officieren oordeelen dat noch al meer ceremonien sullen moeten werden gemaeckt: het volck is heel wel gemoet, ende gantsch willigh om zich tot alles te laten gebruycken, maar de zware ende geduyrige regen sedert gisteren in de morgen-stont tot noch toe gevallen, ende noch continuerende, heeft de

Tren-

Trenchées op vele plaetſen onder water gezet, ende veroorſaeckt ſoo groote incommoditeyten aen de Soldaten, dat wy vreeſen ſieckte daer uyt te ſullen ontſtaen: die van binnen hebben giſteren in den morgenſtont redelijck ſterck geſchooten, den volgenden dagh ende deſe nacht weynigh op onſe Linie, maer in den morgenſtont ſeer op de Francoyſen, ende zijn, Godt zy danck, noch in alle onſe actien, maer *ſes à ſeven* man doot gebleven, ende voorts eens ſoo veel gequetſt, en onder de Franſche is wat meerder ſchade gedaen, doch onder de onſe geen Officieren, ende onder de Franſche niet als een Luytenant doot geſchoten.

Den Majoor *Haren*, Ritmeeſter *'s Gravemoer* ende van *Zwartſenbergh*, die met *vier hondert* gecommandeerde Paerden in 't *Twente* waren geweeſt, zijn giſteren avont in 't Leger gekomen, ende rapporteren dat zy den *negenden* deſer tuſſchen *Hergelen* en *Delden*, door *drie duyſent* Ruyters ofte meer zijnde aengetaſt geworden, deſelve in de tijdt van twee uyren driemael hebben gerepouſeert, ende *veertien* Standaerden in 't leſte gelidt, maer door twee Officieren bezet hebben geſien, doch eyndelijck door de menigte van den Vyant, ende dat ſommige van de meerder Officieren hare Troepen niet wel en voerden de vlucht hebben moeten nemen; dat de Ritmeeſter *Hanywod* in 't dicke van 't been, ende den Grave van *Warfuze* dwars door de hant gequetſt, ende beyde gevangen zijn, ende dat de Luytenant van de Compagnie *Verneuil*, de Cornetten van *Haren*, *Zwartſſenburg*, ende *Sandra* met ontrent *hondert* Ruyteren werden gemiſt, waer van eenige doot ende 't meerendeel gevangen ſoude zijn, ende ſoo de gemelde Majoor ende Ritmeeſter vermeynen noch wel verſcheyde te voorſchijn te ſullen komen, ende dat aen de ſijde van den Vyant meer Officieren ende Ruyteren ſouden ſijn doot gebleven, ſoo dat, Godt zy danck, het ongeluck niet ſoo groot is.

Hoe het van de Munſterſche beſchreven wiert, geeft het volgende:

SYne Hoogh Vorstelijcke Genade kontschap hebbende dat den vyant was in de *Twente* gevallen, en het Huys *Twickel* blocqueerde, commandeerde den Generael Wachtmeester *Gorgas* nevens den Collonel *Lutzauw*, den Graef van *Efferen*, den Collonel *Herbey*, den Vvandt tegen te trecken: Dienvolgens heeft den Generaal Wachtmeester, alsoo de Regimenten alrede in de marche naar de Winterquartieren begrepen, daer en boven veel van onse paerden onbeslagen, weynigh bescharpt waren, *drie hondert* van den zijnen, *drie hondert* van *Lutzauw*, *twee hondert* van *Efferen* ende *hondert* van *Herbijs* Regiment tot sich genomen, daer mede wy den *achtsten* deses na 't Huys *Twickel* wilden gaen. Maer onderwegen verstaende, dat den Vyandt sich verder daer af naer *Enschede* hadde begeven, zijn wy aldaer voorby gemarcheert om haer den selven pas te besnijden. Ondertusschen hadde sich den vyandt alrede daer uyt gemaeckt; daer op wy los gingen, en naer bevondene dappere tegenweer, hebben de selve eyndelyck op het hooft geslagen. Haer macht bestont gesamentlijck in *acht hondert* paerden ende *vier hondert* te voet, daer van den Collonel *Haeren*, volgens seggen der gevangenen, den Ritmeester *'s Grauemoer* nevens *vijftigh* alleen zijn van gekomen: de Graef van *Warfuzée*, Ritmeester *Honiwold*, *twee* Luytenants, vijf Cornetten, *vijf* Trompetters, en *drie hondert* gemeene (waer onder veel onder Officieren) sijn gevangen, de resterende alle doodt. Aen onse sijde mogen *hondert en vijftigh* gequetst of doodt zijn.

't Overgaen van Lochum.

Lochum als geseght is belegert zijnde, heeft sich op den dartienden December in handen van *Vorst Maurits* overggeeven.

Onder de Mede-standers van de Burger-factien in die Stadt voor eenigen tijdt ontstaen, was mede eenen Doctor *Harkens*, die mede van de *Chambre Myparty* tot Mechelen een Lidt was geweest, benessens eenen *Gerardi Uden*, welcke beyde voor als toen begenadight en gebannen wierden. Dese meen-

meenden ter gelegentheyt van desen Munstersschen Oorlogh weder hun geluck te vinden, geduerende den Tocht, die de Bisschopsen door Drent deden. *Harkens* was wel soo onvoorsichtigh dat hy sich op de Frontieren tusschen Vrieslant en Groeninger-lant begaf, hoewel onder schijn van de Jacht, of van een vermisten hondt, of soo iets; waer over hy eyndelyck bekent zynde geworden, gevat en gevanckelyck naer Groeningen gevoert wierdt; aldaer komende en een van sijn kennisse ontmoetende, seyde hy tegen dien: ***Nu voele ick dat de handt des Heeren op my is.*** De gewesen Staets-Generael *Schuylenburgh*, naderhant Vorstelijcke Munstersche Raet, een schelm als de beste, was mede op desen Tocht, en als toen by den Bisschop, maer hieldt sich beter buyten perijckel. *Uden* is naer *Harkens* oock in handen geraeckt, en met hem vast geset. Dese hun nieuwe misdaet was, datse tegens hun voorige sententie in het Lant gekomen, en als Spions tegen hun Vaderlant gekregen waren. Dese twee dan kreegen op een nieu hun vonnis, om met den swaerde gestraft te worden. Dit wiert op den 8. December naer den middagh binnen Groeningen uytgevoert. *Harkens* was seer ontstelt wanneer hy op het Schavot quam, soo dat men een van de Gerechts-dienaers, so als hy op sijn knien sat om den slag te ontfangen, moest vast houden. Maer *Udens* had beter moedt, en toonde een groot leetwesen over sijn voorgaende ongetrouwigheyt, biddende God, de Justitie en de Borgery om vergiffenis. De Scherprechter trefte hem in den eerste niet wel, soo dat hy langh te martelen lagh eer het hooft van het lichaem gescheyden wierdt. **Doctor Harkens en Uden tot Groeningen onthalst.**

De *Heer van Goch*, gelyck hier voor geseght is, sijn last van te repatrieeren ontfangen hebbende, nam vervolgens van den Koninck, zijnde tot Ox- **Gochs vertreck uyt Engelandt.**

Oxfort, ſijn affcheydt, en vertrock op den acht-en-twintighſten met ſijn gevolgh en bagagie van Oxfort naer Chelſey; en verkrijgende van den Hartogh van *Albemarle* gelegentheydt tot Tranſport en overvaert, is (hebbende des Konincks conſent tot het ontſlaen van ſijn Secretaris *Cunæus* verkregen, onder vertrouwen, dat gelijcke beleeftheyt alhier omtrent de *Heer Nicolaes Oudart, Jegringam* ſouden worden geplecht)
1666. op den negenden January des Jaers 1666 in 's Gravenhage gekomen, alwaer hy op den elfden ſijn rapport heeft gedaen; roemende in alle manieren en omtrent alle bejegeningen des Konincks beleeftheyt ſeer hoogh. Gedragende ſich vorder, raeckende de andere ſaecken tot *ſijn Majeſteyts* eygen ſchrijven, in antwoort van de Brieven van den *Staet*: beyde by *Aytzema* in ſijn 45 Boeck als mede elders te ſien.

Sijn Rapport.

Oorlogs luſt van Jorck.

Niemant meer als de *Hartogh van Jorck* had den Oorlogh in het hooft, die ſprack niet als dat men malkander noch eens in Zee moeſt begroeten, meenende miſſchien dat het altoos voor de wint ſou gaen.

De Ambaſſadeur ſeyde oock, dat men in het gemeen in Engelandt ſeer verlangde na een Oorlogh tegen Vranckrijck, dat aldaer overvloedt van alles en de Koophandel in ſijn fleur was: dat het Tractaet tuſſchen Engelant en Spangien noch niet Eſclatteerde: dat de Graef van *Sandwich* naer Spangien geſonden wierdt, om de doot van den Koninck aldaer te beklagen, en tuſſchen Spangien en Portugael een Vrede of Wapenſchorting te bevorderen, of gelijck andere willen, Portugael des Konincks van Engelants wil te verſtaen te geven, en deſelve niet aennemende te laten varen.

Koningen van Vranckrijck en Engelant ontbieden hun Geſanten te Huys.

De Koninck van Engelant heeft op het ver-

treck

treck van den Franschen Ambassadeur de *Heer Hollius* uyt Vranckrijck op ontboden.

Op den eersten Juny geraeckte de Lieutenant Admirael de *Ruyter* met de schepen van Rotterdam en Amsterdam in Zee, om sich voor Gaets met de Zeeuwsche te vervoegen. Op den derde liep de Lieutenant Admirael *Meppen* uyt; des anderen daeghs oock de Vriesche Lieutenant *Tjerck Hiddes* met acht schepen; en daer na oock de Vice Admirael *Koenders*. Hollantse Vloot, loopt uyt.

Op den elfden geraeckte dese Vloot omtrent den Vyant, en met den selfden aen het gevecht. Zijnde de Engelsche Vloot omtrent diep in de tsestig sterck, en evenwel soo vol moedts datse op de Hollandtsche afquam, maer daer na, al eenighsints geslagen zijnde, quam hen *Prins Robbert* met in de twintigh varsche schepen te hulp, waer door de kans weder als gelijck wiert; echter keerde de overwinningh voor de Hollanders, niet tegenstaende de Engelsche (gewoon in hun beurs te liegen) onbeschaemdelijck derfden staende houden datse die verkregen en betaelt hadden: selfs de Heeren *Flemmingh* en *Cojet* Sweedsche Ambassadeurs, als oock andere vreemde Ministers, quamen daer over den Koninck congratuleren en geluck wenschen. Men stack tot Londen vreughde-vyeren aen; maer de gevangen Engelsche Admirael *Aiscue* en andere getuygen genoechsaem het tegendeel. Ick vinde my echter bewoogen een Fransch bericht daer van door een oogh-getuyge, ter liefde van de twijfelmoedigen te vertaelen: het luyd aldus. Hollantsche overwinningh op de Engelschen.

Gelijck geheel Europa sich in belange bevindt op den eene of op de andere wijse in den Oorlogh tusschen sijn Majesteyt van Groot Brittannie tegens de Staten Generael der Vereenigde Nederlandtsche Provincien, en byna de gantsche Fransche berigt van den Slag.

We-

Werelt verwachte na den uytslagh van de Zee-stryt, die nu geschiedt is, heb ick willen een verhael maecken van al het geene daer in voorgevallen is, om de nieusgierigheyt van de des belangh hebbende te vergenoegen, en op dat al de andere Staten daer hun staet na mogen maken.

Op den tweeden van dese Maent, de Heer Lieutenant Admirael *de Ruyter*, hebbende ten acht uren smorgens ordre van de Heeren Staten gekregen om Zee te kiesen, de d de Anckers lichten met sulck een haest, dat de Heere Grave *de Guiche*, en de Heer Prins *Monaco* moeyten hadden om op het Schip van den Heer *Treslon* te geraken. Zynde op den 2. 3. 4. en 5. de geheele Vloot uyt Texel geraeckt, vervoegde sich die met die van Zeelant, die haer op de Kust verwachte. Op den 6. hebbende de Heer *de Ruyter* de Vloot in drie Esquadres verdeelt, en die van Zeelant en Vrieslant, die een van de selfde uytmaeckte, onder het beleyt van den Heer *Cornelis Evertsz.* Admirael van Zeelant gerangeert, en die van dese Stadt (menende Amsterdam) en die van Noort-Hollant, die het laetste Esquadre uytmaeckten, onder sijn eygen beleyt genomen, gaf hy de Voor-tocht en den Rechter Vleugel aen *Cornelis Evertsz.*, en de Slincker aen den Heer *Tromp*, behoudende voor sig het Lichaem van de Bataille. Aldus wendt hy de Stevens naer Harwits, daer hy de Vyanden nog geloofde te vinden; maer zynde hem de Wint niet seer gunstig, wiert hy gedrongen te louveeren omtrent onse Kust, tot dat deselve quam te veranderen. Zijnde op den 8. een weynig beter gevordert, verstond hy uyt een vreemde Galjoot dat de Engelsche Vloot omtrent de 70 Zeylen sterck albereets in Duyns lag, alwaerse noch een versterckinge van 22 of 24 andere Fregatten, die noch

uyt

uyt Harwits moeſten komen, verwachte; het welcke hem verband daar van advijs aan de *Staet* te geven, en ſich derwaerts te wenden, met een Wint die hem niet t'eenemael tegen was. Op den 11 heel vroeg, zynde 7 of 8 mylen in Zee, tuſſchen Nieupoort en de Noortpoint van Engelant, deed hy de Anckers uyt-werpen, uyt vreeſe dat de Wint, die ſich begoſt te verheffen, hem van den Vyant mocht doen affacken: een weynigh tyts daer na een Blixem-ſlag den Maſt van den *Baron van Gent* hebbende afgeſlagen, belaſte hy het ſelfde Schip na een van onſe naeſte Havens te voeren; ingevolge van het welcke omtrent ten negen uren des morgens, hebbende bericht van de voor-uyt leggende Poſten dat ſich de Vyant op dede, ſtelde hy over al de nodige ordre, vermanende een ieder tot ſijn ſchuldige plicht, en ordonneerende de Heer *Cornelis Evertſz.* niet van ſijn Poſt af te wycken, en doende weten aen den Heer *Tromp* dat hy den Vyant ſou verwachten, en het eerſte werk beginnen ſoo haeſt als ſijn Geſchut ſou konnen toereycken, ſtaende hun aenval uyt en ſich latende door de ſtroomen afleyden: tot dat de twee andere Eſquadrons het voordeel van de Wint ſouden hebben gekregen. Ten elf uren hebbende al de Bevelhebbers alles tot het gevecht beſtelt, ſach men de Vyantlycke Vloot omtrent de 70 Zeylen ſterck, in drie Eſquadres verdeelt, ieder onder ſijn byſondere Vlagge, de Roode, de Witte en de Blauwe, gecommandeert, gelyk men gelooft, door den Gen. *Monck*, die de Roode Vlagge voerde, met de groote Vlagge van Engelant. So haeſt als de H. *Tromp* den Vyant na genoeg had, deed hy de kabels af-houwen, en begoſt te ſchermutſeren, met ſulk een dapperheyt, dat hy den Vyandt genoeg te doen maeckte, en tydt gaf aen den Heer *de Ruyter* en *Cornelis Evertſz.* om hem te

hulp

hulp te komen. De Vyanden hebbende het voordeel van de Wint, maer die soo sterck datse sich van hun laeger Geschut niet konden dienen, daer de onse het selfde met voordeel konden gebruycken, wierdt het gevecht soo hevig van beyde zijden, dat het schip van *Tromp*, zijnde onbequaem geworden om hem meer dienst te doen, hy gedwongen wiert op een ander over te gaen, gelijck mede de Vice Admirael *van Nes*. De overwinningh bleef seer twijfelachtigh tot op den avondt, wanneer, na dat men verscheyde schepen van den Vyandt had sien verbranden, nemen en sincken, de selfde hun cours naer het Noorden begosten te wenden, het welcke sy niet konden doen sonder een merckelijck verlies te lijden: hebbende de nacht de selve uyt ons gesicht ontrooft, hadden sy middel om sich weder by een te versamelen: invoegen op het aenbreecken van den dagh, zijnde de twaelfde, de onse hen hebbende in die gestaltenis gesien, hen aentasten, hoewel sy den Wint van ons hadden. Het treffen was weder soo furieux als dat van den voorgaende dagh, wanneer het tweede schip van *Tromp* weder byna soo qualijck gehandelt wierdt als het voorgaende; maer de *Heer de Ruyter* hem eenige schepen te hulp hebbende toegesonden, en eenige der Vyanden doen springen en sincken, wierden de Vyanden weder gedwongen te wijcken, makende een aftocht die hen geensints tot schande kan gereeckent worden.

De *Heer de Ruyter* hebbende geordonneert hen te vervolgen tot aen den dartienden na de middagh, vandt evenwel onmooghelijck hen te achterhalen: de meest beschadighde met de Royael Charles, gevoert door dien Ridder *Aiscue*, Admirael van de Witte Vlagge, op hebbende 700 Man en 92 al Metale Stucken, die op een

Banck

Banck geraeckt was, wierdt gedwongen ſich op te geven, tegens wille van den Admirael, die'er den brandt in wilde ſteecken, maer ſijn volck ſulck niet willende verdragen, wierdt het opgegeven, met het volck en den Ridder, daer Tromp de brant in dede ſteecken. De nacht van den 13. hebbende weer den aftocht van den vyandt begunſtight, bevandt ſich deſelve op den 14 des Morgens, verſterckt met een Eſquadre van 24. Zeylen, onder Prins Robbert of den Ridder Smits, deſe ſoo verſche Macht, hebbende de vlucht van den vyandt opgehouden, die niet meer als 30 ſcheepen machtich waeren: ſy quamen dan weder aenvallen, maer de Heer de Ruyter, die uyt de gevangens van hun ſecours en nieu onderſtant kenniſſe had bekomen, had een reſerve en achterhoede van de onbeſchadigſte Scheepen gehouden, om ſich tegens de verſche van den vyant te ſtellen, met de welcke hy dapperlijck den aenſtoot van deſe nieuw-gekomene uyt ſtondt. De vyanden dieſe meenden deur te breecken, hielden ſich ſtyf in het gevecht, en quamen tot dry reyſen aen te vallen; maer de Heer de Ruyter hebbende eyndelyck de wint van hen gekreegen, met elf van ſijn ſcheepen, chargeerde de Engelſche ſoo geweldigh, dat de ſelve wanhoopende van de overwinninge weder de vlucht namen, met groote confuſie. In deeſe actie en aftocht verloren ſy weder veel Scheepen. De Prins Robbert of Smits had de ongeneught ſelf eenige aen ſijn ſijde te ſien veroveren. Wat *Monck* aengaet, het was onmogelyck hem by te komen, maer men verſeeckert, dat ſijn Schip ſeer beſchadigt was, met dat van een contra Admirael, die hem noch overigh was.

De Heer de Ruyter, zynde in het vervolgen van de reſt der vyantlycke Vloot, en op het poinct

van

van de selve noch eens aan te tasten, onstont'er sulck een nevel dat het onmoogelijck was den Vyandt meer te sien. Onse Admirael had evenwel niet naargelaten hen te volgen, maar siende dat zy te naby de Kust quamen, dersde hy het niet wagen, uyt vreese van op den een of den anderen Banck te geraacken; in voegen hy hebbende niet meer Kruyts als voor een dagh, en geen Vyandt siende, om te bevechte, hy weer te rugghe keerde, en op den 15. in de Wielingen quam; opgehoopt van eer en roem, van sulck een treffelijcke overwinningh behaalt te hebben. Men maackten staat dat de Engelschen 16 Schepen verlooren hebben, ende van de aanmerckelijckste, soo genomen als gesoncken en verbrandt; en het meeste van hun Bevel-hebbers, uyt-gesondert den *Heer Admirael Monck* en eenige andere. Wy hebben vier Schepen verlooren, die by toeval verbrandt zijn, een onder andere dat van *Treslon*, daar de Heeren de *Grave de Guiche* en de *Prins van Monaco* op waren, die by geluck tijdt hadden te konnen ontkomen; maar acht van hun volck sijnder gebleven, eenige andere van ons zijn gezonc-ken. Maar het is seecker, dat de Vyanden niet konnen roemen een van de onse genomen te hebben. Wy hebben zeer weynige Officieren die niet wacker ghevochten hebben: Maar onder andere heeft hier de *Heer de Ruyter* doen verwonderen, door sijn voorsigtigheyt, kloeckheyt en wijs beleydt.

De *Heer Tromp* heeft dingen gedaan die yemandt verbaast maacken, en de Capaciteyt en vermogen van menschen als te boven gaan, en diemen van niemant anders, als van hem sou konnen geloven Een ander *Capiteyn* wiens naam gy met de naaste Post sult hebben, heeft alleen twee Schepen genomen. &c. Dus verre vervolgen wy

dit

dit verhaal. Het Lichaam van de *Ridder Barckely*, die in dit gevecht dapperlijck gebleven was, wiert in den Haagh gebracht, als mede de gevangen *Ridder George Ascu*, sich beklagende dat sijn schoon Schip de *Royale Charles*, het selfde dat de *Koninck* uyt *Hollandt* naar sijn *Rijk* had gevoert, het schoonste en beste, soo hy zeyde, dat oyt Zee bevaren had, verbrant was. Op den 28. quam de *Heer Raet Pensionaris Borth* uyt *Zeelandt*, en in de Vergadering geleyt zijnde, deed een pertinent verhaal van de *Batalje*; om het welcke wel te stellen, hy al de Bevel-hebberen van de Vloot had geëxamineert.

Rapport van den Raat-Pensionaris Borth aangaande de Battalje.

DE Nederlandtsche Vloote op den *eersten*, *tweeden*, *derden*, *vierden*, ende *vijfden* Juny *een duysent ses hondert ses en sestigh* successivelijck met verscheyde winden ende stilte uyt de Gaten van 't Texel in Zee geraackt zijnde, ende mits contrarie winden of kalmte, niet voor den *achtsten* hebbende konnen cours setten, om volgens gegeven ordre, de Engelsche Kust te naarderen „ is met zeylen, gety, stoppen ende dryven den *elfden* „ daar aan volgende 'smorgens geavanceert geweest „ tot ontrent 7 of 8 mijlen Oost Zuydt Oost van het „ Noordt Voorlandt, wesende den hoek van En- „ gelandt die uytsteekt tusschen 't Canaal ende de „ Revier van Londen, alwaar de selve Nederlant- „ sche Vloote, vermits contrarie wint ende stroom, „ met een harde koelte uyt den Zuydt-westen, ge- „ nootsaackt is geweest het Ancker te laten vallen; „ d'Engelschen, die met hare Vloote eenige wey- „ nige dagen te vooren in de Duyns ten Ancker ge- „ komen waren, zijn den voorschreven *elfden* Juny „ *een duysent ses hondert ses en sestigh* apparentelijk „ op ontfangen kondtschap van 't naderen der voor- „ schreve Nederlandtsche Vloote, mede van daer „

,, in Zee gesteecken, ende met hare Vloote omtrent
,, den middag dicht by deselve Nederlandtsche Vloo-
,, te gekomen, zijnde de voorsz. Nederlandtsche
,, Vloote als doen noch by den anderen sterck *drie en*
,, *tachtigh* Schepen ende Fregatten van Oorlogh,
,, boven de Advijs-Jachten, Branders ende ander
,, kleyn Vaartuyg. Doch was by ongeval, even
,, voor 't aangaan van 't werk, en niet meer dan om-
,, trent een uyre tijts voor de Batailje, een van de ca-
,, pitaalste Schepen van de Nederlantse Vloote, ge-
,, voert werdende by den Col. *van Gent*, door 't stam-
,, pen van de Zee, eerst de Boegspriet, en vervol-
,, gens oock de Focke-mast quyt geworden, en also
,, reddeloos in 't gesicht van den Vyant, door ordre
,, van den Heer *de Ruyter*, als Adm. en Opperhooft
,, over de voorsz Vloote. na Hollant opgesonden,
,, zijnde den voornoemden Collonel *van Gent* al-
,, voorens overgegaan op 't schip van Capiteyn *Hen-*
,, *drick Gotkens*, ende was de Engelsche Vloote ge-
,, telt omtrent de *tachtigh* Zeylen sterck. Het wier-
,, de gegist een uyre naar den middag doen men met
,, den anderen begonde te Canonneren; hebbende
,, alvoorens de Nederlandtsche Vloote haere Ka-
,, bels gekapt, door dien het onmogelijck was,
,, midts het holle water, ende oock eenigsints by
,, defect van tijdt, de Anckers t'huys te krijgen.
,, Beyde de Vlooten in diervoegen onder Zeyl we-
,, sende, leyden het gesamentlijck Zuydt-waarts
,, over, de wint wesende West-Zuydt-West; in-
,, voegen dat daar door het Esquadre van de *Luyte-*
,, *nant Admirael Tromp*, ende van *Meppelen*, aan
,, 't welcke eygentlijck de Arriere Garde was ge-
,, assigneert, wierde de Avondt-Garde, ende hy
,, *Luytenant Admirael Tromp* selfs, die oock wat
,, Zuyd-Westwaarts geanckert gelegen hadde, be-
,, toonde sich dapper ende resoluyt in 't voorste ende
,, in 't hevigst van 't gevecht, gelijck hy daar inne
oock

oock door ſijne by-hebbende Vice-Admiralen, „ Schouten by Nacht, ende andere Officieren man- „ nelijck wierde geſecondeert; daar op vervolgens „ mede aanſtondts by ordre aan den Vyant geraakte „ het Eſquadre vanden *Generael de Ruyter* en vanden „ *Luytenant Admirael van Nes*, die haar met hare „ byhebbende Hooft-Officieren ende Capiteynen „ ſonderlinge hebben geſignaleert, ende is korts „ naar in 't ſelve Eſquader, omtrent ten vier uyren „ naar de middagh, een Engelſch Fregat van 't Eſ- „ quader van de Blaeuwe Vlagge, voerende naar „ giſſinge *vijftigh* ſtucken, ſoo haaſt het den *Generael* „ *de Ruyter* was gepaſſeert, ende van den ſelven de „ laatſte groet hadde ontfangen, een weynig ach- „ ter hem geſoncken. Het Eſquadre van de *Luyte-* „ *nanten Admiraelen Cornelis Evertſz.* ende *Tjerck* „ *Hiddens de Vries*, konden voor eerſt niet aan den „ vyandt geraacken, door dien de ſelve te hoogh in „ de wint van haar was, ende wierden in diervoe- „ gen wederzijdts ſeer hevigh gevochten; blyvende „ beyde de Vlooten de ſelve cours houden tot om- „ trent ten vijf uuren naar den middag, als wan- „ neer de Engelſchen gewent, ende het Noordt- „ weſt overgeleydt hebben, voor 't meerendeel ge- „ nootſaakt weſende voor de wint om te houden, „ ſoo men vertrouwt, om de Vlaamſche Bancken „ te vermijden, ende als doen raackten 't voorſz. „ Eſquadere van de *Luytenant Admiralen Cornelis* „ *Evertſz* ende *Tjerck Hiddens de Vries* mede met „ den vyandt heftigh in den ſtrijdt, die haar ook „ met hun gantſche Eſquadre loffelijck ende coura- „ gieuſelijck hebben geëvertueert, ende wierde „ alſoo in 't wenden van de Engelſchen, door „ de Nederlandtſche Vloote eenige van hare ly- „ waartſte Schepen afgeſneden, daar van drie aan- „ ſtonds geabordeert, ende yeder door een van de „ Nederlandtſe Schepen verovert, oock vervol- „

V 2 gens

,, gens in Hollandt opgebracht zijn, te weten het
,, eene genaamt de *Switsure*,gemonteert met *seven-*
,, *tigh* meest metale stucken, gecommandeert door
,, *Sr. William Berkeley*, Vice-Admiraal van 't Es-
,, quadre van de Witte Vlagge, die sigh tegens sij-
,, nen Veroveraar met namen *Hendrik Adriaensz.*,
,, voerende het Schip *de Reyger*, mede gemonteert
,, met *seventigh* stucken couragieuselijck defende-
,, rende, selfs in Persoon doodt gebleven is; Het
,, andere genaamt de *Sevenwolden*, met omtrent
,, *sestigh* stucken, verovert door Capiteyn ***vander***
,, ***Zaen***, voerende een Fregat met ***twee en vijftigh***
,, Gotelingen; Ende het *derde* genaamt *Loyal Geor-*
,, *ge*, gemonteert met ***vier en veertig*** stucken, vero-
,, vert door Capiteyn *Jacob Andriesz Swart*, voeren-
,, de het Schip ***Deventer*** gemonteert met *ses en ses-*
,, ***tigh*** stucken, alle drie Capiteynen resorterende,
,, onder de Admiraliteyt tot Amsterdam: daar en
,, tegen sijn in dese eerste attaque twee Nederlandt-
,, sche Schepen 't eene genaamt ***Duyvenvoorde***, voe-
,, rende *ses en **veertig*** stucken, daer Capiteyn op was
,, *Jonk-Heer Otto van Treslong*, ende 't andere ge-
,, naamt het *Hof van Zeelandt*, voerende ***agt en vijf-***
,, ***tig*** stucken, daar Capiteyn op was ***Symon Blok***,
,, in den brandt geraakt, beyde soo men vertrouwt
,, door brandende Proppen, die uyt haar eygen, of
,, andere Nederlandse Schepen geschooten zijnde,
,, door de force van de wint in de voorschreve sche-
,, pen weder te rugge gedreven wierden; op 't voor-
,, schreve schip van Capiteyn ***Otto van Treslong*** had-
,, den haar, door een couragieusen yver gedreven
,, zijnde, mede geëmbarqueert den ***Prince van Mo-***
,, ***naco***, ende den ***Grave van Guiche***, die beyde geluc-
,, kelijk, ende ter naauwer noodt, eerst in 't schip
,, *Kleyn Hollandia*, daar op commandeerde Capiteyn
,, *Evert van Gelder*, Schoon-broeder van den Gene-
,, raal *de Ruyter*, gebergt, ende vervolgens ook op
't schip

't schip van den selve Heere *de Ruyter* overgeko- „
men zijn ; In de voorschreve attacque was het „
Schip van den Luytenant Admiraal *Tromp* aan „
sijn Ront-hout soodanigh beschadight geworden, „
dat het by ongeval een ander Nederlantsch schip „
aan boordt raackende, alle sijn Masten quyt wier- „
de, gelijk ook 't schip van den Schout by Nacht „
van Nes ontrent de selve tijdt sijn Focke-mast af- „
geschoten wierde, soo dat zy beyde genootsaakt „
waren voor hare Persoonen op andere Schepen „
over te gaan, alwaar sy hare respective Vlaggen „
wederom latende wayen, in hun devoir als voor „
heenen, met groote dapperheyt continueerden, „
ende wierden ook aanstonts de voorschreve Ma- „
steloose Schepen volgens ordre, uyt de Vloote „
naar Hollant opgesonden ende gesleept; d'Engel- „
schen in voegen als boven gewendt, ende voort „
de Nederlandtsche Vloote gepasseert wesende, „
is haren Admiraal, ende nevens hem noch eeni- „
ge Schepen ; van sijne onderhebbende Vloote „
ten Ancker gekomen, maar korts daar aan, „
siende dat den Generaal *de Ruyter* met sijne on- „
derhebbende Vloote mede gewent zijnde, op hem „
aanquam, hebben zy de Anckers mede gekapt, „
en viel doenmaals tusschen hen een seer hard, he- „
vigh ende langh duyrigh gevecht, in 't welcke „
door Godes genade geen van de Nederlandtsche „
Schepen verongeluckte ; maar ontrent seven „
ende acht uyren in den avondt, is nog een „
capitaal Engelsch Schip, mede van 't Esqua- „
dre van de Blaeuwe Vlagge, voerende naar „
gissinge tusschen de *sestigh* ende *seventig* stuc- „
ken, omtrent een Musquet-schoot voor by het „
schip van den Generaal *de Ruyter*, te gronde „
gegaan, welcke voorschreve beyde Engelsche „
schepen, gesoncken zijnde dicht by ende ge- „
 noegh- „

„ noeghsaam in de Nederlandtsche Vloote heeft „ het selve door seer veele Officieren, Matroosen „ ende Soldaten, als voor hare oogen geschiedt „ zijnde, perfectelijck konnen gesien ende gere-„ marqueert worden, sonder dat men seeckerlijk „ kan affirmeren, of ten selven dage noch eenige „ andere Engelsche Schepen mogen gebleven ofte „ verdestrueert zijn: Maar wel dat tegens het val-„ len van den avondt, den Schout by nacht van de „ Witte Vlagge, zijnde een zeer capitaal Engelsch „ Oorlog-schip, door den Generaal *de Ruyter* „ ende anderen zeer reddeloos geschooten wesen-„ de, op hem gecommandeert is een van de Bran-„ ders van 't Esquadre van den selve Generaal *de* „ *Ruyter*, die hem aan boordt geraakt, ende voorts „ ook aanstondts in den brandt gesteecken zijnde, „ deselve Brander korts daar aan is gesonken. Daar „ op een tweede Brander van 't Zeeusche Esquader „ den voorsz Schout by Nacht insgelijcx aen boort „ is gekomen die daar op mede alsoo in den brandt „ is gesteecken, edoch heeft hem den selven Schout „ by Nacht daar van noch insgelijks gereddet, en-„ de den brant t'elcken uyt sijn Schip noch weten te „ blussen. Een derde Nederlandtsche Brander on-„ der 't Faveur van 't Kanon van den Luytenant Ad-„ miraal *Cornelis Evertsz.*, poogende den gemelden „ Schout by Nacht mede aan boort te leggen, is „ noch voor ende al eer hy vast was, in de grondt „ geschooten ende gesoncken, soo dat, volgens „ d'eenparige getuygenisse van alle de Nederlandt-„ sche Officieren, die daar ontrent sijn geweest, den „ meer geroerden Engelschen Schout by Nacht „ van de Witte Vlagge, sich met ende sonderlinge „ stantvastigheyt, als een eerlijk Soldaat heeft ge-„ queten, waar inne hy des te meerder is te admi-„ reren, om dat naar de getuygenisse van eenige En-„ gelsche Matroosen, die haar uyt sijn onderheb-

bende Schip in Zee begeven hadden, ende in de „
Nederlandtsche Schepen geborcht waren, ten „
tijde de voorschreve twee eerste Branders aan sijn „
boordt in Brandt sijn geweest, wel *drie hondert* „
mannen van sijn onderhebbende scheeps volk, de „
saacke desperaat stellende, over boordt gespron- „
gen sijn geweest, ende alsoo om 't vuyr t'ontwijc- „
ken het water gekoosen hadden: Uyt den voorsz. „
Schout by Nacht is in den laten avondt noch ge- „
daan een ongeluckige schoot, die den manhaften „
Luytenant Admiraal *Cornelis Evertsz.* uyt dese „
werelt heeft gehaalt, wiens goede couragie, in veele „
voorgaande occasien, gelijck ook in dese, is on- „
dervonden ende geëxperimeert geworden, ende „
is daar op vervolgens het gevecht voor die tijdt „
door de Nacht gescheyden; sonder dat men, ver- „
mits de duysternisse, in de rook ende damp, heeft „
konnen remarqueren of den voorschreve Schout „
by Nacht moge wesen gesoncken, of dat de selve „
sich noch moge hebben gereddet ende gesalveert. „
De Nacht gepasseert wesende, vonde sich de En- „
gelsche Vloote den *twaelfden* Juny *sestienhondert* „
ses en sestig met het aanbreecken van den dagh, „
ontrent anderhalf mijl te loefwaart boven de Ne- „
derlandtse Vloote, de wint doenmaals wesende „
omtrent West-Zuydt-West, ende hebben het als „
doen beyde de Vlooten wederom na den anderen „
toegeleydt, te weten, de Nederlanders Noort- „
west over, ende de Engelsche Zuydt over; soo „
haast de twee Vlooten elkanderen waren gena- „
dert, heeft het de Nederlandtsche Vloote mede „
Zuydt overgeleydt, om alsoo met den vyand een „
ende de selve cours te loopen; Maar d'Engel- „
schen zelfs ter zijde stellende d'avantagie van de „
wint, hebben het dragende op de Nederlan- „
ders aangehouden, ende zijn vervolgens voor de „
windt in haren Vyandt ingeloopen; De Neder- „

„ landers haar cours houdende, ende blyvende by „ de wint over tegen haar aanloopen, soo dat beyde „ de Vlooten elckanderen in diervoegen zijn ge- „ passeert, met een hevigh ende scherp gevecht, „ sonder dat daar inne een eenigh schip van de Ne- „ derlanders is gebleven, gelijck oock niemandt „ van de Nederlandtsche Officieren, immers tot „ noch toe, aan de gemelte Gedeputeerden ende „ Gevolmachtighden van haar Ho. Mog. met seec- „ kerheyt heeft weten te getuygen, dat in de selve „ rencontre yemant van de Engelschen zy genomen „ ofte gesneuvelt: De Vlooten elckanderen in dier „ voegen gepasseert, ende ten weder-zijden veele „ Schepen aan hun staande ende loopende wandt „ seer reddeloos geschooten wesende, heeft sich „ een yeder met splitsen, knoopen, ende andersints „ wederom wat soecken te redden, ende is het „ daar op gantsch stille geworden, so dat beyde de „ Vlooten van kalmte hebben blyven dryven, tot „ ontrent elf uyren voor de middagh; Ende doen- „ maals de koelte wackerende, hebben het bey- „ de de Vlooten tegens den anderen aangeleydt, de „ Nederlanders als doen boven de windt wesende, „ ende zijn de zelve alsoo wederom in een furieus „ gevecht geraakt; De Generaal *de Ruyter* ontrent „ totten halven van de Engelsche Vloote geavan- „ ceert wesende, heeft in 't midden onder de selve „ seer furieus hooren schieten, ende daer uyt presu- „ merende dat eenige van de schepen van sijn onder- „ hebbende Vloote aldaar mosten in de klem, ende „ van den vyandt geheelijk omcingelt wesen, heeft „ geresolveert met sijn onderhebbende Esquadre „ daar op in te vallen, gelijck de selve oock aan- „ stondts daar op dragende in den Vyandt inge- „ loopen is, die met sijn komste wat opruymende, „ heeft hy gesien ende bevonden dat den Luytenant „ Admiraal *Tromp*, doenmaals in persoon wesen-

de

de ende de Vlagge latende wayen op't schip van „
Jacob Corneliſz. Swart, aldaer met een Soldaets „
herte was ingebroocken, ende nevens den Vice- „
Admirael *van der Hulſt*, midtſgaders de Capitey- „
nen *Pieter Salomonſz, den Haen*, ende *van Amſtel*, „
ſeer reddeloos van de Vyanden omcingelt lagh, „
welcke alle ſonder 't voorſchreve ſecours in groot „
peryckel ſouden hebben geweeſt, om verbrant „
ofte in den gront geſchooten te werden, gelyck „
dan het ſchip van den voornoemden *Pieter Salo-* „
monſz, op de aenkomſte van 't voorſchreve ſe- „
cours albereyts in den brandt was, en mits dien „
oock in diervoegen aldaer is vergaen, werdende „
den Capiteyn ende een goet gedeelte van ſijn „
Volck nog ter nauwer noodt door de Nederlan- „
ders geberght, edoch heeft het Godt de Heere „
belieft hem noch naderhandt, in 't Schip van „
Capiteyn *Schey* over gegaen ſijnde, ende aldaer „
wederom na ſijn vermogen ſigh evertuerende „
geduyrende de Battalje op 't Bedde van eere te la- „
ten ſterven; 't voorſchreve Schip van Capiteyn „
Swart ende van de voornoemde drie andere Ca- „
piteynen, waren geduyrende de voorſz. om- „
cingelinge mede ſoodanigh reddeloos geſchoo- „
ten, dat den Luytenant Admirael *Tromp* ge- „
nootſaeckt is geweeſt nochmaels op een ander „
ſchip over te gaen, ende dat de ſchepen van „
den gemelden Vice-Admirael *van der Hulſt*, en- „
de van de voornoemde Capiteyn *de Haen Swart* „
ende van *Amſtel*, als t'eenemael verder onbruyck- „
baer, naer de eerſte ende bequaemſte Haven heb- „
ben moeten werden opgeſonden; In 't voorſz ge- „
drangh, is onder anderen mede doot geſchoten den „
voorn. Vice-Admirael *van der Hulſt*. die ſig by alle „
gelegentheden als een kloeck Soldaet en verſtan- „
digh Officier gecomporteert en gedragen hadde; „
Edoch heeft het God de Heere gelieft 't voorſz. „

,, verlies en schade van Schepen, voor den Staet
,, der Vereenigde Nederlanden in korten wel dub-
,, belt te repareren, aengesien ten selven dage veele
,, Schepen van de Engelsche Vloote gesoncken ende
,, verbrandt zyn, daer onder van de naervolgende
,, perfecte kondschap ende notitie overgebleven en-
,, de gehouden is. Te weten, in den eersten een
,, van 't Esquadre van de Roode Vlagge, wesende
,, naer gissinge een Schip van wel over de *sestigh* stuc-
,, ken, gesoncken omtrent op de middagh by de
,, voorste Schepen ofte in de Avant-guarde van de
,, Engelsche Vloote.

,, Ten *tweeden*, een van 't Esquadre van de Blaeu-
,, we Vlagge, voerende naer gissinge tusschen de
,, *vyftigh* ende *sestigh* stucken gesoncken ontrent ten
,, drie uyren naer de middagh, even naer dat hy den
,, Generael *de Ruyter* gepasseert, ende van hem en
,, passant naer behooren gesalveert was.

,, Ten *derden* van 't Esquader van de Witte Vlag-
,, ge, mede naer gissinge van in de *vyftigh* stucken,
,, een weynigh tyts daer naer gesoncken aen de zyde
,, van den Vice-Admirael de *Liefde*, die hem met sijn
,, Canon sodanigh hadde doorboort, dat hy schuyns
,, op de wind-veringe van hem is te gronde gegaen.

,, Ten *vierden*, noch een van 't Esquader van de
,, Witte Vlagge, voerende naer gissinge by de *vyf-*
,, *tig* stucken, ontrent een half uyr daer na gesonken
,, in 't Esquader van den Generael *de Ruyter*, kort
,, achter het Schip van den Capiteyn van *Meeuwen*,
,, die hem in passant de volle laegh hadde gegeven:
,, En om met sekerheyt aen te mercken dat de voor-
,, genoemde Schepen van 't Esquadre van de Witte
,, Vlagge, zyn 2 distincte Schepen, so staet te note-
,, ren dat seer veel Officieren en Scheepsvolk so 't ee-
,, ne als 't andere, hebben sien vergaen, te weten dat
,, de selve Persoonen die 't eene hadden sien sincken,
,, oock een kleyne tydt daer naer het andere hebben

sien

ſien te gronde gaen, daer op in de gedane exami- „
natien ſorgvuldelyck is gelet, om geruſt te mo- „
gen weſen dat niet een ende 't ſelfde Schip voor „
twee verſcheydene ſoude mogen weſen genomen. „

Ten *vyfden* het Schip den *Zwarten Arent* ofte „
't Wapen van Groeningen, weſende in den voorle- „
den Herfſt, na dat de Nederlandtſche Vloote „
door een ſwaren ſtorm van den anderen was gediſ- „
ſipieert, door de Engelſchen gerencontreert ende „
genomen; op welck voorſz Schip den *Zwarten* „
Arent, den Capiteyn *Marreyelt* ſijn geheele lage „
met voordacht tot dien eynde geſtelt ende geloſt „
hadde, gelyck het ſelve oock aenſtonts daer op „
geſoncken is. „

Ende ten *ſeſten*, noch een Engelſch ſchip ge- „
ſoncken midden in de Engelſche Vloote, na dat „
het een tydt lang met een Cheau ofte een noodt- „
teecken hadde gezeylt, ſonder dat echter yemant „
het ſelve was te hulpe gekomen. „

In de voorſchreve twee dagen, als mede in 't ge- „
vecht van den vierden dag, daer van hier onder „
breeder ſal worden geſproken, ſijn oock ontwyffe- „
lyck al verſcheyde Engelſche ſchepen gebrant, „
daer van nochtans met geen volkomen ſeecker- „
heyt getuygeniſſe kan worden gegeven, aenge- „
ſien ſoo nu en ſoo dan eenige Branders aengeſteec- „
ken zyn, ſonder datmen perfect kan ſeggen of de „
ſchepen die ſy aen boordt geleydt hebben mede „
verbrandt zyn of dat ſy haer noch hebben gered- „
det, behalven twee Engelſche ſchepen, die men „
ſekerlyck kan affirmeren, geduyrende 't gevecht, „
verbrandt te weſen, 't eene op den tweeden, ende „
't ander op den vierden dagh van de voorſz Batal- „
je, door dien de Nederlandtſche Officieren ende „
Matrooſen op de Brandt-ſchepen gedient heb- „
bende, met goede certificatien daer over beſtelde „
belooningen konnen vorderen.

Soo

„ Soo wanneer de gevangen Engelsen die uytter
„ Zee gevist, en na de respective Collegien ter Adm.
„ opgesonden zyn, pertinentelyk sullen wesen on-
„ dervraegt, om uyt haer te mogen vernemen van
„ wat schepen sy respectivelyk zijn gesalveert, sal
„ sig ontwijffelyk nog al meerder aental van d'En-
„ gelse verbrande en gesonken schepen ontdecken.
„ Het gevecht van den voorschreven twaelden
„ Juny *sesthien hondert ses en sestig* was seer hefiig,
„ voornamentlyck des naermiddaghs, soo dat ten
„ weder-zyden veele Schepen aen Masten, Sten-
„ gen, Reen ende Rondthoudt, midtsgaders ook
„ aen Zeylen ende Wand seer wierden beschadigt,
„ onder anderen wierde ontrent tussen drie en vier
„ uyren naer de middag het schip van den Generael
„ *de Ruyter* de groote Stengh afgeschooten, die daer
„ op wat reddeloos, oock met de Vlagge ende
„ Wimpel van boven neder leggende, aenstondts
„ ordre gaf aen den Luytenant Admirael *van Nes*
„ om middelerwyle tot een ander stenge weder sou-
„ de wesen opgerecht, de Wimpel onder sijn Ad-
„ miraels Vlagge te laten wayen ende voor die tyd
„ als Generael agerende, het gevecht ordentelyk
„ te vervolgen, 't welk ook by hem met sodanigen
„ beleydt ende couragie nagekomen wierde dat
„ beyde de Vlooten gedurende dien naermiddag
„ driemael tegens den anderen aengewendt ende
„ elckanderen alsoo gepasseert hebbende, tegens
„ den avondt, soo wanneer de Nederlandtsche
„ Vloote het de vierdemael na de Engelsche ge-
„ wendt hadde, sy haer cours vervolght, ende met
„ alle haer Zeylen by, naer hare Kuste geweeken
„ zyn, wesende haer gros doenmaels al tot op acht
„ of negen en dertigh Oorlog-schepen gemindert.
„ De Nederlandtsche Vloote jonghst tegen haer
„ aengelopen en noch door 't wenden een goet stuk
„ achter haer geraeckt wesende, dede alle moge-
lycke

lycke devoiren om haer op te zeylen, zetten- „
de ten dien eynde mede alles by wat goet doen „
konde, doch de nacht en de opkomende ſtilte „
waren, naeſt Godes wille, oorſaecke dat de Ne- „
derlandtſche Vloote haer niet konnende achter- „
halen; den Heere *de Ruyter* met ſijn vordere „
Zeylen ſoo veel doenlyck by de Vloote geble- „
ven ſijnde, hadde middelerwyle ſijn groote Sten- „
ge, Vlagge en Wimpel weder opgerecht, ende „
alles na behooren in poſtuer gebracht hebbende, „
deden den derthienden Juny wederom ſijne fun- „
ctie als Generael, ende de Engelſchen met het „
aenbreecken van den dagh, beſpeurende dat in „
de Nederlandtſche Vloote by continuatie alle „
mogelycke debvoiren aengewendt wierden om „
haer te achterhalen, ſtaecken haer reddeloose en „
de qualyck-bezeylde ſchepen in den brand, op „
dat de ſelve niet in hande van hare Vyanden vallen „
ſouden, ende ſpanden voorts alle hare krachten „
in om de Riviere van Londen te bezeylen, ſetten- „
de ten dien eynde by de Bram-zeylen, Blinden, „
Ly-zeylen, Water-zeylen, &c. oock hare Zeylen „
nattende, ende voorts alles in 't werck ſtellende „
wat eenige baat of voordeel by brengen mogte; de „
windt doenmaels zynde Ooſt en vervolgens wer- „
dende Zuydt-Ooſt met een ſlappe koelte; Hoe „
groot het getal zy van de Schepen die ſy uyt „
oorſaecke als boven in den morgenſtond ſelfs in „
brandt hebben geſteecken, heeft uyt de Neder- „
landtſche Vloote met geen volkomen gewisheyt „
geremarqueert konnen werden, ende werdt „
het ſelve getal dienvolgende by de eene hooger „
dan by de andere begroot, maer d'Engelſchen „
in hare Gazette van den vierden nieuwen ſtyl en „
de den veerthienden ouden ſtyl, tot den ſevenden „
nieuwen ſtyl ende den ſeventienden Juny ouden „
ſtyl *ſeſthien hondert ſes en ſeſtigh*, gedruckt tot „
Lon-

„ Londen by publycke authoriteyt, in welcke Ga-
„ zette ſy hun de Victorie adſcriberen, ſeggen dat-
„ ter maer drie ſchepen geduyrende de retraitte by
„ ordre van haren Generael in brandt zyn geſteec-
„ ken, te weeten het Schip *Sinte Paulo* ende nog
„ twee andere logge ſchepen, daer van de namen al-
„ daer niet opgedruckt worden; De voorſz. retrait-
„ te in diervoegen den gantſchen dag continuerende
„ naderden de Engelſchen eyndelyck ſoo ſeer de
„ Sanden voor de voorſz. Riviere leggende, dat ha-
„ ren Admir. van de Witte Vlagge, genaemt *Sir Ge-*
„ *orge Aſcue*, met ſijn onderhebbende ſchip de *Ro-*
„ *yael Prince*, gemonteert met *negentigh* Metale
„ ſtucken, weſende 't aldergrootſte en capitaelſte
„ van hare gantſche Vloote, aen de gront raekte op
„ ſeecker Sandt, genaemt de Galper; een facheus
„ ongeval voor een Soldaet, die geduyrende de
„ de gantſche Batailje ſig altijts Mannelyk gequeten
„ hadde, ook nu niet anders dan op ordre ende vol-
„ gens het zeyn van ſijnen Generael mede was reti-
„ rerende: ende alhoewel den gemelden Admirael,
„ in dier voegen vaſt geraekt weſende met ſchieten
„ ende anders ſo ſeer zynde om hulpe ende byſtant,
„ ſo gingen nochtans alle de ſchepen van de Engel-
„ ſche Vloote ende namentlyck mede de overige
„ van ſijn eygen Eſquadre haer cours, invoegen dat
„ hy ſich nu alleen, machteloos ende van alle ſe-
„ cours verſteecken vindende, door twee Neder-
„ landtſche Branders, die aenſtondts dicht by
„ hem quamen, verbrant ſoude zyn geworden,
„ ten ware den Luytenant Admirael *Tromp* doen-
„ maals weſende op 't ſchip van den Schout by
„ Nacht *Sweerts*, de voorſz. Branders teeken ge-
„ geven hadde van ſulks naer te laten, te meer alſo
„ op 't ſchip van den gemelden Admirael *Aſcue* de
„ Vlagge geſtreecken, ende ſoo daer door andere
„ teekenen betoont wierde dat men aldaer quartier
be-

geerde, waer op dan het Boots-volck van den „ voornoemden Schout by Nacht *Sweers* by ordre „ van den gemelden Luytenant Admirael *Tromp* „ aen 't boord van den meer-gemelden *Ascue* gevae- „ ren zynde, is den selven Admirael met eenige van „ syn by-hebbende Officieren ende onderhebbende „ Volck alsoo gevanckelyck op 't schip van den „ voornoemde Schout by Nacht *Sweers* overge- „ bracht, ende des anderendaeghs 's morgens door „ ordre van den Generael *de Ruyter* met een Gal- „ joot naer 's Graven-hage opgesonden; ende of „ wel 't voorschreve schip de *Royael Prince* nog na- „ derhandt wederom Vlot geraeckte, dewyle „ nochtans het selve de Vloote merckelyk soude „ hebben belemmert, soo heeft den Generael *de* „ *Ruyter* geordonneert dat men het Schip soude ver- „ branden ende 't Volck bergen, gelyck 't selve „ oock vervolgens aenstonts is geëffectueert. „

Omtrent ten selven tijde tegens den avont zijn „ uyt den Zuyd-westen aengekomen twee en twin- „ tigh Engelsche Oorlog-Schepen, gecomman- „ deert soo als men naderhant heeft verstaen, door „ den *Prince Robbert*, die daer mede, so men nu be- „ richt wordt, 's daegs te vooren 't Canael afge- „ sonden was, om aldaer ende uyt de Havenen van „ Portsmouth en Pleymouth noch eenige andere „ Schepen by sich te versamelen, ende alsoo gesa- „ mentlijck de Fransche Vloot onder den *Hartog* „ *van Beaufort* te gemoet te loopen, ende die attac- „ queren, gelijck oock daer by noch uyt de Riviere „ van Londen, soo men vertrouwt immers van de „ Engelsche Kuste zijn opgekomen drie andere „ kloecke Oorlogh-Schepen maeckende sulks te „ samen een nieuw renfort van vijf en twintigh goe- „ de Oorlogh-schepen; de Nederlandtsche Vloote „ 't voorschreve nieu secours siende naderen, stack „ het Esquadre van Zeelandt en Vrieslant na haer „

toe;

„ toe;maer 't voorſchreve Engelſche gros onder den
„ *Prince Robbert* ontweeck haer,en liep alſoo na de
„ Engelſche Vloote ofte het overſchot van dien,
„ waer mede hy ſig in den laten avond conjun-
„ geerde: weſende de geheele Engelſche Vloote
„ als doen met het voorſchreve nieuw renfort ſterk
„ ſeſtig ofte een en ſeſtig goede Oorlog-ſchepen,
„ voor ſoo notablen gedeelte t'eenemael verſch en
„ friſch: De Nederlanders daer en tegen waren als
„ doen noch by den anderen vier en ſeſtigh Oorlog-
„ ſchepen, doch alle door een gevecht van twee
„ dagen, ende een vervolg van den Vyandt van den
„ derden dagh ſeer beſchadight ende gematteert,
„ zynde van de reſterende van hare Vloote nu drie
„ geſonken of verbrandt ſoo boven is verhaeldt,
„ ende de vordere met hare genomen Pryſen naer
„ Hollandt geloopen, of wel ſelfs maſteloos, of
„ om maſteloosſen te ſleepen uyt de Vloote gehou-
„ den: De ſaecken dan in die termen ſtaende,ende
„ de Nederlanders die nu noch eene conſiderable
„ batailje te gemoet ſagen, des nachts, om de San-
„ den te vermyden ende meerder ruymte te hebben,
„ met kleyn Zeyl Ooſtwaerts aengeſteecken weſen-
„ de, heeft den Generael *de Ruyter* daer op 's mor-
„ gens vroegh eerſt den Krijghs-Raedt, ende ver-
„ volgens oock alle ſijn onderhebbende Capiteynen
„ aen boordt geſeyndt, ende haer alle tot hun de-
„ voir ge-exhorteert; Oock eenen yegelyk laſt en-
„ de ordre gegeven hebbende waer naer hy ſig had-
„ de te reguleren, is de battalje wederom aen ge-
„ gaen den veertienden Juny voorſchreve's morgens
„ ontrent ten acht uyren tuſſchen het Voorlant ende
„ Vlaemſche Bancken op de vlacke Zee omtrent
„ acht mylen buyten 't Landt, de windt Zuydt
„ Zuyd Ooſt, waer door de Nederlandſche Vloote
„ de loef hebbende brack met hare drie Eſquadres
„ op drie diſtincte plaetſen in den vyandt, ende

ſloegh

floegh oock alſoo door haer heenen, waar mede „
eenige van de Engelſche wat verſtroyt wierden, „
't ſelve gedaen zijnde, wenden het de Generael „
de Ruyter met de Nederlantſche Vloote weder- „
om, ende liep alſoo Zuydtwaarts over na den „
Vyandt toe, die ſich daer mede tegens haer aen- „
gewent heeft, 't welck alſoo tot drie diſtincte „
reyſen wierden geretireert, ende in diervoegen „
byna den gantſchen dagh ten wederzijden zeer „
hevighlijck gevochten met eene onſeeckere ap- „
parentie van de uytkomſte van dien. Geduyrende „
't voorſz. furieus gevecht, is een van de Ne- „
derlandtſche Oorlogh-ſchepen, gevoert by Ka- „
piteyn *Uitenhout*, verbrandt, ende alſoo vervol- „
gens geſoncken: een van de Engelſche Branders „
ſiende den Vice-Admiraal *de Liefde* reddeloos „
en met ſijn groote Ree om laegh leggende, „
pooghde hem te aborderen, doch wierde door „
den ſelven Vice-Admirael ende door Kapiteyn „
Willem Boudewijnſz. afgekeert, ende is vervol- „
gens den andere Nederlantſche in brant geſchoo- „
tene Brander aan boort geraeckt, ende zijn de „
ſelve alſo beyde te ſamen verbrant: Aen de andere „
zijde een van de Nederlantſe Branders poogende „
't ſchip vanden *Prince Robbert*, 't welk in die korten „
tijt mede al vry wat getroffen, te klampen, en te „
branden, is een Engelſe Brander die op den voorſz. „
Prince paſte de Nederlantſche Brander aen boort „
gekomen, en zijn in dier voegen beyde de voorſz. „
Branders mede te ſamen, met een ander Engelſch „
Schip, 't welk ongeluckelijk daar in geraakt is „
verbrant; middelerwyle was den Luytenant Ad- „
mirael *Tromp*, met 't voornoemde Schip van den „
Schout by Nagt *Sweers*, en eenige andere van ſijne „
by hebbende Scheepen in een langhduyrig ende „
furieus gevecht met den vyant gelegen hebbende, „
t'eenemaal reddeloos geſchooten, ſulcks dat hy „
X ge-

„ genootsaakt was met de voorsz. Schepen buyten „ 't gevecht te blyven leggen, om haer, was 't „ doenlijck, wederom wat te redden, ende in po- „ stuyr te brengen; den Generaal *de Ruyter* alhoe- „ wel sijn onderhebbende Vloote daar door met een „ notabel aantal van capitale Schepen voor die tijdt „ was verswackt, niet te min, ziende dat de Sonne „ begonde te dalen, heeft geresolveert, sonder sich „ aan de advantage van de wint te veel te binden, „ het beraamde zeyn te doen, om generalijck ende „ gelijckelijck met alle de Esquadres in den vyandt „ in te breecken; waar op de Luytenant Admiralen „ *van Meppelen*, *de Vries*, midtsgaders de Vice-Ad- „ miralen *Bankert*, *Schram* ende *Coenders*, als oock „ den Schout by Nacht *Bruynsvelt*, ende voorts alle „ de Capiteynen die boven de windt waren resolu- „ telijck inbreeckende ende een yeder sijn devoir „ doende, is het gebeurt dat den Luytenant Admi- „ raal van *Nes*, ende den Vice-Admiraal *de Liefde*, „ met de Schouten by Nacht van *Nes* ende *Evertsz.*, „ ende noch eenige schepen wesende beneden de En- „ gelsche Vloote, ende den Generaal *de Ruyter* met „ de vordere Nederlandtsche schepen daer boven, „ het Middelste gedeelte van de Engelsche Vloote „ tusschen hun beyde soodanigh beklemt, ende de „ selve Vloote voorts voor en achter in dier voegen „ geattacqueert is geworden, dat den Vyandt naar „ een scherp gevecht van noch omtrent anderhalf „ uyre tijdts soo 't schijnt, niet gaarne door de Ne- „ derlandtsche schepen geabordeert werdende, sich „ voor de tweede maal wederom op de vlucht bege- „ ven heeft, ende in dier voegen voorts t'eenemaal „ in scheuringe en in confusie geraackt is, settende „ het de Witte Vlagge met acht ofte tien Engelsche „ Oorlogh-schepen voor den Vyandt Noord-waarts „ heen met ly Zeylen by, ende de Admiralen van „ de Roode ende Blaeuwe Vlaggen by de windt

over-

overloopende naar de Engelſche Kuſte, oock alles byhalende wat goedt doen konde: De Nederlandtſche ſchepen, die op 't voorſz. Signaal van den Generaal *de Ruyter* een Engelſch ſchip hadden konnen aan boord komen, namen het wech, onder anderen de Schout by Nacht *Bruynſvelt*, twee van 's vyandts Fregatten, die aan malkanderen vaſt lagen geabordeert hebbende, heeſt hy alleen beyde de voorſz. vyandtlijcke ſchepen verovert, edoch in die confuſie, ſoo 't ſchijnt, geen genoeghſame ordre tot beſettinge van de voorſz. twee Prijſen geſtelt weſende, hebben de Engelſchen haar naderhandt daar wederom meeſter van gemaackt, maar eenigen tijdt daar na Capiteyn *Pauw* ſulcks vernemende, heeft beyde de voorſz. ontweldige ſchepen wederom hernomen, doch heeft het eene genaamt de *Bull* niet langer konnen Zee houden otte in eenige Haven gebracht werden, maar is daar naar geſoncken; Het ander genaamt de *Eſſex*, een ſchoon Fregat met *agt en vyftigh* ſtucken Canon, niet heel ſeer beſchadight, is in 't Texel opgebracht: gelijck accident van andermael genomen te werden, is zedert oock nochmaels aan een Engelſche Pryſe weder-varen; Den Vice-Admiraal *Coenders* heeft in de ſelve tijdt verovert ende vervolgens in Texel opgebragt het ſchip de *Nagel-boom*, gemonteert met *twee en ſeſtig* ſtucken, 't welck in den voorleden Jare by de Engelſche op den Staet der Vereenigde Nederlanden verovert is geweeſt, gelijck oock Capiteyn *Ruth Maximiliaan* ten zelven tyde heeft verovert ende in 't Goereeſche Gat opgebracht het ſchip genaemt de *Converteyn*, gemonteert met *vier en vyftigh* ſtucken; Boven dien zijn ten voorſz. dage by keniſſe van de Nederlandtſche Officieren nog twee Engelſche ſchepen geſoncken, te weten een van 't Eſquadre van de Witte Vlagge te gronde ge-

„ gaan des avondts ontrent *ses* uyren, en het ande-
„ re weynigh tyts daar naar; Zijnde niet buyten ap-
„ parentie dat noch al meer andere Engelsche Sche-
„ pen sullen wesen gesneuvelt, daar van de Neder-
„ landtsche Officieren geen volkomen kennisse heb-
„ ben, ende mits dien daar van niet seeckers konnen
„ affirmeeren. d'Engelschen haar in desen desola-
„ ten standt bevindende, en door de Nederlanders
„ achtervolght wordende, heeft het Godt de Hee-
„ re, die door sijne Almachtige hant het werck dus
„ verre gebracht hadde. soo 't schijnt, niet gelieft
„ dat zy voor die reyse in verdere ruine gebracht
„ werdende, ofte in handen van de Nederlanders
„ vallen souden, door dien sijne Goddelijcke Ma-
„ jesteyt des avonts omtrent *seven* uyren seer suby-
„ telijck een dicke mist heeft doen opkomen, ghe-
„ duyrende dewelcke de Nederlandtsche Vloote den
„ Vyandt noch omtrent *vier* Glasen naar gejaagt
„ hebbende, eyndelijck genootsaackt is geweest
„ het verder vervolgh te staacken, of wel, op een
„ onseecker, en als by den tast den vyant najagende,
„ sich selven mede te verstroyen ende te dissiperen,
„ 't welck nae Zeemanschap gantsch ongeraden jae
„ niet verantwoordelijck soude zijn geweest; ende
„ heeft dien volgende den Generaal *de Ruyter* door
„ de ordinaris Zeyn-schooten, de Vloote versamelt,
„ die alsoo den gantschen nacht met kleyn zeyl is
„ blyven dryven: Maar des anderen daaghs 's mor-
„ gens wesende den 5 Juny voorsz geen Engelschen
„ selfs van de stengen der Nederlantsche Schepen
„ konnende gesien worden, heeft de bataille ende
„ 't vervolgh van den vyandt daar mede een eynde
„ gehadt. Zijnde den Generaal *de Ruyter* noch ten
„ selven dage met de Nederlandtsche Vloote sterck
„ *festigh* Schepen van Oorloge, volgens d'ordre ende
„ het beraamde Rendevous van den Staet in de *Wie-*
„ *linge* gearriveert. *Negen* anderen boven ende be-
halven

halven het voorgeroerde Schip van den Collonel „
van *Gent* sijn ten deele geduyrende het gevecht „
ende ten deele nae 't eyndigen van de bataille of „
reddeloos, of om hare Prijsen op te brenghen „
in 't Goereesche Gat ingekomen; *Thien* andere „
zijn uyt gelijcke redenen successivelijck na Texel „
gesonden als aldaar te huys hoorende, ende de „
resterende *vier*, zijnde soo als hier boven verhaalt „
is, verbrandt ofte gesoncken, maackende alle te „
samen 't getal van *vier-en-tachtig*, ende met een „
van de lichtste Fregatten van de Maze, 't welck „
tot een Advijs-Jacht gebruyckt is, de nombre „
van *vijf entachtigh* Schepen van Oorloge, so als „
de Nederlandtsche Vloote nevens hare Branders, „
Advijs-Jachten ende ander Vaertuygh origine- „
lijck van voor 't Texel 't zeyl gegaan is, ende ver- „
neemt men dat het overschot van de Engelsche „
Vloote, met alle vlydt getracht hebbende de nae- „
ste Havenen te bezeylen op verscheyde plaatsen, „
maar voor 't meerendeel in Harwits-water binnen- „
geraackt is; Invoegen dat Godt de Heere door „
de Ingesetenen van Nederlandt ten hooghsten ge- „
danckt, gelooft ende gepresen moet zijn, die „
haer soo heerlijcken overwinninge heeft gege- „
ven, dat naer de vaste ende constante ghetuy- „
genisse van de Officieren in de Vloot geweest „
zijnde, en na 't gene door 't opbrengen van de „
Prysen noch voor de oogen gesien werdt *drie-* „
en-twintigh Oorlogh-schepen van haren Vyandt „
geruineert ofte genomen en op gebracht zijn, „
en daar onder specialijck mede een Admirael en „
een Vice-Admirael, behalven die geene, die „
noch buyten kennisse van de voorsz. Nederlant- „
sche Officieren mogen wesen verbrant, gesonken, „
of andersints verongeluckt, en dat ter contra- „
rie in een gevecht en *vier* dagen niet meer dan „
vier Nederlandtsche Oorlogh-Scheepen alle van „
 par-

,, particuliere alhoewel manhafte Capiteynen, sijn
,, verlooren, sonder dat echter daer van yets de vy-
,, anden tot verheuginge in handen is gebleven. Al-
,, dus opgestelt by, ende in maniere voorsz. den
,, *ses en twintigsten* Juny *sestien hondert ses en sestig.*
,, *T. Gerucius*, vt
,, Ter Ordonnantie van de wel-gemelte Heeren
,, haer Hoogh Mogende Gedeputeerden ende Ge-
,, volmachtighden.

G. Borth.

Schrijven over het Lichaem van Barcley.

Ter oorsaack van het Lichaam van de *Ridder Barcley*, als gezegt, is hier te Lande in den Hage gebracht en gebalsemt, het welcke de *Staet*, uyt gunst den *Koninck* genegen was, te laten toekomen, passeerden eenige brieven over en weder, streckende tot bevordering van de Vrede, die elders te sien zijn. Sweden deed oock haer ontbiedinge van bemiddeling aen den *Staet*, en den Heer *Appel-boom* van wegen de selve Sweedtsche Kroon, daer over een treffelijcke Propositie; welcke Mediatie van den *Staet*, onder eenige verbeteringe van de Declaratie van den selven *Koninck*, naer het Model van den *Staet* daer over gestelt, aengenomen is

Mediatie van Sweden aangenomen.

De Staet versoeckt Communicatie van het Discours tusschen den Envoye van Sweden en den Raat-Pensionaris.

Op den vier en twintighsten van Ooghst-maant, de Heer *Appel-boom* hebbende uyt den Agent *van der Heyden*, van wegen haar Hoogh Mogende verstaan, dat de selve eenige communicatie desidereerden, van het geene deselve extraordinaris Envoye, met de Heer Raedt Pensionaris de Wit, de Præliminaria, van den Vrede-handel aangaande, by Mediatie van sijn Hooghst-gemelde zijn *Koninklijke Majesteyt* van *Groot Brittangien*, en haar Hoogh Mogende, en der zelver Geallieerde aangaande. heeft haar Hoogh Mogende het bygaande Extract van Declaratie, by de Engel-

sche

ſche Commiſſariſſen, aan de hooghſt-gemelde ſijne *Koninklyke Majeſteyt van Sweden* Heer en Ambaſſadeurs, dien aangaande ter hand geſtelt, zijnde de ſubſtantie van het geene by den Extraordinaris Envoye met den voornoemden Raadt-Penſionaris, en vervolgens met den Heer Preſiderende in haar Hoogh Mogende Vergaderinge van de voorleden week was verhandelt. En alſoo hy Extraordinaris Envoye by zijne Propoſitie, den negenthienden des voorleden maants July, in haar Hoogh Mogende Vergaderingh by monde gedaan, en den volgenden dagh by geſchrift overgelevert, had verſocht dat haar Hoogh Mogende zouden gelieven uyt haar midden te ordonneren eenige Heeren Gecommitteerden, met de welcke hy ſoude konnen communicatief gaan, omtrent het gene hem uyt Engelant ſoude mogen toekomen, de voorſchreve Vrede-handelinge aangaande; ſoo heeft hy haar Hoogh Mogende het ſelfde nochmaals indachtigh gemaackt, en in bedenckinge gegeven &c. De antwoordt van des *Konincks van Engelandts* Commiſſariſſen, boven gemeldt, luydt aldus:

HEt heeft *ſijn Doorluchtighſte Majeſteyt* goet gedacht, dat de *Alderdoorluchtighſte Koning van Sweden*, om de Vrede te ſluyten, ſich immediatelijck interponere, welcke ſeeckerlijck meent dat de eer van *ſijn Majeſteyt* ſeeckerlijck ſal bezorgen, maar wat matigheyt ende genegentheyt tot geruſte voorſlagen de *Hollanders* hebben, kan den *Alderdoorluchtighſten Koningh van Sweden* hier licht uyt bevatten, indien ſijn eygen middelen, ende haer daer toe van 't ſelfs leydende, willen ampleċteren, dewijl niemant dencken moet, dat eenigh, hoewel ongeluckigh ſucces, 't welck nochtans *Godt* verhoede, de moedt van *ſijne Majeſteyt* ſoo nederigh konde maken, dat hy ſoodanigh Tractaet op yder derde plaats ſoude admitteren, ja dunckt

dat men dat aen zyne Majesteyt met recht moest tribueren, dat, indien de Hollanders de Vrede met ernst begeerde, sy haer Afgesanten aen sijne Majesteyt tot handelen van des selfs rechte conditien sende.

Commissie tot de Communicatie, meest door de Wit gedezigeert.

Tot voortsettinge dan van soodanige communicatie isser uyt yder Provincie een gecommitteert: waer onder nochtans de meeste directie by den Heer Raedt-Commissaris *de Wit* is geweest.

Ondertusschen hoorde men weder van den toestel der *Engelschen* om weder in Zee te komen: waer op haer *Hoogh Mogende* weder van hunne zyde de Admiraliteyt hebben gelast, oock op het spoedighste 's Lants Vloot in Zee te helpen: en dese was noch de eerste in Zee, sterck 78 Schepen van Oorlogh, met 9 Advys-Jachten, zynde in 3 Esquadrons verdeelt. *Jan Evertsz* was oock weder van de Heeren van Zeelant aen-genomen. De *Engelschen* in Zee komende, ontmoeten haest de *Staetsche* Vloot, die met malkander in actie geraeckte: waer van hun verrichtinge staet uyt dessen Brief van *de Ruyter* te sien.

Brief van de Ruyter.

IN gevolge van mijn jonghste schryvens van den vierden deser voer de middagh, geraeckten wy nog dien middagh ten elf uuren (de wint Noordelyk) met den Vyant in 't gevecht, dat begonnen wiert door d'Avantgarde by den Lt Admirael Jan Evertsz tegens die van 's Vyants Witte Vlag, ende vervolgens ons Hooft-gedeelt) tegen 't Hooft-esquadre van den Vyant met de Roo Vlag maer tot myner en veler verwonderinge bleef den Lt Admir. Tromp en desselfs geheel Esquadre met opgegyde Zeylen soo verre agter 't myne leggen, als de Avantgarde te voorlyk avanceerde, soo dat de Vyandt daer tusschen beyden in brack, ende

ick

ick hem Admirael Tromp op sijn rangh in geen actie hebbe gesien, als alleen tegen den avont, een weynig met eenige Vyantlyke Schepen van't Esquadre van de Blaeuwe Vlagh: Ondertusschen wiert seer obstinaet by myn Esquadre en Schip gevochten, hebbende te gelyck op zy den Generael, Souverain, Nazaby, en verscheyde andere Vyandlycke capitale Schepen meer, doch ontfangen haer in diervoegen, datse ons onse posten lieten behouden, en na een gevegt van drie uuren voor een tyt verlieten, gaende den Generael Monk van zijn eerste Schip op een tweede over, gelyck wy door 't transport der Vlaggen sagen, en ons oock mondelyck is gerapporteert, daer mede wy gelegentheyd kregen om een weynig azem te scheppen; en besigh zynde ons wat te redden, sagen wy de voorsz. onse Avantgarde hoe langer hoe ligter voor de wint afhouden, met Brandt-zeylen daer by, en Blindens voor de Boegh: en niet tegenstaende verscheyden schooten na haer liet doen, konden sy tot geen stanthouden werden gebracht; 't Welck by den Engelschen Generael en sijn Esquadre geremarqueert zynde, quamen sy weder sterck op my, ende eenige weynige van myne byhebbende Schepen toe, en die stonden een hevigen storm met my deur, op hoope dat wy ondertusschen of van agteren door den Admirael Tromp ende Meppel, ofte van vooren door 't wenden van den Admirael Evertsz. met hunne Esquadres souden werden gesecondeert. maer alles te vergeefs, want onderwyl alle myn Zeylen, staende ende loopende Wand, en Ronthout soodanigh wierdt ontramponeert, dat ick myn Schip niet na behoren konde regeeren, of daer uyt langer genoeghsaem tegenweer doen door de menigte myner dooden ende gequetsten, 't welck dan de reden zyn geweest die my hebbe genootsaekt het meeste gros ende loopende Schepen te volgen met kleyn Zeyl; want by den Admirael Tromp, die met sijn Esquadre te windwaerts was, konden wy niet komen, ende niet

 te-

tegenstaende hy wel konde, soo en dede hy 't niet, dog weten niet wat reden hem daer toe hebbe gemoveert. Wy zyn dan alsoo staende en retirereade sachjes Zuydwaert afgeraekt, want de slappe koelte niet toe en liet groote vaert te maken, die wy oock niet en sogten, om dat wy noch al continueerden in de hoope, dat ons in faveur van den doncker de meer-gemelte geheele Arriergarde soude hebben by gekomen; ende dat wy 't werck daer mede gelyckerhandt souden hebben begonnen: Maer den dagh aenbreeckende, vernamen niemant als 't gros van de Engelse Vloot ons volgen, die doen weder hevigh begonnen te canonneren, sy leydent al af met voor uyt naer ons te schieten, daer op my haer agter uyt antwoorden met onse byhebbende Schepen, sulcks dat, na dat sy een Brander op my af sonden, die ick door myne ende andere Chaloupen, onder andere gemant met de genereuse Heeren Cavaliers de Lorayne, Lavov, en Coassin en der selver gevolgh, derwaerts in 't gemoet te senden, necessiterende vrugteloos den Brander den brant in te steken, en 't Volk sich met swemme te doen salveren, het den Vyand den eenen voor den anderen naer van ons af leyden, dog in 't gesigt bekomende eenige onser Schepen, die te nagt te loefwaert van ons waren geraekt, sonden eenige van de hare derwaerts, om die te onderscheppen; 't Welck ick bemerckende, myne onderhebbende Officieren aen boort beriep, ende ordonneerde tot twintig in 't getal onder den Vice-Admirael Bankert ontrent de Splete te blyven, en 's Vyants desseyn te verhinderen; welcke Officieren en Capiteynen my doen eenigermaten hebbe kennis gegeven van hare en andere schaden, ongelegentheden en verliesen; ende sal haer alle met den eersten hunne Behoef-cedels doen formeren, en die aen de respective Collegien toesenden. In 't gros wiert my oock bekent gemaekt de doot van verscheyde onser Hooft-officieren ende Capiteynen; als den Admirael Jan Evertsz eerst sijn Been af, daer

na

na overleden; den Admirael Tjerck Hiddes de Vries, sijn Been af, en instaet van sterven, sijn Schip is te nacht van ons geraeckt; dat van de Vice-Admirael Banckert gesoncken; den Vice Admiraal Koenders is mede dood, als oock den Capiteyn Ruth Maximiliaan, Juriaan Poel; en Hendrick Vroom, mitsgaders Hugo van Nieuhof, en Cornelis van Hogenhoek, in die staat aan haar quetsuren, de eerste het Been af, en d'andere in den Buyck. Van des Vyants schade in 't particulier hebben geen kennis, maar gemelte Officieren seggen twee Schepen sien sincken, en twee verbranden, en wy te samen sagen dat sy waren getrofsen, en veel groote rampen hadden, het welck ick geloove dat UE. Hoog Mog. al ten deele voor de receptie deses sullen hebben ontfangen. Waar mede &c. den 5 Augusti 1666. 's avonts.

Getekent

M. AD. de RUYTER.

Dit is het relaes dat de Heer *de Ruyter* van dese ontmoetinge gedaen heeft.

De Heer *Tromp* heeft oock van den 13. Augusti een brief van misnoegen aen de Staten Generael geschreven.

De Heer *Tromp* op den drie en twintighsten Augusti in den Haagh komende, wierdt des anderen daaghs in de Vergaderingh van Hollandt ontboden, alwaer zynde verscheenen, wierdt hem door den Heer Raadt Pensionaris aengeseght, dat haer Edele Groot Mogende hadden goedt gevonden hem van sijn Commissie te excuseeren, en hem die weder af te eysschen; Waer op hy heeft geantwoord, des willig en bereydt te zyn, onder bedanckinge van de voorige gunst en eer die hy ontfangen had; echter deed men hem belooven met handt-tastingh, niet uyt den Haeghe te gaan, **Tromp van sijn dienst door Hollant ontslagen.**

gaen, sonder verlof van haer *Edele Groot Mogende*.

Sulcks hebben haer *Ed. Groot Mogende* soo door een Missive als by monde door den *Heer Raedt-Pensionaris* aen haer *Hoogh Mogende* bekent gemaeckt: waer over de Heeren van Utrecht, Over-Yssel en Stadt en Lande wel eenighsints hun ongenoegen hebben getoont; oock daer over, dat het selfde buyten hun communicatie was geschiet. Maer men gaf hen tot bericht, dat het Ampt van Luytenant Admirael, hem bysonderlijck van wegen Hollandt gegeven zynde, het selfde oock by hen kon worden ingetrocken; latende sijn Commissie van Capiteyn, die hy van haer *Hoog Mogende* hadde, in sijn geheel; van welcke hy mede versocht van deselve haer *Hoogh Mogende* ontslagen te werden. De Heeren van Hollant stelden in sijn plaets den Heer *Willem Joseph van Gent*, Colonel over een Regiment Marinen.

Dit baerde evenwel bysonder groot misnoegen onder het Bootsvolck, alsoo *Tromp* in seer groote achtinge by hen stondt.

Lof van de Ruyter door den Koninck van Vranckryk.

Maer de Heer *de Ruyter* wiert van wegen den Koninck van Vranckrijck door schryven aen sijn Ambassadeur seer gepresen, seggende hem, door Voluntairen te zijn gerapporteert, dat de selve Heer had gedaen, *des Choses de Cœur & de teste, qui passent les forces Humaines, æstimant plus la retraicte, que s'il avoit gaigne la Bataille, avant resiste avecq huit Vaisseaux a vingt & deux des plus grandes d'Angleterre & aux deux Admiraux:* saecken van moet en verstant, oock de menschelycke macht te boven gingen; achtende de Koninck sijn aftocht meerder als of hy den Slag gewonnen hadt; hebbende met acht Schepen twee-entwintig van Engelant tegen gestaan, van de grootste

ſte van Engelant, en daer onder twee Admiraels. Men heeft dan het onderſoeck der ſaken daer by gelaten. Alleenlyck wierden in Zeelant eenige gevonniſt, die al weder het hunne niet hadden gedaen.

Maer de *Engelſchen* op Donderdagh den 20, andere ſeggen den 18 Auguſti, zyn ſterk 20 Schepen, alle kleyn Vaertuygh, Branders, en een Oorlogh Schip in het Vlie met de voorvloedt gekomen; ſteeckende eerſt in den brant twee Oorlogh Schepen, aldaer op de wacht leggende, hoewel ſy ſich dapper weerden: ſy vielen daer na met het kleyn Vaertuygh op de Koopvaerders, daer het volck van verliep: ſy ſtaecken het al aen brant daerſe konden komen; men wil wel dat het getal van hondert Schepen zy geweeſt; alles beſtelt door de ſchelmery van een verloopen Kapiteyn *Heemskerk*: men giſte de ſchade wel op twaelf Millioenen, ſonder dat de *Engelſchen* daer voordeel van hadden: daer na moeſten het de arme Viſſchers van der Schellingh ontgelden, die oock haeſt hun arme Hutten in koolen ſagen. Maer of dit bitter woeden niet daer na in de vreeſlycke brant van Londen geſtraft is geworden, laten ſy ſelfs niet te bedencken.

Branden der Engelſchen in het Vlie.

Evenwel als men in Vranckryck de tydinge van de *Ruyter* verſtont, was men aldaer aen het Hof verbaeſt en beſchaemt, dewyl de Koninck tot noch toe in de twee verloopene Jaren niet een eenigh ſchip tot onſe onderſtant had geſchickt: daer de Vloot van den *Hartog van Braufort* op de Rivier van Lisbon bleef leggen, om de Koninck-lycke Bruyd *Madame d'Aumale* op te wachten, en dien Koninck te beſchermen.

Vrankryk over Holants nadeel beſchaemt.

Men haelde op de Elve met het verbranden van eenige weynige *Engelſche* ſchepen meer ondank

Verbranden van Engelsche Scheven op d'Elve.

dank als revengie, om soo te spreecken, dewyl daer swaere klachten uyt en over ontstonden, daer men genoeg over te debatteeren had. Maer beter klemden de Zeeusche conquesten in West-Indien, daer men elders genoeg van heeft, hoewel het den Heer *van Gent* misluckte eenige Kapers, in Lieth leggende, te verbranden.

Langen Brief des Konincks.

Des Konincks; met de consideratie van de Heeren Staten daer op, is te sien by *Aytzema* in sijn vyfde Deel pag. 752. &c. als mede der selver rescriptie pag. 766. alle te lange om hier ingevoegt te worden. Men maeckte oock voor-slagen tot het beramen van een Handel-Plaets.

Ondertusschen deed Vorst *Maurits* zyn Rapport wegen den standt des Oorloghs tusschen den Staet, en den Bisschop van Munster: met meeninge om wat ons aengaet, de Munstersche saecken, daer by en andere bevoolen te laten, als te weynig ons subject rakende, om daer ten breetsten in te weyden.

Ick weet niet of het omtrent dees tydt niet zy geweest, datmen ter Vergaderingh van Hollandt sou hebben voor-geslagen, van den Marschalck *de Turenne* tot Generael van onse Militie te stellen, zynde het selfde een Poinct van beschryvinge geweest, na dat de Heeren van Purmerent het selfde met sulck een vigeur, volgens hun last hadden tegengestaen, dat het door hun Stemme gestеurt wierdt, dat de Heer *Blaeuw* als toen met den Heer Pensionaris van die Plaets ter daghvaert, op het uytgaen uyt de Vergader-Plaets van den Heer Pensionaris, aldus sou bejegent geweest zyn: *Groote maat* (slaende hem de Pensionaris sachtelyck op de schouders) *dat hadt ick van u niet verwagt:* waer op de Heer *Blaeuw* weder sou hebben geantwoordt, *ende ick van u niet myn Heer, dat gy ons soeckt Fransch te maecken.* Dit hebben

Woorden van den Heer Blaeuw van Purmerend met den Raedt-Pensionaris.

wy

wy in respect van eenige documenten niet konnen voor by gaen.

Ter oorsaeck van het geluckigh uytvoeren van zyn Alliantie met desen Staet., heeft Keur-Brandenburgh de gelegentheydt genomen in faveur en ter liefde van den *Prins van Orangien*, dien volgende in te leveren.

Hoogh Mogende Heeren.

MEn siet en hoort over al, ende moet het voor een vast teken nemen van een goetwerck, dat alle die geene, de welcke de rust van desen Staet ter herten nemen, ten hooghsten daer over verheught sijn dat de Tractaten tusschen sijne Keur-Vorstelycke Doorluchtigheydt van Brandenburgh ende U Hoogh Mogende eyndelyck tot weder-zijdts vergenoegen sijn voltrocken. Brandenburgh begunstigt Orangien.

Niemandt twyffelt, of Godt de Heere sal de redelijcke ende goede intentie, dewelcke beyde hooge partyen hebben, soodanig Segenen, dat de gewenste effecten van rust ende Vreden ten eersten daer op sullen komen te volgen.

Ten minsten konnen u Hoog Mogende wel verseeckert zyn dat hooghst-gedachte sijne Keurvorstelycke Doorluchtigheydt sijner zydts alle uytterste efforten sal doen om soodanige oogewit te bereycken.

Synde geresolveert en hebbende alreede den aenvanck daer toe gemaeckt omme het verhandelde promptelijck en exactelyck te doen naerkomen.

Versoeckende doch tot dien eynde, van wegens u Hoogh Mogende yemant met genoeghsame Instructie en pouvoir tot Syne Keurvorstelyke Doorluchtigheydt mach werden Gedeputeert, met de welcke hy alle voorvallende saken sal konnen overleggen, concerteren en te werck stellen.

Ende soo wanneer u Hoogh Mogende soude oordeelen datter noch yets meer was het welcke aen de zyde van zyne Keurvorstelycke Doorluchtigheydt ten

besten

besten van desen Staet, ofte van eenige der Provincien in 't bysonder soude konnen gedaen ofte by gebracht worden.

Soo hebben u Hoogh Mogende 't selve maer bekent te maecken, en sich verseeckert te houden dat zyne Keur-vorstelycke Doorluchtigheyt sulcks met alle hertelycke genegentheyt ende promptitude sal amplecteren, ende daer inne alles doen, wat van een goedt oprechte Vriend ende getrouwe Bondtgenoot kan werden verwacht.'

Syne Keurvorstelycke Doorluchtigheydt vertrouwt van gelycken, dat u Ho. Mog. oock voor hem en de sijne soodanige inclinatie sullen hebben.

Ende dat het dienvolgende u Ho. Mog. niet onaengenaem sal wesen so wanneer syne Keurvorstelycke Doorluchtigheyt eenige occasie soude mogen komen aen te wijsen, in welcke hem ofte de sijne Vriendtschap konde geschieden.

Te meer nu tegenwoordigh de Tractaten sijn geperfecteert, en sulcks, dat daer geen ombrage en kan wesen als of u Hoogh Mogende voor sijn Keurvorstelycke Doorluchtigheydt ende op desselfs voorstellingen yets deeden uyt bedenckelycke Insichten, ende niet uyt een liber en vry gemoedt ende genegentheydt.

Ende dat daer omme u Hoogh Mogende de occasie deweicke sich tegenwoordigh presenteert, wel sullen willen embrasseren,

Omme te nemen de Persoon ende de Interessen sijnen Neve den *Prince van Orangien* op 't meeste in Recommandatie.

Ende dat dit zyn versoeck insonderheyt mach plaetse vinden, daer sijne Keurvorstelycke Doorluchtigheydt altans verstaet, dat u Hoogh Mogenden souden besigh sijn, om over dit point te delibereren, en over de vacerende hooge Militaire Charges te disponeren.

Gelyck ooch haer Edele Groot Mogende de Heeren Staten van Hollandt ende West Vrieslandt op 't point staen, om neffens andere saecken, oock hier over te vergaderen.

Syne

Sijne Keurvorstelijcke Doorluchtigheydt laet het aen de hooge Wijsheyt ende discretie van U Ho. Mog. gestelt sijn, hoedanigh sy zijne Keurvorstelijcke Doorluchtigheydt in regard van dit sijn versoeck sullen gelieven te considereren.

Het zy als een Oud Vriendt ende Bontgenoodt van u Hoogh Mogende, de welcke in den welstant van haren Staet de sijne vint.

Ofte; als een seer na Bloedts verwanten van den Heere Prince; wiens Avancement hem ter hoeten gaet;

Ofte, als dessels wettige en gedeclareerde *Vooght* die oock in die qualiteyt geobligeert is voor de selve sorge te dragen.

Ende of wel sijne Keurvorstelijcke Doorluchtigheydt alhier niet sal spreecken van de veelvoudige meriten ende notable diensten van dessels voor Ouders, ende hoe Godt de Heere daer door desen Staet soo merckelijck heeft gesegent:

Noch oock gemeent is, eenige andere reden (de welcke andersints veele zijn) by te brengen, U Hoogh Mogende daar door tot het aggreren van dit sijn vriendelijck verzoeck te eerder te bewegen.

Veel min yets te toucheren van de veelvoudige en gewenste goede effecten dewelcke evident zijn, om te sullen moeten volgen op de favorable Resolutie; dewelcke u Hoogh Mogende hier op souden mogen nemen,

Soo kan echter sijn Keurvorstelijcke Doorluchtigheydt u Hoogh Mogende niet verbergen, dat sijns oordeels noyt occasie soo favorabel als dese is, sal geboren werden.

Waer by u Hoogh Mogende haer Cordiael gemoedt ende effectie tegens sijne Keurvorstelijcke Doorluchtigheydt soo gevoelicken souden konnen uytten,

Ende waer door sy den band van onderlinge Vrientschap meerder souden konnen versterken

Syne Keurvorstelijcke Doorluchtigheyt laet het aen de Hooge wyse ende vrye dispositie van u Hoogh Mo-

gende t'eenemaal gestelt zijn, wat Resolutie zy ten besten van den Heere Prince van Orangien, hier op sullen gelieven te nemen.

Maar U Hoogh Mogende konnen wel verseeckert zyn, Dat de gunste, dewelcke zy sullen goetvinden hier op aan hem te bewysen.

By zyne Keurvorstelijcke Doorluchtigheydt ende desselfs nakomelingen sal werden gehouden, voor eene soodanige vrientschap waar van de Memorie by het Keurvorstelijcke Huys van Brandenburgh noyt en sal werden geextingueert.

Ende dit is 't geene, dat wy ondergeschreve volgens specialen last, niet hebben konnen of mogen onderlaten u Hoogh Mogende midts desen gedienstelyck bekent te maken.

En wy sullen daar op u Ho. Mog. favorable verklaringe te gemoet sien.

Gedaen in 's Gravenhage den *thienden* Martii *sesthien hondert ses en sestigh.*

Was onderteeckent

Werner Wilhem Blaspeil, Johan Copes.

Maer dit heeft by *Hollant* noch gevolgh noch smaack konnen vinden. Maar of haar invoeren van den Twee-hondertsten Penningh oock zeer smaackelijck zy geweest aan anderen, staat te oordeelen. Echter is omtrent het Employ van den *Prins van Orangien* van *Gelderlant* en *Zeelant* weder seer geürgeert, en by andere *Provincien* over-genomen: maer *Hollant* bleef by haar maximen, dat de Hooge Charges niet behoorden perpetueel te zijn, maar met yder Campagne te eyndigen; echter wilde deselve *Provincie* *sijn Hooghevt* tot een Kint van Staat maken, en hem een tractement geven: maar *Zeelant* nam sulcks niet wel, meenende dat *Hollant* de Educatie en suspectie over sijn Persoon niet alleen toe-quam:

Employ van den Prins geürgeert.

en

en als *Zeelandt* mede haar gedeelte van sijn opsicht begeerde, stelde sich *Hollandt* daar hart tegen; alwaar men oock ter Vergaderingh heeft geresumeert de Commissie voor de Gedeputeerden ter Institutie van den *Prins*, zijnde aldus:

Commissien voor de Institutie van den Prins.

DE Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt by der selver resolutie van den derthienden deser loopende maendt op haer genomen hebbende de sorge ende conduite over de *institutie* en *instructie* van den Heere Prince van *Orangien*; hebben naer voorgaende rijpe deliberatie om d'executie van de selve resolutie onder de authoriteyt van haer Edele Groot Mogende particulierlijck by der handt te nemen, ende te bevlytigen, versocht, geauthoriseert ende gecommitteert, versoecken, authoriseeren ende committeren mits desen de Heeren *Wichholt van der Does* Heere van *Noortwijck*, uyt d'ordre van de Ridderschap, *Adriaen van Blyenburgh* Heere van *Naeldtwijck*, oudt Borger-meester ende Raedt der Stadt *Dordrecht*, *Gillis Valckenier* Borgermeester ende Raedt der Stadt *Amsterdam*, *Nanningh van Foreest* Raedt ende Meester van de Reeckenkamer over haer Edele Groot Mogende Domainen, midtsgaders Raedt ende Vroedtschap der Stadt *Alckmaer*, ende *Johan de Wit*, Raedt Pensionaris van haer Edele Groot Mogende, gevende de selve midts desen speciale last ende bevel om by alle mogelycke sortable middelen onder Godes genadigen Zegen voornamentlyck te behertigen, ende zorge te helpen dragen dat den hoogh-gemelten Heere Prince *wel ende grondelijck* moge werden geinstrueert ende onderwesen in de ware Christelijcke *Gereformeerde Religie*, midtsgaders in de goede en *heylsame Rechten*, *Previlegien ende maximen van den Staet*, ende om voorts generalyck alles te doen, 't gunt zy luyden tot uytwerckinge van haer Ed Gr. Mog. Salutaire intentie, in de voorgeroerde der selver Resolutie vervat sullen bevinden te behooren; lasten ende ordonneren, &c.

Aldus gedaen ende geresolveert in 's Gravenhage, den *vijfthienden April sesthien hondert ses en sestigh.*

's Lants Vloot weder in Zee. De Hollantsche Scheeps-macht weder vaardigh zijnde, is op den vijfden van September, sterck een-en-tachentig Oorlogh Schepen, dartien Branders, behalven andere, die uyt het Noorder-quartier daar by quamen, in Zee geloopen, steeckende na de Calais en Bologne, om de Fransche Vloot onder den *Hartogh van Beaufort* te ontmoeten, gevolght van de Engelschen, hondert Zeylen sterck, soo kort dat de voorste van de eene en de achterste van d'andere malkander kosten sien: maar de Engelschen hielden het soo veel als mooglijck aan hun Kust: Echter geraackte *de Ruyter* noch met deselve eenigsints aan het gevecht, doch wierden door de harde wint gescheyden. De *Hartogh van Beaufort* quam niet te voorschijn; en *de Ruyter* hem een goede wijl by Bologne gewacht hebbende, sackte weder af na Duynkercken, daar hy door een prop in de mont beschadight, en daar op door een koorts aangetast zijnde, gedwongen wierdt sich naar huys te begeven.

Munstersche Vrede gesloten. De verrichtingen van dit Jaar vorders niet van veel belangh, en de Vrede met den onvreedsamen *Bisschop van Munster* mede geslooten zijnde, sullen wy ons een weynig met Huyslijcke en Binnenlantsche zaacken besig houden.

Historie van Buat. De Heer *de Buat*, Soon van den Collonel *de Buat*, die in de voorgaande Oorlogen braeve diensten aan het Landt had gedaan, selfs in de Deenschen Oorlogh door Manhaftigheydt beroemt, was een Pagie van sijn overleede *Hoogheyt*, en seer van hem bemint geweest, en door den selven met een Vaendel Paarden begifticht: hy van sijn tocht naar Deenmarcken weder gekomen, had, staande dese *Engelsche* Oorlogh, met bewilligingh van de *Staet*, met eenen *Sylvius*, eertyts Edelman van de *Princesse Royale*, en daar nae by den

den *Koninck van Engelandt* eenige onderhandelingh van Brieven gehouden ; maar hebbende sich wat te verre ingelaten, wierdt daar door in ongeval gebracht. Hy by den Raadt-Pensionaris *de Wit* komende, had hem nae gewoonte eenighe Brieven mede gedeelt, zijnde drie in het getal, van de welcke twee van geringh belangh waren, maar de darde, hebbende het opschrift van *Pour vous Mesme*, van meerder gewicht, was onder de andere in handen van den Raadt-Pensionaris gheraackt; welcke misslagh te laat van hem bevonden wierdt : en hoewel hy deselve, te huys komende, vermiste, en den Heer Raadt-Pensionaris weder af eyschte, bleef die deselve in handen te houden, zeggende, die aan de Heeren Gecommitteerde Raeden te sullen deelachtigh maacken, het welcke hem seer ontstelde ; maar noch meer, wanneer hy terstont by de *Heeren Staten van Hollandt* ontboden wiert, die hem na eenigh ondersoeck de Sleutels van zijn Schrijf-Comptoir afeyschten, en voorts gevanckelijck eerst na de Casteleynye en voorts nae de Gevangen Poort deden leyden. De inhout van desen Brief uyt het Fransch vertaalt sijnde, luyd aldus.

Lieve Vriendt:

I*K oordeele verpligt te zijn UL op mijn lang stilswygen te voldoen, alsoo ik uyt UL. Brief bespeure dat gy seer in moeite zijt, ende dat gy van my met groote impatiente bescheydt waerdt verwagtende, 't welk gy voornamentlijk door UL. laetste aen Milord te kennen hebt gegeven, ende de welke my van de eerste gelegentheit doet profiteren om UL. in 't particulier t'informeeren hoe veel moeite ik gebadt hebbe om over te komen, ende dat ik genootsaekt ben geweest een groote keer nae 't* Noorden *te nemen ; maer*

eindelyk ben ik alhier ontrent veertien *dagen geleden geluckelyk gearriveert, 't was doen men alle onse Havenen gesloten hielt, 't geen men altoos voor 't gevegt gedaen heeft, 't welk de oorsaek was dat ick U L niet heb konnen schryven, ik heb ondertusschen niet nagelaten seer in 't lange te representeren al 't gene gy my gecommuniceert had, 't gene hier seer smakelyk is geweest; maer alsoo onse Vloote sedert uytgeloopen is, ende datter selfs een gevegt is geweest, waer van wy het succes kome te verstaen 'twelk voor ons avantagieux genoeg is, soo heeft men niet goet gevonde 't model van de Brief dat gy my gegeven had te volgen, also deselve in dese Conjuncturen ontydig soude zijn, maer aengaende 't oogmerk ende dessseyn 't welk de Vrienden voor hebben om de saecken soodanig te disponeeren dat men herwaerts sende, sulks wert hier seer geapprobeert, ende gy mogt vry op dien voet arbeyden, U L. versekerende datmen alle de openingen diemen op dat subject sal voorstellen embrasseert, alsoo ik van goeder hand weet, dat niet tegenstaende dese laetste Victorie den Koninck altoos persisteert by de goede sentimenten tot Vrede, soo is 't dat de Vrienden haer mesures daer naer konnen nemen sonder te vreese datmen aen dese kant van opinie verandere. Dog ik moet U L ook zeggen, dat, om beter in het dessein te reusseren, het noodig soude sijn dat d'aen U L. bekende Steden, ende de welke wel geintentioneert sijn tot eene goede Vrede haer te samen nauwelijk verbonden op dat subject, ende onder haer een vaste resolutie namen, waer op men eenig goet fondament soude konnen stellen; In welken gevalle ik U L. soude derven versekeren indien men iet seeckers daer in kan bespeuren, datmen sig klaerder van dese syde sal expliceren, ende dat men als dan in een naeuwer Correspondentie sal treden, ende men sal onder de hand alle de middele by brengen die men soude konne wenschen om tot een goet accommodement te*

ge-

geraekt, ende afbreeckea d'Intrique aen U L bekent; Indien ghy oordeelt datter gelegentheyt sy om iets reels door dat middel te mesnageren, gy hebt daer maer in te arbeyden, ende wy berigten wat progres gy in 't selve sult gedaen hebben; ende ik belove U L. dat de saecke secreet sal blyven, niet twijffelende of wy sullen de saek door dat middel brengen tot ons gewenschte einde: Ik geloveself dat het succes 't welke wy in dit laetste gevegt hebben gehad daer toe iets sal contribueren, also de partie van de Vrienden ende van die de Vrede begeren haer sal versterken; Versoeke UL. die goetheit te willen hebben my particulierlijk te berigten, of 't selve niet eenige veranderinge in den Staet heeft toegebragt, ende my 't waere verlies, 't welk gy L. geleeden hebt overschrijven: Alsoo men 't selve sonder twijffel meest doenlijk sal verschonen, om het Volk des te meer te verblinden: Wy hebben niet meer dan een Schip verloren, aen 't welke Tromp seer listelijk een Brander heeft geklampt, ende ontrent vier of vijf hondert man so doodt als gequetst; wy hadden twee van U L. Scheepen genomen die wy daer na verbrand hebben, ende Bankert die de selve commandeerde was het geluckclyk ontkome, wy hebben vijf of ses hondert gevangens; men heeft ook eenige van U L. Schepen sien springen, ende soo men gelooft sal der veel schade geleden sijn, ick versoek U L. van 't selve te willen informeeren, ende my daer van deelagtig maecken, ende my altoos te gelooven &c.

Men vandt noch in sijn Cabinet de Minute van een anderen brief, die van den Secretaris *Arlinton* geschreven was, die hy in Martio geschreven had, zijnde van desen inhoudt:

LIEVE MILORD:

I*K soude UL, niet konnen represent ere en met wat ongenoegte ik de Brief van mijn Vrient heb ont-*

sangen, Gewisselyk hy sal aen Syn Majesteyt niet gerapporteert hebben hoe hy al de saken alhier gelaten heeft, want hy onmogelyk geen geheugenisse kan hebben van al't geen men hem geseyt heeft; Endelyck lieve Milord, *moet gy weten dat wy hier een sterke partye hebben gemaekt voor ael rede, en consequentelijk ook voor myn* kleynen Meester, *dewelcke verre te boven gaet d'andere parties die hier voor en altoos geregeert heeft. soo dat den Koning niet behoort te twyffelen of myn* kleynen Meester *sal opkomen, en dat de selve in weynigh dagen in effect sullen doen blyken door de verseeckering die* Silvius *en ik haer gegeven hebbe, dat Syn Majesteyt heeft de beste intentien van de werelt tot Vrede, en om effectivelyk te leven in Vriendtschap met het Landt, en dat hy voor Godt verklaert geen ander desseynen te hebben, 'twelk alhier de Herten van alle eerlyke Luyden gewonnen heeft. Ik laet U L. oordeelen wanneer de Vrede gemaekt sal sijn, in wat goeden stant Sijn Majesteyt en mijn* kleynen Meester *alheir sal zijn, ja ik zegge nog, dat hy sal sijn de Grootste Koning van de geheele werelt; Maer ingeval die eerlyke Luiden eenige verkoutheit bespeuren voor de Vrede so weest verseeckert,* Lieve Milord *dat al de wereldt alhier eensamelijk haer partye sullen defenderen tot het uiterste toe, en indien 't ongeluk (naer alles toegebracht te hebben,) haer stelt tot d'extremiteyt so sullen sy wisselijk mijn* kleynen Meester *weg-jagen, en haer aen Vrankrijk overgegeven, enae en twijffelt niet* Lieve Milord, *of 't geen ik U L berigte de waerheyt zy, alsa ik het op mijn ziele weet: en ik ben seer wel verseeckert dat het geluk van mijn Meester dependeert van de goede Intelligentie van den Koning met de eerlyke Luyde alhier voor de Vrede, 'twelk my geobligeert heeft mijne laetste Brieven in't vuyr te werpe want indien ik de selve gecommuniceert had aen de welgeintentioneerde sy soude alle verandert syn, gelyk ik*

U L.

U L. hier vooren geseydt hebbe;en ik sweer U L. nogmaels lieve Milord den Coningh wel te verseekeren, dat indien hy de Vrede niet maeckt, myn kleynen Meester sal te gronden gaen.

Dese Brief wiert bevonden in een tydt geschreven te zyn, wanneer hier te Lande een groot gerucht was, dat men de hooge Bedieninge aen den Heere den *Prins* souw geven, van welck gevoelen wel veertien Steden in *Hollandt* waeren; en uyt den selven bleeck, dat hy het belangh van den *Koninck*, *Prins*, en de Partye die hy noemde *Honestus gens*, eerlycke luyden, seer behartighde, noemende de andere de Regerende en die van *d'Intrigue*, het welcke noottaeckelyck veel vermoeden en naedocht moest veroorsaecken. In de Vergaderingh van *Holland*, alsmen over die saeck en de schult van *Buat* besich was, waren eenige die meenden dat de saeck alleen *Holland* betrof, maer de Generaliteyt, alsoo *Buat* aen hen beedicht was, bysonderlyck *Zeelandt*, wilde hun deel aen de proceduyren hebben, staende *Buat* op haer repartitie.

Maer *Hollant* bracht by, *ubi te invenio ibi te Judico*: daer ick u vinde sal ick u oordeelen; welke toestant tot correspondentie hy oock had misbruyckt. Wanneer hem de Gecommitteerde Raden genoeghsaem hadden ondervraeght, hebben sy de saecken het Hof Provinciael in handen gestelt.

Ondertusschen ontstont oock het geschil tusschen de Heeren de *Ruyter* en *Tromp*. De Heer *Kievit*, Gecommitteerde Raedt en Bewinthebber van de Oost-Indische Compagnie, getrouwt met de Suster van *Tromp*, nam de saek van sijne Swager seer ter harten, en liet een verhael van de voorgaende Zee-slagh in druck uytgaen, daer in de **De saeck van Kievit en van der Horst.**

Heer *Tromp* seer verschoont wierd, volgens den Brief hier voor by gebracht. Wanneer dese uytgekomen was, wierden deselve als mede om datse tegens de Placcaten begaen was, seer hoogh genomen, en dewyl deselve *Kevit* veel onderhandeling met den Heer *Buat* had gehadt, vreesde hy voor erger, en begaf sich derhalven eerst na Brabandt en voort naer Engelandt. Het selfde dede oock de Heer *vander Horst*, gewesen Gecommitteerde Raedt, en mede een groot Vriendt van *Buat*.

Ondertusschen gingh men met *Buat* voort te Procederen: Zeelandt deed groote plichten voor den Gevangen, gelyck blyckt by haren Brief.

Brief van Zeelant.

N*Ochmaels ter Vergaderinge voort gebracht zynde de Missive van de Heeren ordinaris Ghedeputeerden ter Generaliteyt gedateert in 's Gravenhage den* een-en-twintighsten *der voorleede Maendt, daer by de selve onder anderen adverteren, het saisement van den Ritmeester* Buat, *ghedaen door ordre van de Provincie van* Holland, *hoe de selve op eenighe interrogatien was ghe-examineert, ende onder anderen gevraegt of hy wel wist dat hy geen correspondentie vermogt te houden met den Vyandt; daer op hadde geantwoord, 't selve gedaen te hebben met kennisse van den Heer* Raedt Pensionaris de Wit, *die oock sulcks ter Vergaderinghe van haer Hoog Mogende hadde bekend gemaekt waer te sijn, maer dat die correspondentie* al over eenigen tydt was interrupt geloopen; *Dat sy Heeren ordinaris Ghedeputeerden van de Heeren van* Holland *hadden versogt Copye van de voorschreve interrogatien ende andere stucken die tot laste van voorschreve* Buat *mochten dienen, om dese Provincie, volgens haren schuldigen pligt, daer van te dienen, doch dat sy die niet en hadden konnen machtig worden, oock vermits de excusen ende*

wey-

weygering van die van Hollandt, *niet en geloofden die te sullen konnen bekomen, volgens haer geadviseerde van den* vyf-en-twintighsten *der voorleeden, mitsgaders van den* tweeden *ende* vyrden *deser loopende Maenat, versoekende op andere middelen ende expedienten mocht werden bedacht, door de welke de voornoemde stucken met meerder faciliteyt mogten werden bekomen. Waer op wesende gedelibereert, is goet gevonden ende verstaen, dat de Heeren Gedeputeerden ter Generaliteyt in continuatie van hare voorgaende devoiren, met ende nevens d'andere Provincien, so ter Vergaderinge van haer Hoog Mogende als particulierlyk by de Heeren Staten van* Hollant *met allen ernst willen urgeeren, en Copye te mogen bekomen soo van de voorschreve interrogatoiren als andere stucken, die tot last van den voorgenoemden Ritmeester* Buat *werden ge-employeert, met byvoeginge van redenen, dat sulkx aen de Bond-genoten niet en kan werden geweygert, soo ten respecte dat hy is een Officier in dienst en eedt van 't gemeene Land, ende particulierlyck oock van dese Provincie, al ten respecte van 't delict daer mede hy wordt beschuldigt, ende daer door soo veel men nog weet niet tegens eene particuliere Provincie, maer tegen den gemenen Staet soude hebbe gesondigt, die in der daedt daer aen veel is gelegen, om te weten wat tegen haer Hoogheyt ende welvaren mogt wesen gemoliteert, 'tgeen haer anders kan werden verborgen gehouden, dat de gemelde Heeren ordinaris Gedeputeerden wyders sullen ondersoecken en herwaerts adviseren of den Heer* Raedt Pensionaris van Holland, *ende nevens hem noch eenige andere Heeren uyt het midden van de Regeeringe van haer Hoog Mog. ook zyn geauthoriseert, om diergelyke correspondentien te onderhouden ende andere Persoonen buyten de Regeeringe daer toe te gebruyken, en haer het selve na gelegentheyd wederom op te seggen. Op dat dese Vergaderingh mach weten,*

aen

aen wie de saecken van soo grooten importantie en teeren speculatie mogt wesen toe vertrouwt, ende in wat voegen daer mede mogt wesen gehandelt en om gegaen, om 't selve gesien op 't een en 't ander soodanig te resolveren, als den dienst en securiteyt van de gemeene Regeeringe allermeest sal komen te requireren.

Wanneer dese Resolutie gelesen was, wiert by den Heer *Gerlacius*, als toen presiderende, geconcludeert, dat de Provintien versochten openingh en communicatie van de Proceduyren tegen *Buat* gevoert: maar sulcks wierdt des anderen daaghs door Hollandt en de meeste tegen-gesproocken, en dese conclusie weder uyt de Notulen gelicht. Ondertusschen was men self in het Hof niet eenstemmigh; dewijl veele tot moderatie en *Pœnam Extraordinariam* geneygt waren.

Buat verstaen tegen de Majest van Vrankrijk misdoen te hebben.

Maar dewijl de Heeren Staten van Hollandt verstonden dat *Buat Crimen læsæ Majestatis* had begaan tegen de Souverainiteyt, soo begeerden de selve als Souverain, dat het Hof volgens de Wetten vonnissen sou, alsoo *Buat* had gesocht met exclusie van Vranckrijck een Vrede te maacken; waar door oock tegens de Majesteyt van Vranckrijck door den selven gesondight en misdaan was, daar van hy een Onderdaen was. Voorheen hadden haar Edele Groot Mogende het Hof van Hollant en Corps in hun Vergaderinge gehadt, en het selve over sulcks vermaandt, en te gelijck gelaxeert de slappigheyt, voor eenige Jaeren aan van *Messen* en van *Ruyven* bewesen, die alleen gebannen wierden. Allegerende mede, dat met den Stierman van *Cortenaer*, die nae sijn doot, het Schip met de Vlagge had afgewent, en daar over slechts met den strop om den Hals te straffen, die daar nae by de Engelschen overgeloopen,

pen, dat ongeval van het Brandeh van die vyanden in het Vlie, bestierdt had. Aldus scheenmen in dit geval voor te groote slappigheyt en moderatie te vresen: en derhalven wierdt by de Heeren van Hollandt goet gevonden, dat seven uyt hunne Vergaderingh souden werden gecommitteert, die van wegen haer Edele Groot Mogende de voorige vermaninghe souden itereren, om nae de Wetten en Rechten te doen wijsen en straffen, gelyck de selve dicteren, dat de Misdadige aen gequetste Majesteyt moeten gestraft worden. Yver van Hollant tot straffe van Buat.

Die van het Hof verklaerden hun Conscientie en Eedt, soo in dese als in andere saecken te sullen betrachten, gelyck oock op den vyfden van October het vonnis des doots is uytgesproocken. Syn Keurvorstelycke Doorluchtigheyt van Brandenburgh liet niet nae met desen volghenden Brief, zyn Instantie, tot voordeel van *Buat* te doen.

Syn Keurvorstelycke Doorluchtigheyt van Brandenburg aen de Groot Mogende Heeren Staten van Hollant.

WY hebben seeckerlyck verstaen dat de Ritmeester Buat, door een sware sententie in 't hooghste perykel is geraeckt; wy verstaen oock dat sijn onverstandige Conduyte, die wy niet meenen te excuseren, groote oorsaek heeft gegeven tot u Groot Mogende indignatie, en scherpe proceduren; maer alsoo hy tot noch toe de Staet trouwelyck heeft gedient, en dat oock sijn Voor-Ouders haer leven ten dienste van den Staet gewaeght, en van over soo veel jaren af, haer verdient gemaeckt hebben, in welcken gevalle men meer op genaden, als op de faute selfs pleegh te sien: Soo hebben by desen de vryheyt willen gebruycken, u Groot-Mogende vriendelyck te versoecken, sy gelieven, in faveur, van dese Intercessie, aen ons soo veel te defereren, dat sy genade voorrecht prefereren, Voorschrijven van den Keurvorst van Brandenburgh.

reren, en de uytgesproocken sententie sulcks mitigeren, dat hy ende de sijne, die sonder twyffel, over dit ongeluck, ten hooghsten zyn bedroeft, sich daer over mogen verblyden; ende soo veel meer oorsaeck hebben, voor u Groot-Mogende welvaert, Godt aen te roepen. U Groot-Mogende sullen hier door, soo veel meer roems ontfangen, alsoo 't niet is te presumeren, dat desen mensch soo boose intentie sou hebben gehad, als wel d'een of d'ander omstandigheyt hem graveert; ende veel meer is te vermoeden, dat hy hem door onbedachtsaemheyt in dit ongeluck heeft gestort. Wy sullen tot u Groot-Mogende dit vast vertrouwen, sy sullen dese onse intercessie niet vruchteloos laten zyn; en gelyck wy sulcks voor een teecken van u Groot Mogende ons toedragende bysonderlycke affectie sullen opnemen, soo willen wy oock daer-en-tegen by alle occasien, u Groot-Mogende onse affectie in der daedt bewysen, &c. Den negenden October 1666.

De Antwoordt van Hollandt daer op luyde aldus:

DOORLUCHTIGE, &c.

Antwoort der Heeren Staten.

DE hooge Estime, die wy van allen tyden gehadt hebben van u Keur-vorstelycke Doorl. persoon, en omtrent des selfs interesten, is soodanigh, dat ons niet liever geweest is als de selve, met alle gevoeghlycke maniere, van Complaisance, te mogen bejegenen, en te betuygen, ende dienvolgende soude ons ten hooghsten aengenaem hebben geweest, by aldien wy, aen de begeerte van u Keur vorstelycke Doorlugtigheyt, ten aensien van de Ritmeester Buat, bekent gemaeckt by u Keurvorstelycke Doorl. Missive, van den negenden deser lopende Maent, hadden konnen defereren; maer de gelegentheyt en importantie van de saacken, by den selven Buat, ende sijne Complicen, gemachineert ende ondernomen, in den tegenwoordigen toestandt van tydt, ende de sware reflexie, die de selve zyn hebbende, op de hoogh aensienlycke Geallieerden van desen Staet, benevens de verre uytsiende en bekommerlycke consequentie van den uytslagh in onse Republycque, schijnen so gevaerlyck, dat wy niet hebben derven ondernemen, ten aensien van de Iustitie by onsen Hove gepleeght, eenighsints te doen relacheren: Wy versoecken over

sulcks;

ſulcks dat u Keurvorſtelijcke Doorluchtigheydt ten goeden believe te duyden, dat wy, om voorgaende conſideratien, genootſaekt zijn geweeſt de Juſtitie te laten hebben onverhindert haren voortgank; achtervolgende de Sententie door den voorſchreven Hove uitgeſproocken, by den druk gemeen gemaekt, ende daer van een Exemplair *hier nevens gaet: ende dat u Keurvorſtelijcke Doorluchtigheydt dien onvermindert, believe verſeeckert te weſen, dat wy ons bereyd houden, ons by alle occurrentien, te doen ende helpen verſorgen, het gene dieſelve wel gevallig en aen gelegen ſoude weſen.*

Onder des,

DOORLUCHTIGE, *&c.*

Den grooten Godt biddende, dat hy u Keurvorſtelyke Doorluchtigheydt wille zegenen ende hoeden in ſijne genadige beſcherminge. Geſchreven in den Hage den 11. Octob. ſeſthien hondert ſes-en-tſeſtigh.

Het vonnis des doodts quam *Buat* ſeer onverwacht over, als die niet meende ſoo ſwaarlijck tegens de *Staet* te hebben miſdaan. Echter bereyde hy ſich kloeckmoedelijck ter doot. De Vrienden van dien Heer hadden op zijn naam, hoewel buyten kenniſſe van den Gevangen, een requeſt voor hem by haer Hoog Mogende ingegeven, by brengende ſijns Vaders dienſten, ſo lange voor het Lant gedaan; de Provincien toonden ſich wel genegen, maer om de ſelve de moeyten af te nemen, ging de *Heer de Wit* ter Vergaderinge preſiderende, ſelfs ſulcks haar Hoogh-Mogende aandienen, en bracht tot Antwoort, dat de Vergaderingh van Hollandt, door het afſijn van veel Leden niet hadden goet gevonden daer in te treden.

Soo moſt dan de Executie zijn gang gaan, en op Maandag den elfden ten tien uyren voor den Middag quamen de Guardes, als vier Compagnien

nien Paerden en vier te Voet, soo op het Binnen als het Buyten Hof, in het geweer, en plaetste sich omtrent ten elf uyren omtrent het Gerecht; het Voet-volck voor en de Paerden achter, laetende echter plaets tusschen hen en het Schavot, voor de Toesienders. Ten half twaelven wierdt hy van de Gevangen-Poort gheleydt gekleedt in het swart, met een langen Mantel, maer onder den selven met stercke koorden vast ghekneveldt, soo evenwel, dat hy sijn Hoet konde afnemen. Syn Dienaers volgden hem oock in het swart draegende een van hen sijn Mantel op. De Fransche Predicant *Carre* was by hem, gelyck mede de Haegsche *Vollenhovius*. Hy wierdt van de Gevangen-Poort na de Rolle gebracht door een goet getal Soldaten, met halve Pycken en Hellebaerden gewapent. Algaende groete hy veel van zyn bekende met het lichten van den Hoet, gelyck oock op het Binnen Hof in het uyt en ingaen, hy sijn eerbiedigheyt nae de Gallerye en Kamer van sijn Hoogheyt dede, hoewel die alstoen niet in den Hage was. Hy komende ter Rolle, groete de Raden en hoorde syn Sententie: somtydts met het hooft schuddende, maer seyde anders niet, als in 't laetste, stillekens, ick sterf nogtans onschuldig. Aldus ging hy weder af naer het Schavot. De Predikant *Carre* hem iets gesegt, en hem iets in een Neusdoeck gewonden, gegeven hebbende, voegde hy sich tot het Gebet, knielende op een stuck swarte Bay. Hy had wel versogt dat het Schavot met rouw mogt bekleedt worden, maer sulcks wierdt geëxcuseert. De Heer *Vollenhovius* deede een lang Gebedt, maer hoewel seer aendachtigh en stichtelyck, nochtans nae het gevoelen van eenige, en misschien oock van den Patient, al een weynig langh.

Naer

Naar het bidden ſtondt hy weder op, wanneer hem de Dienaren beſtonden te handelen en zijn Wambays uyt te doen; maar alſoo ſijn Kamerlingh ſijn ſlaapmuts, onbedachtelijck niet mede had gebracht, ſette hem de Beul het ſijne op het hooft en voor de oogen, en geleyde hem ſoo daar hy neder ſouw hebben te knielen Geknevelt ſijnde, ſag men aan ſijn lippen dat hy noch ſprak en badt, onder het welcke hem de Scherprechter den doodelijcken ſlagh gaf. Hy wierdt terſtondt van ſijn Dienaars terſtondt in de kiſte geleydt, en eerſt op de Voor-poort en des avonts nae ſijn huys gebracht, van waar het de volgende nacht in de Klooſter Kerck gebracht, is aldaer in het graf ven den Heer *Jacob Catz*, geweſen Raadt Penſionaris, ſijn Vrouwen Grootvader, begraven. Aldus eyndighde deſe ongeluckige Heer ſijn leven, van meerder beklaaght als beſchuldight: laetende aan de Ingeſetenen van deſen en andere *Staten* veel te ſeggen. **Doot van Buat.**

De Heeren van Zeelandt, hebbende gedeurende de gevangenis van *Buat*, alles aangewent, om kenniſſe van de Regtſpleginge en anderſints te bekomen, maer ſulcks niet konnende verkrijgen, hebben echter nae ſijn doot dit beklagh of proteſt, of ſoo het te noemen zy, voort gebragt.

NAer dat den Rit meeſter Buat, goeder memorie, door ordere van de Provincie van Hollant, was geſaiſaert ende gebracht op de voorpoorte van 's Gravenhage, hebben de Heeren Staten van Zeelandt, Iteratively verſocht, ende daer op aengehouden; ten eynde hare Edele Mogende Communicatie ende kenniſſe mochte werden gegeven, van de ſtucken en beſcheyden, die tot ſijne laſte wierden ge employeert, uyt oorſaecke dat het delict, daer mede wierde beſchuldight, den gemeenen Staet raeckte; en dat hy daer van was een Militair Officier, oock op de repartitie **Verklaringe van Zeelandt.**

titie ende in eedt van dese Provincie, doch is 't selve te vergeefs geweest, en na dat onderwijlen een yder in verwachtinge was, wat sijn stricte gevanckenisse, extraordinaire proceduyren tegens hem gehouden, ende het ongewoon aenmanen van de Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslandt, aen de Rechters iterativelijck, gedaen, soude geworden, ende specialijck, wat hooge Crimina tot sijnen laste, mochte zijn aen den dagh gekomen, daer van de geruchten en de blauwe boeckskens, hem alreede hadden gecondemneert, soo zijn eyndelijk door sijn Sententie de oogen van alle de werelt geopent, siende de Extentien en ingredienten van dien; bekomende alsoo den gemeenen Staet en dese Provincie, niet anders, als met ende nevens den geringsten ingeseten, door de slagh en de executie selfs, eerst van dese importante saecke, de versochte kennisse, behalven dat de Heeren Staten van Hollandt in 't begin van het voornoemde faisissement, door de Heeren Ordinaris Gedeputeerden ter Generaliteyt wierden onderricht, dat den gemelden Ritmeester de Buat, gevraegt zijnde, of hy niet en wist, *dat het niet geoorloft was met den vyandt te corresponderen*, daer op hadde geantwoort, *het selve gedaen te hebben, met kennisse van den Heer Raedt Pensionaris de Wit*, die oock hadde verklaart, sulcks waerachtigh te wesen, maar dat de correspondentie, al eenigen tydt interrupt was geloopen; waar op wyders ondersocht zijnde, of dan de gemelde Raadt-Pensionaris, ende nevens hem, noch eenige anderen, uyt het midden van haar Hoogh Mogende Vergaderinge waren geauthoriseert, omme diergelijcke gewichte Correspondentien te onderhouden, ende andere Persoonen, buyten de Regeeringe daar toe te Employeren, ende haar, het selve, naar gelegentheyt wederom op te seggen, is daar op, by de gemelde Heeren Ordinaris, Gedeputeerden ter Generaliteyt geantwoordt, dat geene van haer allen kennisse hadden, dat den Heer Raadt Pensionaris de Wit, of yemandt anders, Ho. Mog. tot het houden van soodanige Correspondentien, waren geauthoriseert ofte bevoeght,

voeght, maer niet en wisten wat macht ende authoriteyt den meergemelden Heer Raedt-Pensionaris de Wit, by de Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, dien aengaende, mochte wesen gegeven. Waer uyt dan de Heeren Staten van Zeelandt gebleecken zijnde, dat 'er af-zonderlinge correspondentien ende handelingen wierden gehouden, niet dat de een of d'andere Provincie somwylen yets, Staet raeckende, aen de handt mochte komen, ende daer op verder, na de waerheydt van dien souden laten inquireren, om daer dan van aen de gemeene Bondigenooten gewisse kennisse te konnen geven, maer *ex professo* en by maniere van een separate negotiatie, over saecken, de gemeene Unie en alle Leden van dien, soo hooghlijck importerende, sonder aen deselve te geven eenige de minste Communicatie, het welcke by de respective Leden deser Provintie, in de jonghste vergaderinge, met groote bekommeringe wesende in gesien, hebben eenparighlijck verstaen, dat wy van dese saecke souden maecken een geraisonneert poinct van beschryvinge, om deselve, als wesende van sonderlingh moment, in de respective Vroetschappen ryckelyck te overwegen. Om welcke last ende ordere, compleçtelyck te voldoen, soo soude daer toe wel een geheele deductie van nooden wesen, die wy oock gaerne op 't papier sullen brengen, soo wanneer de Heeren Staten sulcks voor aengenaem mochten hebben gejugeert, met alle de redenen ende consideratien ter materie dienende, ende voort versien met pertinente resolutien; van de ongefondeerde en bouw-vallige argumenten, daer mede de bewuste Hollandtsche deductie, de separate correspondentien ende handelingen, met den Usurpateur Cromwel gehouden, soo wydtloopigh, doch sonder eenigh fondament tracht te Justifi ren, met vordere aenwysingen, van de schadelijcke vruchten, die dese maniere van doen albereydts heeft gegeven, ende noch vorder te vreesen staen, oock de confusien en strijdigheden, die daer uyt noortsaeckelijcken moet volgen, soo daer inne niet t'eenemael en wor-

de geremedieert. 't Welck goedt-vinden van u Edele Mogende afwachtende, sullen wy alhier alleen eenige weynige poincten in consideratie, kortelijck aenroeren, ende tot besluyt toonen, wat wegens de Provintie, ter vergaderinge van haer Hoog Mogende, over dit impertinent subject (onses oordeels) behoorde te werden ingebracht, versoeckende dat uwe Edele Mogende alles rypelijck, en na hunne importantie gelieven te overwegen; en vervolgens de Heeren hare Gedeputeerden, daer op volkomentlijck te belasten.

In de voorschreven Sententie wordt gesprooeken van seeckere Artijckelen van Vrede, die noyt aen hare Hoog Mogende zijn vertoont, die nochtans sulcks ter eerster plaetse toequam, en in dese Landen alleen zijn de Hooge Overigheydt, in saecken van Vrede ende Oorlogh, ende niet eene Provintie in 't particulier, gelijck het Hof Provintiael, de Provintie van Hollandt ende West-Vrieslandt, by de voorschreven Sententie, die hooge Character zijnde, en toe te schryven.

Het wordt den Ritmeesterde de Buat hoogh geimputeert, dat hy, seeckeren brief uyt Engelandt ontfangen hebbende, deselve aen de Ministers van Hollandt niet en heeft gecommuniceert, maer verbrandt gehadt; niet minder wordt hem te last geleght, dat hy over de voorschreve Importante saecken, tweederley correspondentien soude hebben gehouden, de eene opentlijck met kennisse, en de andere secretelyck sonder kennisse: wat sal de gemeene Hooge Regeeringe hier in voor miscontentement toonen? dat deselve buyten kennisse ende communicatie van alles is gelaten, ende dat dese correspondentien, ende handelinge alleen is gebleven tusschen de Ministers van de Heeren Staten van Hollandt en West-vrieslandt, en de voornoemde Rit-meester de Buat? het is van een quaet en pernicieus exempel, dat ten tyden van den laetsten Engelschen Oorlogh, met den Usurpateur Cromwel, over dat bewuit hatelyck werck, van de seclusie, tweederley correspondentie en onderhandelinge is gehouden, de eene met kennisse, en de ander

sonder

ſonder weten van hare Ho. Mog. Ja directelyck tegens haer intentie en reſolutie, en dat die gene die ſulcks hadden gepleeght, meer zijn geremuneteert als gecorrigeert. Aen den Ritmeeſter de Buat is bekent gemaekt en verklaert, door ordre van een Provintie datter geen apparentie was om yemant na Engelant te ſenden, 't geen ten anderen tyde ſoo vierighlijck is nagejaeght, en dat hy dien aengaende alle hope ſoude benemen, werdende alſo alle de Provintien buyten haer weten en kenniſſe daer mede vervangen, die het nochtans, buyten alle contraverſie te ſamen toequam, haer ſentementen daer over te verklaren. In ſomma 't gene de voorouders hebben voorſeght en gevreeſt, doe de Regeeringh noch ſoo geluckigh was, van een gemeen Hoogh Miniſter in den Staet van 't Landt te hebben, dat de Provintie van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt alles aen haer ſoude willen trecken, en over haer medeleden genoegſaem een ſubcrioriteyt oeffenen, werdt in deſen dage, by na geheelijck geadimpleert ende vervult. Zijnde oock nieuwelijck, onder het wapen en den druck van de Heeren Staten van Hollandt ende Weſt-vrieſlandt, in druck gekomen, eenige aenmerckingen ende aenwyſingen, op de jonghſte ingekomen Miſſive van den Koninck van Groot Brittannien, ſonder de andere Provintien daer over te kennen ofte conſulteren, daer van daer nochtans ſulcks reſultatien moeten afvloeyen. Omme nu te komen tot correctie en verbeteringe van alle deſe, ende meer andere Hooghgaende abuyſen ende incongruiteyten, die met meeninge konnen worden aengeweſen; ende om voor te komen, dat een ende deſelve ſaecke, op den eenen tydt niet geloont, ende op den anderen tydt niet geſtraft en werde, of dat in de eene Provintie voor geoordeelt en wel gedaen, en in een andere Provincie voor een Crimen, ende Delict ſoude worden gehouden: ſoo achten wy, dat 't meer als tydt is, die uyt den name, ende van wegen deſe Provintie, alle 't gene voorſchreven is, met een beſonderen ernſt, ter vergaderinge van de gemeene Bondtgenooten werde gerepreſenteert, ende vorder daer op aengehouden,

den, dat de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslandt mogen nalaten haer particulierlijck te onderwinden soodanige af-zonderlinge directien, correspondentien ende negotiatien, met andere Princen ende Potentaten als voren zijn aengewesen, dat in plaetse van dien, soodanige ordere werde gestelt, dat alle de Provintien, dien aengaende, mogen gerust zijn; ende daer inne egalijcken, tot bevorderinge van 't gemeene best, participeren, ende in cas dit buyten vermoeden by de Provintie van Hollandt niet mochte werden te wege gebracht, ende dat deselve, vervolgens de voorgaende manier van doen, niet soude nalaten, dat alsdan, wegens de Heeren Staten van Zeelant, soude worden verklaert dat haer Ed. Mog onschuldig willen zijn, aen de ondiensten, scheuringen, en andere onheylen, die daer wyders uyt te bevreesen staen, ende dat deselve dan oock soodanige af-zonderlinge correspondentien, directie, ende handelinge met andere Princen en Potentaten sullen aenvangen ende houden, als deselve voor den dienst van het gemeene Landt, ende hare Provintie sullen bevinden te behooren.

Brief van Cojet aen den Raet Pensionaris en antwoort.

Maar om in andere saacken voort te varen: De Heer *Cojet* schreef van den achtsten van January een vriendelijcken Brief, aengaende de Vredehandelinge, ende toegenegentheyt van de Heeren Sweetsche Mediateurs daer toe, oock het beraemen van een Handel-Plaats, en soo voort; op de welcke hem van den *Heer de Wit*, in gelijcke termen is geantwoort, die daar oock weder van den Gesandt over beschreven is. Haar Hoogh Mogende hebben oock aen den Koninck van Engelandt geschreeven van desen inhoudt.

SIRE,

1667. Van den Staet aen

IN onsen Brief van den ses en twintigsten November lestleden, hebben wy aen uMajesteyt beduyt de reden, om dewelke wy niet en konnen resolveren onse

se Ministers tot Londen te senden, om aldaer met U Majesteyt, ofte met den geenen die daer toe van hem souden wesen gemagtigt, den Vrede te tracteren, en wy en twijffelen niet, dat by aldien hy daer op make een serieuse reflexie, hem onse rede niet en sullen misvallen. Maer op dat'er niet zy, dat wy van onse zyde tot bevorderinge van een so salutair werk en sullen contribueren, en dat sal mogen dienen tot een veel grooter esclaircissement van onse goede intentie in den selven Brief uitgedrukt, hebben wy niet willen nalaten u Majesteyt door desen te verseeckeren, dat de instantien die wy soo daer als veelmaels voor desen, gedaen hebben, ten eynde dat hy wilde verstaen tot een Neutrale Plaets, om aldaer te tracteren, niet geschiet soo seer ter liefde van ons selfs; alsoo uyt onsen hoofde; wy geen difficulteit sullen maecken te passeren over alle formaliteyt van desen nature, om infaillibel te geraken tot de perfectie van een so Christelijk werk op sekere en eerlyke conditien, en ten dien eynde over al selfs in Engelandt *te gaen handelen op de formeele versekeringe die tot veel malen u Majesteyt ons heeft gegeven, als ter oorsake der Koningen van* Vranckrijck *ende* Denemarck *die uit kragt van de Alliantie die wy met haer hebben, zijn geworde met ons Principale partye in den tegenwoordigen Oorlogh. Daerom ist, gelijk het ten aensien der voorgemelde Koningen regtveerdig, en by gevolge ten onsen aensien nootsaeckelijk is, in consideratie van den nauwen band die ons te samen voegt, dat het Tractaet begonnen, en dienvolgende geluckelijk geeyndigt, en onder de Goddelijcken zegen gesloten werde, buyten het Territoir van Uwe Majesteyt. Wy hebben tot facilitatie van een soo salutair werk, door desen Brief wel willen versoecken, dat hem believe dese saek, so als die in der daet is te considereren; dat is, alsoo, dat wy waerlijk komen presenteren en goet vinden, dat het Tractaet geschie-* den Koninck.

de in een Neutrale plaets, waer de Ministers van de Geinteresseerden sig gevoeglyk mogen begeven. Soo veel te meer, overmits u y ons tot dus erré alreede dikwits hebben uytgelaten, met soo veel opregtigheyt en resolutie, dat soo u Majesteyt met deselve resolutie en openhartigheid daer op geliefd te antwoor- sal'er apparentie zyn, dat binnen weynig tyds en sonder uitstel, men de laetste perfectie sal geven aen dit Godvrugtig werk waer toe wy God sullen bidden het herte van U Majesteyt meer ende meer te wille inclineren, ten eynde op dat wy mogen voegen onse Wenschen niet meer nadruk voor sijn prosperireyt, en ons teeckenen, &c.

Sirc &c.

Des Koninks verklaringh. *Sijn Majesteyt* heeft oock sich verklaart, stellende selfs 's Gravenhage tot een Handel-Plaats; maar aangaande een Stilstant wist *Sijn Majesteyt* niet wat te antwoorden, als het geene eerder van de Gesanten selfs, buyten weten van de strijdende Partyen uyt vredelieventheyt scheen voorgestelt te zijn; maar indien sulcks van de Staeten Generaal en hun Geconfedereerde wierdt voorgestelt, dat *Sijn Majesteyt* daar in consenteerde, soo haast van de bysondere conditien, als mede van de tijdt, sou over een gekomen sijn.

Plaetsen tot den Handel voor geslagen. Haar *Hoog Mogende* hebben weder aan den *Koninck* geschreeven, en de Plaatsen Maastricht, den Bos of Breda, tot den Handel voorgeslagen, dat maar tamelijck by de Heeren Mediateuren opgenomen wierdt. Maar nae veel schrijvens over

Breda tot de Handel-Plaets genomen. en weder is eyndelijck de Stadt Breda tot de Handel-Plaats genomen. Waar over de *Staet* ook dese beleefden Brief aen den *Konink* geschreven heeft.

SIRE,

SIRE,

WY en kosten geen waerachtiger teecken ontfangen van de tegenheyt, met de welcke U Majesteyt apprehendeert de continuatie van 't vergieten der Christen Bloedt, als de haestigheyt met de welke het hem belieft heeft te beantwoorden onse Brief van den vyf en twintigsten February, ende de maniere die sy daer toe gebruykt heeft door de hare van den achtienden Maert st. Ang. Wy voldoen met deselve vaerdigheyt aen 't geene U Majesteyt daer inne van ons begeert, en doen nevens desen afgaen de behoorlycke Passe-poorten voor de Heeren Baron Hollis ende Coventry haer ghedestineerde Ambassadeurs tot het Tractaet, dat tot Breda sal gemaeckt worden, Wy hebben deselve in de beste ende ampelste forme doen opstellen, die men heeft konnen bedencken, soo dat wy niet en twyffelen of U Majesteyt sal de selve aggreeren, alsoo wy de selve oock in goet vertrouwen hebben doen expedieren, en met intentie om te voorsien dat alleen die Heeren de vereyschte sekerheyt vinden in haar passage, ende ter plaetse daer de Vrede gehandelt sal worden, maer oock alle beleeftheydt ende goet onthael, dat men schuldig is aen den Caracter ende Personen die tot een soo goet ende heylig oogmerck komen; Tot welcken eynde, en op dat wy daer inne beter mochten reusseren, sal het U Majesteyt gelieven ons in tyde te laten waerschouwen soo wel van den dag wanneer de Heeren Ambassadeurs uyt Engeland sullen vertrecken, als van de plaetse haerer aenkomste, op dat wy tyd mochten hebben om de noodige ordres te stellen tot haer receptie. Ende alsoo wy in desen Oorlog niet zyn getreeden als tot ons groot leetwesen, bidden wy Godt, dat hy dese vastgestelde Negotiatie wil segenen, om de selve te vernietighen, ende U Majesteyt te overstorten met sijne waerste zegenen. Sire &c.

Geeommitteerden daer toe genomineert.

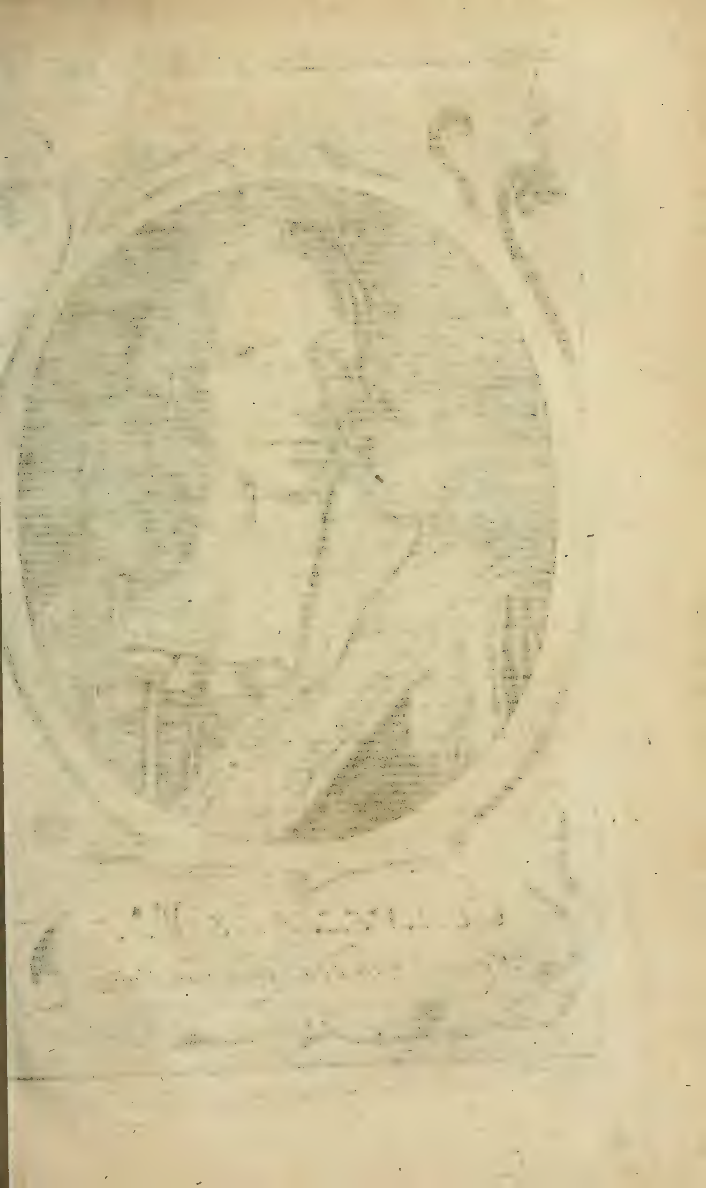
De Paſpoorten wierden oock daar toe vervaardight, en van den *Koninck* daer over weder aen de *Staeten*, aengaende der Geſanten reyſe en receptie, geſchreven wierdt. Tot deſe Vredehandelinge dan aldaer zyn gedeputeert van wegen deſen *Staet*, de Heeren *Ripperda van Buyrſe*, *Hieronymus van Beverningh*, de Raedt Penſionaris *de Hubert*, *Alardus Petrus Jongſtal*, *Schrieck* en *Sterkenborg*, van de welcke de Heeren *van Beverningh*, de Raet Penſionaris *de Hubert* en *Jonghſtal* ſich voor af naer Breda begeeven, ſonder evenwel, tot eenige onderteeckeningh van het Tractaet te procederen, voor dat de andere Heeren mede tegenwoordigh ſoude zyn. Die van *Engelandt* waeren *Hollis* en *Coventry*. De *Keurvorſt van Brandenburg* deed den *Staet* oock zyn Mediatie aenbieden; het welcke de *Heeren Staten* hebben overgenomen, en de Heeren tot Breda toegeſchickt. Van wegen Denemarcken quamen *Klingenberg* en *Chariſius*: maer van *Vrankryck* was de Heer *Courtin* beneffens den *Grave d'Eſtrade*: hier by quam noch een Graeve van *Dona* van wegen Sweden.

Aenvang van den Handel.

Men vingh dan den Handel, (die wy niet van meening ſijn in het lange te verhandelen) weder aen, maer dewyl de *Engelſchen* nae het voorſtellen van de allernativen noch al bleven trayneren, toonde men ſich daer over weynigh genoeght; en het ſou miſſchien noch langer geduert hebben, ten waere het gevolgh van Chattam, daer hier terſtondt van geſproocken ſal worden, de ſaeck een beter ſchot gegeven had.

Wy komen dan tot deſe laetſte actie met onſe vyandlijcke *Engelſchen*, en brengen hier eyndelyck mede in het ſpel de andere van dit beroemde Broeder-paer, den Heer *Cornelis de Wit*. *Ruward van Putten* en Borgemeeſter van Dordrecht &c.

hoe-

CORNELIS DE WIT
Ruward van den Lande van Putten

I: L: fec

hoewel hy al voor heen in den Munsterſche Oorlog ten volle was gecommandeert geweeſt, daer hy in de ſchaduwe van onſe verkortingh is gebleven. Deſe Heer dan wiert op 's Lants Vloot gecommandeert, om de voorgenomen actien te beſtieren, en dewyl volgens de Statuyten van Dordrecht geen Borgemeeſter in der tijdt vermocht in eenigh Employ, buyten de Stadt ghebruykt te worden, ſonder voorgaende conſent en diſpenſatie van den Oudt-Raedt aldaer, is beſlooten dat by Miſſive gemelde Heeren van den Oudt-raet tot de diſpenſatie ſouden verſocht worden, gelyck ſulcke oock verkregen is. Soo wiert de Heeren Gecommitteerden dan deſe Commiſſie gegeven.

De Heer Ruard gecommitteerde ten velde nu op 's Lants Vloot.

DE Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, Allen den genen die deſe ſullen ſien ofte hooren leſen, ſaluyt; Doen te weten: Alſoo wy nu niet minder als in de *twee* jonghſt verlopene Jaren van *ſeſthien hondert een en ſeſtigh* en *ſeſthien hondert ſes en ſeſtigh*, om verſcheyden redenen, ende conſideratien ons moverende, noodigh hebben geacht, dat door eenige weynighe perſoonen, die wy betrouwen dat God den Heer Almachtigh met goet beleydt, ende genoechſame ſtandtvaſtigheydt begaeft heeft, onſe authoriteyt by *repreſentatie en deligatie*, in 's Lands Vloote gebracht, ende in dier voegen alles daer door in ordre, ende in krachte van executie gehouden werde, ende dat boven ende behalven de ordinaris beſtellinge van bequame Hoofden ende minder Officieren, tot executie van onſe Ordres ende Inſtructien de nootſaeckelykheydt vereyſt, Soo iſt: Dat wy ons betrouwende op de goede qualiteyten, wysheydt, voorſichtigheydt, beleydt ende ſtantvaſtigheydt van de Heeren *Cornelis de Wit*, tegenwoordigh Borgermeeſter der Stadt D*ordrecht* ....., reſpective Gedeputeerden in onſe Vergaderinge van wegen de Provincien van *Hollandt*, *Zeelandt* en *Vrieſlandt*, de ſelve gecommitteert, geauthoriſeert

Commiſſie voor den Ruard van Putten op de Vloot gecommitteert.

en

en gevolmachtigt hebben, gelyck wy hun committeren, authoriseren en volmachtigen by desen, om gesamentlyck, of wel een ofte eenige van haer, sonder ruggespraecke door alle bedenckelyke ende betamelycke middelen, naer ingenomen advys ende gehoort de consideratien van 's Landts *Luytenant Admiralen ende andere Hoofden*, de conjunctie van de gemelte *Vloote*, met die van den Koningh van *Vrankryk* te faciliteren ende effectueren. oock de selve Vloote tot afbruyck van den gemeenen vyandt te water ende te Lande te doen ageren, na dat de occasie ende toevallen sulcks sullen toelaten, ende voort alles te resolveren en effectueren, oock te doen effectueren, wat na gelegentheyt en vereysch der saecken, ten meesten dienste, welstant en verseeckeringe van desen Staet, en afbreuk als voren bevonden sal werden te behooren, mitsgaders de verdiende straffen te decreteren of doen decreteren tegens alle die gene die ter saekke van *wandevoire, disordre, inobedientie*, ofte andersints tot eenigen tyde culpabel souden mogen bevonden werden, en voorts alomme de noodige Kryghs-discipline te doen observeren en onderhouden: beloovende voor goet, vast, en van waerden te houden, 't geene by haer Ed. te samen, ofte een, ofte eenige van hun lieden, nopende 't geene voorsz is gedaen en geeffectueert sal werden. Lasten en ordonneren dienvolgende alle *Luytenants*, *Admiralen*, *Vys-Admiralen*, *Schouten by Nacht*, ende alle andere soo *Officieren* als gemeene *Matrosen* ende *Soldaten*, in de voorsz. Vloote wesende, de voornoemde onse Gedeputeerden ende Gevolmachtighden in de voorsz. qualiteyt te erkennen, respecteren ende obedieren. Aldus gedaen ende gearresteert ter vergaderinge van de hoogh-gemelte Heeren Staten Generael in den Hage den *seven en twintighsten May, sesthien hondert seven en sestigh*, Was geparapheert *A. B. de Pallant*, Onderstont. Ter Ordonnantie van deselve, ende geteeckent

N. Ruysch.

Maer

Maer ondertusschen had men elders, namentlyk in West-Indien, noch dapper de handen gerept: daer men Surinname ingenomen ende andere merkelycke schade de Vyanden toegebracht had, dat breder van anderen is verhandelt. Conquesten van den Staet in West-Indien.

Op den elfden Juny, des Jaers 1667. geraekte 's Lants Vloote, onder *de Ruyter* en het mede gesagh van den *Heer Ruward*, sterck 80 Oorlogs Schepen, in Zee: maer ontmoeten op den 14 een sware Storm, waer door eenige Scheepen hun Anckers mosten kappen; eyndelyck geraecktese noch op den 17. voor de Revier van Londen. 's Lants Vloot in Zee.

Alhier maeckte men een bestellingh onder de Hoofden tot de vordere voorgenoemde aenslagen; volgens de Instructie daar van by haer *Hoog Mogende* gegeven, gelyck die hier volgt:

DE Gedeputeerden ende Gevolmachtigden van de Hoogh Mogende Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden tot de expeditie en over het employ van 's Landts *Vloote*, hebben naer voorgaende rype deliberatien, conform de advysen van den Luytenant Admirael *de Ruyter*, als Generael van deselve *Vloote* mitsgaders van de Heeren Gedeputeerde uyt de Collegien ter Admiraliteyt alhier aenwesende, eenparigłyck goedt gevonden ende geresolveert, dat de voorschreve *Vloote*, soo haest die voor Gaets by den anderen sal werden versamelt, ende in Esquadres na behooren verdeelt, weder ende wint dienende, haer cours sal stellen langs de Hollandtsche Kust, tot voor de Mase, ende aldaer, of wel onderwegen, by haer bekomen hebbende de bewuste Landt Militie, ende eenige noodige behoeften, in de Mase voorsz. geembarqueert ende ingescheept, voorts haer cours sal setten na de Revier van *Londen*: Ende sal wyders tot narichtinge van de Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden en Gevolmachtighden, die in de voorsz. *Vloote* verblyven, en de expeditie selfs bywoonen sullen mits- Instructie wegens het Employ der Vloot.

mitsgaders van den Gemelte Luytenant Admirael en Opperhoofden dienen, dat de intentie ende resolutie is, dat met de voorsz. *Vloote*, onder *Godes* toelatinge, de voorschreve Reviere van Londen sal werden ingezeylt, ende voorts de *Reviere* van *Chattam* of *Rochester* met gewapent kleyn vaertuych, Branders, en oock so veel Oorlogh Schepen van de *Vloote*; als doenlyck sal zyn, opgeloopen, om aldaer onder *Godes* genade ende zegen, te vermeesteren ofte te ruineren soodanige Engelsche Schepen, voor, of omtrent *Chattam* en elders op de voorsz. *Reviere* gevonden werdende, midtsgaders oock te verbranden oft op andere wyse onbruyckbaer te maecken de Koninghlycke Magasynen, Provisie, ofte Ammonitie van Oorlogh die tot *Chattam* voorsz. sullen werden gevonden: Dat ook tot beter uytvoeringe van al het selve, de Lant-Militie als voren by de *Vloote* verwacht werdende, midtsgaders de Scheeps-Soldaten, ofte Mariniers op de *Vloote* zynde, met eenige aental Matrosen voet aen landt sullen setten, soo omme te bemachtigen de Forten en Blockhuysen, die de executie van 't voorschreve voornemen eenichsints souden konnen verhinderen of incommoderen, als omme het exploict selfs met meerder nadruck ende vigeur te helpen effectueren. Alles met dien verstande nochtans, dat aen de volkomene en absolute dispositie van de gemelte Heeren hare Ho. Mog. Gedeputeerden ende Gevolmachtighden in de *Vloote*, volgens den text ende teneur van Commissie sal werden gelaten, gelyck gelaten wert mitsdesen, om met advys van de meergemelten Luytenant Admirael de *Ruyter* ende andere Hoofden der selver *Vloote*, soo over de saecke selfs in het Generael, als over alle de particulariteyten van dien, insonderheyt mede aengaende de ordre, forme ende maniere van executie, alles te doen ende in 't werck te stellen, 't gunt sy luyden ten meesten dienste van den Landen bevinden sullen te behooren; ende gheneralyck haer met de voorschreve *Vloote*, gecompagneert ofte verdeelt, te vervoegen ende te onthouden werwaerts, en daer sy luyden sullen achten 't selve met de resolutien ende inten-

intentie van haer Ho: Mog. beſt over een te komen, ende oirbaerlyck te zyn, ten welcken eynde haer ter handen geſtelt zyn, ofte hier nevens ter handen gheſtelt werden de Conventie, op den *vyfden* der voorleden Maendt tuſſchen den Heere Grave *d'Eſtrades*, Extraordinaris Ambaſſadeur aen den Koning van *Vranckryck*, ende de Gedeputeerden van haer Ho. Mog. in 's Graven Hage geſloten, midtſgaders Extract uyt het Regiſter der Secreete reſolutien van haer Ho. Mog. in date den *dertichſten* der ſelver maent.

Ende ſal van nu af aen, de Heeren Gouverneurs van Galais ende Balogne, by Miſſive advertentie gegeven werden, dat 's Lants *Vloote* huyden Zee ghekoſen heeft, ende haer cours ſal ſtellen van voor het Texel Zuydtwaerts aen, inghevolge ende tot naerkominge van de voornoemde Conventie: met byvoeginge, dat ſo wanneer de voorſz. *Vloote* omtrent de Hoofden, of de Reviere van Londen ſal weſen gearriveert, haer daer van naerder advijs gegeven ſal werden, met verſoeck, dat ſy van het gene voorſchreve is, in alle diligentie, den Koningh haer Meeſter, mitſgaders oock den Heer Hartogh van *Beaufort*, Admirael Generael van ſijn Majeſteyts *Vloote*, gelieven te verwittigen, ten eynde oock van die zyde de voorſz. Conventie, met alle ſpoet, nae mogelycheyt achtervolght ende voldaen moge werden.

Dat wyders aen de Heeren Gecommitteerde Raden ter Admiraliteyt in Zeelandt, mitſgaders oock aen den Luytenant Admirael *Bankert*, van 't uytloopen der voorſz. *Vloote*, advertentie ſal werden gegeven, met ſerieuſe recommandatie, ende aenmaninge, ten eynde 's Landts Oorloch ſchepen in de Zee-gaten der voorſchreve Provincie gereet leggende, ende tot deſe *Vloote* ghehoorende, ſonder eenich uytſtel moghen werden uytgepreſt, en de Vlagge te gemoet geſonden, nemende ten dien fine haren cours langs de Kuſte Noort-Ooſtwaerts aen, aengeſien het voornemen is, met 's Lants *Vloote* voor eerſt langs de ſelve Kuſte cours te ſetten Zuytwaerts aen, en in cas daer inne eenige veranderinge ſoude mogen voorvallen, dat de voorſz.

voorsz. Zeeusche Schepen daer van door eenich kleyn Vaertuych, langs de voorsz. kuste sullen werden geadverteert. Actum in 's Landts Schip de *Seven Provincien* leggende ten Ancker tusschen Texel en Petten omtrent een myl van de Wal, den *sesden* Juny *sesthien hondert seven en sestich*. Was geparapheert *H. Gockinga* Onderstont, *Ter Ordonnantie van de selve*, ende was onderteeckent *Lod. Wys*.

De Vloot wierdt in drie Esquadres verdeelt, volgens de volgende vedeelinge.

Drie Esquadres verdeelt met haer Branders.

Admirael de Ruyter.
Vys Admiraal de Liefde.
S. by N. Jan van Nes.
Cap Evert van Gelder.
Hendrick Gotskens.
Jacob van Meeuwen.
Niclaes Marrevelt.
Jan Roetering.
Abraham van Zeyl.
I. Pauwelsz. van Gelder.
Jacob Andriesz. Swart.
Jacob Paeuw.
Jan Heck.
Pieter Cornelisz. Sitter.
Jan Jansz. Maauw.
Jacob Willemsz, Broeder.
Francoys van Nideck.
Niclaes Nalhout.
Willem Boudewynsz.
Pieter Jacobsz. Nanningh.

Branders.

Jan Dircksz. Kuvenhove.
Cornelis van der Hoeve.
Cornelis Gerritsz Mak.
Jan Danielsz van Ryn.
Jan Cornelisz. Jacht.
L. Admiraal van Nes.
Vys Admiraal Enno D. Stat.
S. By N. Willem van der Zaen.
Cap. Jan van Amstel.
Cornelis de Liefde.
Dirck Schey.
Jacob Cornelisz. Swart.
Joost Verscheur.
Jan van Nes de oude.
Thomas Fabritius.
Ysbrant de Vries.
Gerrit Boos.
Jan du Bois.
Michael Suyst.

Jan

Jan Gijsels van Lier.
Elant du Bois.
Jacob Pietersz. Swart.
Pieter van Wijnbergen.
Laurens de Bruyn.
Wijnant van Meurs.

Branders.

Gerrit Forens.
Jan de Graaf.
Hendrick Hendricksz.
Willem Willemsz.
Lt. Admirael van Gent,
Lt. Admirael van Meppel.
Vijs Admirael Sweers.
Vijs Admirael Schram.
S. by N. Verburch.
Schout by nacht Vluch.
Cap. Hendr. Adriaensz.
Jan de Haen.

Lt. Collonel Palm.
Hendrick Vollenhoven.
Jacob Binckes.
Thomas Tobiasz.
Pieter Claesz. Wijnbergen
Gillis de Wildt.
Pieter Magnusz.
Jan van Braeckel.
Cornel. Joosten Smient.
Jacob Philipsz.
Jan Jansz. Verboekelt.
Cornelis Gerritsz. Vos.

Branders.

Hendrick Eddre.
Jan Jansz.
Symon Poppinga.
Willem Gerritsz. Amberlandt,
Rem Pietersz. Mars.

Actum in 'sLandts Schip de Seven Provincien, den 13 Juny *sestien hondert seven en festig*.

Smalle verdeelinge van 't Hooft-Esquadre van 's Lants Vloote, geformeert den dertienden Juny sestien hondert seven en sestigh.

Abraham van Zeyn
Jacob Paeuw.
Pieter de Sitter.
Vijs Admir. de Liefde.
Frans van Niedeck.
Niklaes Marrevelt.
Jacob Pietersz. Nanningh.

Brand. { Jan Dirckfz. / Cuwenhove. / Jan Cornelsz. / Jacht.

Jacob Willemſz.
Broeder.
Jacob van Meeuwen.
Jan Pauwelſz. van Gelder.
Admirael de Ruyter.
Hendrick Gotskens.
Evert van Gelder.
Fregat. Dirck de Munnick.
Niclaes Naelhout.
Jan Maeuw.
Jan Heck.
Schout by Nacht.
Jan van Nes.
Jan Roeteringh.
Jacob Andrieſz. Swart.
Fregat. Willem Boudewijnſz.

Brand. Cornelis Jacobſz vander Hoeven. Jan Danielſz. van Rhijn.

Branders. Gerrit Andrieſzen Mack.

Actum in 's Lants Schip de Seven Provincien, den 13 Juny 1667.

Smalle verdeelinge van het Esquadre van den Luytenant Admirael van Nes.

Jan du Bois.
Michaël Suyſt.
Jacob Corneliſſen Swart.
Vys Admirael Enno D. Star.
Jacob Pieterſen Swart.
Cornel. de Liefde.
Fregat, Lourens de Bruyn.

Brand. Gerrit Forens.

Dirck

Dirck Schey
Ysbrant de Vries.
Brand. { Hend. Hendriksz. / Willem Willemsz. } Jan Gijsels van Liet.
L. Admirael van Nes.
Jan van Amstel.
Elant du Bois.
Fregat. Wijnant van Meurs.

Joost Verscheur.
Gerrit Boos.
Schout by Nacht Willem vander Zaen.
Brand. Jan de Graaf.
Jan van Nes d'oude.
Thomas Fabritius.
Pieter Claesz.
Wijnbergen.

Men hielt den selven dagh Krijghs-raedt, in de welcke acht of negen, soo Soldaten of Matrosen, een tot de doot en de andere tot minder straffe veroordeelt zijn geworden. Sy lagen op den sestienden ten Ancker buyten Noort-Voorlandt, waar van door de Heer Volmachtighde Notificatie aen den *Hartogh van Beaufort* en den *Heer van Beuningen* wierdt gedaen; toonende dat hy daar was om de conjunctie der *Fransche*, volgens het geene op den vijfden dier Maendt met den Heer *d'Estrades* was geconvenieert. Op den seventienden wiert besllooten tot voor 's Konincks-Diep op te loopen, wanneer oock den *Heer de Wit*, gevolmachtighde op de Vloot, een Lijf wacht van Marinen van vijftigh of tsestigh Man toegesonden wierdt, met een gagie van vijftigh tot achtien guldens 's maants.

Soldaten en Matrosen gestraft.

Vordere aantocht en verrigtinge van de Vloot.

Op Saturdagh den achtienden, leggende de Vloot voor 's Konincks-Diep, is de Hooge

Krijghs-raadt aan Boort geseynt, namentlijck de Hoofden van de Militie, so te Water als te Lande, in de welcke present de Heer Gemachtighde nae rijpe deliberatie goet gevonden is, seventien van de lichtste Scheepen, beneffens vijf Advijs-Jachten uyt de Vloot te detacheren, om het Koninghs Diep, soo haast als mooghlijck waere, op te zeylen; en zijnde gekomen tot in de Rivier van Londen, met alle doenlijcke vlijt en spoet te trachten tien of twaalf *Engelsche* Fregats, van 30. tot 40. stucken, nevens twintigh Barbados-vaarders, die naar seecker advijs hen des daaghs te vooren door een Noorts Schipper, komende van Londen, toegebracht, in de Hoop van Gravesant laegen, te beloopen, en waar het mooghlijck te vernielen; als mede om de gelegentheyt van de Rivier van Rochester, en de Sterckte op het inkomen der selve, nieuws geleght, te verspieden: tot welcken eynde, met communicatie van den Lieutenant Admiraal *de Ruyter* en andere tegenwoordige Hooft-Officieren dese navolgende Schepen daar toe, om onder den Heer Luytenant Admiraal *van Gent*, en den Vice Admiraal *Johan de Liefde*, en den Schout by Nacht, *David Vlugh*, die optocht aan te vangen, uyt gesondert sijn geworden.

En eenige Galjoots

Uyt de Mase.

Officieren.	*Scheepen.*
Capt. Elandt du Bois.	Uytrecht.
Cornelis de Liefde.	Wassenaer.
Nicolaes Naelhout.	Harderwijck.
Willem Boudewijnsz.	't Quart van Nim.
Jan van Brakel.	De Vrede.
Pieter Jacobsz. Nanningh.	Gornichem.
Advijs-Jacht Dirk de Munnik.	De Faem.

Branders.

Gerrit Andriesz. Mack.	Schiedam.
Jan Danielsz. van den Rhijn.	Pro Patria.

Van Amstelredam.

Officieren.	*Scheepen.*
Capt. Hendr. Vollenhove.	d'Agatha.
Thomas Tobiasz.	de Beschermінge.
Abram van Zijl.	de Leeuwin,
Luytenant Collonel Palm.	Deventer.
Jan du Bois.	De Vrede.
Jacob Binckes.	Essex.
Jan Pouwelsz. van Gelder.	Harderwijck.
Cornelis Joosten Smient.	de Star.
Jacob Paeuw.	Essex.
Pieter Magnusz.	't Raeth van Haarl.
Ysbrant de Vries.	Stavoren.

Advijs-Jachten.

Louwerens de Bruyn.	De Postellion.
Jacob Philipsz.	De Braeck.
Jan Jansz. Verboekelt.	De Winthont.
Cornelis Gerritsz. Vos.	De Galeye.

Branders.

Jan Jansz.	't Wapen van den H. van Jork.
Hendrik Hendriksz.	de Catharina.

Schippers.	*Galjoots.*
Klaes Meeusz. van den Raet, geladen met Ammunitie.	Swarte Leeuw. Fluyt Schip.
Dirck de Turck.	de Leger.
Jacob Thomasz Camp.	S. Nicolaes.
Adriaen Martensz. Basque.	de Liefde.
Jan Pietersz. Otje.	't Swarte Paert.
Cornelis Jansz. Dronthem.	d'Eendragt.

Aelbert Kool.	de Catharina.
Jan Bastiaensz.	's Lants Welvar.
Willem Trompetter.	St. Catharijn.
Abraham Crispijnsz.	St. Pieter.
Gondert Pietersz.	de Jonge Prins.
Gent Pietersz.	de Klomp.
Ary Cornelisz Moenens.	't Schaep.

De Landt-Militie, die op dese afgesonderde Vloot sou mede gaan, is oock ieder onder sijn Hoofden over dese Schepen verdeelt. Maer also de *Ruard* oordeelde dat sijn persoon tot naarder opsicht en beter ordre by dit exploict noodigh was, is deselve volgens besluyt van de Krijghsraedt op het Schip Agatha by den Luytenant Admirael *van Gent* overgegaan. Sy konden met dat getye niet vorder komen als tot de Middel-gronden, daar zy het getye hebben moeten stoppen; maar aldaar ontrent vier glasen gelegen hebbende, schoot de wint Zuyd Oost, met een redelijcke koelte, soo datmen aanstonts de Anckers lichte. Maar tegens den avondt verslapte de wint wederom, soo dat sy niet verder als tot Holhaven konden komen, zijnde ontrent anderhalve mijl van de voornoemde Hoope afgelegen, en omtrent half wegen tusschen de Rivier van Rochester en Gravesandt, daarse het weder met de ebbe moisten setten, waar door de verhoopte *Engelsche* Schepen tijdt kregen om sich wegh te maacken en te retireren.

Op den twintighsten is besloten weder met de voor-ebbe af te zeylen tot voor de Rivier van Rochester; en aldaar gekomen zijnde, den Capiteyn *Banckert* (korts te vooren op sijn versoeck, daar hy ter oorsaack van sijn moetwilligh te lande gaen, in de Boeyens sat, daer toe geëmployeert) *Pieter Magnusz.*, en *Jan du Bois*, met hun onderhebbende Schepen het souden dicht onder de

Sterckte

Sterckte Charnesse, als gesegt is, op de mondt van de Rivier leggende, setten, die vorders met het gros van het Esquadre souden werden gevolgt. Dat de voorschrevene drie Capiteynen voor het Fort zijnde gekomen, soo veel als mooghlijck waare daar op souden Canonneren. Dat vorders oock ontrent 800 Man Land-Militie en Scheeps-Soldaten door de Boots en Chaloupen aan Land souden worden geset, die de voornoemde Sterckte met alle vigeur en gewelt souden aantasten, en waere het mooghlijck vermeesteren, en tot naarder ordre beset houden.

Wy konnen van dit stuck wercks, dat hier opgevolght is, niet beter als den Brief van den *Heer Ruward*, daer over aen den *Staet* gheschreven, naesien.

Hoogh Mogende Heeren:

ONsen laetsten aen Uw Hoogh Mogende is geweest van den 7 deser loopende Maent; dien selve avont quame wy ten anker voor aen de mont of het inkomen van 'sKonings-diep alwaer wy aenstonts de hooge Officieren van 's Lands Vloote aen boord gezeynt hebbende, bevonden dat wy van deVlagge,ende van 't Esquadre van den Luytenant Admirael van Gent, boven ende behalven 't Schip van den Vice-Admirael Sweers, noch vermisten den Capiteyn de Wilde, voerende het Schip Campen: Wy konnen als nog niet anders oordeelen, als dat de selve naer verlies van Ankers en Touwen naer Zeelandt ofte eenige andere Haven sullen zijn geretireert; Ende voorts met de opgemelte hooge Officieren in deliberatie geleid hebbende, wat met 's Landts Vloote ten meesten dienste van den Staet ende tot afbreuk van den vyand ondernomen ende geattenteert behoorde te werde, ende in propositie gebragt zijnde, of niet gerade sou zijn het voorsz. Konings-Diep, ende voorts de Rivier van De Ruwarts Brief aen de Heere Staten.

 Lon-

Londen, ofte van Rochester op te zeylen, ende in agtinge genomen seker advijs, ons dien selven dag door een Schipper van Noorwegen, komende van Londen, aengebragt, houdende dat thien ofte twaelf Engelsche Fregats, van dertig tot veertig stucken, met twintig Barbados vaerders, waren leggende in de Hoop by Gravesant, ende geconsidereert dat ten hoogsten dienstig soude zijn, het inkomen, ende de Riviere van Chattam of Rochester te recognosceren ende te besien, de gelegentheydt van het Fort op het inkomen van de voorsz. Riviere gelege, omme dan voorts naer ondervindinge met de Landt-militie en de Zee-soldaten op ende jegens het voorsz. Fort naer gelegentheyt te ageren, ofte wel voorts op te loopen naer de Hope voornoemt, ende aldaer de voorsz. Fregatten ende Barbados-vaerders te attacqueren, ende was 't mogelijk te vermeesteren ofte te ruineren, is de finale resolutie dien avont uytgestelt, omme op het voorsz. subject mede te hooren de considerationen van de Hooge Militaire Officieren van de Land-Militie: Welken volgende de gemelte hooge Officieren, neven den Scheeps Krijgs-Raedt, des anderen daegs 's morgens tusschen drie ende vier uren, bescheyden ende gekomen zijnde, is naer rijpe deliberatie goedt gevonden ende geconcludeert uyt 's Landts Vloote te kiesen ende te detascheren seventhien van de lichtste Schepen ende Fregatten, nevens vijf Advijs-Jagten, ende eenige Galjoots ende Boots, omme 't voorsz. Konings-Diep so haest mogelijk op te zeylen, ende in de Riviere van Londen gekomen zijnde, met alle doenlyke vlijt en spoet tragten te beloopen de Fregatten en Barbados-vaerders voornoemt, deselve indien daer toe gelegentheydt mogte occurreren, te attacqueren, ofte te ruineren, ende voorts de inspecterende gelegentheydt van de Riviere van Rochester, ende het Fort op 't inkomen van deselve aldaer nieu geleydt: tot welcken einde gedispicieert ende verkore syn de Scheepen ende

Officie-

Officieren in de nevens gaende Lijste breeder geëxpresseert, ende hebben wy het commandement over deselve gedesereert aen den Lt. Admirael van Gent, ende daer benevens als Vice-Admirael, ende Schout by Nagt gestelt Johan de Liefde ende David Vlug: Ende is voorts op de verdeelinge van de Mariniers ende de weynige Land-militie, by de Vloote zynde, over de Schepen ende Fregats, tot het voorsz. exploict gedestineert, de gerequireerde ordere gestelt, ende voorts eenig kleyn Vaertuyg geordonneert, ende voor uyt afgesonden, omme de diepte in het voorsz. Konings-Diep, ende de gronden te peylen, om voorts de Schepen van Oorloge van de gelegentheyt van dien te konnen waerschouwen ende adverteren. Wy hebben ons so veel gespoeyt ende die diligentie gebruyckt, dat tot de verdelinge van de voornoemde Militie, ende het defereren van de voorsz. commandementen, de nodige Acten gedepescheert, ende noch dienselven dag, ofte laet in den avont ter executie geleyd; en sulks also in state gebragt is, om met het aenbreken van den dag met het meer-gemelte Esquadre te konnen oplopen. Ik hebbe ook geoordeelt van myn debvoir, ende de intentie van den Staet te zyn, omme alle confusie voor te komen, ende op alles de gerequireerde ordres ten spoedigsten te konnen stellen, in Persoon mede te gaen, ende my te vervoegen op het Schip d'Agatha, by den Luytenant Admirael van Gent uytgekoren, om by sijne Ed. gecommandeert, ende tot 't voeren van de Admiraels Vlagge gebruykt te worden: gelyk wy dan vervolgens den negentienden deses, des morgens omtrent ten vier uren, met de voorvloet, onder zeyl gegaen zyn, met een Z.W. wint, soo dat wy genootsaekt waren het Konings-Diep op te laveren, ende met het selve getye niet verder hebben konnen komen, dan een weynig beneden de middel-gronden, alwaer wy genootsaekt geweest zyn het Anker te werpen, ende getye te stoppen: Edog omtrent vier glasen aen Anker gelegen hebbende,

de, is den wint geloopen zuyd-oost met redelyke koelte. soo dat wy resolveeraen aenstonts Ancker te ligten, ende sonder tyt verlies tegens de ebbe het Konings-Diep op te loopen. gelyck wy oock den wint so favorabel hebben gehadt. dat wy hoopten ende vastelyck vertrouwden, de voorsz. Fregatten ende Barbadosvaerders, dien selven avont in de Hoope te sullen konnen attrapperen: Maer het heeft Godt Almagtig Geliest, tot ons groot leetwesen, omtrent den avond de wind te laten vallen, sulks wy met dien vloet ende het hoog water niet verder hebben konnen opzeylen dan tot Holhaven, zynde omtrent anderhalve myl van de Hope, ende op de halve weg tusschen de Riviere van Rochester ende Gravesant voornoemt, alwaer wy genootsaeckt waren, so haest de ebbe begonde af te gaen, het te setten, ende dienvolgende aen den Vyand tydt te vergunnen, om met de voorschreve Schepen sig te konnen retireren.

Huyden omtrent den middag zyn wy met het begin van de ebbe weder afgesakt tot voor de Riviere van Chattam, ende ordre gestelt hebbende dat de Lantmilitie ende een gedeelte van de Zee-Soldaten haer aen lant soude begeven, ende aentasten het Fort Charnesse, leggende op den hoeck van de voorsz. Riviere, zyn wy met eenige van de Schepen van Oorlogh voor 't voorsz. Fort ten Ancker gekomen; alwaer een Koninghs Fregat en eenige andere Schepen en Branders, soo wy bericht werden, geanckert waren, de welke alle de Reviere van Rochester opgeloopen zyn, gelyk oock het Volck in 't voorsz. Fort leggende, alle de vlugt hebben genomen, eer dat de voorsz. Land-militie daer binnen is gekomen soo dat de Matroosen, na dat op het Fort omtrent anderhalve ure was gecanonneert, de Vlagge op het voorsz. Fort staende, hebben afgehaelt.

Wy hebben in 't voorsz Fort gevonden vyftien ysere stucken Canon, schietende 18 ponden bals, dewelke

wy

wy geordonneert hebben aen eenige van de Schepen van Oorloge aengebragt te werden: voorts een groote quantiteyt van Ronthout. ſo Maſten als Rheen en Stengen van allerhande ſwaerte, naer wy uyt de Officieren berigt werden, wel drie a vier tonne gouds waerdig zynde een groot gedeelte van de ſelve alle gepr.epareert ende gereet gemaekt: alle de Capiteynen zyn gelaſt van't ſelve ſoo veel af te halen, alſſe bequamelyk ſullen konnen op de zyde van de Schepen bergen; ende het overige hebben wy geordonneert, dat verbrandt ende aen ſtucken gebackt ſal worden.

Vermits het ongeluck van de abſentie der meeſte Lant-militie, door den ſtorm, ende het vertrek van alle de Fluyten, is de Militie niet ſoo ſterck, dat de Hooft-Officieren gereſolveert zyn het Landt in te marcheren, alwaer vertrouwe dat anderſints conſiderable dienſten gedaen ſoude konnen werden: Wy zyn ondertuſſchen van meyninge de Riviere van Londen geſloten ende beſet, ende ſulks de Stad te water belegert te houde, ende ſonder nader ordre van uwe H.M. ſoo weynigh Schepen te laten paſſeren als wy met den dienſt van het Landt oordeelen ſullen over een te komen; tot welcken eynde wy den Lt. Admirael de Ruyter, met het gros van 's Landts Vloote herwaers op ontboden hebben: ſullende voorts niet manqueren Uwe Ho: Mog: notificatie te geven van 't gene hier ſal komen voor te vallen, ende ondertuſſchen Godt Almachtigh bidden Uw Hoogh Mog. Perſoonen ende der ſelver loffelycke Regeeringe meer en meer te willen zegenen. In 's Lants Schip d'Agatha, leggende ten Anker op de hoek van de Riviere van Chattam, voor 't Fort Charnaſſe, den 20. Juny 1667. 's avonts laet.

Deſen Brief twee dagen daer na geſchreven, konnen wy niet laten, hier by te voegen.

Hoog

Hoogh Mogende Heeren:

WY hadden gisteren door eenige Advys-Jachten ende gewapende Boots, de gronden en diepte van de Riviere van Rochester van Chattam doen peylen en sonderen, en bevonden de selve van sodanige diepte, dat wy geresolveert hebben op heden met het Esquadre onder de Luytenant Admirael van Gent geordonneert deselve op te zeylen, daer toe wy door de hulpe van den goedertieren God een favorable Noort-Ooste windt, met een redelycke koelte gehad hebbende, zyn des morgens omtrent ten ses uyren van voor het Fort Charnesse met een Voorvloet t'zeyl gegaen, ende omtrent de middag gekomen omtrent verscheyde capitale Engelsche Oorlogschepen, leggende op de Reviere sonder stengen en zeylen, alleenlyk de masten en hooft touwen op hebbende, de welke echter van veel en schoon Canon versien waren, oock mede van het volk wel beset, en schenen haer in't eerste wel te sullen defenderen, maer naer dat vier of vyf door brantschepen geruyneert waren, zyn eenige van de selve genoegsaem geabandonneert, en vervolgens in onse handen ende magt van u Ho. Mog. gekomen; ik kan voor als nog niet specificeren wat schepen verbrandt zyn, also aenstonts dit exploict so ver gebragt is, dat wy de Royale Charles met vyftig metale stucken genomen hebben, ende nog een schip gemonteert met omtrent de vyftig stucken; weynig boven ons sagen nog vier groote vyantlyke Oorlog schepen, na de welcke wy eenige van onse schepen gecommandeert hebben, twyffele niet of sullen mede in onse handen vallen, alsoo ick niet anders kan oordeelen of den Vyand is extraordinaris geallarmeert, om ons die te beletten, ende de toegang op de Revier te stoppen, hebbe de Engelsche gisteren nae myne gissinge omtrent sestien a agtien Schepen doen sinken, de welke meest Branders geweest zyn, nae wy bericht worden; maer hadde de

Nemen de Royale Charles en verbranden eenige Schepen.

Ri-

Rivier egter nog soodanig niet konnen sluyten, of wy met onse Schepen zyn daer door gepasseert, sullende met allen vlydt ende naerstigheyt tragten dit Koninx schip, ende de andere die wy sullen konnen conserveren, af te brengen en na het Vaderland over te senden, met intentie om op de Riviere van Londen ordre te verwagten, wat U Ho: Mog: sullen gelieven te ordonneren, dat wy met 's Landts Vloot sullen ondernemen, of dat de selve de volkomen dispositie aen ons sullen gelieven te laten; dankende Godt Almagtig dat hy door zyne Goddelycke voorsienigheyt den hoogmoet van de Engelsche Natie, door de glorieuse Wapenen van U Ho: Mog: soodanig gelieft heeft te vernederen, dat wy niet konnen twijffelen of de Vrede sal tot volkomen contentement van den Staet konnen getroffen worden, of voorts die Natie soodanigh gedrukt, dat wy by continuatie van den Zegen van Godt Almachtig der selver magt niet veel sullen hebben te vresen, 't welk wy van herten bidden, en wenschen U Ho:Mog: met dese ongemene en heerlyke Victorie veel geluks; En blyve Ho:Mog: Heeren, &c. in den Royale Charles den 22. Juny sestien hondert seven en sestig, des namiddags omtrent twee uren, leggende op de Riviere van Chattam geteckent

C. DE WIT.

P. S. Het water is tegenwoordig soo veel gevallen dat wy op heden niet meer sullen konnen effectueren, alsoo ons schepen meest aen de gront leggen, so dat wy het hoog water weder sullen moeten afwagten.

Ed. Groot Mog. Heeren:

ICk hebbe op gisteren haer Ho.Mog. geadviseert den toestant ende vervolg van de goede successien daer mede Godt Almagtig de Wapenen van den Staet hadde

hadde gelieven te zegenen, doch by gebrek van tyt, U Ed. Gr. Mog. volgens myne schuldige pligt, en andere voorvallende hoogwichtige occupatien ons dien dag voorgekomen zynde, daer van niet konnen dienen; echter hoope de selve communicatie ende vervolgens Copye van 't voorgemelde geadviseerde ter Griffie van haer Hog. Mog. sullen hebben bekomen; 't Sedert hebben wy ons so veel doenlyk, geinformeert op de Particulariteyten van 't gepasseerde so op gisteren als huyden voorgevallen: Zynde sulcks dat onse voorste Schepen een geruymen tydt tegens die van den Vyandt hebbende gecannoneert, sonder dat nog yemant de couragie hadde om tegens de selve nader in te dringen, vermits de diepte van de Riviere so nauw is, dat niet meer als een Schip en front gelyk konde inkomen, so heeft eyndelyck eenen Capiteyn Braeckel, *gehorende onder de Collegie van de Admiraliteyt, residerende tot* Rotterdam, *leggende van de achterste sig selven aengeboden te enteren, of hy de anderen soude konnen passeren. met verseeckeringe dat hy den voorsten van de Engelsche Oorlog Schepen, zynde een Fregat met in de* veertig *stucken gemonteert, en t'eenemael zeylvaerdig en van alles wel voorsien, het welk tot bewaringe van 't Fort* Charnesse *gelegen hadde, en van daer herwaerts aen opgeloopen was, genaemt de Jonge Jonethe, plotselyck soude aen Boort leggen, alhoewel hy maer een slegt Fregat en ligt gemonteert voerde; het welk by ons hem toegestaen zynde, so is de selve met eene resolutie sonder een schoot te sciheten, alhoewel van verre, en continuelyke so hevig als eenigsints mogelyck was, van sijne partye wierde gecanonneert, tot dicht aen de voorschreve Engels-man voort gezeylt, ende na wy konden sien omtrent een musquetschoot van de selve af zynde, heeft hem de lage gegeven so veel hy met de boeg-stucken konde bereyken, en so eens loefs met een voorwind aengeklamt hebbende: heeft hem in een moment verovert, en in de voorsz.*

rescon-

rescontre niet meer als drie gequetsten bekomen, van de welke ik vermeyne verstaen te hebben datter twee overleden zyn; agtervolgende den gemelde Capiteyn Braekel, *avanceerden een van onse Brantschepen, dewelke het volgende Schip van de Engelse sijnde* Sint Matthias *genaemt, gemonteert met* twee (?) vyftigh *stucken aengeklampt, en vervolgens verbrand heeft, het welke soodanige consternatie in den Vyandt heeft veroorsaekt dat alle het Volk van 't Schip de* Royael Charles *afgeloopen en ten deele in 't water gesprongen is (het welke niet meer als met* twee en dertig *metale stucken zynde, de swaerste daer van afgeligt, alhoewel ick op gisteren door quade informatie geabuseert zynde, van vyftig geschreven hebbe, nemende geen tydt om de selve te tellen, alhoewel op 't selve schip my hadde getransporteert) ende sulks door Chaloupen sonder eenige residentie ingenomen ende verovert; Voorts is na 't Schip* Carolus Quintus *geavanceert een Brander, dewelke voor de boeg ende ten dele aen de zyde van de voorschreve* Carolus Quintus *gesonken is, op den welken aenstonts een andere Brander geavanceert zynde, is denselven mede digt aen de andere zyde van 't voorschreve Schip in de grond geraekt, sodanig nogtans, dat meer-genoemde* Carolus Quintus, *gemonteert met sestig stucken eenigsints in de brand geraekt zynde, dien gantschen dag gesmookt, ende den voorleden nacht mede is opgesprongen.*

Het Slot van Honingen, *daer aen leggende, is door Chaloupen van den Vyandt ge-equipeert zynde, geoccupeert ende ingenomen, dog naderhant abusivelyck en sonder ordre, alhoewel met* seventig *stucken meest Metale gemonteert, in den brand gesteken.*

Noch is een Capitael Schip, van welke wy den naem niet hebben konnen vernemen, verbrant. Wy sagen een groot stuk hoger in de Rivier nog drie seer Capitale Konings Oorlogs Schepen, ende verhoopten de selve mede nog dien dag te ruyneren, maer het water

was

was soo veel gevallen, dat de Scheepen meest alle aen de gront waren geraekt, soo dat wy voort dien dach daer by moesten laten verblyven.

Op huyden de wint weder favorabel ende N. O. en de resterende Brantschepen van de Vlagge by ons bescheyden aengekomen zynde, hebben de nodige ordres gestelt en uytgegeven om die te vernielen, alhoewel tussen ons en de selve Schepen gelegen is een Casteel genaemt Upnor-Casteel dicht aen de kant van de Riviere, de welcke aldaer seer nauw is, uyt het welk gestadig seer furieus gecannonneert en met swaer geschut geschooten wierd; Het welke echter sodanigh succes heeft gehadt dat de voorschreve schepen mede op huyden alle omtrent ten drie uyren 's na middaegs aengeklampt ende verbrant zyn; de selve waren alle van de capitaelste schepen van dit Koningryk, ende genaemt de Royael Londen, de Royael Jems, *ende* Royael Oake, *sonder dat wy tot noch toe na onse gissinge soo op Branders als scheepen van Oorloge niet meer als vyftig man ja noch minder na wy oordelen, verloren hebben, daer uyt onses oordeels oogschynelyk de genade van Godt Almachtig bespeurt kan en behoordt te werden. Wy sullen nu weder nae het Gros van 's Landts Vloote in de* Theems *leggende, voor dese Riviere af dryven, alsoo de wint om nae beneden te sacken contrarie zynde, ende de Riviere so naeuw dat niet gelaveert kan werden, ons niet toelaet de Zeylen anders als tot het dryven te gebruyken; wy souden wel geerne de Rivier hooger oploopen, maer alsoo aldaer eenige wracken in de grond zyn, is 't selve niet mogelyck.*

Nae dat wy bericht werden is het geheele Ryk in allarm, ende wert veel volk by een getrocken, de welke wy echter niet konnen oordeelen dat ons onder den Zegen van Godt Almagtigh eenig sints sullen konnen beschadigen.

Vermits alle Brantschepen by de Vlagge geweest zynde,

zynde; op twee na soo loffelijk besteet zyn, so versoecken wy haar Ho: Mog: dat op 't alderspoedighste met een goet aantal van andere moge werden versien alsoo de zelve hier in de Riviere by occasie onwaerdeerlijke diensten konnen doen

Na de rescontre van gisteren is den Heer Luitenant Admiraal de Ruiter van het Gros van de Vlote by ons alhier aangekomen, ende heeft op 't gene huiden is gepasseert mede de behoorlijcke ordres helpen stellen: Godt Almachtigh moet gedankt zyn dat de selve soodanig succes hebben gehad.

Sy hadden op gisteren in de confusie van het gevegt ende den brant eenige Masten in de Riviere geslagen, ende met kettingen vast gesloten, om ons het aenkomen tot de Engelsche Oorlog Schepen te beletten, dewelcke wy voor gesonken Schepen hadden aangesien, maar nu beter geinformeeet zijnde, bevinden dat tot het stoppe van de Riviere gesonken zyn de Marmenduck, konnende voeren dertigh stukken, noch een seer groote Fluit ende vijf schepen tot Branders geprepareert.

Alle de Hooft-Officieren hebben in dese rencontres haren sonderlingen yver en vigilantie in 't bevordere van de executie van de gegeve ordres loffelijk betoont.

Eergisteren zijnde den een en twintigsten deser lopende Maandt, is den Luitenant Admiraal Aylua met sijn onderhebbende Esqnadre onder de Vlagge, en de in de Revier de Theems wel aangekomen, soo dat des Lands Vloote nu merkelijck ende met een considerabel aantal Oorlog Schepen is versterkt.

Waar mede;

Edele Groot Mog: Heeren, &c. In 't Schip de Agata den drie en twintigsten Juny sestien hondert seven en sestig, leggende ten Ancker op de Riviere de Chattam. Geteekent

C. de WIT.

 Men

Men vandt niet geraden in den Krijgs-raedt, de Sterckte Charnesse in besettingh te houden, hoewel de *Heeren Staaten* daar over geschreven hadden, maar wel een vorderen aanslag op Harwits te onderneemen, tot welken einde men de Rivier weder afgesackt is, en inspectie van de Haven van Harwitz genomen heeft; alwaar men bevandt meer als eenige Kool-scheepen, en eenige weynige andere van weynich belangh te leggen. Zynde op den negenden July, den Graeve van Hoorn met acht Compagnien van zyn Regiment by de Vloot gekoomen, heeft men terstont van het voorgemelde besluyt bestaan een aanvang te maaken.

Op den twaelfden Juny, met het aanbreecken van den dag, is 's Lants Vloot met een noordelycke wint onder Zeyl gegaan, en omtrent de klock zes uuren binnen de Vuur-boet by Olfernis gezeilt zynde, naarderde voorts de Sterckte van Harwits soo veel als sy konde. Hier op wierden door den Heer Gedeputeerden, met advys van den Luytenant Admiraal *de Ruyter*, veertien Schepen van Oorlogh, neffens een Advys-Jacht, en twee noch overige Branders gecommandeert, om onder het beleydt van de Vice Admiraal *Jan Evertz.* de voorschreeven Sterckte te Water aan te tasten; welck Esquadre weder in twee minderen zynde verdeelt, is den Schout by Nacht *van Nes* met een gedeelte gelast tot voor het voorschreven Fort binnen te loopen, en het selfde met zyn onderhebbende Scheepen van die kant dapper te beschieten, waar op aanstonts dese op het beslooten zeyn, al de Landt-militie en Marinen, die tot tegenwoordige onderneminge geschickt waaren, met Boots, Chaloupen en ander vaertuygh, oock eenige Galjoots, aan Land gezet, en vaardighlyck in goede ordre gestelt

zyn;

zyn ; maar alzo de Scheepen sommige niet naerder konden koomen , andere door het af houwen van de Boomen en andere merckteeckenen het gat niet konden vinden , om binnen te geraacken , heeft men met de zelve moeten af houden , en sich moeten vergenoegen met het Casteel te beschieten , en van het selfde beschooten te worden , met weynigh voordeel , van d'een en d'ander zyde. Ondertusschen stondt vast de Landtmilitie op het landt in Bataille , verwachtende dat de Vloot sou binnen komen ; maar sijnde bericht , dat sulcks niet konde te wege gebracht worden , wierdt beslooten sonder tydt verlies met de voorschreven Land en Zee-Soldaten , beneffens de Matrosen de Sterckte te lande aan te tasten : maar de Hooft-officieren vonden geraden , een goet getal voetvolcks onder den *Grave van Hoorn* op seeckeren pas te laten , soo om de Chaloupen te bewaaren , als om te verhinderen dat deselve onse Militie door geen Ruytery van agter besprongen wierde.

Aanslagh op Harwits mislukt.

Zynde dan dese ordere gestelt , trocken daar op de Troepen in goede ordere na het Fort , gevolght van de Heeren Gedeputeerden , als mede den Heer Admiraal *de Ruyter* tot op een Musquet-schoot : en komende tot dicht onder de Sterkte , deed men de Matroosen met de Storm-Solders en hand-geweer voor af aan-trekken : maar de Vyandt schoot soo geweldig met schroot , voornamentlyck uyt een Galjoot dat binnen in het Gat zeylde ; dat sulcks een ongemeene verslagentheydt onder het Volck , voornamentlijck onder de Matroosen veroorsaeckte , die daar op de ladders neder-werpende , sich achter een hoogten gingen verbergen ; oock de Bevel-hebbers de Sterckte van naader by af-gespeculeert hebbende , oordeelde datter eenigh hoop was de Plaats te vermeesteren , so dat

men besloot met het Volck een goede af-tocht te nemen.

Ondertusschen wiert het Volck onder den *Grave van Hoorn* door eenige Ruyters en Voet-knechten aengetast, die seer hevigh op malkanderen chargeerden, maer de Post wiert door den selven *Grave* soo wel beschermt,dat de *Engelsche* met het ondergaen van de Sonne afweeken en de Lant-Militie en het Boots-volck in goede order van Land aen de Oorlogh-Schepen gebracht wierdt, hebbende maer eenige weynige dooden en gequetsten bekomen. Het geen vorder door dese Vloot wierdt uytgerecht, was de *Engelsche* Kust in alarm te houden, en hier en daer een Wapen-kreet te doen opgaen: van al het welcke dagh-registers gehouden zijn, aen de welcke ick my gedrage. Maer al dit geschiede sonder dat sy sich oyt met de *Hartog van Beaufort* en de *Fransche* Vloot hebben konnen vervoegen, hoewel al aen den selven, leggende te Brest, daer over geschreven wierdt.

Schepen van de Engelsche genomen

De *Engelschen* onder *Smith* namen een aenslagh voor op de Schepen die uyt Oosten en Noorwegen, oock die na Vranckrijck, Spangien, Portugael, en de Straet agter om quamen, daerse al vry eenige van namen, anderen ontquament, maer de meeste bleven in den loop.

De Heer Luytenant Admirael *van Gent*, wiert om dit te verhinderen met 22. of 23. Schepen naer de Noort gesonden, doch rechte weynig uyt: Maer terwijl de Heer *de Ruyter* in het Canael als geseght is, de *Engelsche* Kusten vast een schrick aenjoegh, bleef de Luytenant Admirael *van Nes* de Revier van Londen te besetten: by welcke gelegentheyt een aerdigh gevecht tusschen wederzijds Branders op de Teames ontstont, daer dit het verhael van is:

Den

DEn 23 July verſeylden wy een weynigh op 12 Vadem, hadden de Naes N. W. ten W. en W. N. W. van ons 4 Mijl, waren doen 43 Ree-zeylen ſterck, ſoo Oorlogh-ſchepen, Branders als Victualy-Fluyten, en kregen den 24 harde wint uyt den N. O. ſoo dat onſe Reens ſtreken, en de Stengen ſchooten, doch is hier in de Vloot geen ſchade geſchiet: den 28 dito is Capiteyn Verſcheur en Goskens met 2 victualy Fluyten van ons afgezeylt, ſtelden haer kours Z. Z. O aen: den 31 July zijn van ons afgezeylt 8 Oorlogh-ſchepen, 8 Branders en 8 Victualy-Fluyten, gingen na den Admirael Generael, en quam de Vice Admirael Enno Doedes, met 9 Schepen, en 21 Vlaemſe Koopvaerdy-ſchepen, ſoo Galjoots als Puyen, als oock de Vice-Admirael Schram, met 8 Oorlogh-ſchepen, t'ſamen by ons ten ancker. Den 1 Auguſti is Capiteyn Zuyſt met de 21 Schepen na Zeelandt geſonden, en wy liepen de Rivier op: den 2 dito, paſſeerde ontrent het Eylandt Schapie 2 Fluyten met Hollantſche gevangens, die van Londen quamen, ſeyden dat de Engelſche met 5 Oorlogh-ſchepen en 20 Branders noch hooger op lagen: ontrent 9 uuren ſetten wy het een weynigh boven Blacktijl, op 20 vadem ten ancker, met ons 6 Oorlogh-ſchepen, onder 't commando van de Vice-Admirael Enno Doede, en ons Capiteyn, als Schout by Nacht, en zeylden 15 Oorlogh ſchepen en 13 Branders hooger op, onder commando van de Admiraels Aert van Nes, en van Meppelen, als oock de Vice-Admiraels Sweerts, en Schram; de Admirael van Nes en de Vice-Admirael waren op andere Schepen over-ghegaen, en wierden 2 kleyne Scheepjes door de Sloepen genomen, die aen't Eylandt aen de wal lagen; na de middagh hoorden wy luſtigh ſchieten, en ſagen eenighe Schepen branden: den 3 dito, voor de middag, kregen wy onſe Schepen wederom in't geſicht, ontrent 4 uuren begonden de onſe wederom hart te ſchieten, dat tot 's avonts laet deurde: den 4 dito, 's morgens quamen onſe Schepen weder by ons ten ancker, en hadden al haer Branders geconſumeert, en 7 van de Engelſche

Branders verbrandt, de Engelsche quamen daer de onse gelegen hadden: Na de middagh quamen de Engelse wat afdrijven, ende wy zeylden na haer toe, en hadden de voortocht met Oostelijcke wint, slappe mars zeylskoelte, onse Luytenant was in de Boot bemant met Matrosen en Soldaten om op de Branders te passen, of eenige op ons afquamen: als wy soo na quamen dat wy haer begaen konden, dreven sy al weder hooger op, soo dat het wel kinderwerck met haer leeck, want sy niet slaen dorsten, en waren noch 5 Oorlogh schepen, 13 Branders, en veel kleyn vaertuygh; sy hadden de 2 voorgaende dagen oock so gedaen; als de onse na haer toe quamen dreven sy hooger op, dreven onse uytwaert soo volghden sy van verre, gelijck de kleyne honden achter de groote: den vijfden dito, smorgens met den dagh lichten t'samen onse Anckers, en setten het weder voor het Eylandt Schapye, de windt O. N. O. slappe Top-seyls koelte en moy weer; omtrent 10 uuren quamen 23 of 24 Engelsche met de Vloet de Rivier af drijven, en settent gelijck op ons aen; Capiteyn Naelhout lagh op de Brandtwacht, en quam niet na ons af, maer hielt nae haer toe, en gaf lustig vuyr op haer; dese waren omtrent 15 of 16 Branders en 1 of 2 Fregats, met 16 of 20 stucken, en voort kleyn vaertuygh; Capiteyn Naelhout kreegh 2 Branders aen boort, die hy met groote couragie weder af kreegh, met seer weynigh schaede; de Schout by Nacht Jan Mathijsz. van Zeelant, kreegh oock een Brander voor de boegh aen Boort, die hy mede geluckig los kreeg, onse voorste Schepen schoten furieus op haer, dat de andere de vlucht namen en dreven voor ons over, en liepen dicht langs de wal van het Eylandt Scapye voor by, wy gaven doen oock lustigh vuer op haer, en schooten een Zye vlagh van boven neer; onse Sloepen jaegden 2 Branders na, de eene settent aen de wal van 't Eylandt vast en stack het in de brant, en het volck vluchte aen Lant, de ander vluchte om de hoeck van 't Eylandt in een Bay; de drie voorschyde Branders dreven door onse Vloot sonder eenige schade te doen, maer

staec-

ſtaeken 2 van de Engelſche ſelfs in de brandt dat wy ſagen; wy kregen mede een Brander voor de boegh, ſoo dat de kettingh uyt de Kombuys gehaelt wierdt, die ons Luytenant daer aen vaſt ſoude maken, en de Brander wegh boeghſeren, doch dreef geluckigh mis, de Sloepen van de Branders zyn in de gront geſchoten, ſoo dat al het Volck na de Out-vaders toe gereyſt is: Na de middagh quamen 2 Fluyten, de eene met Deenſe vlaggen, de andere met Sweetſe vlaggen in onſe vloot, die aengehouden wierden: den 7 Aug. zyn wy weder de Rivier uytgezeylt, in 't uytzeylen ſetten het de Sweetſe aen de gront, daer de Schipper uytgenomen is, door het volck dat daer in geſet was, is de Capiteyn Kuys en de Bois, met Wijnbergen, uyt de Maes by ons gekomen met 9 victualy Fluyten.

Terwyl bracht *van Gent* eenige Aventuriers uit Zeelandt binnen, gelyck ook naar hem de verwachtte Ooſt-Indiſche Retour-vloot binnen quam, hebbende alleen twee van de hunne verlooren, zynde het eene hy het Eylandt Fero, en het ander onderwegen gezonken.

De Heer *de Wit* eindelyck heeft zig oock weder na het Vaderland begeeven, die voorſpoedighlyck in 's Graven-Hage gekomen zynde, aldaar Sommier en kort Rapport by haar *Hoogh Mogende* heeft gedaan.

Extract uyt het Regiſter der Reſolutien van de Ho. Mog: Heeren Staten Generaal der Vereenighde Nederlanden, Martis den dartienden September ſeſtien hondert twee en ſeſtigh.

DE Heer *Cornelis de Wit*, hare Hoogh Mogende geweſen Gedeputeerde ende Ghevolmachtichde op 's Landts *Vloote*, heeft ſommier rapport gedaen van

't gene in de jongste expeditie voorgevallen is: Waer op gedelibereert zijnde, hebben haer Hoogh Mogende den gemelten Heere *de Wit*, over ende ter saecke van syne sonderlinge vigilantie, moeyte, arbeyt, voorsichtigheyt, vaillantische ende goede conductie uyt liefde tot het Vaderlandt, in het uytvoeren van hare Hoogh Mogende bevelen, ende het bevorderen van den dienst van 't Landt, soo veel als door Godts toelatinge menschelijker wijse heeft konnen geschieden over nacht ende dagh in desen gehadt, gebruykt ende aengewent, in de beste forme bedankt, verklarende daer inne ten vollen vergenoecht te wesen.

WELLEKOMST

Aen d' Ed. Heere

CORNELIS DE WIT.

Argolici rediere Duces.

T*Oen onverzaeghde* Wit, *bemint van Bondgenooten,*
Maer tegen recht gehaet van vyandtlijcke Grooten,
Van Stuaerts stam gevreest, in Batoos outste Stad,
Belaen met krijgs trofeen, op't heylig Raethuis trad:
Daer hem de Vroedschap, 's Lants hoogachtbre Oorlogs-stijlen,
Begroete in schaduwe van bondelen en bylen,
En d' uitgelate jeugd hem welkomde over al
Met Zee-Trompet geklank, en sloepen zonder tal;
Quam Pallas uyt de lucht gewapent nederdalen,
Om in haer Schoolpalleis den grooten Man t'onthalen,
Den Borgervader, die in ongunst, en geraes
Der lastermonden, van den vry gevochten Maes,
Gelijck Emilius de Vryheit leert beweeren;
Den Ruwaert, die't gezag der adelijcke Heeren
Ten trots der haters, en verwonnen Britten straeft,
En op het spoor van zijn onkreukbre Broeder draeft.

Zy

Zy ſprak, myn Voeſterling, leg neer den helde-degen,
En ſchiet het harnas af, al loſs genoeg verkregen.
De brand der Schellingh is grootmoediglyk betaelt;
Jorck op zyn eigen kuſt; tot 's wereltsſchrick, ont-
haelt.
Nu is heldachtigheit een gulden oeghſt beſchooren.
d'Aloutheit late alom haer tocht na Kolchos hooren,
En Jaſons heldenreis tot Grieckens roem volbracht.
Hier tart men Griekenlant, en Kolchos gulde vagt:
Chattam en Quynenburg zal hun de monden ſtoppen;
Terwyl de Bataviers, verzien met goude koppen,
Op 's Lants Triomffeeſt 't hooft opbeuren in de lugt,
En lachen in de vuiſt, als 't Hof van Londen zugt.
Ik zal der Witten *naem bepalen met de wolken.*
Haer onbeſwalkte glans blinkt in 't gezigt der volken.
Mijn flonkrent borſtſchilt ſtrekt een vryburg in de noot.
Zoo zal de dapperheit noch leven na de doot.
Uit had zy, boog zig neêr, en wierd hem uit zyne
oogen
In een verheven troon van wolken opgetoogen.
Hy ſtond bedeeſt: terwijl het Leidſch Atheen alom
Den Schoolvoogt groet met een gulharte wellekom.
En noemt den Zeeuleeu Wit, *den Dortenaer, met*
reede,
Handhaver van den Staet, en Vader van de Vrede.

Een ander.

D*Oorluchte Burger-Heer van Hollands eerſte*
Stadt,
Getrouwe Raadsman, in 's Lans ramp en ongelukken,
Wanneer de Munſter-Paap 't in den grond wou druk-
ken;
Manhafte Krijgs-Helt, die 't ſweert hebt aengevad.
Om Karel in ſijn Rijk en Havens te beſpringen,
En, met 's Lands Admiraels, door dapperheyt, en
brand

Van Fort en Schepen, in sijn eygen oog, en Land,
Dat Chattam tuygen kan, tot Vaste Vree te dwingen:

Weest welkom, en betreed weer met gesonde voet,
En Edelmoedigheyt, vol vlyt, ons Raadhuys trappen;
In na-gevolg van u Heer Vader voor'ge stappen,
Die voor Staats welvaart stond met onverschrokken moed;

Geen leet nog ongeval kom oyt u Stam ontmoeten;
Den Hemel spaar u lang ten besten van den Staat,
En gun dien 't hoog-geluk van u Heer Broeders raad,
En trap die bitt're nyd fier onder uwe voeten;

Soo sien wy Nederland kloekmoedig onderschraagd,
Den Leeu van nieuws gesterkt met kragt van seven pylen;
Een Staet ploft selden neer, die steunt op sulke stylen,
Schoon dat geweld en spijt gedurig haer belaagd.

Vereeringen de Heeren Hoofden gedaen.

De Heeren van Hollandt hebben den *Heer de Wit*, als *sur intendent* en gemachtighde op de Vloot, de Luytenant Admirael *de Ruyter* en *van Gent*, elck met een schoone Boccael van Enckel Gout van grooter waerde vereert, op de welke de Resolatie, de oorsaeck behelsende, gegraveert stondt.

Binnen in het Deksel van de Goude Kop staat:

Extract compendicus den 2 July, 1667.

OP 't geproponeerde van de Heeren G. Raden, is by de Staten goet gevonden, dat aen Heer Cornelis de Wit, als Gevolmachtighde van den Staat op 's Lants Vloote, gedirigeert en uytgevoert hebbende het fameus exploict den 21. 22.

23 July

23 July 1667. op de Riviere van Londen en van Rochester in 't werck gestelt, vereert sal worden een Goude Kop, daer op 't voorsz. exploict uytgebeelt zy; en dat tot een Gedenckteecken in sijne Familie, en voor de prosperiteyt.

Accordeert in substantie met de Resolutie van de Staten.

HERB. van BEAUMONT.

Op de

GOUDE KOPPEN,

Vereert aen de Heeren,

CORNELIS DE WIT,

Ruwaert van Putten,

MICHAEL DE RUYTER,

EN

JOSEF VAN GENT.

Crateras magnos statuunt.

SAturnus goud-eeuw wort herboren,
De krygsnaemhaftigheit, in't velt
Van eere op haren troon gestelt,
Laet haaren loftrompet nu hooren,
Zoo verre d'aerdkloot, daar wy staen,
In d'armen hangt der Oceaen.
's Lands helden die door stael en kogels,
Gesolt in vier en waternoot,
De Zeedwang temdden met hun vloot,
Die 't velt met afgebrande vlogels
Verlopen heenen droop vervaert,
Gelyck een weerwolf zonder staert;
Vertellen nu hun helden daden,

Daarz'

Daerz' onbekommert, by den wyn,
Op 's Lands triomffeest vrolyck zyn,
Hoe Asku van den kolk verraden,
Met zynen hulk gedraeit in 't zant,
Zijn zeekasteel zag staen in brant;
Hoe Karel uit zyn hooge transsen,
Noch staende op Londens deerlyck graf,
Een vierstorm op den Ryxvloet af
Zag weiden magazijnen, schanssen,
En batteryen, langs zyn ree,
Als boejen van de vrye zee.
Het Hof der vrygevochten Staten,
Nu al de werrelt door geacht,
Onthaelt de Helden met meer pragt,
Als oud Kartaeg, toen 't uitgelaten
Op Didoos ongetoomde min,
Ontfong het Troische hofgezin.
Helt Ruwaert, *d'eer der Dortenaren,*
En Ruyter, *die ten dienst van 't Land,*
Voert d'Oorlogs blixems in zyn hand,
Met Gent, *die d'onderdrukte baren,*
Ten luister van sijn heldestam,
Den nek gevryt heeft op Chattam;
Ontfangen, onder hofbanketten,
De koppen, daer de konst in 't gout
Gedreven heeft, hoe fierze en stout
De Zeeslang 't bekkeneel verpletten;
Door ketens rukken op den stroom,
En vullen al het ryck met schroom.
Zoo leeren wy d'aelhoutheit zwigten,
En schaemroot kloppen op den mont,
Die in een eerloos vloek verbont
Hen niet ontzach den voet te lichten,
Gelyck Bandyten van den Staet,
Die korts geviert van volck en raad,
Met opgeheven krijgsbanieren
Des vyants heirkracht maeckten vlug,

En

En nabraveerden op den rugh,
Bekranst met bloedige laurieren,
En niets verkregen tot hun loon
Als hof schavotten, ban, en hoon.
Toen Xerxes, als een vloet, in Grieken
Geborsten, op 't geblixemt strant
Neptuin met roeden hielt in bant,
En 't ront bedekte met zyn wieken,
Sloeg hem Themistokles in 't velt,
En sloopte 't Persiaensch gewelt.
Elk wenscht den Admiraal t' onthalen,
Te voeren tot d' onsterflykheyt,
Die flus het Vrye Land ontzeit,
Gelyk verwaten Ryxschandalen,
De vyant zelf met eer en pais
Feesteert in 't prachtige Palais.
Maer hier volgt roem de dapperheden.
Het staet gerecht voert zwaert en kroon;
En geeft een strop of Vorstlyk loon,
Die d'eer betragten of vertreden.
Zoo heeft men moedig opwaerts aen,
En laet alle eeuwen achterstaen.
Zoo trotst men Jazons watertogten
En zyn vermeetlen Heldenlof,
En lauwers in 't Olympisch stof,
Den dwingelant om 't hooft gevlogten:
Daer 't spiegelstrytperk dreunt en waegt
Van 't volk, dat hem ten hemel draegt.
Wy zullen andere Jazons toonen,
Een trotser Kolchis, meer geacht,
Een koninglyke guldevacht.
Waer mee wy water-goden kroonen;
En Heldendichters op dat werk
Zien zweeten in het letterperk.
Out Memfis gaf haer Vorsten 't leven
In marmerboogen, boog van trans,
Maer Wit *en* Ruyter *staen althans*

Met GENT in't dankbaer hart geschreven.
En schoon der Borgeren gunst veroud,
Noch staen hun namen blank in 't gout.

J. ANTONIDES.

Een Ander.

's LAnts Zeemacht heel vertrouwt aen't Hooft der Dortsche Witten,
Stormt, tegen Hoofden raet, op Havens van de Britten,
Door Godt, met kleyne magt, vernielt haer magt ter Zee,
Zee-voorraet, huys en fort; prangt Vorst en Volk tot vree;
Wreeckt Brit aen't Vlie, niet Brits, vrydt Dorp en Boer, voor 't voncken;
Dies wert hem Staten gunst in dese Kop geschonken.

HENRICUS FRANCKEN,

Ecclesiæ Dordracenæ Pastor.

Een Ander.

DE kunst heeft wel in 't gout gedreven,
Het wesen van die 't Hof deed beven
Der Britten; maer wie sijn beleyd
En raad daar die den Staet me schraegde,
Die voor 't gemeen sijn leven waagde,
Na 't leven sien wil, die geleyd
Men na Chappy en 's Gravenhagen:
Die hem d'onsterflykheyt doen dragen.

Anders:

Gelyk in duurzaam gout uw daden zyn gedreven,
Zoo zal in 't eerlyk hert uw deugt voor eeuwig leven.

Veele

Veele of de meeste Leden van Hollandt waren oock genegen den *Heer Cornelis de Wit*, met de Heerlyckheyt van Spijkenes, leggende onder den Lande van Putten, te vereeren, gelyck de Ingesetenen van de selve, door wiens inductie weet men niet, haer *Edele Groot Mogende*, om onder het gebiedt van desen Heer te staen, seer ootmoedighlyck versochten, maer eenige Leden van Noort-Hollandt waren daer tegen; en alsoo bleef die *Heer* van dien Tytel berooft.

Vereering van de Heerlyckheyt van Spykenes, aen de Ruward door Leden van Noort-Hollandt wederhouden. Syn onthael tot Dordrecht.

Maer niet van de eer, die hem in sijn Vaderlycke en onderstaende Stadt bereyt wierd, daer hy op een ongemeene wyse en als Triumpherende en Zegen-pralende wierdt ingehaelt: hy selfs in een Schoon Jacht, met twee anderen aen zijn zijde, vast voorwindt de Rivier op komende, wiert van verscheydene andere ontmoet, en met hun kleyn geschut begroet en verwellekomst; hy selfs staende in een kostelijck gewaedt tusschen twee oude Borgermeesters in, omheynt met veel andere van de Overigheydt, en ontfingh de begroetingh der geener die hem aldaer quamen verwellekomen. Genakende de Stad, wiert hy met het losbranden van het Geschut, dat op het Hooft en op de Bolwercken al gereet stont, verwellekomst, als mede met het lossen van de in rang staende Borgery begroet; en aen landt gekomen, meer in de Stadt gedragen als geleydt. De Overigheyt heeft daer na het voorval van Chattam, onder een seer prachtige, konstige en heerlijcke af-beelding van den *Heer Ruwart* in een groot stuck Schildery, door *Baen* in den *Haegh* doen vertoonen en uyt-schilderen, en in de Raet-Kamer doen ophangen. maer dit Prael-beeldt en den Zegenpraelder hebben, doch op bysondere Plaetsen, een en het selfde lot gehadt, daer hier na van sal gesproocken worden.

Vrede gesiooten met Engelant, gelyck te sien is by Aytzema in sijn 47 Boek.

De Vrede-handeling nu ondertusschen traeglijck voortgaende, wierde de dralende en traynerende Engelschen door dit loffelyck voorval dapperlyck aengeport: de saeck dan komt tot besluyt, en het gantsche Lant geraakte daar over in vreugt: en de Vrede wiert tusschen beyde de strydende Partyen op den vierden September 1667. met groote vreugde der Ingesetenen gesloten, en Godt de Heer voor dese groote weldaden in alle Kercken gedankt, en met geluy der klocken en brandende vreughde-vuuren geeyndigt.

Wy komen dan weder tot onse binnenlantsche saecken.

Hollants Advys over het hoog bewint over de Militie.

Op den een en twintigsten van July deses Jaers esclatteerde en wierd bekent het gevoelen van *Hollandt*, ontrent de saecke van het Opper-bevel over het Oorlogs-volck en Militie, over het welke die van *Holland* in het bysonder, en met de andere Provincien in het gemeen, nu eenige Maenden hadden besigh geweest, zy deden openingh aen den *Heere Ripperda ten Buyrten*, en andere Gecommitteerden, tot de secrete saecken; eerst by Monde, het geen hier nevens gaet: daer by doende, datse verstonden, dat de *Prins van Tarante* sou zyn Generael van de Cavallerye, en den *Rijngrave* onder hem; daer nae de Collonel *Haersolte*; dat de Heer van *Noortwijk* Generael van de Artillerye, en den Heer *Grave van Hoorn* Sergiant Majoor van het Leger sou zyn: maer dit hebbense ingeschrift uytgelaten, seggende, dat het werck daer aen niet sou acchrocheren. Het advijs dan luydt aldus:

DAt den Heere Prins *Maurits van Nassouw* by haer Hoogh Mog. geëligeert moge worden tot *Marschalk* der Vereenighde Nederlanden.

Den

Den Heer *Wurts*, voor dese Gouverneur van de Infanterie in dienst van *Sweden*, ende Jongst gheweest zijnde *Velt-Marschalck* in dienst van den Koningh van *Dennemarck* tot *tweede Velt-Marschalck*.

Dat by eenparige verwillinge of gemene concurrentie van de Bondgenoten door eene *Consonante Resolutien* van haer Ho: Mog: gestatueert ende vast ghestelt mogen worden, dat die gene die oyt of oyt sal, of successivelijck sullen zijn gepromoveert tot *Capiteyn ofte Admirael Generael*, of oock in beyde de voorsz. charges, of wel die gene aen de welcke onder eenigen anden titel het *Oppercommandement* over de Militie te Water of te Lande sal worden gedefereert, *niet sal, of sullen mogen wesen, ofte blyven Stadthouder van eenighe Provincie ofte Provincien.*

Dat mede tot meerder vastigheyt van 't geene voorsz. is, het selve uytdruckelijck in de Instructie soo voor een *Capiteyn* als voor een *Admirael Generael* sal worden ingelijft ende de Geëligeerde by Eede verplicht, niet alleen daer tegen noyt *direct oft indirect* eenich versoeck te sullen doen, veel min toelech te maecken directelijck oft indirectelijck, maer ter contraire sulcx by anderen buyten vermoeden geschiedende, 't selve te sullen teghen gaen, en hem 't Stadthouderschap, soo hem te eenigen tijde de digniteyt by eenige Provincien mochten worden geoffereert, te sullen refuseren ende van de handt wijsen.

Dat den Heer Prins van *Orangie* vergunt moge werden sessie in den Raet van State, om aldaar geimbueert te moghen worden met de vereyste kennisse van saecken van *Militie*, *Finantie* en *Policie*, en ingevalle eenigh Leger van den Staet te Velde gebracht mochte worden, dat in sulcken cas den selven Heer Prins mede in *Politique qualiteyt* 't sy als daer toe uyt den gemelde Raet van State gecommitteert, oft andersints de deliberatien van de Gedeputeerden ende Gevolmachtichden van haar Hoog Mog: te velde sal bywoonen, om alsoo meer ende meer bequaem te moghen worden tot soodanige Charges ende employen in ende over de *Militie* te Water en te Lande, als waer toe

den Staet hem naemaels soude goetvinden te verkiesen.

Ongenoegen daer over.

Wanneer dit aan het Hof van den *Heer Prins van Orangien* quam, gaf het selve, voornamentlijck aan de *Princesse Grootmoeder en Moeye*, het grootste genoegen niet: de Prins-gesinden vonden sich oock weynigh voldaan, als hebbende verhoopt dat men *Sijn Hoogheyt* in alle Eminente Ampten van sijn Heer Voorvader, sou hebben gestelt. De *Ryngrave* seyde mede, te hebben gecommandeert eer de *Prins van Tarante* iets te seggen had: men seyde oock voor *Vorst Maurits*, dat het hem een kleynachting sou zijn, eenen *Wurts* aan sijn sijde te hebben; oock datter veel onder Beampten in den Oorlogh, als *Wurts* in het Landt waren, die oock selve hier noyt in dienst was geweest.

Prins Hendrick Willem was oock albereets Stadthouder in Vrieslandt, die mede de hoop benomen wierdt, van oyt Capiteyn Generaal te zijn, als oock den *Prins van Orangien* om Stadthouder te worden.

De *Heeren van Hollandt* seyden: sy lieten aan anderen te doen het geene hen welgeviel, maar voor hen, sy konden geen Stadthouder lijden, die Capiteyn Generaal was, *& Vice versa*. Wanneer sulcks in Zeelandt quam, hebben de *Heeren Staten* aldaar dese resolutie genomen.

Zeelants Resolutie.

Nochmaals wesende gedelibereert op het vergeven van de Hooge Militaire Charges, is by eenparige advijsen van al de Leden goetgevonden ende verstaan dat ter Vergaderinge van haar Hoog Mogende sal worden geproponeert, en van tijdt tot tijdt aangehouden, dat in dese conjuncture des tijdts de voorsz. hooge Militaire Charges mogen worden vergeven, gelijck haar Edele Mogende daar

daar op voor desen lange hebben geurgeert; en dat voorts de saacken daar henen mochten werden gedirigeert, dat den Heere *Prince van Orangien*, nu binnen weynigh tijdt sullende treden in sijn achthiende Jaar, gevende oock dagelijcks preuve van sijn capaciteyt, moderatie, ende discretie, mochte werden gekooren, ende aangestelt tot Capiteyn en Admirael Generaal, of daar toe gedesigneert, of ten minsten geintroduceert in den Rade van State met deselve eere en op soodanigen voet, als sijn Heeren Vader en Groot-vader hoog-loffelijcker memorie aldaar zijn geadmitteert geweest.

Dat den Heer *Prins Maurits* moge werde geeligeert tot Velt-Maarschalck der Vereenighde Nederlanden.

Om in cas de Bondtgenooten mochten inclineren, om een tweede Velt-Maarschalck te maacken; Soo souden de Heeren Staten van Zeelandt daar toe voorslaan de Heeren Graven van *Waldeck* ende *Christophorus Delphicus van Dona*, twee personagien, in de welcke concurreren de qualiteyten van Geboorte, capaciteyt, experientie, kennisse van de Regeeringe en Militie van dese Landen, en niet minder haar interest en affectie tot den *Staet*; Sullende haar Edele Mogende in het verkiesen van een van beyde haar schicken na de meeste inclinatie van de respective Provincien.

Dat voorts tot Generaal van de Cavallerye moge worden geëligeert den Heer *Rhijngrave*, die haar Edele Mogende meynen, dat door sijne Capaciteyt lange en brede getrouwe diensten die promotie heeft gemeriteert.

Tot Luytenant Generaal van de Cavallerye den geenen daar toe de Provincie de meeste inclinatie sullen toonen.

Tot Generaal van de Artillerye mede den geenen daar toe deselve de meeste genegentheydt sullen hebben.

Tot Sergeant Majoor Generael van 't Leger den Heer *Kirpatrick*, of den Heer van *Zuylesteyn.*

Tot Commissaris van de Cavallerye den Heer *Anthoni van Haersolte*, of den Heer van *Welderen.*

En wat belangt, dat de H. Staten van Hollant en West-Vrieslandt voorslaan en versoecken, dat voortaan een Capiteyn en Admir. Generaal geen Stadthouder soude mogen wesen van eenige Provincie of Provincien, oordeelden de Heeren Staten van Zeelandt, dat men dien aangaande de gemeene hooge Regeeringe, noch de posteriteyt, veel min de respective Provincien yder in den haren de liberteyt en vryheyt haar respectivelijck competerende, niet en behoorde noch en kan benemen. En alsoo dit prepareert, om soo het mogelijck ware, de functie van Stadthouder allesints te mortificeren, en wel licht de Regenten by Eede daar toe te verplichten, Sustineren haar Edele Mogende dat de banden en obligatien op de gemoederen van de tegenwoordigh en toekomende Regenten soude gelecht zijn, die seer verre uytsien, en in dese vrye Landen zijn ongehoort, oock strijdigh tegens de eerste fondamenten en beginselen van de Regeeringe van desen Staat, soo als die by de Unie en eeuwigh duerende Verbont in den Jare sesthien hondert negen en seventigh binnen Utrecht zijn gelecht en vast gestelt, en daar op sulken succes en zegen van den Hemel is gevolgt; werdende aldaar doorgaans niet alleen van de Stadthouders gesproocken, maar oock aan de selfde by het negende Articul van de voorsz Unie een eeuwigh duyrende Verbondt defereert, en naderhant in de successive Stadthouders by practique gecontinueert de Nederlegginge en decisie van de geschillen en misverstanden tusschen de Provin-

Provincien ontstaande, welck defect in de Vergaderinge van de groote Zaale niet hebbende konnen werden gesuppleert, is dat noodigh en important poinct tot groot ongeluck van den Staat in 't gemeen en der meeste Provintien in 't particulier, tot noch toe open ende fluctuerende gebleven.

Versoeckende de Heeren Staten van Zeelant, dat de respective Provincien dese hare consideratien, als wesende van importantie, en voortgebracht alleen uyt een sucht tot het gemeene beste, wel willen overwegen; Ten welcke eynde de Heeren Ordinaris Gedeputeerden ter Generaliteyt aan de selve sullen laten toekomen copye van dese Resolutie.

De andere Provincien stelden het weer anders. *Gelderlandt* begeerde *Vorst Johan Maurits* tot eerste, en den *Grave van Waldeck* tot tweede Veltmarschalck, onder den *Prins van Orangien* als Kapiteyn en Admiraal Generaal. Tot Luytenants Generaals over de Cavallerye steldense den *Heer Rijngrave* tot tweede den *Prins van Tarante*, en eenige anderen vervolgens in Rang met byvoeginge van dese Conclusie: Gevoelen der andere Provincien.

By Ridderschap ende Steden Gesanten der Graefschap *Zutphen*, in deliberatie geleght, wat personen in consideratie sullen worden genomen en ge-ëligeert, om het Leger van den Staat, het welk geformeert moght worden *en Chef* te commanderen: Soo is goedt gevonden ende verstaan, dat wegen dese Provintie sal worden ingebraght ter Generaliteyt, dat *sijn Hoogheyt* van nu af aan sal Sessiie nemen in den Raet van State, en met sijn *achtien* jaren aangenomen worden tot *Capiteyn en Admirael Generael* conform de resolutie van het Jaar *sestien hondert sestigh*, en in geval *een* Jaar of *twee* daar mede mocht worden gesupercedeert, dat

 niet

niet te min gedagte ſijn Hoogheyt daar toe van nu af ſal weſen *gedeſigneert*, voor by gaande de reſtricten en precautien by die van de Provintie van *Hollandt* over 't Generalaatſchap met den aankleven van dien genomen.

Die van het Graafſchap *Zutphen* hadden wel gewenſt, dat de andere Quartieren haar met deſe bovenſtaande reſolutie hadden geconformeert, maar om geen ſcheuringe in de Provintie te maken, ſullen haar met de andere Quartieren voegen.

Vrieſlandt droegh mede op deſelve wijſe ſijn *Hoogheyt* voor, met rejectie van de ſuſtenue van *Hollandt*, aangaande de compatibiliteyt van den Heer *Stadthouder* en *Capiteyn Generael*, en den *Heer Aylua* als Majoor Generaal.

Utrecht verſtont. 1. Dat geen Capiteyn Generaal ſal weſen Stadthouder.

2. Dat den *Prins van Orangien* ſeſſie ſal worden gegeven in Raadt van Staten.

3. *Prins Maurits van Naſſou* ſou zijn eerſte, en de *Grave van Waldeck*, of *Wurtz* tweede Velt-Marſchalck.

4. De *Prins van Tarante* Generaal van de Cavallery, mits ſtaande onder de Velt-Marſchalken.

5. *Rijngraef* Lieutenant Generaal; *Welderen* of *Haerſolte* Commiſſariſſen.

6. *Noortwijck* over het Kanon.

7. *Zuyleſteyn* Majoor van het Leger.

Beſendingh naer Zeelandt.

Zedert en ondertuſſchen hadden de *Heeren van Hollandt* den *Heer Vivien*, Penſionaris als toen van *Dordrecht*, den *Heer Meermans*, Borgermeeſter van *Delft*, en ..... nae Zeelandt geſonden, om de *Heeren van Zeeland* tot hun gevoelen te trecken, maar van deſe kregen ſy tot eyntlijcke verklaringe van den 23 September dit volgende:

Ge-

GEdelibereert zijnde op het geene by de Heeren Gedeputeerden van Hollant in de nadere Conferentie met de selve gehouden was geproponeert, ende versocht aengaende het bestellen van de hooge militaire Ampten, en dat soude mogen worden geprecautionneert, dat voortaen de functie van *Capiteyn ende Admirael Generael* van de functie van *Stadthouder* in een ofte meer Provintien niet meer in een ende de selve persoon soude mogen concurreren: Is goet-gevonden ende verstaen, op het een en ander te persisteren by voorgaende resolutie op den *sestienden* der voorleede Maent genomen; ende dat in het ver afscheyden van de welgemelte Heeren Gedeputeerden van Hollandt men haer souden hebben te kennen gegeven, dat de Heeren Staten van *Zeelandt* seer verwondert waren, dat de Heeren *Staten* van *Hollandt* ende *West-Vrieslant* hadden konnen goetvinden, sonder haer Ed. Mog. kennisse ofte communicatie het ampt van *Stadthouder* in den haren te *mortificeren* daer de beyde Provintien op verscheyde tyden hadden gesproocken en met den anderen geconcerteert *de mode & tempore*, om de functie met ghemeen goetvinden te vergeven. Onderstont, Accordeert mette voorsz notulen, geteeckent.

JUSTUS de HUYBERT.

Men heeft oock van wegen Hollandt van date den thienden October aan de Respective Provincien geschreven, dat de selfde ten spoedighste haar Provinciale advysen in haar Hoog Mogende Vergaderingh wilden doen openen, op het Project, geinsereert in haar Hoog Mogende secrete Notulen geinsereert van den vijfthienden September laatstleden, aangaande het Introduceeren van den *Heere Prince van Orangien* in den Raadt van Staten, mitsgaders het separeren van het Capiteyn en Admiraalschap Generaal van het Stadt-houderschap, van de respective Provincien met den gevolgen en aankleven van dien. Het Project nu lagh aldus:

PROJECT.

Project ontrent de Hooge Ampten.

DAt den Heer *Prins van Orange* van nu af vergunt sal werden *Sesſie* in den Raedt van State, omme aldaar geimbueert te werden met de vereyſte kenniſſe van ſaecken van de Militie, Policie ende Finantie: Ende ingevalle eenigh Leger van den Staet te Velde gebracht mochte werden, dat in ſulcken cas de ſelve Heer Prins mede in *Politique qualiteyt*, het ſy als daer toe uyt den gemelden Raedt gecommitteert, ofte anderſints de Campaigne ende deliberatien van de Gedeputeerden ofte Ghevolmachtighden van hare Ho. Mog. te Velde ſal bywoonen, omme alſo meer en meer bequaem gemaeckt te werden tot het bedienen van het *Capiteynſchap Generael* te Water ende te Lande, als den Staet hem *namaels* daer toe ſoude mogen goet vinden te kieſen.

Ende ſoo wanneer den hoogh-gemelde Heer Prins den ouderdom van *drieentwintigh* jaren ſal hebben geadimpleert, dat als dan by de ſamentlijcke Bontgenoten met een goede hermonie ſal werden *gedeliberbert* over des ſelfs bequaemheyt tot het bekleden van de voorſchreve hooge Charges, ende gereſolveert of met den dienſt van 't Landt, deſelve op ſijn Hoogheyt ſouden konnen en behooren te werden geconfereert.

Dat immiddels geen *Stadthouder* van eenige Provincie ofte Provincien ſal mogen werden verkoſen.

Ende by aldien de hoogh-gemelde Heer Prins ten voorſz. tyde by de ſamentlijcke Bontgenoten tot Capiteyn Generael ende Admirael werdt aengeſteldt of anderſints, onder eenigh ander tytul, het opperſte Commando van de Militie te Water en te Lande aenbevolen, het als dan by de voorſz deliberatien, en voor de effective Electie, tuſſchen de Bontgenooten vaſt geſtelt en die Inſtructie ingelijft: Dat geen Capiteyn Generael of Admirael, noch eenige die het opperſte Commando van de Militie te Water ofte te Lande wegen den gemeenen Staet wert gedefereert, ſal mogen Stadthouder van d'een of d'ander Provincie zijn, dan de Ge-eligeerde by Eede verplicht weſen, directelijck

noch

noch indirectelijck *eenigh versoeck* te sullen doen, veel min toelegh te maecken directelijck of indirectelijck; maer ter contrarie sulcx by andere geschiede nde, het selve te sulle tegen gaen, en het Stadthouderschap soo hem t'eenigen tyde die digniteyt by eenige Provincie moghte worden geoffereert, te sullen refuseren en van de handt slaen.

In cas buyten vermoeden, mochte komen te gebeuren dat de meer hooggemelte Heer Prins tot de voorsz. hooge Charges als dan niet effective en met eenparige bewilliginghe van de samentlijcke Provincien wierde aengestelt, gelijck daer inne niet anders dan met eenparigheyt kan werden gedisponeert, sullen aen de respective Provincien hare vrye deliberatien in 't verkiesen van de Stadthouders blyven ongelimiteert, en haer voorbehouden de vryheyt die aen de selve hier bevooren is geweest.

Op den seven en twintighsten van December, hebben de Heeren van Zeelandt op het aanhouden van de Heeren van Hollandt beslooten dat sy geen reden ter werelt konden sien, om te delibereren over saacken, daar over na rijpe examinatie en iteratijf overlegh tot drie malen toe by de Hooghgedagte Heeren Staten was geresolveert, behalven dat de Heeren Gecommitteerde Raden niet anders konden sien, als dat de voorschreve separatie van het Capiteyn en Admiraalschap Generaal van het Stadt-houderschap van de respective Provincien eyndelijck op een Generale Mortificatie van die functie soude uytloopen, immers om den Heere Prince van Orangien daar van alle de Provintien te secluderen, 't welck aldaar niet sou zijn te wege te brengen: Maar dat men dienaangaande de liberteyt, naar volgende de oude gronden en regels van de Regeeringe, ongetwijffelt sou willen vast houden: oordeelende oock wijders, datter veel meer materie en stoffe was, om te be-

Naerder besluyt van Zeelandt.

arbeyden dat de infloopene en tot noch toe ongeremedieerde *Nieuwigheden* wierden uyt de wege gelegt, als dat de Provincien soo wierden geperst, om die met andere verre uytsiende *Nieuwigheden* te accumuleeren &c.

Dit is haar Hoogh Mogende Gecommuniceert en aangenomen voor notificatie.

Stadthouderschap by Hollandt gemortificeert.

Op den een en twintigsten Decembris, zijnde in de weeck voor Kersmis, zijn de Heeren van Hollandt eyndelijck over een gekomen, om den Eedt te doen tot Mortificatie van het Stadthouderschap, scheydende daar op den 23. om den thienden January des volgenden Jaars weder te vergaderen, en tot de bestellinge van de Hooge Charges te treden, en met eenen oock by de andere Provintien, deselve Mortificatie te doen goet vinden, volgens het derde Artijckel van het volgende Perpetueel of Eeuwigh Edict: en om mede den Eedt in de respective Vroetschappen der Steden te laten doen, zijn daar eenige Heeren gesonden. Uyt den datum van het selfde Edict blijckt, het selfde al in Augusti vast-gestelt te zijn.

Veel Leden in Hollandt waren tegen den Eedt, meenende sulcks tegens hun Vryheyt te strijden, by aldien sy wierden gebonden en de andere Provincien vry bleven, maar eyndelijck ging het deur. Het Edict nu luyde aldus:

Perpetuel Edict en eeuwigdurende Wet tot voorstant van de vryheyt, mitsgaders tot conservatie van de eenigheyt ende van de ghemeene ruste van den Lande van Hollandt ende West-Vrieslandt.

Eeuwigh Edict.

DE Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt hebben naer voorgaende beschrijvinghe, ende naer rijpe deliberatien ende communicatien in de ordre

van

van de Ridderschap ende Edelen, mitsgaders in de respective Vroetschappen gehouden, by eenparige overgifte ende concurrentie van alle de Leden, voor een perpetuel Edict ende eeuwighduurende Wet, tot voorstant van de vryheydt, mitsgaders tot conservatie van de eenigheydt ende van de ghemeene ruste, gearresteert ende vast gestelt, gelijck gearresteert ende vast gestelt worden by desen de Poincten ende Articulen hier na volgende;

I.

Dat de faculteyt van verkiesinge of beschrijvinge in de ordre van de Ridderschap ende Edelen, mitsgaders de nominatie ende verkiesinge Burgermeesteren ende Vroetschappen, Schepenen, ende alle andere Magistratelijcke bedieningen, in de Steden sal blijven aen de ordre ofte beschrevene Heeren van de Ridderschap ende Edelen, mitsgaders aen de Steden respective, soo als die aen haer by oudt gebruyk, ofte by Privilegien en Octroyen is geconfirmeert of geconcedeert, of noch geconfirmeert of geconcedeert souden mogen werden, daer van by deselve vrye exercitie van dien, conform de Wetten ende Privilegien, sal verblijven, sonder dat de voorsz. beschrijvinge, nominatie ende verkiesinge, of eenig gedeelte van dien, oyt of oyt daer van in 't geheel ofte ten deele *aen yemandt sal mogen werden gedefereert ende overgegeven.*

II.

Dat insgelijcks de Ampten, Officien, Bedieningen en Beneficien, tegenwoordigh staende ter collatie van de Heeren Staten van Hollandt ende West Vrieslandt, aen deselve sal verblijven, sonder yets daer van te mogen werden afgegeven; wel verstaende, dat hier onder niet begrepen werden de Militaire Ampten ende Bedieningen, die in de *Campagne* ofte expeditie te Water of te Lande souden moghen komen vacant te vallen, welcken aengaende haer Ed. Groot Mog. by nadere dispositie, al sulcken voet ende ordre sullen beramen, niet alleen op de provisionele bestellinge van dien, maer oock op de begevinge ten principalen, als deselve ten meesten dienste van den Lande sullen bevinden te behooren.

III. Dat

III.

Dat wijders haer Ed. Groot Mog. niet alleenlijck hare bewilliginge ende toestemminghe noyt anders sullen geven, maer oock de saecke ter Generaliteyt met alle efficatie daer heenen helpen dirigeren, ten eynde oock by de andere Bondtgenooten, en sulcks by eenparige bewilliginge of gemeene concurrentie van deselve door eenige consonante Resolutie van haer Hoogh Mog. gestatueert ende vast gestelt moge werden, dat die geene, die oyt ofte oyt sal ofte successivelijck sullen werden gebruyckt tot *Capiteyn* of *Admirael Generael*, of oock in beyde de voorsz. Charges, of wel die geene aen dewelcke onder eenige ander titul het opperste commandement over de Militie te Water ofte te Lande sal werden gedefereert, niet sal of sullen mogen wesen of blijven *Stadthouder* van eenige Provincie ofte Provincien; ende voor soo veel de Provintie van *Hollandt* en *West-Vrieslandt* belangt, dat niet alleen niet die gene die 't opperste commandement over de Militie te Water ofte te Lande toevertrouwt sal wesen, maer oock niemandt anders tot Stadthouder van deselve Provintie ghemaeckt sal mogen werden; Doch dat de voorsz Charge in alle manieren sal zyn ende blijven gemortificeert, ende de Heeren Gecommitterde Raeden in de respective Quartieren aenbevolen gelaten, volgens hare Instructie, de noodige ordre te stellen ende de vereyschte voorsieninghe te doen op de saecken by absentie van haer Ed. Groot Mog. voorvallende, ende waer op prompte dispositie vereyscht soude mogen werden.

IV.

Dat tot volkomen vastigheyt van 't gene voorsz. is, ende tot onderlinge gerustheyt van de Edelen ende Steden, alle de Heeren tegenwoordigh in de ordre van de Ridderschap beschreeven ofte in de Vroetschappen verkoosen souden mogen werden; by solemnele Eede sullen verklaaren de voorsz. poincten heylighlyck ende oprechtelyck te sullen maintineren, oock geensints gedoogen dat daar tegens eenige indracht of infractie geschiede, veel min ooit of ooit eenige proposi-

tie

tie doen ofte doen doen, die daer tegens in eenigen deele ſtrijdigh ſoude mogen weſen, ende dat voorts oock den eedt van de Heeren ter Vergaderinge van haer Ed. Groot Mog. comparerende, daer mede in de bondigſte ende krachtigſte forme ſal werden geamplieert; Dat oock de *Raedt-Penſionaris* in der tijdt, insgelijcx by Eede ſal werden verplicht alle de voorſz. pointen, ſoo veel in hem is, te ſullen mainteneren ende ſtaende houden; ſonder daar tegens oyt of oyt directelijck of indirectelijck eenige propoſitie of *ombrage* te ſullen doen, veel min concluſie formeren.

V.

Dat wyders mede tot meerder vaſtigheyt van het voorſz. *derde point*, het ſelve uytdruckelijck in de inſtructie ſoo voor een *Capiteyn* als voor een *Admirael Generael* ſal werden ingelijft en de Geëligeerde by *Eede* verplicht niet alleenlijck daer tegens noyt directelijck of indirectelijck eenig verſoeck te ſullen doen, veel min toelegh te maken directelijck of indirectelijck, maer ter contrarie ſulcx by anderen buyten vermoeden, geſchiedende, 't ſelve te ſulle tegen gaen, ende het *Stadthouderſchap*, ſoo hem ten eenigen tijde die digniteyt by eenige Provincie mochte werden geoffereert, te ſullen *refuſeren*, ende van de hant wyſen.

Formulier van Eedt op de bovenſtaende Articulen, te doen by de Heeren van de Ridderſchap ende Eedelen, mitſgaders by de Borgemeeſteren ende Vroetſchappen van de Steden, als mede by de Heeren comparerende ter Vergaderinge van de Staten van Hollandt ende Weſt-Vrieslant.

ICk beloove ende ſweere het bovenſtaande eeuwigh Edict, mitſgaders alle de pointen ende articulen daer inne vervat, heylighlijck ende oprechtelijck te ſullen

Formulier van Eedt.

ſullen maintineren, oock geenſins te ſullen gedoogen dat daer tegens eenige indracht ofte infractie geſchiede, veel min oyt of oyt eenige propoſitie of advijs te ſullen doen ofte geven, noch oock te ſullen doen doen, of doen geven die daer tegens in eenigen deelen ſtrijdigh ſoude mogen weſen.

Zoo waerlijck moet my Godt Almachtigh helpen.

Formulier van Eedt voor den Raedt-Penſionaris in der tijdt.

Eedt voor de Raedt Penſionaris

ICk beloove ende ſweere het bovenſtaende eeuwigh Edict, mitſgaders alle de Poincten ende Articulen daer inne vervat, ſoo veel in my is, te ſullen mainteneren ende ſtaende houden, ſonder daer tegens oyt of oyt, directelijck of indirectelijck eenige propoſitie ofte omvraege te ſullen doen, veel min concluſie formeren.

Soo waerlijck moet my Godt Almachtigh helpen.

Ende ſal het bovenſtaende Edict in forme van Octroy of *eeuwigh duyrende Privilegie*, de Heeren van de Ridderſchap ende Edelen; mitsgaders de Borgemeeſteren ende Vroetſchappen van de Steden, Leden van haer Ed. Gro. Mog. ordinaris Vergaderinge, toegeſonden worden, om 't ſelve in hare reſpective Regiſters te doen regiſtreren, ende voorts te beſorgen dat alle Heeren die naermaels in haer luyder ordre beſchreven, ofte tot Borgemeeſteren verkooſen, ende in de voorſz Vroedtſchappen geaſſumeert ſullen werden, daer op voor hare admiſſie, den *Eedt*, volgens het voorſchreve Formulier komen af te leggen, ende voorts haer daer naer preciſelijck te reguleren: Gelijck oock het voorſz. Edict in gelijcker wijſe aen beyde de Hoven van Juſtitie, mitſgaders aen de Officieren ende Gerechten van de gemelte Steden toegeſonden ſal worden, met laſt ende ordre om haer in 't adminiſtreren van Juſtitie daer naer, als de *voornaemſte Wet van den Lande tot voorſtant van de vryheyt*, mitſgaders tot conſervatie van eenigheyt ende van de gemeene ruſte ge-

gemaekt, punctuelijck, en exactelijck te reguleren op den Eedt by henluyden in 't aenvaerden van haere respective Officien ende bediningen gedaen.

Aldus gedaen ende gearresteert ter Vergaderinge van de hoogh-gemelte Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslant; In den *Hage* onder haren grooten Zegele hier aengehangen, den *vijfde* Augusti des Jaers *sestienhondert seven en sestigh.* Was geparapheert, *Johan de Wit;* Onderstont ter ordonnantie van de Staten, ende was geteeckent *Herb. van Beaumont.*

Seecker Schrijver, willende op desen stant van saacken reflecteren, wil dat de *Heer Ruward* door het gevolgh van Chattam en de *Heer Raadt Pensionaris* door dit bewercken van dit Edict, al op den trap van het hooghste gesagh geklommen waren, en daar toe souden zijn gekomen, indien de Invasie des Konincks van Vranckrijck van de Spaansche Nederlanden, daar hier na iets van gesproocken wordt, sulcks niet verhindert had; maar wy laten een yeder oordeelen wat hy wil.

Het is te verwonderen wat een verbaastheyt dit soo schierlijck en onverwachte werck van Mortificatie, van het Stadthouderschap, in veel gemoederen veroorsaackte, konnende veele niet begrijpen dat het selfde soo promptelijck en sonder tegenseggen voort gingh; maar de reden hier van was, dat, zijnde de *Plurariteyt* en meederheyt van Stemmen daar, de andere sich tegens de *Plausibile* namen (soo seght *Aytzema*) van *Liberteyt en Previlegie* niet stellen derfden. *Om die reden had men den Landt-Heer afgeswooren*, en gedwongen door de Vrede te laten alles aan den *Staat*, niet aan den *Prins* of *Vorst*; daar van in den Vrede van het Jaar acht en veertigh niet eens gewagh wierdt gemaackt. Het *Nectar autocraticum* had oock het geheel Lichaam van de Regeeringh bevangen: Men bevandt, dat die meest geroepen hadden om

Gestalte der gemoederen daar over.

de

„ de eminente Charges van ſijn Hooge Voor-Ou-
„ ders aan den *Prins* te geven, gemeenlijck de ſoo-
„ danige waren, die in de Steden hunne Reecke-
„ ning niet vonden, en onder lagen. Die boven lagen
„ ſwegen ſtil, en deden wat ſy wilden: alle die nu af-
„ keerig waren van den Eed, vreeſden uyt de Vroet-
„ ſchap geworpen te worden, en de blaam van de
„ Gulde Vryheyt en de Privilegien te contraieren
„ en tegenſtreven, om welckers krenckinge men de
„ Wapenen voorheen tegen Spangien had aangeno-
„ men. De Steden droegen hun roem op dit of dat
„ kleyne voorrecht, datſe wel eer de Graven afge-
„ beden, afgekocht, of op de blyde inkomſten van
„ deſelve verkregen hadden. Maar wat was dat te
„ vergelijcken by dit groot *Privilegium Patriæ*, by
„ deſe Kroon van alles, wie ſou hebben derven
„ te kennen geven, dat hy dit Hemelſche Manna
„ verſmaade en weder na de Vleeſch potten Janckte
„ van Egypten.

„ Eenige ſeyden wel, datſe eens Eedt hadden ge-
„ daan, van te ſullen adviſeren in *genere*, alles wat
„ ten beſten van het Lant ſtreckte, en dat de tijt
„ mocht komen datmen weder nodig en beter ach-
„ te een Stadthouder te kieſen. Maar daar op die-
„ nende, datmen ſulcks oock op het af-ſweeren van
„ den Koninck van Spangien in het Jaar 1581. had
„ mogen ſeggen. Voorts dacht een yeder die in de
„ Vroetſchap was, dat hy wel was, hy dronck me-
„ de van het *Nectar autocraticum*; en het was *bibe*
„ *aut abi*, drinckt of gaat heen; en dat luſte niemant
„ te doen, ſy droncken liever en bleven. Tot Edam
„ evenwel was een oudt Man, die ſeyde: Ick ben
„ oudt en doof, en kan den Eedt niet wel hooren,
„ en wil liever uyt gaan, en ſoo dede hy; aldus ge-
„ lieft het den Heer *Aytzema* over deſe ſaack te re-
„ deneren.

Haar Edele Groot Mogende om de Mortifica-
tie

tie van het Stadthouderſchap en andere ſaecken op dien voet te beter te mainteneren, oock alle oneenigheden en geſchillen voor te komen, hebben deſe ſelve Maent oock een Reglement uytgegeven en het ſelve aen den Hoogen Raedt en Hof van Hollandt geſonden, luydende als volght:

Extract uytte Reſolutien van de Heeren Staten van Hollant ende Weſt-Vrieſlandt, genomen in haer Ed. Groot Mog. Vergaderinghe op Donderdagh den vijftienden *December* ſeſtienhondert ſeven en ſeſtigh.

OP 't darde articul van de tegenwoordige beſchrijvinghe ende de pointen daer in ghementioneert, raeckende *de Adminiſtratie* van *Iuſtitie*, voornamentlijck ten aenſien van ſoodanige die geaccuſeert ſouden mogen worden haer in *Staet* ofte *Staetsbeſtier* te hebben miſgaen, is naer voorgaende deliberatie goetgevonden ende verſtaen, dat de voorſz. pointen by copye geſonden ſullen worden aen beyde de *Hooven* van *Iuſtitie*, om naer examinatie ende overweginge van den inhouden van dien, de Vergaderinge te dienen van haer conſideratien en advijs. Reglement van Hollandt over de Mortificatie.

Onderſtont,

Accordeert met de voorſz reſolutie.

Geteeckent

HERB. van BEAUMONT.

De Staten van Hollant ende Weſt-Vrieſlandt.

EDele, Erentfeſte, hooggeleerde, lieve getrouwe. Wy ſenden UL. hier nevens ons gereſolveerde ſub dato deſes, raeckende de *adminiſtratie* van de *Iuſtitie*, ten aenſien van den genen die geaccuſeert ſouden mogen worden van haer in *Staet* ofte *Staetsbeſtier* te heb-

ben misgaen, ende begeren dat onse goede meeninghe daer in vervat UL sal worden naghekomen; Waer toe ons verlatende, beveelen wy UL. in de Beschermingge Gods. Geschreven in den Hage den *vijftienden* December *sestien hondert seven en sestigh*. Onderstont, ter Ordonnantie van de Staten,

Geteeckent

HERB. van BEAUMONT.

De superscriptie was E. D. Hooghgeleerde, onse lieve getrouwe den President ende Raden van den Hogen Raden in Hollant.

DAt by een generael Declatoir van de *Ridderschap, Edelen, ende Steden van Hollant* ende *West-Vrieslant*, als *Souvereyn* van den selven Lande, tot meerder gherustheyt ende veyligheyt van alle die tot de Regeringe ofte bedieninge van de hooghgedagte Provintie, ofte van eenige Quartieren, Leden ofte Steden van de selve beroepen zijn, op de allerbondigste ende krachtighste maniere, voorbehouden nochtans het *Eeuwigh Edict* tot voorstant van de *vryheyt*, mitsgaders tot conservatie van *eenigheyt*, ende van de gemeene ruste den *vijfden* Augusti *sestienhondert seven en sestigh* gearresteert, waer tegens by niemant, 't zy in de ordre van de *Ridderschap* ofte in de respective *Vroetschappen*, 't zy in de *Vergaderinghe* van haer Ed. Groot Mog. of in *particuliere* commissie, en kan ofte vermagh te worden geadviseert soude behooren te worden vastgestelt de pointen ende articulen hier na volgende:

Eerstelijck, Dat de Heeren van *Ridderschap, Edelen*, mitsgaders *Borgermeesteren ende Vroetschappen* van de respective *Steden*, yder in 't besonder competeert het gerecht ende de vryheydt, om in de ordre van de ghemelde *Ridderschap* mitsgaders in de Vergaderinghe van *Borgemeesteren* ende *Vroetschappen* respective, op alle saecken aldaer in deliberatie geleyt, ende ordentelijck in omvrage gebracht wesende, voorbehoudens noch-

nochtans 't voorsz *eeuwigh Edict*, 't welck alhier ende in alle de volgende articulen verstaen wert te wesen een *permanente* ende *peremtoire exceptie*, sodanigh t'adviseren, als zy lieden na haer beste wetenschap, ende in goede conscientie ten meeste dienste van den Staet in 't generael, ende van de ordre of de Stadt in 't particulier, oordeelen te strecken, sonder dat de selve Heeren van de *Ridderschap ende Edelen* ofte *Borgermeesteren ende Vroetschappen* van de Steden, over de voorschreve hun advysen aen niemandt ter Wereldt dan aen *Godt Almachtigh* ende hun eyghen conscientien reeckenschap schuldigh zijn, ende dat misdien gheene persoonen noch Vergaderinghe, of Collegien, 't zy van *Politie*, zy van *Iustitie*, of andere, bevoeght zijn haer daer af directelijck ofte indirectelijck aen te spreecken, te calangeren, ofte doen calangeren, veel min te dier oorsaecke eenighe condemnatie ofte straffe t'haren laste te vellen ofte decreteren.

II.

Dat de Heeren van de *Ridderschap* ende *Edelen* present wesende in de *Vergaderinge* van de Heeren Staten van *Hollant* ende *West-Vrieslant*, mitsgaders de Heeren Gedeputeerden van de respective Steden ter hooggemelde Vergaderingh comparerende, de *Pensionarisen* ende andere Ministers daer onder begrepen, insgelijcx aldaer met een volkomen *vryheyt* (mits alleen niet contrarierende het *eeuwigh Edict* hier vooren geroert) vermogen te uytten, ende met redenenen te bekleeden de resolutien van haer *ordre* ende *Vroetschappen* respective, oock voorts alle saecken, in deliberatie gebracht, waer op zy haer met gheene expresse ende speciale resolutie van de voorsz *Ordre* ofte *Vroetschappen* respective vinden gemunieert, soodanigh t'adviseren, als zy volgens hun generalen *Instructie*, ende in krachte van de maght ofte commissie haer by de *ordre* ofte *Vroetschappen* respective toevertrouwt ende gegeven, ter intentie van de selve bevinden, ofte oordeelen te behooren, sonder dat sy ofte yemandt van hen luyden daer over, naest *Godt* ende hun eyge *conscientie*, aen yemant hare Rekenschap schuldigh zijn

ende dat misdien geenen Rechters hooge ofte lage, ende veel min yemandt anders wie 't selve oock soude mogen zijn, haer daer over directelijck ofte indirectelijck vermogen te calangeren, of doen calangeren, veel min in eeren, persoon, of goederen te beschadigen; of uyt die oorsake t'haren lasten eenige condemnatie ofte straffe te vellen of decreteren, by soo verre, ende voor soo veel de *ordre* ende de *Vroedtschappen* respective haer niet selfs binnen 's Jaers daer over culpabel, ofte calange subject verklaeren, blijvende naer expiratie van 't Jaer alle actie ende calange dienthalve geperimeert, sonder dat eenige Rechters hooge of lage, en veel min yemant anders, haer daer over sal vermogen aen te spreken, ofte doen aenspreken directelijck ofte indirectelijck in eeniger maniere.

III.

Dat voorts alle die geene die eenige *commissie* in 's Landts saecken by de hooghgemelte Heeren Staten van *Hollant* ende *West-Vrieslant* opgeleyt is, over het geene sy lieden in krachte ende in gevolge van de voorschreve *commissie* met 'et gene dat daer aen dependeert hebben gedaen, gesproken of verhandelt aen haer Ed. Groot Mog. alleen, ende aen niemant anders reeckenschap schuldigh zijn, ende dat mitsdien geene Rechters of yemant anders wie het oock soude mogen wesen, haer daer over directelijck ofte indirectelijck vermogen te calangeren of doen calangeren, veel min in eere, persoon, of goederen te beschadigen, of uyt die oorsake t'haren laste eenige condemnatie of straffe te vellen of decreteren, by soo verre en voor soo veel haer Ed. Groot Mog. haer niet selfs binnen 's Jaers daer over culpabel of calange subject verklaren, blijvende na expiratie van het Iaer alle actie en calangie dienthalven geperimeert en gemortificeert, invoegen en maniere als in 't voorgaende articul *in simili casu* breeder uytgedruckt staet.

IV.

Dat die gene, die by haer Ed. Gr. Mog. gelast worden eenigh advijs te geven, 't zy geformeerde *Collegien* of speciael *Gedeputeerden* en eenen yegelijck van de

de ſelve in gevolge en tot voldoeninge van de voorſz. laſt, vermogen vryelijck en onbepaelt hunne opinien te uyten, en des noot zijnde, in geſchrifte te doen vervatten, 't gunt zy in goede gemoede oordeelen ten gemeene beſte oorbaerlijck te zijn, ſonder in die gelegentheyt aen eenige reſolutie van de *ordere* van de *Ridderſchap* of aen *Burgermeeſteren* ende *Vroetſchappen van Steden* te weſen gebonden, of oock anders dan door gegeven Commiſſie te weſen bepaelt, en dat ſy oock dienvolgens over *advijſen* in dier voegen gegeven of uytgebracht door nieman ter werelt aen-geſproken, gecalangeert of geincommodeert mogen worden, mits haer niet vergrepen hebbende tegens het *Edict van den vijfden Augusti ſeven en ſeſtigh*, hier boven te meermalen geroert.

V.

Maer by ſoo verre yemant of eenige van de *Ordre van de Ridderſchap* uyt de *Borgermeeſteren* of *Vroedtſchappen* der voorſz. *Steden*, na dat ſy volgens de voorſz. liberteyt haer advijs gegeven hebben, de concluſie die by de ſelve *Ordre van de Ridderſchap*, *Borgermeeſteren en Vroedtſchappen* ordentelijk, alhoewel mogelijck tegens haer advijs en ſin wert geformeert; of oock wel ſoo de preſente *Edelen* of *Gecommitteerden ter dagvaert* de concluſie die by haer Ed. Groot Mog. in ſaken, waer inne nader ordre van de Regeeringe overſtemminge plaets heeft, genomen is door quade *menées* mochte traverſeren en pogen vruchteloos te maken, of ook wel in plaets van de Commiſſie en laſt haer opgeleyt en gegeven daer tegen of daer buyten, contrarie de intentie van haer committenten te ondernemen, en door onbehoorlijke wegen voort te ſetten, ſaken die in ſich ſelfs ongeoorloft en ſtrafbaer zijn; als mede ſo yemant of eenige in plaetſe van de Commiſſie ordinaris of extraordinaris haer by haer Ed. Gr. Mog. na ordre van de Regeeringe opgeleyt, getrouwelijck en na behooren te achtervolgen en na te komen, de ſelve Commiſſie quam tegen of te buyten gaen, en in die qualiteyt ondernemen ſaken het gemeene beſte nadeeligh weſende, of ſich op eenige

andere wijse door ongeoorlofde actien en comportementen, recherche en calangie subject te maken, dat in sulcken cas soodanige uyt de *Ordre van de Ridderschap*, *Borgermeesteren of Vroedtschappen* der voorsz Steden, of oock wel uyt de presente *Edelen of Gecommitteerden ter dagvaert*, of uyt die gene die ordinaris of extraordinaris Commissie van haer Ed. Gr. Mog. Mog. geemployeert werden op voorgaende disadveu van de gemelte *Ordre* of van *Borgermeesteren en Vroedtschappen* van de Steden, of op voorgaende resolutie van haer E. Gr. M. respective binnen 's Jaers als boven gedeclareert en genomen zijnde, daer over geçalangeert en te recht gestelt sullen worden voor den Hove, of voor Schepenen die de judicature eygentlijck sal competeren, sonder dat de selve, ofoock die gene van de Onderdanen van haer Ed. Gr. Mog. die geaccuseert soude mogen werden haer in den dienst van de *Generaliteyt* te hebben te buyten gegaen voor eenige andere ordinaris of extraordinaris, en veel min voor eenige *gedelegeerde* Rechtérs te recht gestelt sullen mogen worden, gelijck oock tegens de geaccuseerde over sodanige quade handelingen in politicque directien gepleegt, niet extraord. geprocedeert sal mogen worden, en zy sulcx by resolutie van haer Ed. Gr. Mog. gedeclareert en geordonneert sal zijn, daer by de Ridderschap, Edelen ende Steden haer in de beste en kragtigste forme sullen obligeren, elckandere, en de alle de Ingesetenen en Ondersaten van den Lande van *Hollant en West-Vrieslant* achtervolgens voorgaende gepasseerde belofte en geëmaneerde Placcaten by alle wegen en middelen te sullen maintineren.

VI.

Dat alle 't gheene voorsz staet aen de *Ordre van de Ridderschap*, mitsgaders aen *Burgermeesteren* en *Vroetschappen*, als mede aen de *Officieren* ende *Gerechten* van de Steden in haer Ed Gr. Mog. Vergaderinge Sessie hebbende autentiquelijck bekent gemaekt, mitsgaders oock aen *beyde de Hoven van Iustitie* in duydelijcke ende klare termen aengeschreven sal worden, met last en bevel uyt den name ende van wegen de

Ridder-

Ridderschap, *Edelen* en *Steden*, als Souveraine van de voorsz Lande aen de selve te geven, van haer daer na punctuelijck ende precuelijck te reguleren, oock voorts een yegelijck onder haer gesubordonneert ende t'haerder judicature staende, sigh daer na te doen reguleren, ende dat voorts de voorsz poincten na ordre ende gewoonte sullen werden gepubliceert tot naerechtinge van alle *Officieren*, *Rechteren*, ende gemeene Ingesetenen in de voorsz Lande, ende voorts van alle andere die de saecke eenighsints raecken of aengaen magh.

VII.

Ende nademael somwylen tusschen 't een of 't ander van de ghemelte *Hove* en eenighe Stadt van de hooggemelte Provincie, discrepantie ende dispuyten konnen ontstaen over het point van *Iurisdictie*, waer omtrent somwijlen voorvallen occurrentien, in de welcke het niet redelijck sou zijn dat de voorsz *Hoven* de decisien selfs soude doen, ende dat oock van de andere zijde de Steden niet konnen wesen hun eygen Rechter, dat over sulcx, om de inconvenienten die daer uyt voorhenen somwijlen zijn ontstaen, ende naermaels noch verder soude konnen komen te resulteren, op de bequaemste ende ordentlijckste wijse voor toekomende te præcaveren, geresolveert ende vastgestelt soude behooren te werden, dat in voorvallen, die van nu voortaen soude mogen komen te occurreren, in den welcke *Borgermeesteren ende Vroetschappen* van de een of de ander Stadt, als representerende *'t Corpus* van de gantsche Borgerye, ende van alle Ingesetenen der selver Steden, soude mogen sustineeren volghens Privilegie of resolutie van de Staten van den Lande gene saecke van die soorte, als waer van 't een of 't ander Hof, sigh een of eenige soude mogen aenmatigen tottet *Iudicature* van 't selve Hof in 't geheel of ten deele te specteren, dat in sulcken cas op de exhibitie van soodanigh Privilegie of resolutie, of van Copye autentijcq van dien, by haer Ed. Gr. Mog. naer ingenomen kennisse van saecken sal werden gedetermineert op 't gealligeerde Privilegien of resolutie op 't *Casus* in

 questie

questie applicabel, ende daer omtrent decisoir is, ende sulcx of de saecke tot de *Iudicature* van 't selve Hof behoort of niet, des dat middelerwijle tot dat haer Ed. Gr. Mog. daer inne ten Principale of by Provisie anders sullen hebben gestatueert, aen de eene zijde alle Proceduren voor de gemelde Hoven sullen werden ghestuyt, of opgeschort, ende aen de andere zijde ook partye de saecken sullen hebben te laten in State, sonder dienthalven yets te innoveren, veel min eenige wege van *feyte* te gebruycken driectelijck of indirectelijck in eeniger maniere.

Blijvende andersints buyten soodanigh voorval de gemelte *Hove* voor soo veel haer volgens instructie, of andere Staetsgewijse resolutie toekomt, gequalificeert omme over de applicatie van *Previlegien*, ende *Octroyen* op voorgevalle of geallegeerde *casus* tusschen de contendeerende partyen te oordeelen, ende te decideren als naer behooren, oock alle particuliere litiganten, onaengesien eenige *corpora* met haer gevoeght mochte wesen, mitsgaders oock alle *litigerende corpora* in saeck, daer de selve *privatorum loco* moeten gehouden werden, ende sulcx Generalijck alle *pleydoyende partyen* (buyten het boven geexpresseerde geval), geobligeert hare geallegeerde incompetentieu *Per modum exceptionis injudicio* te allegeren en daer op recht te verwachten, ten ware nochtans den Hove by exhibitie van 't geallegeerde *Previlegie* of resolutie bevonde het selve klaer en decisoir te wesen; in welcke cas de selve Hove partye ofte syne gemagtighde gehoort, de verleende provisie te sullen intrekken, of immers *summaire* en de plano, sonder de ordinaris treyn van de rolle af te wachten, dienthalven disponere, soo als in goede Justitie bevonden sal werden te behooren.

Edoch nademael *de Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt, te weten, de Ridderschap en Edelen met Borgermeesteren en Vroedtschappen van de respective Steden* om soodanige oorsake niet en konnen werden geconvoceert, en dat oock de presente *Edelen en Gedeputeerden* de ordinaris Vergaderingh van haer Ed. Gr. Mog. composerende niet sonder merckelijke inconvenienten

nienten tot ſodanige deciſien ſoude konnen werden gebruykt, ten deelen, om dat deſelve volgens laſt van haer Committenten te adviſeren, 't welck in rechtsplegingh niet ſonder injuſticie kan geſchieden; ten deele, om dat veele van de ſelve daer toe niet behoorlijcke zijn geinſtrueert, geſtileert, en gene van henluyden daer toe ſpecialijck be edight, dat over ſulcks om 't bovengeroerde *caſus* voorvallende in plaetſe van een inconvenient te verhoeden, in geene nieuwe en mogelijcke grooter inconvenienten te vervallen, tot verhoedinge van alle confuſien en onrechtmatigheyt, van nu *af aen tien verſtandige en in materie van privilegien, en rechte wel-ervare mannen uyt het Lichaem van haer Ed. Gr. Mog. naer ordre en gewoonlijcke proportie* uyt de reſpective quartieren behooren te werden gecommitteert, en na behooren be-edight, om ſoodanige gevallen als boven of in complete getale, of by ſieckte, abſentie of andere ongelegentheyt van eenige van de ſelve, ten minſte het getale van *ſeven* preſent weſende in de name van haer Ed. Gr. Mog. te examineren, en na ingenome kenniſſe van ſaken op de naem van haer Ed. Gr. Mog. te decideren, en in gevolge van dien de noodige aenſchrijvinge van dien aen *Hove* of de *Steden* reſpectivelijck te doen, welverſtaendde dat die gene, die verkooſen mochte weſen uyt dat een of ander Lidt, weſende partyen in de ſake, daer over niet en ſal mogen vaceren of gebruyckt werden, alles nochtans buyten koſten en laſten van den Lande ſoo als gebruyckelijck is in gemeene en ordinaris commiſſie van haer Ed. Gr. Mog. ſtaende der ſelver Vergaderinge voorvallende en afgedaen wordende, en dat de *Heeren van de Ridderſchap en Edelen*, mitſgaders de reſpective *Steden* haer in der beſte forme behooren te verbinden ſodane deciſen beyde *Hooven* ende alle andere, die het ſoude mogen aengaen, punctuelijck te ſullen doen achtervolgen ende nakomen.

Ende op dat ſodanige ſaken niet lichtvaerdigh of buyten reden voor haer Ed. Gr. Mo. gebracht mogen worden, dat over ſulcks als *in pœnam temere litigantium*

 een

een boete van *twee hondert* Carolus guldens ſoude behooren te worden geconſtitueert; en by beyde de pleydoyerende partyen voor af in handen van de Rentmeeſter van de exployten moeten worden geconſigneert, in ſulcker voegen en met dien verſtande, dat die gene van de ſelve partyen die ſoude mogen komen te ſecumberen de voorſz. boete effectivelijck ſoude hebben verbeurt, maer dat den Triumphant de ſelve wederom uyt handen van den gemelden Rentmeeſter van de exployten ſoude mogen lichten.

Inbreuck van Vranckryck in de Spaenſche Nederlanden.

Ondertuſſchen geviel die onverwachte inbreucke van den *Koninck van Vranckrijck* in de *Spaenſche Nederlanden*, die vele het Compas al een weynigh verdraayde Hier voor is iets van beweeringe van wegen de *Kroon van Spangien*; tegen het gepretendeerde recht van den *Koninck van Vranckrÿck*, op de *Spaenſche Nederlande &c.* bygebracht, hier ſullen wy nu eens ſien voor een gedeelte wat de *Koninck van Vranckrijck* daar tegen in te brengen heeft: ſijn Majeſteyt ſchreef aan den Staat van deſen inhoudt:

SEer lieve groote Vrinden, Geallieerden en Geconſœdereerde. Wy depeſcheren een expres Courier aan den Graaf d'Eſtrades onſen Extraordinaris Ambaſſadeur by U. om hem te belaſten, u te doen verſtaan van onſent wegen, als aan onſe goede en waarachtige Vrienden ende Bondtgenooten, de Reſolutie die van een lang en openbare verweygering van Juſtitie, onſe Eer en ons Intreſt ons ernſtelÿck hebben gedwongen te nemen, tot onderſtant der Regten van de Koninginne onſe ſeer lieve Bruydt, ende van onſe ſeer Lieve Soon den Dolphÿn. Wy belaſten tot dien eynde onſe geſeyden Ambaſſadeur, u mede ten deelen een Geſchrift, dat wy hebben doen maacken ende in 't licht geven om te doen blÿken aan de geheele Chriſtenheydt de evidentie van onſe reden, ende een Copye van den brief, die wy heden

den schrijven aen onse seer lieve Suster de Koninginne van Spangien. Ghy sult sien in 't eerste stuck, de onwedersprecckelijcke gronden van ons recht; ende in 't tweede de moderatie van ons beleydt, en dat sonder te willen breecken de Vrede, of te yet te pretenderen van het geen een ander toebehoort; alle onse gedachten strecken niet als om ons te trecken uyt de oppressie door de kracht van onse Wapenen, ofte door een redelijck Verdragh: waar toe men ons altijdt sal vinden seer bereyt. Ende wy gedragen ons vorders tot onse Ambassadeur. Wy bidden Godt, dat hy U. seer Lieve, groote Vrienden, Geallieerden ende Geconfœdereerden, hebben in sijn heylige waarde hoede.

Geschreven tot S. Germain *en* Laye *den negenden May sesthien hondert seven en sestigh.*

U goede Vrindt, Geallieerde ende Geconfœdereerde.

Geteeckent

LOUIS.

Lager

DE LIONNE.

Over dese saack is veel over en weder geschreven, de *Koninck* selve deed aan de *Koninginne van Spangien* drie gedruckte boecken, de eene in Folio, en de twee andere kleynder, al handelende van het *Recht der Koninginne* en de nulliteyt der renunciatie; maar de Heer *Isola* des Keysers gesant, heeft deselve daar na in sijn *Bouclier d'Estat &c. de Justice* weder leght.

Dewijl de Invasie der Franschen, als meer geseght is, de hooge desseynen van sommige hier in Hollandt vry te rugge hebben geset, vinden wy ons genootsaackt daar een weynig op te staan.

Des

Progressen en voortgang der Fransche Wapenen in de Spaansche Nederlanden.

Des *Konincks van Vranckrijcks* Oorloghs-macht hieldt sich een wijl ontrent Charleroy op, houdende de *Spaanschen* in bedencken of het op Leuven, Mechelen of Brussel sou mogen gemunt zijn, maar eyndelijck viel dit dreygende onweder op West-Vlaanderen, oordeelende de *Koninck* dat sulcks minder erghwaan aan desen *Staat* sou geven; oock dat de Steden Doornick, Douay, Cortrijck, bequamelijcker konden gewonnen, en gewonnen zijnde gehouden worden.

Aath van de Franschen gewonnen:

De Franschen dan zijnde omtrent half Juny dartigh duysent Man sterck opgebroocken, nemen in het voorby gaan Aath in besettinge, welcke Plaats van de *Spaansche* geslecht en verlaten was.

Als oock Doornick:

Op den 21 wierdt Doornick berent, welcke Plaats men meende dat eenigen tegenstant sou hebben konnen doen, maar alsoo geen nodige besettinge noch voorraat daar in waren, is die Plaats genootsaackt geweest sich op den vier-entwintighsten over te geven, en dat meest uyt schrick, terwijl de *Koninck*, hen op-eyschende, had geseght met t'sestigh duysent mannen gekoomen te sijn, niet om hun Stadt erger maar beter te maacken, soo sy sich goetwillighlijck in sijn handen gaven; sy hadden dan selfs over te leggen, of sy sich genoeghsaam vonden sijn wapenen tegen te staan, en dan erger te ontmoeten: sy kosen dan den laatsten wegh, en gaven sich over.

De *Koninck* in Persoon daar binnen gekomen zijnde, vertrock aanstonts weder na het Leger, en hebbende nodige order tot bestellinge van de Plaats gestelt, sant den *Grave van Duras* met twee

en Douay.

duysent Paarden om Douay, op de Stroom Escarpes, ses mijlen van Arras leggende, te berennen. Hy selfs quam op den tweeden July daar voor, opende op den darden de Trencheen, en dwongh de Belegerde op den sesden te Capituleren; hebbende

bende mede gebreck aan Volck en voorraadt gehadt.

Het Fransche Leger bleef zedert tusschen Doornick, Rijssel en Douay wat stil leggen; maar daar na sich voor Cortrijck nederslaande, bracht de Plaats met het Citadel op den negenthiende mede onder sijn gewelt, hoewel die de sterckste van alle geoordeelt wierdt. en Cortrijck.

De Franschen zedert niet hebbende gedaan als swieren hier en daar door het Landt, hadden het geluck dat de *Prins de Ligue* ses hondert van hun Ruyters sloegh, die de Contributie waren gaan ophalen, brengende twee hondert gevangens binnen Brussel, en hondert op de plaats doot slaande. Dendermonde wierdt oock van de Fransche belegert, welcke Plaats sy geduerighlijck bestormden, en dat wel een-en-vijftigh uren achter een: op de aankomst der Franschen waren daar binnen gekomen de Velt-meesters *Louvigny*, de *Silly* en *Overmeer*, die hun Ruytery af-sitten en de Posten nevens de Voet-knechten deden bewaren. Die van binnen maackten veel doorsnyingen, om der Franschen Wercken onder water te setten, verbranden al de Huysen en gebouwen voor de Stadt, selfs de Abdye van Swywijck. De Franschen dede aanstonts een Brugge over de Schelde slaan, daar sy drie hondert Paarden over sonden, op de welcke *Louvigny* een uytval deed, en veel van de selve neder maackte, met verlies alleen van een Capiteyn De *Koninck* quam daar na selve in het Leger, wannneer een woedende aanval van de Hooghte op de Stadt wierdt gedaan, staande al de rest onder water: maar de aanvallers wierden soodanigh onthaalt, dat sy gedwongen wierden af te wycken, en voorts het belegh op te breecken, de Brugge tot Appel mede verwoestende, latende by de twee duysent Mannen in het Landt

Fransche Party geslagen.

Dendermonde te vergeefs van hen belegert.

van

van Waas, die ten deelen ghevanghen binnen de Stadt wierden gebracht; veel van de Franschen vondt men oock verdroncken, in voegen de Spangiaarden, het verlies der Franschen, hier voor geleden, al op veel duysenden schatten; waar tegen de Fransen seyden datse geen tien mannen verlooren hadden; welck verschil wel swaarlijck te vergelijcken valt. Maar het was een korte vreught voor de Spaanschen, dewijl de Fransche macht sich op den thienden voor Ryssel sloeg De Spaanschen verhoopten dat die Plaats groote tegenstant sou doen, alsoo men de besettingh op vijf duysent man schatte, behalven een seer groote menighte Vrywilligen en Borgers, en de Stadt van alles wel voorsien achte.

Rijssel Belegert.

De *Grave van Brouvay* had daar binnen het bevel, die verscheydene uytvallen liet doen. Men bracht oock van de Spaensche sijde al te Velde watmen konde, gelijcker oock uyt Duyslandt en Engelant verscheyde Troepen aanquamen. Omtrent den 20 toogh de *Grave van Marcin* met omtrent twintigh duysent man soo te Paardt als te Voet den wegh na Gent, Brugge, en Yperen op: men wiert oock noch meer Volcks soo Keurlingen als andere, na men seyde wel acht duysent Mannen in Brabant, en twaalf duysent in Vlaanderen, verwachtende, maar men rekende te ruym. Terwijl setten de Franschen soo geweldigh op Rijssel aan, dat op Saturdagh den seven en-twintighsten van Ooghstmaant, door het schieten van buyten de Brandt in eenige huysen geraackte, waar door het Gepeupel en Canallie begost te plonderen waar door de Gouverneur eenigh volck uyt de buytenwercken most trecken om dien oproer te stillen, het welcke de Franschen merkende, zijn die daar op soo hardt aan en door hun gemaackte Bresse ingedrongen, datse de Soldaten en Borgers,

van

van buyten naar binnen in de Stadt dreven, vervolgende deselve tot op de marckt toe, alwaar noch een versche Troep Burgers stondt, met de welcke men verdragh maackten, gevende den *Koninck* alle eerlijcke voorwaarden, die sy hem afvorderde: alsoo is *sijn Majesteyt* op Sondagh daar in getrocken. en gewonnen:

Aanstonts sant den *Koninck* thien duysent man, soo te Voet als te Paardt na Gent, die aldaar geen kleyne schrick veroorsaackt hebben, dewijl de Stadt maar slechtelijck beset was, en derhalven geoordeelt wierdt het niet lange te sullen konnen houden: maar de *Koninck* scheen het met de selve Plaats niet te meenen, als willende desen Staat geen Jalousie en nabedencken geven, soo eenige meenen, of anders, om dat hy meende sich niet te sullen konnen vast maken eer de Spaansche met een Vliegendt Leger daar in of daar ontrent quamen, gelijck oock tot dien eynde de *Grave van Marcin* van Brugge aanquam, die oock met de Franschen in het gevecht geraackte, alwaar de *Prins de Ligue* gequetst en de *Rijngrave* gevangen, en een goet deel Spaanschen vernielt wierden.

De Franschen echter verlieten Gent, om het Platte Landt te gaan bederven. Sy lagen op den sevenden tot Deynse, en dwongen op den twaalfden de Besetting van Aalst, en daar na het slot Liekercken en dat van Santberge sich op te geven. Sy gingen dan voort met ravageren en verwoesten van het Platte Landt, huysende op een af-schouwelijcke wijse, sonder Kercken of Kloosters, gewijdt of ongewijdt aan te sien. In het Klooster ter Muyle begingen sy schrickelijcke Tyrannyen, onteerende de gewijde Plaatsen en Persoonen op een ongehoorde wijse: sy ontkleeden de dochters selfs moedernaackt, en na datse die geschonden als mede Aalst.

had-

Schrickelijcken Handel der Franschen ten platten Lande.

hadden, hingense deselve met de voeten om hooge aan de balcken, en geesseldense tot het bloet toe: de arme Vaders de Carmelijten bonden sy aan de staarten van hunnen Paarden, en sleeptense uyt hun Herimitagien en Cellen. In den grooten Bygaart, een Klooster soo genoemt, leefdense op een Barbarische wijse.

De *Prins de Ligue* bevandt sich met vier of vijf duysent Man tusschen Vilvoorden en Brussel, welcke Stadt, als mede Bergen, Namen en andere Steden ten uytersten wel voorsien wierden gehouden.

Op den twee-en-twintighsten, lagen de Franschen noch omtrent Nynoven, Brussel, Dendermonde en Vilvoorden, plonderende en verwoessende alles wat hen voor quam, hebbende Aalst geslecht, begosten sy hun siecken en gequetsten te vervoeren, en op den acht-en-twintigsten is 't gehele Leger opgetrocken. Andere bysonder-heden van dese Velt-tocht zijn van de een en andere seyde genoeghsaam over en weder geschreven, gelijck de penne op de Wapenstryt, wel haast gevolght is. Maar het volgende Jaar is de Vrede tot Aken gemaackt. Gelijck oock het verdragh tusschen Vranckrijck en Engelandt beneffens het onse tot Breda gevonden was; van het welcke de voorwaarden te sien zijn by *Aytzema* in sijn 47 boeck Pagina mihi 257.

Misnoegen des Konincks van Vranckrijck tegen desen Staat.

Maar ondertusschen vandt sich de *Koninck van Vranckrijck* seer qualijck vergenoeght over desen *Staat*, aangaande dessels handelingen tot voorstandt der Spaansche Nederlanden (gelijck sy die voortganck der Fransche wapenen seer apprehendeerden) met andere Potentaten, gelijck uyt desen Brief door *Lionne* aan den Ambassadeur *d'Estrades* geschreven, te sien is:

Om

OM u niet te verswygen myn Heer, den Koning is seer qualijk voldaen van het project ende voorslagen, die hy van alle kanten verneemt, die de Staten tegens sijne Majesteyt doen, want hoewel sy haer bedecken met het deckzel van de Vrede, en sullen wy ons niet meer in die stricken geven; Den Koning weet dat den Heer Meerman, aen den Koning van Engelant niet en derft directelyk voorstellen eene Ligue van syn Meesters met hem tegens Vrankrijk, tot defensie van de Nederlanden, sonder twyffel uyt vreese, dat die Maere seer haest soude komen ter ooren van den Koning, hy heeft den Graef van Molina Ambassadeur van Spangien gebeden om sulks te doen, ende heeft hem magt gegeven voor de Staten te antwoorden, dat haer intentie is, de geseyde Ligue te maeken soo den Koning van Engelant de selve meeninge heeft als sy. Ghy kont oordeelen door dese maniere, dat soo men continueert van soodanige stucken te speelen aen den Koningh, sien ik sijn Majesteyt van resolutie van haer sulks dubbelt te betalen, waer het soude mogen te passe komen: Ende om de waerheyt te seggen, ick en kan niet bedenken, wanneer selver d'eere ende het goedt geloove niet en waren soo merkelijk gequetst, waer toe hare loosheyt konde goet wesen daermen den Vrede in handen hadde, by veel eerlijker ende seekerder wegen. De verwytinge die mijn Heer de Wit doet van dat sijne Meesters, niet en sijn geadverteert geweest van het voorneme van sijne Majesteit van te komen in Nederlant, als weynig tyts te vooren dat sig de selve gestelt hadde tot het uitterste om t'executeren syn hedens-daegs heel onbequaem ende 't geene wy sien dat alle dagen in den Hage passeert, en tuygt niet als te veel, dat sijne Majesteyt voorsigtelijk gedaen heeft van alsoo te hebben gehandelt, ende dat hy niet anders en konde sonder sig te verklaren aen die agterdeelen die hy hadde geleden soo hy alle sijne gedagten aen Spangien hadde ontdeckt.

Ick en kan ſelver niet gelooven dat men tot Madrid ſoo veel als in den Hage gevoele de minſte voortganck van des Koninghs Wapenen; Sijne Majeſteyt heeft niet als goede intentien, God ſal hem ſonder twyffel Zegenen ende aſſiſteren, ſoo hy gedwongen is deſen Oorlogh alleen te onderhouden, tegens alle; men ſoude hem konnen quaet doen, maer het ſal ongemackelijck ſijn van hem vreeſe aen te doen; maer't gene dat den Vrede haeſt ſal te voorſchijn brengen, is dat de Staten aen de Spaenſche verklaren, datſe haer beloven den Koning op de voorgeſtelde conditien te ſulle doen conſenteren, en in cas de geſeyde Spaenſche ſulcks refuſeren, dat hare Wapenen by de ſijne ſullen voegen om haer te dwingen, deſe wijſe is wel verſeeckerder ende veel veerdiger voor den Vrede, als wel die gene van de boven gementioneerde Negotiatien van Ligue ende Unie, die alſo weynig noodig zijn alſſe weynigh ſeecker zijn, aatſe ſullen gelucken; Gelijck den Koningh het gelt gegeve heeft voor de nieuwe Troupes dewelke hy ligt voor ſijn Leger in Duytſlandt, die't geen mijn Heer den Prins ſtaet te commanderen, en dat de verſterkinge van ſijn Leger in Vlaenderen ſijn uytgedeelt met de vermeerderinge van tien Compagnien voor het oude Lichaem. En kan ſijne Majeſteyt niet verſtaen, in de maniere voorſz. van het laetſte project, raekende de ſuſpenſie van de Wapenen, maer hy ſal alſo toeſtaen als het voorgeſtelt is in ſijne memorie; Wanneer in den beginne mijn Heer de Wit hadde gedacht wy ſoo gaeuw niet en waren van gedachten, dat wy't ſouden hebben toegeſtaen, ſonder een geſtelden tijdt; Sijn Majeſteyt hout hem oock aen die geene van den laetſten Maert van deſen Jare, op conditie van de Spaenſche refuſeerden de voorgedragen voorſtelle by de nevensgaende Memorie dat de Staten de Wapenen ſullen nemen om haer te dwingen; alſoo mede brengt de eerſte propoſitie van mijn Heer de Wit. In waerheyt den Koning hadde noyt gelooft (dan ſijnde afgegaen voor den wel-

welstant van den Vrede tot al dat 't geen mijn Heer de Wit hadde begeert, daer d' Heer van Beuningen seer in gecontenteert was, doen hy van het Hof vertrok) dat men soude sien gebooren werden t' eenemael ingenome voorvallen, na dat hy den Koningh het secreet getrocken hadde op eene soo importante saecke; ende daer na in de sak stekende sonder iets te doen van het gene dat beloost was; Het en is alsoo niet dat de Staten behoren te tracteren met soo een groot Koningh haer geallieerde, en die haer heeft gegeve so veel teekenen van sijne genegentheyt, en die hy noch wil onderhouden hem voldoende van die Officien die de Staten by de Spaensche willen betoonen, om haer te obligeeren om te tracteren van Koning tot Koning, het welck niet swaer wesen sal, als sijne Majesteyt hebbende advijsen van Madrid, dat de Spaensche daer toe gebragt zijn; maer in allen geval, Sijn Majesteyt is te vreden met de Officien van de geseyde Staten, sonder te kome tot een scheuringe voor haer intrest en voor de Guarantie; Gelyk zyne Majesteyt noyt Verdrag maeken sal soo hy geen voornemen hadde 't selve by goeden gelove te onderhouden; Hy sal oock te vreden blijven sonder eenige sorge dat alle de Princen en Potentaten, die het wel willen doen hare Guarantie aen de Spaensche geven, van het gene dat sijne Majesteyt sal hebbe getekent, en aen hem van het gene dat de Spaensche getekent hebbe, als ingevolge van 't gene geseyt is in het voorstel (datmen een seeker middel soude bedencken voor zyne Majesteyt om tot zijn eynde te geraeken, ende noch meer datmen verpligt sal wesen te gebruyken de soodanige maniere van agere van wegen de Staten, om in het selve voornemen te trecken verscheyde Duytsche Princen, die sonder dat tot soodanige resolutien konden gebracht werden, gevaerlijk voor haer ende voor Vrankryck. Sijne Majesteyt bedanckt de Staten voor haren goeden wille, 't welck hem genoeg aen de helft is, dat is te seggen: dat de Staten niet en beloven als voor haer sel-

ven, ende beloven het sonder schijn nogte geveynstheit gelyk hy klaerlijk ende wettelyk van zynent wegen gereet is te doen: En daer is alleenlyk het waeragtige middel om sekerlyken te geraeken tot 't gemeen eynde, 't geen men heeft voorgestelt van een goet acommodement, op conditien alsmen gesamentlijk over een sal komen by anticipatie: Dat zyn Majesteyt seer wel sal doen Gouverneren de Duytsche Princen, sonder dat de Staten op dat poinct eenige Ligues met haer maeken, als in't Artikul van 't Project dat de contributien affnydt voorgedragen is, t'eenemael tot avantage van de Spaensche ende tot de ruine van de Fransche Trouppes, als mede om die van den Vyandt te sterken; Want by de ligtinge van de Contributien ende Nutrale Plaetse te onderhouden wy niet alleenlijk het Leger van den Koning, maer wy sullen beletten dat den Vyandt niet en sal konnen krygen eenig quartier tot onderhout van hare Troupes. Alsoo siet zyne Mayesteyt klaerlijk de partiaelheyt van de Staten voor de Spaensche, in een saeke die op haer niet en siet, ende daer de saeken raekende de contributien in staet blyven, gelyk de selve opregt waren: Dat is een nieuwe en beter Methode genoegsaem magtig om de Spaensche tot den Vrede te brengen, als by Negotiatien met de Princen van 't Keyserryk, by aldien datse niet en handele van reële verbintenisse met haer by Tractate; zyne Mayesteyt nae dat alles tusschen haer ende de Staten soude hebben gearresteert ende geteekent geweest, en soude het alleenelijk niet qualijk hebben gevonden, maer oordeelt dat het soude wesen seer vordelijk, dat de geseyde Heeren Staten aen geseyde Princen kennisse van saecken geven, om haer in te blasen soo't mogelijk is het selve gevoelen, als zijnde de alderbeste ende alderseeckerste middelen, die sy hebben gevonden, om veerdiglijk te geraeken tot een goet accommodement. Uwe twee laetste Depesches, die den Koning verseekeren van de goede intentie van myn Heer de Wit,

en heeft niet konnen helpen, van den Koning te doen afgaen van het point van Portugael, *ende aen te nemen de Guarantie van de Princen ende Potentate die Mediateurs souden wesen, soo de Staten daer naer soo veel vorderinge voor ons doende, als wy doen voor haer, so sal de Vrede haest gemaekt wesen; andersints ik vreese voor eenen langen Oorloch, ende dat alle onse Tractaten sullen komen tot niet, gy weet dat al de werelt den Vreede niet en begeert, hout gy de middelmaet werkt dan om ons die te gheven, ende brengt tot reeden de onwillige geesten alwaer gy sijt, dewijl men haer niet meer en versoekt als het geene sy selver hebben voorgestelt.*

Haer *Hoog-mogende* hebben met het begin van dit tegenwoordige jaer een Concept Tractaet, aengaende den Oorlog tusschen Vranckrijk en Spangien, met *syn Majesteyt van Groot Brittannien* beraemt, te sien by *Aytzema* 6 Deel pag. 386. Om daer door de Vrede tusschen te twee strijdende Kroonen te bevorderen. En geduerende de Conferentien, die daer overgehouden wierden, heeft de Heer *Grave van Dhona* te kennen gegeven, dat hy last hadde sich mede, ten minsten op besagh in dese Alliantie in te laeten, invoegen nae een of twee Conferentien op de volgende wijse verdragen is.

1668. Concept Tractaet tusschen Hollant en Engelant.

Sweden wil daer mede in gelaten zijn.

ALso de Koning van *Groot Britt.* mitsgader de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, ten hoogsten hebben gewenst, dat de Coningh van *Sweden* ghesamentlijck met haer als een der voornaemste parthyen mede soude werden aenghenoomen in dat verbond, 't welk tegenwoordig door hare Ged. en Plenipotentiarissen is gesslooten en getekent, waer door een volkomen en sekere Vrede tussen de twee Nabuurige Coningen mocht werden gevordert, en door de Goddelijcke genade de ruste van geheel Christenrijck vernieuwt mocht werden.

Aenvang van de Triple Alliantie.

Ende terwijl de Sweetse Coning selver van den beginne der beroerten dewelcke tusschen de twee gemelte Coningen van nieuws waren ontstaen, soo aen de Coning van *Groot Brittannie* als ook aen de Staten Gen. der Vereenigde Nederl. heeft laten sien sijn goet en opregt voorneemen en yver door welcken hy wert bewogen, om met de selve in soodanige handelinge op de voorverhaelde wijse te mogen werden ingelaten, en datter saecke van naeuwe vrientschap en dit verbond, door 't welck hy bekent, dat hy tot de ghemeene welvaert wert gevordert, op dat door dese tusschenkomsse, en door allerhande dienstlijcke en eerlijcke manieren de Vrede tusschen beyde de Koninghen mocht werden gevordert.

En dat hy daer geen swarigheyt tot noch toe is verhindert sijn den sin en meyninge over dese gantse sake te openbaren, als alleen dat hy gewagt heeft tot dat sekerlijck soude werden bekent wat voor een vast besluyt den Coningh van *Groot Brittanien* en de Staten Generael der Vereenighde Nederlanden aengaende dese saecke souden komen te nemen.

Als oock, hoe verre de subsidien en andere dingen dien aengaende ghevordert souden konnen werden: waer door de hoog gem. Sweetse Coning wenscht dat hy mochte voldaen werden, op dat hy ghelijckelijck met de Coning van *Groot Britt.* en de Staten Generael der Vereenighde Nederlanden in dese handelinghe mocht voort gaen:

Daeromme is tot het algemeene welvaren goet gevonden, dat dit instrument, onder de Gedep. en Plenipotentiarissen der hoog gem. Coning van *Groot Britt.* en Sweden, als oock de hoog gem. Staten Generael der Vereenigde Nederlanden soude werden beschreven, waer door aen de eene zijde den Sweetschen Coningh soude werden verbonden, door het middel van de gemelte voldeeninge, om het ghemaeckte verbond aen te nemen, en om de selve saek te helpen bevorderen en op gelijcke voet voort te gaen op de welcke de hoog gem. Coning van *Groot Britt.* en de hoog gem. Staten Generael der Vereenigde Provint. meynen dat voor

gegaen

gegaen behoort te werden, op dat ſo heylſamen werck gevordert mocht worden

En dat ook aen de ander zijde, de hoog gem. Sweetſe Coning op ſodanige tijd mocht verſekert ſijn datter voor hem een ledige en vaſte plaetſe werde geleden in dit verbondt 't welck hy onder de principaele partye ſoude mogen aen nemen: ghelijck hy tot het ſelve, en om ſulcx te doen van de Coning van *Groot Britt.* en van de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, door deſe tegenwoordige letteren op het aldervriendelijkſt wert verſocht en gebeden;

Dewelcke oock ſelver ſeer geerne by de Keyſer en Spaenſe Con. allerhande vlijt daer toe ſullen aenwenden dat deſe en geene controverſen en geſchillen dewelke tuſſchen haer en de Sweetſe Con. ſoude mogen werden gevonden, metten eerſten werden afgedaen, en na regt en billickheyt werden vernietigt.

Voorts aengaende de ſubſidien dewelke van de hoog gem. Con. werden verſocht en gepretendeert, ſoo en ſullen de Staten Gen. der Vereenigde Nederl. niet nalaten metten eerſten haren Ambaſſadeur aen 't Brittannis Hof te bevelen, dat tuſſchen haer en de Commiſſ. dewelcke de Con. van *Groot Britt.* haer tot deſe ſake ſal komen toe te voegen, en tuſſen den extraord. Amb. van den Con. van Sweden, dewelke alſnu van voornemen is uyt *Holl.* na *Engel.* te vertrecken, en voorts tuſſen andere aldaer aenweſende Miniſters van Princen en Staten dewelke deſe ſake mede betreft en aengaet, kome beraetſlaegt te werden op alle 't geen tot deſe ſaek van nooden is en daerinne vereyſt ſoude mogen werden; op dat dit gem. verbont metten eerſten kome te verkrygen de ſubſtantie en forme van een Triple Alliantie, waer toe alle Vriende en Geall. met alle ernſt werden genoodigt om deſelve te helpen vermeerderen en verſtercken. Gedaen in 's Grav. den 23 January 1668.

Chriſtophorus Delphicus.	*Iohan de Wit.*
B. ac Comes in Dhona.	*M. van Crommon.*
Haraldus Appelboom.	*Adolf van Onckel.*
Gallicum.	*Iohan Schrieck.*
B. d' Aſperen.	

Secrete Articulen, die van gelijcke kracht ende authoriteyt sullen sijn, als of zy waren ingelijft in het Tractaet op desen dag ghesllooten tusschen den Coningh van Groot Brittannien en de Generale Staten van de Vereenigde Nederlanden.

I.

BY aldien in 't vervorderen der Vrede tusschen Vranckrijk ende Hispanien voor komt eenighe swarigheyt op het point van de renunciatie, so sal men 't soo in schicken, dat of geene meldingh daer van in de handelinch werde gemaeckt of dattet formulier van dien werde gheconcipieert met sulcke woorden, dat aen geen van beyde *twee* Kroonen, daer uyt eenigh vermeerderingh of verminderingh van rechte verkryge. Ende ingeval de Koningh van *Spangien* of die van *Vranckrijck* in sulcks niet willen consenteren, soo sullen de Koninch van Groot *Brittangien* en de Vereenighde Staten Generael tegen de Recusanten procederen, ghelijck verdraghen is by de *derde* ende *vierde* en laetste Artyckelen respective: Op die conditie nochtans, dat, by aldien de Koningh van *Spangien* recuseert, de Coningh van *Vranckryck* sich reciproquelyck sal verbinden, geen Wapenen te sullen ghebruycken in Nederlant.

II.

Dat den Koningh van Groot *Brittannien*, ende de Staten Generael der Vereenighde Nederlanden (op dat des te meer van alle zyden werde voldaan) haer zullen verbinden, alle mogelijcken arbeyt aen te wenden, ten eynde de Vrede tusschen de Koningen van *Spangien* ende *Portugael* op gelyken tydt ghetroffen werde: op conditie nochtans dat sich *Vrankryck* wederom verbinde, in gheval die handelinch so ras niet konde ten eynde gebracht worden, dat des onaengesien nochtans de Vrede tusschen hem (*Vranckrijck*) ende

de

de *Spangien* werde gemaekt: So nogtans, dat dan aen den Alderchristelijckften Koningh sal vry staen hulpe te doen aen den Koningh van *Portugael* zijn Bontgenoot, om van elders den Vyandt te diverteren. of op eenige andere wyse, soo als hy het bequaemst ende voor sich nutrelyckst sal achten. Ende by aldien *Spangien* kan gebracht worden om te consenteren in de Vrede op de geseyde conditie, ende de selve dienvolgens gesloten werde, so sal de Alderchristelyckste Koning gehouden zyn van Nederlandt, als bevreedight, ende in geene saecken van de partyen ingewickelt t'eenemael af te houden ende t'abstineren: Ende sal hem geensints gheoorlooft zyn yets tegen Nederlandt t'attenteren, noch met openbaere Krijgsmacht, noch met bedeckte kunsten, oock dat hy niet sal eysschen eenighe satisfactie onder pretext van onkosten ende uytgifte, die in den Portugeeschen Oorloge moeten ghedaen worden, so om volck te werven, als andere lasten des Oorloghs. By aldien het gebeurde, blyvende 't geene voorsz. is, dat door de Auxiliaire Troepen van Vrankryck eenighe Plaetsen in *Spangien* of *Italien* wierden geoccupeert, die sal d'Alderchristelyckste Koningh, soo haest als de Vrede met *Portugael* gemaeckt sal zyn, wederom geven aen Spangien. Maer by aldien, tegen verwachtinge, *Spangien* vergeet Vrede te maecken met den Koning van *Portugael*, als oock met den Koning van *Vranckryk*, met die exceptie dat hem sal vry staen, als geseyt is, sijn Bontgenoot te helpen; in desen onverwachten gheval sullen de Koningh van Groot *Brittannien* ende de *Staten Generael* gehouden zyn effectivelyck te wege te brenghen, ten eynde de Spaensche daer in bewilligen: so nochtans dat reciproquelijck d'Alderchristelijckste Koning sich verbinde, gelijck in 't eerste geval, dat hy geen wapenen sal voeren tegen Nederlandt.

By aldien tegen alle verwachtinge de Alderchristelijcken Koningh gesint wierde niet te willen belooven het Tractaet van Vrede te teeckenen, soo haest als de Spaensche sullen cederen ofte afstaen alle Plaet-

ſen by *Vranckrijck* in de jonghſte expeditie in genomen, of een equivalent van dien, daer van onderlingh ſal werden geconvenieert, of ſijn beloſte niet voldoet, of verwerpt de cautien ende voorbouwingen in 't ſelve Tractaet uyt gedruckt, die nootſaeckelijck zijn, tot voorkominge van 't geene men rechtvaerdighlijck vreeſt, dat namentlijck d'Alderchriſtelijckſte Koningh ſijne victorieuſe Wapenen in de voorgemelde Nederlanden ſal willen voortſetten, dat in alle die gevallen, gelijck oock by aldien hy door andere uytvluchten, of ſlimme kunſten tracht de ſluytinge der Vrede te beletten of eluderen, *Engelant* ende *'t Vereenigde Nederlant* ſullen verbonden zijn te kieſen de zyde van *Spangien*, ende met alle ende gevoeghde machten te Lande ende te Water tegen *Vrankryk* den Oorlogh te voeren, om haer te dwingen niet alleen op de voorige conditien Vrede te maken, maer by aldien de Wapenen tot dien eynde in de handt genomen, de gunſt ende genade van God Almachtigh genieten, ende dattet met ghemeen conſert ghevonden werdt raedſaem, oock den Oorloghe te continueren, tot dat de ſaecken herſtelt ſijn in dien Staet, daer in ſy waren ten tyde van het Tractaet van de Pyrenees. Gedaen in 's Graven-hage in Hollandt, den *drie en twintighſten* January *ſeſtien hondert acht en ſeſtigh*.

Geteeckent

TEMPLE.

De yver tot het voltrecken van deſe ſaeck was in Engelandt ſoo groot, dat de Broeder van den Ambaſſadeur *Temple*, met de Ratificatie van den *Koninck* al op den eerſten February van Londen wierdt afgeſonden, gelyck oock de Ambaſſadeurs van deſen *Staet* des anderen daeghs gehoor en aenſpraeck by *ſijn Majeſteyt* verſochten, en verkregen, in de welcke ſy by den ſelven *ſijn Majeſteyt* de Hoffelyckheden en Complementen over de geſlotene

tene Tractaten hebben afgelecht, en vorders versocht, dat gelyck haer Hoogh-Mogende ongetwijffelt van hunne sijde terstont souden doen executeren alles dat in dat verdragh tot vaerdige bereyckinge van dat heylsame Oogwit was beraemt, het oock *sijn Majesteyt* mocht gelieven van sijn sijde het selfde te doen, en vervolgens aen de Hoven van Vranckryck en Brussel, door *sijn Majesteyts* af te senden Ministers soodanige krachtige plichten aen te wenden, als tot uytwerckinge van de Vrede op de geprojecteerde gronden, dienstigh souden werden geoordeelt.

Op den darthienden February wierdt oock de Vrede tusschen Spanjen en Portugael gemaeckt: over de welcke de Heeren Ambassadeurs de voorwaerden hebben aen desen *Staet* over gesonden. Vrede tusschen Spangien en Portugael.

Dese Vrede, hoewel onverwacht komende, gaf soo hier te Lande als in Engelandt groote voldoeninge, en scheen geen kleyn behulp dat het Hooft-stuck te sullen toebrengen.

De Triple Alliantie (daer wy ons niet lange mede konnen besig houden, als wijtloopigh by *Aytzema* in sijn 48 Boek te sien zijnde) geraeckte eyndelyck tot volkomentheyt, maer oock de Heer *Grave van Dona*, een goet Instrument daer toe, in het graf, volgende soo korts sijn twee Collegien, den Heer *Cojet* en *Flemmingh*, dat het selfde geen kleyn vermoeden gaf; en hoewel men de schuldige misschien wel wist en kende, heeft men evenwel daer tegen noyt iets gedaen. Van sijn sterven, en het geene hy gesegt heeft, kan men *Aytzema* op sijn 48 Boeck na sien. Grave van Dona sterft tot Londen niet sonder vermoeden.

Over de subsidien van Spangien aen Sweden te doen vielen eenige Contesten, maer wy laten die met de andere besoignes en veranderingen daer omtrent, en seggen alleenigh, dat op den achten-

Triple Alliantie gesllooten.

en-twintighsten alhier de Ratificatien van de sijde van haer Ho. Mog. uyt-gewisselt zyn, na dat de selve op den vyf-en-twintighste tot Londen gesllooten was.

De *Koninck* toonde allesints sijn hartelycke genegentheyt tot dit heylsame werck, volgens verscheyde getuygenisse daer van gegeven, en onder andere desen Brief aen de *Staet* geschreven.

Hooge ende Mogende Heeren, onse goede Vrienden ende Geallieerden:

WY hebben met groote blydschap ende satisfactie Uwen Brief van den 31 *Augusty lestleden wel ontfangen, waer in ghy ons verhaelt de wyse die gy gesamentlyk met ons gebruykt hebt om den Oorlog te eyndigen, ende de Vrede tussen de twee Kroonen van Vranckryck en Spangien te herstellen mits onse middelen en raed, zijnde soo geluckig uytgevallen, daerom en konnen wy ons niet genoeg verblijden soo wel voor de eere van sulk een goed werk, als specialyk door dien de ruste van gansch Europa daer aen hangt; maer door dien men geen weyniger Lof en verdient deselve te conserveren als om sulcks saecke van soo groote importantie gemaekt te hebben, daerom verblyden wy ons bysonderlyck over de Triple Alliantie, door de welke wy gelooven dat de geseijde Vrede so vast gestelt is, dat wy onse Nabuyren (selver haer Nakomelingen) de vrugten daer af sullen genieten, 't geene genoeg sal zijn om de andere Koningen, Staten en Princen onse Vrienden ende Geallieerde te obligeren in 't selve verbont te treden, om meer en meer de gemeene ruste van 't Christenryk te verseekeren, daer naer so en isser niet meer te twijffelen of wy sullen seer sorgvuldig van onse sijde zijn, de selve Triple Alliantie met alle sorgvuldigheyt te bewaren, op dat wy niet anders doen, als ons selven door een nauwe ende goede*

intel-

intelligentie met uwen Staet vast te binden. Daer op bidden wy Godt dat hy u hebbe, Hoge ende Mogen-Heeren, onse goede Vrienden ende Geallieerden in sijne heylige en waerde bewaringe,

Geschreven te Whitehal den 18 *September* 1668.

Uwen goeden Vriendt,

Was geteeckent

CHARLES R.

Lager stont GUILL. MORIGE.

De selfde meyninge getuygde doen de Ridder *Temple*, die als Ambassadeur van Engelandt aen desen *Staet* quam, verklarende onder andere krachtighe uytdrukselen van des *Koninks*, sijns Meesters uyterste genegentheyt; *Dat geene middelen hoe die oock souden mogen zyn, in het vervolgen van de saeke, de Triple Alliantie aengaende, eenige ander effect op zijn Majesteyt sullen hebben, als hem de glorie te geven, de Staet te toonen, een exempel van zyne oprechte stantvastighevt.* Maer hoe swak dese gront zy geweest, sal in het vervolg konnen gesien worden.

Hier voor is gehandelt van de Collatie der Hooghe Militaire Ampten en Bedieningen, hier over hebben wy noch dit in te brengen. Hollandt niet konnende den Persoon van *Vorst Maurits* declineren, bestelden de saeck alsoo, dat deselve *Vorst* evenwel als Ambassadeur, beneffens den Heer van *Beverning* naer den *Keyser*, en alsoo *Wurtz* als Commandant alleen, en *Chef* gestelt en geschickt wierden. Dit wierdt gheroemt, als een van de grootste saecken, die door Hollandt in lange jaren waren te wege gebracht, als die in weerwil genoegsaem van de andere Provincien, de saecken daer toe hadden konnen dirigeren,

Vorst Maurits tot Ambassadeur na den Keyser, en Wurts Marschalk en Chef gestelt.

dat-

datter een vreemdeling, die noyt in Staten dienst had geweest, konden stellen over de Militie; (so seght *Aytzema*) die voor heenen Spangien hadt doen beven.

Vrede tusschen Vranckryck en Spangien tot Aken geslooten.

Eyndelyk wiert de Vrede tusschen de twee Kroonen van Vranckryck en Spangien tot Aken gesloote, en geteeckent op den tweeden May, daer een algemeenen blydtschap over was.

Voorslag tot verkoping van Geertruydenberg:

Men hadt voorheen al eenige serieuse deliberatien genomen, tot verkoopinge van de Heerlyckheyt van Geertruydenberg, voormaels aen den *Prins van Orangien* geoppignoreert, en Brederode, voormaels aen den *Heer van Brederode* verpandt: selfs de Hollantschen Adel was van advys om Geertruydenbergh te doen verkoopen, maer men vandt goedt, die stucken, *als nog aen den Staet te laten*, en die niet te verkoopen. Maer

Afgelost. en geschil over de Tienden.

daer na Hollandt die Pantschap afgelost hebbende, sustineerde dat de thienden of goederen van de Capitulairen van de Reformatie geweest zynde tot Geertruydenbergh, en zedert genooten by de *Princen van Orangien*, een gevolg waren van de selve hooge Heerlijckheydt, en dienvolgens na aflossinge aen Hollandt quamen. De Heer *Prins* sustineerde het contrarie, behalven sijn recht de *non redemptie*, en poogde door gedruckte Biljetten de gemelde Tienden als de sijne te verpaggen, dat by Hollandt qualyck opgenomen wiert, die daer over een waerschouwingh deden aenslaen.

Op het een en het ander zyn bysondere bedenckinge gemaekt en genomen, die by verscheydene, als oock by *Aytzema* in sijn 48 boek pag; 557. te vinden zyn. Men handelde oock van de cassatie en redactie der Troepen: waer op Zeeland dit volgende heeft geresolveert.

Den

Cassatie der Militie.

DEn Raedt Pensionaris heeft aen de Vergaderinge gerefereert de consideratien en advijs van de Heeren Gecommitteerde Raden over't afdancken of reduceren van d' Extraordinaris ende Ordinaris Militie van den Staet, om by dese vreedsame conjuncture des tijdts het Landt van haere sware Lasten eenighsints t'ontheffen: Is na deliberatie goedt ghevonden ende verstaen, dat de Heeren Ordinaris Gedeputeerden ter Generaliteyt, met de andere Provincien, daer over sullen komen in conferentie, ende trachten de saecken daer henen te dirigeren, dat eerst ende voor al de nieuw geworven Compagnien te voet mogen worden gereduceert op *vyftigh* koppen, en gheleyt door twee Officieren, en de oude Compagnien gebracht op *vijf en seventigh* koppen, oock de Compagnien te paerde, soo oude als nieuwe aengekomene, na advenant vermindert; Doch dat in 't doen van de voornoemde reductie goet regard sal worden genomen, dat de beste en capabelste Soldaten mogen worden aengehouden, en de slechte gelicentieert, en oock specialijck gheëxcuseert alle Uytheemsche die onder de Nederlandtsche Compagnien in groote meenigte wierden gevonden, immers soo veel als eenigsints gevoeglijck geschieden kan? dat wijders de gemelde Heeren ordinaris Gedeputeerden ter Generaliteyt haer naderhant met andere Provintien sullen moghen inlaten om te besoigneren over 't licentieren van de nieu aengenomen Troupen soo te voet als te paert, so wanneer 't saisoen van't jaer wat meer sal wesen geavanceert, en de Bondgenooten sullen oordeelen dat sulkcx sonder ondienst van de Lande geschieden kan, en dat in alle gevalle van nu af aen werde vast gestelt het licentieren van de Troupen van de Vorsten van *Brunswijk* en *Lunenburg* als den tijdt voor de welcke deselve in dienst van de Lande sijn overgenomen, sal komen t' expireren; daer op hier volkomen staet en reeckeninge sal worden gemaeckt, Onderstont, Accordeert mette voorsz. Notulen.

Geteeckent,

JUSTUS de HUBERT.

En

Twee-hondertsten Penningh in Hollant ingestelt.

En dewijl het nu ter tijdt in Hollandt seer slecht met de Finantie stont, heeft men aldaer de opheve van den twee hondertsten Penningh geconsenteert. De differentien tusschen Hollandt en Zeelant, over het Hof van Justitie, wierden nu oock afgedaen, komende de saek tot een scheydinge, gelijck elders te sien is. Maer omtrent de reductie der Militie, is niet tegenstaende eenighe Provincien daer tegen hadden . voortgegaen.

Aytzema 48 Boek, pag. mihi 537.

Dispuyt der Quoten tusschen Zuyd-en Noort-Hollant.

Het dispuyt over de Quoten van Zuydt-en Noort Hollandt, dat nu omtrent de hondert Jaeren gestaen hadt, wierdt nu oock door de vigilantie van den *Raedt Pensionaris de Wit* geluckighlijck afgedaen, daer hy in der daet een grooten lof mede gewonnen heeft Sijn jaerlijcks tractement was 3000 guldens, genietende alsoo voor sijn 15 jarige dienst 45000 guldens, en tot een wel verdiende recognitie, wierdt hem nu noch daer en boven toegelegt de somme van 15000 guldens, als Pensionaris van de Ridderschap, maeckende te saemen tsestigh duysent guldens, in sijn jaerlijcks tractement is geaugmenteert tot 7000 guldens.

Enorme reeckeningh.

Dese belooningh gaet sachter als het verdiende salaris, dat hem een Schrijver van een blaeu boekje of schimpschrift toemeet, beloopende in den tijdt van vijftien jaren (aen extraordinaris werck, Rapporten, opereuse besoinges, vracht van brieven, en depesches, importante negotiatien, minderheyt van tractement, een porti uyt de geprofiteerde finantie, gesupponeerde negotiatie van penninghen, by faute van sijn goede administratie, &c.) de somme van 567510 guldens, dat al een kostelijck Raedt-Pensionarisschap sou maecken, en een Chicane sou zijn, die de beurs sou raecken.

De Heeren van de Ridderschap, Edelen, mitsgaders

gaders de Gedeputeerden van de Steden, representeerende de Staten van Hollandt en West-Vrieslandt, uyt den name en van wegen de Heeren Borgermeesteren en Vroedtschappen, Committenten, hebben op Donderdagh den 27 Augusti 1668 verstaan, geresolveert en vast-gestelt, dat van nu voortaan in de extensien van de Sententien niet meer soude worden gebruyckt de Clausule: *Doende regt uyt den name ende van wegen de Hooge Overigheyt en Graeslijkheit van Holland ende West-Vriesland*, of diergelijcke: maar in plaatse van dien, *Doende regt uyt den name en van wegen de Heeren Staten van Holland ende West-Vriesland*. Dat oock alle Officieren, hooge ende lage, in 't instellen van haar Eyschen, ende 't nemen van haar conclusie, haar insgelijks daar na souden reguleren: en dat voorts mede van nu voortaan geen Rechteren in Hollant en West-Vrieslant haar souden hebben aan te matigen om in hunne Sententien te doen influeren de clausule, *præfererende gratie voor rigeur van Justitie*. Ende is tot executie van het geene voorschreven staat, dese haar Edele Groot Mogende Resolutie aan de Officieren en Gerechten in den Lande van Hollandt en West-Vrieslant toegesonden geworden, om sich voor soo veel hen aangaat, daar nae te reguleren. Omtrent de Munt is oock omtrent dees tijdt eenige veranderingh gemaackt, en op sommige Penningen in plaats van het Wapen der Generaliteyt, dat van Hollandt gestelt.

Titul gemortificeert van de Graeflijkheyt.

Veranderingh in de Munt.

Het was in de Maant September deses Jaars, wanneer sijn *Hoogheyt de Prince van Orangien* tot Premier Noble in Zeelandt wierdt ghemaackt; sijn wijse van Introduceeren word ghesien by *Aytzema* aan sijn 48 Boeck, pag. 614. De *Heer van Odijck Willem van Nassau*, compareerde uyt naeme van *Sijne Hoogheyt* ter Vergaderingh van

Sijn Hoogheyt wort Premier Noble in Zeelant.

Ff de

de Heeren Staten Generael, nemende aldaer sessie sonder tegenspreecken als eerste van Zeelandt. Maar in de Provincie hadden sich die van Sierik-Zee geopponeert, om dat hy niet uyt Zeelant was geboren, en om dat de *Heer van Cruningen* sijns Vrouwen Oom was, maar de andere seyden, dat in het een en het andere meermaals was gedispenseert. Van het gantsche werck wierdt in Hollandt diversch gesproocken, maar voornamentlijck tegen de Oratie Voliva van *D. J. de Mey*, aan *Sijn Hoogheyt* gedaan, die al vry wat tegens de Hollantsche Maximen, Deductien en het eeuwigh Edict aan liep, gelijck deselve by *Aytzema* ter plaatsen voornoemt mede te sien is. In Zeelandt wierden eenige, die het werck mede tegen was, eenighsints verrast. Hollant derhalven, om die ongereetheyt van harent weghen tegen te gaan, nam op den 28 September dit volgende besluyt:

Besluyt van Hollant daer op.

DE Raedt Pensionaris heeft ter Vergaderinge gerapporteert dat de Heeren haer Edele Groot Mogende Committenten, hebbende in gevolge en tot voldoeninge van de selve Resolutie van den *twee en twintigsten* deses overwogen, hoe, en in wat manieren van wegen dese Provintie soude konnen ende behooren geprocedeert te worden, ingevalle d'een of d'ander Provincie buyten vermoeden, nu of namaels quamen te resolveren tot verkiesingh van een *Stadthouder* of *Gouverneur van haer Provincie*: oock Presumeren moghte deselve op haer particuliere commissie t'introduceren in den Raedt van State, ende wat *provisien* daer jegens van nu of aen soude konnen ende behooren geadhibeert te worden; van verstandt ende van advijse waren dat het met 't interesse van dese Provincien *incompatibel* was, dat by de jegenwoordige constitutie van de Republijcq, daer haer Edele Mogende om goede ende fundementele redenen het *Stadthouderschap* van hare Provincie hadden *gemortificeert*, d'andere Provincien echter buyten vermoeden procederende tot ver-

kiesinge

kiesinge van een *Stadthouder*, deselve souden introduceren in den *Raedt van* State, ende met haer *aensien* soo wel, als met haer *stemmen* haer Edele Groot Mogende als dan versoeken met subventie of imminentie van de propositie die haer Edele Groot Mogende ten aensien van hare groote *contributie* in den selven Rade door 't getal van *drie* Raden uyten haren, tegen een of twee uyt yeder Provintie altijdts hebben gehadt: daar ter contrarie de reden dese zijn, dat haer Edele Groot Mogende als dan, om redenen voornoemt, veel eer wat meerder behooren te werden geadvantageert.

Dat voorts oock de gemelte Heeren haer Ed. Groot Mogende Gecommitteerden naar examinatie van alle *d'oude* Instructien van de gemelde Raden, met de retroacten daer op applicabel, midtsgaders oock van jegenwoordige fluctuerende Instructien met d'onvoltrocken deliberatie, daer op van tijt tot tijt gehouden, niet hadden konnen vinden, dat d'andere Provincien eenigh recht tot introductie van *Stadthouder*, als in de Rade van State was competerende, veel min dat daer tot eenige Obligatoire conventie of overgiften waren gepasseert, maer dat ter contrarie gants evident ende palpabel was, dat noyt de meyningh ende intentie van yemant van de Bondtgenooten was geweest, dat d'andere Provincien haer Stadthouder, die sy moesten verkiesen, souden brengen in den Raedt van State, als sy selfs, om reden van Staet, geen Stadthouder meer souden komen t'eligeren, of andersints niet mede van gelijcke gesagh en voordeel souden konnen jouïsseren: als notoir en handt-tastelijck zijnde, dat alle de Wetten ende maximen van dese vrye Republijcque zijn gefundeert op gronden van gelijcke ende reciprocatie, ende dat daer en boven oock tegen alle æquiteyt ende billijckheyt itrijden soude, dat de drie Provintien, te weten, *Zeelandt*, *Vrieslandt*, en *Stadt* en *Landen*, of yemant van de selve soo notabelen Voorrecht tegen de *vier* andere Provincien soude wesen toegestaen, na dat de selve *vier* andere Provincien, aen de voorsz. *drie*, tot bereyckinge van eene *generale harmonye*, tusschen alle de Provincien omtrent het voorsz.

Point, ofte't gene daer omtrent is, soo liberale aenbiedingh hadden gedaen.

Dat mitsdien op de voorsz. graden ende menigvuldige redenen, by monde in breede gededuceert, haer Edele Groot Mogende ongehouden waren oock niet souden konnen, ofte sonder relief van hare Hoogheyt mogen gedoogen, dat van wegen eenige Provincie ofte Provincien yemandt uyt oorsake, dat hy tot Stadhouder of Gouverneur moghte wesen verkooren, of onder eenige andere pretext buyten vrywillige consent van haer Edele Groot Mogende in den Rade van Staten geintroduceert soude werden, ende dat sulcks oock dienvolgende by eene peremptoire Resolutie alhier vast gestelt, en voorts d'andere Bondtgenooten op de bequaemste manier bekent gemaeckt, oock metter daet gepractiseert soude behooren te werden, sonder dat daer jegens eenige indracht by overstemmingen, of andersints te gedoogen: Waer op gedelibereert zijnde, hebben de Leden 't voorsz. Advijs generalijck overgenomen, om daer op te vorderen de Resolutie van de Heeren hare Committenten.

Ende is voorts goet gevonden, dat by provisie ende middelerwyle van wegen haer Edele Groot Mog. ter Generaliteyt gepresenteert sal worden, in wat voegen de voorsz. instructie van den gemelden Rade van Staten is blyven fluctueren sonder dat tot noch toe d'advysen van de respective Provincien ingekomen zyn op 't laetste Concept by den gemelden Rade opgestelt, ende by haer Hoog. Mogende den *den sesthienden* December des Jaers *sesthien hondert drie en vijftigh* deselve Provincien toegesonden, om daer op hare Staets-gewyse Resolutie te formeren, en in te brengen, met versoeck, daer over in een nader besoigne bekent ende smaeckelijck te mogen maecken de Resolutie by haer Edele Groot Mogende op 't voorsz. subject te arresteren. Ende dat voorts mede uyt den naem ende van wegen haer Ed. Gr. Mog. Conferentie sal werden aengestelt met de Provincien *van Gelderlandt*, *van Utrecht*, en *Over-Yssel*, om deselve de voorsz. fondamenten en peremptoire redenen wel in te scherpen, en daer op

is

is 't doenlijck, mede met de ſelve eenparigh beſluyt te maecken, daer toe de Heeren Gecommitteerden Raden, ende andere Gedeputeerden ter Generaliteyt geauthoriſeert en gelaſt worden mitsdeſen.

Wanneer deeſe ſaack aldus in Zeelandt was voortgegaan, begoſt men oock te ſpreecken van ſijn Hoogheyt *ſui Juris* zyn eigen Voogt te maaken, tot welcken einde hem op den vyf-en-twintighſten October, in tegenwoordigheydt van de Heeren Keur-Brandenburgſche Miniſter, *Roomswinckel* en *Copes*, en al zyn eygen Raden, uyt handen van haar Hoogheyt, de *Princeſſe Douariere* zyn Groot-Moeder, een geſchreve acte gegeeven is geworden, gelyk deſelve haar Hoogheit daar oock door den Heer van *Renſwoude*, als toen preſiderende, aan haer Hoogh Mogende daar van Notificatie gedaan. Maar Utrecht daar tegen, heeft nu oock op haar beurt het Stadhouderſchap gemortificeert, volgens de Reſolutien daer van te zien, beneffens den Eedt, by *Aytzema* in het 48. Boek.

Prins van Orangien buyten Voogdye geſtelt.

Utrecht mortificeert het Stadthouderſchap.

De Heer van *Beuningen*, van zyn Geſantſchap in Vranckryk weder te huys gekoomen, deed op den dartienden van October zyn Rapport, ter Vergaederinge van haer Hoogh Mogende: het ſelfde wierdt ſeer bedeckt gehouden; maar men verſtond, de ſubſtantie daar van te zyn geweeſt, dat de Koninck en zyn Miniſters tegen deſen *Staet* ſeer waren ingenoomen, ſoo ter oorſaek van onſe laetſte Proceduuren, omtrent de Vrede met Spangien, als over een Vonnis, by den Admiraliteyt van Amſteldam gegeeven, ſtaande den laatſten Oorlogh met Engelandt; tegen ſeecker Schip, het welck alhier door Franſche Onderdaanen ter Walviſch-vangſt als toen was uyt-geruſt, tegens de Placcaaten van het Landt, volgens de welcke de toeruſtingh aan een yeder was verboo-

Rapport van den Heer van Beuningen uyt Vrankryk.

Oorsaken van misnoegen van Vranckrijk.

den; echter hadden de Franschen daer uyt oorsaack genomen, om desen *Staet* van onrecht en injustitie te beschuldigen. Dat vorders de Franschen toeleyden, om onse Manufactuyren te bederven. Dat nopende het Desmeslé over de Limijten en Landtscheyding met Spangien, Vranckrijck wel had haer Commissarissen genomineert, om met de Spaenschen in conferentie te treden, maar dat haar meeningh geensints was om Arbiters en Seghs-lieden daar in te admitteren, soo dat te verwachten stondt, ingeval Vranckrijck daar op (namentlijck sijn pretensie van Condé en Linque) geen volkomen voldoeningh wierden gegeven, dat sulcks een nieuwe *lapis offendiculi* een steen des aanstoots voor het toekomende jaar stondt te worden. Dit wierdt van hem als een genoeghsaam seeckere saack gestelt, zijnde Spangien in meninghe van albereets te veel te hebben afghestaan, en om redenen van *Staet*, tot dese overleveringhe niet te sullen verstaan. Wat vorder de Triple Alliantie aangingh, die wierdt by de Franschen weynigh geacht. Dit was de substantie van sijne Rapport. Maar (zegt *Aytzema*) men verstondt hier met goedt fondament, dat de Triple Alliantie den besten en sufficientste teugel was, waar mede de wispeltuyrigheydt van het Fransche Paert kon worden getemt. Maar had die Heer wat langer geleeft, hy sou daar andere effecten van gesien hebben.

Snoode Actie op den Ouden Man

Omtrent dees tijt viel een snoodt stuck wercks voor, gepleegt op een plaats in Vlaanderen den *Oudenman* gheheeten, aan den Predicant en de Gemeente aldaar, door acht Persoonen, wy sullen hier van allerseeckerst de daar van genomene informatie by-brengen, om niet te misdoen.

„ Die

„ Die van 't Vrye tot Sleys in Vlaanderen, heb- „ ben aanstonts eenige uit den haren derwaarts ge- „ committeert, dewelcke na genomen informatie „ bevonden, dat ten voorsz. tijt acht persoonen „ te Paardt sittende, alle wel gemonteert, ende in „ seer goede ordre, ende onder deselve mede een „ blaeuwe Liverye, zijn gekomen voor de Gere- „ formeerde Kercke, waar van ses persoonen van „ haar Peerden zijn gesteken, hebbende deselve „ in bewaeringhe gegeven van den voorsz. persoon „ in blaeuw Liverye, ende een ander persoon op „ schildt-wacht rydende, op en af seeckeren Dijk „ omtrent de voorsz Kercke; dat de voorschreve „ ses persoonen van hunne Paarden gegaan zijnde, „ hebbende in d'eene hant een pistool of karabijn, „ en in de andere een Rappier, waar van twee „ Persoonen met haar bloote Degens in de handt „ zijn blyven staan in het Portaal ofte Deure der „ voorsz. Kercke, hebbende de vier andere de Ge- „ meente datelijck op het lijf gevallen; ende eerst „ spreeckende in het Wals, ende by eenen *Ma-* „ *thieu Rosson*, Officier ofte Schutter der selver „ Plaatse, mede in het Wals beantwoort zijnde „ gheworden, ende versocht dat zy-luyden nie- „ mandt en soude beledighen ofte quetsen, maar „ ghevanghen nemen, hebben daar op den sel- „ ven persoon soodanighe quetsure in het hooft „ gegeven, dat in pericul van sterven was; waar „ na gegaan zijnde na den Predikant, staande op „ den Predick-Stoel, in het midden van sijne „ Predicatie noch zijnde, hebben den selven van „ zijn Stoel geruckt, ende verscheyde houwen „ of kappen op sijn hooft gegeven, waar van „ den eenen door den hoet soo verre is ghepene- „ treert, dat den selven mede jegenwoordigh niet „ buyten perijcul van sterven was; hebbende hem „ noch gequetst in den arm ende voet, ende daer

Informatie daar van genomen.

,, nae naakt tot op sijn hembde uytgetrocken,
,, ende met soodanige injurie, dat sy de voorste
,, slippe van dien mede hebben afgescheurt, ge-
,, vende hem boven dien verscheyde slagen, sulks
,, dat den selve als doodt was leggende gewentelt
,, in het bloedt, en hun daar na begeven naar de
,, Gemeente, noch twee andere ghewondt, ende
,, verscheyde swaarlijck geslagen, ende meest alle
,, van hun kleederen berooft, ende van het geene
,, deselve by haar hadden, ende daar inne niet ge-
,, spaart, noch sexe noch jaren, ja selfs onnosele
,, kinderen uytgetrocken; oock alle de Boecken,
,, soo Bijbels als Testamenten in stucken ghe-
,, scheurt ende ghekapt; ende dat gedaan zijnde,
,, hunnen roof in sacken, daar toe meede gebracht,
,, ghesteecken; ende nu soo het scheen gereedt
,, staande omme te vertrecken, een van die voorsz.
,, Roovers, die het commando voerde, zijnde een
,, persoon in seer goede ordre, spreeckende goede
,, Nederlandtse Tale, de Plaatse aldaar veeltyds
,, hebbende gepasseert, selfs in geselschap van luy-
,, den van conditie, noch die insolentie gebruyck-
,, te, dat hy met seer indecente maniere van spree-
,, ken seyde, dat nu aan de Mans-persoonen een
,, teecken wilde geven, ende daar op aan een
,, van zyne Complicen ordre heeft gegeeven, om-
,, me den Predikant sijn oor af te snyden, ende
,, daar toe een mes ter handt ghesteldt, die daar
,, mede na den voorsz. Predikant, so moordate-
,, lyk mishandelt, is gegaan, ende in koelen moe-
,, de zyn slinker oore seer jammerlyck heeft af-
,, gesneeden; toonende het selve voor de Gemeen-
,, te, en in zyne hand als een *Trophée* verheffende:
,, werdende wyders de voorsz. Gemeente aange-
,, seght, dat sy haast wederom souden komen, en
,, so sy de voorsz. Gemeente wederom aldaar qua-
,, men te vinden, als dan de Kerke souden in brant

,, ste-

„ ſteken, en alles vermoorden. Van alle 't welcke
„ onwederleggelycke preuven waren. Maer wat
„ perſoonen deſelve geweeſt zyn, en hadden tot
„ noch toe niet konnen achterhalen, gelyk ſy mede
„ geen vaſt bewys konden krygen wie van d'In-
„ woonders daer van kenniſſe ſouden hebben ge-
„ hadt. Stercke preſumptien waren tegens den
„ Schout aldaer, die ten tyde der voorſz. inſolen-
„ tien t'huys geweeſt zynde, en de voorſz. Rovers
„ geſien hebbende, nietwes daer tegens en heeft
„ gedaen, ende voor haer hebbende gedaen cite-
„ ren, oock na hem hebbende laten ſoecken, be-
„ vonden dat ſich abſenteerde, ofte ergens lati-
„ teerde. Geene mindere preſumptien en waren
„ jegens den Roomſchen Prieſter, aldaer gewoon
„ zynde Miſſe te doen in een Schuere, want de-
„ ſelve buyten gewoonte geene Predikatien, maer
„ alleenlyck kortelyck Miſſe gedaen hebbende,
„ was terſtont door gereeden; ende wierdt ghe-
„ tuygt, dat ſeecker Schoenlapper, de functie
„ doende van Koſter ende Klockluyder van de
„ Paepſche Kercke, in het uytgaen der voorſz.
„ Miſſe ſoude geſegt hebben, dat yeder nae ſijn
„ Huys ſoude gaen: Waer op de Heer Comman-
„ deur *Lion* den ſelven voor de komſte van de
„ Heeren Gedeputeerden van het Vrye binnen
„ Yſendyck heeft doen ophalen; ghelyck hy me-
„ de heeft doen ghevangen nemen eenen Lieven
„ Neyt, Out-Burgermeeſter ende Voor-Schepen
„ aldaer, ter oorſaecke dat hy de voorſz Rovers
„ geſien hebbende, geen order en hadt gegeven
„ omme ſulcks door de Gemeynte te laten belet-
„ ten, niet tegenſtaende eenige ſelfs van de
„ Rooms-geſintheyt zynde, hem daer over had-
„ den aengeſprooken. Zynde mede noch opge-
„ haelt een *Chriſtiaen de Vildere*, op preſumptie
„ dat aldaer eenige van de Roovers ſouden heb-

„ ben gelogeert. Ende nademaal de voorsz. Per-
„ soonen waren opgeseten en van den Lande van
„ de Vrye, ende niet subject van de Milite, oock
„ met gevangen in *flagranti delicto*, hadden sy de
„ voorsz. Persoonen door haar voorsz Gedeputeer-
„ den gedaen reclameren; maar sulcks niet kon-
„ nen obtineren, jae selfs niet mogen examineren,
„ niet teghenstaande op haar Jurisdictie binnen
„ Ysendijcke voorsz wierden ghedetineert; ver-
„ sochten sy oversulcks aan haar Ho. Mo. dat den
„ voorsz Heer Comm. mogt werden aangeschre-
„ ven de voorsz personen aan haar te laten volgen;
„ zijnde den voorsz Heer *Lion* van wegen haar H.
„ Mo. wel gelast, omme de stercke hant tot main-
„ tenue van de Gereformeerde de voorsz Plaatsen,
„ des versochte zijnde te verleenen, maar daar-
„ omme niet ghequalificeert, om te benemen Ju-
„ risdictie, hen (Heeren van 't Vrye) by commis-
„ sie van haar Ho. Mog. gegeven: en versochten
„ dan dat haar Ho Mog daar op met ten eersten
„ geliefden te disponeren.

Dese saeck, als billijck is, wiert by desen *Staet* seer hoogh ghenomen, die oock haar over hun Gedeputeerden tot de saeck van Vlaanderen hadden ghesonden, met intentie, indien omtrent Justitie daar over te doen, wiert gedelayeert, haar *Hoog Mog.* soodanige extraordinaire en extreme middelen souden genootsaackt zijn by der handt te nemen, als tot protectie en beschermínge van de Ingesetenen, Religie en Dienaren des Goddelijcken Woorts souden moghen dienen. Maar omtrent de Religie en Predicanten is aan de andere zijde in Hollandt geresolveert en beslooten op den 5 December, dat geen Predicanten in de Steden onder de 30, en ten platten Lande onder de 27 jaeren mochten geadmitteert worden; doch dit is daer nae op minder jaeren gebracht.

Resolutie omtrent de Predicanten.

De

De *Koninck van Spangien* tot behoedingh van sijn Heerschappy, wierdt nu nae langh verwachtingh mede in de Triple Alliantie aanghenomen: Koninck van Polen staet de Kroon af. Maar de *Konink van Polen Casimirus* in tegendeel, het heerschen moede zijnde, staat van selfs de Kroon af, en kiest een Geestelijck voor een Werelts leven; het tweede voorbeelt van onse Eeuwe, en het derde van veele Eeuwen: invoegen wy 1669. hier hebben aan te mercken, wat de een al doet om een Kroon te behouden, die de andere soo gemackelijck af leght.

Hier voor is gehandelt van de swevende gheschillen, tusschen Hollandt en Zeelandt, raackende het stuck van de Justitie; zedert is tusschen de Provincien noch een naarder verdrach ghemaackt, als te sien is in 't Tooneel des Oorloghs, 1 Deel, pag. 64.

Men handelde toen oock van wegen seeckeren Capiteyn *Ulrich*, die in Hollandt uyt den naam van de *Switsersche Cantons van Surich*, quam handelen, over vier duysent man, die sich hier in dienst van den *Staet* souden laeten gebruycken; ghelijck oock van wegen de nieuwe aanghestelde Wervinge, die nu mede scheen sijn voortgangh te sullen nemen. Met de Nieuwe Bevelhebberen wiert een verdragh en Capitulatie gemaackt. Ingevolge van dit sijn dese volgende Bevelhebberen in het midden van December in dienst van den *Staet* aengenomen.

Colonellen te Paerde.

Zeger van Rechteren, Heer van Almelo; Adam van Lochorst Majoor.

Ritmeesters.

Hendrick van Ittersum, tot Niehuys; Werner van Dort, Heer van Issem; Adriaen Werner van Palland, Heer van Keppel; Timan Johan van Lintole.

Colo-

Colonels te voet.

Philip Jacob van Bremt; Boudewyn van Zouteland; Willem Vryheer tot Bremt.

Luytenant Colonels.

Johan Baertholt, Heer van Verchem; Willem Baron van Nieulandt; Dirck van Ringenbergh.

Sergeant-Majoors.

Claude François de la Baume; Moiſes Pain & Vin; Johan Schot.

Capiteynen.

Nicolaes Piesfer, Johan Hacquet, Jan Jacob van Waſſenaer, Dirck van Wanroy, Coenraed van Mickel, Frederick van den Velde, Coenraed Willem van Deden, Johan van Honkoop, Willem van Hillensberg, Everard Everſwyn, Johan Weyer, Hendrick Johan van Appeldoorn, Johan van Steenwyck, Johan Laurents van Berchem, Willem Bentinck, Karel Willem Baron de Spierninck, Paulus Anoreels, Boudewyn van Dompſelaer, Peter de Geroux de la Terriere, Jooſt Willem Fredrick van Haſſelt tot Haſſelraet, Arent Sloot, Willem Vincent van Inhuyſen, Daniel van Theuven, Wolter Ganſneb Tengnagel, Geerlagh van Ryſwyck, Adriaen Ormea, Coenradus Coenen; Bartholomeus van Eck, Johan Pieter van Rheneſſe, Slouck van Enmingen, Philips Otto van Coeverden, Caſper Lodder, Jooſt Schimmelpenning.

Vreeſe voor Vrankryk. Aldus begoſt ſich de *Staet* tegen het klaerlyck dreygende gevaer te voorſien, genoeghſaem konnende ſien aen de meyningen en aſpecten van de hooge Planeten, dat het op hun kop, indien niet regenen ten minſten druypen ſou. In Brabant en de andere Spaenſche Nederlanden, was men in geen minder beduchten, dewyl aldaer van alle kanten niet hoorde, als dat de Franſchen alle toe bereytſelen tot een nieuwen Oorlogh maeckten.

Sy

Sy verforghden hun Conqueſten boven alle nootſaeckelyckheyt. Men kreegh oock tydingh over Gent, dat de Franſchen de ſterckte Nieuwendam by Nieupoort met een Troep Ruyters hadden weſen verkennen; waer uyt men duchte, of deſelve wel eenige gedachten op die Stadt mochten hebben. Andere waren voor Yperen, andere voor Condé beducht. Men kreegh oock bericht, dat de *Koninck van Vrankryck* al de Zeeluyden, die op de geheele Kuſt van Brittanie te vinden waren, dede opteeckenen, om ſich in tyden en wijlen daer van te dienen; ſelfs dat hy al bereets het derde gedeelte daer van in ſijn dienſt aennam, onder verbod voor de andere, van ſich in eenige anderen dienſt te begeven. Men wilde oock ſeggen, dat de *Koninck* wel over de 2000 Scheeps-Timmerlieden in ſijn dienſt hadt, die vaſt ſijn Schepen herſtelden en hermaeckten.

In het midden van de Maent December quam oock een afgeſonden van den *Biſſchop van Munſter* aen het Hof van Vranckryck, om met deſelve Kroon van al het geene tot den Oorlogh mocht dienen te overleggen. Men kreegh oock naerichtingh over Zutphen, dat deſelve *Biſſchop* ſeer ſterck armeerde, en veel volcks van de afgedanckte Troepen van Lotharingen aennam; dat hy oock ſeer ſterk in het Landt van der Marck dede werven; men wiſt oock van den een of den anderen aenſlag van dien Prelaet te ſpreecken. De Vecht en andere plaetſe wierden by de Biſſchopſe ſeer ſterck beſet. Hy leyde oock ſijn Onderdaenen oock albereets ſware ſchattingen op; ſoo dat yeder Boer by yeder Ryxdaelder een ſcheepel rogge en vyf pont ſpeck moſt leggen.

Armeering van Munſter.

Men kreegh mede bericht over Campen, datter alreets nu by Koeſvelt veel volcks vergaederde, en de *Biſſchop* wel 50 Waegens, alleen met

Buſ-

Buſcruyt gelaeden, had aangekregen; dat hy ook een groote menighte Yſpooren dede maacken: waar uyt men vaſtelijck vermoede, dat hy den een of den anderen aanſlagh voor hadt.

Dit bracht ten minſten ſoo veel te weghe, dat men op de Grenſen ſoo goede ordre ſtelde als men konde, vaardighde eenighe Troepen nae de kant van Over-Yſſel af, om een waackend ooge te houden. Voor de tweede maal wierden oock van wegen haar *Hoog Mog.* Commiſſien tot vordere Werwinge uytgegeven; van de welcke deſe de Lijſte is:

Colonellen te voet.

Bamphield, Switsbergen, Fabri.

Luytenant Colonels.

Iſaack Gerrit van Frens, Louis Wolpert van Dorp, Moſes Painevin,

Majoors.

Frans Hendrick van Bacoen, Anthony la Laine, François Boucheron, Rudolf van Heuvel.

Ritmeeſters,

Caſper Frederick van Graefſchap, Iſaack Willem van Loyſon, Jaques du Til, Baroen Steyn, D. Willems, Wichmans Nieukerke, Paul van Aernhem, Adriaen Schimmel-pennink.

Capiteynen.

Hendrick Bierman, Bartholomeus Tourlemonde, Caſper Braem, Juriaen Jooſt van Merode, Hendrick van Snoeckhuyſen, Jan Hendrick van Grune, Caſper van Swaensbelt, Nikolaes van Handerſon, François van Merode, François de Paheau en Tiene, Alexander Brandt, Arnout Warner, Hendrick van Abendeel, Coenraed Hendrick Polaen, Willem Killegrew, Jean Blim, Jooſt van Swansbel, Pauwels, Willem Carpentier, Jan Carbon van Eſtat, Ernſt van Lauwrick, Willem van Broeckhuyſen, Walraven van de Graef, Willem Schaep, Robbert Fredrick van Ritterwyck, Jan van Raeſvelt, Gerard Storm, Willem de Blais Treſlongh, Cæſar van der Sael, Rudolph van Cloeſter, Jan van Rijswijck, Charles de Hollard, Pieter Floyd.

De

Dewelcke, gelijck oock de voorgaande borge gestelt hebbende, ordre tot hunne wervinge te verwachten hebben.

Soodanigh waren voor eerst de besettinghen omtrent de Militie. Maar van een aansienlijck Hooft daar over te stellen, sal men hier nae handelen. Maar omtrent de Finantie wierdt door de Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt een Placcaat uytgegeven, ghelijck elders ghesien kan werden. Men stelde oock ordre omtrent de recreuteringh van de Troepen van de *Staet* in deser voegen.

Concept van Werving, Recreute, en Egalisatie van de gantsche Militie van Haer Hoog Mogende, te samen met de andere Militie:

R U Y T E R Y E.

De oude Ruyterye bestaet in	2715 kopp.
De Recreutering sal beloopen	1535 kopp.
En de nieuwe Wervingh	1440 kopp.
Maecken Ruyteren	5690

V O E T-V O L C K.

Het oude Voet-volck bestaet in	29265 kopp.
De Recreutering sal beloopen	16050 kopp.
De Egalisatie in	4095 kopp.
En de nieuwe Wervingen in 10 Regimenten tot 14 Compagnien, bedraeght	14000 kopp.
Soo dat de Militie te Voet sal uytmaecken.	93410 kopp.
En die te Paerdt als boven	5690 kopp.
En soo in alles	69100 kopp.

Van

1670 Van wegen de *Staet* quam de *Heer Montagné* op den 26 van Januarius deſes Jaers 1670. tot Munſter, alwaer hy des anderen daegs by den *Biſſchop* ter audientie quam. Van deſe ontſingh hy alle betuygingen van ſijn genegentheyt, om met deſe *Staet* in alle goede onderhandelingh te leven. Dit ſtelde de wel-vertrouwende *Staet* in een ſtille geruſtheyt, echter hadt men al andere teeckenen van ſijn quaetwillicheyt, en de Hemel ſelve ſcheen het groot gevolg te willen voorſpellen, dewjl men binnen het gebiedt van Munſter bloet heeft ſien reghenen, dat aen verſcheydene Plaetſen getoont is geworden. Wat de teeckenen van ſijn quaet voornemen aengaet, die ſagh men in ſijn toebereytſelen en ſtercke Wervingen, en armeeren, als voor geſeght, en het te ſamen haelen van ſijne Troepen, al onder ſchijn van deſelve tegen Ooſt-Vrieſlant te willen ghebruycken: oock het bericht uyt Duytſlandt, dat de Bedienaers en Afgeſanten aldaer ſeer arbeyden, omtrent een verbondt tuſſchen Keur-Brandenburgh, Beyeren, Keulen en Munſter, om geſamentlycker handt de Intereſten van Vranckryck voor te ſtaen. Hier tegen ſtreedt, dat de Staten van Over-Yſſel, uyt wat inſicht weet men niet, ſouden geſchreven hebben, dat deſe *Staet* haer afgaande Troupen wel mocht te rugge houden, alſo ſy albereets beſetting genoegh hadden: te meer, dewijl het naebedencken, dat men over de Wapenruſtingh van den *Biſſchop* nam, in minder reden beſtondt als men voor gaf.

Gelantſchap na den Biſſchop van Munſter.

Bedrieglyckheyt van den Biſſchop van Munſter,

Bloedige regen.

Valſche verſeeckeringh der Staten van Over-Yſſel.

De Heer *Johan de Wit* wierdt oock nu naer ſijn Geſantſchap nae Deenemarcken en Polen vervaerdight, en *Sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie*, zynde ſeer ernſtig van den *Konink* ſijn *Oom* daer toe verſocht, ſou oock een keer doen nae Engelandt, om aldaer de aenſienlycke

Vervaerdigingh van ſijn

Order

Ordre van den Kousseband te ontfanghen. De *Hooge Graeve d'Ossery* en de *Heer Killegree* verwachte men in de Mase met een Jacht; met de welcke *Sijn Hoogheyt* sou over-vaeren: daer van op sijn tydt. Hoogheyt na Engelandt.

T erwijl versterckt men de besettingh van Maestricht, dewijl de meeste vreese voor die Plaetwas, het Guarnisoen wierdt tot op 8000 mannen vergroot, met behoorlijcke voorsorge van alles. Ondertusschen gingh de *Heer van Odam* om den *Koninck van Vranckrijk* in sijn Nederlandtsche Conquesten en veroveringen te begroeten; en de *Heer van Beuningen* trock als Ambassadeur van dese *Staet* nae Engelandt, met het afgedane ghefchil, dat tusschen die *Kroon* en desen *Staet* swcefde, over de saeck van Suriname. 't Guarnisoen van Maestricht versterckt. Gesantschappen

Van wegen de Introductie van *Sijn Hoogheit* in den Raedt van State hebben wy dit: Op den tienden van May wiert de Griffier *Ruisch*, uyt kracht van het besluyt der Heeren Staten Generael, des nae-middaghs omtren half tweën, nae *Sijn Hoogheit den Prins van Orangien* geschickt, en door de selve in de Vergaderingh van de Heeren Staten geleyt, alwaer de selve *Sijn Hoogheyt* den Eedt heeft afgeleght. Van daer wierdt hy in de Vergaederingh van den Raedt van Staete ghebracht, alwaer de selve mede sijn Eedt heeft gedaen, en wierdt alsoo geintroduceert, om daer na Sit plaets te nemen, waer nae *sijn Hoogheyt* door gecommitteerde Heeren weder na sijn Hof wiert gheleydt, alwaer de selve met *sijn Hoogheyt* het middagmael gehouden hebben. De Autentijcke extracten dit Introduceren aengaende, zyn elders te sien. Introductie van sijn Hoogheyt in den Raet van State.

De *Heer de Groot* quam omtrent dees tijdt als Gesant in Vranckrijck, daer hy in allen schijn wel ontfangen wierdt, hoewel sijn verrichtingen

De Groot Gesant in Vranckrijck.

niet veel waeren; maer de *Hartog van Lotharingen* moest het lang gedreygde quaet voor af van die Kroon uytstaen, wanneer sich de *Koninck* meester maeckte van Nancy, en Chattey aen den Moesel, terwijl de arme *Hartog* ghedwongen wierdt sigh nae het gebergte van Vagues te begeven, om aldaer te bedencken, hoe hy sijn vervallen Staet weder mocht herstellen.

Vlucht van den Hartogh van Lotharingen.

Dit en andere slechte teeckenen gaeven desen *Staet* het beste bedencken van dese Kroon niet, waer over men in Hollandt den staet van Oorlogh socht te bestellen, gelyk oock een Jaerlijks tractement voor *Syn Hooghevt* van 50000 guldens; maer de Velt-Marschalck *Wurtz* verklarende van sijn Ampt te willen afstaen, hebben de Heeren Staten van Hollandt vier Gedeputeerden, en onder deselve den Heer Raed-Pensionaris *de Wit* aen hem gesonden, die dien Heer hebben bewoogen, in sijn Ampt voort te gaen. De Heeren van Utrecht consenteerden nu, en volgens wierdt bestellingh ghegeven tot het toerusten van een Vloot van acht en veertigh Oorloghs Schepen, behalven twaelf Fregatten, de schepen van 30, 40, 60 tot 80 stucken, en de Fregatten van 20 tot 30 stucken, beneffens eenige Branders en Gallioten; Men stelde ook ter Vergaderinge van haer Ed. Gro. Mog. vast het werven van tien Regimenten te voet, en ses te paerdt; men gaf oock ordre tot recruyteringhe, van yeder Compagnie te voet tot 100 en te paert tot 80 man; maer al dit hadt den besten voortgangh niet. Terwijl gingh de loose *Bisschop van Munster* al voort in sijn veynseryen, wervende en vergaederde Troepen met alle macht, alles onder schijn van sijn opgeraept gheschil van Hoxster, waer over hy oock quanswijs een Manifest en verklaringh uytgaf; maer het ongheval deed sijn Magasijn met al syn Vuyr-

Bestelling van den staet van Oorlogh in Hollandt.

Wurtz wil sijn Ampt afleggen.

Toerustingh ter Zee,

en te Landt.

Veynsery van den Bisschop van Munster.

werck

werck en Vuyrwerkers in de Lucht vliegen, dat hinderde hem noch in sijn dessynen niet. Men wierdt oock uyt Vranckryk in Hollant bericht, dat de *Koninck* tegens de onderhandeling van het Jaer 1662 met dese *Staet* gemaeckt, verboden had, sich na de aenstaende maent van April van eenige Hollandtsche Scheepen te dienen, stellende een boete van 1500 ponden, boven de Waeren, indien yemand bevonden wierdt eenighe Fransche Brandewijnen, in Hollandtsche Scheepen te hebben inghelaeden. Hy stelde oock 24 ponden op yeder last witten Haringh, die met Hollandtsche Scheepen, en voor hunne reeckeninge in Vranckrijck gebracht wierden; met beswaringhe van 32 ponden, na den 1 July 1671. en 40 ponden nae den 1 October. Vorders stelde hy op alderhande Kruydeniers Waren, die te water of te lande door de selve Hollanders souden worden ingevoert, 30 voor de hondert en dat bovan de oude daer op staende lasten.

Belastingen in Vranckrijck op de Koopmanschappen.

Hier tegens hebben de Heeren Burgermeesteren van Amsterdam alle Fransche Brandewynen en gedisteleerde Wateren verboden, beneffens de Fransche Manifacturen (uytgeseyde eenige (zijnde maer sommige toegelaeten deselve te verkoopen; naeder te sien in het Placcaet daer van zijnde. Men gingh oock in Hollandt voort, met de Equipagie ter Zee.

Fransche Brandewynen verboden, 1671

Ondertusschen hadt *Sijn Hoogheyt* den tocht naer Engelandt ondernomen, daer hy met alle betuyginge van liefden ontfangen wierdt. Eyndelijck is hy weder van daer met groote eer-bewysinge en ghenoegen te rugge gekomen De *Vorsten van Lunenburgh* en *Brunswijck* brachten nu ook tegen den *Bisschop van Munster* een macht van 16000 mannen op de been, maer gaven noch weder nieuwe Patenten uyt, dewyl ver-

Overvaert van sijn Hoogheyt nae Engelant.

Macht van den Bisschop van Munster.

nomen wierdt dat de *Bisschop* al omtrent de 30000 man by malkander had *Vorst Maurits van Nassou* op dees tijt binnen Wesel zijnde, maeckte haer *Hoogh Mog.* bekent, dat ontrent anderhalf mijl van Wesel, in het Munsterfche gebiedt, in het Dorp Dingen 800 Ruyters van des *Bisschops* volck geinquartiert lagen, en dat hy daer over al noodige ordere tot beveyligingh van de Stadt hadt gestelt. Seeker Schaepherder besigh zijnde met des Stadts-grachten af te pylen en af te meeten, was oock in hechtenis genomen. De *Bisschop* bleef noch met de *Vorsten* in geschil; men scheen de bemiddelinghe van haer *Hoog Mog* en andere wel gaerne aen te nemen) leyde een Vergaederingh tot Bylevelt; maer men vernam (segt seecker Schrijver) meerder verbitteringh als verbeeteringh, daer de eene meerder ernst veynsde als hy had, en de andere meerder wil tot Vrede hadt, als hy konde laten blijcken, of hy sijn diep geintereffeerde party doen gelden; Dese schreven op hun gedenkpenningen (segt hy) de oude Spreuck van *Vorst Christiaen van Brunswijk: Godes Vrient en al der Papen Vyandt*: En sloegen hun Leger van ontrent de twintigh duysent mannen langhs den Weser-stroom, om op de Munsterse te passen; maer als men niet anders verwachte, of de strydende partyen souden malkanderen als brieschende Leeuwen hebben aengetast, liet daer een onverwachte stilstant van Wapenen de opgeheve armen en dreygende oogen nederslaen. Soo wiert de eerste Scena van dit Treurspel gespeelt.

Stilstant tusschen de Munstersche en Lunenburgers.

Dese *Staet* onder dies, 't zy datse de Wapenen van desen *Bisschop* of het dreygende onweder dat uyt Vranckrijk overdreef, vreesden, besloot ook tot een nieuwe Wervinge. De Lijste van de Bevelhebberen is elders te sien.

De *Heer van Beverningh*, buyten Ordinaris Gesant

ſant van haer *Hoog Mog.* in Spangien, quam nu oock nae veel ongemacken op de Zee aldaer te Lande, en den 18 van Februarius tot Madrid. De *Biſſchop van Beziers* was toen oock aldaer buyten. Ordinaris Geſant van wegen den *Koninck van Vranckryck*; deſe vertoonde in een Audientie aen de Koninginne: *Dat het nu genoegſaem bleek, hoe veel ſijn Alder-Christelijkſte Majeſteyt ſich aen de Vrede liet gelegen zijn, dewyl de ſelve nog tot uytſtel van een jaer de Segs-lieden en Middelaers, die beyde de Kroonen tot de Landſcheydinge genomen hadden, had toegeſtaen, en dat ſijn Mayeſteyt haer verſeekerde, dat binnen den ſelven beloofden tijdt geen vyantſchap tegens haer Mayeſteyt ſou aengevangen worde*, en ſo voort. Maer (ſeyt'er een) het was geen wonder, alſoo hy de meening had, aen een ander eynde te beginnen. Bevervning geſant in Spangien.

Hier tegen deed de *Staet* de Steden Orſoy, Meurs, Rijnberk en Weſel met meerder beſettinge voorſien, om daer door den doortocht van den Rijn open te houden na Keulen. De *Heer van Beverning* quam uyt Spangien over Vrankrijk weder te huys, alwaer hy met den *Koninck* ſprack: gelyck oock de *Heer de Groot* te dier tijt met den *Koninck* in geſpreck was; zynde ſoo hy als de wereldt verwondert over de groote Equipagie van Vrankryk, daer *Syn Mayeſteyt* over winter over al ſterck aen dede arbeyden: de Scheepen van 130, 100,90,80,70,60, 40 en 36 ſtucken, waeren 36 in het getal, behalven die van het derde en vierde Eſquadre, 10 in het ghetal van 40, tot 48 en 66 ſtucken, en meer andere van diergelijcke grootte, of noch wat minder, komende te ſamen op 94 ſcheepen, en die gewaepent en bemant met 5124 ſtucken geſchuts, en 32870 man, behalven noch 94 Proviant Scheepen, gemant met 2320 eters, en die noch elders in de Groote Equipagi in Vranckrijck.

 Havens

Havens van *St. Malo*, *Havre de Grace*, of elders lagen; te samen volkomentlijk uyt-maeckende een getal van 250 Scheepen groot en kleyn.

Omtrent dees tijdt vonden sich de Landtsaeten omtrent den Rijn en Mase seer benauwt, ter oorsaeck van het woelen der Bisschoppen, voornamentlijck die van het Lant van Luyck, om dat, hoewel sy in den voorigen Duytschen Oorlogh geen overlast gheleden hadden, de Bisschop van Keulen, als Prins van Luyck, in dese Stad had laten aenslaen, dat hy het Leger van den Koninck van Vranckrijck (tot verlies selfs van sijn Neutraliteyt) den vryen doortocht door de landen van sijn gebiet hadt toe-gestaen. Aen het welke genoegsaem te sien was, wat die selve Bisschop in sijn schilt voerde. Gelijk mede Nieuburgh dede, hoewel hy tot het tegendeel van de Rijcks-Vorsten versocht wiert.

Keur-Keulen geeft de Franschen den vrye doortocht.

Maer Hollandt om voor haer Finantie sorgh te dragen, stelde een Impost op de Karossen, Waegens, Paerden en Schuyten; het Passagie-gelt was al voorheen opgestelt. Doch Zeelandt kante sich tegens het verbodt van de Fransche Wijnen, dat Hollandt aendrongh; als in de welcke haer meeste Koophandel bestondt; willende dat men in de plaets van deselve het invoeren van het vreemde Koolsaet sou verbieden, op dat sy dan weder van hun sijde daer door mochten ghesterkt worden. Maer ondertussen dewijl een yeder dat verbodt vreesde, quam een groote meenigte van Wyn uyt Vranckrijck, doch te vroegh gesneden, en derhalven niet volkomen rijp, hoewelder een schoonen Oogst in Vranckryck verwacht wiert: echter de Kelders en Packhuysen geraeckten vol.

Nieuwe Imposten in Hollandt.

Uytrecht Hollant in alles volgende, was toen ook beneffens Hollant de eerste in het vast stellen van het verbod, als mede van het vergrooten

ten van's Lants Oorloghs-macht, tot op 120000 man, maer het viel soo breedt niet uyt. De Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt deden oock met Placcaeten over al aenslaen, *hoe dat by haer Ed. Groot Mog. goet gevonden was tot meerder verseeckeringe van de Capitalen, lopende op Losrenten en Interest, dat het gemeene lant van ieder gulden Renten en Intrest een stuyver sal genieten, bedraegende vijf ten hondert, treckende dervalven de Houder van de Obligatie, in de plaets van 4. 3½, of drie gulden 16 stuyvers des Jaers van 100 guldens, &c.*

Ondertusschen waeren Keur-Keulen, de Bisschop van Straetsburg en cenige Gecommitteerden van de Keur-Vorsten van Ments, Trier en Saxen, op seeker huys. Het Huys te *Kentening* genoemt, toebehoorende cen seecker Edelman, over seecker Keyserlijck bevel, van geen meer Franschen in het Rijck te laeten komen, by een vergadert. In Novenber wiert het Placcaet, aengaende het verbodt der Fransche Koele Wijnen, Azynen, Kanefassen, Papieren en Kastanien, voor den dagh gebracht. Maer met Spangien wierd het Alternatijf Tractaet op den 17 van December met *Don Manuel Francisco de Lyra* in den Hage geslooten, en daer nae geratificeert.

By eenkomst der Vyantlijcke bisschoppen.

Alternatijf Tractaet met Spangien gesloten.

De *Staet* oock om alles wat tot Vrede konde dienen aen te wenden, en een proeve te nemen of men den *Koninck van Vranckrijck* op geen sachte middel sou konnen ondergaen, heeft *Sijne Majesteit* door haer Ambassadeur *de Groot* desen volgende brief doen behandigen.

Heer Koningh:

NA dat wy op de goedtheden acht hebben genomen, die de Koningen, Voorsaten van uwe Majesteyt, t'allen tijde tot dese Staet hebben getoont, so konne wy

naeuwelijks de gerugten die'er lopen, gelooven, dat de selfde d'oorsaek van de magtige Wapenrustig sou zyn, die hy in sijn Koninkrijk laet doen: en echter de berichtingen, die wy van alle zijden krijgen, en de redenen, die men verhaelt dat wy Bedienaers in de Hoven der Koningen en Vorsten houden, daer sy zijn, willen doen gelooven dat hy haer alleenlijck tegen ons doet. Wy hebben dieshalven seer naeukeuriglijk willen ondersoecken, of in onse handel en beleyt iets mogt wesen, 't welk uw Majesteyt sou konnen nodige tot de vrientschap, daer mede het hem belieft heeft ons tot nog toe te vereeren, in afkeer te veranderen. En dewyl wy niets gevonden hebben, daer mede wy ons souden konnen beschuldigen, nog daer af hy ons heeft doen berigten. so hebben wy ons niet konnen overreden dat de Geregtigheyt, die de werken van sijn Rijk regelt, hem sou konnen toelaten sijn Wapenen tegen sijn outste en getrouste Bontgenooten te gebruyken, sonder eenige voorgaende bekentmaking van d' ongelijken, daer af hy vergoeding sou konnen begeeren. En seeker 't is'er soo verre af, dat ons oogemerk sou zijn stoffe daer toe aen uwe Majesteyt te geven, of ergens in gebreckelyk te zyn in't verdrag van Parys, in December van 't Jaer **1662.** *gemaekt, dat wy achten dat wy't seer bestiptelijk, en seer Gods-dienstelijk hebben onderhouden, en dat wy aenbieden, vaerdiglijk het geen, dat daer indoor onvoorsigtigheyt niet onderhouden, of dat daer tegen gedaen sou mogen zijn, te herstellen, en te vergoeden. 't Is waer Heer Koningh, dat men eenige tydt herwaerts, niet ganschelijck, soo veel de Scheepvaert en Koophandel aengaet, eenigh heeft geweest; maer dit geschiedt niet, dan men onse groote tegensin; en wy hebben al't geen gedaen, dat met wettiglyk van ons sou konnen eysschen, om de swarigheden, die d'een en d'ander hebben ontroert, te voorkomen, en wech te nemen, gelyk wy nog bereyt sullen zyn om te doen, niet alleenlijk in dese saek, maer oock*

in 't geen dat uw Majesteit sal konnen overtuigen van de volmaeckte genegentheit, die wy hebben, om aen hem d'eer en agting te toonen, die men so wel aen sijn Persoon, als aen sijn hooge Waerdigheit schuldig is, en om hem alle de vernoeging te doen bekomen, die hy van sijn beste en toegenegenste Bondt-genooten sal konnen vorderen, tot herstellingh van de Koophandel en Scheep-vaert in de Straet, daer in sy in de tijd van 't leste verdrag waren, gelijck ook om aen de genegentheyt, die wy tot sijn Interesten hebben, alle d'uytstrecking te geven, die wy aen hem souden konnen geven, sonder nadeel van 't geen dat wy aen onse andere Bondtgenooten verplicht zijn. Voorts Heer Koning, wy gelooven niet dat de Wapenrusting, die gy ter Zee en te Lande doet, na de berichtingen die wy dagelijcks ontfangene, gerechtvaerdight konnen worden, doch wy willen uw Majesteit wel verseeckeren dat wy d'onse niet doen met voornemen van iemand, wie 't oock is, te verongelijken; maer door een uytterste noot, en door een nootwendige verplichting, die wy hebben, om onse Staet en onse Ondersaten te beschermen: en dat wy ons met blijtschap sullen ontwapenen, so haest het hem sal believen ons van d'ongerustheit, daer in de Wapenen ons brengen, die ons van alle zijden schijnen te naderen, te verlossen en ons te verseeckeren dat wy de sijnen niet hebben te vresen. Wy beveelen aen de Heer de Groot, onse Ambassadeur, een bestipte verhoring daer over aen uw Majesteit te versoeken, en hem langer over dese saeck t'onderhouden, en al 't gene hier by te voegen, het welk dienstig sal konnen zyn om hem van d'oprechtigheyt onser meningen te versekeren. Wy sullen dieshalven dese Brief niet langer maken, dan om Godt te bidden.

Heer Koningh.

In den Haag, den 10 van
Dec mber, 1671.

Hier op heeft de *Koninck* dit Antwoort laten toekomen:

Sceer waerde groote Vrienden en Bontgenoten:

WY hebben uyt de Heer de Groot, uw extraordinaris Ambassadeur by ons, het geen verstaen, 't welck hy van uwent wegen aen ons vertoont heeft, en uyt sijn handen de Brief van de thiende van December lestleden ontfangen; die gy aen hem bevolen hebt aen ons te leveren. Wy zyn blijde geweest van dat wy daer in uw bekentenis sagen van dat wy in veel voorvallen blyken der goetheden van de Koningen, onse Voorsaten, hebt genoten. Maer wy souden wel gewenscht hebben dat gy 't geen niet hadt vergeten, 't welk sedert onse komst aen de Kroon is gebeurt. De gebeugenis, die gy'er af bewaert sout hebben, sou uw onschroomdelyck minder gunstiglyck, dan gy doet, van 't beleydt hebben doen oordeelen, dat gy ten Opsicht van ons gehouden hebt. Ghy soudt gedacht hebben, dat gy niet altydt de getrouwheyt, die aen ons oudt Verbondt verplicht is, hebt onderhouden, en dat wy niet nagelaten hebben seer vorderlyke bystanden, tot hanthaving van uw Staet, aen uwe te geven. Jade veranderingen, die gy sedert het Jaer 1662. in de Koophanhebt laten maken, souden uw misschien niet so onschuldigh hebben geschenen, als gy hen vertoont: 't u elck wy wel aen 't oordeel der gener willen stellen, die'er minder eyge belangh in hebben, dan wy. Indien het waer is dat gy bekend dat de gerechtigheyt de regel onser werckingen is, en dat gy met d'aenmerkingen, die gy op onse handel gedaen hebt, te vreden zyt, soo behoeft gy geen ongerustheyt uyt onse Wapenen te nemen. Wy staen toe dat wy in de tydt van de leste reys, die wy in Vlaenderen gedaen hebben, om het voetvolk, 't welk onse Plaetsen naer die zyde bewaert, tot d'arbeyt der Vesting-bouwingen te besteden, onse Krijgsbenden hebben vermeerdert, om onse Undersaten van de

de verdruckingen te beschutten, daer af sy gedreygt wierden door so veel boven-gewone wervingen van Voetvolk en Ruyterye, die gy op de been hebt gebragt, en door de Vloot, die gy voor onse kusten in zee hield; gelyk ook door de krachtige aendringingen, die uwe Bedienaers in de Hoven van 't meeste deel der Vorsten deden, om hen met uw tegen onse Kroon te verbinden: daer in wy de wetten der voorsichtigheyt, en de verdediging, die wy aen onse Volken schuldig zyn, voldaen hebben. Ja wy sullen aen uw seggen dat wy onse Wapenrusting, so ter Zee, als te Landt sullen vermeerderen, en dat wy, als zy tot die staet is gebragt, daer toe wy haer vooorgenomen hebben te brengen, haer in diervoegen sullen gebruycken, als wy voor onse waerdigheyt betamelijck sullen agten; van 't welk wy aen niemand schuldig zijn rekening te geven, terwyl wy aen ons selven beloven, dat Godt de rechtvaerdige besluytingen, die wy nemen, sal segenen, en dat sy van alle Potentaten goet gekeurt sullen worden, die sig niet hebben laten voor innemen van de verkeerde indrukzelen, die men sedert soo lange tijdt getragt heeft aen hen tegen ons te geven. Dit is 't geen, datwy op uw Brief hebben willen antwoorden, hoewel hy minder voor ons is geschreven, dan om de Vorsten tegen ons aen te hissen, in welker Hoven hy gemeen is gemaekt, eer wy hem hebben konnen ontfangen. Wy bidden God, seer waerde groote Vrienden en Bondtgenoten, dat hy uw in sijn heylige bewaring houde. Geschreven te S. Germain en Laye, de seste van Januarius, 1672.

U goeden Vrient, en Bontgenoot,

Was geteekent

LOUIS.

Lager stondt

Le Tellier.

Enge-

Douw-ningh een Jobs Bode.

Engelandt ondertusschen mede niet stil, maer (hebbende al voor-heen die ongeneughlycke *Douwningh*, nu tweemael een Bode des Oorlogs, en daer om te recht een *Jobs Bode* genoemt, indien Hage voor af om voldoening gesonden) ruste seer sterck ter Zee, na dat hy tot Londen de Exeguer of Wisselbanck geslooten, en daer door 300000 pondt steerlings verkregen had. Syn Vloot sou bestaen uyt 50 kloecke Schepen, 20 Kitsen, 15 Branders, 20 Voorraedt-Schepen, en twee voor de siecken en gequetsten, maeckende te samen 107 Zeylen uyt. Dese wierden onder drie Esquadres verdeelt: een onder den *Hartog van Jorck*, een ander onder den *Grave van Zantwich*, en het darde onder *George Ascue*, weder uyt sijn gevangenis van Loevesteyn in Engelandt met de Vrede gekomen. Terwijl wierdt *Douwningh* wel Feestelyck in den Hage ingehaelt en ontfangen; Maer voor al dese en andere beleeftheden kreeg men niet als bittere en dreygende klachten, en dat voornamentlyck over een gepretendeert ongelyck, dat *sijn Majesteit* meende van den *Heer van Gent* in sijn Koninckklijck Jacht ontfangen te hebben. Het was dan in Augustus des Jaers 1671 dat hebbende haer *Hoogh Mogende* in voldoeninge van de Triple Alliantie, voor de Spaensche Nederlanden een schoone Vloot toegerust, het Jacht van den *Konink van Engelandt* naer Hollandt zeylende, dwars door de Hollantsche Vloot, die niet verre van dese Kust ten anker lagh, en by het Schip van den *Heer Admirael van Gent* heen voer; in dit voor by varen schoot het selfde Jacht tot twee malen toe op den Admirael met scherp, en alleen om dat de selve sijn Vlagge niet streeck, en het top zeyl liet vallen, waer op de Heer Admirael sich tot strycken niet achtende verbonden te zyn, naer boort van den Engelschen Capiteyn begaf, den welcken hy

Stercke Equipagie van Engelant.

Aenbrengen van Douwning.

Oorsaeck van klagten van Engelant over het strycken.

hy beleefdelyck genoegh te kennen gaf, dat hy ſonder byſondere ordere een ſaeck van ſulck een gewicht op ſich niet derfde nemen; en indien ſijn Majeſteyt van Groot Brittannien mocht oordeelen dat hem ſulcks toequam, dat de ſelve het met de Heeren Staten hun beyder Heeren en Meeſters, onder een konden beſlechten.

Dit was de oorſaeck van ſoo veel quaets en jammers, dit het genoemde affront en de ſtoffe der klachten van den eeuwigh klachtigen *Douwning*. Op de welcke haer *Hoogh Mogende* alle bedenckelycke voldoeningen hebben aengeboden, of'er noch buyten dat iets waer; maer *Douwingh* wilde dit diſpuyt over de Vlagge eerſt en na ſijn eygen concept ſelf tegen het Tractaet van Breda af-gedaen hebben, eer hy van iets anders wilde hooren ſpreecken, en weygerde derhalven de billycke antwoort van den *Staet* te ontfangen. Hy had oock een nieuwe order uyt Engelandt bekomen, in de welcke hem bevolen wierdt, binnen de tijdt van ſeer weynige dagen al of niets te ontfanghen, niet tegenſtaende men wel wiſt hoe ſwaer het viel, in een Regeeringe daer men door de afgelegentheyt en veelheyt der Leden, ſoo ſwaerlyck iets in der haeſt kan beſluyten, ſoo ſpoedighlyck iets te determineren. Voorbarigheyt van Engelant.

Haer *Hoogh Mogende* ſonden dan hun antwoort naer Engelandt, waer heen *Douwningh* met ſijn Geſinde mede, ſoo boos als hy gekomen was, verreyſt is: maer hy wierdt voor ſijn loopen (te huys komende) voor een wyl in de Tour gheſet. Men merkte uyt dit ſchielijck vertreck van *Douwning* wel, dat de voldoeningh het minſte was dat hy ſocht, en dat de klok tuſſchen *Vrankrijk* en *Engelaut* al gegoten was. Daer en tegen wiert het Alternatyf tuſſchen de Kroon van *Spangien* en deſen *Staet* geratificeert, luydende als volgt: 1672. Alternatyf geratificeert.

Wy

Wy Don Emanuel de Lyra Introducteur der Ambassadeurs in Spanjen, en Extraordinaris Afgevaerdigde des Konings, by de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

DEwijl het aen den Koningin, myn Meesteres, believt heeft d'Acte en handeling, die zy de seventhiende van December lestleden geteeckent hebben, t'approbeeren en goet te keuren, en dewyl des selfs voltreckingh een openbare Oorlogh tegen de Christelyckste Koningh met sich sou mogen slepen, soo hebben wy, tot enger verbintenis, en grooter sekerheydt der geseyde Heeren Staten verklaert, en belooft, gelyck wy door dese tegenwoordigen verklaren en beloven, dat ingeval van een formele en gemeene rupture de brekingh met Vrankryck, haer Majesteyt daar na geen schorssingh van Wapenen met de geseyde Koningh sal maken, dan gesamentlyck, en met toestemmingh der geseyde Heeren Staten. Maer indien het gebeurde dat men in handelingh quam te treden, het zy om Vrede, of om Bestant voor eenighe jaren te maken, soo sal haer Majesteyr sulcks niet aenvangen, sonder het selfde aen de geseyde Heeren Staten deelachtig te maken, en sonder ter selfde tijdt voor hen, soo wel als voor haer, het vermogen, en de sekerheydt te bevorderen, die vereyscht en noodsakelyck is om hun Ministers of Bedienaers ter plaets te senden, daer men handelen sal; gelyck oock niet sonder achter volgens van tydt tot tydt aen hen al 't geen bekent te maecken, 't welck in de geseyde handeling sal gebeuren. Haer Majesteyt sal oock niet tot de geseyde Vrede, of tot het geseyde Bestandt toe treden, sonder de geseyde Heeren Staten daer in te begrypen, en hen (soo sy 't dus begeeren) te doen herstellen in de besittingh der Landen, Steden en Plaetsen, en in de besittingen der Rechten en Vryheden, die sy voor d'Oorlog hadden en besaten, en sonder van de geseyde Christelykste Koning de selfde Rechten, Vryheden, uytsonderingen en andere prerogatien of Voorrechten voor de geseyde Heeren Staten te bedinge, als voor haer selve: 't En sy haer Majesteyt,

ſteyt, en de geſeyde Heeren Staten anders daer in verdragen. En van 't geen, dat hier boven ſtaet, belaſten wy ons de Ratificatie en bekrachtigingh in goede en behoorlyke forme van haer Majeſteyt van Spanjen binnen twee Maenden te verwerven.

Geteeekent

Don Manuel Franciſco de Lira,

Gedaen in den Hage den 22
van Februarius 1672.

Het Tractaet tuſſchen deſe *Staet* en *Keur-Brandenburg*, wierdt oock door den Heer van *Amerongen* als nu gheſlooten, hoewel eerſt twee maenden daer nae gheteeckent: zynde te ſien in het meer gemelde Toneel des Oorloghs aen het tweede Deel, en elders. Maer men liet ondertuſſchen niet, terwijl de *Staet* aldus van buyten gedreyght wierdt, van binnen heylſame beſluyten te nemen, en nae een Illuſter Hooft om te ſien, om de hooge Ampten van Capiteyn Generael te bekleden, waer toe eenſtemmighlyck ſijn Hoogheyt de *Prins van Orangien* verkooren wierdt; waer toe de Commiſſien en Inſtructien aldus luyden:

Tractaet tuſſchen Keur-Brandenburgh en den Staet.

Prins van Orangien en Capiteyn Generael.

1. DEn Capiteyn Generael (op preſuppooſt dat de Charges van Capiteyn, en Admirael Generael voor de eerſt aenſtaende begevinge van dien, op een, en de ſelve Perſoon by de geſamentlycke Bondt-genoten ſullen werden geconfereert) ſal niet mogen zyn, noch oock, geduurende den voorſz. zynen dienſt, geeligeert werden tot Stadthouder, of Gouverneur van een, of meer van de Geunieerde Provincien, en ſal de ſelve tot ſekerder obſervatie van dien, by Eede verplicht weſen niet alleenlyck daer tegens noyt eenigh verſoeck te doen, veel min toelegh te maken, directelijck, of indirectelyck, maer ter contrarie, ſulcks

Inſtructie voor ſijn Hoogheyt.

by

by andere geschiedende, zelve tegen te gaen, en het voorsz. Stadthouder of Gouverneurschap, soo hem t'eeniger tyde die digniteyt by eenige Provincie of Provincien soude mogen werden geoffereert, te refuseeren, en van de hand te slaen: en by gevolge oock zich noyt aen te matigen, selfs onaengesien hem sulcks mochte werden gedefereert, of aengeboden, eenige verkiesinge, of beschrijvinge in de ordres van de Ridderschap, en Edelen: noch oock eenige nominatie, of verkiesinge van Burgermeesteren, en Vroetschappen, Schepenen, of andere Magistratelijcke bedieningen in de Steden van eenige Provincien in 't geheel, of ten deele directelyck, of indirectelyck in eeniger manieren, maer de zelve nominatie, verkiesinge, en beschryvinge laten verblyven aen den genen die daer toe respectivelijck gerechtight, en by out gebruyck, of by Privilegien, en Octroyen daer in gestabileert, en geconfirmeert zyn, noch oock zich te onderwinden, ja selfs hem sulcks aengeboden werdende, te refuseren, en van de handt te wijsen, de begevinge van Ampten, Officien, Bedieningen, en Beneficien, staende ter collatie van de Heeren Staten der voorsz. respective Provincien, of hare Geauthoriseerden; soo oock van die geene, die staende zijn ter collatie van haer Hoogh Mogende of van de Raedt van State, 't sy Militair, Politijcq, of andere, geen uytgesondert, hoedanigh die oock soude mogen zijn: welverstaende dat hier onder niet begreepen werden de Militaire Ampten, en Bedieningen, staende ter collatie van de Heeren Staten der respective Provincien, of hare Geauthoriseerden, voor soo veel die in Campagne of expeditie te Velde souden mogen komen vacant te vallen, noch oock de Gouvernementen, en Commandementen van de Steden, en Plaetsen, die door de macht van de Staet, de Capiteyn Generael persoonlijck in de expeditie present zijnde, souden mogen werden verovert, of ingenomen.

2. Den Capiteyn Generael sal tot kennelijck wedersеggen van de respective Bondt-genooten hebben en exerceren het Commandement, en Chef over de Militie

Militie, en de Legers van den Staet, sonder eenige exceptie, tot wiens besoldinge de selve Militie oock soude mogen staen, achtervolgende de authoriteyt hem by de commissie daer op staende, gedefereert: maer sal hem op den Eed verboden wesen, zich eenigsints aen te matigen het geven van Patenten van het Volck van Oorloge, welcke Patenten, volgens de ordre, en forme daer toe op groote en solemnele Vergaderinge den 16 Juny 1651. gearresteert, gedepescheert sullen werden by de ordinaris Vergaderinge van de Heeren Gecommitteerden ter Generaliteyt, met voorgaende advijs van den Raadt van State, voor soo veel het ressort van de Generaliteyt belanght, en by de Heeren Staten van de respective Provincien, ofte hare Geauthoriseerden, yeder voor soo veel zijn Territoir aengaet, onder soodanige overgifte, nochtans als aldaer breeder staet geëxpresseert: doch op den name van haer Hoogh Mogende ter relatie van de Heeren Gedeputeerden, en Gevolmachtighden van den Staet te Velde, soo wanneer eenige Legers te Velde gebracht sullen wesen, volgens het Formulier hier na geinsereert.

De Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, lasten, en beveelen hier mede den Ritmeester

Cornette

Capiteyn

dat hy desen gesien hebbende, zich met zijne onderhebbende Compagnie, Vaendel, en complete Wapenen, in aller diligentie sal hebben te begeven na om aldaer te verblijven tot nader ordre. Actum den

Ter ordonnantie van de Hoogh-gemelte Heeren Staten Generael. Ter relatie van de Heeren haer Hoogh Mogende Gedeputeerden, en Gevolmachtighden te Velde.

3. Den Capiteyn Generael sal niet vermogen eenige pensioenen te trecken, noch oock met eenigerhande dienst, 't zy Militair, 't zy Politijcq, geene uytgesondert, noch oock by eenigen Eed: buyten den

ordinaris Eedt van Vasallage die hy ten respecte van eenige Leen-goederen te presteeren schuldigh soude mogen zijn, verplicht, of verbonden mogen wesen van of aen eenigen Koningen, Princen, Potentaten, anderen Republijcquen, Landen, Staten, of Steden, directelijck, of indirectelijck, in eeniger manieren; daer onder nochtans niet verstaen wert begrepen te zijn den Titul, en de digniteyt als Ridder van dese of geene Ordre, die by de eene, of de ander Koningh, Prins, of Staet, op hem mochte wesen geconfereert.

4. Den Capiteyn Generael en sal sich geensins hebben te bemoeyen met eenige saken van Religie, Policie, Justitie of Finantie, noch oock met eenige anderen privativelijck, staende ter dispositie van de respective Bondtgenooten, of wel eenige Leden van de zelve concernerende, hoedanigh, en van wat nature die zoude mogen zijn; noch oock met zaken, rakende de Unie, en de Verbintenisse tusschen de Bontgenooten opgericht, en veel min sich de immisceren directelijck of indirectelijck in de questien ofte geschillen, die tusschen de Hoog-gedachte Bondtgenooten, of eenige Leden van de zelve, of oock wel tusschen de Leden en Quartieren van de eene of de andere Provintie mochten komen te ontstaen, ten ware hy by allersijdts Partyen mochte werden versocht zijne goede Officien van intercessie, en meditatie te willen interponeren, of oock wel dat de zake aen sijne uytsprake, en decisie by allerzijds Geinteresseerden vrywillighlijck wierde gesubmitteert.

5. Zal zich binnen het Territoir van de stemmende Provincien, of eenige van de zelve geene authoriteyt of gezagh ter werelt aenmatigen buyten expresse en vrywillige overgifte, of delatie van de Heeren Staten van de zelve Provincie, maer daer mede privative laten geworden de Hoogh-gemelte Heeren Staten, en haer particuliere Capiteyn Generael, of andere Geauthoriseerden daer toe uyt den Hoofde van den Souvereyn van 't Territoir gequalificeert, en dien volgende oock geensints op, ofte onder pretext van Commissie,

missie, of authorisatie van haer Hoogh Mogende of onder eenige andere titul, schijn, of couleur, yets mogen ondernemen te doen, of in 't werck te stellen, in het Territoir van d'eene, of d'andere, of oock van eenige der voorsz. Souvereynen stemmende Provincien, en veel min yets te ondernemen, of ter executie te leggen teghens de eene of de andere, of oock tegens eenighe van de zelve Provincien, Leden ofte Steden van dien, noch oock tegens eenige Regeerders, Bedienders, of Ingezetenen van de zelve, hoe, of waer 't zelve oock soude mogen wesen, directelijck of indirectelijck in eeniger maniere.

6. De Capiteyn Generael sal gehonden zijn, 't geen by de Heeren haer Hoogh Mogende Gedeputeerden, en Gevolmachtigden te Velde, 't zy by eenparigheyt, of by pluraliteyt van Stemmen sal werden geresolveert en geconcludeert, soo wel als het gemaeckt besluyt van sijn gegeven Advijs discrepeert, als wanneer het selve daer mede over een komt, met alle naerstigheyt te executeeren; voor welcke executie, mitsgaders de behoorlijcke naerstigheydt en getrouwigheyt daer omtrent te adhiberen, hy oock dienvolgende responsabel sal zijn, sullende tot sijne meerder gerustheydt van alle Resolutien die by de meer-gemelte Heeren hare Hoog Mogende Gedeputeerden en Gevolmachtighden te Velden sullen werden genomen, door de selve aen hem, is het doenlijck, noch voor de executie, en indien de tijdt sulcks niet kan lijden, soo haest het zelve gevoeghlijck kan geschieden, gegeven worden, schriftelijcke Acte, ge[t]oucheert en geextendeert in goede, klare en duydelijcke termen.

7. De Capiteyn Generael sal sich in alle Vergaderingen van de Heeren haer Hoogh Mogende Gedeputeerden en Gevolmachtighden te Velde mogen laten vinden, en de zelve Heeren Gevolmachtighden dienen van præ advijs.

Formulier van Commissie voor den Capiteyn Generael.

DE Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, Allen den geenen die desen sullen sien ofte hooren

lesen, Alſo ons verobligeert vindende tot afweeringe van het voorſz. dreygende gevaer onder den zegen van Godt Almachtig, een conſiderable Armé op de been te brengen, raedſaem en nodigh geacht hebben, tot goet beleyt van de ſaken van Oorloge, tot onderhoudinge van goede diſcipline onder 't Krijgsvolk, en om 't ſelve Krijgsvolck in goede ordre, tot beſcherminge van de Ingeſetenen der voorſz Landen, mitsgaders tot wederſtant en afbreuk der Vyanden, met de meeſte kracht de nadruck te doen ageren, een aenſienlijck Perſonnage tot Capiteyn Generael over het ſelve Krijgs-Volck te ſtellen, en te committeren: Doen te weten, dat om &c. dus volkomentlijck op zijn, &c. betrouwende wy by eenparige concurrentie en delatie, elck voor ſoo veel belanght de Militie t'onſer beſoldinge, ſtaende den ſelve N. N. geſtelt, geordonneert, en gecommitteerdt hebben, ſtellen, ordonneren en committeren by deſen, tot Capiteyn Generael over de Legers van deſe Vereenighde Nederlandtſche Provintien, geduyrende den tijdt van de aenſtaende expeditie, gevende de ſelve N. N. volkomen laſt, macht en authoriteyt, om in de gemelte qualiteyt onder ons, en den Rade van State, mitſgaders onder de Heeren onſe Gedeputeerden en Gevolmachtigden te Velde gaende, volgens de Inſtructie huyden gearreſteert over 't voorſz Volck van Oorloge, geduyrende de voorſz. aenſtaende expeditie te commanderen en ordonneren, gelijck ter defenſie, bewaerniſſe, en verſekeringe van den Staet in 't generael, en van de Provincien, Leden, Steden en Inwoonderen van dien, in 't particulier bevonden ſal werden te behooren, en voorts alles te doen, dat een vroom, oprecht, en getrouw Capiteyn Generael, tot beſcherminge der voorſz. Vereenighde Nederlanden in 't gemeen en particulier ſchuldigh is, en behoort te doen, achtervolgens de d'Inſtructie daer op gemaeckt, en by hem ſolemnelijck beſworen. Waer op en van hem in 't gene voorſz is wel en getrouwelijck te quijten, de ſelve N. N. gehouden werdt den behoorlijcken Eedt in onſe handen te doen, welcken Eedt gedaen zijnde, beveelen en ordonneren wy

wel

wel expreſſelijck allen Krijgs-Officieren , Overſten , Ritmeeſteren , Capiteynen , en alle andere Volck van Oorlogh in onſen dienſte en beſoldingh weſende, mitſgaders oock allen anderen dien het eenighſints aengaen mach , de ſelve reſpecteren , en gehoorſamen , en in 't volbrengen van deſen ſijnen laſt , te doen alle hulp en aſſiſtentie , alles echter t'onſer kennelijck wederſeggen.

Gegeven in 's Gravenhage onder onſen grooten Zegele, &c.

En hebben haer Hoogh Mogende daer benevens oock gereſolveert en vaſt geſtelt, gelijck gereſolveert en vaſt geſtelt werdt mits deſen , dat den Hoogh-gemelten Heere Prince van Oranje , onaengeſien het voorſz. zijn employ als Capiteyn Generael ſal blijven behouden de ſeſſie en ſtemme in den Rade van State, hem den voorſchreven 31. May , 1670. gedefereert.

Dat vervolgens oock den Hoogh gemelten Heere Prince mede geëligeert en geſtelt ſal werden, gelijck de ſelve geëligeert en geſtelt werdt mits deſen, tot Gedeputeerden en Gevolmachtigde te Velde.

Dat ſijne Hoogheyt aldaer geplaerſt ſal werden aen de ſijde van den Præſident, en in die qualiteyt hebben eene concluderende ſtemme , ſoo als aen yeder van de andere Heeren haer Hoogh Mogende Gedeputeerden en Gevolmachtighden te Velde competerende is , boven het præ-advijs 't welck hem by de voorſchreve Inſtructie , in qualiteyt als Capiteyn Generael is gedefereert, en dat het ſelve advijs oock mits dien, door den Heere præſiderende voor af , en daer na de opinien van de wel-gemelte Heeren Gedeputeerden en Gevolmachtigden te Velde gevraeght , en gecolligeert zullen werden, en by ſoo verre onder hun-luyden eenige diſcrepantie zoude mogen werden beſpeurt , dat als dan ſijne Hoogheydt andermael gevraeght, ende eyndelijck reſolutie, na de meeſte Stemmen van de meer-gem. Heeren Gedeputeerden en Gevolmachtigden te Velde (die van ſijn Hoogheydt daer

onder mede als eene concluderende Stemme getelt zijnde) geformeert en gearresteert sal werden.

Dat voorts den Hoogh gemelten Heere Prince van Oranje sal werden geauthoriseert, gelijck sijn Hoogheydt geauthoriseert werdt by desen, om voor eene reyse te mogen bestellen de Gouvernementen en Commandementen van de Steden en Plaetsen, die door de macht van den Staet, sijn Hoogheydt als Capiteyn Generael persoonlijck in de expeditie present zijnde, soude mogen werden verovert of ingenomen; des dat die geene die door den Hoogh-gemelten Capiteyn Gener. daer toe souden mogen werden geëligeert, gehouden sal zijn de Acte dien aengaende, 't sijnen behoeve gepasseert, te presenteren aen haer Hoogh Mogende, indien de voorsz. Stadt of Plaetse in het ressort van de Generaliteyt gelegen is, of andersints aen de Heeren Staten van die Provincie, in welckers Territoir de selve Stadt of Plaetse gelegen soude mogen zijn, om by de selve respectivelijck Commissie in forma gedepescheert te werden als na behooren.

En is eyndelijck by alle de Provincien verstaen en verklaert, dat in de bovenstaende 7. Articulen, dienende tot Instructie voor een Capiteyn Generael, en de saecke daer inne vervat, namaels geen veranderinge sal mogen werden gemaeckt, immers niet anders dan by eenparige en vrywillige overgifte van alle de Bondt-genooten.

Syn Hoogheyt nam het selfde Ampt aan, en leyde op den 25 den Eedt van getrouwigheyt af. De plechtigheden en wijse zijn elders te sien; als mede de heerlijcke toestel van de maaltijdt, op de welcke *Syn Hoogheyt* de Heeren van de Ridderschap en de Staten van Hollandt onthaelt heeft. Men stelde oock aen eenige Heeren als Gedeputeerden te Velde, tegen den aanstaanden Veltocht, dewelcke waren de Heeren *Ripperda To Byrse*, *Cornelis de Wit*, *Ruward van Putten*, de Heer van *Beverning*, *van Cromom*, *Schadé*, *Vierse*,

Gedeputeerden te Velde.

Stoe-

Stoevelaer en Gokkinga. Men nam oock Officiers voor de nieuwe Wervinge aan, waer van de Lijst elders te sien is. De Heer *Meerman* wierdt oock als Ambassadeur na Engelandt gesonden, om alle verwyderinghe met die Kroon voor te komen. Maar het was daer al heel anders gestelt, men leyde aldaar op luymen, en toe, om de Smyrnasche Vloot, die als toen verwacht wierd, aan te tasten en te veroveren, dewijl nu door de misslagh van *Downing*, door sijn verhaeft vertreck begaan, de oogen seer geopent waren, om meer door veynsery bedrogen te worden; en derhalven socht men de Vrede-breuck met een schoon stuck-wercks te verheerlijcken. Sy dan brachten in der haest een Vloot van 38 kloecke Oorlogh Schepen in Zee, daar omtrent sich de *Hartogh van Jork* seer yverigh betoonde. maar de Heer de *Glarges* Agent tot Calais, hier van verwittigt, sondt verscheyde Galjoots uyt, om de aankomende Schepen van de gestaltenis der saacken te verwittigen. De ghestaltenis en gelegentheyt van de Nederlantsche Schepen, hoe deselve van de Engelsche aangetast, en dese dapperlijck afgewesen zijn geworden, is elders overvloedighlijck genoeg te sien, en buyten dat genoegsaam bekent: soo veel is 'er van, dat sich dese Toeleggers den aanslagh niet seer bedanckten. Waarlijck dit stuk wercks gaf een yeder veel te bedencken, selfs de Engelschen hier te Lande, konden noyt geloven, dat de *Coninck* tot sulck een Vrede-breuck sou konnen komen, en die Alliantie te breecken, die soo veel roems en aansiens albereets door de Werelt hadt, en tot dewelcke sijn Majesteyt sich soo yverigh getoont hadt.

Ambassade na Engelandt.

Engelsch toelegh op de Smirnasche Vloot:

Misluckt.

Nu was 'er anders niet als een openbare Oorlogh te verwachten, en ten leed niet, of deselve wierdt in Engelandt tegen desen *Staet* openbaerlijck

Oorlogs Declaratie van

lijck met de ghewoone plechtigheden verkondight. Dusdaningh wierdt de Treur-gordijnen opgeschoven, en Hollandt met groote bitterheyt besprongen.

Als oock van Vranckrijck.

Vranckrijck toefde oock niet lange om Engelandt met haer Oorlogs Verklaringe en Declaratie te volgen; dese wierdt op den sesde April 1672. tegens Holland ghepubliceert. Hier over quamen de Heer *Meerman* uyt Engelant, en de Heer *de Groot* uyt Vranckrijck, beyde onverrichter saken te huys; en hier mede ging het beklaaglijk Treur-spel aan, dat geheel Europa meest in bloet en tranen heeft geset. In desen staet die wy gesien hebben, waren onse vyanden tegen ons, en in wat staet wy tegen hen waren, sou men mede wel uyt het voorgaende konnen afmeeten, indien het ten naeuwsten gepenetreet wiert, doch een detail en afteeckeningh daer van ghemaeckt, sou wel de beste openingh konnen geven; maar dewijl wy ons daar niet willen inwickelen, sullen wy het van anderen laten doen, en dat van sulcke die het selfde onder hunnen naam bekent staan. Dese zijnde de Advocaet *Valckenier* in sijn Verwerde Europa: Seght voor eerst voor een Generaal verval van de Fundamenten der Vereenigde Nederlanden, dat deselve bestondt in dese vijf Pilaeren: De *Religie*, *Justitie*, *Policie*, *Militie en Finantie*. Van de Religie, nae dat hy sijn verdeelinge daar van gemaackt heeft; segt hy, dat de selve vervallen is in de kennisse, en in den dienst van Godt, door onkunde, Atheisterey en diergelijcke; en slecht maintenue van de Hooft-Religie, zedert dat het Vereenigde Nederlant sonder Stadhouder is geregeert geweest, die altijt grooter Yveraers geweest zijn; het welke staet te sien, wanneer men eens betracht hoe verscheyde, oock van de voornaemste Regenten,

Gesanten te huys.

Algemeen en bysondere Staet van het Lant.

Verval van de Religie.

Valkenier pag. 228.

„ genten, naa de lesse van den *Florentijnschen* „ *Machiavel*, en tegens de Exempelen van alle „ Natien zedert alle Religien wel hebben toegela- „ ten, maar geen onder alle behoorlijck, als een „ Hooft-Religie geprefereert, dewijl men de Ge- „ reformeerde besnoeyde in haar Oude Vryheyt „ en Kerckelijcke Discipline, en soo voort. De „ Gereformeerde Theologanten waren oock niet „ buyten schult, dewijl sy door onnodige en har- „ de dispuyten tegen malkanderen, en door on- „ derlinge verdeeltheden en factien, de Kerck haar „ gesagh tegen haar vyanden benamen. Hier „ by quam, datmen die van andere Gesintheden tot „ Eer-ampten vorderde; dat men geen Placcaten „ executeerde tegens de verboden Boecken en „ Leeringen; soo dat men geheel Libertijnsch en „ Vrygeestigh wierdt; onder het voorbeelt van „ een Regent, die sich aan *Moyses* en Uylen- „ spiegels Boecken even veel sou gehouden heb- „ ben, en andere bewijsen meer.

„ De Justitie Universeel was zedert eenighe Just. „ Jaren soo verre in ongebruyck ghekomen, dat „ die door veele niet in de executie, maar alles in „ het maacken der Wetten gekent en gheobser- „ veert wiert. De Commutative was op sommi- „ ge plaatsen in so een soberen staat, dat de woor- „ den van Tacitus, *leges erant, sed invalidum ea- „ rum auxilium; vi ambitu, & pecunia turbaban- „ tur; daar waren wetten, maar hun hulp was „ machteloos, en wierden door gewelt, bekuypinge en „ gelt geperturbeert*, daar op toepasselijck was. „ Meest toekomende by het verval van de Policie, „ die uyt een Aristocratie in een Oligarchie, daar „ weynige het bewint hebben gedegenereert en ont- „ aardt.

„ Dese weynige (segt hy) om hun groot gesagh „ te bevestigen en te vermeederen, wisten de

„ Hoven van Justitie, die eertijts van groot authoriteyt en vermogen waren, te exauthoriseren en na hun welgevallen te disponeren, soo dat men tegens de Stemmende Steden, diemen soo Souverain maackte als de Provincien, geen Provisie verleende, immers sy toonden geen obedientie. En men gebruyckte het Fransche Tyrannijck spreeckwoort: *Le Roy ne pleyde pas, que de Mainsaisie.* Uyt kracht van het welcke *Sijn Hoogheyt* de Heerlijckheyt van Geertruydenbergh ontnomen, en provisie van Justitie gegeweygert wierdt, ongeacht desselfs minderjarigheydt, en dat het Huys van Orangie daar van in possessie was geweest, veele jaren voor de troubles en reformatie, zijnde nu verre over de hondert jaren, en die possessie hadde bevesticht met goet en bloedt, in de algemeene troubles. De *Heer van Brederode* was in het selfde Predicament, &c

„ De distributive Justitie was mede soo vervallen, dat die sich selve niet meer geleeck, geen Prins-gesinde wierden geleden, sy mosten voort, en andere van de strydige Partyen wierden in de plaats gestelt: de eerste hun getrouwe diensten wierden niet geacht, of bleven onbeloont; maar was het yemant van de Vrienden, voor die waren geen Goude Koppen, groote Geschencken of Heerlijckheden te veel.

„ De Officien wierden om gelt verkoft, soo wel de Militaire als de Politijcke; ja op sommige Plaatsen aan de meest-biedende, die hun Penningen weder sochten in te palmen, tot nadeel van het gemeene best.

De Policie. „ De Policie, na datse 800 jaren, voornamentlijck in Hollandt en Zeelandt, in dewelcke de Graven met de Staten hadden geregeert, onveranderlijck was gebleven, waren echter by eeni-

„ ge

„ ge Regenten soo verre gekomen, dat ſy tegens
„ de oude en goede Maximen de forme van Po-
„ licie hebben verandert, en uyt een perfecte en
„ getemperde Staat een puere Ariſtocratie inge-
„ voert, die ſoo defectueus was: datſe in een
„ Oligarchie verbaſterde, en lichtelijck tot een
„ Monarchie hadt konnen ontaarden (gelijck het
„ Hartoghdom van Toſcanen onder de *Medicis*)
„ indien by een generale Revolutie en omkeerin-
„ ge van de Ariſtocratie, en door het weder aan-
„ nemen van een Stadthouder niet weder op de
„ beenen was geholpen, de oude getemperde Re-
„ geeringhe, by dewelcke deſe Staat altoos was
„ welgevaren. Hoe vorder eenige Regenten de
„ Stadthouderlijcke macht by het leven van
„ *Vorſt Maurits* en *Willem de Tweede* hebben
„ getracht te vernietigen, bewijſt hy met *Barne-
„ velt*, *Roorda*, *Johan van Oldenbarnevelt* en
„ andere: Maar hoe en door wat middel zedert
„ het Overlijden van den *Prins Willem de Tweede*,
„ de alom bekende Louvenſteynſche Heeren, met
„ haar Adhærenten en getrouwe Navolgers het
„ Stadthouderſchap hebben geſocht te mortifice-
„ ren, en effective hebben gemortificeert, en hoe
„ daar door de Staat der Vereenigde Provincien
„ is gebracht in het uyterſte perijckel, van heel en
„ al onder een onverdraaghlijck jock te gheraac-
„ ken, geeft hy te examineren: Dat het geſchie-
„ de om een enckele Ariſtocratie op te rechten, en
„ dat door drie middelen. 1. Door al die geene die
„ het Huys van Orangien toe-gedaan waren, te
„ brengen buyten alle geſagh en employ. 2. Door
„ het flatteren van de Regenten der Provincien
„ en Steden, met de abſoluyte Souverniteyt.
„ 3. Door de Gemeente te lief-koſen met den
„ ſoeten naam van Vryheyt, die ſy overvloediger
„ ſouden genieten by de Ariſtocratiſche en Staat-
„ ſche

Veranderingh der Regeeringh.

Vermindering der Princes.

„ sche Regeringe, als indien men mede een Stad-
„ houder hadde; alles tegen de intentie van de
„ Gemeente. Des verminderde men de Authori-
In Persoon. „ teyt van de Princen in Persoon, soo verre datter
„ selfs geen Vaandel voor hem sou over geweest
„ hebben, hadt hy daar om gesproocken. Men
„ nam over al sijn Wapenen wech, en op sommige
„ plaatsen de Stadthouderlijcke Stoelen, verkort
„ de Princen Hoven. verboodt voor hem te bid-
„ den, omtrent sijn benaminge den Titul van Sijn
„ Hoogheyt *sans queüe* te gebruycken, en bracht
„ het soo verre, dat het in sommige Steden onder
„ de Burgeren een schande gereeckent wiert een
„ Orangie Vaandel, Velt-teecken of Lint te voe-
„ ren; maar de rechte Coleur a la mode, was
Naam. „ Wit of Swart. Voorts in sijn Naam, voor soo
„ veel men de uytsteeckende diensten van dat
„ Huys socht te bekladden, met deductien en dif-
„ famatoire Libelle, de welcke in de plaats van
„ die te verbieden, munieerde met Octroyen,
„ en de Schryvers met bysondere gunsten, als dat
Boeck van La Court. „ van *La Court*, genoemt, *Aanwijsinge der heyl-*
„ *same Politijcke Gronden, en Maximen van de*
„ *Republijcke van Hollandt en West-Vrieslant*, &c.
„ Het welcke by de Vergaderinghe van de Staten
„ van Hollandt en West-Vrieslandt op den 10 De-
„ cembris 1668, wanneer eenige Regenten ab-
„ sent en op het scheyden van de Vergadering ver-
„ trocken waren, met Octroy van 15 jaren, door
„ den Raadt-Pensionaris *de Wit* geteeckent,
„ vereërt wiert; en naderhant door deselve com-
„ pleete Vergaderingh, by haar Placcaat in dato
„ den 28 Mey 1669, als sub en obreptief verkre-
„ gen, ingetrocken, gerevoceert, en het Boeck
„ op pœne van 600 guldens verboden is, met de-
„ se expressien: *Om dat het selfde Boeck in veel in-*
„ *gredienten en passagien injurieus, lasterlijck, en ten*
hoogsten

„ *hooghsten detestabel is.* Vorders in sijn goederen, als blijckt by Geertruydenberg, en het beswaren van sijn Hof-houdingh en Finantie. Dese Maximen socht men over al in te voeren, als in Gelderlant, dat mede na Hollandt begost te neygen; in Zeelandt, dat voorheen voor de Interesten van het Princelijck Huys, naa de doot van den Heer *Vets* begost te verslappen. Uytrecht, dat veele het Bootje, of den Aap van Hollandt noemden. In Vrieslandt met weynigh succes, als hebbende haar bysondere Stadthouder; oock niet selfs na de doot van *Prins Willem*, als houdende *quod omnis mutatio periculosa*, alle veranderingh gevaarlijck was. Maar beter in Over-Yssel, daar de *Raaffelten* en *Nylanden* de *Haarsolten* en anderen Prins-gesinde onder de knye kregen.

Middelen. Soecken dese Maximen over al in te voeren.

„ Door dese vreemde Intrigues had de *Bisschop van Munster* kennisse van den staat van die Provincie gekregen, en daar uyt occasie genomen, om de Ingesetenen by den Oorlogh de onbetaalde restanten soo rigoureuslijck af te vorderen.

„ De Militie, dese bleef onbetaalt en ongedisciplineert, hoewel daar over veel wierd gepraat en geschreven, en veel Resolutien genomen wierden. De Extraordinaire Consenten van de jaren 1671, en 1672. wierden in sulck een gevaarlijcken tijdt achter gelaten, de Nieuwe Wervingen gestaackt, ja ten deelen achter bancks geset; en het invoeren van de nieuwe Middelen by de andere Bontgenoten ingewilligt, wiert niet naar gekomen. Compagnien wierden tegen de ordere van de Generaliteyt afgewesen. Men socht door extraordinaire Gedeputeerden den Landt-dagh te annulleeren, of soo te protraheren, dat die op het aankomen

„ komen van den Vyandt noch niet gescheyden „ was, waar door geen resolutie tot de Wervinge „ en andere hoogh-noodige affaires kon genomen „ worden. Voornamentlijck was men aldaar seer „ tegen het verkiesen van den *Prins*, en andere „ dingen meer.

„ Vorders wierdt de Aristocratie in een Oli-„ garchie en een Decemviralus verandert, en men „ socht die in alle Provincien in te voeren: waar „ uyt menighte van Factien ontstonden, en een „ misbruyck van de Souverainiteyt; meenende „ yeder hooft voor hooft dat hy meester was, en „ soeckende yeder Provincie meer haar eygen als „ het gemeene voordeel; waar uyt veel geschillen „ ontstonden, en men de Rivieren en Stroomen „ liet verloopen, gelijck de Waal by Schencken-„ schans, de Neder-Rijn en Yssel by gebreck „ van Kribben en middelen tot verdiepinge. Hier „ by quam dat het Collegie van haar *Hoogh Mog.* „ op alderhande manieren wiert verkleynt; en „ men oordeelde, na het seggen van *La Court*, „ in sijn Hollants Interest, dat de Provincie van „ Hollant alleen zijnde, onder haar Regeeringe „ veel meer sou bloeyen als tegenwoordigh; dat „ deselve alleen defensijf gaande, alle Uytheem-„ sche macht sou konnen te schande maken; nu „ had deselve te veel op-eters, als Gelderlandt, „ Over-Yssel, des Generaliteyts Fortificatien en „ Steden &c. Men achte dan nootsakelijck dat „ Collegie te annulleren, stelde de Provincien bo-„ ven het selfde, stelde een Secreten Raat aan, in „ de welcke het voornaamste, dat haar *Hoogh Mo-„ gende* betrof, verhandelt wiert, die derhalven „ doennieten wierden. Elck disponeerde over het „ stuck van de Munt. Men sloegh in Hollant Schel-„ lingen, dubbelde en enckelde Stuyvers, alleen „ met den Hollantschen Leeu, sonder Pijlen.

„ Al-

„ Aldus wierdt de vereenighde Republijcke we-
„ der in veele gedeelt; en neemt die Schrijver in
„ bedencken, of men in de Vereenigde Nederlan-
„ den de Oligarchie niet heeft gesocht te verande-
„ ren in een Monarchie, dat veel geloofden, om
„ dat Hollant, soo sy seyden, als de Machtighste
„ en Rijckste, al de andere Provincien metter
„ tijdt onder haar gesagh sou hebben gebracht,
„ daar hy verscheydene redenen toe by brenght,
„ Gelijck oock die van Hollandt tot hun eygen
„ glorie Goude en Silvere Medalien lieten slaan,
„ van haar actien en daden, met dese hoovaardige
„ inscriptie: *Assertis Legibus, emendatis sacris.*
„ *Adjutis defensis & conciliatis Regibus, vindicata*
„ *marium libertate. Pace egregia virtute armorum*
„ *parata restabilita orbis Europæi quite R. P. B. C.*
„ *C.* Van de welcke het eerste op het Eeuwigh
„ Edict, het 2. op het Publijck Gebed, het 3.
„ op den Deenschen, en het 4. op den Oorlogh
„ tegen Engelandt in het Jaar 1665. het 5. op
„ de Bredasche Vrede, en het 6. op de Triple
„ Alliantie sagh: oock Praal-beelden tot Dor-
„ drecht op het Stad-huys, ter eeren van *Ruwaardt*
„ *van Putten* lieten ophangen, daar hy als over
„ den Koninck van Engelant Triumpheerde, ge-
„ lijck hy met een Koninckclijcke Equipagie, met
„ een Rock van Staat en een Lijfgarde van 12 Hel-
„ lebaardiers op de Vloot gepronckt had, zijnde
„ een ongehoorde saack. Maackende alsoo met
„ eenen hun Hoofden machtigh en ontsachlijck,
„ gelijck deselfde *Ruwaard* toen ter tijdt sijn macht
„ en gesagh mede tot Dordrecht en elders tegen
„ alle Rechten en redenen wel wist te gebruyc-
„ ken, werpende eenige Prins-gesinden Tyran-
„ nighlijck buyten boort.

„ Vorders socht men tegen de oude Privilegien
„ der Edelen yemandt in de Ridderschap te In-

„ tre-

„ troduceren, die noyt Edel was geweest; men „ besorgde dat de Militaire Officieren en Com- „ missarissen in de Legers tot dispositie waren, dat „ men de Patenten aan sich selven hield, of ter „ directie van sodanige Heeren liet, die van de „ rechte Vrienden waren, waar door men meester „ van de Wapenen bleef, die gebruyckende of niet „ gebruyckende na sijn welgevallen. Men droegh „ oock sorge dat geen Propositien, volgens ge- „ bruyck, wierden geregistreert, als sy niet tot „ conclusie wierden gebracht, dewijl die al op „ den Eedt geheym moesten blijven, gelijck „ (segt hy) de propositie wegens *Turenne*. Wilde „ men iets van sijn eygen belangh in brengen, en „ datmen vreesde, dat by de volle Vergaderingh „ niet sou worden geconsenteert, sulcks gafmen „ in voor of na de Vergaderingh, als maar eenige „ consorten tegenwoordigh waren, als blijckt by „ het Boeck van *La Court*, behalven verschey- „ dene andere actien meer, die alle na de Souve- „ rainiteyt en super eminentie smaackten: waar „ over de Regenten beschuldight wierden, van „ veele dewelcke pretendeerden des Staats-ge- „ heymen al wel gesondeert te hebben.

„ Dat vorder de Nederlantsche Gemeente „ met den smaackelijcken naam van Vryheydt „ wierdt geflatteert, wordt by hem vast-gestelt, „ maar die gesupponeerde stellingh weder leght, „ en in tantum bewesen die over dese Regeringh „ vermindert te zijn, en af gevallen van een veel „ vry'er Staat. *Sijn Hoogheydt* maackte men ge- „ haat en verdacht, soo ver dat sommige sich „ niet schaamden te seggen, datmen *Sijn Hoogheyt* „ moest tot hutspot kappen, en al de Prins- „ gesinden daar van laten eeten; andere wenschten „ de Beulen te mogen zijn, om *Sijn Hoogheyt* tot „ ter doot te tormenteren En seeckerlijck noch

„ on-

„ onlangs heb ick hooren ſeggen dat indien *Sijn* „ *Hoogheyt* in de wiege was geſmoort geweeſt, „ men al deſe ſwarigheden nu niet ſou beleven, en „ dat nu wanneer wy den Vyandt genoegſaam „ quyt zijn, en weder een veer van den mondt kon- „ nen blaſen.

„ En of wel de voorgaande dingen genoegh „ waren om 't laatſte verval van deſen *Staet* te „ verwachten, en als een onvermijdelijcke ſaac- „ ke te gemoet te ſien, gaat de Schryver echter „ voort, en komt tot het verval van de vierde Py- „ laar, te weten de Militie.

„ Deſe merckt hy aan voor eerſt te Lande, be- „ ſtaande in *Volck*, *Fortreſſen* en *Magazynen*. Het „ Volck zijn of Officiers of Soldaten, de Officiers „ zijn Opper-Hoofden of Subalternen en mindere „ Bevelhebbers. De Opper-Hoofden ſtelt hy „ en nut en nootſaackelijck voor een Heyr, dat „ ſonder de ſelve een Wapen-macht is, als een „ Lichaam ſonder Ziel, en een Schip ſonder Roer, „ gelijck Tacitus ſeght, dat de overwinningh „ meer aan den Overſten als de geſamentlijcke „ Soldaten hanght. Dit bewijſt hy verder, en „ brengt uyt Saluſtius by, dat *multi Imperantes* „ *perdidere Cariam*, *veel hoofden hebben Caria doen* „ *verlieſen*. Van ſoodanigen Hooft bleef nu de „ Nederlantſchen Oorloghs macht berooft: „ waar uyt volghden, dat in het Jaar 1651. na de „ doot van den laatſten Stadt-houder, by de groo- „ te Vergaderinge deſe verdervelijcke verande- „ ringen in de Krijgs-ordere wierden inge- „ voert:

Verval van de Militie.

„ Eerſtelijck wierdt de macht in het geven van „ de Patenten van den Capiteyn Generael op een „ getal-rijcke Vergaderingh (gelijck dat van de „ Staten Generael) gebracht. Het welcke met de „ de goede Ordre en Krijgs-tucht ſtrijdt, gelijck

„ *Lipsius* aan wijst nodigh te zijn. *Ut Imperii Mi-*
„ *litaris summa sit penes unum.* Dit bracht een
„ traagh uytvoeren in alle expeditien en Resolu-
„ tien by, soo dat men hier mede mocht seggen:
„ *Consilia vestra longa sunt, effectus lenti & sepissi-*
„ *me nulli*, uw beradingen zijn lang, de uytwerck-
„ sels lancksaam, en ten meesten tijt niet met
„ allen.

„ Ten tweeden mochten geen Compagnien in
„ een Stemmende Provincie gelegt worden, self
„ niet daer door marscheren en trecken, als met
„ Præallabel advijs, en Patent of attache van de-
„ selve Provincie.

„ Ten darden mosten de Patenten van de Com-
„ pagnien, die in Stemmende Plaatsen in Guar-
„ nisoen lagen, met opene name gelaten worden,
„ om by de Respective Overheden of Magistra-
„ ten, na gunst en optie (en niet soo men moet ge-
„ looven na den meesten dienst van den Lande)
„ gesupplieert te worden, met soodanige diese
„ liefst quyt waren, waer door het menighmaal
„ geviel dat soodanige Patenten geen effect sor-
„ teerden, om dat de Overigheden, hun beset-
„ tingh soo als die was te willen behouden: of tot
„ uytvoeringh van hun bysondere eynden, of af-
„ wijsinge van een gewaande Vyant, strijdende te-
„ gen de secretesse en vaardige uytvoeringe, twee
„ hoognodige vereyschen: *quia ratio Militiæ non*
„ *bene constat quam si uni reddatur.*

„ Ten vierden had men ingevoert vierderhan-
„ de Formulieren van Eedt. 1. Aan de gemeene
„ Bontgenooten 2. Aan de Provincien daer uyt
„ sy betaalt wierden. 3. Aan de Provincien daar
„ sy souden worden geëmployeert. 4. Aan de
„ Magistraten van de Steden, en de Officieren
„ ten Platten Lande. Dat van schadelijck ge-
„ volgh is geweest: daar, omtrent het verlies van
veel

" veel Steden in Gelderlandt en Over-Yssel, sich
" veel Commandanten van desen laetsten Eedt,
" als van een Plausibel Pretext hebben konnen
" dienen, menende alles voldaan te hebben, als sy
" dese laatsten hadden voldaen.

" Omtrent de Licentien en het verlof aan de
" Militairen te verleenen, was mede een slechte
" bestellingh, dewijl deselve sulcks voor een tijdt
" aan de Staten Generaal of Raad van Staten konden
" versoecken, al wiert hem sulcks van den
" Gouverneur geweygert, tot groote kleynachting
" van de Gouvernementen. Hier by quam, dat
" de Heeren Staten van Hollant haar Gecommitteerde
" Raden by expresse resolutie hebben gecohibeert
" en verboden eenige betaling te doen
" aan die geene, die haar buyten 's Landts en in
" vreemden dienst begeven hadden, of sulcks
" stonden te doen; daar nochtans ten dienst van
" het Landt seer nodigh was gheweest, dat men
" de Jonge Officieren daar toe hadt verbonden,
" om terwijl dit Landt in Vrede was, buytens
" Lants den Oorlogh te leeren.

" Men gaf de Oude ervarene Bevelhebberen
" geen gehoor, en de Gouvernementen wierden
" gegeven aan Nichten en Neven, sonder ervarentheyt
" of eenige bequaamheyt, gelijck oock
" al de open-vallende Plaatsen met Gunstelingen,
" vervult wierden, sulcke als eerst uyt de School of
" Academie quamen, en nauwelijcks wisten van
" een degen te ghebruycken, als tegen de Straatsteenen
" of Stoepen van Leyden. De Vaandels
" en Lieutenants plaatsen vergaf men by toeren en
" beurten, selfs aan kinderen die nauwelijcks
" wisten of men den degen aan de rechter of aan
" de slincker sijde draegen most; van dewelcke
" oock wel veel soo wijs waren, dat wanneer de
" Oorlogh aanving; dat schadelijck geweer ne-

„ derleyden. Dit bewijſt hy met Exempe-
„ len.

„ De Majoors en Commies-plaatſen wierden
„ gegeven aan Heeren-Knechts, ſo datter in geen
„ acht Frontier-Plaatſen zijn geweeſt Majoors of
„ Commiſen, die de Levery-Mantel niet had ge-
„ draegen. Men hadt gebreck van goede Inge-
„ nieurs, dewijl 'er maar 5 of 6 Ordinare, met een
„ tractement van 300 guldens onderhouden wier-
„ den; maar geen van de Extraordinaire trocken
„ gagie, als alleen vier guldens daags, wanneer
„ ſy in Commiſſie waren, dat ſelden genoegh ge-
„ beurde, ſoo dat ſy wel genootſaakt wierden
„ vreemden dienſt te ſoecken: En als men daar
„ na hen weder van doen hadt, moſt men ſich be-
„ helpen met die geene die men konden krijgen,
„ en die maackten dan dat men daar na weder
„ moſt afwerpen en hermaacken. Veel afgedank-
„ te Sergeanten die 30, 40 en langer jaren het
„ Landt hadden gedient, en ſoo menighmaal hun
„ leven gewaagt, liepen met het Hellebaart op
„ den ſchouder door het Landt bedelen, en als ſy
„ ſich beklaagden dat ſy na ſoo lange dienſten af-
„ gedanckt wierden, en hun wonden en perijcke-
„ len voorwenden, moſten ſy hooren, dat ſy ſich
„ ondanckbaar aan de Staten toonden, die hen den
„ beck ſoo lang hadden opgehouden.

„ Het Volck te voet en te paardt wierdt ſoo
„ ſchoon gecaſſeert, dat men al de Sterckte niet
„ na behoren beſetten, veel min in tijden van noot
„ een Leger te Velde brengen konde. De Com-
„ pagnien bleven ſeer defect, en de Solliciteurs
„ aten die op. De Soldaten ſelver waren een deel
„ Jongers en Leckers, die om de gagie dienſt na-
„ men, en weder om hun Ambachten, hun tocht
„ en wachten beſteden. Veel waren Soldaten
„ die niet meer als Biljetten hadden, en ſervies
„ troc-

„ trocken tot 4, 3 en 2 stuyvers ter weeck. An-
„ dere wierden voor Soldaten aangegeven, die al
„ over 20 of 30 jaren doodt waren geweest: en
„ ondertusschen wierdt het Volck soo weynigh
„ geëxerceert dat veel het Commando niet wisten
„ te pareren. Aldus was het met het Krijgs-Volk
„ gestelt. De Burgers waren mede van alle Oor-
„ logs-kunde en lust vervallen.

„ Wat nu de Fortressen en Sterckten aangaat,
„ dese waren door de verkeerde Menage t'eene-
„ maal vervallen, als daar men in 22 jaaren
„ geen schop in de Aarde hadt gestoocken. De
„ Wallen en Bolwercken wierden hier en daar
„ tot Tuynen gemaackt, en het Geschut op lange
„ Plancken geset om de Mesnagie, in plaats van
„ behoorlijcke Solderingen, soo dat men met
„ het selve maar eenen weg kon schieten.

„ De Magasijnen waren mede seer vervallen,
„ en slechtelijck voorsien, alsoo men vast het
„ kruyt tot eer-schooten voor de Vrienden mis-
„ bruyckte; invoegen men genootsaackt was,
„ na het eerste Zee-gevecht van dese laatsten Oor-
„ logh, soo onberaden als mooglijck was, het
„ kruyt uyt de Vloot te halen, om daar de Stadt
„ van Dordrecht mede te voor sien, hoewel *de*
„ *Ruyter* den Vyandt alle uuren weder te wachten
„ hadt; en dat een quantiteyt van 3000 pondt,
„ zijnde soo veel in de Magasijnen niet te vinden.
„ Het Canon op de Wallen sonck door de Affuy-
„ ten en Solderingen in de Aarde. Het beste Ge-
„ schut wierdt voor en na op de Vloot gebracht,
„ en als men dan weder ander Geschut sandt, wa-
„ ren de oude Koegels van een andere Calibre.
„ Het Vyer-werck wiert krachteloos door schim-
„ mel, roest en droogte. Koorn en andere lijf-
„ tocht was 'er weynigh in vooraadt, en dat wey-
„ nige door het ongedierte en den tijd versmolten en

,, verdorven. Het gebreck van betalingh maack-
,, te de Werck-lieden en Leveranciers traegh en
,, onwilligh, ſoo dat alle reparatie te rugge bleef.
,, En deſe ſorgeloosheyt en onordre duerde ſoo
,, lange, tot dat ons de *Koningen van Engelandt*
,, *en Vranckrijck* op het Lijf vielen. Een afgeſon-
dene van den *Biſſchop van Munſter*, om door het
gantſche Landt de geſtaltenis der Frontieren te
ſien, hadt ſich tegen eenige beklaagt, dat het
hem ſeer dede, daar hy een inboorlingh van deſen
Staet was, ſijn Meeſter Rapport en bericht van
ſulck een ſlechten ſtant, als hy over al vant, te moe-
ten doen; maar die hadt al bericht van alles eer
deſen afgeſonden Verſpieder te huys quam.

,, Wat vorder de Zee-Militie aangaat, die ver-
,, ſcheelde by de Lant-Militie ſoo veel als een
,, Man by een kint; ſoo groot als de gebreecken
,, te Lande waren, ſoo groot waren de perfectien
,, en volkomentheden te Water; en ſoo ſeer als
,, de eene was verwaarlooſt, ſoo ſeer waren de
,, andere behartigt; haar de gedurige Zee-toch-
,, ten veel goets toe hadden gedaen. Het welcke
,, de oorſaack was, dat de Vyanden ſoo weynig
,, ter Zee tegens ons prævaleerden; ja tot vier-
,, malen toe voor ons hebben moeten vluchten en
,, de Zee ruymen.

Finantie. ,, Wat vorders de Finantie aangaat, na dat hy
,, de Meſnagie ſijn bepalingen heeft gegeven, en
,, getoont wat quaat de gierigheyt veroorſaackt,
,, en voornamelijk in de Vereenigde Nederlanden
,, veroorſaackt heeft, (daar men verſcheyde Caſ-
,, ſatien van de ervarene Militie aanſtelde, en korts
,, daar na, om onervaren Volck aan te nemen, meer
,, aan aanritz en tranſport-gelden moeſt ſpenderen,
,, als men met het Caſſeeren geſpaart had) ſegt hy
,, vorder, dat men behalven het laten vervallen
,, van de Fortreſſen en ſterckten, en 't Lant voor
de

„ de invasie der Vyanden open te stellen, door „ qualijck aanleggen van de Penningen, onwetende bleef van alle secretessen van andere Vorsten, die nochtans de desseynen van dese *Staet* wel wisten eer sy hun besluyt gemaeckt hadden. Dat men ten tijden van den uytersten noot door *Vranckryck*, *Engelandt*, *Keulen* en *Munster* aangetast te worden, liever had willen misschen de 8000 dappere Lunenburgsche Soldaten, als 5000 Rijcksdaalders, daar het Tractaat om achter bleef. En daar men altoos boven andere de reputatie van goede betaalders der Militie hadt gedragen, dat men nu, als men tegen den aankomenden Vyant sou ageeren, geheele Compagnien van Nieuw geworven Volck, door gebreck van bataling liet verloopen, die men daar na met 3 a 4 dubbelde kosten most suppleren.

„ Daar tegen hadt men groote quantiteyt Penningen gespendeert, wegens Accorden en Alliantien met vreemde Potentaten, en dat tegens alle trouwe afradinge en salutaire advijsen van eenige wel-menende Heeren, oordeelende dat men het gelt behoorde binnens Lants te houden, en door het werven van sijn eygen Volck, het opmaacken van Fortressen, en het versorgen der Magasijnen, sich in sulck een standt van verseeckeringh te stellen, dat meen geen Alliantie van andere Potentaten soo dier behoefde te kopen, van dewelcke men de vruchteloose effecten menigmaal had bespeurt, en die oock seer licht door de Vyanden geannulleert worden. Dat eenige sich in het Jaar 1665. rondt uyt lieten verluyden: *Dat sy liever Oorlogh met Engelandt begeerden als Vrede, al hadt men dese om een stuyver konnen kopen.* Waar op oock die schadelijcke Oorlogh gevolgt was, die in twee jaaren meer hadt gekost, als de geluckige Landt-Oor-

„ logh in veele, daar by de Princen van Orangien „ veel Steden en Sterckten, tot veyliginge van „ den *Staet* aangewonnen waren, die evenwel „ daar over meenighmaal noch in haar Graven „ door verwijt wierden ontroert, als of sy daar „ toe de onkosten onnodigh hadden verspilt. Men „ trock in alles het Zeyl in den Top; praalde met „ kostelijcke Karossen, Stoelen en Rocken van „ Staat, daar men voor heen geen kennisse hadt „ van gehadt, stelde nieu gepractiseerde digniteyten, „ soo te Lande als te Water, die men al op „ 's Lands kosten verheerlijckte met Koetsen, Livryen, „ Helbaardiers, Knechten, Meublen, „ ja selfs met geheele Proviant-Schepen. Men „ hadt seeckeren Heer *de Wit* na Polen gesonden, „ om den Koninck alleen te begroeten, met sulck „ een Magnificentie, dat die Ambassade het Lant „ by de 70000 guldens koste: Men expedieerde „ veele deputatien tot de Zee-kusten, tot Inspectie „ van Wercken, tot Monsteringe en tot „ Verpachtinge, dewelcke veel tijts meer kosten, „ als men by het effect van dien profiteerde. De „ Deputatien uyt de Provincien en Steden waren „ veel kostelijcker als voor heen, want men „ nam boven Knechten en Booden met, Vrouwen „ en Kinderen, al op 's Lants-kosten, tot een „ Speelreysje, men drongh het Landt jaarlijcks „ op, in tijden van Vrede selfs, een onkoste van „ meer als 80 duysent guldens, alleen met het „ verleggen en transporteeren van de Guarnisoenen, „ tot voordeel van de Officieren hun Vrienden, „ en spijt der Vyanden. Daar by wisten die oock te declareren, gelijck ick kennisse hebbe van een Declaratie, over eenige bestellingen, daar 30000 guldens op geroyeert wierden.

„ Heerlijckheden, Rentebrieven, Goude Boccalen „ en groote somme gelts waren niet te veel

om

„ om liberalijck aan de geaffectioneerde wech te
„ ſchencke : Een Dijck in ſeeckere Provincie
„ van 60 duyſent guldens, hadt over de 80 duy-
„ ſent guldens aan Vacatie gekoſt.

„ Hoedanig 't Lants Kaſſen wierden verkracht
„ leerden genoegh de ervarentheyt, waar door
„ men daar na ſijn quota niet konde voldoen,
„ welcke defecten men weder met Penningen op
„ depoſito trachte te vullen, nemende die alleen
„ van Particulieren in Hollant, welcks welvaart
„ men benyde die tot laſt van die Comptoiren
„ noch groote Capitalen van los en Lijf-renten
„ hadden loopen, die perijckel liepen met al de
„ reſt, om door het ſchandelijck overgeven van
„ hun Steden en Provincien verlooren te gaan.

„ De Penningen van Reſerve ter ſomme van
„ 70 Tonnen-Gouts, die men in Hollandt, even
„ voor den aanvangh van den Oorlogh, noch in
„ voorraadt hadde, wierden meeſt gelicht door
„ Regenten en hun Vrienden, met het intrecken
„ van hunne Capitalen, die ſy tot laſt van het Lant
„ hadden loopen; Wanneer ſy merckten het
„ groot gevaar, dat den Staat over het hooft
„ hingh.

Hy ſpreekt vorder van de verquiſtinge der Particulieren, in hun kledinge, ſpyſe en huyſen, en tot wat exces die ghekomen waren. En dit zy voor ſoo veel de Staat van onſe Nederlanden aangaat, dat wy liever het ſentement van andere als ons eygen hebben willen toe gebruycken. Wat hier tegen te ſeggen valt, is my noch niet duydelijck genoeg voor-gekomen. Soodanige voor en tegenſpreeckers hebbe ick evenwel geſien, van welcker eenige men wel mocht ſeggen:

Non tali auxilio nec defenſoribus iſtis tempus eget.

De eene wil moderaat gaan, en ſteeckt met de

ſtaart. Legt de ſchult *op ſijn Hoogheyt* niet ſoo ſeer als op deſſelfs Hovelingen weet te ſpreecken van *de Concert* met Engelandt en Vranckrijck te gaan, en duyſent dingen meer, ſonder aan te merken hoe geringh het geſagh van deſen Vorſt is geweeſt, om veel hagen te breecken. Een ander neemt aan de Imputatien van de Bewinthebbers te verſchoonen, van dat ſy ſich met 's Lants-middelen en inkomen ſouden hebben verrijckt, oude Soldaten hun dienſt niet vergelden, maar tot hooge Ampten gevordert, luyden van geen bequaamheyt, die alleen wel vermaechſchap waren; de nieuwe Wervinghen te hebben verhindert, en meer dingen die hier voor zijn aangeroert; en brengt voor alles by, dat wy niet leven in *Republica Platonis, ſed in fæce Romuli*, en dat het ſoecken van particuliere Intereſt voor geen verradery kan gehouden worden; dat de Heer Raadt Penſionaris de wervinge met ernſt heeft gerecommandeert: Loochent uytdruckelijck datter eenige voor-raedt den Rijn is opgheſonden (hoe wel andere ſulcks uyt den mont van den Commandeur *Juchen* getuygen) oock dat die Heer het ſecours van Brandenburgh ſou hebben vertraagt, ſchoon andere dat krachtelijck willen bewyſen. Maar wijt het verlies van al die conſiderable Steden aan den Rijn het gebreck van goede Commandeurs, ſchuyft het bewint daar van op de directie van de Heeren Staten Generaal, en by gevolge de ſchult, als of 'er geen ſecreten Raadt was geweeſt, die mede wat te ſeggen had. *Een ander die wat om ſijn ooren heeft gehadt, heeft ſoo veel te doen met den Man, die hy tegen heeft, te heeckelen, uyt te ſchelden (en ſich vorder te dragen, meer als een Sociniaen en Menniſte, of in diergelyken, als een menſch van kennis in de ſaecken) dat hy de heele ſaek ſlimmer maeckte alſſe te vooren was, en die ſoo geckelyk beweert,*

Beweringen hier tegen.

weert, dat een jammer is, en na dat hy al bewesen heeft, dat syn Man een beschuldiger van de Witten is, (enoch was hy de eenige.) Dat hy de selve geen Pasquillist is, dewyl de Brief tot den Hebreen geen Pasquil is, hoewel der geen Naem voor staet. Dat de Rock van Staet een Paludamentum is. Dat men soo ergerlyk van den Heer Ruart een Hout-Koopers Soon maekt, als men eertyts van den Heer Christus, den Soon van een Timmerman maeckte. Dat straet-maren geen Euangelien zyn. Dat de Coninck van Vranckryk niet bedrieghlyk in syn handel is. Dat het met het affenden van het Kruyt niet qualyk gemeent is. Dat hy met het misbruyken van Schrijtuer-Texten niet prophaneert, na dat hy seg ik weer een wyl gedreygt, weer een wyl gescholden heeft. Eyndelyk een reeckening van buytenkanssen van vyf of ses tonnen Gouts voor den Heer de Wit opgemaekt heeft; Komt eygentlyk daer op uyt, dat hy de probabile onschult van de Heeren heeft gesocht te betoonen, die ik voor my wel ter degen demonstratyf had verwachte te sien, en soo adhuc sub Judice lis est.

Naar mijns bedunckens heb ick noch geen beter aanmerckinge, en die meer buyten passie zijn, gesien, als die van den Ridder *Temple*, (misschien om dat ick in soodanige Blauwe Boecken my niet seer veel besigh heb gehouden) dewelcke in sijn Tractaet van de *Aenmerckinge over de Vereenigde Nederlandtsche Provintien, in het Engelsch beschreven* pag. 48 &c. konnen van die het lust na gesien worden.

Wy komen dan weder daar wy het Vaderlandt hebben gelaten, als een Schaap tusschen de Wolven, van alle kanten gedreygt, van yeder benijt, en van weynige beklaagt Om dat men van die Oort den naasten inbreuck verwachte, heeft men voor eerst den Yssel met een schoon retrenchement versterckt, daar de oude *Vorst Maurits* meer

De Yssel geretrencheert.

meer als ongemeene yver omtrent toonde. De Heer *Meerman* en *de Groot* quamen uyt hun Ambaſſade hoopeloos te huys, en de Brandenburghſche Troepen, ſoo men riep, in aantocht. Vranckrijck ontboodt ſijn Onderdanen uyt de Nederlanden, daar ſommige een verkeerde maxime van maeckten. *Furſtenbergh* arbeyde ſeer in Weſtphalen en elders: en naar dat de Magaſijnen aan den Rhijn, Moeſel, Waal en andere Stroomen genoegſaam voorſien waren, dacht het den Koninck tijdt, om in het Velt te komen, zijnde nu het Gras in vollen groey.

Optocht des Konings. Sijn groote macht. Sijn Majeſteyt nam ſijn afſcheydt van het Hof op den 27 Aprilis 1672, met ſich voerende een ongheloofliјck getal Edelen, Paerden, Muyl-Eſels, nevens 80 Karren, die meeſt met Gelt en Silver-werck geladen waren. De Lijſt van het geweldige Leger, met het welcke de Koninck te Velde quam, is elders te ſien. Daar tegens de Staat oock een Leger op de been bracht, dewelcke op de Heyde by Doesburgh gemonſtert 17000 man effectief ſterck bevonden wierdt. De Hoofden hier van onder Sijn Hoogheyt als Capiteyn Generael waren deſe:

Velt-Marſchalcken.

De Prince Johan Maurits de Naſſau.
De Heer Paulus Wurtz.

Generael van de Ruytery.

Den Oude Rijn-Grave.

Van 't Voet-Volck.

De Heer van Suyleſteyn.

Van d' Artillery.

De Graeve Willem d'Hornes.

Lieutenants Generael der Ruytery.

Johan van Welderen.
Grave van Naſſau.

Van

Van het Voet-Volck.
Hans Willem Baron d'Aylva
Grave Koninckſmarck.

Commiſſariſen Generael van de Ruyterye.
Johan Barton de Mombas.
Steenhuyſen.

Sergeanten Majoor.
Kirckpatrick.
Grave van Styrum.

Wanneer haar *Hoogh Mogende* nu bericht kregen, dat het Leger van de Franſchen, by Charleroy gemonſtert, nu 52000 Man effectief ſterck bevonden was geworden, hebben ſy, om deſe Macht te ſtuyten, al het volck dat men uyt de binnen Plaatſen konde miſſen na de Frontieren geſonden, waar tegens uyt de Noorder-quartieren eenige duyſenden wel-gewapende Landtſaten op ontboden wierden. De Borgery uyt Hollandt en Uytrecht trock oock op, hebbende haar behoorlijck ſalaris, namentlijck een Capiteyn 10 gulden, een Lieutenant 6, een Vaandrigh 5, een Sargeant 3, de Adelborſten 2 en vijf, en de gemeene maats 1½ gulden. 's Lants Vloot geraackte mede in Zee, maar eer deſe twee Machten hantgemeen wierden, en met de wapenen aanvingen te ſtrijden, vingen ſy eerſt aan een ſtrijdt van beleeftheyt of een plicht-ſchuldigheyt. Want haar *Hoogh Mogende* hebben op de klachten van verſcheydene Nederlandtſche, Engelſche, en Schotſche Koop-luyden en Schippers, welckers Scheepen en goederen by retorſie in de Havens der Vereenighde Nederlanden waren, een beſluyt genomen, van hunner ſijde het 32 Artijckel van de Bredaſche Vrede-handel ſtandt te doen grijpen, luydende het ſelfde als als volght:

Beſorging tegen den Vyant.

Ontſlag van wederſijts aengeſlagen Schepen.

Item,

ITem, is overgekomen, dat of t'eeniger tijde quamen te gebeuren 't gene Godt Almachtigh genadelijck verhoede, dat de alreets vereffende geschillen, tusschen den gemelte Heere Koningh, en de gemelte Heeren Staten Generael, wederom quamen op te staen, en tot een openbare Oorlogh uyt te bersten, dat de Scheepen, Koopmanschappen, en alderhande roerlijcke goederen, van d'een of d'ander zijde, de welcke in de Havenen, en in het gebied van de Tegen-partye, weder-sijdts sullen worden bevonden te zijn, geensints geconfisqueert, ofte eeniger maten geincommodeert sullen werden; maer zal aen de Onderdanen en Inwoonderen van d'eene en d'andere zijde, den tijdt van ses volle Maenden werden vergunt, binnen de welcke sy de voorseyde goederen, en generalijck alle hunne effecten, werwaerts het hun sal believen, sullen mogen transporteeren.

Dit is dan by haar *Hoogh Mogende* getrouwelijck naar gekomen, en van *Sijn Majesteyt van Groot Brittannien* loffelijck na gevolght, waar van de Resolutie elders te sien zijn.

Maseyck van de Franschen gewonnen. De *Koninck van Vranckryck* nu sijn Leger verdeelt hebbende, maackt sich *Chamily* meester van Maseyck, en Maastricht wiert als geblocqueert gehouden, wanneer de *Koninck* met de rest van sijn macht aan quam; want Valkenburgh wort oock van den *Marquis de Ranes* vermeestert, als mede Tongeren beset. (Tongeren.) De *Koninck* daar op berent Orsoy, verovert de Plaats naar eenige tegenstant. (Oock Burick.) *Turenne* berent Burick, welcke Plaats soo slechtelijck voorsien was, datter geen meer als 10 stucken geschuts in gevonden wierden, die noch ten meestendeel onbruyckbaar, en met onbequame Koegels voorsien waren, zijnde men gedwongen Kogels van 8 pont met hoy en stroy te omwinden, om te konnen gebruycken voor 12 ponders, en 8 ponders met kogels van 3 en 4 pondt te laden, met

veel meer andere ongelegentheden, die men genoegsaam voor heen had konnen versorgen. De Plaats dan wort aan den Marschalk overgegeven, het Guarnisoen slechtelijck gehandelt.

Terwijl ruckt men voor Wesel, die stercke Plaats van belangh soo slechtelijck voorsien als mooglijck was, de Vestingen waren jammerlijck vervallen, het Geschut en Affuyten meest onbruyckbaar, waar over van harten de Commandeur tegen de Gecommitteerden sijn beklag wel sou hebben gedaan. De Lipper-Schans gaat slechtelijck over, oproer ontstaat in de Stadt, door toedoen van *Hinjosta* en meer andere schelmen, en soo eyndelijck dese Schoone Sterckte gaat over, het wijtloogh verhaal vindt men in de Historien. Wesel.

Rijnberk wordt daar op van den *Koninck* berent, daar mede een deel schelmen in waren, en minder besettingh als dienstigh was; en alsoo de Plaats (sonder datter een Pistool, ick swijge een stuck Canons op gelost was) schelmachtig overgegeven. De *Koninck* dan siende desen geluckige voortganck, besluyt een goet Leger na beneden te senden, om soo onverwacht in de Veluwe te geraacken. Terwijl hy Rees doct berennen, welcke Plaats mede na weynig tegenstants den Vyant in handen geraeckte. Emmerick wiert mede verlaten, en van de Franschen beset. Aldus maackten de Franschen een schielijcke voortganck te Lande: maar hun Vloot, met die van de Engelsche vereenight, had tegen de Staatsche dat geluck niet. Rijnberk. Rees. Emmerik verlaten en beset.

De Heer *Cornelis de Wit Ruwaerd van Putten*, had sich oock niet ontsien het Staats gesag op de Vloot waar te nemen, en dese actie by te woonen, tot meerder gesagh bekleet zijnde met een seer kostelijcken Rock van Staat, en opgewacht door De Ruwaerd op de Vloot.

12 Hel-

12 Helbaardiers. Na dat 's Lants Zee-macht, de Franschе en Engelschen Vlooten nu vereenight sijnde (dat men niet had konnen beletten) een wijl had opgesocht, komen eyndelijck dese twee verschrickelijcke Zee-machten by malkanderen, de Hollanders die in Solsbay gaande vinden. Op den 7 van Juny, zijnde de Vyanden mede onder zeyl, geraackten de twee Vyanden te samen des morgens ten 8 uren aan het gevecht. *Banckert* tasten de *Franschen* aan, en de *Ruyter* den *Engelschen* Admiraal den *Hartogh van Jorck*, onder de Roode Vlagge, en de *Heer van Gent Montagu*, onder de Blaeuwe Vlagge.

Aanvang van het Zee-gevecht.

Onder het vechten wierdt het soo stil, dat men de Scheepen niet konde manieren, soo dat de Vlooten door malkanderen dreven. De *Ruyter* quam evenwel *Jorck* op sijde, die schrickelijck op malkander schooten, dat wel anderhalf uur duurde, ten eynde van de welcke den *Hartogh* sijn groote Stenge en Vlagge afgeschooten en sijn Schip soodanigh getroffen, dat hy, na vermoeden op een ander schip heeft moeten overgaan. De *Ruwaert van Putten* op het schip van de *Ruyter* zijnde, onthieldt sich onder het slaan gedueriglijck voor des Luytenants hut, om op alles goede acht te nemen, hebbende evenwel den Rock van Staat aan, hoewel hy door den grooten roock niet veel bescheyt konde sien: van sijn twaalf Helbaardiers en een Sergeant wierden haest drie onder de voet, en een sijn been afgeschooten, behalven twee die swaarlijck gequetst wierden.

De Vice-Admiraal *van Gent* wierdt al in het eerste doot geschooten, dat de Jonge *Heer van Panhuysen*, met dapperheyt socht goet te maacken, maar hy selve geraackte korts daar aan mede een been quyt, en wierdt aan het andere mede

seer

ſeer beſchadigt; *Cornelis Evertz.* vandt hier oock het eynde van ſijn dapperheyt in een Heldtachtige doot. *Brakel* leyde *Montagu* aen boort, daer hy acht glaſen tegen ſloegh, maer wierdt ſoo gehavent, dat ſijn ſchip naer Zeelant moſt, om herſtelt te worden: maer het ſchip van *Montagu*, voerende 100 ſtucken geſchuts en 900 Man, wiert door *Jan Danielſz.* met ſijn Brander vernielt, *Montagu* ſelfs valt in het overtreden buyten boort en verdrinckt, eenigh volck wierdt echter daer van gebergt. Het Schip van *van Nes*, oock ſeer mishandelt, wiert van gelijcken na Zeelant opgeſonden, hy ſelfs gingh op het Schip van *Lancourt* over: alſoo wiert oock noch een ander ſchip, dat ſijn groote maſt verlooren hadt, opgeſonden.

De *Franſchen* begoſten tegens de middagh te deynſen, gevende tuſſchen hen en de twee *Engelſche* Eſquaders ruymte; waer op *Banckert* met alle macht de *Franſchen* op het lijf viel, van de welcke een Schip met 80 ſtucken in de grondt geſchooten wierdt. De Commandeur de *Monnick* van Rotterdam ſtack met ſijn Brander een Engelsman met 70 ſtucken in den brant, dat voort opvlooch, en behalven dat ſijnder noch 2 andere van de grootſte Schepen, of verbrant of geſoncken, ſoo datter vijf van hun voornaemſte Schepen, behalven die van minder ſlach waren, gebleven zijn. Tegens welcke de *Hollanders* het Schip *Joſua* verlooren, een van de middel ſlach zijnde, gevoert door Capiteyn *Jan Dick*, dat in de gront geſchooten wierdt. Het Schip Weſtergoo is des anderen daeghs ſmorgens door verſuym en haer eygen kruydt geſprongen.

Dit gevecht duerde met alle hevigheyt van ſmorgens ten 8 uren tot Sonnen onderganch toe.

De *Ruyter* had maer 28 dooden en 26 die ſwaer-

lijck gequetſt waren, hoewel de Heer verklaerde, noch noyt in ſulck een hevich treffen te zijn geweeſt.

Des morgens bevandt ſich de *Staetſche* Vloot omtrent 8 mijlen Ooſtelijk ten Zuyden van Orfordneſſe, op de Engelſche Kuſt, tellende ontrent 100 Schepen. Sy lagen een gedeelte van des Vyants Vloote, ontrent anderhalf myl boven wint van ſich af, niet konnende meer als 50 Zeylen van deſelve tellen De *Hollanders* ſtaecken ſcherp by de wint, om by de *Engelſche* te komen, maer deſe deden van gelijcken, en hieldent af, het welk duerde van ſmorgens ten elf tot ſavonts ten negen uren toe. ſonder dat ſy op de *Staetſchen* derfden afkomen: Ondertuſſchen viel een ſchielijcke miſt, ſoo dat de Eſquaders malkander niet konden bekennen. Wanneer het tegens den avont wat opklaerde, wenden het de *Engelſchen* omtrent Sonnen onderganck van de *Staetſche* af: ſoo dat men aen het voordeel der *Nederlanders* niet te twijffelen heeft: die daer over. om ſich weder van nootdruft te voorſien, naer Zeelandt begeven heeft; leggende ſich omtrent vier mijlen Weſt Noort-weſtelijck van het Eylandt Walcheren, in volle Zee ten ancker.

Dit is het bericht van dit dappere en voor de *Staet* voorſpoedigh Zee-gevecht, daer het van dat geheele Jaer niet weder toe gekomen is.

Edelmoedige Hollantſche Vrywilligen.

Men ſach hier oock de moedt van drie Hollantſche Borſten: *Gerrardt Haſſelaer*, die met veertig, *Coenraed van Heemskerck*, die met t' ſeſtig, en Meeſter *Jan Bergh*, die met acht Boots-geſellen op hun koſten dit bloedig gevecht wilden by woonen; de eerſte bleef moedig in het gevecht, maer de andere brachten ſelver hun roem te huys Meer van Engelſche Edellingen ſijnder geſneuvelt, van de welke deſe de Lijſte is:

Den

Den Heer Digby, Capiteyn op het Schip de Hendrick. Lyste van de Engelsche en Fransche Edelen.

De Ridder Fickesili Hollis, Capiteyn op de Cambridge.

De Ridder Johan Kocks, Capiteyn op de Prins.

Pearche, Capiteyn op de George.

Watermort, Capiteyn op de Anna.

Hannam, Capiteyn op de Triumph.

Venninis, Capiteyn op de Brander Alix.

De Heer de la Rabiniere, Vice-Admiraal van de Fransche Vloot.

De Heer Elind, Capiteyn op de Jorck.

Lutman, Capiteyn op de Monks.

Ardes en de Manion, twee Fransche Capiteynen gequetst, beneffens noch verscheyden soo Luytenanten als minder Bevelhebberen, soo doodt als gequetst.

Van de Vrywilligen.

De Heer Moyston.

De Heer Montagu.

Richard Nicols en Rogier Vangham, beyde Kamerlingen van den Hartogh van Jorck.

Cravamain, Hof-Joncker.

De Ridder Philips Cartrig.

De Ridder Charles Hartbod.

Capiteyn Bromley.

Capiteyn Bonnel.

De Heer Cotterel.

De Capiteynen Bourg en Barry.

De Heer Rapier, een Schots Heer, beneffens sijn Broeder d'Heer Boules.

De Ridder Carau, en de Ridder de Bezy.

Dus gingh het met onse saecken ter Zee, maer ellendichlijk te Lande. De *Bisschoppen van Keulen en Munster* komen mede in het spel. *Munster* dwingt ten eersten Grol, dat die braeve *Frederick*

Grol van den Bisschop gewonnen.

Hendrick sulck een stout beleg gekost heeft, houdende de Stedekens Otmarschen, Enschede, Almelo, Goor en Delden, door Sauvegarden beset. De *Franschen* na het veroveren van Rees, trecken in het Graefschap Zutphen, en winnen terstont het stedeken Deutekom: Terwijl de *Prins van Orangien* van Nimwegen vertrock, daer hy den Lieutenant Generael van *Welderen* in besettingen liet. *Mombas*, die de Post aen den Rijn bevolen was, verlaet die eerloos en geeft de *Franschen* de gelegentheyt om daer over te komen, hoewel niet sonder tegenstant, geraecken soo in de Betuw' en vinden de deur van het Vereenigde Nederlant alsso open, komen soo voort over het Water op de Veluwe, en maecken sig eyndelijk meester van Aernhem.

Franschen komen over den Rijn. In de Betuw op de Veluwe. Aernhem gewonnen, en ande e Plaetsen.

Daer op slaet sich *Turenne* voor Knodsenburg, dat mede naer eenigen tegenstandt vermeestert wierdt: daer op versoekt Thiel en verkrijgt Sauvegarde, en worden de Schanssen de Voorn, en St. Andries ingenomen; Schencke-Schans die beroemde Plaets was ook een slecht soldaet toevertrouwt, en volgt, eylaes! de rest.

Verslagentheyt in de Staet.

Al dit veroorsaekte in en om Hollandt een schrickelijcke verslagentheydt, groot vlugten en verscheydentheyt van raet-slagen; nu wilde men dit, dan dat; men sloeg voor om Amsterdam tot een stoel van Oorlog te maecken, en de Hollandtsche Frontieren te besetten, en dit wiert ten laetsten de beste raedt. 's Lants Comptoiren wierden ondertusschen derwaerts gebracht; terwijl men niet naer liet den *Koninck van Engelant* door besending kennis van den standt der saecken te geven, en in wat gevaer de Staet was, indien die *Kroon* de *Fransche* sijde niet wilde verlaten, en de *Staet* bystant doen, waer tegens sy weder alle redelijke voorwaerden souden verkrijgen:

Verscheyde beraedingen.

maer

maer de meeste inclinatien van *Hollandt* waren voor *Vranckryck*, Amsterdam alleenigh toonde sig tot Engelandt genegen, indien men een van beyden sou moeten verkiesen: alleenig eenige weynige Noort-Hollantsche Steden neygden na geen van beyden, maer wildden sig ten uytersten verdedigen.

Syn Hoogheyt noch op de Veluwe en omtrent Dieren leggende, vandt sich genootsaeckt op te breecken, en sich voor Uytrecht nederslaen, alsoo hy de Poorten geslooten vandt, en de Gemeente niet genoegsaem na sijn sin vindende, genootsaekt was sich naer Hollant te begeven.

Sijn Hoogheyt treckt op en komt voor Uytrecht.

En het was hoogtijdt, dewijl de *Marquis de Rochefort* sich nu al derwaerts aen begaf, en Amersfoort, Naerden en andere Plaetsen bemagtigde; gelijck oock Utrecht met het gantsche Sticht den Franschen in handen viel.

Het geen nu *Syn Hoogheyt* overig waer, was de sorge, om de radeloose Provincie van Hollant in sijn bescherminge te nemen, en van haer uyterste verderf te redderen. Waer toe diende de Posten van Muyden, Weesp, den Hinderdam, by de Nieuwerbrugge, aen den Rhijn, omtrent Bodengraave, aen de Yssel by de Goe Jan Verwellen, ofte de Goverwelsche Sluys, omtrent Gorcum, Schoonhoven, en soo voorts, te besetten; waer door, beneffens het ingelaten Water, dat de Landen overstroomde, de voortganck der Franschen tot Woerden en Oudewater gestuyt is. Van al het welcke in de versche Geschigtboecken, het verhael wytloopigh wordt gedaen.

Sijn sorg tot behoudenis van Hollandt.

De *Bisschoppen* maeckten ook een schrickelijcken voortganck. Grol, Deventer, Zutphen, Campen, Swol, Hasselt, en by gevolge die geheele Provincie, en eenige Geldersche Steden, wierden soo door de Wapenen van dese Prelaten,

Voortganck der Bisschopsche en Fransche Wapenen.

 als

als door die van de Franſchen te ondergebracht. Maer voor Groeningen ſtuyten het gewelt van deſe Geeſtelijke Wapenen: Doch Tiel, Bommel, Doesburgh, en andere Plaetſen in Gelderlandt, lieten het daer tegen ſacken; in voegen binnen den tijdt van 52 dagen vier Provincien van de Seven, en onder of met deſelve vier en tſeventigh Steden en Schantſen, ja meer, alle bewalt, deſe rampſalige *Staet* ontoogen zijn: en dat met ſoodanigen trouwloosheyt, dat de onkundige Beſettelingen op ſommige Plaetſen noch aen de eene Poort ſtreden, terwyl de Vyanden door den andere wierden ingelaten; en deſe bedrooge lieden gevangen waren, eer ſy wiſten overwonnen te zyn.

Getal der Lantſchappen en Steden die gewonnen zijn.

De Franſchen hadden wel gemeent Zeelandt mede een kans af te ſien, en Aerdenburg te overvallen, maer wierden aldaer door weynige Beſettelingen, ſelfs Vrouwen en kinderen, ſoo dapper onthaelt, datſe met bebloede koppen weder te rugge moeſten.

Hier ſtonden nu al de Verſtanden ſtil, of vielen tot een uytſpoorigh bulderen uyt, ſoo veel ſtercke Plaetſen, die ſoo veel Jaren Oorloghs en ſoo meenich hart hooft gekoſt hadden, konden ſonder de uyterſte ſchelmery en verradery ſoo niet verlooren gaen. Seekerlijck, veel enormiteyten wierden voor den dag gebracht, en onder anderen het vervoeren van Kruyt en Ammunitie van Oorlogh in het Jaer 1671, naer het Franſche Magazijn tot Nuys, daer de Commandeur *Juchen* ſoo over hadt geklaegt, en dat hy aengehaelt hebbende, op een ſerieus aenſchrygen weder ontſlaen moſt, maeckte al veel geſegs, eenige die bekent waren en daer over wat vrymoedig uytſpraken, wierden bitterlijck en onbeſchoftelijck geheeckelt. Maer naderhant die ſaeck wat meerder

ligts

lichts krijgende, hadden of hebben soodanige vuyle Heeckelaers weder hun beurt eens te wachten.

Maer onder de Regeerders ontstondt de grootste verwarring van de gheele Werelt: de Obligatien en Actien sloegen schrickelijck af; de Wisselbanken wierden geslooten, en het Banckgelt liep vry minder als het Kas-gelt: Alles terwijl sommige in de grootste tranquiliteyt en gerustheyt ter werelt saten, voornamentlijck de Rooms-gesinde, die den *Koninck van Vranckrijck*, als hun Verlosser met verlangen te gemoet sagen; en eenige verbasterde Hollanders, die (gelijck seker Schryver seght) van het geheym wisten, en andere benaude Zielen op dese wijse wisten te vertroosten; *Weest gerust en goets moets, alles sal sonder merkelijk ongeval van den Staet, en met weynige veranderingh afloopen, het geheele Lant sal soo glat overgaen als een Vincken touw.* En een ander, dat de *Koninck van Vranckryck* ons al onse Middelen, Voorrechten, de Policie het sijn, en de Kerck het sijne sou laten: en als een darde vraegde, wat de *Koninck* dan voor sig sou behouden, antwoorde, dat hy te vreden was met de glorie van over ons te heerschen.

Ontsteltenis in Hollandt.

Gerustheyt van eenige.

Sommige Plaetsen hadden al Sauvegarde, andere trocken daer om uyt; soo dat de Confusie en verwarring te overdadig groot was. Drie Presidenten van drie aensienelijcke Collegien vraegden *den Heer Raedt-Pensionaris de Wit*, wat men in die standt van saecken te doen en te verwachten hadt waer op hy de schouderen ophalende, tot antwoordt gaf, *Daer waer niet te doen, als na een goedt accoort om te sien*: En aen andere, dat het veyligste was, uyt naem van de Unie een aensienlijck Persoon aen den *Koninck van Vranckryck* af te senden, om *Syn Majesteyt*

Radeloosheyt van de Heer de Wit.

af te vragen, wat deselve van den *Staet* begeerde, en hoe men een verdragh sou konnen treffen; Van het welcke die afgesondene rapport tot Amsteldam sou doen, waer heen men de Vergadering van Hollandt aenstonts most transporteren. Waer op dat een aensienlycke Deputatie aen deselve *Majesteyt* gesonden most worden, als mede een aensienlycke besendingh extraordinaire aen den *Koninck van Groot Brittannie* te doen, op dat dese *Majesteit* sich selven sou mogen verklaren, op wat Conditie die sich tot de Vrede sou gelieven te voegen. Aldus besloot men om *quocunque modo*, op wat wijse men mocht Vrede te maecken. De *Heer Pieter de Groot* wiert dan na den *Koninck van Vranckrijck* ghesonden, maer bracht naer gaen en keeren soodanige voorwaerden te rugghe, als men sonder de aldergrootste snootheyt en lafhartigheyt niet sou hebben konnen aennemen, gelyck oock verscheydene Leden tegen dese besendingh protesteerden; alles breder in de Historien te sien. Zeelandt hadt daer over Gedeputeerden aen de *Staten* van Hollandt gezonden, met versoeck, de beswoorene Unie in zijn geheel te willen bewaren. en de Religie met de Vryheyt en Wettighe Regeringh voor te staen; maer dese kregen van sommige Hollantsche Heeren tot antwoort, datse sich in dese verwerringh aen de Unie niet langer konden houden: waer op de Heeren van Zeelandt een Protest deden afgaen, wegens de besendinge aen de *Konink van Vranckryck*. Dese voorwaerden waren aldus. 1. Het Placcaet tegen de Fransche Wijnen en Manufacturen sou ingetrocken worden. 2. De Rooms-gesinden souden vrydom in de Godtsdienst, en Kercken beneffens onderhoudt van hun Leeraren hebben. 3. *zijn Majesteyt* liet de Provincien in hun staet, en stondt af het geene hy van deselve

Besendingen geresolveert.

Leden tegen de besending.

Voorwaerden van Vranckryck vergunt.

deſelve hadt verovert ; des 4. de Heeren *Staten* ſouden de Koninck toe ſtaen, al de Provincien, Landen, Steden en Plaetſen, die deſelve beſitten in Vlaenderen en Brabandt, en hem door den *Konink van Spangien* gecedeert zijn, uytgheſondert alleen de Stadt Sluys en Cadſant. 5. Oock Nimwegen, Knodſenburgh, Schenken-Schants, en het gedeelte van Gelderlandt, aen dees zijde van den Rhijn gelegen, in 't regard van Vranckrijck; als mede het Eylandt van Bommel, de Stadt Bommel, het Eylandt en het Fort van Voorn, het Fort van St. Andries, Louveſteyn en Crevecœur. 6. De Stadt Grave, en het Graefſchap Meurs, waer voor de Heeren Staeten *Syn Hoogheyt* vergoedingh ſouden hebben te doen. 7. De ſelve *Staten* ſouden cedeeren al hun regt dat ſy op de Plaetſen door *Sijn Majeſteyt* in het Keyſerrijck geoccupeert, mogen prætenderen, mede op het Graefſchap Embden, en het Fort Lieroort tot voordeel van den Grave van Ooſt-Vrieſlandt. 8. De Franſche Onderdanen van al de gecedeerde Plaetſen ſouden door al de Landen van de Staten mogen paſſeeren repaſſeeren, ſoo ter Zee als te Lande, Rivieren en Canalen, ſonder Viſentatie van hunne Koopmanſchap, Bagagie, Munitie van Oorloge en Vivres of betalinge van eenigh recht ofte Impoſitie ſubject te zyn. 9. De *Staten* ſouden de Commenderyen, toebehoorende de Ridders van Malta weder geven. 10. Oock den Grave van Benthem ſijn Kinderen. 11. De *Staten* ſouden ten deelen de koſten van den Oorlogh betalen, tot 20 Millioenen toe, in verſcheydene termynen, maer wederom ghenieten drie Millioenen, dieſe aen den Koninck ſijn Vader ſchuldigh waren. 12. Tot erkentenis van de Vrede, die *Syn Majeſteyt* deſelve Heeren *Staten* wel wilde vergunnen, ſouden gemelde *Sta-*

ten Jaarlijcks door een Expressen Ambassadeur, op seeckeren dag een goude Medaille, houdende het gewicht van een Marck, aen *sijn Majesteyt* presenteren, hebbende tot een Inscriptie, *dat sy van de hant van zijn Majesteyt houden, de conservatie van de selfde Vryheyt, die de Konink en des selfs Voorvader in een groot gedeelte voor haer verkregen hebben.* 13 Dese voorwaerden mosten binnen den tijd van tien dagen aengenomen worden, naer Expiratie van de welcke *Sijn Majesteyt* daer niet aen wilde gebonden zijn. Doch offe al aengenomen wierden, soo most echter de *Konink van Groot Brittannie* al eerst in sijn reguardt te vrede gestelt zyn, gelyck mede de Princen van het Rijck; *Sijn Majesteyts* Geallieerden Vorder verklaarde *Sijn Majesteyt*, dat sonder sich precieselyck te attacheren, aen de aenbiedinge die hem voor desen door de gemelde Heeren Staten gedaen zijn, en aen de Conditien. die de selve van haer geeyscht hadden, by forme van een alternative, soo soude deselve sich contenteren met het behouden van alle de Conquesten, die *Sijn Majesteyt* tegenwoordig in besettinge heeft, en van die geene dewelcke hy noch sou mogen bekomen, ter tijdt en wylen toe de gemelde Staten dese tegenwoordige Conditie sullen hebben geaccepteert; als namentlijck, de geheele Provincie en het Hartogdom van Gelderlandt, toebehoorende aen gemelde Staten, de Heerlyckheyt van Uytrecht, het Graefschap Zutphen, alle de Steden, de Plaetsen en Sterckten &c. geen uytgesondert. Maer om deselve Plaetsen te beter in gehoorsaemheyt te konnen onderhouden, sullen de Staten *Syn Majesteyt* in volle Souverainiteyt overgeven, de Steden Maestrigt en Wyck, en al het geene sy besitten in den Lande van Over-Mase, Dalen, Fauquemont, de Stadt en Meyerye van 's Har-

's Hartogenbosch, met de appendentien en dependentien, mitsgaders de Sterckte Crevecœur; vorders souden de *Staten* hunne Guarnisoenen hebben te lichten uyt de Steden en Plaetsen het Ryck toebehoorende.

Soodanigh was den eysch van dese Kroon, voor dewelcke voor ons de Vrede te koop was. Maer *Engelandt* begeerde: 1. Dat de *Staet* sonder disputy de eere van de Vlagge souden overgeven; en dat selfs haer geheele Vloot de Vlagge sullen strycken en de Top-Zeylen laten vallen voor een eenigh Engelsch Schip, voerende de Vlagge van *Syn Majesteyt*, in de geheele Engelsche Zee, tot aen de Rede van Hollandt. 2. Vryheyt voor een geheel jaer aen alle de Engelschen die noch resteerden in de Colonie van Surinnam, om sich van daer te retireren, wanneer het hen mocht believen, met alle hun goederen, volgens 't Tractaat van Breda. 3. Een eeuwigh bannissement uyt het gebiedt der Vereenigde Nederlanden, van al des Konincks Onderdanen, die by *sijn Majesteyt* voor Crimineel sijn verklaert, en van al de anderen, die by *zyn Majesteyt* sullen werden genotificeert van in het licht te hebben gegeven zeditieuse Boecken, ofte andersints geconspireert tegens de ruste en tranquiliteyt van sijn Koninckrijcken. 4. 't Rembourfement van des Oorloghs onkosten aen *zyn Majesteyt*, ter somme toe van een Millioen ponden steerlinggs, op seecker termynen. 5. Een jaerlijcksche gifte van tien duysent ponden steerlinghs voor altoos, wegens de permissie die de Koninck haer geeft, tot den Haring-vangst, op de Kusten van Engelandt, Schotlandt en Yrlandt. 6. Dat de *Heer Prins van Orangien* voor tegenwoordigh en sijne Descendenten hier namaels sullen hebben de Souverainiteit van de Vereenigde Provincien, gereserveert alleen-

alleenlijck het geene de twee Koningen en hunne Geallieerden ten deele vallen ſal, of ten minſten genietende Digniteyten van Generael Admirael en Stadthouder eeuwigh en altydt &c. 7. Dat men binnen 3 maenden een Tractaet van Commercie ſal maecken. 8. Dat de Staten *ſijne Majeſteyt* het Eylandt Walcheren, de Stadt en het Caſteel Sluys, het Eylandt van Cadſant, het Eylandt van Goeree, en het Eylandt van Voorne ſullen overgegeven, by wijſe van Cautie tot voltreckingh van de Conditien. Met deſe voorwaerden verklaerde *ſijn Majeſteyt* te vreden te zyn, mits dat de *Alder-Chriſtelyckſte Koninck* ſijn voldoeninge hadde. Op deſe voorwaerden konden wy de Vrede krijgen.

Waerlijck een ſlechte ſtaet (*ſegt hier over* L. van den Boſch) *tot de welcke deſe oyt bloeyende Landen gebracht zyn.*

En quo diſcordia cives.
Conduxit miſeros

Weynigh over een komende met de overtrotſche conduiten en beſtieringen van de Wervel drayers van den Staet, de bekende Staets dwingelanden &c dat hem noch wel leelijck onder den neus gewreven is, als had hy al ver buyten de waerheyt gekalt. En nog had miſſchien dit verdrag, hoe ſchandig het zy, zyn voortganck hebben gehad, 't en ware onder de Goddelycke voorſienigheyt (ſeght hy) nettens eenige goetwillige der Steden, de Gemeente, daer voornamentlijck in hadde voorſien. Hy maeckt vorder eenige bedenckingen daer over, die hem hoeſe oock gegrondt mogen zijn, al mede op eenigen vileynyen komen te ſtaen.

De beſending vorder van *Engelandt* aen den *Koninck van Vranckryck*, eerſt in Halifax, daer na als hy hoorde dat de Koninck Utrecht al in beſet-

ſettingh had, in den *Hartogh van Buckingam* en *Arlington*, en wat ſchoons die te wege heeft gebracht, behalven een vernieuwingh van hun onderlinge Tractaten, en quanswys een miligatie van voorwaerden, ſtaet by de Hiſtorien bekent.

Maer in Hollandt geraeckte wel haeſt de Gemeente, als op een gegeven woordt op de been, dringht gelyckerhandt op de Stadthouderlycke Regeeringe, en allefints hun Overigheyt tot het vernietigen van het Eeuwigh Edict. Wy ſullen tot klaer bewijs hier by voegen de Mortificatie van 't Eeuwigh Edict.

Extract uyt de Reſolutien van de Heeren Staten van Hollandt en Weſt-Vrieſlant, in hare Ed. Gr. Mog. Vergaderinge genomen, op Sondagh den 3 July 1672.

OP 't gemoveerde van de Heeren Gedeputeerden der Steden Haerlem, Rotterdam en andere Leden van haer Ed. Gr Mog. Vergaderinge: Hebben d'Heeren van de Ridderſchap en Edelen, mitſgaders de Gedeputeerden van de Steden, uyt de name en van wegen de Heeren haare Principalen, goet gevonden en gereſolveert, gelijck by haer Ed. Gr. Mog goet gevonden en gereſolveert wert by deſen, dat om by deſe bekommerlijcke conſtitutie van tyden en ſaecken, de Leden van deſe Vergaderingen te bequamen tot het aenſtellen van een Stadthouder, de ſelve Leden malkander ſullen diſpenſeren, gelyck ſy malkander en alle den geenen die 't ſelve Eeuwig Edict ſucceſſivelijck hebben beſwooren, diſpenſeren mitsdeſen van den Eedt by hen-luyden gedaen op 't Eeuwigh Edict, by Reſolutie van haer Ed. Gr. Mog. in dato den 5 Auguſti 1667. gearreſteert. Stellende malkander in de ſelve vryheyt van faculteyt, die haer tot het aenſtellen en eligeren van een Stadthouder voor dato van het voorſz. Eeuwig Edict heeft gecompeteert.

Accordeert met de voorſz. Reſolutien.

Hier

Hier op is met kracht en aendringen van meest al de Burgers in de Steden van Hollant, op het aenstellen van *zyn Hoogheyt* tot de Hooge bewuste Ampten en Bedieningen gevolght, 't geen de volgende Acte uytwijst:

Extract uit de Resolutien van de Heeren Staten van Hollant en West-Vriestant, in haer Ed. Gr. Mog. Vergaderinge genomen, tot Verkiesing van sijn Hoogheyt tot Stadthouder, genomen op Sondagh den 3 July 1672.

BY de Leden generale en eenparige inclinatie getoont zynde, omme den *Heer Prince van Orangien*, nademael by Resolutie van den eersten deser loopende Maendt July, op huyden by resumptie ter Vergaderinge van haer Ed. Gr. Mog. gearresteert, goet gevonden en verstaen was, dat om by dese bekommerlycke constitutie van tyden en saken de Leden van dese Provincie te bequamen tot het aenstellen van een Stadthouder, deselve malkanderen, en alle de geenen die den Eedt op 't Eeuwigh Edict gedaen hadden, volgens Resolutie van den 5 Augusti 1667. van den selven Eedt gedispenseert, en malkanderen gestelt hadden in deselve vryheyt en faculteyt als haer tot het aenstellen en eligeren van een Stadthouder, voor dato van het voorsz. Eeuwigh Edict hadde gecompeteert, aen te stellen en te eligeren tot Stadthouder deser Provincie hebben de Heeren van de Ridderschap en Edelen, mitsgaders de Gedeputeerden van de Steden uyt de naem en van wegen de Heeren hare Principalen, goet gevonden en geresolveert, den hoogh-gemelte *Prins van Oranjen* aen te stellen, gelyck *Sijn Hoogheyt* by haer Ed. Gr. Mog. aengestelt en geëligeert wert by desen, tot Stadhouder, Capiteyn Generael en Admr. over de Militie van dese Provincie te Water en te Lande, met alle soodanige digniteyten en waarheden, als de selve voor desen by de *Princen* zyne Voor-Ouderen hoogloffelyker gedachtenis bekleet sijn geweest. Dat

mede

mede van wegen dese Vergaderinge aenstondts een aensienlycke Staets-gewyse Deputatie aen sijn Hooggemelte *Hoogheyt* sal afgaen, om aen den selven de voorsz. digniteyten en waerdigheden op te offeren; ten welcken eynde versocht en gecommittert zijn; gelyck versocht en gecommitteert werden by desen, uyt de ordre van de Ridderschap den *Heer van Duyvenvoorden*, *de Heeren Hallingh*, *Deyman*, *Onderwater*, *van Zanen*, *De Graef*, *vander Tocht*, *Pesser*, *vander Lyn*, *de Groot*, *Admirael*, Burgermeesteren van de Steden Dordrecht, Haerlem, Delft, Leyden, Amsterdam, Gouda, Rotterdam, Alckmaer, Hoorn en Enckuysen; en werden mede de voorsz. Heeren Gedeputeerden geauthoriseert, omme uyt den naem en van wegen haer Ed. Gr. Mog. sijn hoogh-gemelde *Hoogheyt* te dispenseren en te ontslaen, gelyck den selven gedispenseert en ontslagen wert by desen van den Eed, die den selve tot het niet ontfangen en aennemen van het voorsz. Stadthouderschap gedaen heeft. Is laetstelyck mede goet gevonden en verstaen, dat van wegen haer Edele Groot Mogende ter Generaliteyt de saecke daer heenen sal werden gedirigeert, ten eynde; hoogh-gemelte Heere *Prince van Oranjen* tot Capiteyn Generael en Admirael over de Militie te Water en te Lande van de Vereenighde Nederlanden aengestelt en geëligeert mach werden; en dat by Ampliatie van des selfs Instructie moge werden geconfereert op sijn hoog-gemelde *Hoogheyt* (tot kennelijck wederseggen toe) soodanigen vryen macht en authoriteyt over de patenten, en andere saecken tot de voorsz. Militie specterende, als de voorgaende *Princen van Orangien*, zyne loffelycke Voor Ouders, als Stadthouders en Capiteyn Generael ten respecte van de voorsz. Militie hebben geëxerceert; dat mede *Sijn Hoogheydt* van den Eedt, die den selven ter Generaliteyt gedaen heeft, tot het niet ontfangen, en aennemen van 't voorsz. Stadhouderschap by haer Ho. Mog. mach werden gedispenseert, en ontslagen.

Accordeert met de voorsz. Resolutien,

Zee-

Zeelandt volghde haest het voorbeelt van Hollandt, in het verkiesen van den Stadthouder, mede onder een schrickelyck gewoel. Waerlyck dit veroorsaeckte in de Regeeringe, voornamentlijck, een redderingh die soo aenmerckelyck als verwonderlyck was, door de goede voorsorge van *zyn Hoogheyt* omtrent de Grenssteden, door de herstelling van de Militie, de af-snydingh der Vyanden het verwecken van moedt in de Ingesetenen tot een mildadige gevinge, en volgens het vermeerderen en herstellen van de Finantie en eendracht onder de gemeente, soo ontrent de gemeene voorstandt, als de haet en verbitteringh tegen die geene diese of nemen of erkenden voor de oorsaeek van soo veel bejammerlycke onheylen.

Staet van het Lant daer door.

En nu schijnt het wordt het tijdt voor ons, om dese groote Staets-mannen, dese beyde *Heeren de Witten*, die wy tot aen het rysen van desen Son van mishoopte heylen, als in hun luyster hebben gesien, tot een nare verduysteringh te geleyden, en als een verwerpsel van een drittige gemeente, (om niet erger te seggen) te vertonen. het was hun nootschickelijcke tydt van vernederingh, diese in het tydigh verheffen van *Syn Hoogheydt den Prince van Orangien* beleefden. Veel sijn van het oordeel, dat indien dese Heeren en voornamentlyck *de Heer Johan de Wit*, siende hoe sich de saeken hier toe neyghden, wat beter en by tijdts hadden geweeten te temporiseren, dat sy lichtelijck hunne staet souden hebben vast-gestelt, die sy nu soo jammerlyck geruineert hebben. Voornamentlijck wilmen ons verseeckeren, dat de Heer *Cornelis de Wit* of *de Ruwaerd*, op een maeltydt van Dijckgrave en Heemraden, in een van onse Steden, tot die voorsienigheyt geraden sijnde, met een half grammen moedt, windende sijn

Haet tegens de Wit.

ſijn ſervet om beyde ſijn handen, en beyde ſijn elleboogen op de taeffel leggende, daer ſou hebben op geantwoort: *Eer ſal Hollandt het onderſte boven keeren.*

Hoe wel wy hier voor iets van het geen deſe Heeren in het byſonder te laſt wordt gelecht, waar in men deſelve verſchoont, hebben by gehaalt, konnen wy echter nu niet voorby, de gront, op de welcke de Gemeente het verderf van deſe Heeren gebouwt heeft, hier als een vonnis voor hun doodt, by hun jammerlijck verval te vervoegen.

Wy hebben hier voor gezegt, hoe eenige van deſe onheylen, de Creaturen van *Sijn Hoogheyt*, andere de Heeren Staten als de oorſaack ſtellen, hier komt nu te vooren, als een middel „ wech; dat geenſints te gelooven is, (ick ſal hier „ weder de woorden van den Schryver *Valckenier* „ ſtellen;) of eer dat andere niet konden gelooven „ dat de illuſtre en nombreuſe Staets Collegien, „ waar in ſoo veele getrouwe, wijſe en voorſichti- „ ge Heeren Regenten *en Corps* by een vergaderen, „ in eenigen deele participeerden aan ſoodanigen „ ſiniſtre directie, daar uyt deſe Provincien waren „ gevallen in een deplorabile ſtaet, maar oordeel- „ den dat eenige weynige in die Collegien præ- „ domineerden, en het Roer van den *Staet* ſo ſeec- „ ker geval hadden, dat ſommige wel-menende „ Regenten, die het nootſakelijck quade gevolgh „ en des *Staets* onderganch voorheen klaarlijck „ zagen aan komen, hoewel zy alle krachten in- „ ſpanden, en nochtans te ſwack vielen, om de „ vreemde Intrigues te reformeren, de vervallene „ Staats-pylaren te repareren, en te bezorgen „ alles wat tot behoudt van den *Staet* nodigh was; „ dat eenige haar als Ja-broeders by den neus „ blindeling lieten verleyden; die eenige om haer

 „ eys

„ eygen Intereſt het gemeene beſt op Godts ge-
„ nade lieten dryven, en dat eenige haar fundeer-
„ den op valſche *Staets* maximen en gronden, en
„ daarom onmooghlijck de ruſt en welſtandt van
„ den *Staet* konden bereycken, hoewel ſy die
„ mochten beoogen.

„ Van deſe weynige dominateurs (ſeyde hy)
„ dat den *Raedt-Penſionaris Mr. Johan de Wit* het
„ hooft was; dat die als een Plaëton den wagen
„ alleen beſtierde, en meer ontſaghs uſurpeerde
„ in publijcke affaires, als oyt eenig Stadthou-
„ der had gehadt, om daar door ſijn nieu gefabri-
„ ceerde Regeering onbeweeghlijck te grondt-
„ veſten, en op te bouwen tot die hoogte van
„ waar hy ſijn lang gepremediteert oogwit ſeec-
„ kerlijck ſou konnen bereycken, 't welck beſtaen
„ ſoude in vier poincten

1 „ Om Engelandt te brengen tot dat onver-
„ mogen, waar door het ſelve Rijck ſou genoot-
„ ſaackt werden om eerder Wetten te ontfangen
„ van deſen *Staet*, als die ſelve te geven.

2. „ Om het *Doorluchtige Huys van Orangien*
„ krachteloos te maken, en buyten alle geſag en
„ vermogen te ſtellen.

3 „ Om de Provincie van Hollandt, te doen
„ over de *ſes* andere heerſchen, gelijck de Sonne
„ over de *ſes* andere Planeten.

4. „ Om alleen met ſijn ſchepſelen in Hollandt
„ den baas te ſpelen, en die Provincie als een Sou-
„ vrain te regeeren.

„ Wat nu het eerſte, namentlijck *Engelandt*
„ aanging, daar van ſegt deſe Schryver, dat ſy
„ ſeyde, dat de *Raedt-Penſionaris* met ſijn aan-
„ hangers den Oorlog van het Jaer 1665. en 1666.
„ tuſſchen *Engelandt* en deſen *Staet* had gebrou-
„ wen, en ſoo vaſt geſtelt, dat ſy daar voor geen
„ Vrede begeerde, al had hy die om twee blanc-
„ ken

,, ken konnen koopen; dat hy na twee Victorieuse
,, Zee-slagen, en een geluckig Assault op de Ri-
,, viere van Chattam, na apparentie tot sijn des-
,, seyn sou zijn gekomen, ten zy ter selver tijt de
,, *Koninck van Vranckryck* de Spaensche Neder-
,, landen onverhoets had geinvadeert, ende in
,, weynige dagen door de swaerte sijnes Scepters
,, so gedruckt, dat indien sy niet door een haestig
,, Tractaat tusschen *Engelant* en desen *Staet* uyt hun
,, laetste noot waren gereddert, sy souden hebben
,, moeten beswijken, tot nadeel van de geheele we-
,, relt, en voornamentlijck *Engelant* en de Veree-
,, nigde Nederlanden; en dat als hem dese aansla-
,, gen waren misluckt, hy eerst door list en vreem-
,, de middelen, eenige der voornaamste in *Enge-*
,, *landt* tegens haren Koninck had soecken in twee-
,, dracht en uytheemsche beroerten te Embrouil-
,, leren, en alsoo het selve Rijck in vuur en vlam
,, te setten, gelijck onder de *Engelschen* het selfde
,, mede vruchtbaar was geworden, door een boek-
,, je aldaer gemaeckt en uytgestroyt, onder den
,, tijtel *van de voort-etende kanker, syn begin nemende*
,, *in Hollandt en eyndigende in Engelandt*; en daer
,, na, dat hy door den Collonel *Mombas* in het Jaer
,, 1671. aen den *Koninck van Vranckrijk* had gepre-
,, senteert een Brief, by de welcke hy versocht,
,, dat die *Koninck* sijne Wapenen wilde voegen
,, by die van desen *Staet*, om alsoo met geconjun-
,, geerde machten *Engelandt* op het lijf te vallen,
,, en wetten voor te schrijven; welcken Brief
,, *Vranckrijck* aan den *Koninck van Engelandt* sou
,, hebben gecommuniceert, die sulcks opnam
,, voor een genoegsame en wettige oorsaeck,
,, om desen *Staet* den Oorlog aan te doen,
,, gelijck hy sulcks voor een Oorlogs reden in
,, sijn Oorlogs Declaratie mede poseerde. Hier
,, door verhooptense en de *Engelschen* kleyn en

„ sich selven groot en meesters van alles maec-
„ ken.

„ Aengaende het tweede point, van den *Prins*
„ *van Orangien* te verkleynen, daer van meent
„ de beschrijver bewijs genoeg gegeven te hebben,
„ en wy dan oock alsoo met hem: maer de rede-
„ nen die hem daer toe bewoogen, en uyt dewelc-
„ ke hy het selfde voor een noodsakelijcke maxi-
„ me van sijn nieuw Geformeerde Regeering stel-
„ de, seyde sommige uyt de Gemeente, dat hy
„ daer door de forme van de al oude getemperde
„ Regeeringe, buyten de welcke noyt geen andere
„ in dese Landen bekent was geweest, van dat Es-
„ sentieele Lidt soude priveren, het welcke hem
„ in sijne vreemde Conduiten en nieu gepracti-
„ seerde Staats-Maximen in tijden en wijlen sou-
„ de hebben konnen traverseeren; dat hy daer
„ door het Stadthouderlijck gesag, doch sonder
„ den naem, die by hem vervloeckelijck en exe-
„ crabel was, en de macht van het Capiteyns en
„ Admiraelschap Generael over de Militie soo
„ te Water als te Lande selfs soude konnen Usur-
„ peren, en sijn nieuwe Regeeringe onverander-
„ lijck te stabileeren; dat wanneer hy door al
„ sijn arbeyt niet konde verwerven, dat *Sijn Hoog-*
„ *heyt* heel buyten Employ mocht blijven, den
„ geheelen *Stact* liever heeft willen storten in
„ duysent rampen, en brengen onder de dwing-
„ landy van de Franschen, als *Sijn Hoogheyt* met
„ een gerestringeerde macht omtrent de Militie
„ eenig Gouvernement te laten toekomen; naar
„ het vervloeckte seggen, *Liever Fransch als*
„ *Prins*; of ten minsten dat hy desen *Staet* aen
„ den *Koninck van Vranckryck* hadt willen tribu-
„ tair maacken, soo dat die den selven als een
„ Scherm-Heer sou protecteeren, en door sijn
„ uytnemende macht decken, tegens alle gevrees-
„ de

„ de onheylen van Engelandt, op conditie dat de-
„ se *Staet* met niemant sonder hem soude in ee-
„ nige Alliantie treden, of niemant assisteeren als
„ hem, voornamentlijck te Water, als hy daer ee-
„ nigen Vyandt mocht vresen, waer door hy *de*
„ *Wit* soude meenen uytgevonden te hebben, sijn
„ eerste oogmerck over-de Zee te dominee-
„ ren, terwijlen Koninck *Louys* sijne ingebeel-
„ de Monarchie te Lande soude oprechten. Dat
„ dese conditien waren beraemt, om geslooten te
„ worden binnen de Stadt van Amsterdam, waar
„ heen men hadde geordineert te transporteeren
„ alle de Staets Collegien, Archieven, Chartres
„ en Geldt uyt den Hage, en het geheele 's Lants
„ Magasijn van Delft; ondertusschen dat men het
„ geheele Landt in de macht van den Vyandt sou-
„ de overgelevert hebben.

„ Dese en diergelijcke sustenuen hielden som-
„ mige Infallibel, en bleven onveranderlijck van
„ opinie (niet tegenstaande andere den Raedt-
„ Pensionaris van alle sinisterheyt geheel wilden
„ ontschuldigen, seggende, dat hy geen pouvoir
„ of dispositie hadde over de Collegien van hare
„ Hoog Mogende en den Raedt van Staten; den
„ welcken alleen het Generael bewindt van den
„ geheelen Staat was aenbetrouwt, en daerom
„ niemant het verwijt van des *Staets* Ruine sub-
„ ject konde zijn, als de selve in cas eenig wan-
„ devoir of schuld was gecommitteert.) Want
„ seyden sy, dat den Heer *de Wit* door sijn lange
„ Experientie en door sijn groote wijsheyt en
„ voorsichtig beleyt, niet alleen groote ingressie
„ heeft gehadt in de Hoog-gemelte Collegien,
„ maar deselve oock door sijne secreete en onna-
„ vorschelijcke Intrigues heeft weten te dispone-
„ ren, om sijne propositien te omhelsen; waer toe
„ hy sich onder anderen sou bedient hebben van

 „ de

„ de Provincie van Utrecht, dat hy die door by-
„ sondere Obligatien hadden geinduceert, om de
„ nieuwe Hollantsche Maximes in allen deelen te
„ volgen. en dat hy dan door de selve gelijck als
„ uyt haar eygen motief. sijne concepten ter Ge-
„ neraliteyt liet voorstellen, die hy dan van we-
„ gens Hollant met beyde armen amplecteerde,
„ als komende van soo een wel gedisciplineerde
„ en wel-menende Provincie, even als of men
„ dan geenints had behooren te difficulteeren,
„ om in 't geproponeerde te consenteren, waar toe
„ hy dan de andere Provincien door sijn schoon
„ semblant en flueele tonge wist te persuaderen,
„ en soo sijn oogmerck te bereycken.

„ Aangaande het darde point, om Hollandt
„ over de andere Provincien te doen heerschen,
„ daer van meent dese Schrijver mede voor heen
„ genoeg gesegt te hebben, en soo meenen wy
„ oock daar al yets van te hebben voort ge-
„ bracht.

„ Maer aangaande het vierde, dat de *Heere de*
„ *Wit* met sijn Creaturen in Hollandt socht den
„ baas te speelen. en 't selve als een Souverain te
„ regeeren, segt hy gehandelt te hebben, en soo
„ hebben wy oock met hem daar van een weynig
„ gesproken: vorder segt hy, dat men hem beschui-
„ digde, dat hy de Religie reguleerde na de Poli-
„ cie; dat hy de Justitie had gedirigeert tot voor-
„ deel van sijn Intrigues; dat hy de Policie hadt
„ van haar oude forme verandert, en geadmini-
„ streert tegens haer Fundamentele Wetten; dat
„ hy de Lant-Militie hadt verwaerloost en voor-
„ dachtelijck laten vervallen van haar oude en
„ goede discipline, en dat hy de Finantien hadt
„ misbruyckt; dat hy een apparte Vergadering
„ of secreten Achter-Raadt hadde, waar van hy
„ Præsident was, en daar in hy als een Souverain,

„ sijne

„ sijne concepten tot resolutien bracht, door het
„ prepareren van de pluraliteyt van stemmen, om
„ tegens wil en danck van veele der voornaemste
„ en getrouwste Leden, het Landt na sijn appetijt
„ te Regeeren, niet tegenstaende hy selfs wel be-
„ kent hadde, dat sulcke aparte Vergaderingen
„ in een wel Gepoliticeerde Republijck ongeoor-
„ loft en ruineus waren; dat hy onder verschey-
„ de pretexten het vuur van tweedracht gestookt
„ en factien verweckt hadde tusschen de Provin-
„ cien en Steden, daer van hy sich tot hooft hadt
„ gestelt; Dat hy buyten weten en kennisse van
„ den Staat dickwils schadelijcke brieven hadt
„ gesonden aen de Koningen en Potentaten, on-
„ der den deck-mantel van secreete correspondeu-
„ tien, en dat niemant als sijne getrouwste Com-
„ plicen konden gewaer worden watter in den
„ *Staet* passeerde; dat hy de Gemeenten onder-
„ druckte, en van hare vryheyt beroofde, die hy
„ wijs-maeckte, te willen beschermen voor de
„ onderdruckingen van een Stadthouder; dat hy
„ sijne daden, die niemant als een Souverain toe-
„ quamen op het grootste uytmaete en heerlijck
„ pronckte in seker Boek, dat op's Lants kosten
„ voor hem geschreven wiert, doch tot noch toe
„ achter is gebleven; dat wanneer yets van sijne
„ sinistre bedrijven aan den dag quam, met sijn
„ eygen handt onderteeckent hy sich wist te ex-
„ cuseeren, met een versonnen voorgeven, als of
„ sijn Klerck van Messem de Blancos hadde mis-
„ bruyckt, die hy hem hadt toevertrouwt, om
„ sich daer van in sijne absentie te bedienen, en
„ dat hy veel meer soodanige valsche en gesubor-
„ neerde middelen ter quader trouwe hadt in het
„ werck gestelt; maar als hy sag, dat sy by de
„ Gemeente, en sijn bedriegryen by de wel ge-
„ intentioneerde Regenten suspect wierden, waer

,, door ſijne geveynſtheyt, bedrog en quade me-
,, neęs onder de gedaente van oprechtigheydt
,, trouw en goede directie ten toon quamen, en
,, apparent was dat deſelve behoorlijck ſouden
,, gecorrigeert en na merite gehandelt worden,
,, door *ſijn Hoogheyt* die hy met alle ſijne liſten
,, bemerckte, niet langer te konnen buyten des
,, Staets affaires houden, dat hy toen door ſijn
,, ſtaetſucht liever den geheelen *Staet* had willen
,, laeten verlooren gaan, als een weynig van ſijn
,, Hoogmoedige drift laten vallen; dat hy tot
,, dien eynde met den *Koninck van Vranckrijck*
,, ſecretelijck had gecorreſpondeert; dat hy met
,, twee Franſche Miniſters (onder dewelcke ee-
,, nen *Mr. Colbert*, Neef van den Grooten Fi-
,, nancier in Vranckrijck was,) die den geheelen
,, Winter van het Jaer 1671. in den Haeg ten huy-
,, ſe van den Colonel *Mombas* gelogeert en aen
,, 't Huys van den Raedt-Penſionaris alle avonden
,, ter maeltijt getracteert waren, ſecretelijck hadt
,, genegotieert en 't contract geſlooten, op wat
,, wijſe hy deſe Provincien aan haren Koninck
,, ſoude op-offeren, waer by hy aen de Franſchen
,, alles hadt ingewilligt, om ſelve in ſtaet te blij-
,, ven; volgende het Exempel van *Pieter de Me-*
,, *dicis*, die ſulcks dede aen *Karel de VIII. Ko-*
,, *ninck van Vranckrijck*: hebbende hy ſich ge-
,, troost in alles wat hem hier over mocht ont-
,, moeten. Dat hy daer op het verkieſen van een
,, noottaeckelijck Militair Hooft, of Capiteyn Ge-
,, nerael, met de hoognoodige wervingen, tot
,, den optocht van de Vyanden toe, verraderlijck
,, hadt weten op te houden; dat hy vorders den
,, verkooren Capiteyn Generael, ſoodanig had-
,, de beſnoeyt, en de generale directie van de Mi-
,, litie gelaten aen ſoodanige, waer door hy van
,, ongeluckige ſucceſſen te Lande ten vollen ver-
ſeec-

„ feeckert was, dat hy al de Frontier-Plaetsen, „ behalven Maestricht en de Grave, door Malversatie en ontrouwe bestieringe hadde weten te „ houden in soo defectueusen staet, dat geen onder allen behoorlijck konde beschermt worden; maer dat sich veele van de redoutabelste „ Forten op het gesicht van den Vyandt hadden „ moeten overgeven, sonder de minste tegenweer, „ daer hem nochtans voorheen den soberen staet, „ van al de Fortereffen en Magasijnen, door sijn „ infallibile Memorie pertinent bekent was; dat „ hy daer op sijn particulier Interest hadt waer genomen, en seer groote Capitalen na de Bank van „ Venetien en elders heenen geremitteert; dat „ hy groote profijten had gedaen door Penningen „ op 's Lants Comptoiren te beleggen, tegens „ 4 ten hondert, die hy van particulieren tegens „ 2½ of 3 ten hondert selfs hadt gheleent, daer „ voor als pant ter minne overleverende, sijne „ 's Lants Obligatien, met de Keur, om de geleende Penningen ten allen tyden af te mogen „ leggen, met Contante Penningen, of deselve „ met de voorschreven 's Lants Obligatien te betalen, en dat hy daer na sijn Crediteuren 's Lants „ Obligatien in betalinge hadde laten behouden, „ hoewel hy op sommige der selver den Interest „ by anticipatie van eenige maenden alrede sinisterlyck op 's Lants Comptoiren hadde ontfangen. Ja sommige quamen soo verre, dat sy seyden, dat hy naderhandt als onsen *Staet* in het „ grootste perijckel was, hadt geweeten door „ sijn Creaturen te beleten, de uyterste en laetste „ middelen, die tot reddering van het Landt overigh waren: Want dat door sijn directie niet alleen was afgeslagen de presentatie van 't Noorder-quartier, dat sy met 70 duysent mannen „ wilden in 't Velt komen, om den *Staat* te de-

„ fenderen, maar oock haar tweede prefentatie,
„ dat fy 25 duyfent mannen wilden leveren die
„ ter Zee hadde gevaren ; en dat op die wijfe
„ mede te vergeefs was geweeft, de voorflag van
„ den *Heer Lt Admirael de Ruyter*, dat hy met
„ 30 duyfent Zielen die op 's Lants Vloot waren,
„ genegen was om het Vaderlandt te befchermen,
„ te Lande daer hy meer dienft meende te konnen
„ doen als te Water ; als mede dat vruchteloos
„ was geweeft, de aanbieding van de Heeren
„ *Cromom* en *Nieuburg*, Gedeputeerden van hare
„ Hoog Mogende binnen Maeftricht, dewelcke
„ klagende, dat fy die Stadt als een Troetel-kindt
„ moften bewaren, en het echte kindt fien ver-
„ looren gaan, gewillig waren met 1000 dap-
„ pere Soldaten den *Staet* in den hoogften noot
„ te fecundeeren, en by te komen; en eyndelijck,
„ dat hy had weten te beletten, dat onfe Prifo-
„ niers de Guerre, die om 10 guldens rançoen
„ yeder gemeen Soldaat hadden konnen geloft
„ worden uyt de verloorene Steden, daar fy in
„ meferie vergingen, niet wierden gerançoneert,
„ en weder in dienft van het Landt overgenomen,
„ daer men in plaetfe van dic genootfaakt was
„ binnen de Provincien voor drie dubbelde aen-
„ rits gelden onervaren Volck weder aan te
„ nemen.

„ Defe en veel meer andere en flimmer argu-
„ gumenten bewoogen het meeften deel van het
„ volck, om hem *de Wit* alleen te Imputeeren
„ het overgaan van foo veel Plaetfen, en hem te
„ houden voor die geene, die 't geheele Landt aan
„ den *Koninck van Vranckrijck* verraderlijck had-
„ de verkocht. Waarom oock fommige opent-
„ lijck feyden, dat fy wel Turf en Hout wilden
„ verfchaffen, om den Raedt-Penfionaris met
„ fijn Broeder den *Ruart van Putten* te verbran-
„ den;

„ den; en andere hun dienst aanboden, om het
„ Beul-ampt aen hen te bekleden, en selver recht
„ over hen te doen. Maar dese hebben haest hun genoegen gesien, gelijck te hooren staet.

Geen versmadelijck voorteecken van hun val, en voornamentlijck die van den *Ruart*, was het verscheuren van sijn heerlijck Prael-beelt, gelijck het afwerpen van sijn Beelden voor *Ælius Sejanus* was; want soo haest was de Oorlogs verklaring van den *Koninck van Engelandt* tegen dese *Staet* niet bekent gemaackt, en soo haest niet gelesen, wat misnoegen de Koninck over een deel Prael-beelden en voornamentlijck die schoone Schilderye, op het Dordrechtsche Stadthuys opgerecht, schepte, of daar ontstond een groot gemor onder de Gemeente, en tot Dordrecht geraeckte het gepeupel in sulcker voegen gaande, dat het op den 13 Mey 1672. op het Stadthuys vloog, de Schildery daer van af haelde, en in stucken scheurde, dewelcke sy rontsom de Hooftwacht, en het uytgesneden Hooft van den *Ruard* onder de Galg, op de Namen der verlopene Schelmen spijckerde. Schildery van den Ruart verscheurt.

Ook konnen wy niet verby gaan, om dit Vaers, hier als te pas komende, by te voegen.

DE outheyt wort nu kinds, haer luyster is verdwenen,
De WIT stapt alles wat 'er voor hem ging verby,
Dit is een kort begrijp van deugd; sijn Schildery
Daegt all' het marmer uyt van Romen en Athenen.
Dit Hoofd en dese Hand gaf 't Christenrijck de Vrede.
Hoe vreeslick trock hy uyt! hoe lieflick quam hy weer!
Die Karels Schepen brack tot houts-kool, om 't geweer
Tot sachte zeyssens en tot kouters te versmeden.

Ge-

Geluckig Raedhuys, en verheugde galeryen,
Wiens naem dat eeuwig wert door dese Schildery,
Indien gy wilt dat oock de vrede eeuwig zy,
Verciert de Spiegels van ons' Schepen met copyen.

Toelegh op den Ruwart.

Hier op volgde dat in het midden der volgende Maent Juny des nachts omtrent de klocke elf uren 4 Persoonen tot Dordrecht aen het huys van den Ruward quamen kloppen, dewelcke wanneer hen geopent was, seyden, datse den Heer *Ruwart* begeerde te spreecken, en hoewel sy tot bescheyt kregen dat de Heere onpasselijck (want hy was sieckelijck van de Vloot gekomen) en het nu oock ontydig was om yemant toeganck te geven. echter dieper indrongen, en na allen schijn hun driftig voornemen souden hebben in 't werck gestelt, 't en ware yemant van de Huys-genooten achter uyt geloopen was, die de Borger-wagt op het Stadhuys te hulp riep, op wiens aenkomst dese toeleggers sich weg gemaeckt hadden.

Toelegh op den Raedt-Pensionaris.

Maer meerder gevolg had de moetwil van die geene, die het op de Raedt-Pensionaris gemunt hadden. Twee Soonen van den Raets Heer *Jacob vander Graef*, de eene *Pieter* en de andere *Jacob* genoemt, hadden op den 21 Juny met twee andere Persoonen, *Cornelis de Bruyn*, en den Postmeester *Adolf Borrenbach*, tot hunnen huyse des avonts de Maeltijdt gedaen, komende in het wech gaen te samen op den Vyverberg, sagense noch licht in de Vergader-Plaets van de Staten van Hollandt; waer op een van hen lieden seyde, *daer is noch licht in de Vergaderingh, en apparent sal daer mede nog de Raedt-Pensionaris dien schelm en Landtverrader zijn:* Waer by wordende gevoegt, dat het wonder was, dat men hem niet al lang weg gejaegt, of aen kant geholpen had; besllooten sy onder malkander te looten, wie den selven Raedt-

Raedt-Pensionaris eerst sou aantasten, om hem het leven te benemen, en het Landt alsoo van een Verrader te vryen.

Van desen aanvang was de *Bruyn* de beurt toegevallen, doch de Jonge *Jacob vander Graef* had niet mede geloot, en ging te rugge na den Vyverberg. Ondertusschen gingen de drie andere door de Gevangen-Poort met hun zijd-geweer, tot op het Buyten-Hof, alwaer sy van het Binnen-Hof een Flambeau sagen komen, zijnde die dewelcke den Raedt-Pensionaris voor lichte, die met desen toorts door sijn Dienaar gedragen voor, en een Staten Bode met den sack met stucken achter hem, van de Vergadering naer huys ging. Hy komende tusschen de Voor-Poorte en het Schavot (op de selve Plaets daer hy net twee Maenden daer na beneffens sijn Broeder jammerlijck omgebragt is) is een van dese t'Saem-gesworene toegetreden, en heeft den Dienaer met gewelt den toorts uyt de hant gewrongen, en die weg geworpen, terwijl de *Bruyn* den Raedt-Pensionaris met den blooten Degen aentast, en de twee andere de eene den Bode en den andere den Dienaer op de vlucht drijven, na het welcke de outste *vander Graef de Bruyn* tegens den Raedt-Pensionaris te hulp quam.

De Raedt-Pensionaris had na sijn gewoonte een kleynen houwer aen een Satijnen riem op sijn onder kleederen, met het welcke hy sich een langen tijdt dapperlijck verweerde, en hoewel hy een houw in den hals kreeg, geraeckte hy evenwel met sijn Bespringers aen het worstelen, krijgende den outsten *vander Graef* soodanig onder sijn gewelt gebuckt, dat hy in staet was hem met sijn opgeheven houwer dapper te quetsen, en het ware geschiedt, indien de Jonge *Jacob vander Graef* die op het gerucht weder te rugge was gekomen,

niet

niet van achter den slagh had wederhouden: h'er over geraeckte de Raedt-Pensionaris al worstelende onder de voet, hebbende een kuyl en een wonde in het hooft, een steeck in de rechter sijde tusschen de vyfde en seste ribben, en noch een omtrent de juncture van de slincker schouder ontfangen.

De bespringers meenende aldus hun werk te hebben uytgevoert, begaven sich aenstonts in alderhaest aen een kant; maer de Heer *de Wit* sich erger geveynst hebbende als hy was, en nu van sijn bespringers bevryt zijnde, stondt weder op en gingh na sijn huys. *De Bruyn* en de outste *van der Graef* gingen te samen na een seecker huys, alwaer de jonge *vander Graaf* met een Genees-meester quam, om de handt van *de Bruyn*, die gequetst was, te verbinden.

Ondertusschen geraeckte hier over de Haegh overeynde, de Ruyters te Paerde, en de Borgers in 't Geweer, de Bruggen wierden opgehaelt, en de toegangen beset. Men dede seer nauw ondersoeck wie de Werck-meesters van dit stuck waren geweest, en kreegh eyndelijck vermoeden op beyde dese Soons van *vander Graef*, alsso men onder het woelen hun Naem gehoort had. Hun huys dan wierdt van achteren en van vooren beset, en de Jonge *vander Graef* daer verscheyde malen voor by komende van verre, wierdt daer door verhindert aen te bellen: ondertusschen van twee of drie Borgers geraden zynde, sich wegh te maecken, vertoefde sulcks te doen, en wierdt daer over van andere gekent in de Hooft wacht en van daer op de Voor-Poort gebracht, alwaer hy des morgens door den Præsident en Raden van het Hof van Justitie wierdt ondervraeght, voor dewelcke hy de geheele saeck bekende, het welcke de Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt soodanigh

ter

ter harten namen, dat sy het voornoemde Hof ernstiglijck aanbevoolen, het begane stuck ten naeuwsten te ondersoecken, en na de drie gevluchte naerstig om te hooren, en voorts alles aan te wenden, dat de Riguer van het Gerecht, omtrent een daed, in een plaats die soo veylig behoorde te zijn, begaen, mocht vereyschen.

d'Heer Pensionaris sondt de volgende Missive 's anderen daegs aen de Vergadering der Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt.

Edele Groot Mogende Heeren;

Gisteren laet in den avondt tusschen 11 *en* 12 *uuren, komende uyt Uw Edele Groot Mogende Vergaderinge, heeft seker Persoon, my onbekent, myn Dienaer, die met een brandende Flambeau voor uytging, het licht met gewelt uyt de handt gewrongen, en het selve uyt gedaen, en wech gesmeten hebbende, zyn aanstondts op de plaets by het Gericht* 4 *Mans-Persoonen, alle met bloot geweer, my te gelyk aengevallen, en hebben sonder eenige woorden te spreken, eerst soo veel mogelyk na my gesteecken, en daer na my in den hals gehouwen, met de welke ick eenige tyt geworstelt hebbende, ben eyndelyk ter neder gevallen, en heb also groote contusie met een quetsuur in 't Hooft gekregen, daer na weder op geraekt wesende, zyn sy alle te samen door-geloopen, vertrouwende soo het schynt haer desseyn te hebben volbracht, doch hebben my echter maer twee wonden in 't Lichaem geinfligeert, daer van de eene is een steeck in de rechter zyde, tusschen de vyfde en seste Ribbe, en de ander een steek van achteren gegeven, omtrent de juncture van de lincker schouder, mitsgaders 't geene al boven wegens myn Hals en Hooft is gementioneert: de Heeren Doctoren van der Straten en Halvetius, als mede de twee Chirurgyns genaemt de Wilde, die my gevisiteert en verbonden hebben, oordeelen dat geene van alle de*

voorsz.

voorsz. Wonden, voor als noch met het perikel is vermengt, zoo dat ick by provisie reden heb om Godt den Heere te danken, dat die rencontre niet arger afgeloopen is; Zynde ik nochtans niet in state om mijn dienst en functie by Uw Edele Groot Mog: te konnen waernemen, daer van ik mits dien eerbiedelyk versoeke tot beter gelegentheydt en dispositie te mogen blyven gedispenseert; Waer mede Godt Almachtig biddende, Uw Edele Groot Mogende lofelijcke Regeeringe in dese gantsch bekommerlijke tyden met sijn extraordinare Genade te willen bywoonen en zegenen.

Zal ik verblyven,

Ed. Groot Mog. Heeren,

Uwer Ed. Groot Mog. onderdanigen en getrouwen Dienaer,

Was geteeckent,

Johan de Wit.

Hage den 22 Juny, 1672.

Onder dies wenden verscheydene aansienelijcke Lieden alle devoiren by den Raedt-Pensionaris aen, om hem te bewegen den Gevangen het aangevangen werck niet alleen te vergeven, maar oock by de Vergaderinge voor hem te intercederen, op dat hy met een pardon en vergiffenis van haer Ed. Groot Mogende mocht begunstigt werden, gebruyckende deselve persoonen daar toe alle mooglijcke instantien en beweegredenen; maer hy bleef onbeweeglijck, seggende, om het gewicht van de saeck, en het groot gevolg, het Gerecht niet te konnen verkorten, alsο het selve het sijne most hebben, al sou de wereld vergaen: *Fiat Justitia & pereat mundus.*

Hier over was'er dan voor den Gevangen niet overig, als sich aen Godt en het Gerecht op te offe-

offeren, die ſich oock van het begin ſijner gevangenis, tot de uure van het Gerecht toe, met ſoodanigen exemplaire en voorbeeldige boetvaerdigheyt tot Godt gevoegt heeft, dat de Godts geleerden daer genoeg van te ſchrijven en te ſeggen hebben gehadt.

Hem wierdt dan op den 28 Juny, tot verwonderinge en ontſteltenis van veelen, de Doot aengeſegt; en alhoewel van hooger handt (gelijck men ſeggen wil) ſchortinge van de uytvoeringe alleen voor drie dagen wierdt verſocht, heeft evenwel de executie des anderen daegs op den 29 ſijn voortgang genomen. Sijn vonnis wiert op den voor-middag in de Vergadering van het Hof van Juſtitie hem voorgeleſen, zijnde van inhout als volght:

Sententie van den Hove van Hollandt en West-Vrieſlandt, jegens Jacob vander Graef, Gepronuncieert den 29 Junii 1672.

ALſoo *Iacob van der graef*, jegenwoordigh Gedetineerde op de Voor-Poorte van den ſelven Hove buyten pyne en banden van yſere bekent heeft, dat hy op Dinghsdagh voorleden acht dagen, zynde den 21. deſer Maendt Junii, 's avonts ten huyſe van ſijn Vader hebbende gegeten, en met ſijn Broeder *Pieter*, *Adolf Borrenbach*, en *Cornelis de Bruyn*, te ſamen de klocke omtrent half elf uuren uytgegaen zynde, geſien hebben datter noch ligt was in de Kamer van de *Heeren Staten van Holland*, en dat by die occaſie geſeyt is door den voorſchreven *Borrenbach*, dat de Staten nogh vergadert waren, en dat dieshalven daer noch mede was de *Raed-Penſionaris de Wit*; hem uytmaeckende voor een Schelm en een Landt-verrader, voegende daer by, dat men hem behoorde aen kant te helpen, en dat oock 't ſelve by hen luyden opgenomen zijnde, ſy met den anderen hebben geloot wie de

 eerſte

eerste soude zijn die de aggressie soude doen; en dat tot tweemael het lot is gevallen op *Cornelis de Bruyn*, en dat de oorsaeke, waeromme sy voor de tweedemael geloot hebben, is geweest om dieswille, dat sy meynden datter in de eerste reyse abuys was begaen, dat dieshalven oock de voornoemde *de Bruyn*, de eerste is geweest die den *Raedt Pensionaris* geaggresseert heeft, na dat alvoren of door *Borrenbach*, of door de Broeder van hem gevangen de Flambeau uyt de handt van den Dienaer van den *Raedt-Pensionaris* was genomen en uytgedaen? en dat het selve geschiedt is op de plaetse, tusschen de Voor-Poorte en het Schavot, en dat ondertusschen sijn Gevangens Broeder en *Borrenbach*, met de Knechts besigh zijn geweest, en dat een van de Knechts hem op de loop heeft begeven, dat doen sijn Broeder hem Gevangen en *de Bruyn*, die met de *Raedt-Pensionaris* besigh waren, te hulpe is gekomen, dat als doen de *Raedt-Pensionaris* onder de voet is geraeckt, en dat sijn Gevangens Broeder op het Lijf van den *Raedt-Pensionaris* is gevallen, en dat hy Gevangen, doen hem een quetsure met zijn Mes in sijn Schouder heeft gegeven, 't welck hy naderhandt heeft wegh geworpen, en dat hy sijn Degen niet en heeft uytgetrocken, om dat hy die niet van doen hadde, maer dat het selve Rapier in de rebouille uyt de Scheede is gevallen, dewijl hy te wijdt was, zijnde de selve die hem op de Voor-Poorte is vertoont; en het selve gedaen hebbende, dat sy gesamentlyck sijn heen gegaen, sonder dat hy Gevangen eenige Menschen vernomen hadde; dat hy gene redenen weet, waeromme hy 't selve Feyt heeft helpen perpetreren, als om dat hy van Godt verlaten was. Dat hy Gevangen, vermits den voornoemden *de Bruyn* in sijn handt gequetst was, verzocht is, om te gaen, gelyck hy oock gedaen heeft, na eenen Doctoor *Breugel*, woonende in de Molestraet, ten eynde hy eens ten huyse van *Levijn van Dijck*, woonende alhier by de Luytersche Kerck, wilde komen, en dat hy met den voornoemden *Breugel* aldaer zynde gekomen, de selve als doen het Verbandt aen de voornoemde *de Bruyn* heeft gedaen; Dat hy de sack

met

met stucken, den *Raed-Pensionaris* afgenomen, ten Huyse van den voornoemden *Levyn* wel heeft gesien, alwaer sijn Broeder, en de voornoemde *de Bruyn* hare retraite hadden genomen, maer dat hy niet en weet by wien de selve sack genomen is, en dat hy aldaer een Mantel van den voornoemden *Levijn* heeft genomen, die hy omgehangen heeft, met de welcke hy oock geapprehendeert is. Alle 't welcke zynde saken van seer quade consequentie, die in een Landt van Justitie niet en behooren geleden, maer anderen ten exemple gestraft te werden. *SOO IS 'T, dat 't voorsz. Hof*, met rijpe deliberatie van Rade doorgesien en overwogen hebbende, alle 't gene ter materie dienende is, doende Recht in den name en van wegen de *Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslant*, verklaert heeft, en verklaert midts desen den voorsz. Gevangen begaen te hebben *Crimen læse Majestatis*, Condemneert hem midts dien gebracht te werden ter plaetse, daer men alhier gewoon is Justitie te doen, en aldaer geëxecuteert te werden met den Zwaerde datter de doodt na volght, en verklaert alle zijne goederen geconfisqueert.

Gedaen in den Hage by de Heeren en Meesters *Adriaen Pauw*, Heer van Bennenbroek, Præsident; *Albrecht Nierop*; *Willem Goes*, Heere van Bourchorstenburgh; *Cornelis Fannius*, Heere van Oudt-Haerlem; *Fredrick van Lier*; *Cornelis Baen*; *en Matheus Gool*, Raeds-luyden van Hollandt, en gepronuncieert op de Audientie van de Rolle, *den 29 Iuni*, 1672.

In kennisse van my

ADRIAEN POTS.

Hy dit vonnis ontfangen hebbende, heeft sijn Rechters seer eerbiediglijck gegroet, en is soo na de plaets van het Gerecht gegaen, (zijnde de Valbruggen in den Haeg niet alleen, maer oock de Poorten tot Delft, Rotterdam en Leyden beset, het schavot met Ruyters, en de toegangen door de

Borgers beset) alwaer hy met hulp van de Bedienaers des Woorts een kort gebedt gedaen hebbende, niet sonder mishandelingh den doot gesmaeckt heeft.

Nieuwe onrust onder de Gemeente.

Maer alhoewel nu *Sijn Hoogheyt* tot de hoogste Ampten gevordert was, wilde het Volck evenwel noch niet rusten, maer oordeelde dat die geene in welkers weerwil *Sijn Hoogheyt* verkoren was, noch in de Regeeringh zijnde, niet souden nalaten den selven *Syne Hoogheyt* over al dwars te setten, of sijn handelingen en daden te denigreren en qualijck af te malen, en wilde daerom de Regeeringh verandert, en die van de Loevesteynschen aenhang daer uytgeset hebben; daer op veel Pasquillen en Schimp-schriften op deselve, en voornamenlijk den Raedt-Pensionaris voor den dagh quamen; waer over sich deselve genootsaeckt vant sijn beklagh by *Sijn Hoogheyt* te doen, besonderlijck om dat hy beschuldight wiert, *de secreete correspondentie Penningen niet wel bestiert, en de Legers van den Staet niet na behooren versorgt te hebben.* Op welk sijn beklag Hooggemelte *Sijn Hoogheyt* aldus geantwoort heeft:

Mijn HEER:

ICk hebbe t'zyner tyt wel ontfangen uw Ed: Missive van den twaelfden deses, en het Pasquil daer nevens gevoegt; Ik soude niet naergelaten hebben daer op eerder te antwoorden, indien myn veelvuldige occupatien my daer in geen beletsel gedaen hadde; ik kan Uw Ed: wel verseekeren, dat ik by my altoos hebbe veracht uytstroyselen, die op die manier ware gedebiteert, alhoewel ons Luyden, en ik selfs door Pasquillen, blauwe Boekjes, en diergelyke nieuwigheden hebbe moeten lijden, en dat die in ons reguarde met een groote Licentie en smaek zyn gedissimineert en gerecommandeert geweest.

Op

Op de twee Positiven in de voorsz. Uw Ed: Missive vervat, rakende eerstelyk de penningen van de Secrete Correspondentie by Uw Ed: gemanieert: En ten tweeden de weynige sorge die Uw Ed: zoude hebben gedragen voor het Leger te Lande; kan ik Uw Ed: niet anders antwoorden, als dat van de eerste Positiven gantsch geen kennisse in't minste en hebbe, en dat de Heeren Gecommitteerde Raden, als Uw Ed: wel remarqueert, daer omtrent het beste getuygenisse konnen geven;

Maer wat het tweede aengaet, zoo en mag en derve daerom oock niet twyfelen of u UEd: zal alle zorge hebben gedragen dat de Legers van den Staet, soo te Water als te Lande, zoo veel naer gelegentheyt van tyden en saken heeft konnen geschieden, in postuer zijn gebracht, om den Vyandt te mogen resisteren. Doch Uw Ed: kan licht begrypen dat het my onmogelyk is te particulariseren, wat aen't Leger te Lande heeft gedeficieert, en wat zorge tot suppletie van de zelve defecte gedragen is, of op zyn tyt hadde konnen en moeten gedragen worden, of aen wie hetzelve mag hebben gemanqueert, door dien ik in desen seer Calumnieusen en ongeluckige tijden, door seer veele saken worde gedestraheert, en mitsdien my het ondersoeck van gepasseerde saken soo weynigh als het mogelyk is, mach bekommeren, en midtsdien de justificatie die Uw Ed: in de voorsz Missive van my desidereert, beter gevonden zal konnen werden uyt de actien van voorzorge, die by Uw Ed: zijn gedaen. Ik wenste andere gelegentheyt te hebben om te konnen betuygen, dat ik ben.

MYN HEER,

UEd: Dienstwillige Vrient

G. H. PRINCE d' ORANGE.

In's Gravenhage den 22 July, 1672.

De *Heer de Wit* sich willende ten vollen van dese blaeme suyveren, sandt terwijl hy noch aen sijn wonden onpasselijck was, een Memorie aen de Heeren Staten van Hollandt, van inhoudt als volgt:

Edele Groot Mogende Heeren;

HEt ingeleyde Pasquil my door yemant van mijne Domesticque toegebracht zijnde, alhoewel ick altyts daer heenen hebbe geinclineert dat men diergelijke Calumnien en Verdigtselen niet beter kan doen verdwynen en verydelen als met de selve simpelijk te veragten, en die sig geensints aen te trecken, dewijle nogtans in't selve Pasquil insflueert een feyt of positif, namentlijk, dat ik geduerende den tijdt van mijne bedieninge, groote sommen van Penningen jaerlyks tot het onderhouden van Secreete Correspondentien soude hebben getrokken, en daer mee ontrouwelyk gehandelt, het welk ik bemerke dat stoutelijcke en asseurantelijck voortgeseyt werdende, by veelen ingressie of geloof vint, voornamentlijk op't fondament, dat by zoo verre het voorschreve geposeerde feyt niet waer mogte zijn, het contrarie van dien wel soude werden aengewesen; En nademael ook selfs veele Regenten composerende de Ordre van de Ridderschap en de respective Vroedtschappen in de Steden, voornamentlijk die geene die het Collegie van de Heeren Gecommitteerde Raden noyt bekleet hebben, onbewust konnen zijn, of ick ter sake van de voorschreve Secreete Correspondentien oyt eenige en hoedanige maniantie van Penningen of directi mogen hebben gehad, zo hebbe ik in dese gelegentheyt dat ik, mits de Quetsure in mijne Missive van den 22 der voorlede Maent vermelt, en een kleyne indispositie de selve noch accompaignerende, my niet Persoonelijk in de Vergaderinge van uw Edele Groot Mog. op't voorsz. geposeerde feyt in oprechtigheyt en waerheyt by desen schriftelyk

te

te berichten, dat de Heeren Gecommitteerde Raden my in den aenvang van myn bedieninge, naer't exempel van myne Voorzaten, eenige Penningen tot verval van de onkosten der Secrete diensten en correspondentien hebbende willen in handen stellen, ook na myne memorie gedraegt, eer en bevoorens de ordre en forme daer omtrent zedert geobserveert uyt gedagten en in practijcque gebracht was, albereyts eenige weynige penningen ten dien fine in hande gestelt gehad hebbende, ik die sake by mijn selven nader overwegende, en van dien tijt af al reflectie makende op den suspicieusen aert van dese Natie, en my met het maniement van Gelt geensints willende chargeren, daer op eenige andere ordre en forme uytgedacht hebbe, die ook van die tijt af tot nu toe geobserveert is geworden, in maniere als hier onder particulierlik zal werden verhaelt, zodanig dat ik van omtrent den aenvang van mijne bedieninge, noyt eenige penningen tot Secreete Correspondentien of anderzints hebbe begeren t'ontfangen of te manieeren, en zulks ook in alle de zelve tijdt noyt eenige sommen ten dien fine ontfangen of gemanieert hebbe, so als de Heeren Gecommitteerde Raden zoo wel die jegenwoordig in bedieninge zyn, daer van oock eenigen het Collegie meermalen bekleet hebben, als die gene die voor desen geduerende de voorschreve tyt in't Collegie Sessie gehad hebben (buyten welker Gecommitteerde Raden expresse Resolutie en Ordonnantie gene penningen uyt-gegeven of aen eenige Ontfangers in rekeninge geleden konnen of mogen werden) en voorts alle andere door welkers handen de depesches of de Penningen selfs souden hebben moeten passeeren, des haer tot nader satisfactie en gerustheyt geverght werdende, alle eenstemmelyk in opregtigheyt en waerheyt sullen moeten verklaren, dat ik, hares wetens, geduerende den tyt van haer luyder respective bedieningen, noyt eenige penningen tot Secrete diensten of Correspondentien ontfange of gemanieert hebbe, maer

is het met de voorz. ſake ſoodanig gelegen, dat tot de Secrete dienſte en Correſpondentien geaffecteert en in den ordinaris Staet van Oorloge tot laſte van deſe Provincie uytgetrocken, is geweeſt een Poſt van 2000 Caroli guldens ter maent, makende 24000 guldens in het Jaer, van welke ſomme voor een gedeelte gediſponeert is geworden by haer Hoog. Mog: of Commiſſariſſen van de ſelve tot eenige Secrete beſoignes geauthoriſeert, ſomwylen ook wel, dog ſelden. by U Edele Groot Mog: ſelfs. en voorts voor een gedeelte by de Heeren u Edele Groot Mog. Gecommitteerde Raden; en zijn de voorſz ſecrete Cerreſpondentien, voor ſoo veel de ſelve aen de gemelte Heeren Gecommitteerde Raden toe betrouwt zyn geweeſt, ſodanig gedirigeert geworden, dat de Perſonen tot uytvoeringe van de ſelve by 't Collegie of by Commiſſariſſen van 't ſelve of ook wel ſomwijlen by my door laſt van 't Collegie gediſpicieert en uytgevonden geweeſt zynde, met de ſelve is geconvenieert, of oock wel by Reſolutie van 't Collegie vaſt geſtelt wat de ſelve Correſpondenten voor de moeyte van hare Correſpondentien, mitsgaders voor de Reyskoſten, Teer-koſten, Vacatien en alles anders niets uytgeſondert, ſouden komen te genieten 's daegs, 's weeks, 's maendts, of ook wel jaerlyks, in gevalle te gemoet gezien wierde dat haren dienſt een lange tyt gebruykt ſoude werden, dat 't ſelve alſoo voorgegaen zynde aen de voorſz Correſpondenten of aen die gene die van deſelve alhier daer toe waren verſogt, gelaſt of geauthoriſeert, ter handen geſtelt zijn de Ordonnantien of Acten van uytgave, ſo die genoemt worden, over de ſommen die zy-luyden van tijt tot tyt hadden verdient, mitſgaders ook over de penningen die men ſomwijlen goet gevonden heeft haer by avance of anticipatie ter handen te ſtellen, op welke Acte van uytgaeven den Ontfanger Generael aen de voorſz Correſpondenten of hare Geauthoriſeerden als vooren, de Penningen van tydt tot tijt aengetelt heeft, welke Ordonnantien en

Acten

Acten van uytgave ook noyt anders als op voorgaende Resolutie en ordre van de Heeren Gecommitteerde Raden gedepecheert, en dan noch wederom by de drie Heeren van Collegie onderteekent geworden zyn, behalven dat ook daer van noch eenige Jaren herwaarts door de Secretaris in een secreet Register Resolutie geextendeert is, met uytdruckinge van de Namen der gener tot welker behoeve de voorsz. Ordonnantien of Actien van uytgaven werden geslagen; En meyne ik, naer een grossiere overslag, uw Edele Groot Mog. wel te konnen verseekeren, dat die penningen t'mijnen by desen of met mijn kennisse by de Heeren Gecommitteerde Raden geresolveert zijn uytgegeven te werden, of uytgegeven zijn tot secrete diensten of Correspondentien geen 6000 guldens jaerlijks, 't eene jaer door 't ander gereekent, sullen komen te bedragen; In voegen dat ik, volgens de ordre van 't Collegie, wel doorgaens hebbe gehadt de last en directie over de voorsz. Correspondentien, soodanig dat ik de Correspondenten; volgens goetvinden van de Heeren Gecommitteerde Raden, van tydtot tyd voor haer vertreck by monde, en vervolgens by Brieven, hebbe geinstrueert wat haer te doen stont: Dat ook de Brieven van de selve secrete Correspondentie doorgaens aen my zijn geaddresseert geworden, maer dat ik, geduurende alle de voorsz. tijdt, noyt heller of penning ter sake van dien door myne handen hebben willen laten gaen, en dien volgens ook noyt heller of pennig ter sake van dien, door mijne handen gegaen is; Alle 't welke in opregtigheyt en waerheyt zyn gewisse en Conscientie verklaert en betuigt die gene die is en altydt sal blyve.

Onderstont

Uwer Ed. Groot Mog. onderdanigen en getrouwe Dienaer,

Was geteeckent,

Johan de Wit.

Hage den 20 July, 1672.

Waer op gedelibereert zijnde, is goet gevonden en verstaen, dat d'Heeren Gecommitteerde Raden nochmaels, ingevolge van voorgaende Resolutie van date den 12 deses, sullen werden versocht en gelast, gelyck deselve versocht en gelast werden mits desen, by een Acte te verklaren, of den voornoemden Heere Raedt-Pensionaris, haares wetens, eenige penningen tot Secrete diensten en Correspondentien ontfangen heeft.

Verklaringe van de Gecommitteerde Raden, wegens de selve Correspondentie-penningen.

Saturdagh den 23 Iulii, 1672.

IS ter Vergaderinge gelesen sekere Verklaringe by de Heeren Gecommitteerde Raden, in gevolge en tot voldoeninge van haer Edele Groot Mog: Resolutien in datis den twaelfden en twintighsten deser loopende maendt respective gedaen en gegeven, nopende het Maniement van Secrete Correspondentie-penningen, in voegen en manieren als deselve hier volgt geinsereert.

DE Gecommitteerde Raden van de *S*taten van Hollandt en West-Vrieslandt, omme te voldoen de begeerte en vrage van haer Ed: Groot Mog. vervat in der selver Resolutie van den twaelfden deser loopende maent verklaren niet te weten dat den Heere Raedt-Pensionaris *de Wit*, geduurende den tijdt dat de selve Gecommitterde Raden respectivelyck in haer Edele Groot Mogende Collegie sessie gehadt hebben, eenige penningen tot Secrete diensten en Correspondentie ontfangen heeft. Gedaen in den Hage onder het kleyne Zegel van den Lande, by alle de Heeren haer Ed. Mogende Collegie composerende; den Heere van *Swyndrecht*, om de Verwandtschap met de Raedt-Pensio-

Pensionaris, buyten gestaen hebbende, den 22 Junii 1672.

Onderstond

Ter Ordonnantie van de Gecommitteerde Raden.

En was geteekent

SIMON van BEAUMONT.

Waer op gedelibereert zynde, is goedt gevonden en verstaen dat de voorsz. Verklaringe gesonden zal worden aen den Præsident en Raden van den Hove, omme te strecken tot der selver narichtinge.

Accordeert met de voorsz. Resolutien,

De Gemeente bleef echter in verwachtinge, dat *Syn Hoogheyt* een algemeene veranderingh in de Regeeringe sou hebben aengestelt, maer het scheen voor als toen geen tydt daer toe, echter wilde het Volck daer mede deur, en gingh daer over te werck. De handelingen en oproerighe bewegingen hier van, worden in de Geschichtboeken gesien. Als mede de veranderinge die door *Syn Hoogheyt* uyt kracht van sijn Commissie in de Regeering gemaeckt is. De tijdt van onse Mannen hun leven, wil sich soo verre niet strecken: *& ultra mortem nihil in illos.*

Maer de *Heer Raedt-Pensionaris*; zynde nu weder van sijn wonden genesen, en sijn Kerck-gank gedaen hebbende, gingh *Syn Hoogheyt* over sijn bevorderingh geluck wenschen. Maer hy vorder siende het verloop der Hollantsche saecken, ging (als geen redderingh daer aen siende) in de Vergaderingh van de Edele Groot Mog. Staten van Hollandt en West-Vrieslandt, alwaer hy eerst by monde, en daer na by geschrifte, de volgende voorstellingh heeft gedaen.

Edele

Edele Groot Mogende Heeren;

OP den 30 der voorlede Maendt, zyn 19 Jaren verlopen geweeft. federt dat ick in defe Vergaderinge als Raed-Penfionaris van den Lande van Hollant en Weft-Vrieflandt; naer ordre en gewoonte, voor de eerfte mael ben beëdight; in dien felven tydt van 19 Jaren zyn den Staet veele fware Oorlogen en andere calamiteyten overgekomen, die alle onder Godes genadigen fegen, meeft door de liberale confenten en furniffementen van U E: Ed: Groot Mog. midtfgaders door der felver conduite en couragie geluckelyck fijn gefurmonteert en ten eynde gebracht. Het is U Edele Groot Mog: of immers die geene van de felve die defe Illuftre Vergaderinge doorgaens by gewoont hebben, ten beften bekent met wat yver en arbeydt, ook hoedanige voorflagen en wel gepræpareerde Concepten, ick al over veele jaren gelaboreert hebbe om te vermyden en te detourneren de occafien van misverftanden en verwyderinge met de jegenwoordige feer machtige Vyanden van den Staet, niet fonder iterative reprefentatie van de groote bekommerniffen en fwarigheden van applicatie der noodige remedien, by vervolgh van tyden uyt de felve verwyderingen ftonden te verwachten; maer het heeft Godt Almachtigh naer zyne onbegrypelycke, doch niet te min heylige beftieringe, gelieft de fake al van langer handt meer tot apparentie van 't uytberften der jegenwoordigen Oorlogh te doen vervallen, foo dat oock de tydt en gelegentheyt eenigermaten daer is geweeft, om den Staet in 't Generael, en voornamentlyck mede de Provincie van Hollandt en Weft-Vrieflandt in 't perticulier ten beften te ftercken, midtsgaders om al 't gunt tot tegenweer konde dienen naer vermogen te verforgen, met wat applicatie, en aendringende Propofitien ick de Leden van defe Vergaderinge, en oock de andere Provincien ter Generaliteyt daer toe geëxhorteert en gebeden hebbe, fullen de Notulen van de Heeren de deliberatien alhier en ter Generaliteyt van tyt tot tydt by gewoont hebbende, foo wel als haer memorie konnen getuygen; En alhoewel Uw Ed. Gr. Mo. oock

alle

alle goede voorsorgen hebben gedragen, met soodanige promptitude als het mogelyck is geweest, in een Lichaem gecomposeert uyt soo veele Leden, en van soodanigen constitutie, dat het meerder en eerder door de persuasie van de præsente en uytterste necessiteyt, als door eene tydige vermaninge, alleenlyk op een toekomende doch wel voorsiene swarigheydt gefondeert, gewoon is gepermoveert te worden, soo heeft het nochtans Godt Almachtigh in sijnen Troon, soo 't schynt, geliest den Staet te laten overkomen de desastres en calamiteyten waer inne het Landt sich jegenwoordigh geinvolveert vint, en dat op eene wijse die onbegrypelyck is, en so subitelyck, oock met soo weynigh tegenstandt, dat de posteriteyt reden sal vinden om 't selve niet te konnen gelooven.

En nademael dese calamiteyten en subite desastres de gemoederen van de Gemeynte, en van alle de Inwoonderen van 't Landt, nevens een generale schrick en tremeur, hebben doen opvatten eene sinistre impressie van hare Regenten, en voornamentlyck van die gene die boven anderen eenigh bewindt of bestier gehad hebben, van welcke sinistre impressie ick myn persoon (alhoewel geen Regent, maer alleenlyck een Dienaer zynde, naer de mate van 't beleydt of bestier der saken dat aen de voorsz. myne bedieninge vast is, of liever dat by veelen, door orkunde gemeynt wort, daer aen vast en by my gebruyckt te wesen, jegenwoordigh met soodanigen portie vinde overstolpt, dat ick in goeden gemoede niet anders kan oordeelen, of de continuatie van den voorsz. mynen dienst als Raedt-Pensionaris soude aen de gemeene saecke ondienst toe brengen, ten opsichte het buyten controversie, seker is, dat de Resolutien van Uw Ed: Gr: Mog: die by continuatie van de voorsz. myne bedieninge, souden werden genomen, en door myne Penne komen te passeren by de Gemeente die aengenaemheydt, en by gevolge ook die faciliteyt en promptitude in de executie niet souden vinden, als het voor den dienst van 't Lant wel is vereyscht; weshalven ick geoordeelt hebbe niet alleenlyck sonder ondienst, maer selfs met

met dienst van den Staet, aen Uw Ed: Groot Mog: te konnen en te mogen versoecken, gelijck ick in alle onderdanigheyt en eerbiedigheyt versoecke by desen, dat het Uw Ed: Groot Mog: goede geliefte wesen moge, my van de voorsz. Bedieninge goedertierentlyck te dispenseren, en dimitteren: Uw Ed: Groot Mog: in 't generael, en alle de Leden van dese Illustre Vergaderinge in 't particulier ten hooghsten bedanckende voor de goedertierentheyt en 't faveur, my in verscheyde gelegentheden bewesen, insonderheydt mede over en ter sake dat het U Ed: Groot Mog. gelieft gehad heeft my op den sesten Augusti 1658. en by renovatie op den vyftienden September 1663. en noch wederom op den vytienden September 1668. te begunstigen met eene Acte, waer by aen my vergunt en gegeven wordt de faculteyt, om, naer expiratie van mynen vyf jarigen dienst, of oock te vooren, in cas middelerwyle den dienst by my soude mogen komen verlaten te worden, sessie te mogen nemen in een van de Hoven van Justitie by my als dan te verkiesen, daer van ick my, by goedertierene dimissie van Uwe Edele Groot Mog: als boven onder der selver wel nemen, in den Hogen Rade soude bedienen. En alhoewel het Uw Ed. Groot Mog. gelieft heeft daer by te voegen dat in 't voorsz. geval aen my geassigneert sal worden, gelyck van doen af aen geassigneert wort soodanigen rang onder de Heeren Mede-Raden als bevonden wordt by voorige Resolutien aen de Heeren Raedt-Pensionaris *Cats*, en anderen, toegestaen te zyn, en dat dienvolgende de sake in dier voegen sal werden geconsidereert en op genomen, als of ick sedert de bekleedinge van de Functie als Raedt-Pensionaris, en van den aenbeginne van dien, zynde geweest den dertighsten July 1653. de voorsz. Plaetse effectivelyck en metter daedt bekleedt hadde; soo en kan ick echter de sake gecompasseert zynde, naer de rechtmatigheyt daer mede alle Uw. Ed. Groot Mog. Actien en Decreten gaen geaccompaigneert, niet anders begrypen, dan dat myne Sessie in de gemelten Hoogen Raet niet naer den dag van den aenvang myner

ner eerfte bedieninge , dat is naer den voorſz. dertigſten july 1653. maer naer den date van de voorſz. Reſolutie, dat is ſedert den ſeſten Augusti 1658. gereguleert zal moeten werden, immers ſoude ick het ſelve, voor ſoo veel my aengaet, rechtmatigh vinden , en dienvolgende oock verſoecken, dat om aen niemandt yets te vergen 't gunt eenige hardigheyt impliceert, Uw Ed: Groot Mog. in 't voorſz cas myne Commiſſie als Raedt in den hoogen Rade niet naer den date van den dertighſten July 1653. maer naer die van den ſeſten Augusti 1658. gelieven te doen opmaken; Waer op ſoo wel als op de voorſz. myne verſochte dimiſſie Uw Edele Groot Mogende goedertierene diſpoſitie verwachten ſal, die gene die is en altydts ſal blyven.

Uw Ed. Gr. Mog. onderdanige en getrouwe Dienaer,

Was geteeckent

I. de Witt.

Waer op in 't afweſen van de gemelte Heere Raedt-Penſionaris ghedelibereert zynde , hebben haer Ed. Groot Mog. 't verſoeck by de voorſz. Propoſitie gedaen, ingewilligt, en dienvolgende den voornoemden *Heeren de Wit* van 't voorſz Raedt-Penſionaris-ampt ghediſpenſeert, ontſlagen , en bedanckt , gelyck deſelve daer van gediſpenſeert, ontſlagen en bedanckt werdt by deſen; En wat de Seſſie in den gemelten Hoogen Rade belangt, is verſtaen en gereſolveert, dat de ſelve in gevolge van 't voorſz. geproponeerde , gereguleert ſal werden, even en in ſulcker voegen als of den voornoemden *Heere de Wit* de Raedts-plaetſe in den ghemelten Hoogen Rade van den voorſz. ſeſten Augusti des Jaars 1658. en niet van den voorſz. dertigſten July 1653. bekleedt hadde , invoegen dat hy in rang gheplaetſt ſal werden naer de Heeren Raden, die voor date van den voorſz. ſeſten Augusti 1658. in den ghemelten Rade Seſſie gehadt hebben, en voor de Heeren Raden die naer den ſelven dagh in den voorſz. Raedt zyn gekomen; daer van den Præſi-

dent

dent en Raden van den Hoogen Rade over Hollant en West-Vrieslandt by aanschryvinge kennisse sal werden gegeven, om haer daer naer te reguleren, en voorts allen den genen die het aengaen mach, zo in den Hoogen Raedt als daer buyten te doen reguleren als naer behooren. En is naer het nemen van de bovenstaende haer Ed. Gr. Mog. Resolutie aenstonts den innehoude van dien, aen den gemelten *Heere de Wit*, ten selven eynde wederomme in de Vergaderinge verscheenen zynde, bekent gemaeckt.

Accordeert met de voorsz. Resolutien.

Aldus is hy vansijn Ampt ontslagen, maer wat aengaet sijn sittingh in den Hoogen Raedt (alsō over den Rangh eenig geschil ontstondt, en de Heeren van Zeelandt daer mede tegen hadden) is hy in die Vergaderingh noyt verscheenen.

Maer nu begint het met onse Heeren na het verderf te loopen, het welcke by den Heer *Ruward van Putten* sijn aenvangh genomen heeft. Wy sullen dit alles als saecken van gewigt, voorstellen.

Ons tegenwoordig voornemen is, om kortelijck en na waerheyt te verhalen, hoedanig sig de saecken ontrent den Persoon van *Willem Tichelaer* Mr. Chirurgijn tot Piershil ter eenre, en Mr. *Cornelis de Wit Ruwaerd van Putten* ten andere zyde, desen Jare 1672, hebben toegedragen. Doch om met ordre tot het vertoog deser saecken toe te treden, sal niet ondienstig zyn, dat wy ons eerst een weynig inlaten, tot de beschryvinge van d'afkomst, en Persoon vanden gemelten *Tichelaer*, mitsgaders d'occasie en middelen aenmercken, als een præperatoir, om te komen tot de saecken ten principalen.

Eerstelyck dan soo is den voornoemden *Willem Tichelaer* geboortigh uyt den Dorpe van Out-Beyer-

Beyerlant, out ontrent 30 jaren, wel geproportioneert van persoon, van meer als middelmatige lengte, reckelijck en openhertig van humeur, eenvoudig en beleeft van ommegang, een liefhebber der ware Gereformeerde Religie : Ende voorts met alle soodanige qualiteyten begaeft, als men in een eerlijck jong man soude kunnen requireren. Zijnde sijne Ouders, Broeders, en verdere Bloetverwanten seer eerlijcke luyden, en ter goeder naem en faem staende by al de Werelt; gelijck oock deselve meest alle, soo Politycke, als Kerckelijcke functien met goede reputatie bedienen. Welcke gemelde Ouders, haren Soon *Willem Tichelaer*, van sijne eerste jongelingschap af hebben geappliceert gehadt tot de konste der Chirurgie : in welcke exercitie den voorseyden *Tichelaer* in tijdt en wylen soo verre is geavanceert, dat hy eyndelijck van voornemens is geworden sijn Domicilium vast te stellen binnen den Dorpe van Piershil, omme deselve practijck als Mr. Chirurgijn aldaer te exerceren.

Edoch alsoo de Vrienden van den voornoemden *Ruwaerdt*, in seecker vertoog, of consideratien aen den Ed: Hove van Hollandt geëxhibeert, ten tijde dat beyde de bewuste persoonen op de Voorpoorte van den selven Hove waren gedetineert, over seeckere conspiratie tegens den Persoon van sijn Hoogheyt *den Heere Prince van Orangien*, hebben gelieven voor te geven, en malitieuselijck te prætexeren ; Dat den voornoemden *Willem Tichelaer* met een particulieren haet en vindicte tegens den voorsz. *Ruwardt* soude ingenomen zijn geweest, ter saecke van dat hy *Tichelaer* voornoemt, by Leen-mannen van *Putten* omtrent seeckere procedueren, gelijck naderhandt alhier breeder sal getoont worden, was gecondemneert geworden : In welcke saecken

 noch-

nochtans den voornoemden *Willem Tichelaer* noyt soo onervaren is geweest, dat hy soude hebben gesustineert, dat den *Ruwardt* behoorden geimputeert te werden, 't gunt by Mannen van Leen t' onrechte was gecommitteert.

Zoo dat hy *Willem Tichelaer* voor eerst, heyliglyk en oprechtelijck verklaert, noyt eenige den minsten particulieren haet ofte vindicte, directelijck nochte indirectelijk, ontrent den voornoemden *Ruwardt* gedragen ofte gehadt te hebben: te meer alsoo den gemelden *Ruwart* noyt eenige redenen van offensie aen hem *Tichelaer* in eenigerhande manieren en heeft gegeven ofte betoont gehadt.

Niet te min soo hebben de voornoemde Vrienden van den gemelden *Ruwardt*, bouwende op soo een malitieus en abusijf fondament om de Werelt de oogen te verblinden, in sulcker voegen gelieven te ageren, als of hy *Tichelaer* de grootste vyandt van de gantsche Werelt soude geweest zijn van den Persoon van den gemelden *Ruwardt*. 't Welck nogtans onwaerachtig is, en met geen sufficante redenen ter werelt, oyt waerschijnelyk in hem *Tichelaers* presentie, soude kunnen geprobeert worden.

Boven dit alles soo hebben de meergedachte Vrienden van den voorsz. *Ruwardt* noch daer benevens getracht gehadt, den selven *Tichelaer* met verscheyde abusive middelen en onnutte positiven schandelijck te calangeren, ende waer 't mogelijck hem by alle de Werelt verdacht te maken, en voor een vagebont te doen passeren: Soo dat wy dan voor eerst noodich achten alle onpartydige Liefhebbers der waerheyt, en oprechte Patriotten onses lieven Vaderlandts, die als noch van de rechte kennisse der saecken mochten ignoreren, de oogen te openen, en eenvoudichlijk

aen

aen te wysen de sinistre menées en loose vonden, die de voornoemde Partyen ontrent den Persoon van den voornoemden Tichelaer hebben gemachineert gehadt.

De middelen dan, die de gemelte Vrienden van den voorsz. *Ruwardt* tot nadeel van den voornoemden *Tichelaer* hebben gelieven te usurperen en op te raepen, bestaen voornamentlyk in dese drie pointen. Voor eerst, dat hy *Tichelaer*, een ongehuwelijkt Jonchman zynde, gelijck hy als noch is, genegentheyt heeft gekregen gehadt tot seker jonge Dochter, genaemt *Janneken Ewouts* die hy getracht heeft door onbehoorlijcke middelen, soo sy seggen, te obligeren om met hem te trouwen, en daerom alle mogelijcke devoire in't werck gestelt, om de selve Dochter daer toe te persuaderen. Ten anderen, dat den selven *Tichelaer* een Dienstmaecht gehadt hebbende, met name *Cornelia Pleunen*, van de welcke hy *Tichelaer* aengesproocken zijnde om de huur ter somme van vier-en-twintig guldens, waer op sy bekende alreets te vooren ses guldens ontfangen te hebben; hy aen deselve Dienst-maecht een reeckeninge heeft ingebracht ter somme van twee-en-dertich gulden, ter saecke van verscheyde Kuren, Aderlatinge, en remboursement van Medicamenten, ontrent deselve Dienst-maecht, gedurende den tijt van vier achter-een-volgende Jaren, in verscheyde voorvallen, en occasien geappliceert. Ten derden, dat den selven *Tichelaer* ten respecten van twee Persoonen, namentlijck den Heer van Piershil en den Schout van den selven Dorpe, by Leen-mannen van Putten was gecondemneert, tot honorabele en profitable reparatie van Injurien.

Welcke voorsz. clangen de Partyen van den voornoemden *Tichelaer* soodanich hebben getracht

te exaggereren, dat sy verhoopten deselve suffiçant te sullen zijn, om den voorseyden *Tichelaer* uyt den rang van eerlijcke luyden te secluderen, en alle estime van gelove te benemen. Doch sullen op allen kortelijck en rondelijck antwoorden, voor soo veel wy sustineren 't selve beantwoordens waerdig te zijn, ofte niet, als zijnde een deel onnosele en opgeraepte piquedillen, om door dusdanige broose vygebladeren hare schaemte en schanden te bedecken. Soo stellen wy dan voor eerst aen 't oordeel van de gantsche Werelt, wat een Jongman komt te pecceren, die een Dochter uyt goeder deugt beminnende, tot sijne liefde soeckt te bewegen: niet uyt vuyle en onkuysse liefden, maer om de selve te pretenderen tot sijn wettige Huys-vrouw; gelijck oock deselve Dochter alrects met hem *Tichelaer* genoegsaem geëngageert was, 't welck sy door oproyinge van hare Vrienden naderhandt heeft gelieven te ontkennen; alsoo alles ter goeder trouwe, alleenlijck met woorden, sonder uytterlijcke Panden was gepasseert. Hy *Tichelaer* niet te min met oprechte liefde en toegenegentheyt ontrent haer persoon bevangen zijnde, heeft daer toe aengewent soodanige devoiren als dienstig en niet onbillijck waren, om sijn gewenst oogmerck en een goet eynde te bereycken; allenthalven genegen zijnde tot protextie en beschermінge van hare eere, en geensins om hare eerbaerheyt te verkorten, veel min te expugneren: gelijck sulcks de Partyen selfs van den voornoemden *Tichelaer* hem in geenderhande maniere kunnen nochte durven te laste leggen oyt getenteert te zijn, daerse nochtans door veelvuldige frivole exaggeratien haer selven yverig genoeg toonen, om een knoop in een bies te soecken, en beuselingen voor feyten uyt te kryten.

Het

Het tweede point van weynig meer gewichte zijnde, sullen kortelijck tot onderrichtinge van den goetgunstigen en onpartydigen Leser aenraecken, als dusdanig zijnde; Dat den voornoemden *Tichelaer* in den Jare 1669 tot sijn Dienstmaegt gehad heeft de boven gemelde *Cornelia Pleunen*; dewelcke sonder eenige redenen buyten tijdts uyt haer huur gelopen zijnde, is onderhuurt geworden en gaan woonen by eenen *Geerloff Vervooren* Schout van Piershil; over welcke onfatsoenlijcke maniere van doen, en om meer andere redenen, tusschen den voorsz. *Tichelaer* en Schout voorn. eenige questien zijn ontstaen, die naderhant tot grooter verwyderinge sijn uytgeborsten, Ondertusschen eenigen tijdt verloopen zijnde, heeft de voorsz. Dienst-maegt hem *Tichelaer* aengesproocken om betalinge van de huur: dewelcke hy tot antwoort gegeven heeft, dat dewyle sy buytens tyds en sonder eenige reden uyt sijn Huys gelopen was, hy derhalven sustineerde ongehouden te zijn, haar pretensie, soo als sy die voorstelden, te voldoen. Waer op de selve Dienstmaagt naderhant door oproyinge van den selven Schout, als doen haer Mr. zynde, en onder sijn faveur te rade geworden is, om den selven *Tichelaer* voor Recht te roepen, en proces te moveren voor Schout en Gerechten van Piershil; institueerende haren eysch tegen den voornoemden *Tichelaer* ter somme van 24 guldens, daer afgetrocken zynde 6 guldens, die sy bekende daar op al vorens ontfangen te hebben.

Observerende daar toe soodanige tydt en gelegentheyt, als wanneer den voornoemden *Tichelaer*, om sijn noodige affaires te verrichten, van huys getrocken was, en genootsaeckt van wegen de stercke Vorst en swaren Ysgang, een geruymen tydt uyt te blyven. Ondertusschen den

Eysch en dagvaerdinge ten huyse van hem *Tichelaer* in sijn absentie, door den Bode, aen de Dienstmaegt gedaen zynde, hebben Schepenen voornoemt tot twee iterative reysen toe defaut gelieven te decerneren, en voort profijt van dien hem Gedaeghde vertteeckende van de Exceptie declinatoir. Den selven *Tichelaer* eyndelijck gerevertcert zynde, heeft voor Schout en Schepenen geantwoort, dat de Eysscherse buytens tyts tegen recht en reden uyt haer huure was gelopen; concluderende ten fine van dien niet ontfanckelijck, en tot absolutie van d'instantie *cum expensis*: doende eysch in reconventie ter somme van 32 guldens, soo over verschoten penningen, als in verscheyde Jaren, 1667. 68. 69. en 1670. in cluys, van meesteren en cureren, ontrent de selve *Cornelia Pleunen*, verdient. Hier op hebben den Schout *Geerloff Vervooren*, *Dirck Koyer*, *Gillis Herwyer*, *Pieter Ariense de Recht*, *Egbert Jansz. van Drongelen*, en *Hendrick Bosman*, Schepenen van den voornoemden Dorpe van Piershil, goet gevonden den selven *Tichelaer* als gedaechde in Eysch in conventie te condemneren; hem wyders ordonnerende, de deughdelijkheyt van den Eysch in reconventie met Eede te bekrachtigen. 't Welck solemnelijck gedaen zijnde, hebben die van den Gerechten voornoemt de selve reeckeninge tot minder als de helfte van de competente somme gelieven te taxeren, 't welcke hem *Tichelaer* als eysscher in reconventie afflagh soude verstrekken.

Met welck vonnis, en enorme maniere van proceduyren, den voornoemden Tichelaer sig ten hooghsten gegraveert vindende, als mede over d' Injurie van de voorsz Meyt, die hem stoutelyk in 't aengesicht, en achter synen rugge durfde nageven, dat hy Tichelaer een valschen Eedt gedaen hadde; heeft sich verklaert gehadt Appel-

lant

lant van 't ſelve vonnis, voor de Hooge Vierſchaer van Putten; als mede de Actie van Injurie inſtituerende tegens de voorſz Dienſt-meyt, heeft de ſelve doen dachvaerden voor Mannen van Leen: Waer op doenmaels niet anders gevolcht is, als dat deſelve *Cornelia Pleunen* door den voorſchreve Schout en andere Favoryten ſoo veele heeft weten uyt te wercken, dat hem Tichelaer ſijnen Eyſch en Concluſie is ontſeyt geworden met compenſatie van koſten. Den voornoemden Tichelaer ſich wederom op een nieuw hier mede ten hoochſten beſwaerdt vindende, heeft naderhandt tegen dit voorſz vonnis geobtineert Mandement van Reformatie by den Edele Hove van Hollandt, gelijck hier na breeder ſal vertoont worden.

Het derde poinct, waer aen de Parthyen van den voornoemden Tichelaer ſoo ſwaer tillen, als of ſe den Berch Atlas op hare ſchouderen hadden, beſtaat ten principalen in dit navolgende. Aengeſien den voorſz. Tichelaer, ſoo van de Heer van Piershil, als van den Schout van den ſelven Dorpe, verſcheyde perten en affronten geſpeelt waren, gelijck wy te vooren hebben beginnen aen te roeren, ſo heeft den ſelven Tichelaer, al-hoe-wel de ſwackſte parthye ten reſpecte van ſoo ſcherp geſpoorde Hanen, die niet ongevoeligh konnen voor by laten paſſeren, ſonder eenig reſentiment daer over te toonen: want behalven dat den voornoemden Tichelaer in de queſtie en proces tegens voorſeyde Dienſt-meyt *Cornelia Pleunen*, door toe-doen van den Schout ende de ſijnen, veel ſchimp en ſmaetheyt was over gekomen als voorſchreve; ſoo hadt daer benevens den ſelven Schout, door mede-wercken van de voornoemde Heer van Piershil, de ſaecke ſoo verre gebracht, dat uyt pure afgonſtigheyt hem Tichelaer de bedieninge als Meeſter Chirurgijn van den Armen

van Piershil was afgenomen geworden, en by gevolge hem ontset van het ordinair jaerlijcks Tractement daar toe staande, gelijck de Tichelaer als noch heden ten dage van sijn deugdelijck achterwesen gefrustreert wert.

Soo dat den selven Tichelaer, om dese en andere redenen seer misnoegt zijnde, de voorseyde twee Persoonen op seeckere tydt binnen den Dorpe van Piershil te gelijck aantreffende, haar beyde heeft aangemaant gehadt om betalinge van 't gunt hem ontrent hare respective Persoonen was competerende; Eysschende van de Heer voornoemt de somme van vijf guldens, met raseren of andersints verdient; en van den Schout voorsz. de somme van thien guldens, hem Tichelaer competerende uyt den Boedel van eenen *Symon Ariense* onder den selven Schout berustende. Echter heeft hy Tichelaer voornoemt na verscheyde serieuse aenmaningen, tot sijn deugdelijck achterwesen niet konnen geraken, onder voor-geven van den voornoemden Schout, dat de selve penningen door den Gerechte van Piershil gearresteert waren, voor haar salaris wegens eenige gehoudene Rechtdagen: 't Welck by Schepenen ontkent zijnde, heeft den voornoemden Tichelaer met dies te meerderen yver geinsteert; onder anderen daar by voegende, dat by al dien sy lieden hem niet en willen betalen 't gunt sy aan hem schuldig waren, datse niet en deden als eerlijcke Luyden: Welcke redenen by de voorschreve Persoonen voor groove en by na irreparabele Injurien zijn geapprehendeert geworden: Ende hebben over sulcks den voornoemden Tichelaer voor Leen-Mannen van Putten in rechten geconvenieert; Waer op aanstondts gevolgt is, dat den selven Gedaegden is gecondemneert geworden de aengedane Injurie, honorabel en profitabel te repareren.

Hono-

Honorabel, midts comparerende in besloten Vierschaar, voor de Heeren Mannen van Leen, mitsgaders den Heer van Piershil, ende den Schout *Vervooren*, soo sy daer wilden present zijn; Ende aldaar leggende op sijn eene knie, God en de Justitie, mitsgaders de Heeren Eysschers om vergiffenis te bidden; Verklarende, dat hy deselve erkende voor eerlijcke Luyden. Profitabel, mits betalende ten profijte van den Armen van Piershil tien guldens, en aen den Heere *Ruward van Putten* een boete van vijf-en-twintig guldens, mitsgaders de kosten van beyde Processen, tot taxatie en moderatie van Mannen van Leen, gecomposeert zijnde uyt de Burgermeesters *Aelbrecht van der Graef*, *Zacharias Beresteyn*, *van Hofdyk*, *van Delft*, *van der Dussen* Burgermeester van Schiedam, *Adriaen Brasser*, Vroetschap in den Briel, en andere.

Welk voorsz Vonnis aldus gepronuncieert zijnde tegens den voornoemden Gedaegden; Soo hebben de voorsz. Heeren Mannen van Leen, in hare gemoederen buyten twijffel overtuygt zijnde van onrechtmatigheyt ontrent dese saacke gepleegt te hebben, den voornoemden Gedaegden by haer binnen ontboden, en aengeseyt, datse alles nader hadden overwogen, en goedtgevonden, hem *Tichelaer* te ontslaan van de voorsz. honorabele voldoeninge: haer te vreden houdende, dat hy Gecondemneerde alleenlijck de kosten soude betalen. Met welck notoir inique Vonnisse den selven *Tichelaer* hem, als boven verhaalt, ten hooghsten vindende beswaert, heeft naderhandt mede als voorsz. tegens het selve Vonnis, by den Edele Hove van Hollandt geimpetreert Mandement van Reformatie, gelijck naderhant breeder sullen vertoonen.

Edoch soo heeft den voornoemden *Tichelaer*

ſich alvoorens bewogen gevonden, omme ſich t'addreſſeren aen den Heer *Ruward van Putten*, na dat den ſelven uyt 's Landts Vloote was t'huys gekomen, omme aen den voornoemden *Ruward* te klagen, wegens den overlaſt en quade handelingen van den gemelten Heer en Schout van Piershil, mitſgaders Mannen van Leen, door hare onbehoorlycke maniere van procederen, ontrent ſijn Perſoon gepleeght.

Hier op is dan den gemelten *Willem Tichelaer* van Piershil na Dordrecht gereyſt, met intentie om met den *Ruward van Putten* mondelingh van deſe ſaeck te handelen en ſpreecken: Gelijck hy ſich ten dien eynde op den 7 July 1672 binnen Dordrecht heeft vervoegt gehadt, aen den huyſe van den voorſeyden *Ruward*; ende aen de Dienſt-maeght na haren Heer gevraegt hebbende, om hem eens te mogen ſpreecken, heeft van de ſelve tot antwoort bekomen, datter een Staeten-Boode binnen was, die den *Ruwart* te ſpreeken hadde, over ſulks dat hy *Tichelaer* eens wederom geliefden te komen: Waer op den ſelven *Tichelaer* henen gegaen zijnde, ſoo is hy des anderen daegs 's morgens, zynde den 8 July, wederom gekomen aen het huys van den gemelten *Ruwardt*, en van de Huysvrouw van de voornoemde *Ruward* ingelaten zynde, heeft aen de ſelve Vrouwe te kennen gegeven, dat hy, namentlijk den Chirurgijn van Piershil, den *Ruward* geerne een woort ſoude willen ſpreecken: Waer op de voornoemde Vrouwe in de kamer gegaen is, om haer Man daer van te rapporteren; die aenſtonts gelaſt heeft, hem *Tichelaer* binnen te doen komen, gelyck hy ſich terſtont daer op na binnen heeft begeven.

Alwaer hy Willem Tichelaer, heylighlyck en als in de presentie Godts, voor waerachtig verklaert, hem in substantie wedervaeren te zyn, het geene hier naevolgt.

DAt hy *Tichelaer* den voorn. *Ruward* in sijn Kamer gevonden heeft, te Bedde leggende op een Ledekant: En, na behoorlycke Ceremonie van beleeftheyt ontrent den *Ruward* voorsz. gevraecht heeft, hoe het was met sijn E. E. dispositie? en tot antwoort gekregen hebbende, dat het redelyck wel was; heeft hy *Tichelaer* op recommandatie van den voorn. *Ruward*, sich op een stoel ter neder geset, voor het bedde van den selven *Ruward.*

Dat hy *Tichelaer* in dier voegen zyn redenen en klachten heeft beginnen te institueren, over den Heer van Piershil; ende den Schout van den voorsz. Dorpe; mitsgaders over d'inique proceduren tegen zyn Persoon gehouden by Leen-mannen van *Putten*: Ende de gantsche saeck alsoo ontledigt hebbende, gelyck die inder daet was, heeft daer op eyndelyck versogt de goede gunste, hulpe, en faveur van den voorn. *Ruward*; immers voor soo veel sijn E. E. de saecke van hem *Tichelaer*, rechtmatigh souden bevinden: Gelijck den selven *Ruward* daer op beloofde niet te sullen manqueren.

Dat den voornoemde *Ruward*, na eenige Discoursen, ontrent dese saecke met hem *Tichelaer*, over en weer gehouden, en de gantsche saeck wel gevat hebbende, hem *Tichelaer* met obligante reden te gemoete gevoert heeft, dat hy hem geerne dienst wilde doen, en dat het op die saeck niet eens en soude aenkomen, indien hy mochte versekert zyn, dat hy *Tichelaer* hem insgelyck eenen seecke-

feeckeren dienſt ſoude willen preſteren: En hy *Tichelaer* daer op antwoorde, ſeer geerne, mijn Heer verobligeert my.

Dat den *Ruward* daer op met nadruckelijcke woorden ſeyde, ſout gy 't oock doen? waer op *Tichelaer* repliceerden, ja mijn Heer, ſo ik het anderſints doen kan: ghy kunt het doen, ſeyde den *Ruward*: waer op *Tichelaer* wederom beloofde in genen deele te ſullen manqueren: Dat den *Ruward* daer op wederom met grooten nadruck ſeyde, maer ſal ick u oock kunnen vertrouwen? ja, mijn Heer, antwoorden *Tichelaer*, ſoo ick u E. E. maer ergens in kan dienen.

Dat den *Ruward* daer op ſeyde ſeer wel dan, ick ſal u terſtont ſoo ras als 't werck gedaen is met een goet Ampt voorſien, en daer-en-boven met een heerlijcke Præmie vereeren. Waer op *Tichelaer* hem wederom als vooren ſeer yverigh en gedienſtigh toonde, noch niet wetende waer de ſaek op uytdrayen ſoude.

Dat den *Ruward* daer op ſeyde, my dunckt dat ick yets hoore ontrent deſe kamer, ſtaet eens op, en ſiet of'er ymant ontrent is, want daer moet niemant weten wat tuſſchen ons paſſeert. Dat hy Tichelaer over ſulcks opgeſtaen is, en heeft de kamerdeur, die aan de harreſtont, open gedaen; en niemant ſiende, nochte vernemende, heeft deſelve deur weder toegedaen; ſeggende te ſuſtineeren, dat het geruċht in een andere kamer moeſt geweeſt zyn, is alſoo den gemelden *Tichelaer* wederom gaen ſitten op de ſelve ſtoel, voor het bedde van den *Ruward*.

Dat den ſelve *Ruward* hier op ſijn reden aldus heeft aengevangen: Gy hebt wel gehoort, ſeyde hy, dat de *Prins* Stadthouder gemaeckt is, en dat het gemeen Volck my met gewelt gedwongen heeft om daer mede toe te teyckenen: en datſe

niet

niet rusten souden voor datse den *Prins* Souvereyn gemaeckt hadden; over sulcks dat de *Prins* het verderf van ons Landt was; dat het sou kunnen gebeuren dat de *Prins* aen d'een of d'ander Potentaet sijn Dochter mogt koomen te trouwen, waer door by versterven, het Landt aen een vreemden Heer sou kunnen komen te vervallen. Dat hy *Tichelaer* daer op vraeghde wat sijn E. E. dan op hem begeerde.

Dat den voorsz. *Rnward* daer op antwoorde, ick sal het u seggen, maer dat ik wist datter ymant van soude weten, ick sou u om 't leven doen brengen; daer by voegende, alwaert schoon dat hy *Tichelaer* de saecke quam in het licht te brengen, dat hy *Ruward* soo ten respecte van sijn Persoon, als mede om de qualiteit van sijne Vrienden meer soude gelooft worden, als hy *Tichelaar* voorsz. Waer op hy *Tichelaar* in 't eerste seer begost te altereren, doch beloften doende van stilswygen en getrouwigheyt, alsoo hy andersints voor sijn leven vreesden, is den selven *Ruward* hier op voortgegaen: seggende, 't moet buygen, of bersten; het moet onder, of over; ten sal in ons Landt niet deugen, of de *Prins* moet van kant.

Dat den selven Ruward, aen hem Tichelaer, indien hy dit werck wilde effectueren, beloofde te vereeren met een præmie van dertigh duysent guldens, voor eerst; en daer en boven met het Bailliuschap van Beyerlandt, en al sijn Vrienden te beneficeren: Den Ruward ondertusschen bemerckende dat den voorn. Tichelaer over dese voorslagh eenigsints verbaest wiert, heeft hem Tichelaer, soo hy bekent, wonderlyck weten te encourageren; seggende, datter noch meer als dertigh van de voornaemste Heeren van 't Landt waren, die ymant daer toe souden soeken te employeren om den *Prins* van kant te helpen; en die

hem

hem Tichelaer wel souden maintineren ; over sulcks hy onbeschroomt most wesen, en de saeck op het spoedigste verrichten, om die voorgestelde præmie en beneficie te genieten.

Dat den gemelten Ruwardt daer by voeghden ; Datter ter Werelt geen swarigheyt was, als hy Tichelaar maer op pasten; om op de versche daet uyt de handen te ontvlieden : Waer op als hy Tichelaer hem als gewilligh toonde, so heeft den voorsz. Ruward verscheyden middelen voorgeslagen, om dit feyt in 't werck te stellen.

Doch dat den Ruward alvoren hem Tichelaer vraegde, nademaal hy een Chirurgijn was, en by gevolge kennisse van Medecijnen hadde, of hy wel een hont soude konnen doen bersten op staende voet ? Waer op hy Tichelaer antwoorde van jae.

Dat den voorschreven Ruward aen hem Tichelaer daer op voor eerst heeft voor-geslagen, dat hy na 't Leger moest trecken, en sien aldaer kennis en alliancie te maken met de Op-passers en Tafeldienaars van den *Prins*, om also met behendigheydt d'occasie waer te nemen om de selve Medicine in een Glas Wijn of Bier te vermengen, wanneer men den *Prins* soude te drincken geven.

Ten anderen, indien 't soo niet en wilde succederen, dat hy dan den *Prins* met weynigh Suite, ergens na toe rydende, op een veylige en favorabele plaets most sien waer te nemen, om met een Roer, Musquet, ofte Pistool van het Paert te lichten.

En soo dit wederom niet lucken wilde, dat hy dan ontrent den avondt moeste op-passen ontrent *Sijn Hoogheyts* Tent ofte Logement, omme also ontrent het in of uytgaen, met een Priem, Degen of Pistool, het werck te volbrengen ; en daer op het Geweer van hem af te werpen, en sich onder

de

de menichte des Volcks te begeven, als nergens van wetende, ende alſoo in den nacht de ghelegentheydt waer te nemen om te eſchapperen.

Ofte eyndelijck, den *Prins* in ſijn Koets, ofte op ſoodanighe andere maniere waer te nemen, als hem op het favorabelſte ſoude konnen voorkomen.

Dat hy Tichelaer op deſe voor-geſtelde middelen den Ruward te gemoet gevoert heeft, dat ſulcks voor een Man alleen beſwaerlijck ſoude zyn om uyt te voeren, en derhalven noch yemant tot hulp en aſſiſtentie verſocht heeft; 't Welk by den Ruward gantſchelijck wiert afgeſlagen, ſeggende, dat hy daer niemant in moeſt vertrouwen, alſoo de ſaeck lichtelijck door dat middel aen den dagh ſouden konnen komen.

Dat hy Tichelaer daer op van den voornoemden Ruward een Handt-ſchriftje tot ſijn geruſtheydt verſocht heeft, mitſgaders tot nader verſekeringe van 't gene hy aen hem Tichelaer belooft hadde; 't Welck den Ruward van gelijcken geweygert heeft als vooren: maer in plaetſe van dien, heeft aen hem Tichelaer tot een pandt van verſeeckeringe toegereyckt ſes ſilvere Ducatons, die hy alleenlijck ſeyde by hem te hebben, en ſijn Huys-Vrouw om geen gelt te willen aenſpreken, om geen ſuſpicie te geven.

Dat daer op den voornoemden Ruward, met ſolemnelen Eede verklaerde, te ſullen præſteren alle het gunt hy belooft hadde, als mede datter meer als dertigh Heeren Regenten van ons Land waren, de welke hy Tichelaer met het ſelve werk ten hoogſten ſou verobligeren, en die hem Tichelaer voornoemt in alle manieren ſouden maintineren: En of het gebeurden, dat het ten quade met hem Tichelaer ontrent het effect mocht komen af te loopen; dat hy Ruward voorſz. die wel-

daedt,

daedt, ontrent de Vrienden van hem Tichelaer ſou trachten te compenſeren.

Dat den ſelven Ruward, daer by voeghde, niet te twijffelen, of hy Tichelaer ſoude het ſelve werck, ſoo ten reſpecte van hem, als om 't credijt van ſijn Broeder *den Penſionaris van Hollandt*, en andere Vrienden. couragieuſelijck effectueren; tot verſcheyden malen deſe woorden onder ſijn redenen vermengende, *'t Moet buygen, of berſten.*

Dat den Ruward voorſz. hem Tichelaer eyndelijck van gelycke den Eedt heeft afgevordert, om de ſaeck in 't werck te ſtellen; Gelijck hy Tichelaer ſich met leetweſen beklaeght, in die ſware verſoeckinge, en in die uure van tentatie, door ſwackheyt, dwangh ende vreeſe, gedaen te hebben, nochtans met dit reſtrict, indien hy het konde doen.

Dat den voornoemden Ruward, hem Tichelaer daer op, nochmaels inſtantelijck aengemaent heeft, het ſelve werck in korten, en by d'eerſte occaſie, met voorſichtigheyt en couragie ten eynde te brengen.

Dat den gemelten Ruward daer op concludeerde, noch wel wat langer met hem Tichelaer te ſullen ſpreecken, edoch als doen goet vondt af te breecken, om geen ſuſpicie te geven aen yemandt.

Dat hy Tichelaer, daer op ſijn affcheyt van den voorſz. Ruward genomen heeft, en van de Huys-vrouw van den voornoemden Ruward weder is uytgelaten.

De welcke hem Tichelaer in 't uytgaen vraegde, na de diſpoſitie van den Schout van Piershil; En hy daer op tot antwoordt gevende, niet anders te weten als dat het noch wel was; heeft de voornoemde Ruwardinne, hem Tichelaer gere-

recommandeert de gebiedenis te doen aan den ſelven Schout.

Waar op hy *Tichelaer* ſijn af-ſcheyt genomen hebbende, is noch ontrent den tijdt van twee dagen gebleven binnen de voorſchreve Stadt Dordrecht.

Dat nu den Vrienden van den voornoemden *Ruward*, in het boven-gemelde Vertoogh, by maniere van Retorſie het feyt van den *Ruwaerd* hebben getracht te devolveren op de ſchouderen van den voornoemden *Willem Tichelaer*, als of hy de Man was die den *Ruwaerd*, na eenigh diſcours, over de ſwarigheden waar in den Staat van 't Lant vervallen was, bedeſtelijck daar toe ſoude hebben ſoecken te ſoliciteren; ſeggende, gelijck ſy valſchelijck voorgeven, aan den *Ruward* wel yets te willen openbaren, midts het ſelve ſecreterende: en dat by den ſelven *Ruward* daar op ſoude geantwoort zijn geweeſt: Indien 't wat goedts was, dat hy 't dan wel mochte doen; doch indien 't vuyligheyt of yets quaats was, dat hy 't dan wel vryelijck mocht ſwijgen, of dat hy anderſints ſijn aanbrengen ſoude bekent maacken: Dat den voornoemden *Tichelaer* daar op eyndelijck ſoude geſegt hebben; Als 't mijn Heer dan niet en belieft te weten, ſo ſal ick het ſwijgen, en wenſch mijn Heer goeden dagh: Is alles in effeſte niet anders geweeſt, als een wanſchapen verdichtſel, voortgeteelt uyt een quade, nypende en overtuyghde conſcientie: 't welcke uyt alle omſtandigheden van ſaacken den Ed. Hove van Hollandt genoegſaam is gebleecken.

Gelijck oock van de ſelve Nature is, 't gunt de voorſz. Parthyen voorgeven, namelijck, dat den *Ruwaerd* ſich ſoude hebben beſwaart gevonden, over het diſcours met hem *Tichelaer* gehouden; over ſulck dat hy *Muys van Holy*, Secretaris van

Dordrecht, daer op by hem soude ontboden hebben; en na dat hy aan den selve volkome kennisse hadde gegeven, daar nevens versocht soude hebben, dat den gemelten Secretaris daar van aanstondts openinge soude gelieven te doen aan den Heere Burgermeester der selver Stede, gelijck by nader goedt-vinden ordre soude gegeven zijn aan den Stadthouder van den Officier der voorschreve Stadt, omme op den voornoemden *Willem Tichelaer* niet alleen acht te nemen, maar om hem op te soecken, en te doen examineren.

Welcke saecke indien al eenighsints in specie soodanigh soude mogen geweest zijn, dat den voornoemden *Ruward* den gemelten Secretaris by hem hadde ontboden, is na alle apparentie uyt geen andere oorsaacke voort gekomen, als om dat hy sich in sijn gemoedt door een bytende conscientie verlegen vindende, hem selven door eenige specieuse pretexten, tegens het dreygent Labyrinth, waer inne hy sich ingewickelt voelde, indien den voorseyden *Tichelaer* de saecke quam te openbaren, heeft getracht gehadt eenighsints te premunieren, en sijn heylloose raetslagen met eenigen schijn van oprechtigheyt te adumbreren. Immers hoe yverigh men na den voorschreven *Tichelaer* gesocht heeft, geven alle circumstantien genoegh te kennen: dewijle den voornoemden Persoon na het gehouden discours met den *Ruward*, noch twee dagen langh binnen de Stad van Dordrecht opentlijck gehandelt en gewandelt heeft: gedurende welck verblijf hy *Tichelaer* den Burgermeester, Stadthouder, en andere Heeren van de Magistraat voornoemt, tot diverse reysen publijcquelijck gesien ende gerencontreert heeft: daer en boven konde den voornoemden *Tichelaer* by die van Dordrecht niet onbekendt zijn, alsoo hy binnen de voornoemde Stadt een geruymen tijdt heeft

heeft gewoont gehadt : oock is haer lieden niet onbekent geweest dat den selven *Tichelaer* woonachtigh was binnen den Dorpe van Piershil, onder de Jurisdictie van den vooenoemden *Ruward* resorterende : alwaar andersints den voorsz. Persoon, indien men hem gesocht hadde, wel soude te vinden geweest zijn : Soo dat een yder lichtelijck kan oordeelen, wat van de waarheyt, ende den rechten sin deser saecke te houden zy.

Dese twee voornoemde dagen dan verloopen zijnde, soo is den voorseyden *Tichelaer* van Dordrecht na Piershil vertrocken ; als wanneer hy onderwijlen veele angsten, en bekommernissen in sijn gemoet heeft beginnen te gevoelen : En na diepe overweginge, van alle het gunt tusschen hem, ende den voornoemden *Ruwardt* was gepasseert, is eyndelijck met Godt, ende sijn conscientie te raade geworden, geene occasie te versuymen, om het voorsz. horribel attentaat *aen sijn Hooghheydt den Heere Prince van Orangien* bekent te maken. Hy dan sijne saacke ter plaatse van sijn Woon-steede verricht hebbende, heeft hy *Tichelaer* voornoemt daar op zijn reyse aangevangen na 't Leger van sijn gemelde *Hooghheyt.* Ende voor eerst tot Rotterdam gearriveert zijnde, is van daar aanstonts vertrocken na Schoon-Hoven; en van daar na de Stad Gouda; van daer wederom na Bode-Graven; alwaer hy verhoopte *sijn Hooghheyt* te sullen vinden, om met den selven over dese saacke te mogen spreecken; edoch verstaande dat *sijn Hooghheyt* doenmaals na den Haage was vertrocken, en alle uuren wederom te rugge verwacht wierdt in het Leger, soo is hy *Tichelaer* aldaar eenige tijdt verbleven, de komste van sijn voornoemde *Hooghheyt* met verlangen te gemoet siende. *Sijn Hooghheydt* onderwijlen niet gerevertcert zijnde; heeft den voornoemden *Tichelaer*

laer sich onder-en-tusschen genootsaackt gevonden om de gemelde conspiratie voor eerst bekent te maken aan de *Heer van Albrantswaert*, *Hoof-Meester van sijn Hoogheyt* voornoemt : gelijck hy oock het selven naderhant mede heeft geopenbaart gehad aan den *Heere van Zuylesteyn.*

Ende al-hoe-wel den voornoemden *Heere van Albrantswaert*, hem *Tichelaer* ter eerster instantie geraden hadt om de komste van *sijn Hoogheyt* in het Leger te verwachten, soo is echter den voornoemden *Heere*, alsoo *sijn Hoogheyts* verblijf in de Hage als noch continueerde, te rade geworden, om sijn Koetse te doen inspannen, ende selfs in Persoon, met hem *Tichelaer* na 's Graven-Hage te rijden; met intentie om sijn gemelde *Hoogheyt* de sake voor eerst en by provisie bekent te maken. Met onderlinge resolutie tusschen den gemelden *Heere van Albrans· waert*, ende hem *Tichelaer* voorsz. omme na het voornoemden Indicium aan *sijn Hoogheyt* een seecker Persoon te suborneren, die met hem *Tichelaer* naar Dordrecht soude reyssen, ontrent den Persoon van den voornoemden *Ruward*, onder voorgeven, als of hy *Tichelaer* geresolveert was het werck nu by der handt te nemen; doch dat hy swarigheyt maeckte, om sonder Secunde de saacke te executeren; over sulcks dat hy een man hadde gevonden, soo habyl ende fidel als sijn eygen Persoon, op den welcken sy haer vryelijck en volkomentlijck souden kunnen verlaten : omme alsoo door dat middel de saacke te meerder te doen consteren, door een tweede getuygen : Waar toe de voornoemde *Heere van Albrantswaert* seyde, sich selven in onbekent gewaedt geerne te willen laten gebruycken, indien hy niet en vreesde dat sijn Persoon by den *Ruward* mochte gekent worden : Immers dit was tusschen beyde gearresteert, dat ymant wie

wie het dan ſoude mogen zijn, ſich ſelfs met hem *Tichelaer* over deſe ſaecke ontrent den voorn. *Ruward* ſoude addreſſeren.

Edoch deſe voorſz. reſolutie is door generale ontſteltenisse tot groot leetweſen van den voornoemden *Tichelaer*, gelijck hy naderhandt ontrent den Ed: Hove heeft betuygt, achterwegen gebleven: alſo den voorn: *Heer van Albrantswaert* in den Hage gekomen zijnde, de ſaecke terſtont aan ſijn gemelde *Hoogheyt* heeft bekent gemaeckt. Van welk voorſz. indicium ſijn voornoemde *Hoogheyt* ook aanſtonts communicatie gedaan heeft aan den Edele Hove van Hollant, en heeft alſoo de gantſche ſaecke over-gegeven in handen en directie van 't voornoemde Hof van Juſtitie. Waer op den gemelden *Tichelaer* ten ſelven dage tot twee verſcheyde reyſen toe, van het voorſz. Hof, over het ſelve aanbrengen is gehoort, en ſcherpelijck geëxamineert geworden; ende hem *Tichelaer* achtervolgens ſijn ronde belijdenisse, den ſolemnelen Eedt van den gemelde Hove afgenomen zijnde, en op alle circumſtantie nauw reguart hebbende genomen: Soo heeft het voorſz. Hof na voorgaende informatie, en rijpe deliberatie goetgevonden en geordonneert, omme den voornoemden *Ruward*, door den Heer Fiſcael, ofte Procureur Generael van den Hove van Hollandt, van Dordrecht na den Hage te doen tranſporteren; gelijck den ſelven *Ruward* daer op in apprehenſie genomen en gehaelt zijnde, voor eerſt is geſaiſeert geworden in de Kaſtelanie van den ſelven Hove. Alwaar den voornoemden *Ruward* door de Ed: Heeren van den Hove eerſtelijck in 't byſonder is gehoort ende geëxamineert geworden, dewelcke ter eerſter inſtantie opentlijck negeerde, den ſelven *Tichelaer* te kennen: Edoch naderhandt by confrontatie overtuyght zijnde, heeft

het contrarie moeten belijden. En na dat de selve Partyen in desen ten meermalen in 't bysonder waren gehoort ende geëxamineert, soo heeft het voorsz. Hof goet-gevonden, haar beyde te verseekeren op de Voor-Poorte van den selven Hove: alwaar de selve Partyen wederom tot verscheyde reysen van den Edele Hove gehoort, scherpelijk ondersocht, ende geëxamineert zijn geworden.

Ontrent welcke tijdt, de Vrienden van den voornoemden *Ruwardt* in duysent angsten, en bekommeringen waren, dat het voorsz. Hof mochte komen te procederen tot torture van den gemelden *Ruwaerdt*. Vresende dat door dit middel de rechte waarheyt der saacken nader aan den dagh souden komen: gelijck sy doorgaans met alle hare suspecte instantien te kennen geven, in dewelcke sy-lieden het voornoemde Hof hebben getracht te persuaderen, om soo veel, waar 't mogelijck, te impetreren, dat de gemelde torture doch mochte achterwegen blijven. Hem *Tichelaer* in 't selve Vertoog met openbare leugenen nagevende, dat hy aan den Hove soude gepresenteert hebben, sich selven nevens den Ruward te willen laten pijnigen; en dat hy *Tichelar*, een Chirurgijn zijnde, sich selven door medicamenten misschien soude kunnen hart maacken, en diergelijcke sottigheden meer, die sy onnuttelijck gelieven te allegeren. Alhoewel den voornoemden *Tichelaer* by den Ed: Hove des versocht geweest zijnde, hier inne geensins en soude getergiverseert hebben, omme de waarheyt selfs in soodanige occasien te belijden, en te confesseren.

Het geen tot verdedingen van de saack voor den *Ruward* te voorschijn quam, wiert van des selfs Huys-vrouw en Vrienden aan den Hove van Hollandt overgelevert, gelijck hier volght.

De

DE Vertoonders voor-gekomen zijnde, dat de opgemelte Gedetineerde sieckelijck t'huys gekomen van 's Landts Vloote, daer hy sich ten dienste van den Staet, soo nu als ten andere tijde soodanig hadde gedragen als de gantsche werelt, en de Vyanden selfs bekent is, op den een-en-dertighsten Juli 1672. laetstleden door ordre van Uw Edele Mogende uyt de Stadt van Dordrecht gehaelt, en alhier gelogeert was in de Castelanye, hebben niet konnen nalaten, haer soo veel doenlijck te informeren op de redenen van de voorsz. onverwachte bejegeninge, en ondervonden hebbende dat sulcks alleen gegront was op de calumnieuse delatie van den voorsz. *Willem Tichelaer*, als dat de Gedetineerde, hem *Tichelaer* soude hebben willen omkoopen tot het execrabel fait van *Syn Hoogheyt den Heere Prins van Oranjen* om 't leven te brengen, hebben de Vertoonders nauwelijcks konnen resolveren haer de voorsz. sake aen te trecken, als by haer selven wel versekert zijnde van de innocentie van de voornoemde Gedetineerde, en noyt anders haer hebbende konnen voor oogen stellen, veel min persuaderen, gelijck zy als noch niet en doen, dan dat de alomme blijckende candeur ende ronde maniere van leven van den selven Gedetineerde en alle de sijne, onder de welcke noyt van eenige eeuwen tot nu toe de minste vlecke van diergelijcke of andere boosheyt of wreetheyt is gevonden, meer als over suffisant waren om niet alleen het geloove van soodanigen dilatie te benemen, maer oock selfs hem van de minste suspicien van dusdanige gedachten geheelijcken te bevrijden, hebbende over sulks alleenlijk na tijts gelegentheyt Uw Edele Mog. gesuppediteert eenige informatien rakende den Persoon van den voornoemde Delateur, en 't gepasseerde in en ontrent des selfs gespreck met den voornoemden Gedetineerde, waer op oock na verscheyden verhooringen en confrontatien, de Vertoonders bevonden hebben dat den voornoemden Delateur op Saturdagh den sesten deser maendt Augusti is gebracht op de voorsz. Voorpoorte van desen Hove: Maer alsoo de Vertoonders daer beneffens hebben vernomen,

nomen, dat de Gedetineerde mede uyt de voorsz. Castelanye derwaerts ghetransporteert is, en sulcks de voorsz. twee soo ongelijcke Partyen als met den anderen gelijck gestelt zijn, soo hebben sy daer uyt niet anders konnen besluyten, dan dat Uw Edele Mog. als noch eenige bedenckelijckheyt in de voorsz. sake souden mogen hebben, waer door de volkomen absolutie van de voornoemden Gedetineerde, en exemplaire straffe van den voorn. valschen Delateur voor als noch niet gevolgt en is. En derhalven hebben de Vertoonders geacht als noch van haer devoir te wesen, Uwe Edele Mog. met alle respect van de navolgende consideratien en seggestien te dienen, by de welcke Uw Ed. Mog. bericht zijnde van de conditie en gelegentheyt van de Persoon van den voornoemden *Tichelaer*, mitsgaders van de rechte toedragt van de sake soo by *Tichelaer* die in desen heeft ondernomen, en Uw Ed. Mog. hare secrete informatien daer op verder nemende, van de eene zijde seer klaerlijck sullen konnen ontdecken de notoire ongeloofwaerdigheyt van den voornoemde Delateur, en sinistre menées van den selven, en van de andere zijde volkomentlijck sullen konnen gerust zijn op de innocentie van de voornoemden Gedetineerde. Tot welcken eynde Uw Ed. Mog. dan voor eerst sullen believen te noteeren, dat den voornoemden *Tichelaer* niet en is een Persoon van eerlijcken omgang of goeden name, maer in tegendeel al van over vele jaren bekent voor een Persoon van een seer besproken leven, hebbende al in den Jare 1667. daer van gegeven preuven met het plegen van vele moetwillen in vechten en smijten. Wijders dat den voornoemden *Tichelaer* sich niet alleen tot dusdanige onbetamelijcke stucken heeft uytgelaten, maer oock de begeerte hebbende gekregen tot de middelen van sekere *Ianneken Ewouts*, zijnde een jonge Dochter van onbesproken leven en goede gelegentheyt, dat hy de selve met vele insolentien geweldelijck heeft vervolgt, en getracht te obligeren om met hem te trouwen. Edoch de voorsz. Dochter niet sonder groote reden een aversie van hem hebbende, dat

hy de selve voor eerst op het Dorp, daer sy was woonende, met soo veel moetwilligheden heeft bejegent, dat zy om haer daer van te bevryden, genootsaeckt is geweest van daer binnen Dordrecht te gaen woonen, ten huyse van sekere eerlijcke Weduwe, alwaer hy de selve noch insgelijcks gecontinueert heeft, niet alleen onbehoorlijck te molesteren, maer oock selfs op het huys gewelt te plegen, tot soo verre, dat men daer over de Justitie heeft moeten te hulp roepen, en sijne eygene Ouders, by die gelegentheyt, aldaer mede ontboden zijnde, hem ter dier occasie hebben moeten geven de getuygenisse dat hy was een Fielt en een Schelm, en daer na noch sich selven verstout heeft, (toonende dat zijn geest beyde tot overlast of gewelt te doen, en tot loochenen en onwaerheden te verdichten, even prompt of gereet was) haer na te geven, dat hy trouw-beloften van haer was hebbende, sonder daer van nimmermeer een eenigh woort te hebben konnen waer maken. Ja in tegendeel van de voornoemde *Ianneken Ewouts* by confrontatie van sijne logenen en ongelijck overtuygt geworden is, en sulks by den Gerechte gelast haer voortaen niet meer te molesteren. En of hem sulcks wel hadde behooren te bedaren, dat hy echter in zijne moetwilligheyt voort gaende, noch tsedert gepractiseert en gemachineert heeft gehadt de selve met gewelt te vervoeren. Subornerende daer toe een Persoon (zoo de Vertoonders bericht zijn) met een valschen Brief aen de voornoemde *Ianneken Eeuwouts*, die aen de selve tijding bracht, dat sekere hare Moeye of yemandt anders van hare naeste Vrienden doodt kranck was, en indien sy die noch levend' sien wilde, zy aenstonts met den voornoemden Persoon moeste mede gaen, dat sy daer op sonder quaet te dencken mede gaende met den selven Persoon in een Roeyschuytjen, den selven haer aen den Swijndrechtschen kant geroeyt hebbende, aldaer den voornoemden *Tichelaer* tegen haren wil en dank in 't voorsz. Schuytjen gekomen, en dien anderen Persoon daer uyt gegaen is, latende haer alleen met den voornoemden *Tichelaer*, die haer tegen wil en

danck den geheelen nacht op 't water heeft gehouden, en veel gewelts al daer heeft aengedaen, 'tgene ontwijffelijck noch swaerder soude hebben opgeloopen, indien niet een swaren Donder en Blixem ontstaende, na dat sy metter voorsz. Schuytjen al van Dordrecht tot voorby Rosenburgh en Blanckenburgh waren gedreven, en 't voorsz Schuytjen daer door in perijckel komende, of den voornoemden *Tichelaer* een schrick krijgende, sy alsoo eyndelijck het Landt wederom heeft gekregen, als U Ed. Mo. dit alles uyt de Verklaringe van den Stadhouder der Stad Dordrecht *Adriaen Crilla ris* van den 28 Julii lestleden konnen af nemen, en ontwijflijk nopende 't voorsz. rapt en gewelt nader onderricht sullen zijn uyt de informatien van de voornoemden *Janneken Ewouts* selfs genomen, waer toe de Vertoonders haer in desen refereren. Invoegen dat dese tegenwoordige delatie niet en is de eerste valsheyt, die den voornoemden *Tichelaer* ombeschaemdelijck heeft willen staende houden, nemaer al in andere sware saken gelijcke preuven van stoute assertien tegen de waerheyt heeft gegeven. Ja oock selfs onder præstatie van eede, soo als den voornoemden *Willem Tichelaer* tot sijnen dienst gehadt hebbende eene *Cornelia Pleunen*, en by de selve om hare huure als Dienstmaegt aengesproken zijnde, hy om de selve Dienstmaegt het hare te ontsetten, gefingeert heeft eene rekeninge tot haren laste te hebben, ter sake van verscheyde Aderlatingen en Medicamenten. Dat de deugdelijckheyt van de voorsz rekeninge by de voornoemde Dienstmaegt volstandelijk wesende geloochent, en hy echter geadmiteert zijnde om de selve met eede te bevestigen. De voornoemde Dienstmaegt wel versekert zijnde van de ontrouwe van de voorsz. contra prætensie, hem te meermalen in 't aengesicht gesseydt heeft dat hy een valschen eedt gedaen hadde, waer over hy wel de voornoemde Dienstmaegt in cas van injurien geconveniceert heeft, echter Leenmannen van Putten, zijnde een honorabel Collegie, doorgaens bestaende uyt Burgermeesters of regenten van Delft, Schiedam, den Briele, en andere aensienlijcke

Perso-

Personen, en te dier tijdt particulierlyk gecomposeert zijnde geweest uyt de Burgermeesteren *Aelbrecht van der Graef, en Zacharias Beeresteyn van Hofdijck van Delft*, den Burgermeester *van der Dussen van Schiedam*, *Adriaen Brasser* Vroedtschap in den Briele, den *Heere van Vrk*, en andere gequalificeerden Luyden, welcke immers wel seker is, dat geen partyschap ter werelt in de voorsz. sake ten respecte van de voornoende dienstmaegt souden hebben genomen, alleen op't fundament van de waerheyt van hare klachte en rechtmatigheydt van de voorsz. exprobatie, den voornoemden *Tichelaer* sijnen eysch en conclusie ontseyt hebben, en sulcks mettet voorsz. gewijsde verklaert *veritatem convinci*, [De waerheydt uytgevonden te worden] als Uw Ed. Mog. sullen konnen afnemen uyt de dingtalen en 't vonnisse van de voorschreve Leenmannen, in date den tweeden Septemb. 1670. Boven alle 't welcke noch tot volkomen accomplissement van de voornoemden Aenklagers infami hier by komt, dat den selven ten respecte van twee distincte Personen is gecondemneert tot honorable en profitable reparatie van injurien, namentlijck aen den Heere van Piershil, en aen de Schout van den voorsz. Dorpe, en selfs om ter sake van dien, op sijne knye, de voornoemde gelædeerde Partyen, mitsgaders Godt en de Justitie om vergiffenisse te bidden; als te sien is by de Dingtalen en 't Vonnisse van de opgemelte Leenmannen, in date den 3 September sestien hondert tseventigh voorsz., sonder dat hy oyt daer van heeft durven provoceren. Welcke voorsz. condemnatie en actie alleen suffisant soude zijn om den voornoemden *Tichelaer* van den rang van eerlijcke Luyden te secluderen, *cum ex hoc judicio damnati non tantum ignominiosi fiant, sed etiam pacti*, §. 2. *Inst. de pœna tem. litig. & ibid. comm. D. D.* [Dewijl uyt soodanigen Vonnisse niet alleen de Gecondemneerden, maer oock de Onderhevigen voor eerloos gehouden worden.] en souden de Vertooonders noch meer diergelijcke stucken tot laste van de voornoemden Delateur konnen te voorschijn brengen, waer mede de infamie van sijn Persoon noch

verder

verder en krachtiger souden werden versekert. Edoch nademael de selve niet en twijffelen, of sullen de informatien by den Hove dienthalven ex officio genomen, in dien deele hare intentie completelijck verifieren, sullen de selve ook daer ontrent alhier geen opereuser recit maken, boven alle 't welcke den voorn. *Tschelaer* als noch op-genomen hebbende een particulieren haer en vindictie, ter occasie van de criminele condemnatie die de voornoemde Gedetineerde in qualiteyt als *Ruard* van den Lande van Putten, en sulcks *nomine officii*, [Ampts-halven] als by het voorgeroerde vonnisse van den derden September 1670. is gebleken, en swaerder condemnatie, die hy als noch was verwachtende ter sake van de voor geroerde rapt en geweldige vervoeringe van de voornoemde *Ianneken Ewouts*, welcken aengaende den voornoemden Delateur al over lange voor de Hooge Vierschare van Putten criminelijck is gedaghvaert, en aldaer noch gecauseert wert; heeft hy (soo het schijnt) ten deelen uyt weer-wrake, en ontwijfelijck mede om hier door te doen cessere de voorsz. criminele Proceduren, dese execrable accusatie ondernomen in 't werck te stellen; dan wel bewust zijnde dat de wettige reproches van sijn Persoon het credijt van sijn aenbrengen t'eenemael soude wech nemen, heeft een vondt bedacht en getenteert, om ware het mogelijck geweest sich door een verklaringe van den Gerechte sijner Woonplaetse voor een eerlijck Man te doen passeren, sich gelatende of hy van daer metter woon wilde vertrecken, en daer toe Attestatie van node hadde, en tot dien eynde een ontwerp hebbende opgestelt, innehoudende dat hy was een Chirurgijn, tot noch toe aldaer gewoont hebbende, sijne Kunste, voor soo veel haer bekent was, wel verstaende &c. Hadde hy om tot sijn oogmerck te komen, in 't voorsz. ontwerp mede seer captieusslijck laten influeren dat hy was een Man van eere, die dagelijcks in de Kerck was gaende; Welcke voorsz. Verklaringe of Certificatie hy van voornemen zijnde, van den voornoemden Gerechte te gaen versoeken. NOTA. Dat

hy

hy nu albereyts ſijne voorſz. delatie hadde aengebracht, ſoo heeft hy gefingeert een noodtſakelijcke boodtſchap te hebben om eens t'huys te moeten weſen, en daer op verlof van deſen Hove bekomen, om namentlijck door die fineſſe of kunſt te meerder voor legael gehouden te werden, en ſijne delatie te meer geloof te doen hebben. Waer inne dan mede een dubbelde valsheyt reſideert, namentlijck in het prætexeren ſoo van de oorſaeck van zijn vertreck, als van de reden waerom hy de voorſchreve Atteſtatie begeerde, behalven de valsheyt en cautie die in de extenſie ſelfs was reſiderende; doch is by den voorſz. Gerechte daer op met pertinente diſtrictie geantwoort dat namentlijck, indien hy een Atteſtatie begeerde van dat hy aldaer gewoont hadde, en dat hy een Chirurgijn was, die ſijn handt werck wel verſtont, voor ſoo veel ſy wiſten en dat hy oock in de Kerck quam, &c. hem de ſelve wel ſoude gegeven worden, dan, voor ſoo veel hy mede in de voorſz. Certificatie of 't ontwerp van dien hadde doen inloopen, dat hy was een Man van eere, dat daer inne niet konde werden getreden, waer op hy dan ſijne voor-genomen captie ontdeckt ziende, en geene apparentie hebbende om tot de voorſz. Certificatie te komen, het voorſz. ontwerp heeft aen ſtucken geſcheurt, en alſo met miſluckten aenſlagh is henen gegaen. Staende op het voorſz. poinct ſonderlinge te noteren, het ſiniſtre beleyt van den voorn. *Tichelaer* om tot de voorſz. Atteſtatie te komen, en ſonderlinge, dat ten tijde als hy die quam verſoecken, ter voorſz. plaetſe als noch gene de minſte kenniſſe, nochte oock ſelfs geruchten waren van zijne delatie, veel min van het ſaiſeren van de Gedetineerde. Zulcks dat de voorſz. weygeringe met geene inſichten ter werelt kan geſchiet zijn, als alleenlijck, om dat die van de Gerechte in haer gemoet overtuight waren ſodanigen verklaringe niet te konnen geven, ſoo als UEd. Mog. ontwijffelijck ſal zijn gebleeken by de informatien hier over genomen, by de welcke de Vertoonders niet en willen twijffelen of ſullen noch nader openingen gedaen zijn van des voorn. Delateurs quaat leven en geruchten. dit

dit meeſt al te ſamen ſtalen van infamie en valsheydt zijnde, waer mede hy al beſmet was, voor dat de navolgende rencontre tuſſchen den Gedetineerden en hem voorgevallen is geweeſt. Welcken aengaende de waerheyt ſulcks is, dat den ſelven *Tichelaer* op Vrydagh den achtſten van de voorlede maent Julii 's morgens ontrent tuſſchen 10 en 11 uuren, ſonder ontboden te zijn, of dat men eenige kenniſſe van ſijn aenſtaende viſite gehadt heeft, is gekomen tot Dordrecht aen het huys van de Gedetineerde, als toen pijnlijck en onpaſſelijck te bedde leggende, en verſocht hebbende den ſelven alleen te ſpreken, hem eenige malen gezeyt is dat ſulcks niet te paſſe quam, of niet konde geſchieden, doch dat hy eyndelijck op nader verſoek 't begeerde acces heeft gekregen. Hebbende niet te min de Huysvrouwe van de voornoemde Gedetineerde uyt vreeſe van eenigh quaedt of ongemak, daer toe de dagelijckſche beroerten van 't Volck genoeghſame reden van nadencken hadden gegeven, eerſt haren Knecht, en naderhandt mede haren Zoone geplaetſt in de Deure van de Kamer, om, in cas ſy eenig quaet of gerucht hadden vernomen, aanſtonts te konnen binnen treden: Dat den voorn. *Tichelaer*, meynende nu alleen in de voorſz. Kamer te zijn, en van niemant, als van de Gedetineerde gehoort te konnen werden, voor 't Bedde van den ſelven zittende, aldaer met hem ſoodanige diſcourſen gehadt heeft, als uwe Ed. Mog. uyt de Gedetineerde ſelfs nader ſullen geinformeert zijn, en onder andere (ſoo als de Vertoonders vernomen hebben uyt het rapport van de voornoemde Knecht en andere) waer aen de Gedetineerde daer van communicatie heeft gegeven, dat hy *Tichelaer* na eenigh diſcours over de jegenwoordige ſwarigheden daer inne den Staet van 't Landt was vervallen, geſeyt heeft, dat hy aen de Gedetineerde wel yetwes wilde openbaren, mits het ſelve ſecreterende; dan daer op geantwoort ſijnde, met deſe of diergelijcke woorden in ſubſtantie, *indien 't wat goets was*, dat hy het dan wel doen mochte, en indien het vuyligheyt, of wat quaets ware, dat hy dan wel vryelijck mochte ſwijgen,

swijgen, of dat hy Gedetineerde anders sijn aenbrengen soude bekent maken dat den voornoemden *Tichelaer*, na dat de voorsz. woorden, of de substantie van dien eens en andermael gereitereert waren, daer op voor besluyt geseyt heeft, *Dewyle het mijn Heer niet en believt te weten, so sal ik het dan swijgen, en wensch mijn Heer goeden dagh.* Tredende alsoo, sonder verder redenen te maken, uyt de Kamer, en soo voorts uyt den Huyse Op't geruchte van welck voorsz scheyden den voornoemden Knecht sig aenstonts buyten de Deure geretireert in het ander Vertreck, en vervolgens den voornoemden *Tichelaer*, die daer door moeste uytgaen, na de Deure gebragt: de Huysvrouwe van den Gedetineerde, Vertoonderse in desen, korts daer aen, ter presentie van drie Vrouws persoonen, den voornoemden Knecht heeft afgevraegt, wat die Persoon tegen sijne Heer geseyt hadde, sonder dat hy noch als doen sijnen Heere hadde gesproken, 't gene (onder correctie) een seer notable circumstantie is tot bekrachtinge van zijne gedane verklaringe: Waer op den selven voor eerst eenighsints gedifficulteert hebbende, op de ernstigen wille van sijne Vrouwe, in presentie als vooren, verklaert heeft even het selve 't gene hier boven staet verhaelt, waer by dan de sake noch in desen niet en is gebleven, maer de gemelte Vertoonderse uyt een van de voornoemde Vrouwen als doen mede verstaen hebbende, wie de Persoon was die met haren Man hadde gesproken, en gedachten krijgende, dat men niet konde weten, wat somtijds soo een Persoon tot verweckinge van meerder commotie onder de Gemeente, en van meerder haet tegen den Persoon van den Gedetineerde en des selfs Familie, of andersints, wel soude konnen seggen dat haren Man tegens hem geseydt soude hebben; soo als de uytkomste de voorschreve præsage (alhoewel met een gevolgh het geene noyt in here gedachten hadde konnen komen) niet dan al te waer gemaeckt heeft; is daer op aenstondts goedt gevonden te ontbieden *Arent Muys van Holy*, Secretaris der Stadt Dordrecht, en hem van het gene voorschreven is, volkomen kennisse gegeven, met

met ernstig versoeck en begeerte, dat den selven daer van aenstonts openinge geliefde te doen, en communicatie te geven aen den Heere Burgemeester der selver Stadt, soo als den voornoemden Secretaris dan oock voort heeft gedaen, en vervolgens by nader goetvindinge ordre gegeven aen den Stadthouder van den Officier der voorschreve Stadt, om op de voorsz. Persoon acht te nemen, gelijck de Gedetineerde uyt sijne Huys-vrouwe en Domestijcquen nader geinformeert zijnde, dat het was desen *Tichelaer*, die met hem het voorschreve discours gehouden hadde, een Man tot Dordrecht uyt voorgaende actien en comportementen voor een Deugniet bekent, oock directelijck uyt sijn eygen Hoofde aen den voorsz. Stadthouder van het aenwesen van dien Man binnen Dordrecht voornoemt kennisse hadde doen geven; met versoeck om hem op te soecken. En den selven vindende, hem te houden en te doen examineren. Soo als daer van aen Uwe Edele Mog. mede na bewijs over-gelevert is, welcke voornoemde Stadthouder vervolgens daer in mede sijn debvoir gedaen heeft, dat niets konnen vernemen, gelijck als Uw Edele Mog. uyt de be-eedichde Verklaringe van de voornoemde drie Vrouws-Persoonen, en by het iterative hooren van den voornoemden Secretaris *Arent Muys van Holy* ontwijffelijck mede sullen geïnformeert zijn. Sijnde wijders alhier noch sonderlinge considerabel, dat volgens de ampliatie van de voorsz. verklaringe by de voornoemde Vrouwen op het recolement, en be-eedigen van de selve gedaen, den voornoemden *Tichelaer* geen quartier uyrs in alles in 't voorsz. Huys geweest is, 'tgene al mede een sonderlinge en seer nadruckelijcke circumstantie is, want het immers niet is te begrijpen, en veel min te gelooven, dat men in soo korten tijdt, ja by na als van een oogenblick, over soo swaren sake, en van soo dangereusen gevolge, concept soude konnen maken, en dat noch specialijck in soo onverwachten rencontre, daer den voornoemden Delateur niet en was ontboden, daer men geen kennisse van sijn Persoon, veel min van sijn komste hadde of konde heb-

hebben, daer geen familiariteyt, veel min confidentie tusschen hem en Gedetineerde oyt geweest is, ja in tegendeel veel eer groote animositeyt en Vyandtschap van den voornoemden *Tichelaer* tegens de Gedetineerde, om de meer-geroerde criminele proceduren: en heeft sulcks noch veel minder schijn, wanneer men daer noch by voeght de prompte bekentmakinge van alle het gepasseerde: alle 't welcke wel en rypelijck overwogen en ingesien zijnde, de gantsche saecke, en evidentie van de selve is leggende voor de innocentie van de voornoemde Gedetineerde, en tot evident nadeel en overtuyginge van den voorschreven Delateur, dat hy namentlijck met opset dit stuck in dier voegen overleydt en in 't werck gestelt heeft, om den Gedetineerde (waer 't mogelijck) te bederven. En daer uyt sijn execrabel voordeel te trecken, soo als oock sijne intentie van eersten af in de voorsz. aenspráke geweest is, en geensints om de voorgeroerde sake; die als nog toe tot zijnen laste voor Leen-mannen van Putten is hangende, wegens den rapt van de voornoemden *Ianneken Ewouts*, met den Gedetineerden af te maecken, soo als de Vertoonders verstaen van de sijde van den voornoemden *Tichelaer* voor desen, in particuliere discoursen, te sijn voorgegeven, want dat subject van soo dangereusen ingressie niet en was, om daer over den Gedetineerde met soo veel secretessen alleen te willen spreecken, nochte oock de woorden by den voornoemden Dienaer gehoort, daer mede in 't minste accorderen; en soude den voornoemden Delateur met veel meer omstandigheydt geconfundeert konnen werden, indien de Vertoonders van alle des selfs voorgeven en secrete examinatie kennisse mochten hebben, mitsgaders de onderrichtinge van de Gedetineerde daer tegens hooren; alle 't welcke nu gelaten wert aen Uw Edele Mogende Edele Officie, en specialijck om wel te remarqueren, dat den voornoemde Delateur niet aenstonts kennisse heeft wesen geven van 't geene hy na sijne fantasie seyt tussen hem en den Gedetineerde gepasseert te zijn,

maer over de acht dagen heeft laten verby gaen, alvooren de minste aenbrenginge te doen, niet tegenstaende dat hy oock noch buyten Gevangenisse zijnde, volmondigh geseyt heeft van de Gedetineerde in de voorsz. occasie verstaen te hebben. Datter noch meer als dertigh op het selve desseyn uyt waren, zulcks dat sich moeste haesten om dese præmie te verdienen, alle 't welcke niet tegenstaenden den voornoemden Delateur echter *Syn Hoogheyt* den geheelen tijdt van meer als acht dagen zonder eenige advertentie in 't prætense gevaer soude gelaten hebben. Waer uyt dan veel eer komt te volgen, dat, also hy de saecke by den Gedetineerde niet na sijn intentie hadde konnen dirigeren, hy sich ontwijffelijck in den beginne wat heeft verstelt gevonden, en eenigen tijdt blijven fluctueren, wat hem op soo lossen grondt en van soo weynigh apparentie van waerheydt stonde te doen of te laten. En dat hy naer apparentie, ge-encourageert door het generael misnoegen en qualijck spreecken, 't welck onder 't gemeene Volck tegens den Gedetineerde meer en meer begonde door te breecken, eyndelijck geresolveert heeft dies niet jegenstaende met sijn boos voornemen voort te varen, en 't selve ter executie te leggen, sonder echter gedacht te hebben, dat meer by geluck en bestieringe van boven, als door de voorsichtigheyt van de voornoemde Gedetineerde en de zijne, so veel krachtige overtuygingen van de voorschreve valsche beschuldiginge soude hebben konnen by de handt komen, als haer nu in desen openbaren, meriterende gantsch gene consideratie, dat den voornoemden Delateur sijne valsche beschuldiginge met Eede zoude mogen willen, of albereyts mogen hebben bevestigt, alsoo hy de voorsz. delatie gedaen hebbende, daer door in soodanigen parquet gebracht was, dat hy den voorsz. Eedt wel nootsaeckelijck doen moeste, of anders als een openbaer Calumniateur vervallen in die straffe, die hy andere door sijne valsche beschuldiginge soude hebben aengewreven, so dat hy den voorsz. Eedt meer tot sijn eygen salveringh als tot bewijs van sijne delatie gedaen soude hebben; waer jegen indien daer-

daer-en-boven geconsidereert werdt, dat oock de Gedetineerde niet en sal schromen sich met een goede conscientie by solemnelen Eede te suyveren, de sake al wederom in allen respecte tot sijn voordeel soude moeten uytvallen. Als in desen niet alleen militerende den gemeenen regel, *quod semper in dubio favorabiliores Rei potius, quam actores habeantur lib.* 125. *D. de reg. jur.* [dat, in een twijffelachtige saeck altijdt de betichter meer dan de betichters, moeten begunstigt worden.] *Ideoque in pari casu magis audiatur juramentum absolutorium, quam condemnatorium D. lib.* 125. *& al. ibid. in not. alleg.* [En derhalven, dat in gelijck staende geval, altijdt meer den Eed tot ontlasting, dan tot beswaernis, gehoort worden moet.] *Idque etiam in publicis judiciis arg. l. inter pares* 38. *D. de re jud.* [En sulcke oock in opentlijcke vonnisse.] Maer sonderlinge, dat in 't cas subject den Persoon van de gene, die met de voorschreve delatie bekladt werdt, is een Persoon van qualiteyt en aensien, midtsgaders van onbesproken leven, daer in reguarde van den Delateur alles is ter contrarie, 't geene in 't cas subject (daer over de geloofwaerdigheydt van yders seggen gedisputeert werdt) vry van sonderlinge nadruck en bedencken moet wesen. *arg. lib. testium.* 3. *D. de testib. cum similib.* De Vertoonders is als noch (niet sonder horreur) van den voornoemden Delateur te vooren gekomen, dat hy op sijn eerste aenbrengen, en noch na date gene preuven van sijne delatie kunnende by brenghen dan sijn simpel seggen, met groote asseurantie soude begeert hebben, met den *Ruward* vast geset, en tegen hem gepynight te werden, even als of de waerheyt van de saecke daer uyt soude konnen beweert werden, dat hy hardneckiger soude konnen wesen in 't uytstaen van tormenten, en waer toe hy sig, of van nature (als van slechte conditie) of door medicamenten (als een Chirurgijn zijnde) soude hebben konnen verharden, waer van de exempelen overvloedigh zijn te vinden. Doch achten de Vertoonders onnodigh dienaengaende yetwes te seggen, als notoir zijnde, dat sulks niet anders soude konnen zijn dan een onbehoor-

lijck, en in 't cas subject deteſtabel onderſoeck wie van beyde 't meeſte ſoude konnen verdragen, en dienvolgende te ſtellen by de juſtificatien door Duellen, heet Yſer, koud Water, en diergelijcke daer de voorgaende Eeuwen van gewaeght hebben, of inhouden van Aeſſem, en blijvende onder Water, daer de jegenwoordige Hiſtorien van de Ooſterſche Landen af melden, *Cujusmodi probationes, quia per eas multoties condemnatur abſolvendus, & Deus tentari Videtur, merito prohibentur Cap. 1. & ſeqq. Z. de purg. vul.* [Hoedanige preuven, om dat daer door menighmael wordt verweſen die vry geſproocken ſou moeten worden, en dat men Godt mede ſchijnt te verſoecken, met recht verboden zijn.] En is in der daet te verwonderen, hoe oyt ſoodanige gedachten of opinien in eenig geſondt oordeel hebben konnen vallen. En ſpecialijck dat yemandt daer om geloofwaerdiger of onſchuldiger ſoude weſen, dat hy van een Beul mishandelt zijnde, en gepaſſeert door een infamerende onderſoeck, preuven niet van deught of onſchult, maer alleen van gedult of hardneckigheydt ſoude mogen hebben gegeven. Immers konnen de Vertoonders geen gedachten hebben, dat by deſen Hoven, op ſoo ongefundeerde en gepaſſioneerde præſentalien eenigh reguard ſoude konnen werden genomen, veel min, dat het ſimpel aenbrengen van den voornoemden Delateur ſoo verre ſouden konnen werden aengeſien, dat daer op eenige gedachten van ſcherper examen ſoude konnen vallen, als in der daet van al te pernicieuſen gevolg zijnde, op het ſimpel ſeggen van een eenige Delatur, die noch is infaem, reprochabel, en Vyandt van de Betichte, en ſodanigh geconſtitueert, als hier voren is aengeweſen. Tot ſo iniquenen geprobeerden extremiteyt te reſolveren, voornamelijck daer de innocentie ſoo klaerlijck blijckt, niet alleen om alle omſtandigheden, ſoo wanneer die wel onderſocht werden, maer noch daer en boven uyt een ofte twee contrarie Getuygen, daer onder den Dienaer van den Gedetineerde immers min reprochabel is, als den infamen Accuſateur, te willen ſeggen, *quod in crimine*

læſa

læsæ Majestatis etiam tester famosi & alias intestabiles, [dat in misdaet van gequetste Majesteyt oock infame en andersints ontuygmatige getuygen toegelaten worden] *Atque in hoc indicio unicus testus indicium ad torturam faciat*, [als mede dat in dese betuygingh een enckele getuyge genoeghsame aentuygingh tot de pijnbanck geven kan;] is beyde tegen alle gronden van Rechten, en 't gevoelen van alle rechtsinnige Rechts-geleerden strijdigh. *Et si enim quod primum attinet ex lib. 7. D. ad lib. Iul. Majest. ad deferendum hoc crimen admittantur, qui accusare non possunt.* [Want alhoewel, wat het eerste belanght, sy om dusdanige misdaedt te openbaren toegelaten worden, die andersints niet beschuldigen mogen.] *Non tamen inde sequitur, & testes audiendos esse, quibus testimonii dictio non est*, [soo en volght nochtans hier uyt niet, dat mense als getuygen soude moeten hooren, die in 't geven van getuygenis geen plaets hebben.] *Non enim, ut in testis fi.e atque manu salus Rei est, ita etiam in manu Accusatoris.* [Want niet, gelijck in de Trouw en in de macht van de Getuyge de welstandt van den Verdacht-gehoudene bestaet, bestaetse oock in de magt van den Beschuldiger.] *Secundum autem multis argumentis falsum esse probat, Anth. Matt. in tract. de Crim. l. 48. tit. 2. de læsæ Majest. c. 4 n. 4.* [Maer dat het tweede valsch is, bewijst met veele argumenten Anthon. Matthæus in zijn Tractaet van de Misdadigers, &c.] *Ubi & precidenti num. 3. priorum probat Doctrinam*, [Daer hy ook het voorige Leer-stuck bewijst.] Zijnde in desen voor al considerabel, dattet niet en consteert *de corpore delicti* [Van het fait van 't Delict,] Dat is, *in hac hypothesi*, [In dese onderstelling,] datter niet en blijkt eenige conspiratie of eenigh desseyn waerlijck geformeert te wesen, om *Sijn Hoogheyt* het leven te benemen, 't welck indien bleeke of *in confesso* ware, en dat mits dien hier alleenlijck stonde te inquireren, of de Gedetineerde aen die bekende of geverifieerde conspiratie mede deelachtigh was of niet, so soude daer toe geappliceert konnen werden de opinie van eenige Rechts-geleerden, die in soodanigen gelegentheyt, *ubi de crimine læsæ Majestatis agitur*, [Alwaer van de misdaedt van gequetste

 Maje-

Majesteyt gehandelt wordt,] eenige harde *specialia*, [bysonderen toevallen] stellen *quando plene constat de conspiratione vel tractatu ad committendum crimen læse Majestatis inito*, [Wanneer volkomentlijck blijckt van een samen-sweeringh of onderhandelingh aengegaen tot bedrijf der misdaedt van gequetste Majesteyt.] Doch nademael, in cas subject, niet en consteert, of en blijckt, soo als dat na rechten suffisantelijck behoort te blijcken, *de tract. ad committendum*, [van onderhandelingh tot dusdanigh bedrijf.] Maer dat poinct, *nempe, utrum iste tractus intercesserit, nec ne*, [Namentlijck, of 'er dese onderhandelingh tusschen beyden zijn gegaen, of niet.] Zoo en kan oock in het cas subject, soo als *de tali contractu*, [van soodanige onderhandelingh] niet en consteert, tot de torture van den Geaccuseerde niet geprocedeert werden. Want, gelijck als na rechten evident is, *antequam ad investigandum vel inquirendum delictum possit perveniri, debere constare, delictum esse commissum*, [eer men komen kan om op een Delict te ondersoeken, dat blijckbaer moet zijn, dat 'er een Delict is begaen.] *Ut satis probant textus in L. 1. §. item illud. 24. D. ad SC tum. Syllan. & in L. 1. C. ubi causa fisc.* [Gelijck klaer genoegh aenwijsen de Texten in de Wet, 1. &c.] Zoo zijn oock alle de Doctoren daer in met den anderen eens. Zeer klaerlijck en krachtigh dat geleert werdende by *Clar. lib 5. §. fin. quest. 4. n. 1. Ubi ait, quod in omnem casum nunquam debet judex procedere ad aliquem actum nisi prius illi constet delictum esse commissum*, [Alwaer hy seyt, dat in alderley voorval de Rechter noyt moet voortreden tot eenige dadelijckheyt, ten zy hem alvoorens blijcke dat 'er een delict is begaen.] *Et ita Roman. ad. d. §. item illud.* Het welck dan oock voornamentlijck plaets heeft *in speciali inquisitione contra hunc vel illum*; [In een bysonder ondersoeck tegens dese of die.] En dan noch voor al, soo wanneer daer gedachten soude mogen zijn by den Rechter, om den Geaccuseerde te tortureren; Welcken aengaende geleert wert by *Hippol. de Marsil.* (die geweest is Officier de Citadelle ontrent Padua, en sulcks in Italien daer

sulcke

ſulcke deliĉten wat frequenter zijn dan hier, en daerom oock ſcherper geinquireert en geſtraft werden:) *Conſil. crim. 8. n. 1. quod judex nunquam poteſt procedere ad torturam contra aliquem, niſi primo & ante omnia conſtet delictum, de quo inculpatus eſt reus, eſſe commiſſum,* [Dat een Rechter noyt mach procedeeren tot de torture tegen yemandt, ten ſy voor eerſt, en vooral blijke, dat het Deliĉt waer van den betichte beſchuldight is, zy begaen.] *Alias interdicta eſt ſibi poteſtas procedendi & ligatæ ſunt ſibi manus.* [Anderſints is hem de macht van procederen benomen, en ſijn hem de handen gebonden.] Zoo als dan oock *Clar. d. §. fin. queſt. 64.* ſpreeckende *de materia torturæ n. 3.* expreſſelijck ſeyt. *Debet Index ante omnia conſiderare, ut conſtet de delicto,* [Een Rechter moet voor alle dingen in acht nemen, dat het blijcke, dat het Deliĉt zy begaen.] Daer mede over een komt, *Doctrina Angel. de Aret. de malefic. in verb. quod fama publica præcedente n. 138.* [de leere van Angelus de Aret, &c.] *Quod non poſſit quis torqueri, niſi prius conſtet maleficium eſſe commiſſum, licet ignoretur quis commiſerit,* [dat niemandt mach gepynight worden ten ſy eerſt baerblijckelijck ſy, dat de booſdaedt ſy bedreven, al-hoewel men noch niet en wete wieſe bedreven hebbe.] *Cui adſtipulatur Auguſt. Armin. in not. ibid.*] Waer mede over een komt Aug. Armin. &c. *Et Brunus de indic. & tortur. part. 3, queſt. 38. n. 2.* [En Brunus, van de merck-teecken en de torture, &c. *Et omnium noviſſimè Guazzin. in tract. ad defenſam reor, defenſ. 4. cap. 1. per tot præſertim n. 15. ubi de tortura.* En jongſt van allen Guazzinus, voornamentlijck daer hy van de Torture handelt. *Et ſpecialiter cap. 14. n. 7. ubi ait, etiam ſuper tractatu non poſſe procedi, niſi conſtet, in genere de tractatu.* [En inſonderheyt, daer hy ſeyt, dat men oock over een onderhandelingh niet kan voortgaen, ten zy in 't generael blijcke, dat 'er een onderhandelingh zy.] Ten hoogſten remarquabel weſende, of wel doorgaens de Doĉtoren ſoo veele en ſoo enorme *ſpecialia* [byſonderheden] vaſt ſtellen *in crimine læſæ Majeſtatis,* [In de miſdaedt van gequetſte Majeſteyt.] (De welcke, in veele poinĉten, ſeer net en fonda-

mentelijck werden gerefuteert en gedilueert by *Ant. Mattheus*, een notabel Schryver in dese Landen, die, in zijne Schriften, den aert en de nature van de Criminele Proceduyren, soo als de selve hier te Lande vigueren, en met de humeuren deser Landen over een komen, punctuelijck heeft beschreven. *In tractatu de Crim. ut. de læsæ. Maj. cap. 4. n. 6.*) Dat nochtans geene van alle die Doctoren in 't geene voorschreven is, eenige exceptie ten regarde van 't selve *Crimen*, hebben derven stellen: Daer mede klaer en onwedersprekelijck te kennen gevende, dat sy verstonden, *illam Doctrinam*, [dit leerstuck] oock *in hoc crimine* [in dese misdaed] plaats te hebben, soo als dan mede de natuurlijcke reden sulcks suggereert, aengesien men andersins tot een absolute brutaliteyt en grouwel soude vervallen, als men den eenen Mensch op den anderen soude konnen geven die macht, dat hy, sonder voorgaende delict, daer van ten minsten *in genere* genoegsaem soude blijcken, eenen anderen, op zijn aengeven alleen, soude kunnen brengen op een Pijn-banck, weynigh verscheelende van de doodt, en voor luyden van eere, alsoo swaer als de doodt. En of wel schoon de Doctoren; over de voorsz. materie, ten respecte van de preuve in dien deele gerequireert werdende, seer confuselijck schrijven, &c. als Num. 292. & seqq. en sommige *in gravissimo Majestatis crimine. Quod adversus ipsum Principem vel Rempublicam armis committitur*, [in de alderswaerste misdaedt van Majesteyt-schending, die tegens den Prins self, of tegen den Staat, met de wapenen begaen wordt,] eenige ongefondeerde specialia schijnen te tracteren, soo als sulcks dan somtijts oorspronck genomen heeft, of uyt de Tyrannique Regeering, of uyt de harde humeuren van de Volcken, onder dewelcke sy geleeft, en hun schriften somtijts na geschickt hebben, of om hare Princen te flatteren, soo is nochtans by de gesondste verstandighste altijdt contrarie geoordeelt, en namentlijck, dat wel *ex constitutione sive Extrav. Henr. 7. Quomodo in læsæ Majestatis crim. proc.*

in

in hac accusatione, quod formam attinet, [volgens de constitutie van Henrick de Sevende, hoe men in misdaad van gequetste Majesteyt procedeert, omtrent dusdanige beschulding, voor soo veel de form belangt,] kan geprocedeert worden, *summarie, & de plano*, [volkomentlijck en voorshands.] *Sed quod attinet materiam & probationes*, [maer wat belangt de stoffe, en de bewijsen,] dat deselve volkomentlijck gelijck in alle andere criminele saaken, ja noch klaerder vereyscht worden. Soo als sulcks, onder anderen, seer nadruckelijck geleert wordt *a Gudelin. in Tractatib. de jure novess. lib. 5. cap. 16. de Crimine læsæ* Majest. *in fine.* [van Gudelinus in sijn verhandelingen van het laetste Recht, &c. Alwaer hy seer notanter zeyt, *illa verba non illud significare, ut probationes necessariæ omitti, aut defensiones legitimæ rejici possint.* Dat die woorden die niet te verstaen zijn, dat de noodsakelijcke bewijsen souden mogen na-gelaten, of wettelijcke defensien souden mogen verworpen worden.] *Nam quanto detestabilius cæteris est læsæ Majestatis crimen ejusque pœna acerbior*, [Want soo veel versoeyelijcker boven anderen als daer is de misdaad van gequetste Majesteyt, en des selfs straffe soo veel te swaerder.] *Tanto majorem in eo esse tam necessitatis probationem ex parte Accusatoris, quam admissionis defensionem ex parte Rei, rationem.* [Dat dan aen d'ander zijde daer in soo veel te meerder reden is, soo tot de noodtsakelijckheyt van de bewijsen van de kant van den Beschuldiger, als tot de toelating van de defensien van de kant van den Bewroegde:] *Itaque par esse, illa solum in hoc judicio remissa censeri, quæ potius ad solennitatem & diuturnitatem litis, quam ad veritatis indagationem pertinent.* [Derhalven dat men billijck oordeelen mach, dat slechts alleen in dese gerechts dingtael die dingen achter wege gelaten zijn, die veel eer tot de gewoonlijcke slenter en lanckwijligheyt der Rechtspleging, dan die tot de nasporingh der waerheyt behooren.] *Quocum & consentit, Ant. Matth. dict. cap. 4.* [Waer mede over een stemdt de

geseyde Ant. Mattheus, in zijn vierde hooftstuck.] *Ubi specialiter tractat. de his, quæ injuditio Majestatis singulariter constitute dicuntur.* [Alwaer hy besonderlijck handelt van die dingen, die geseght worden in 't Gerechts-geding van Majesteyts mitsdaet, singulierlijck te bestaen.] *Lateque contrarios errores resolvit*, [En alwaer hy wijdluchtiglijck de contrarie dolingen wederleyt.] *Quib. & add. And. Gail. de parce pub. cap.* 19. *n.* 4. *& ac D D.* [Doet hier by Andries Gail, van de algemeene Vrede, &c. Alse 't welcke dan oock alsoo niet alleen meest over een komt met de constitutie van onse jegenwoordige vrye Republijcke, en sachtsinnige humeuren van onse Natie, maer oock doorgaens alomme in alle æquitabile Hoven en Vierscharen gevolgt wort, ja selfs by onse tijden alsoo gepractiseert is in reguarde van den Grave Corfitz Ulefelt, welke in Denemarcken aengebracht zijnde door eene Vrouwe van zijnen Koning te hebben willen vergeven, en geen andere preuven tot zijnen laste konnende te voorschijn gebracht worden, dan verscheyde omstandigheden, alleen rustende op het seggen van de selve Vrouwe, van de voorsz. beschuldiginge vry gekent, en de voornoemden Aenbrengeresse daer over gestraft is; Soo als oock naderhand den selven Ulefelt aen de Sweden overgegaen, en aldaer wederom by sekeren Burgermeester aengebracht zijnde, als of hy het Landt van Schoonen hadde willen doen revolteren, niet tegenstaende by den voornoemden Aenbrenger verscheyde omstandigheden wierden bygebracht, die al seer pregnant schenen, echter by defect van suffisante bewijsen wederom geabsolveert, en den Delateur gestraft is, gelijck dan oock de oudtheyt niet en manqueert van exempelen, die hier toe konnen geappliceert worden. En tot justificatie van sijne voor geroerde doctrine by *Anth. Matth. loc. cit.* 4. vele worden by gebracht. En of wel schoon *Ant. Fab. in Cod. suo lib.* 9. *tit.* 6. *Ad. l. Jul. Maj. defin.* 4. [Antonius Faber] schijnt te seggen. *In crimine Majestatis quos libet testes admitti, etiam famosos & criminosos.* [Dat in misdaad van gequetste Majesteyt alderleye getuygen toegela-

gela-

gelaten worden, ſelfs oock infame, en miſdadigers.] *Et, ſi vel unus adſit, judicium ad torturam facere.* [En al was'er ſchoon maer een, dat het de bevordering ter pijnbanck geeft,] is echter op de voorſz. paſſagie ſonderlinge notabel dat hy aldaer N. 8. ſelfs bekent, *Illam ſententiam valde duram & à pleriſque graviſſimus Juris Conſultis improbatam eſſe.* [Dat dit gevoelen uytermaten hard, en van meeſt alle de voornaemſte Rechtsgeleerden verworpen is.] Soo als dan oock van geen minder nadruck is, 't gene aldaer wijders vervolgt *ſub* N. 9. Dat namelijck den Raedt van Savoyen de voorſz. harde doctrine wel gevolght hadde in de ſaake by hem aldaer voorgeſtelt, doch niet om dat de ſelve in rechten en billijckheyt geſundeert was. *Sed hac potisſimum ratione, quod in ea (inquit) incidiſſimus tempora, ut, propter frequenter tanti ſceleris ſuſpiciones, & ad terrorem exemplo aliquo opus eſſe videretur.* [Maer voornamentlijck uyt deſe reden, om dat wy (zeyt hy) tot ſoodanige tijden vervallen waren, dat'er om de telkens opkomende ſuſpicien van ſulck een ſchemſtuck, en tot afſchrick, eenig exempel noodig ſcheen.] Wijders ſeer notanter daer by voegende, *Pervulgatum enim eſſe licet uſu periculoſum Caſſii Senatoris verbum apud Tacitum.* [Dat ſeer bekent was, alhoewel in 't gebruyk wat gevaerlijck, het ſeggen van den Raedsheer Caſſius, by Tacitum.] *Omne magnum exemplum habere aliquid ex iniquo.* [Dat alle groote voorbeelden yets onbillijcks in ſich hebben.] 't Gene het caſus in de voorſz. deciſie vermelt volgens de relatie van den voornoemden Autheur niet weynigh gehad heeft, als ſelfs bekennende, dat de voornoemden Geaccuſeerdens eyndelijck onſchuldigh bevonden, en ſulcks geabſolveert zijn. Waer by dan noch in deſen ſonderlinge komt, *quod idem Faber dicit tit. 6. de fin 6. explicans id, quod praall. def. 4. dixerat, teſtimonium infamis perſona in hoc crimine admitti, etiamſi ſolus ſit.* ['t Geen de ſelve Faber ſeyt, dat het getuygenis van een infaem Perſoon in deſe mildaed toegelaten word, alwaer hy ſchoon alleen.] *In ipſo principio notanter ait*: Soo ſeyt hy ſelf in 't begin ſeer nadruckelijck.] *Hoc ita accipiendum eſſe,*

ſi

ſi ex eodem delicti genere ſit infamis. [Dat men dit dus moet verſtaen, indien hy van een ſelve ſlag van delict infaem is.] *Nam ſi ex alio planè diverſo, & diſſimili delicto fuerit condemnatus,* [Want indien hy van een geheel ander, en t'eenemael verſcheyden en ongelijck delict gevonniſt zy.] *Admitti quidem in teſtem. ut conteſtium dicta adjuvet,* [Dat hy dan wel macht toegelaten worden als een getuyge, om het ſeggen der medegetuygen te verſtercken.] *At non, ut, ſi ſolus ſit, judicium ullum facere videatur.* [Maer niet, dat hy, indien hy alleen ſy, eenigh gerechts-geding ſou ſchijnen te maken.] Sijnde wijders op de voorſz. paſſagien boven dien ſeer notabel, dat aldaer niet alleen geageert wiert *de graviſſimo perduellionis crimine adverſus Principem & ipſum Reipublica Statum.* [Van een alderſwaerſte miſdaed van Hoogheyts-ſchending tegen den Vorſt en den Staet ſelf.] de voorſz. definitien klaerlijck is af te nemen, maer oock in der daet conſteerde *de corpore delicti ſive de crimine,* [Van het fait van Delict, of van de miſdaed,] Invoegen dat alleen na de ſchuldige geſocht wiert, daer't in't cas ſubject ſeer verre van daen is. Alwaer geen Crimen noch *Corpus delicti* [fait van delict] is, of geſien wert, maar alles alleen beſtaet in 't figmentum van den meer genoemden Delateur, waer op indien ſoodanigen reguard ſoude worden genomen, dat de gene die in ſulcker voegen ſimpelijck aengebracht is, terſtont *inter reos* [onder de ſchuldigen] ſoude werden gehouden, om immers daer van ſuſpect ſoude weſen. Sulcks een ſake zijn ſoude van dangereuſen gevolge, en in der daet niemandt oyt geruſt of ſeker ſoude konnen weſen, alſoo eens yegelijcks gantſche reſpect en leven in ſoodanigen gevalle ſoude hangen aen den wille van eenen eenigen valſchen Delateur, die maer de ſtoutigheydt ſoude hebben om te ſeggen, dat hy over duſdanige projecten heymelijcke diſcourſen hadden gehouden, ſonder daer in oyt overtuygt te konnen worde. En ſouden door dat middel in deſe vrye Republijcque alſoo metter daet worden ingevoert de gevaerlijcke maximen en tijden by de Romeynen beleeft. *Quibus Crimen Majeſtatis verè*

erat

erat eorum qui omni crimine vacabant; [By welken waerlijck was de misdaed van gequetste Majesteyt, der gener, die van alle misdaedt suyver waren] Op alle het welcke de Vertoonders Uw Ed. Mog. onderdaniglijck versoecken billijck reguard te nemen, en voorts daer by te voegen het gene uyt Uw Edele Mogende secrete informatien verder tot justificatie van de ongetwijffelde innocentie van den meergemelten Gedetineerden sal konnen dienen, implorerende daer toe Uwer Edele Mogende Edele en goedertieren officie.

Dit voorverhaalde Vertoogh van Consideratien nu eenigen tijdt aan 't Hof van Hollandt overgelevert, en de Vrienden van den *Ruart van Putten* al even ongerust zijnde, gaven nochmaels aen 't wel-gemelte Hof van Justitie over, benevens het volgende Request, de daar by geannexeerde Consideratien, alles tot de ontschuldigingh en onbewustheyt van den *Ruart*, aengaende des selfs beschuldigingh, dienende.

Requeste, wegens de Huys-vrouwe en Vrinden van *Cornelis de Wit*, Oudt-Burgermeester der Stadt Dordrecht, over-gegeven aen den Hove van Hollandt.

Geven reverentelijk te kennen de Huys-vrouwe en Vrienden van Cornelis de Wit, *Oudt-Burgemeester der Stad Dordrecht, &c. jegenwoordig Gedetineert op de Voor-poorte van den Hove, hoe dat sy Suppliant en naer 't verloop van ettelijcke dagen in de welke sy 't elckens d'ontslaginge van de voornoemde Gedetineerde, onfeylbaerlyck te gemoet gesien hebben, vermidts sy, soo om d'impossibiliteyt, dat het opgedichte crimen in de gedachte van de Gedetineerde soude konnen vallen, als om de klare en irreprocheable bewysen die sy ten dien eynde hebben overgelevert, eyndelijck met overleggen advijs van ervarene Rechts-gheleerden te rade geworden zijn, den voorschreeven Hove eerbiedighlijck te suppediteren eenige consideratien en cirstumstantien*

te

te noteren en te ponderen, tot begrijp en overtuyginge van de innocentie van de voornoemde Gedetineerde: gelijck dan deselve consideratien ten dien fine aen dese Requeste zijn geannexeert? Versoeckende de Supplianten gantsch gedienstig, dat uw Edele Mog. de selve aendachtelijck gelieven te ponderen, en daer op behoorlijcke reflectie te maken, indien verstande nochtans, dat nademael de Supplianten door onkunde, in 't verhael van eenige feyten of positiven soude konnen missen, de selve haer aengaende alle het geposeerde in de voorschreve Schrifture vervat, refereren tot 't gene de Gedetineerde dien aengaende beter mogte bekent wesen, en tot 't gene de selve dienthalven den Hove moge hebben onderricht, haer by desen wel expresselijck corrigerende, voor so veel by onkunde als vooren in de voorsz. consideratien, of oock in het vertoogh van Feyten en Rechten over de voorsz. sake den Hove mede overgelevert, yets moge wesen geinflueert 't gunt met de waerheyt d'onderrichtinge door de Gedetineerde selfs aen den Hove gedaen, niet in allen deele mochte over een komen, vertrouwende dat uw Edele Mog. uyt beyde de voorsz. Schrifturen meer en meer van de baerblijckelijcke innocentie van de Gedetineerde sullen wesen overtuygt, en gansch eerbiedighlijck versoeckende dat de selve hem dien volgende nu eenmael sonder verder uytstel op de beste en honorabelste wijse gelieven te relaxeren en herstellen. 't Welck doende, &c.

Was geteeckent. *Jacob de Wit.*

Consideratien en Circumstantien te noteren en te ponderen tot begrijp en overtuyginge van de innocentie van Cornelis de Wit, Oudt-Burgermeester der Stadt Dordrecht, &c. jegenwoordig Gedetineerde op de Voor-poorte van den Hove van Hollandt, uyt den name en van wegen Maria van Berkkel, Huys-vrouwe en Vrienden van den voornoemde Gedetineerde, aen den voorsz. Hove gesuppediteert of geremememoreert, om des te beter en te eerder te mogen obtineren de ontslaginge en decharge by de nevensgaende Requeste versocht.

DE Requiranten stellen voor een grondtslagh in dit haer oogmerck en tot een fondament, waer op dese

dese gantsche Schrifture sal rusten, dat 't gene waer mede de voornoemden Gedetineerde wort beticht, is het aenbrengen en stout voorgeven van eenen *Willem Tichelaer* Chirurgijn, wonende of gewoont hebbende in Piershil, van dat den voornoemde Gedetineerde hem *Tichelaer* soude hebben gedisponeert en omgekocht om den *Heere Prince van Oranje* het leven te benemen. Dat den voornoemden *Tichelaer* voor den Hove gehoort zijnde, daer by opiniatelijck persisteert. En dat de voornoemden Gedetineerde niet alleenlijck het selve ontkent, maer oock uyt veele circumstantien de onwaerheyt van dien den Hove tracht te doen apprehenderen. Sulcks dat de Requiranten oordeelen, dat in desen voor eerst staet te ponderen, wat fondament van waerschijnlijckheydt in 't voorsz. stout voorgeven van den voornoemden *Tichelaer* is residerende. En ten anderen mede wat circumstantien en preuven tot verificatie van het contrarie in desen militeren. Oock sooder, buyten vermoeden, in 't gemoet van den Rechter eenige apparentie van waerschijnlijckheyt der voorsz. accusatie soude mogen overblyven, of de voorsz. circumstantien en preuven de apparentie niet t'eenemael weg nemen en doen verdwijnen. Belangende het voorsz. eerste poinct, meynen de Requiranten in confesso of den Hove genoegsaem gebleken te zijn, immers nemen sy aen, des noodt zijnde, nader te verifieren. Dat den voornoemden Accusateur de Gedetineerde in langen tijdt, en, soo sy vertrouwen, in een Jaer en dag maer eens heeft gesien en gesproken. Dat sulcks soo zy geinformeert zijn, is geschiedt op den achtsten July, 1672. voorlede, ten huyse van den Gedetineerde tot Dordrecht, alwaer de selve Gedetineerde pijnelijck en indispoost te bedde was leggende. Dat oock het voorsz. gespreck seer weynig tijdts, ja geen quartier van een uure heeft geduert, dat de Gedetineerde hem Accusateur op het voorschreve gespreck noch directelijck hadde genoodigt of ontboden; maer dat hy Accusateur onversocht en ongeroepen by de Gedetineerde, en voor des selfs Bedde is gekomen; en, 't geene in de-

desen seer considerabel geacht wort, dat hy Accusateur de Gedetineerde alleen, en buyten yemandt bywesen, heeft willen spreecken. Dat hy ten dien sine twee malen te vergeefs aensoeck hebbende gedaen, sonder sijn naam te melden; op de derde instantie daer toe eerst geadmitteert is geworden, gelijck de Requiranten vertrouwen alle 't voorschreve geposeerde in confesso te wesen, en by den voornoemden Accusateur selfs niet geloochent te sullen werden, by faulte van 't welcke de Requiranten aennemen 't selve, des noot zijnde, noch nader te bewijsen. Waer uyt dan voor eerst onweerspreeckelijck volcht, dat den voornoemden Accusateur, komende by de Gedetineerde, eenig gepræmediteert oogh-merck of desseyn heeft gehadt; maer dat ter contrarie, de Gedetineerde niet hebbende konnen dencken of voorsien dat hy den Persoon van den voornoemden Accusateur by hem hadde te verwachten. Oock geen gepræmediteerde gedachte of intentie heeft konnen hebben, om hem Accusateur yets voor te houden of te vergen. Midts welcken dan niet alleen gantsch onwaerschijnlijck, maer oock met een gesondt oordeel t'eenemael incompatibel is, dat de Gedetineerde aen een vreemt Persoon, by hem niet bescheyden, in eene conversatie van min dan een quartier uurs tijdt niet alleen by sich selven soude hebben konnen resolveren soo periculeuse en soo abominabelen saecke voor te stellen, maer de selve hem oock effectivelijck soude hebben derven openen, ja dat meer is, dat hy in min dan een quartier uurs tijdt den voornoemden Accusateur (die apparentlijck sal voorgeven sonder eenigh voor-bedenken van al sulcken propositie aldaer verscheenen geweest te zijn) tot het advoveren en accepteren van soodanige propositie prompt en bereydt gevonden, of anders gedisponeert soude hebben. Dat hy Gedetineerde het daer en boven alsoo in eene sessie over de belooninge, over de maniere van executie, en over alle andere circumstantien, met den voornoemden Accusateur eens geworden soude zijn, sonder dat sy van noode gehad souden hebben, over soo grooten en bekommerlijcken sake

yets

yets verder te contenteren, of den anderen meer te ſien of te ſpreecken; en dat alle 't ſelve alſoo binnen den tijdt van min dan een quartier uurs beſchickt ſoude zijn geweeſt. 't Welck alhoewel by ſich ſelven, en alleenlijck naer de nature van de ſake ingeſien zijnde, t'eenemael ongelooflijck is. Soo val 't echter noch veel ongelooflijcker als daer benevens geconſidereert wert, gelijck het in der daedt waerachtigh is, dat de Gedetineerde met den voornoemde Accuſateur noyt eenige familiariteyt, of correſpondentie gehadt hadde; veel min dat hy hem door eenige beneficien en genote weldaden of anderſints ſodanig ſoude hebben verplicht. Dat hy met eenige apparentie van reden op hem ſoude hebben konnen ſtellen die confidentie, die nootſakelijck ſoude moeten weſen het fondament om aen hem ſo daugereuſe en terriblen ſake toe te betrouwen. En vervalt die onwaerſchijnelijckheyt tot eene abſolute impoſſibiliteyt, als men daer benevens conſidereert dat den voornoemden Accuſateur niet alleenlijck niet en was *familiaris & intimus* met de Gedetineerde; maer dat hy daer en boven, naer rechten, aengeſien moet werden *inimicus*; overmits hy niet alleenlijck voorhenen ſoo voor de Vierſchaer van den Lande van Putten als voor Schepenen van Beyerlandt was gecondemneert in eene pecuniele boeten ten behoeve van de Gedetineerde in qualiteyt als Officier aldaer, of ſijnen Subſtituyt, maer dat hy daer en boven noch ſtonde in *ratu*, over ſeker enormfaict, den Hove wel bekent, op de aenklachte, en den crimmelen eyſch by de Gedetineerde, voor de voorſz Vierſchaer jegens hem gedaen, zijnde notoire onbegrypelijck, en met een geſondt oordeel niet over een te brengen, dat yemand aen een Perſoon hem niet wel bekent; en in allen gevalle noch mede aen een Perſoon die uyt merckelijke redenen hem niet, wel en wilde, ſonder eenige voorgaende præmeditatie, by een onverwachte gelegentheyt dat ſodanig Perſoon hem buyten vermoeden ſelfs quam aenſpreken, openinge ſoude willen of konnen doen van een voornemen om 't execrabelſte fait van de werelt te bedryven, en 't ſelve,

aen so een onbekent, oock in allen gevalle geirriteert en vyandtlijck Persoon willen of konnen aenbevelen, met hem daer over handelen, de maniere en circumstantien van de executie adjusteren, daer over verdingh maken, en op alles sluyten in min dan een quartier uurs tijdt; maer boven dien soo heeft het God de Heere Almachtig, die naer sijne oneyndige goedertierentheyt de zijne in de noodt niet en verlaet, genadighlijck belieft de sake in desen soodanig te beleyden, dat het op de voorsz. hantastelijcke circumstantien alleen niet aen en komt, maer dat den voernoemden Accusateur door eene contrarie getuygenisse van valscheyt kan worden geconvinceert, zijnde sulcks dat de Huysvrouwe van de Gedetineerde, eerste Requirante in desen, insiende en considerende de boosheyt van de tegenwoordige tijden, en den generalen haet die de ongeluckige successen van de Wapenen van den Staet te Lande, mitsgaders de onbegrijpelijcke lacheteyt en trouweloosheyt in 't overgaen van soo vele notable Frontieren, ja van geheele Provincien gepleegt, of vele voornamen Regenten en Dienaers van den Lande van Hollandt en West-Vrieslandt, maer wel bysonderlijcke mede op de Gedetineerde en de sijne, hadden doen vallen. Haer met reden bekommert gevonden heeft over 't secreet acces tot haer Man van een Persoon wiens sombre phisionomie niet veel goets scheen te beloven, te meer mits het onlangs gepleegde attentaet op de Persoon van de Raedt Pensionaris van Hollant haer Mans Broeder, en een gelijck attentaet door 4 stoute Gasten op de Persoon van den selven haren Man, eenige weynige dagen te voren, des nachts ontrent 11 uuren voor genomen. 't Welck oock naer alle menschelijcke apparentie, ter executie geleyt geweest soude sijn, indien het aen-nadere van de Wacht, behendelijck van 't Stadt-huys ontboden, de voorsz. 4 stoute Gasten niet hadde doen de vlucht nemen. Welcke wel-gegronde apprehensie dan van de voornoemde Huys-Vrouwe van de Gedetineerde, haer door Godes wonderbare bestieringe, heeft doen resolveren, den Dienaer van de Gedetineerde, zijnde

een

een deugtſaem en gepoſeert Jong-man van conpetenten ouderdom en goede lichamelijcke ſterckte, te plaetſen of poſteren in de deure van de Kamer, alwaer den voornoemden Accuſateur voor het bedde van de Gedetineerde neder geſeten was, ſoodanigh dat de tuſſchen komſte van het Ledikant hem 't geſichte op de voorſz. deure was benemende, en noch naderhant daer by te doen komen haren Zone, zijnde een Jongman tuſſchen de 18 en 19 Jaren, om in cas van eenigh quaedt voorneemen van de Geaccuſeerde, op of tot nadeel van de Gedetineerde, als dan haer Heer en Vader reſpective ilico te hulpe te komen, welcke beyde Perſoonen dan geen roede lengte van het bedde van de Gedetineerde geſtaen hebbende, en ſulcks ſeer wel konnende hooren de woorden die aldaer geſproken wierden; voornamentlijck van haer Heere en Vader reſpective, die onbeſchroomt en met ſijn gewoonlijcke toon overluyt was ſprekende, aenſtonts na het voorſchreve gepaſſeerde, de ſake verhaelt hebben, ſoo als de ſelve in der daet en waerheyt was gepaſſeert. Hebbende in ſpecie de voorſz. Dienaer van de Gedetineerde, naer dat hy den voornoemden Accuſateur uytgeleyt hadde, ten ſelven tijde, en ſonder alvorens zijn Heer of yemandt anders geſproken te hebben, daer van een naeckt recit gedaen ten aenhooren van drie Vrouws-perſoonen, aldaer by haſard preſent weſende, waer uyt (als mede, ſoo de Requiranten haer verſekert houden, uyt de examinatie van den ſelven Dienaer by den Hove gedaen) klaerlijck blijckt dat in de voorgeroerde converſatie tuſſchen den Accuſateur en de Gedetineerde den 8 July 1672. voor gevallen, niets en is gepaſſeert dat eenige gelijckeniſſe heeft na het voor gementioneerde ſtout en calumnieus voorgeven van den voornoemden Accuſateur, in ſpecie dat alle het voorſtel in de ſelve converſatie is gedaen door den Accuſateur, en dat door de Gedetineerde daer op alleenlijck is geantwoort, ſonder van ſijne zijde aen den voornoemde Accuſateur yets voor te ſtellen of te vergen. Dat voorts de ſubſtantie en het beſluyt van het voorſtel van de Geaccuſeerde is geweeſt, dat de ſelve,

naer een præallabel difcours van de fwarigheden deses tijdts, aenbiedinge dede om aen de Gedetineerde yets te openbaren, mits dat hy 't felve foude fecreteren. Dat de Gedetineerde daer op in de naervolgende fin geantwoort heeft, namelijck, indien het yets goedts was, 't gunt hy feggen wilde, dat hy in fulcken cas het wel mochte openbaren, en dat hy Gedetineerde hem daer in gaerne foude willen behulpelijck zijn, doch indien het vuyligheyt of een qnade fake moehte wefen, dat hy die dan wel mocht fwijgen; of dat hy Gedetineerde anderzints zijn aenbrengen foude bekent maken en openbaren. Dat den voornoemden Accufateur (naer eenige nadere gedane inftantien en gelijcke bejegeningen t'elken daer op gevolgt, eyntlijck zijn affcheyt genomen heeft, met defe of diergelijcke woorden, die wel te noteren ftaen, dewijle het mijn Heer dan niet en gelieft te weten, foo fal ick het fwijgen; ick wenfch mijn Heer goeden dagh. Welcken aengaende, als mede belangende al 't gene in de voorfz. converfatie is gepaffeert, wijders gerefereert wort tot 't geene de Gedetineerde felfs aen den Hove fal hebben verhaelt, en 't gunt den felven Hove verders fal wefen te vooren gekomen in de examinatie of verhooringe van die geene aen de welcke de Gedetineerde het voorfz. gepaffeerde aenftondts bekent gemaekt heeft, in maniere en om redenen, als hier onder breeder fal werden verhaelt, zijnde 't gene voorfz. ftaet hier alleenlijck aengetogen, U Ed. Mog. indachtigh te maken, dat by foo verre en voor foo veel eenige prefumptie of indicium foude konnen werden genomen of getrocken, uyt de voorverhaelde delatie en accufatie van den voornoemden *Tichelaer*, als notoirlijck neen, dewijle de felve publijcquelijck is bekent voor een infaem Perfoon, die feer veel quade ftucken en faicten bedreven heeft; foo als oock den Hove uyt verfcheyde Sententien, Atteftatien en examinatien ten vollen is gebleecken; dat in alle gevalle die prætenfe præfumptie meer als overwonnen, en gedoodt wert door de voorfz. klare en convincanté getuygeniffe van den Dienaer van de Gedetineerde,

ten overvloet noch gesterckt, met 't gene Uw Edele Mog: by examinatie van den Zone van de Gedetineerde, uyt de selve nader soude konnen verneemen. Want of wel de getuygenissen van een Dienaer tot ontlastige van sijn Heer, naer Rechten, van dat gewichte niet en is, als van een ander eerlijck vry en independent Persoon, soo is oock niet onbekent, dat, naer Rechten, selfs geen indice en maeckt de affirmatien van een Persoon die by publijcke Sententie gecondemneert is over begane feyten en uytgespogen injurien, soo wel de geledeerden, als Godt en de Justitie om vergiffenis te bidden, in voegen als den voornoemden Accusateur voor de Hooge Vierschaer van den Lande van Putten den derden September 1670, gecondemneert is op sijne bloote Knien in de selve Vierschaer te moeten doen, bysonderlijck als soodaenigh Persoon daer en boven noch veele snoode en boose feyten heeft bedreven, gelijck ten aensien van den voornoemden Accusateur den Hove mede ten vollen is ghebleecken, sulcks dat, de klare en nette getuygenisse van een eerlijck Domestijcq ten minsten wel kan opwegen de contrarie affirmatie van een infaem Persoon en bekende Deuch-niet, mits welcken dan oock, buyten de voorverhaelde circumstantien die onwaerheydt van de voorschreeve accusatie alleen klaerlijck goenoegh verifieren, daer en boven noch de ghetuygenisse van den voornoemden Dienaer, sonder de voorschreve circumstantien, capabel soude wesen den Rechten van de innocentie van de Gedetineerde te overtuyghen. Zoo dat, de Vertoonders geensints konnen twyffelen, of sullen beyde de voorschreeve preuven te zamen gevoegt, alle oock de alderscrupuleuste gemoederen meer als ten vollen konnen voldoen. En gelijck de apprehensie van eenich boos desseyn van den voornoemden Accusateur tegens de Gedetineerde, de Huysvrouwe van de selve Gedetineerde daer jeghens naer vermogen heeft doen vigileren met het posteren van de voorschreve Dienaer en van haren Zone in de Deure van de Kamer. Zoo heeft oock deselve appræhensie en het

bedencken, dat den voornoemden Accusateur hem Gedetineerde wel met eenige valsche naklap of uytstroyinge onder de Gemeenten meer en meer verdacht en verhaet soude trachten te maken, de Gedetineerde soo wel als sijne Huys-vrouwe, doen resolveren van 't voorsz. gepasseetde aenstonts kennisse te doen geven aen de Heere Borgermeester der Stadt Dordrecht voornoemt, gelijck dan het selve oock aenstondts alsoo is geëffectueert, hebbende de Gedetineerde, die, vermits sijne pijnlijckheyt en indispositie, selfs by den gemelten Heere Burgermeester niet gaen en konde, by hem ontboden de Secretaris *Muys*, en aen den selven het gantsche gepasseerde verhaelt hebbende, op hem vervolgens begeert dat hy daer van aenstondts uyt sijnen name communicatie geven soude aen den gemelten Heere Burgermeester. Soo als het selve oock by hem sonder eenigh uytstel is naer gekomen, als den Hove uyt examinatie van den voornoemden Secretaris *Muys* mede volkomentlijck sal wesen gebleken. Welcke voorsz. soo promptelijcke gedane communicatie, gevoegt by een versoeck door de Gedetineerde mede ilico gedaen doen aen den Stadhouder of Onder-Schout der voorsz. Steden, den voornoemden Accusateur op te soecken en te examineren, oock evidentelijck alle bedencken van waerschijnlijckheyt der voorsz. accusatie t'eenemael doet verdwijnen. De sake nu sich in dier voegen vertoonende als de selve met relatie en reflectie tot en op de intentie van de Gedetineerde in gesien werdt, soo bidden de Vertoonders dat Uw Edele Mog. deselve oock eens van de andere zijde gelieven te besien met relatie en reflectie tot en op de intentie van den voornoemden Accusateur; waer ontrent sich voor eerst op doet, als eene sekere waerheyt, dat, gelijck de Gedetineerde tegens de komste van den voornoemden Accusateur voor des selfs Bedde, niet heeft konnen hebben eenige gepræmediteerde gedachte om hem dese of geene sake voor te houden of te vergen, alsoo ter contrarie den Accusateur, die het acces tot de Gedetineerde met empressement versocht hadde, nootsakelijck eenigh

gepræ-

gepræmediteert voornemen en oogmerck in die visite moet gehadt hebben, welck voornemen als met eene genoegsame applicatie na gespeurt wort uyt verscheyde redenen, seer waerschijnlijck geconjectureert kan werden, tot een quaet en boos eynde aengesien en gedirigeert geweest te zijn, gevende ten eersten aensien veel bedenckelijckheit, dat hy Accusateur de Gedetineerde alleen en secretelijck heeft willen spreken. Welck versoeck niet bequamelijck ingeschickt of over een gebracht kan werden noch met de conditie van zijn Persoon, als niet zijnde van die calibre om gepresumeert te konnen werden, dat met hem eenige secreten van Staet stonden te verhandelen, noch met de nature van de sake of 't Proces Crimineel, 't welck hy met de Gedetineerde uytstaende hadde; daer by dan noch voornamentlijck komende de boosheyt der tijden, die uyt redenen vooren verhaelt, een generalen haet en verbitteringe tegens de Persoon van de Gedetineerde, en tegen des selfs gantsche Familie geproduceert en gebaert hadde, oock daer benevens gevoegt, dat den voornoemden Accusateur, om redenen mede hier boven geallegeert, sich in 't particulier door de Gedetineerde hielde gelædeert en geoffenseert, en dat hy mits dien door de oocasie van de voorschreven boose tijden en van de voorsz. generale animositeyt en verbitteringe tegens de Gedetineerde en de zijne, seer lichtelijck aengemoedigt konde werden, om onder 't faveur van dien, sijne particuliere passie soo wel als d'algemeene verbolgentheyt van 't Volck in te volgen en uytvoeren, zijnde notoire veel apparenter, datter een eenigh Booswicht heeft konnen werden gevonden, die tot volvoeringe van sijne particuliere wraecklust, mitsgaders tot bevorderinge van sijn eygen interest en profijt, desseyn heeft geformeert, om onder beneficie van den algemeenen haet, de Gedetineerde de eere en 't leven te benemen. Alsser vier Personen van goede Familien en gelegentheden respective weynigh dagen te vooren gevonden zijn geweest, die buyten eenigh mouvement van particuliere vindicte, of eygen voordeel, alleenlijck

om de gemeene drift en passie van 't Volck te voeldoen, desseyn hebben konnen formeren, en soo veel in haer was, ter executien stellen om de Broeder van de Gedetineerde violentlijck te vermoorden, alle 't welcke, gelijck het van den aen beginne aen soo groote waerschijnlijckheyt gehadt heeft, dat het de voornoemde Huysvrouwe van de Gedetineerde al ten eersten heeft doen zorgen voor de preservatie van 't leven van haer Man, met het posteren van de voornoemde Dienaer en van haren Zone, in de Deure van de Kamer. Soo werdt het nu door de uytkomste selfs nader geopenbaert, en bevestight, in voeghen dat het de Vertoonders seer smertelijck soude te vooren komen, dat Uw Edele Mogende als nu, naer soo veele klare circumstantien en bewijsen, niet souden konnen apprehenderen 't gene men al uyt de eerste demarches en acheminenten heeft weten te præsagieren. En voorwaer, ingevalle U Edele Mogende in eene saecke, daer soo veel byna miraculeuse by vallen en circumstantien de valsheyt van de accusatie overvloedighlijck aen den dagh brengen, door een condigne straffe van den Accusateur, andere van gelijcke onderneminge niet en deterreren; Zoo en is in der daed niemandt van de Regenten of Ingesetenen deser Republijcke daer den haet van de Gemeente op gevallen is, of noch op mocht komen te vallen, een eenigh moment seecker van zijn Eere, Lijf en Goet; welcke seeckerheyt nochtans kennelijck, naest Godes segen, is het fondament van 't wel wesen deser Republicque. Op al 't welcke Uw Edele Mogende versocht werden æquitabel reguardt te willen nemen, en soo daerom, als om meer andere redenen by Uw. Ed. Mogende des noot zijnde, nader te supelleren de Gedetineerde op de beste en honorabelste wijse te relaxeren en te herstellen.

Dese voorgaande Considerartien aan 't Hof van Justitie, door de Huysvrouw en Vrienden van den *Ruward* overgegeven, zijn niet lang na het ombrengen der *Heeren de Witten*, van den Chirur-

rurgijn *Tichelaar* wederleyt, en tegen gesproken, en van hem *Tichelaar* selfs met sijn eygen handt onderteyckent.

Ondertussen dat men met dese Rechtplegingen besigh was, ontstont'er op den 15 Augusti: 1672. des avonts een gerucht door den Hage, dat den *Ruward van Putten* wilde uytbreecken; daar over liep men na de Gevangen-poort, en besette de selve den gantsen nacht: Des morgens was het volck soo ongerust, uyt vrees dat den *Ruward* wech mocht zijn, dat sy de naast daar aanstaande huysen dreygden neder te werpen, soo men hem niet en vondt. Om de Gemeente te stillen zijn eenige Heeren Raden van 't Hof en Burgers op de Gevangen-poort gegaan, die wederom afkomende, het volck versekerden, dat sy den Heer *Ruward* gesien en gesproken hadden: Maar 't mocht al niet helpen, sy wilden dat hy hem voor de tralien soodanig sou vertoonen, dat sy hem alle sien en kennen konden, 't welck hy oock alsoo, met sijn Japonse Rock omhangen, gedaan heeft, waar door het voor die tijdt wat in stilte geraackt is: maar de Burgery quam evenwel in wapenen, uyt dewelcke een Vaandel geordonneert wiert, tot des selfs bewaring, waar uyt eenige aan *Sijn Hoogheyt* versochten om den *Ruward* te beter te versekeren, dat haar de voorsorge daar toe mocht aanbevolen worden; waar op *Sijn Hoogheyt* antwoorde, dat hy de Burgers voor haar trouwe sorge bedanckte, en vorders, dat den *Ruward* uyt sijn handen, en in die van de Justitie was, die hy die saack volkomen toe vertroude, &c. Evenwel bleven de Burgers de Voorpoort nacht en dag bewaken en bewaren, staande altijdt twee Schiltwachten voor de deur.

Het voorsz. Hof dan sonder intermissie, met dese gewichte saacken, geduerende de Vacantie

besigh geweest zijnde, heeft eyndelijck uyt alle circumstantien der saacken, examinatien, confrontatie, en torture; misgaders uyt de openhertige en resolutie instantie van den aanbrenger; als mede uyt de scrupuleuse, en perplexe verweringe van den delinquant; hier by komende, 't gunt het voorsz. Hof beter ende nader als den gemeenen man, gebleecken is: geprocedeert gehad tot beraaminge van eenige van een seer beleefde Sententie, jegens den voorn: *Ruward*. Waar op dan voor eerst den gemelden *Tichelaar* by 't voorsz. Hof van Justitie, kosteloos en schadeloos is ontslagen, en op vrye voeten gestelt geworden; met aansseggen van den Ed. Hove, dat hy *Tichelaar* sijn Declaratie soude hebben op te maacken; van alle sijne onkosten, schade, en intresten, ontrent dese voorn: procedure gedaan ende geleden; en die aan den Ed: Hove over te leveren. Den voorseyden *Tichelaar* aldus ontslagen zijnde; Soo is de gemelde Sententie tegens den voorn: *Ruward*, ten selven dage op de Voor-Poorte van den Ed: Hove gepronuncieert geworden, in forme en manieren als hier navolgende.

SENTENTIE.

'T HOf van Hollandt, gesien ende geëxamineert hebbende de stucken en munimenten by den Procureur Generael van den selven Hove, overgegeven tot laste van *Mr. Cornelis de Wit*, out Burgermeester der Stadt Dordrecht, en *Ruwart van den Lande van Putten*, tegenwoordigh Gevangen op de Voor-poorte van den selven Hove, mitsgaders sijne examinatien, confrontatien, als mede 't gene van wegen den voorsz. Gevangen is over-gelevert, en voorts overwogen hebbende, 't gene ter materie dienende is, en eenigsints heeft mogen moveren; Verklaert den selven Gevangen, vervallen van alle sijn digniteyten, en ampten

by hem tot noch toe bedient ; Band hem voorts uyt den Lande van Hollandt en West-Vriesland , sonder daer oyt wederom in te komen ; op pœne van swaerder straffe, te ruymen de selve Landen , met ten eersten , en condemneert hem in de kosten en misen van Justicie , tot taxatie, en moderatie van den voorsz. Hove.

Actum by de Heeren *Adriaen Paeuw , Heere van Bennebroeck , President , Aelbrecht Nierop, Willem Goes, Heere van* Boeckhorstenburg, *Frederick van Lier, Heere van Zoetermeer, Cornelis Baens, en Mattheus Gool*, Raedtsluyden van Hollandt ende West-Vrieslandt : En gepronuncieert op de Voor-poorte van den selven Hove, op den 20 Augusti 1672.

Was onderteeckent

In kennisse van my

ADRIAEN POTS.

Al-hoe-wel nu den boven-gemelden *Willem Tichelaar* : soo door de voorsz. Sententie jegens den voornoemden *Ruward* gepronuncieert , als mede door de absolutie, en justificatie van 't Hof van Justitie, in allen deelen genoeghsaam was gedechergeert ; heeft echter naderhant goet gevonden, soo om 't qualijck spreecken van sijn Vyanden en parthyen, als mede tot meerder securiteyt en gerustigheydt van sijn eygen Persoon, en om alle de Werelt te meerder contentement te geven, van woorde te woorde sich selven door verscheydene krachtige blijcken genoeghsaam ontschuldight, en alsoo getoont door de Vrouwe en Vrienden van den *Heere Ruward* ontrent sijn Persoon niet wel ter goeder trouwe geprocedeert te zijn.

Dit is voor soo veel aangaat het Reatus van den *Heer Ruward*, maar wat hun beyder uyterste ongeval aangaat, daar van is dat:

Tichelaar van de Gevangen-Poort afgegaan zijnde,

de , maackte door den gantſchen Hage bekent, dat hy den *Ruward* overtuyght had , en de ſelve ſijn Leven verſchoont , maar voor eeuwigh uyt gebannen was ; daar-en-tegen , dat hy , (gelijck men zagh) op vrye voeten wiert geſtelt ; en dat zy wel mochten op paſſen , ſoo ſy den *Ruward* wilden waarnemen , alſoo hy wel haaſt van de Voor-Poort ſoude afgaan: Hier op de Sententie aan den dagh komende , rees'er groot gemor onder de Haaghſe Burgers , zeggende , dat dit een civile , en geen crimineele Sententie was , nademaal het crimen of de miſdaat daar in verſwegen wiert, voorts oordeelende de ſelve onrechtmatigh te zijn , overmits ſy ſagen , dat den Barbier in vryheydt geſtelt , en dien volgens zijne beſchuldiginge , tegen den *Ruward van Putten* , moeſt waarachtigh zijn , want ſoo die valſch was , had den Barbier daar over moeten geſtraft , en den *Ruward* in vryheyt herſtelt worden : hier uyt argumenteerden ſy , dat het klaar genoegh bleeck , dat den *Ruward* aan deſe verraderye tegen den Perſoon van *Sijn Hoogheyt* genoeghſaam kenniſſe moſt hebben , en daar over rechtvaardigh het lijf verbeurt had , en dat hy behoorde te ſterven.

Den Haag in roeren door den Tichelaar.

Dit dede oock ſeecker out ſeggen (in ſwangh gaande , doen men 't Eeuwigh Edict in ſtelde) vernieuwen , en was dit : Dat de Hoofden en Heeren van de Loeveſteynſe Factie onder malkander een ordre hadden beraamt , en vaſt geſtelt . *dat niemant van de hare , hoe grooten crimen of miſdaat hy oock mocht komen te begaan* , *daar over ſwaarder geſtraft zou worden als met een Banniſſement* ; 't welck hier in nu openbaar quam te blijcken . Ondertuſſen geraackte den gantſen Haag in rep en roer, en al 't volck op de been.

Den geweſen *Raedt-Penſionaris* van *Hollandt* en *Weſt-Vrieſlandt* , Mr. *Johan de Wit* , had nu (ſoo men

men (seyde) in verscheyde nachten sich niet alleen in sijn ordinaris Kamer noch Ledekant niet durven vertrouwen, soo dat oock niemandt van sijne Huysgenoten wist in wat Slaap-plaats hy vernachten soude, voor dat hy te rust gingh; maar hy dede daar en boven noch sijn geheele Familie niet anders als in hare klederen slapen, om des te vaardiger om te ontkomen te konnen sijn, soo hem eenigh alreede gevreesde onheyl had komen overvallen, en sijn Huys by nacht bestormt geworden.

Den voornoemden gewesen *Raadt-Pensionaris Johan de Wit* wiert van wegen sijn *Broeder den Ruward* (soo haast de voorsz. Sententie uyt gesproocken was) door de Meyt van de Voor-Poort geboodtschapt, dat hy aldaar geliefde by hem te komen, 't welck Mr. *Johan de Wit*, hoewel tegen de afradinge van andere, die by hem daar tegenwoordig waren, aenstonts gedaan heeft.

WIe d'ommetrek wil sien der Goddelijkste gaven,
Welck om veel eeuwen eens een enckle ziel bezit,
Die late 't oogh der ziel door d'oogen, herwaarts draven,
Om 't aller deugden beelt t'aanschouwen in de WIT.
De wijsheit, 't Staat bewind, de dapperheit, de reden,
De vlijt, de trouw, 't geduld, 't godvruchtige gemoet,
Getempert met het zout der minnelijckste zeden,
Zijn 't beelt waar in dien Held zich heerlijck kennen doet.
Zoo zagh men als een zuil, waar op 't gevaarte ruste,
De Staat-vergadering van Holland: eer die storm
Der helse Staats-Orkaen, dat Ligt der vryheit bluste,
En 't wel geschikt gestel deê vallen uit sijn vorm;

Toen

Toen 't moordjaar 't Vaderland die Staats-pilaar ontruckte,
VVaar Van De Dappre sLag aL't aarDrIIk oVerkLonck,
Dat 's vyants vreugt ontstack, maar alle vromen druckte:
En meent men nu dat licht te vinden in een vonk?
D'uitwend'ge schaduw-schijn is't minst in hem t'erkennen,
Hoewel schier 't eenigste is dat van hem overbleef:
Want d'eed'le ziel gevoert op Cherubijnen pennen,
Terwijl de moord op 't lijf haar raserny bedreef,
Trok agter sig den glans der dierb're deugde-stralen,
En smolt om hoog in Godt, om daar te zeege-pralen.

Hoedanig dese waarachtige Tragœdie van de rampsalige Doodt deser twee Broeders geëyndight is, verhaelt *d'Heer Valckenier* dusdanigh: *d'Heer Johan de Wit* komende tot omtrent de Voor-Poorte rijden met een Karosse; die hy belaste hem in te wachten, tot hy weder van boven ware gekomen, treet de trap op, spreeckt de kosten en misen van Justitie, daer in sijn Broeder gecondemneert was, af, en meende alsoo met den selven uyt te gaen; doch als de voor-deur van de Poorte om 11 uuren voormiddaghs geopent wiert, en de Pensionaris, die van sijn Broeder kort gevolght wierde, deselve wilde uyttreeden, roept een Vrouw, die by geval quam aengaen, aen de *Burger-schildwachten: Wat duyvel Mannen is dat? daar komen de Verraders af, drijftse weer na boven, of bruytse doodt:* daer op de Burger-wacht haar beyde belaste te retireren, of dat sy op haar souden los branden; en als de *Raadt-Pensionaris* hier tegen met authoriteyt wilde spreecken, zetten de Burgers de Lonten op den Haan, en een leyde op haar aan, soo dat sy te rugh traden, en weder na

na boven gingen; daar op de voornoemde Karosse wegh reedt, in de welcke geseyt wierde, dat de Vader van dese twee Gebroeders sat, en haar inwachte, om t'samen te rijden na Loos-duynen, op de Woningen van den Ouden Bailjuw, om aldaer met andere Vrienden het middaghmaal te houden, alsoo alles daer toe bereyt was.

Als de *Raadt-Pensionaris* nu een tijdt lang op de Voor-Poorte hadde vertoeft, seyden eenige van 't volck, dat sich meer en meer t'samen rotteerde, Den *Ruward* is 't ontsnapt; waer op twee Burger-Officiers en vier Burgers na boven traden, die den *Ruward* in sijne onder-kleeren en Japonse Rock vonden op 't bed leggen, en den *Raadt-Pensionaris* op een stoel sitten: welcke laatste (alsoo hy een Man was van uytnement verstant, van een wonderlijcke welsprekentheyt, en van soo overheerlijcken geest, dat hy by alle voor-en tegenspoet was onveranderlijck, en altijdt even vaardigh van oordeel) haar met niet min beleefde als bondige reden omtrent de onschult van hem, en sijn Broeder soo verre overrede, dat de Officieren met haar beyde het middaghmaal aldaar hielden. Om een uur quamen alle de Compagnie Burgers in de Wapenen, van dewelcke twee sich posteerde voor en omtrent de deur van de Voor-Poorte, seer net in ordre, en in twee rijen ten weder-zijden gerangeert, latende niemandt onder de Poort door passeeren, om alle ontroeringen te mijden; de overige greepen Post ten weder-sijden van de Poort, soo op de Plaats, als op het Buytenhof; en de drie Compagnien te paardt, die toen in den Haagh voor Garnisoen lagen, raackten mede in der haast op de been; een der selver stelde sich op haar ordinaire Wacht-plaats, de andere twee op de Plaats komende, wilden door de Poort na 't Buytenhof rijden, daar sich de Burgers met ge-

velde

velde Piecken, en aanleggende Musquetten tegen ſtelden, invoegen de Ruyterye te rugh moſten houden: Daar toe was de drift der Burgeren ſoo groot, dat eenige met Piſtolen en Houwers op de daken der omgelegene huyſen klommen, om wel toe te ſien, dat geen der beyder *Heeren de Witten*, door liſt mochten ontkomen: En alſoo de voorſz. Officieren op de Voor-Poorte wat te langh vertoefden, raackten de Burgers aan 't murmureeren; ſulcks dat ſy begonden met ſteenen te werpen; en met Koegels te ſchieten, tot dat haar de Officieren voor de tralien vertoonden, tot teecken. dat alles noch in goeden ſtandt was. En alles dus in roeren zijnde, ontſtonder een valſch gerucht, dat het Graeuw uyt de omleggende Steden en Dorpen in grooten getalle, gewapender handt, den Haagh naderde, om deſelve te plunderen, en dien roof wegh te voeren. Hier door verhief ſich de oproer te meer, ſommige Burgers klaeghden, dat men hier ſtont om twee Schelmen te bewaren, die ongetwijffelt in de aanſtaande nacht, 't ſy door geweldt of door liſt ſouden wegh raecken, terwijlen yder t'huys gevaar liep, om van 't roof-ſiek buyten-volck geplondert te werden, en den Haag op den volgenden dagh gewis in een bloedt-badt ſoude ſtaan, ſoo 't de Schelmen ontquamen. Dies verſochten veele, men ſoude haar op 't Stadthuys voeren. daar menſe ſonder eenige kommer in alle ſeeckerheyt konde bewaren, andere die wat heeter waren, wilde met haar aanſtonts van kant; ſeggende een uyt den hoop: *Laten wy haar op 't Schavot aan de Wip binden en harquebuſeeren*; mits riep een ander, die de eer daar af wilde dragen, om de eerſte inleyder van deſe Tragædie of waarachtigh Treurſpel te zijn; *Tſa mannen, volg me na, ick zal u voorgaen*, ſchietende met eenen op het ſlot van de deur, 't welck de andere in ſulc-

ken

ken haast volghden, dat de deur, soo door 't schieten, als door 't slaan met een Smits-moker in een omsien opvloog, waar door eenige om 't yverigst na boven renden, meenden elck de eerste op de Gevangen-Kamer te zijn, doch wierden gestuyt door twee middel-deuren, die zy met den voorsz. Moker mede opgeslagen hebbende, vonden de deur van de Gevangen Kamer oock geslooten, die zy met eenen schoot openden, en de Kamer indrongen. *Mr Jan de Wit*, die aen 't voeten-eynde van 't bed zat, en las in den Bybel, daer zijn Broeder in een Japonsen Rock oplagh, zeyde: *Mannen wat wilt gy hebben? en waer toe dit gewelt?* daer op geantwoort wiert, *dat zy na beneden mosten.* Mr. *Jan de Wit* vraeghde; wat wilt gy daar met ons beginnen? soo riep een uyt haar: *wy willen u doodt bruyen*; mits ruckten een den *Ruward* by sijn Rock van 't bed; en zeyde: *voort jou hond, na beneden. Mr Jan de Wit*, siende dat hy met geenige redenen dese siedende Burgers konde bevreedigen, neemt sijnen Broeder by der hand, en gaet onder veel stooten en vloeken van 't volck de trappen af, werdende met een Pieck onderwegen boven zijn oog gequetst, daar op hy zijne handen en oogen ten Hemel heffende, beval zijne ziel in de handen des Heeren, en treet voort na beneden, daer hy meende achter de gewapende Burgers, en niet tusschen de rijen van haar door te gaan, maar wiert terstont door de Burgers datelijck aangetast, en met schoppen en stooten naar het Schavot toegedrongen, om hem aldaar te harquebusceren; en komende ter plaatse, daar hy juyst twee maanden voorheen, namentlijck op den 20 Junii 1672 door vier Persoonen in de nacht was aangerant en gequetst, meende zeeckeren Burger hem te doorschieten; maar alsoo zijn roer weygerde, soo sloegh hy hem met de Kolf op 't hooft, dat hy ter aarden viel, doch was soo haast niet weder op-

gestaen, of wiert door een zwaren slag weder ter neder gevelt, waar op hy met de selve Edelmoedigheydt, als *Julius Cæsar* (dewelcke als hy van sijne Partyen met veele dood-steecken vermoort wiert, zich in sijnen mantel wentelde, en 't gesicht bedeckte; roepende in de Grieckse taal aan Mr. *D. Brutus*, als die op hen aanviel: *Mijn Soon*) *Mr. Johan de Wit* alsoo zijn gezicht met zijnen mantel mede overdeckte, om sijn eygen ongeval niet te aanschouwen, en zeyde voor sijn laatste woorden: *Wel Mannen! Wel burgens!* waar op hy van eenige Burgers omcingelt, en te gelijck van verscheyde doorschooten wiert, dat hy omrolde, en den laatsten snick gaf.

Hier rust onnoselheyt, met opgeheve hand
Vermoord te zÿner eer; vermoord ten schand van 't land.
Hier rust regtvaerdigheid, een yder in de weeg,
Zints 't land een walging van opregte vryheit kreeg.
Hier rust de dapperheit, die Holland quam te nut,
Toen hy twee Koningen grootdadig heeft gestut.
Hier rust de wÿsheit, die het oor noyt had gestopt,
Wanneer geregte beê heeft aen zÿn deur geklopt.
Hier rust de Wit,*een mensch, dies had hy zÿn gebreke,*
Maar minder als nog oyt is van een mensch gebleke.

Den *Ruward* zijn Broeder volgende, wiert ses of seven treeden agter hem by de blauwe trappen even buyten de Poort op de Plaats aangevallen, gestooten, geslagen, en met een rapier tot tweemaal toe doorsteecken, dat hy ter neder zeegh; wanneer hy nochmaals wierde doorsteecken en doorschooten.

Wie Heer Cornelis *wil beschouwen in sijn dood,*
Besie zyn leven eerst, daer so veel nut uit vloot
Voor Hollans regt en roem, die moedig met den deegen
De winst op Chattam heeft so gloryrÿk verkreegen;
En 't Land op Zee behiel, in barnen van die tyd,

Eer

Eer hy van Staets-gezag ontbloot wierd door de Nijd,
En 't tomeloze graeuw 's Mans helden-deugd, 's Mans daden
En Burgermeesterschap dus onverdiend vertraden,
Toen 't heylig regt, verkeert door leugen, wrok en list,
Hem zag geboeit en zyn gebleek trouw betwist. (ven,
't Geweld dede in syn dood van schrik al 't aerdryk be-
De Zon versmolt van rouw op 't sterve van dat leve,
De swaerste scha en smert voor Vryheit en voor Staet,
Geschonden al te vroeg, beklaegt, beschreit te laet.

Hier mede nam dese Actie der Burgeren een eynde, want alle de Compagnien na 't Logement van hare respective Vaandrighs ordentelijck aftrocken, en de beyde mishandelde lichamen ter plaatse, daar zy nedergevelt waren, lieten liggen; maar het woeste Graau, dat by soodanige Treurspel gemeenlijck groeyt en jeukert, had dese Tragædie met patientie aangesien, verlangende dat het deselve voorts mochte eyndigen, loopt daarom toe, danst en springt op dese lichamen, ruckt en scheurt haar de kleeren byna alle van 't lijf in lappen en flarden, bint hare voeten met Lonten, (by gebrek van touwen) sleept haar na, en op het Schavot, hangt haar met de beenen om hoogh, yder aan een sport van de Wip, den *Pensionaris* een voet hooger als den *Ruward.*

Zoo word het beelt des mans onsterflijk opgeregt,
Waar aan geen lof gebreekt, waar op geen laster legt;
Een lof die eeuwig duurt in 't hert van alle vromen,
Een laster die vergaet gelijkze was gekomen.
O proefstuk van de deugt! waer vint men kunst of kracht
Die uw hoe grootheit kan doen vallen in 't gedacht?
Zoo haast en had de Nijt uw lichaem niet verbeten,
Of selfs uw schaduw knaegt, en pijnigt haer geweten.

Sulcks dat hy even van de aerde, en zijn Broeder met een gekromde hals daar tegen aan hing, scheurt haar voorts de overige kleederen van 't lijf,

zulcks dat zy moedernaeckt bleven hangen, dragende de lappen overal ten toon, en roepende overluyt: *Nu is 't onnosel vergoten bloet van Buat, van vander Graef, en van so veele andere, gewroken.*

Tegens den avont kapten een deser woeste menschen den *Pensionaris* zijne twee voorste vingeren af van zijn rechter handt, roepende, *dat hy 't Eeuwigh Edict daer mede bezworen hadde:* met dese vingeren beneden onder 't volck komende, wiert hem gelt daer voor geboden.

DOorluchtigh lidt van dierbaer lijf,
Om d'eedle ziel die 't lijf bewoonde;
Is dit de vrucht van uw' geschrijf!
Dat dus de wrok uw vlijt beloonde?
Gy hebt de vlugge pen gevoert
In snedige DEDUCTI-schriften,
En ('t geen althans het volck beroert
Met sulk een vloed van dolle driften)
In 't haetl'ijk EEUWIG Staets-EDICT:
De grondsteen, in dat werk begrepen,
Verstrekte in 't werk daer elk voor schrikt,
De steen daer 't mes op wierd geslepen,
Om dus de deugd te keer te gaan,
En schier van lidt tot lidt te snyden;
Om, dien men niet kon wederstaen
Terwijl hy leefde, dood t'onwyden.
O voorste Vinger, van de Hand
Die 't roer des Staets in klem bewaarde,
In storm te water en te Land,
Op hoop of 't onweer eens bedaarde;
Tot dat, geslingert binnens boords,
En in het hol van 't schip geslagen,
Die Staets-orkaen, vol vloeks en moords,
Dien Stierman trof, met vlaagh op vlagen;
Toen wierd gy dus uw' vuyst ontrukt,
En, hier in 't Glasen graf besloten,
Doorluchtigh, blijft, verongeluckt,
Met geur van balssem overgoten:
Maer soo in 't stilt der tranen lag
Een duursaamheid voor sulke leden.
Men leyse in tranen, ach! ach! ach!

Ter duurzaemheid der eeuwigheden:
Gelijk aldus, om Cicero,
Haer tranen in een fles te samen
Zijn vrienden brachten, die alſo
Betuygden, wat hen kon betamen;
Ter enkele gedachtenis:
Maer d'eed'le Vinger hier gebleven,
Zal t'elkens, met erkentenis,
Elcks hert een diepen indruk geven:
Wanneerſe aldus, ſo lang 't geſchrijf
Zijn dapp'ren wijsheids blijft in weſen,
Dat eeuwigh zijn zal, eeuwigh blijf;
Al word het van de Nijd mispreſen;
Doch hoe de boosheid vloekt, en ſcheld,
De wijsheid ſwicht voor geen geweld.

't Welck andere hoorende, lopen op 't Schavot, en ſnyden haer beyde de Neuſen, Ooren, Vingeren, Toonen, Teepels, en alle uyterlijcke Leden af, haalden de Ingewanden uyt de Lichamen, ſperden deſelve met houte pennen open, en veilden de ſtucken door alle ſtraten voor gelt, een Toon voor 10 ſtuyvers, een Vinger voor 15 tot 20, een Oor voor 25 tot 30, ja nauwelijcks waſſer een kleyn ledeken of het mocht 15 ſtuyvers gelden, welcke leden by ſommige yveraars in Terpentijn wierden bewaart. Daar op wierden de ſtucken van hare kleederen, als Reliquien mede ten duurſten betaalt; ja dat gruwelijck is, eenige verbaſterden in Tapoyers of Menſchen-eeters, want zy deſe geraamten niet alleen ſneeden en kurven, maar oock met ſtucken uytbeeten, andere braden van 't vleeſch, om te eten, zeggende: *Dat ſy zulks wilden doen, al wiſten ſy, dat zy daer af zouden berſten.*

A Ls 't opgeruide volk ſloeg, met de Moord, de handen
Aen Hollands ſteunpilaer, het heil der vrye landen.
Aen d'onbevlekte WIT, dien Cato van den Raed,
Zoo viel, helaes! met hem ſoo groote een licht der Staet
Als in alle eeuwen op het aardrijck quam te dagen:
Dien Cicero, die d'eer der Vryheyt heeft gedragen;

Zy ſprak door zyne mond, en leefde door zyn zorg,
Hy ſturf in haren dienſt, en gaf zyn bloed tot borg,
Dat bloed door ſlinkſe wraek ſoo trouweloos vergoten,
Waer in 's Lands wysheid, hulp, en vroomheit was beſloten;
De Moord ſchond 't dierbaer lijf, 't gemoet bleef onverſeert.
Dat, vry van ſmet en ſchuld, de tyd en doot braveert:
Terwyl de Nyd ſelfs ſchreit by 't afgeknaegt gebeente,
En 't Naberouw doorwroegt 's Lands quynende gemeente.

Omtrent 10 uuren in de nagt rukten ſeecker Perſoon beyde de harten uyt de rompen, die in een pot met Terpentijn-olie bewaert, en op den 18 Maart 1673. in den Haag ten Huyſe van een particulier Burger vertoont wierden, dewelcke zeyde dat 3 of 4 ſtucken, die daar neffens lagen, van kijkers uytgebeeten, en een voor drie weecken daar van was opgegeten.

's Nachts om 11 uuren, na dat de hand-dadigers en aanſchouwers vertrocken waren, quamen 5 Laqueyen met een Karos, en namen, met conſent van de Burgerwacht, deſe mishandelde lichamen af, brengende deſelve in 't huys van den Penſionaris; welcke Lichamen den anderen nacht in 't Graf, daar *Mr. Jan de Wits Huys-vrouw* in was ruſtende, wierden geleyt. Het Graeu daar van yets vernemende, ſprack van het Graf weder te willen openen, en het overſchot der Lichamen tot aſch te verbranden, en in de wint te ſtroyen, op dat niet miſſchien de omkeeringe der tijden en zaken, een Graf van Eer ſoude oprechten aan hun gebeente, als aan Martelaars van Staat, gelijck een tijd lang voorheen geſproocken was aan Barnevelt te doen; Maar als het Graau vernam, dat de Wapens van de *Witten* waren gebracht ten huyſe van de Koſterin van de Nieuwe Kerck, om daer opgehangen te werden, liet het ſich genoegen met de ſelve weg te nemen, in kleyne ſtucken te ſlaan, en deſelve over al ten ſpot om te dragen: gelijck oock tot Dort het ſelve aan de Wapens van den *Ruward* geſchiede.

't Is aanmerckelijck, dat in die groote onordre alles met zoodanigen ordre is afgelopen, datter niemandt, behalven de 2 *Heeren de Witten* zijn beseert, en dat dese massacre voorviel juyst ten tijde, als haer Ed. Gr. Mog. de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant in hare Vergaderinge (van waar sy dese verwoetheden konden aanschouwen) besigh waren over de verkiesingh van een nieuwen *Raed-Pensionaris*, in plaatse van *Mr. Jan de Wit*, die als vooren gezeyt is, zijn Dienst afgeleyt hadde, waar mede begunstight wiert den *Heer Fagel*, toenmaals Griffier van hare Hoog Mog. Heeren Staten Generaal.

Soodanig was het ellendig eynde van dese groote Mannen, en alsoo eyndigen wy hun leven, soo als wy het selfde in alle oprechtigheyt voorgestelt hebben.

Na de doodt van de Heeren gebroeders *Cornelis* en *Johan de Wit*, zijn tot haarder gedachtenis verscheyde Silverde Medalien geslagen, waar van desen nevengaande wel een van de voornaamste is: welcke Medalien in een beslooten Doos geborgen wordt, en tegens desselffs Decksel van binnen dese Versen gedruckt staan, gelijck onder de Figuren te zien zijn. Oock wierden eenige Penningen, met dit Vers daar op staande, geslagen.

Twee Witten eens gezindt,
Gevloekt, gehaedt, gemindt,
Ten Spiegel van de Grooten,
Verheven en verstooten:
In alles Lot-gemeen,
Staen na haer doot, by een,
Gelyck zy hier na 't leven,
Zoo konstig zyn gedreven.

Op de Helden-Beelden.

DE Deugt, en 't geen haer eygen is.
Haer Edele gedachtenis,
Herleeft in 't Konstſtuk; dat, verheven,
De Twee Gebroeders, op een ry,
D'Een Vroom van Leven, *d' Ander* Vry
Van 't Schelmstuk, *heerlijk doet herleven.*
Dat elk met ſchaamte, of weedom knaagt:
't Zy Deez' *het*Helde-wapen *draagt,*
Of die den Tabbaart, *'t zijn Twee Zielen*
Die hagelwit voor 't Vaderland,
Zich met bedaartheyd en verſtand
Pal zettende, om hun deugden vielen:
Nu luſt ons noch hun ſchets te zien;
Dat kan de boosheyd niet verbien.
Wien 's Hemels wraak volgt op de hielen.

Op

Op de Beeſtelycke Woede.

DE klem der dapp're daden van
Dien Burgermeeſter ; (*welck een man* !)
Als oock de Hemel-kracht der reden
Des Staets-bedienaers, daer een ſchroom.
D'ontſachb're Schepters hield in toom,
Doordringt nu elks aandachtigheden:
En daar 't Veelhoofdig Beeſt aen 't woen
Op beyde durft dien aenval doen
Met rukken, ryten, en verſcheuren,
Beweegt een Geeſt het groote werk,
En waart door 't lichaem, *dat men 't merk*:
't Gewelt barſt uyt met open deuren:
's VoLks razernIJ en Woeſt gebaar
VerDeLgt het eeD'Le BroeDer paar!
Dat Holland eeuwig zal betreuren.

GRAF-SCHRIFTE

op de Heeren

CORNELIS en JOAN de WIT.

VIRTUTI COMES INVIDA.

Hier leit het deerlyk overschot,
'tUitbraaksel van het Haags schavot,
Gekapt, gekerft, gekneust, geknot;

Van twee Gebroeders, die soo WIT
Van Hert, als Naam, d'ontrouwe Brit,
En wie met hem het recht' besit

Van Hollandt Vryheid, zonder re'en,
Te Water ofte Land bestre'en,
Of eenighsints geweld aen de'en,

Kloeckmoedig hebben wederstaen:
De Nyd heeft haer de dood gedaan,
En d'Ontrouw hare Trouw verra'en;

De Ondeugh op de Deugh verstoort
Heeft haer als Vyanden vermoort,
En wreed'lyck in haer bloed versmoort.

Het Recht, al overlangh gestompt,
Is voort met haer in 't Graf gedompt,
Wie weet of 't immer weder kompt,

Knaagt nu ondankbare Gemeent
Uw' tanden stomp aen haer gebeent:
Maer ghy, O! Hollandt treurt en weent.

Den grooten Rechter volght haar naar,
Langmoedigh is zyn Oordeel, maar
Wanneer het valt, so valt 't swaar.

Sequitur superbos Ultor à tergo Deus.

Een ander.

Hier dekt een slechte steen twee kostelyke lyven,
Waer in de Razerny haer felle klauwen joeg:
Niet ziende op eene reekx doorluchtige bedrijven,
Hoe dees den Raat versterkte en die den vyandt sloeg.
Dat ghy geen wapens siet, ô Lezer, daer zy leggen;
Wecke uwe verwondering niet; dit deed de moordenaar,
Op dat den Na-neef haest vergeten sou te seggen,
Hier leyt, van 't volk vermoort, het edelmoedig paar,
Dat haare wapenen met looven daden kroonde,
Hier leggen sy wie 't volk met moort voor 't goet doen loonde.

RE-

REGISTER

Der voornaemste saecken in dit Boeck begrepen.

B 4

EYNDE.

K. V. Jarchia

1960

